

6

8-c

12

Bibliotheca
ri Coll. Rom.
societ. Jesu

8 c 12

13:6:9.
13
C
73

PROGYMNASMATVM

IN ARTEM ORATORIAM

Francisci Syluij Ambia-

ni uiri disertissimi

centuriæ tres.

Nunc quàm antea emendatiores

in lucem editæ.

M D XLV.

ciscum Syluiū Principem suum,
qui Tres Centurias in cam-
pum literarium edu-
cens barbariem
expugnat.

Barbaries Gallos misera obsidione premebat,
Et Geticum in Gallo gutture murmur erat.
Omnibus auxilium querebat Gallia: sed qui
Barbariem posset uincere, nemo fuit.
Ecce meus princeps clypeum galeamq; Minerue,
Et Phœbi pharetras: Syluius arma rapit.
Et tres Centurias triplici locat ordine. Viso
Barbaries tanto Centurione fugit.
Syluius insequitur fugientem: & conaminus hasta
Vulnerat: & iugulum terq; quaterq; ferit.
Et licet innumero Gothorum milite cinctam
Sternit humi: & gladio barbara colla secat.
Cantet Io, cantet, ter Io modo Gallia cantet:
Et de barbarie Galla triumphet humus.
Victor & aurato dux Syluius axe uehatur:
Barbaraq; inuicta sub pede colla premat.

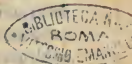

FRANCISCI SYLVII IN ARTIS

Oratoriae Progymnasmata, ad Robertum

Vatellum Sancti Fusciani in Sylva

Abbatem Prooemium.

TRIA oratori uidentur esse author est M. Tullius, quid dicat, quo quidq; loco, & quo modo dicendum omnino sit. Quod enim Architectus prudens edificaturus domum obseruare solet: oratori id necessarium esse putamus. Vt enim primum hic animo colligit quid sit edificaturus: ideoq; aptam operi suo materiam disquirat inuenitq;: eam deinde ita disponit, ut quid fundamentis, quid parietibus, quid tectis aptum sit distinguat: postremo ad animum fabricas polit componitq; omnia. Ita oratori primum quid dicturus sit cogitandum est, ut materiam orationi suae accommodatam inueniat: deinde quid in principio, quid in fine, quid in medio collocari aptius possit, disponat. Quod tandem ita disposuerit, ornate ac eleganter componat. Sed ut in architectonica, ita & in rhetorica componere quam inuenire difficilius est. Hæc enim hominibus etiam imperitis literarum negata non sunt: illud oratori uix concessum est. Ideo M. Cicero inuentionem ac dispositionem prudentis hominis esse, oratoris elocutionem putat. Eam partem operis, ut inter omnes oratores conuenit, difficillimam, sine qua reliquas partes gladio condito, atq; intra uaginam hærenti similes esse Quintilianus author est. Eam uero Ciceronis ætate difficile minus quam nunc sit fuisse, est quod mihi persuadeam. Quippe quum is tum fuerit usus lingue Romanæ, ut et mulieres aliq; in foro dicerent, aliæ carmina face

rent: et ætate paulò superiore filiòs aut alùmnos docte erudirent. Ab incunabulis penè cum lacte nutricis latini sermonis puritas hauriebatur. Ei ergo qui ab ineunte ætate eloqui didicerat, elocutio difficilis omnino non erat. Nunc uerò hic quàm difficilis sit, dici non potest. In primis à sermone latino domesticus alienissimus est. Dècèhnes pueri ipsas literarum formas, quæ parentum dementia est, nix norunt. ij enim eã sibi induerunt persuasionè, ut putent ingenij paruitatem disciplinas ac studia capeßere tolerareq; non posse: quum ætas nulla sit, quæ capta semel pertinacius retineat, quæq; laboris toletantior sit. Prius ergo domestica linguæ improprietatem, quæ plurima est, imbiberunt pueri, quàm ad magistros proficiscantur. Ad eos ubi uenere, colloquentes cum suis condiscipulis linguæ latinæ tanquam feces hauriunt. Primarij enim scholarum magistri usq; sermonis ueraculi eos tam seuerè prohibent, ut si qui ab obseruatoribus clam dispositis hoc sermone loqui deprehendantur, pœnas graueis expendant. Igitur quoniam latine loqui coguntur: latinum sermonem putant omnem eum qui latini formam habeat. Quæ causa est, ut barbara multa ipsi sibi confingant. Sed à condiscipulis plura multo accipiunt. In scholis enim publicis improprii rusticiq; sermonis multo plus audias, quàm proprii atque Romani. Qui enim loquuntur, ex consuetudine magis quàm ulla ratione loquuntur. Nihil improbant magistri, modò ne sit sermo domesticus: quem ita perrosi sunt, ut non improbent, si ei uocabulo quòd latine dicere non possunt discipuli, syllabam uis adiecerint, ut ne latinum non esse uideatur. Ridicula me hercule res est. Ei autem loquendi uitiosa consuetudini uim non paruam adiungunt ij qui dialecticæ auditores sunt: qui qua lingua, quo

sermone loquantur, modo se intelligant, securi sunt. Non parum elocutioni inimica primariorum auaritia est: qui erudiendis discipulis magistros ditiores quam doctiores præficiunt: qui magisterium, hoc est, docendi officium conducunt potius quam locent operam suam. In scholis ergo, ut, quod sentio, breuiter dicam, ea imbibuntur dicendi uitia, quæ serò uix deprehendant ij qui in literis politioribus potestea uersati sunt. Quæ si forte deprehenderunt, in ea nonnunquam imprudentes recidunt. Quare apud me auditorum sermo uernaculus quam rusticus præponderet, laborandūq; præceptoribus potius est, ut propriè latineq; loquantur discipuli, quam ea ne lingua utantur uernacula. Est igitur difficile, ut latine pueri loquantur: nisi eorum instituendorie ratio alia quærat. Sed multo est difficilius ut ornatè eloquantur. Quam partem oratori præter alias necessariam esse diximus. Quo igitur purius ornatiusq; discat loqui studiosa iuuentus: has dicendi præceptiones scribendas suscepimus. Eas autem ex multa sedulaq; & diligenti poetarū, historicorum, & maxime oratorum in dicendo obseruatione desumpsimus. Ea enim assidua lectionis obseruatio tantū potest: ut Seruius Sulpitius, quæ literatissimū fuisse Cicero indicat, ita notandis poetarum generibus & legendi consuetudine tritas aureis haberet, ut facile diceret, uersus hic Plauti est, ille non est. Cæsar item, si quidei quod Ciceronis non esset, pro eo quod Ciceronis esset afferretur, reijcere solebat. Has Seruij atq; Cæsaris aures nobis non arrogamus: sed in notandis dicendi generibus aliquid fortasse profecimus. Quæ autem notauimus, adolescentiæ dicendi cupidè inutilia quoniam non putamus: ea curauimus edenda. Sed ne quis ea perpetuò putet obseruanda, quod ad Bru

tum Cicero scribit, mihi dicere licet: Nihil me præcipiendæ causa dicturum: atq; potius acturum, ut existimator uidear loqui, non magister. Negamus enim in arte dicendi ullam præceptionem tradi posse, à qua sepe declinandum non sit. Ideo M. Fabius oratoria sua præcepta rogationibus plebis, ue scitis sancita esse negat. Nam ceteræ ferè artes, inquit Cicero, se ipsæ per se tuentur, bene autem dicere, quod est scire & perite & ornate dicere, non habet definitam aliquam regionem, cuius terminis septa contineatur. Hoc enim postremum ornate dicere, de quo præcipue nostra hæc præcepta sunt, in aurium iudicio quam in præceptis obseruandum potius est. Verum imbecillioris ætatis aures minus prudentes sunt, quam quæ de coniunctorum uerborum *ἰσχυρὰ* iudicare possint: eam ob rem præceptis quibusdam imbuendæ inculcandæq; sunt, ut aliorum quoq; dicendi generum, quæ præceptis inclusa non sunt (Tradi enim posse omnia quæ ars efficit, Quintilianus non putat) rudes omnino ne sint. Quod autem mihi consilium fuerit ordinis huius inscribendis præceptionibus dicam, si modò paucis ante dixerim, quur Progymnasmata hæc tanquam interpolauerim. Annis superioribus duas præceptorum Centurias edideram, primum non mendosissime impressas: deinde, postquam iterum ac denuò librarius idem impreßit, tam mendosæ, tam foedatæ, tam mutilæ, tam laceræ ad me tanquam de iniuria querentes adeunt, ut eas ego uix agnoscam. Obsecrat me studiosa iuuentus, qui eas nitore integritatiq; pristinæ restituat. Augei stabula purgare mihi uisum est facilius, quam has omnes librarij sordes eluere: ac fore putauit, ut laborarem minus iisdem renouandis omnino: quibus Centuriam adiuncturus fui tertiam. In his autem duabus Centurijs multa au-

P R A E F A T I O

ximus, pauca immutauimus: quod uitio non uerterit is quē
 M. Ciceronem, Hippocratem, diuum Augustinum scripto-
 rem suorum quēdam retrectasse non ignorauerit. Ordī-
 nem pręceptorum ideo commutauimus, quōd, quo quęq; lo-
 co aptius locanda putarem esse uolui, quo minus lectoris
 ingenium turbaretur. Nihil ex facie pristina retinent, fa-
 teor. Quid dissimile magis est, quā librorum Ciceronis
 de inuentione ac de oratore facies? Sed hunc secuti or-
 dinem sumus. Pręcepta singula multis firmamus authorum
 testimonijs, quo sibi fidem acquirant maiorem: quoq; fre-
 quenti eiusdem in dicendo generis repetitione auditor im-
 butus non tam facile obliuiscatur. In his exemplis non pau-
 cę sententię sunt, quę authoritates uulgo appellantur.
 Quintilianus enim oratorem futurum instituens admonet,
 ut selectas ex authoribus probis sententias ediscat: quę oran-
 ti postea oblata non quęsitę uideantur: quas orationis
 lumina idem appellat. Theophrastus quoq; illud unum in
 orationis laudibus ornamentum dicit, si acutę crebręq;
 sententię dicantur. Thucydidem M. Tullius dicendi artis
 ficio laudat: qui ita creber sententiarum frequentia est, ut
 uerborum prope numerum sententiarum numero sequatur.
 Quis crebras in Sallustio Crispo non probet sententias?
 Hesiodum quoque sapientem in primis habitum fuisse pro-
 pterea quōd scripta sua sententijs plurimis inferisisset, ex
 Plutarcho didicimus. Ipsę itidem sententię in coronis, in
 deambulationibus, in conuiujs, in omni denique sermone
 si dicantur commode, non paruam scientię opinionem as-
 ferunt. Pręter hęc uim habent multam ad mores effingen-
 dos. Paucis enim uerbis quid sugiendum, quidq; sequendum
 sit, edocent. Sed illa sententiarum immodica utilitas est,

quòd materiam dicendi præstant uberiores: sine qua dicendi ars nulla sit. Rerum enim copia copiam uerborum gignit. Omnem orationem ex rebus ac uerbis constare, auctor est Cicero: Neque uerba, inquit, sedem habere possunt, si res subtraxeris, neque res lumē, si uerba summoueris. Ideoque dicebat idem, compositē et apte sine sententijs dicere, insipientiam esse: sententiose autem sine uerborum ordine et modo, infantiam. Apud eundem Crassus quicquam tam esse furiosum negat, quam uerborum uel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanes nulla subiecta sententia nec scientia. Non ab re igitur multas ascripsimus autorum sententias. Quæ quo plures essent, ex scriptoribus Græcis nonnullas asciuius: quibus latinè citatis præceptio dicendi obseruaretur. Sed quoniam oratori poetam multis ornandi generibus socium ac penè parem esse M. Cicero tradit: poetarum exempla deesse nolimus. In his autem poetis, ut in oratoribus ac historicis, antiquos etiam citamus. Antiquitatis enim commemoratio, quod idem ait, exemplorumque probatio cum delectatione, et auctoritatem orationi affert, et fidem. Habet, inquit, ut in ætatibus auctoritatem senectus, sic in exemplis antiquitas. Quam quidem fatetur apud seipsum ualere plurimum. Auctor est Quintilianus, uerba ab antiquitate repetita orationi non sine delectatione maiestatem quandam asferre. Antiquitatis enim auctoritatem habent: et quia intermissa fuere, gratiam nouitati similem parant. Adde quòd antiquitatis exempla ad hoc etiam commemoramus, ut cum scriptoribus nouis antiquos comparare queas: ut noris quibus discrepent et conueniant. Sed quia in antiquitate huiusmodi tanquam scopulus fugiens multa sunt: si quod uocabulum aut dicendi genas pri-

P R A E F A T I O

scum est, indignum quòd imiteris, ad eum ne offendas, ostendimus. Oratori uerò per omnia sequendos poetas, quoniam Fabius negat, quòd eos necessitas metri excuset, censetq; ab oratoribus uel historicis auctoritatem peti solere: ea causa est ut poetis historicos oratoresq; subscriperimus. Quorum Ciceronem quasi Triarium collocamus ultimum, auctoritate cuius firmentur ij qui sunt superiores. Ne ergo mireris, quur tam multa scriptorum exempla conscriperimus, admonitum te uoluimus. Quòd si omnia legere fastidias, quantumuis pauca aut nulla lege. Ab ipso enim statim principio capitis, penè totam præcepti habes maieriam. Bene uale.

Quinto Idus Februarii. Anno

M. D. X X V I I I.

Parisiis, ex ædibus
Tornacis.

INDEX PRAECEPTIVNCVLARVM,
quæ sparsim hîc in Progymnasmatîs trium
Centuriarum continentur.

A

- A** Blatius absolute positus in principio ponendus. Folio. 162.6
- Ac uel atq; quibus apponendæ dictionibus. 260.6
- Ac uel atq; uoces, post quas particulas, pro quàm ponendas. 267.6
- Adiectiuum dissyllabum substantiuo plurium syllabarum postponendum. 3.6
- Adiectiua omnia multitudinem significantia ornatius substantiuis postponuntur. 3.4
- Adiectiuum numerale quo in loco ponatur, si adiectiuum aliud adiungatur. 10.6
- Adiectiuis quibuslibet substantiua postponi solere sæpius. 12.6
- Adiectiuum polysyllabum in fronte orationis uenuste ponitur. 11.4
- Adiectiuum polysyllabum etiam finem orationis uenuste habet. 22.4
- Adiectiua duo maxima, aut duo aduerbia, ab adiectiuis nominibus profecta, gradus positiui, quibus particule magis quæ interponi solent, ut mutanda in comparatiua omissa particula magis. 46.4
- Adiectiui et substantiui uenustissima quasi reciproca compositio. 52.6
- Adiectiuum ad genus neutrum quando referendum. 80.4
- Adiectiuum à substantiuo, positione uenuste seguntur. 127.4
- Adiectiua dignum, promptum, idoneum eleganter post se

P R A E F A T I O

habent finitum uerbum cum pronomine qui, quæ, quod, aut ut particula.	189.b
Aduerbia superlatiui gradus terminari in e, uel in eo, uel in um tantum.	49.b
Aduerbia quantitatis in um positiuis, eadem in o comparatiuis adiungi.	50.b
Aduerbia adiectiuis nominibus, aut aduerbijs ab adiectiuis nominibus factis postponuntur, aut si præponantur in medio aliquid non ineleganter ponatur.	51.b
Aduerbia comparatiui gradus aut superlatiui, perinde ut nomina casum regunt.	55.b
Aduerbiũ gradus cõparatiui, adiectiũ aut substantiũ aut participium in ablatiuo casu ornatè regit.	56.a
Aduerbia imitature elegantia relatiuorũ pronominũ.	85.a
Ad Veneris, ad Herculis, aliãq; hoc genus, qua ratione dicantur.	291.b
Aduerbiũ eleganter mutatur in nomen.	274.a
Aequales qui dicantur.	185.a
Affirmationem minus dicere quàm negationem.	119.b
Alienũ, aliud, alterũ, utrũq; selũ, ullũ, tale, singula, aliãq; hoc genus adiectiua substantiuis postponenda.	6.a
Alienum, usitatius dicitur quàm aliorum.	182.a
Alioqui, quid ornatus habeat.	288.b
Aliquot dici elegantius, quàm, nescio quot.	197.a
Aliquid, post quas uoces ponendum.	256.a
Aliquid uel aliquando, post si, quicquam, ullum, uel quippiam, uel unquam non ponendum.	259.b
Aliqui qui, quod raro dicatur.	71.a
Aliud in oratione geminatum, multam habet uenustatem.	179.b. et. 180.a

<i>Aliud & aliter, bis poni elegantius, quàm aliud quàm, & aliter quàm.</i>	181.b
<i>Alius alio doctior, elegantius dicitur quàm, Vnus aut alius doctior est quàm alius.</i>	181.b
<i>Alterum pro secundo, quoniam et qua ratione dicendum.</i>	239.4
<i>An particulam post haud scio ponendam.</i>	128.b
<i>An particula usus.</i>	285.b. et. 286.b
<i>Ante quando aduerbium, & quando praepositio: & quis eius usus.</i>	16.a
<i>Antequàm diuidi.</i>	126.4
<i>Ars in oratione dissimulanda.</i>	91.4
<i>Arbitror uerbum, quem usum habeat.</i>	209.b
<i>Atque non, pro neque.</i>	288.a
<i>Audiui quum dicerent, pro audiui dici</i>	145.4
B	
<i>Barbara uerba non usurpanda.</i>	1.a
C	
<i>Casus antiqui qui sint, & qui nunc eorum loco in singulis dictionibus dicantur.</i>	164.b
<i>Certare cum quo casu ponatur.</i>	141.b
<i>Certe pro saltem poni non inusitate.</i>	246.a
<i>Cognomina nominibus proprijs praeponenda.</i>	131.b
<i>Cognomen à proprio seiungendum.</i>	132.b
<i>Cœpi, quem usum habeat.</i>	230.4
<i>Colo uerbi usus.</i>	231.b
<i>Comparatiuus post ponitur elegantius substantiuo.</i>	2.a
<i>Cōparatiuū, in principio oratiōis usitate ponitur.</i>	24.a
<i>Cōparatiuū in fine positiū, multā habet elegantia.</i>	24.b
<i>Cōparatiuū pro positiuo, quoniam eleganter ponatur.</i>	43.b
<i>Comparatiua duo, particula quàm coniuncta, quid habeant</i>	

I N D E X

elegantia:	46.a
Comparatiui gradus nomina, quos casus, contra uulgi iudicium regant.	56.b
Compositæ uoces negatiuæ, pro simplicibus sæpe dicuntur.	120.b
Cōciuis, cōpopularis, cōmuniceps, cōequalis, cōsodalis, latine nō dicantur, quidq; eorū loco dicendū.	183.a
Confiteri de peccatis, recte dicitur.	124.b
Contrariorum aut tanquam contrariorum, id cui adiungitur præpositio præponendum esse.	119.a
Contra pro contrario.	268.a
Credo uerbum, quem usum habeat.	209.b
Cuius & cuius, quo dicendi genere usurpanda.	153.b
Cuius aut quorū, quādo præponatur aut postponatur nōmini substantiuo à quo regitur.	154.b
Curro uerbum, quæ præterita & supina habeat.	221.a
D	
Datiuus à uerbo passiuo & participio præteriti temporis pro ablatiuo sæpius regitur.	211.b
De, præpositio, quā ponatur pro ea quæ est pro.	142.b
Dei epithetum.	114.b
Deniq; quando ponendum.	273.a
Deus immortalis, bone deus, Iupiter, dii boni, dii deeq; oēs, dii magni: in casu uocādi, addūt pondus oratiōi.	114.a
Deponētia & cōmunia, non hñt ipersonalia uocis passiuæ: quorū tñ loco utimur psona tertia in plurali.	201.b
Dicenda quomodo proponenda.	98.a
Dicta quo ordine repetenda.	98.a
Dictiones eiusdem significationis iuxta se uenustè ponuntur.	241.a

I N D E X

Dignitatis nomen aut officij, nomini proprio, anteponi ele-	
gantius.	130.a
Diminutiuum usus.	224.a
Disciplinarum nomina in plurali ponenda.	135.b
Diu multumq; uoces connexæ ornant orationem.	242.b
Diutinum, pro longo.	191.a
Docere, pro monstrare uel ostendere.	189.a
Docens, recte doctor, præceptor, magister: non regens, re-	
ctor, à doctioribus appellari solitus.	186.b
Doctus, indoctus, quos casus regant.	187.b
Dominus pro possessore dicitur.	153.b
Dum, dici pro quandiu uel donec.	244.b
Dum particula, orationis medium amat.	279.a
Duo correspondentia duobus, quo ordine iungenda.	99.a
Duo, quorum unum certum, alterum incertum, quo ordine	
ponenda.	246.a

E

Edo uerbum, cum suis compositis, quid ornatus ha-	
beat.	236.b
Eius generis, huius generis, cuius generis.	192.b
Eò, pro tanto.	61.b
Eò quod, pro præcipue quia, cum comparatiuo.	9.b
Eò particula, cum superlatiui.	60.b
Eò, cum particula quod, quia uel quoniã dici ornate.	288.b
Eruditus, ineruditus, quos casus regant.	187.b
Esse uideatur, in orationis calce dicendum.	32.a
Etiã particula, si perlatiui iuncta.	55.b
Et, etiã, quoq; particula quid uenustatis habeat.	274.a
Exclamationis uix maxima.	110.a
Ex, pro ab.	143.b

INDEX

F.

Facile est, post se datiuū hēt, sequēte uerbo īdefinito.	210.b
Familiaria poetis, oratoribus autē rara.	97.a
Fastidire, cum genitiuo.	145.b
Fas est, ā se datiuū hēt, si sequatur uerbū indefinitū.	210.b
Fateor uerbū, quem usum habeat.	209.b
Ferē pticula, qđ significet, et pprietatis hēat.	250.b
Finiti modi uerbū, plurium syllabarū orationis principium elegantē tenet.	30.a. Idem in fine ponendū, ubi id quod prēdictum, ad memoriā quasi reuocat.
Fore uerbum, cum alio finiti modi.	219.a
Forsan, forsitan, fortassis, fortasse, & forte: quibus & quando dicendum.	243.a
Frequentatiuorum uerborum usus.	223.b
Fruor quot participia habeat.	220.b
Futuri imperatiuum frequens usus apud ueteres.	216.b
Futuri modorum subiunctiui & infinitiui usus, & quōd eo rum loco alia dicantur tempora.	217.a

G

Generis partitio, ornatius quo casu fiat.	58.a
Generis diuisi ptes, qbus pticulis ordīe enumerādē.	239.a
Genus, in qua significatione ā doctis dicatur.	192.b
Genitiuum ā genitiuo alio eodem numero, rarum, sed in di- uerso usitatum.	147.a
Gentis nomen, quando ponatur elegantius.	171.b
Gerūdia sexti casus, in gerūdiua mutātur elegātius.	159.a
Gerundia quo loco in oratione ponēda.	160.a
Gradatio, p gradus cōparationis quō, fiat.	53.b
Graue, in malis rebus pro magno.	190.b
Græca uocab. ī q̄ declinatiōe apud latinos usurpāda.	168.b

Habito uerbi usus.	231.b
Habere pro habitare.	233.a
Hic, ad primam personam sæpe refertur.	77.a
Hic, pro presens.	77.a
Hoc pro tanto.	61.b
Hoc pro tali, multa elegantia ponitur.	73.b
Hoc, refert rē posterius: illud prius dictā.	74.a. et 75.a
Hoc pronomen, præteritam, prædictam, & præsentem rem demonstrat.	75.a
Hoc meum, hoc nostrum eleganter dici:	77.b
Hoc genus, pro huiusmodi.	193.b
Hominum pro humano.	147.b
Homo adolescēs, adolescēs mulier, mulier ancilla, mulier metrix, homo seruus, antiquis fuisse usitata.	125.b
Homo nomen, modò in laude, modò in uituperio: uir in laude sæpius, dicitur.	185.a

I

Id, pro tali, multa elegantia ponitur.	73.b
Id quod, ponitur usitate pro, quæ res.	79.a
Id genus, pro eiusmodi.	193.b
Idcirco, cū pticula q, quia, uel quoniā, dici uenuste.	288.b
Idem cum iisdem dici.	288.b
Id, cū uerbis neutris recte cōpōi, et cū alijs.	226.b. et 228.a
Ignoscere uerbū, nomē rei q̄ psonę asciscit elegātius.	175.a
Illud, refert rem prius dictam: hoc, posterius.	74.b
Illud, futurā aut dicendam rem demonstrat.	75.a
Ille, sæpe ad tertiam personam refertur.	77.a
Impropria uerba, non usurpanda.	1.a
Impersonali uerbo passiuę uocis eleganter tum utimur,	
quum	

I N D E X

quum sermo generalis est.	199.a
Impersonale uerbum actiue uocis, uenuste adsciscit indefi- nitum impersonalis passiue uocis, aut passiuu uerbi.	202.b
Imperare, cum uerbo indefinito passiue ornatè iungi- tur.	203.a
Impossibile, latina uox an sit.	204.b
In allegandis autorum sententijs, post primum aut alteru uocabulum, inquit aut ait, ponendum.	137.a
In citandis authoribus, quando locus dicendus sit quando non.	138.b
In citandis authoribus obseruandum quid sit.	138.b
In, pro inter.	292.a
In primis, duæ sint uoces.	292.b
In præpositio, quibus adiungi possit casibus.	292.b
Inchoatiuorum uerborum usus.	223.a
Infinitum uerbum ubi ponendum.	31.b
Infinitiuus pro præterito imperfecto.	97.b
Inferior quem usum habeat.	198.b
Infinitiuum passiuu uerbi, usitatus quàm actiuu cum uerbo posse componi.	204.a
Infinitiuus uerbi passiuu, elegantius quàm actiuu post uer- bum uolo, nolo, aut malo ponitur.	204.b
Infinitiuus idem post alia quoq; non incommode collo- catur.	205.a
Inter adiectiuum & substantiuum, suppositum & uerbum, antecedens & relatiuum, uocem regentem, & eam quæ regitur, nihil, nisi breue quiddam, & id cum utroq; aut saltem altero conueniat, interponi debet.	2.a. 9.a.b
Inter adiectiuum & substantiuum, si quid interponitur, ni- hil referre utrum præponatur, sed præponi substantiuu	

I N D E X

solitum esse crebrius.	11.a
Interrogationis uis maxima.	110.b
Interrogandi uox decore post se habet ullum, quicquam aut unquam.	257.b
Inuidere, quem casum regat.	174.a
Isotacismus uitandus.	90.a
Ipsum pronomen, cum alio pronomine, in diuersis casibus, eleganter poni.	66.b
Irascor, cum datiuo elegantius iungitur.	226.
Is, ea, id pronomen, non inusitate dici pro relativo qui, quæ, quod.	72.b
Iste, ad secundam sæpe personam refertur.	77.a
Istud tuum, istud uestrum eleganter dici.	77.b
Ita, affirmatiua particula, & quæ uoces eius loco ponendæ.	270.a
Iubere cum indefinito passiuo iungitur uenustè.	203.a
Iugerum quid sit.	13.a
Iurisconsultus, & iureconsultus: iurisperitus, & iusperitus & iureperitus dicitur.	187.a

L

Labdacismus in oratione uitandus.	90.a
Leue, in malis rebus pro paruo.	190.b
Librorum nomina in plurali ponenda.	135.b
Licet uerbum, post se datiuum habet, sequente uerbo infinito.	210.b
Litigare, cum quo casu ponatur.	141.b
Locare, cum participio futuri temporis in dus.	207.a
Loci nomen, quando ponatur elegantius.	171.b

M

M literam, quando euitauerit antiquitas.	90.a
--	------

I N D E X

Magis quàm, sine ulla uoce media elegantius dici.	44.b
Malo uerbum, uocabulis connexis coniunctione q̃, postpo- nitur aut preponitur.	48.a
Malum aduerbium, interpositæ indignationis, apud ora- tores usitatum.	112.b
Mane, quid significet.	195.a
Manere uerbi usus rarus.	231.b. et. 233.a
Materialiter nomina, ut ponenda.	105.a
Me Hercule, q̃ me Hercules, magis Cicerõ placuit.	247.a
Memini.	145.b
Mille & sexcenta, aliter ab oratoribus, aliter à poetis dici.	18.a
Minimum uel minime, utrum rectius dicatur.	50.a
Morari uerbi usus rarus.	231.b
Multotiens uel multoties, latinè minime dicitur.	18.b
Multo pro magno.	190.b
Multum ac diu.	242.b
Muto uerbum, quem casum post se amet.	229.b
Myotacismus uitandus.	90.a

N

Ne particula, à quibus uerbis remouendum.	208.a
Ne quid, elegantius quàm ne aliquid.	254.a
Ne pro non, quando eleganter inferatur orationi.	272.a
Ne quidem, particularum uenusta usurpatio.	275.b
Ne particula, in medio orationis ponenda.	279.a
Ne particulae usus, ubi de pluribus queritur aut dubita- tur.	285.b
Necubi, pro ne alicubi.	255.a
Necesse est, post se habet datiuum, indefinito uerbo se- quente.	210.b

I N D E X

Negatiua uocabula, ut nemo, nullus, nihil, & alia, ubi in oratione ponenda.	28.b.29.b
Negationem plus dicere quàm affirmationem,	119.b
Negare uerbum, quid ornatus habeat.	235.b
Negatiuæ particulae non, nemo, reliquæ à se uenuste habet quisquam, quispiam, ullus, usquam, unquam.	256.a
Nequando pro ne aliquando.	255.a
Nequo	
Nequa.	
Necunde	
Nunquo	quid gratie habeant. 255.b
Nunqua	
Nuncunde	
Neutra uerba absoluta ornate regunt accusatiuum, uel aliunde, uel ab eodem formatum. Indeque passiuæ nonnunquam fieri.	228.b
Nescio ad animum referendum.	128.a
Nihil post tale.	6.b nemo post tale. 6.b
Nihil, quibus gradibus adiungendum.	50.b
Nimis, quibus associandum.	50.b
Nihil, quibus uerbis iungendum.	228.a
Nisi particulae elegantia.	287.a.b
Noia mensurae, in accusatiuo uel genitiuo ponenda.	13.a
Nomina significantia id quo metimur, in ablatiui ponenda.	13.a
Nomina in ndus desinentia non sunt latina.	42.a
Nomina exeuntia in is uel in us, an generent comparatiua uel superlatiua: & an ijs utendum.	42.a
Nomen gradus comparatiui, adiectiui aut substantiui,	

I N D E X

aut participium in ablatiuo casu ornatè regit.	56.a
Nominibus proprijs, quod additum est ad laudem, aut uitu- perationem, id esse præponendum.	130.b
Nomen proprium à prænomine seiungendum.	132.b
Nominibus collectiuis adijci dictionem, etiam ab oratori- bus, numeri pluralis.	134.b
Nomina in genitiuo plurali, etiam ab oratoribus elegans- ter concisa.	149.b
Nomina in a exeuntia, declinationis tertij datiuum & ablatiuum numeri pluralis atis quàm atibus sæpius finiunt.	163.b
Non scio, dicendum non esse.	128.a
Non queo, non possum, ad corpus referendum.	129.a
Non quire, quàm nequire dici elegantius.	129.a
Non solum	
Non tantum	aliquid in medium cum ornatu
Non modò	recipiunt.
Nec solum	276.a
Novies, non nonies dicendum.	18.b
Noui & odi quàm usitata sint.	230.a
Nullus, elegantius substantiuo postponitur.	5.b
Nullus post tale.	6.b
Nullum quo in loco ponatur, si adiectiuum aliud adiun- gatur.	10.b
Nullus & nunquam eleganter diuiduntur.	122.a
Nullum aut nunquam cum ullo, quid habeat elegan- tie.	258.a
Numerũ significantia, substantiuis rectius postponi.	3.a
Numerum significantia nomina, & quidem duplicia, quo ordine ponenda.	16.b

I N D E X

Numerum nomina diuidi à poetis, ab oratoribus com-
poni. 17.b

Nuncubi pro num alicubi. 255.a

Nunquando, pro num aliquando. 255.a

O

Octoginta non octuaginta dicendum. 18.b

Odi & noui, quàm usitata sint 230.a

Officij aut dignitatis nomen, nomini proprio anteponi ele-
gantius. 130.a

Omne, quo in loco ponatur, si adiectiuum aliud iun-
gatur. 10.b

Omnis uox, in orationis fronte collocetur. 27.a

& eadē uox eleganter finem orationis possidet. 28.a

Omnis, quibus gradibus cōparationis addendum. 63.a

Omne, quicquid particule coniunctę. 242.b

Omnino, planē, funditus, prorsus, stirpitus & radicitus,
pro totaliter doctiores dicunt. 148.b

Oratio qualis alliciat auditorum animos, seq; uelut mas-
iestate quadam præbeat cum admiratione admiran-
dam. 1. a

Orationis obscuritas quomodo uitanda. 1.b

Orationis prima uirtus, ut sit dilucida. 1.b

Orationis finis non sit carminis. 91.b

Ordo in qua significatione à doctis dicatur. 192.b

Ordinis uoces quę. 237.a

Oratio sit generalis, recte uti potes uerbo modi coniuncti-
ui, personę secundę, numeri singularis. 200.b

Opinor uerbum, quem usum habeat. 209.b

P

Parenthesis usus. 92.a

INDEX

Participium cum uerbo, & breuitatem & uehementiam orationi adfert.	115.4
Patronymica à poetis sæpe, raro ab oratoribus usurpari.	135.6
Participium presentis temporis quando nomen sit.	146.
Partim, pro qua uoce ponatur.	181.4
Participium preteriti temporis, pro presenti indefiniti actiui, cum quibusdam uerbis elegantissime ponitur.	206.4
Participiū futuri temporis in dus, maiore ornatu sequitur uerbum curo, quàm infinitiuum uerbi actiui.	206.6
Participium præteriti temporis, sæpius datiuum pro ablatiuo regit.	206.6
Pati, pro permittere dictum a doctis.	235.4
Particula eiusdem significatus, iuxta se uenustè ponuntur.	241.4
Partes totius ut enumerandæ.	283.4
Partes diuisi generis, quem locum ament.	283.6
Personæ dici elegantius, quàm nomen hominis.	171.4
Persona tertia præteriti temporis modi indicatiui, quem usum habeat.	213.6
Persona secunda uocis passiuæ, in re quàm in ris terminatur sæpius.	215.4
Plenum genitiuo elegantius quàm ablatiuo iungi.	140.6
Plicare uerbum, quæ præterita & supina habeat.	221.4
Polysigma ab oratione absit.	90.6
Polysyllabas dictiones, postposita coniunctione quæ coniungendas.	262.4
Populum Romanum sæpius dici quàm Romanos.	179.4
Post, quando aduerbium, & quando præpositio: & quis eius usus.	15.6

Possim, præposita particula non, ubi ponendum.	41.b
Positiui recti à superlatiuo, & contra, uenustissima compositio.	52.b
Positiuis quæ particule adiungantur.	54.a
Posterius, quid significet.	197.b
Possibile, an sit uox latina.	204.a
Potissime an dicatur latinè.	50.a
Præsentis temporis uerbum quàm præteriti, in historia fabulæ narranda, elegantius dicitur.	111.a
Prænomen, à proprio sciungendum.	132.b
Præpositio nominibus proprijs urbium adiungi, eademq; nominibus regionum detrahi, potest.	177.b
Præteritum imperfectum indicatiui, sæpe idem significare, quod uerbum solebat cum infinitiuo.	224.a
Præpositionem cum uerbo compositam, cum casu sæpius repeti.	289.b
Præpositiones quæ in oratione locū habituræ sint.	293.a
Primum pro primo, deinde pro secundo dici: quidq; dicendum pro tertio.	237.a
Priusquam diuidi.	126.a
Pronomina primitiue speciei, ornatè ponuntur post tale.	156.b
Pronomen adiectiuum suo substantiuo à tergo ponendum.	158.b
Pronomen adiectiuum inter adiectiuum nomen ac substantiuum collocandum.	9.a
Pronomina duo, tria, pluræ iuxta se posita orationem uenustare.	67.b
Pronomina duo in oratione utriusq; speciei, utrum præponendum.	69.a. et 70.a

I N D E X

Pronomen speciei posterioris, quando sine substantiuo eleganter usurpari solitum sit.	70.6
Proprium nomen, à cognomine seiungendum.	132.6
Propria nomina hominum dicta in plurali, quid habeant significatus.	133.6
Pronomen speciei prioris infinitiuo cui praestruitur postponi.	156.6
Pronomen primitiuum, participio & nonnunquam nomini adiectiuo postponitur.	158.6
Proximum quid significet.	197.6
Propterea cum quod, quia, uel quoniam dici uenisse.	288.6
Pugno uerbum, cum quo casu ponatur.	141.
Puto uerbum, quem usum habeat.	209.6

Q

Quam quanti, quis huius connexionis usus.	46.4
Quale dicendi genus possit usurpari, siue his uocibus, ut, & pronomen qui, post, quàm.	46.4
Quam particula, inter uocabula duo collocata, ante comparatiuum ponenda est.	46.6
& e contra.	47.6
Quantum, pro eo dici quod est prout.	244.6
Quam cum superlatiuo & uerbo posse.	245.6
Quasi, aduerbium similitudinis esse.	249.6
Qua ponitur, non quæ post ne, si, num, aliud: & post comparatas ab eis particulas.	254.4
Quam particula, ratione comparatiui posita, post se petit nullum, quidquam, aut unquam.	259.4

Quantus	
Quanta	
Quantum	adiungi non inuenuste cum superlatiuo,
Qui	si uerbum posse apponatur. 274.a
Que	
Quod	
Que in oratione uitanda.	90.a
Quæso uerbum, quid habeat elegantie, si cum uerbo mo-	
di imperatiui adiungatur.	209.a
Queror, cum præpositione de.	143.b
Quæ particula, postponenda uocabulis omne, totum &	
aliud.	262.b & indeclinabilibus parti-
culis.	263.b & uocabulis unius syllabæ. 264.b
& pronomini- bus.	265.b
Que, ac, uel, &, coniunctiones iuxta se non inuenustè	
poni.	266.b
Qui, quæ, quod pronomen loco particule ut elegan-	
ter dixeris.	45.b
Qui, pro ut.	60.b
Qui, quæ, quod relatiuum, antecedenti præponendū.	82.b
Qui, quæ, quod relatiuum, sine antecedente crebrò po-	
nitur.	85.b
Qui, quæ, qd' relatiuū, p secundū eleganter ponitur.	88.b
Qui, pro quo aut quomodo, , usitatè.	89.a
Quia, pro quod.	6.b
Quicquam, post tale ornatè collocatur.	6.b
Quid cum compositis in neutro genere, neutris uerbis ele-	
ganter connecti.	226.b etiam cum alijs. 228.a
Quid dicatur elegantius quàm aliquid, post quid, post quo	
pro quanto, post quum.	253.a

I N D E X

Quid elegantius dicitur quàm aliquid, post siue, aliud, nisi.	253.a
Quisq; quibus gradibus, comparationis associandū.	63.a
Quisq; cum pronomine sui uel suus, & qui.	63.b
Quisq; cum quantum.	65.b
Quo pro ut, cōparatiuo q̄ positiuo adiungi sepius.	64.b
Quo pro quanto.	61.b
Quod, pro ut quando scribendum.	74.a
 & econtra.	74.b
Quod relatiuum habens antecedens Aliquod, id anteceden-	
 dens ornatè omittitur.	71.a
Quod relatiuum, ante se antecedens hoc uel id, sine ullo	
 medio eleganter habet.	84.a
Quod genus, pro cuiusmodi.	193.b
Quod particula, à quibus uerbis remouendum.	208.a
Quod non, pro quin.	288.a
Quod pro quia.	289.b
Quod pronomen, ponendū in orationis medio.	279.a
Quoties, non quotiens dicendum.	18.b
Quoq; particula, quid uenustatis habeat.	274.a
Quum particula, in orationis medio collocanda.	279.b
Quur particula, amat orationis medium.	279.a
R	
Rei nomen quàm personę, maiorem habet gratiam.	173.a
Relatiuo impediēti uulgatum orationis ordinem sui non	
 deest elegātia.	81.b
Relatiuum quando ad genus neutrum referendum.	80.a
Relatiui accidens usus.	81.b
Relatiuum conuenientis cum antecedente in genere, nu-	
 mero & casu.	81.b

I N D E X

<i>Relatiuum antecedentia duo habens, cum posteriore conueniat elegantius.</i>	82.6
<i>Relatiuum accidentis, quo sit loco ponendum.</i>	86.6
<i>Reliquum aut reliquias, dici usitatus quàm residuum.</i>	194.4
<i>Res gestę, quàm gesta dicuntur usitatus.</i>	148.6
<i>Rudis, quem casum regat.</i>	187.6
<i>Rustica uerba non usurpanda.</i>	1.4
S	
<i>S literę repetitio multa uitanda est.</i>	90.6
<i>Scilicet particula, quando fugienda.</i>	281.6
<i>Secundum quod quisq; , quomodo eleganter mutandum.</i>	62.4
<i>Sed particula, quando omittenda.</i>	284.6
<i>Sermo sit generalis, uti potes recte uerbo modi coniunctiui, personę secundę, numeri singularis.</i>	200.6
<i>Si quid, quàm si aliquid, dici elegantius.</i>	250.6
<i>Si particula, non ponenda in orationis principio.</i>	277.6
<i>Sicubi, pro si alicubi.</i>	255.4
<i>Siquando, pro si aliquando.</i>	255.4
<i>Siquo, siqua, sicunde, quid ornatus habeat.</i>	255.4
<i>Sine, quas uoces à tergo amet.</i>	260.4
<i>Sodales qui sint.</i>	185.4
<i>Solere uerbum quid habeat ornamenti.</i>	233.4
<i>Solum nomen, usitatus dicitur quàm solum aduerbium est.</i>	273.6
<i>Speties generis ut enumerandę.</i>	283.4
<i>Sto uerbum, quę preterita & supina habeat.</i>	221.4
<i>Stomachor pro irascor, non insolenter dicitur.</i>	226.6
<i>Studere, quem casum postulet.</i>	187.6

I N D E X

<i>Substantium nomen multarum syllabarum, orationis principium ornatissimè occupat.</i>	19.a
<i>Substantium nomen, plurium quàm duarum syllabarum, cum elegantia ultimum orationis locum possidet, maxime si uerbi suppositum est.</i>	19.b
<i>Substantium duabus syllabis constans, ultimum rarò habet.</i>	21.a
<i>Substantiua nomina, ab adiectiuis facta, pro adiectiuis ipsiis lepidè dicuntur.</i>	175.b
<i>Substantiua uulgatiora ab adiectiuis ressecanda.</i>	191.b
<i>Succenseo, cum datiuo elegantius iungitur.</i>	226.a
<i>Sum uerbum, in principio orationis ponendum.</i>	33.a
<i>Sum uerbum, si præcedat comparatiuum aut superlatiuum, eleganter finem orationis occupat.</i>	34.a
<i>Et iisdem præcedentibus, principium orationis.</i>	34.b
<i>Sum uerbo in fine orationis locum aptum esse, si nomen substantium præponatur.</i>	34.b
<i>Sum, post adiectiuum, in orationis principio.</i>	35.b
<i>Sum, post adiectiuum, in fine.</i>	36.a
<i>Sum in fine post nomen in dus, da, dum, ponendū.</i>	37.b
<i>Sum, post uocabula nullus, nemo, nihil, lepidè in orationis principio ponitur.</i>	38.b
<i>Sum, quando in medium collocandum.</i>	39.b
<i>Sum, ante particulā nō, in fine orationis ponendū.</i>	41.a
<i>Summum uox, habeat ne uim superlatiui.</i>	64.a
<i>Superlatiuus postponitur elegantius substantiuo.</i>	2.a
<i>Superlatiuū in fronte orationis positum canorū est.</i>	25.b
<i>Superlatiuo in fine orationis collocato, orationem fieri elegantiore.</i>	26.a
<i>Superlatiui recti à cōparatiuo significatio, in ablatiuo mul</i>	

I N D E X

tum augetur elegantissima connexione.	53.a
Superlatiui augmentū, quibus particulis adiunctis fiat.	53.b
Superlatiui gradus nomina, quos casus contra uulgi iudicium regant,	55.b
Superlatiui gradus, nomen substantiuum, in casu genitiuo, numeri multitudinis, regat elegantius.	56.b
Idem obseruatur in comparatiuo.	56.b
Superius quid significet.	197.b
Superior, quem usum habeat.	198.a
Suum pronomen, non reciprocum dici.	292.b

T

Tam & quam, cum quibusdam gradibus.	50.b
Tanto, pro eo.	60.b
Tandem particula, quid habeat uenustatis post uocem interrogandi.	113.a
Tanto & quanto, cum superlatiui.	50.b
Tantum abest, quantum habeat ornatus.	245.b
Tempus significantia nomina, in accusatiuo casu poni uenustius: atq; inibi, Quando in ablatiui ponenda sint.	14.a
Tempus significantia nomina in ablatiui ponenda esse, si particula ante uel post interueniat.	15.a
Tempus significantia nomina, cum nominibus numerum significanti- bus coniuncta in accusatiuo, cum alijs in ablatiui usurpanda esse.	14.a
Terra Gallia, pro eo quod est Gallia: aliaq; hoc genus dici usitatius.	176.b
Tum & quum particulae, quomodo orationis pondus au- geant.	280.b

V

Varietas in multis pariter una oratione dicendis iucunda.	98.a
---	------

I N D E X

<i>Vel, cum superlatiuo, quid uenustatis habeat.</i>	54.b
<i>quæ etiam cum alijs adiungitur.</i>	55.a
<i>Verba significantia accusare, damnare, absoluerè, genitiuũ regunt quàm ablatiuũ elegantius.</i>	141.a
<i>Verba nonnulla quibus præpositio adiungatur uel detrahatur.</i>	143.b
<i>Verbalia adiectiua, necessitatem quandam significantia, quem usum habeant.</i>	159.a
<i>Versus, quando usitatius quàm carmen dicatur.</i>	192.b
<i>Verba, quæ pro præsentis indefiniti actiui, participium præteriti temporis habent elegantius.</i>	206.a
<i>Verbum passiũ sæpius pro ablatiuo datiuũ regit.</i>	111.b
<i>Verba habetia duo supina, q̃ participia de se formet.</i>	220.a
<i>Verba in se exeuntia speciei deriuatæ, pro primitiuis non inusitatè dici.</i>	224.a
<i>Verbum de loco quàm ad locum elegantius poni.</i>	225.a
<i>Vir nomen, in laude sæpius: homo uerò, modò in laude, modò in uituperio dicitur.</i>	185.a
<i>Vllum post tale ornatè ponitur.</i>	6.b
<i>Vnusquisq; cum superlatiuo.</i>	53.b
<i>Vocabula in dus, in da, in dum, quæ necessitatè quandã significant, collocada esse in principio orationis.</i>	23.a
<i>Vocabula eadẽ cū ornatu possident et orationis finẽ.</i>	23.b
<i>Vocalibus duobus coniunctis particula quam, si quod aliud est subnectendum, quod utriq; conueniat, id postponitur elegantius.</i>	47.b
<i>Vocalium hiatus qui sit.</i>	91.a
<i>Vocalis eiusdem crebra repetitio ingrata.</i>	91.a
<i>Vocales ut commiscendæ.</i>	92.b
<i>Voces alię in oratione detrahuntur, alię adduntur, orna-</i>	

I N D E X

tus gratia.	96.a
Voces unius, duarum ac plurium syllabarum commi- scendas.	98.a
Vocabulis duobus copulatiua coniunctione connexis, inter- ponatur ornatè quod cum duobus conueniat.	97.b
Vocabulum unum, in eadem oratione bis positum, sine ullo medio, ponatur sibi proxime.	103.a
Vocabula duo ab eodem inclinata, aut quorum ab altero al- terum factum sit, proxime sibi ponenda.	104.a
Vocabula pro uoce non pro significato posita, quo sint modo usurpanda.	105.a
Vocis alicuius repetitione oratiōis pōdus augeri.	106.a
Vocabulorum propè idem significantium usurpatione, ora- tionis uim non parum augeri.	108.b
Vocabula cōtrarij significatiōis ppe se collocāda.	117.a
Vocatiuus post pronomen collocandus.	155.b
Volo cum participio futuri temporis in dus.	207.a
Vsq; ad, & usq; ab, quam diuersis dicantur modis.	244.a
Vt particula, à quibus uerbis reiiciendum.	207.a
208.a. 209.b.	
Vti, cum superlatiuo, & cum uerbo posse.	245.a

F I N I S.

FRANCISCI

SYLVII AMBIANATIS PROGYMNASTI
nasmatum Centuria prima.

EA PRIMVM QVAERENDA EST ORATIONI
elegātia, qua à uulgi sermone, rustico, barba
ro, improprioq; dissidens, & uerbis suo loco
dispositis fluens, ingeniosa quadam dicendi
inuentione, minimeq; triuali sententia exor
netur. CAPVT PRIMVM.

QVOD in moribus est, id in oratione exigen Vnde quidum puto. Vt enim multitudinis imperite morenda sit res non probantur admodum, ita qui semido rationi est uulgi sermo est, eo parum uenustatur oragantia tio. Ea enim uulgaris tritaq; si non sit, auditorum animos ad se allicit, seq; uelut maiestate quadam præbet cum admiratione ueneradam. Quocirca à uulgi sermone alienam esse debere censemus. Primum igitur rustica uerba ac barbara impropriaq; quibus lingua usu nimio exæstuat, ne usurpes. Vulgi sermonem non dico eum qui sit latinus, doctus, elegans; etiam si uulgus utatur. Fieri enim non potuit: quin uulgus nonnulla à doctioribus accepta sibi integra retinuerit. De inde alius sit ordo collocandorum inter se uerborum. Tertium ingeniosa quadam inuentio dicendi, quæ à uulgari sententia absit, orationem relinquet uenustiore. De primo admonendum te tantum putauimus: de altero, multa sunt nostra hæc

dicta non præcepta: de tercio dictum hic uolumus. Exempla itaq; ascri-
 bimus: ut, Amicitia nostra integritas nos delectat maxime.
 Diceret enim multitudo, multum gaudemus quia boni sumus
 amici. Magnitudo amoris in te mei officium lingvæ uel expe-
 ditissimæ superat. Virtus tua me tibi amicum fecit.
 Tibullus. Vivite felices, memores & uiuite nostri;

Siue erimus, seu nos fata fuisse uelint.

Horatius. Porcis hæc comedenda relinquis.

M. Cicero. Hoc animo scito omnes sanos, ut mortem seruitutè
 anteponant.

Idem. Hyems adhuc rem geri prohibuerat.

Idem. Nec uero Aristotelem in philosophia deterruit à scri-
 bendo amplitudo Platonis.

Idem. Quoniã me loqui uoluistis, aliqd de uestris uitijis audiat

Idem. Hæc quum Crassus dixisset, parumper & ipse conti-
 nuit, & à cæteris silentium fuit.

Idem. Nanq; hæc duo, musici qui erant quondam iidem poe-
 tæ, machinati ad uoluptatem sunt uersuum atque cantuum,
 ut uerborum numero & uocum modo delectatione uince-
 rent aurium satietatem.

Idem. Sic omnibus in rebus, uoluptatibus maximis fasti-
 dium finitimum est.

ORATIONIS OBSCVRITAS

quo sit modo uitanda, Cap. II.

Obscuri-
 tas qui ui-
 tetur.

Nobis sermonem dedit natura, ut quod mente concipi-
 mus, id expromere possimus. Eam ob rem orationis
 non postrema uirtus est, ut dilucida sit. Qui enim ob-
 scure dicit, perinde ferè proficit, ac si taceret. Multa orationi

queritur obscuritas à uulgo persuaso inter adiectiuum & substantiuum, inter suppositum & uerbum, inter uocem regentem eamq; quæ regitur, alijsq; generis eiusdem aliquid esse interponendum. Hæc autem ita colloces, ut adiectiuum prope substantiuum, suppositum prope uerbum, recta dictio prope regentem, antecedens prope relatiuum ponatur. Si quid interpones, id breue sit, conueniatq; quoad eius fieri potest, cum utroque, aut saltem altero eorū inter quæ interponitur, Ut in eo uersu poetæ Bassi: Calliope princeps sapienti psallerat ore. Quale illud Ciceronis est: ne apud eum quidem tale inueniri facile potest. Bona adolescentibus indole præditis sapientes senes delectantur.

Interpo
da pau

COMPARATIVVM ET SUPERLATIVVM substantiuo postponi elegantius, Cap. III.

Elegantiam maiorem, magisq; puto, auribus blandientem sentias, si comparatiuum aut superlatiuum substantiuo postpones: quamuis id alij nonnulli, in quibus Valerius Maximus est, diligenter parum obseruent: ut, Utilitas maior, utilitas maxima. Dignitas amplior, dignitas amplissima. Amicus gratior: amicus gratissimus. Mala plurima affert mala uicinia. Plato. Qui sana mente est, cui rei adhibeat diligentiam maiorem non noui, quam ut filium reddat optimū. Idem. Nullius iniuriæ qui sibi ipse conscius est, ei iucunda spes senectutis nutrix optima semper adest.

Ennius. Nunc est ille dies, quum gloria maxima sese Nobis ostendat, seu uiuimus siue morimur.

Plinius. Homini cibus utilissimus simplex.

Idem. Fortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur.

Aul. Gellius. Hippocrates diuina uir scientia de coitu Venen-
rio ita existimabat, partem esse quandam morbi teterrimi:
quem nostri comitalem dixerunt.

Idem. Hoies repēte à bellua immanissima rapti laniatiq; sunt.

Valerius Maximus. In Theodoro quoq; uiro grauissimo Hie-
ronymus tyrannus tortorum manus frustra fatigauit.

C. Gracchus. Nuncisti precia maxima ob tacendum accipiūt.

M. Cicero. Cultura animi philosophia quæ extrahit uitia ra-
dicitus: & præparat animos ad satus accipiēdos: eaq; mūdat
ijs, & ut ita dicā, serit: quæ adulta fructus uberrimos ferāt.

Idem. Quid T. Albutius? Num ne animo æquissimo Athenis
exul philosophabatur?

Idem. Gracchus quum largitiones maximas fecisset, & effu-
disset ærarium, uerbis tamen defendebat ærarium.

Idem. Tum deniq; liberati per uiros fortissimos uidebatur.

Idem. Non uenirem contra iniuriam, quam iste intercessoris
iniquissimi beneficio obtinuit.

Idem. Quum & honoribus amplissimis, & laboribus maxi-
mis perfuncti essemus.

Idem. Senatu ordinem coniunctissimum & hominem clarissi-
mum ab alienauerunt.

Idem. Imperatorem liberalissimum, ætatem opportunissimā,
commendationem certè singularem habes.

Idem. Quum quotidie mecum haberem homines doctissimos.

Idem. Omnibus in rebus uoluptatibus maximis fastidium fi-
nitimum est.

QVOD NOMINA EA QVÆ

numera significant, substantiuis

postponantur, Cap. II. II.

Exemplo primo id doceri possis: nomina ea quæ nomen Numeri significant, substantiuus eleganter poni, quæ uero in sermone quotidiano præponi solent, ut, Annus tertius, Viri decem. Nuptiæ binæ. Aristoteles. Babylon capta quum esset ab hoste, ferunt partem aliquam ciuitatis eius die tertia nondum quicquam sensisse.

Zeno Cittieus adolescentulo inepta loquenti plurima, duas, inquit, aures ideo habemus, & os unum, ut audiamus multa, pauca loquamur.

Ouidius. Teneros lædunt iuga prima iuuenos.

Frenaq; uix patitur de grege captus equus.

Plautus. Pluris est testis oculatus unus, quam auriti decem. Qui audiunt, audita dicunt, qui uident, plane sciunt. Plinius iunior. Prima uitæ tempora, media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipse leges monent, quæ maiorem annis sexaginta otio reddunt.

Plinius. Homini non ante diem septimum lætalis inedia.

Quintilianus. Sufficiebant alioqui libri duo à Domitio Afro in hanc rem compositi, quem adolescentulus senem colui.

Idem. Demosthenes melius, qui se in locum ex quo nulla exaudiri uox, nihilq; prospici posset, recedebat: ne aliud agere mentem cogerent oculi. Ideoq; lucubrantis silentium noctis & clusum cubiculum, & lumen unum maxime teneat.

Aul. Gellius, Herodotus homo fabulator in primo historiariæ inuentum esse sub terra scripsit Orestis corpus cubita longitudinis habens septē, quæ faciunt pedes duodecim & quadratē.

M. Varro. Si cuius legati uiolati essent, qui id fecissent quamuis nobiles essent, ut dederentur ciuitati, statuerunt fœcciales uiginti, qui de his rebus cognoscerent, iudicaret, & statuerent & constituerent.

M. Cicero: Definitio primum reprehensio uerbo uno, aut addito, aut dempto, sæpe extorquetur è manibus.

Idem. Chari sunt parentes, chari liberi, propinqui, familiares: sed omnes omnium charitates patria una complexa est.

Idem. Quem laborem nobis Attici nostri leuauit labor, qui conseruatis notatisq; tēporibus, nihil quā illustre prætermitteret, annorū septingentorū memoriam uno libro colligauit.

ADIECTIVVM DISSYLLABVM

substantiuo pluribus syllabis facto frequenti
us postponendum esse, Cap. V.

Disyllabo
rum adie.
tiuorum
atus.

E Legitia multa orationis est tum, quum adiectiuum duas habens syllabas postpositum est substantiuo quod pluribus syllabis constat. Vt beniuolentia magna: facinus pulchrum: dignitas clara. Animus æquus optimum est ærum næ condimentum. Socrates saltabat sæpius: eamq; exercitatio nem ualitudini bonæ non parum conferre putabat.

Aristot. Magistratuum præsentia reuerentiam uerani, liberalemq; gignit pudorem. Plato. Senectus tristis obrepens celerius facit, ut nequis optet rursus in uitam redire, quum præteritas molestias secum repetit: nisi opinione puerili feratur.

Idem, Amicum bonum habere malim, quàm preciosissimam coturnicem, aut gallum, aut per Iouem potius quàm equum et canem, ac mediusfidius potius quàm Darij aurum adipisci: aut Darium ipsum capere.

Titinnius. Consilium bonum gratia parui faciat. Faciat priscæ dictum.

Martialis. Cineri gloria sera uenit.

Tibullus. Casta placent superis, pura cum ueste uenite,
Et manibus puris sumite fontis aquam.

Idem. Vincuntur molli pectora dura prece.

Propertius. Nempe tuas lachrymas littora surda bibent.

Idem. Non me crimina parua mouent.

Quintilianus. Nec præceptor bonus maiore se turba, quàm ut sustinere eam possit, onerauerit.

Idem. Igitur Aesopi fabellas, quæ fabulis nutricularum proxime succedunt, narrare sermone puro, & nihil se supra modum extollere, deinde eandem gracilitatem stylo exigere cõdiscat.

A. Gellius: Pub. Cornelius Rusinus manu quidem strenuus & bellator bonus, militariq; disciplina peritus admodum fuit. Sed furax homo & auaritia acri erat.

Sallustius. Auaritia pecuniæ studium habet, quàm nemo sapiens concupiuit: ea quasi uenenis malis imbuta, corpus, animumq; uirilem effœminat: semper infinita in satiabilisq; est, neque copia, neque inopia rerum minuitur.

Cicero. Quis animo æquo uidet eum quem impure ac flagitiose putet uiuere?

Idem. Pythagoreis interdictum putatur, ne faba uescerentur: quæ res habet inflationem magnam.

Idem. Erat opinio bona de Plautio, bona de Lepido.

Idem. Quid enim est maius, quàm quum tanta sit inter oratores bonos dissimilitudo, iudicare quæ sit optima species & quasi figura dicendi.

Licet à magnis authoribus obseruari non semper inuenias, attamen concinnitatem multam habere senties aurium iudicium si non neglexeris.

Diuus Hieronymus. Grandes materias ingenia parua non sufferunt, & in ipso conatu ultra uires ausa succumbunt:

QVOD VOX HAEC OMNIS POST SVB
stantium locari postulet, Cap. VI.

O Ratio omnis fere solet esse uenustior, in qua uox omnis substantiuo postposita est. Vt uirtus omnis, diuinitas omnes, studium omne. Philostratus. Honorati omnes suspecti sunt. idem. Gyges quondam & Croesus apertas habuisse thesaurorum suorum fores traduntur, ut egentibus omnibus inde liceret accipere.

Plutarchus. Viro bono diem omnem festum esse Diogenes dicebat. Aristoteles. Animantium omnium homo corporis habita proportionem, cerebri habet plurimum. Plato. Oleum arboribus omnibus herbisq; prodest maxime, Pilis autem animantium omnium nisi hominum, nocet plurimum. idem. Peccatis multis onerata animam ad inferos descendere malorum omnium extremum est.

Cecilius. Vt te diu oēs infelicitent, cū male monita memoria. Pacuuius. Gnato ordinem omnem ut dederit, enodat patri.

Lucilius. Rugosi passiq; senes eadem omnia querunt.

Horatius. Scriptorū chorus oīs amat nemus, & fugit urbes.

Terentius. Matres omnes filijs in peccato adiutrices, & auxilio in paterna iniuria solent esse.

D. Hieronymus. Vigilando timor omnis excluditur, fiducia nascitur, caro maceratur, uitia tabescūt, charitas roboratur, recedit stultitia, accedit prudentia, mens acuitur, error obducitur, criminum caput diabolus gladio spiritus uulneratur.

Cornelius Celsus. Quadrupes animal omne, si lactans est, minus alimenti praestat.

Plinius. Morbi omnes morsq; sanguinem absumunt.

Idem. Hordeum frugum omnium nobilissimum est.

Domitius Asper. Mulier rerum omnium merita, in omnibus rebus infelix.

Quintilianus. Frustra mala oīa ad crimē fortunae relegamus.

Idem. Ridendi uero, qui uelut leges proœmijs omnibus dede-
runt, ut intra quatuor sensus terminarentur.

M. Cicero. Democritus impediri animi aciem aspectu oculor-
um arbitratur, et quum alij sepe quid esset ante pedes nō
uiderent, ille infinitatem omnem.

Idem. Est causa omnis in opinione, nec uero ægritudinis so-
lum, sed etiam reliquarum omnium perturbationum, quæ sunt
genere quatuor, partibus plures.

Idem. Ut deos esse natura opinamur, qualesq; sunt ratione co-
gnosimus, sic permanere animos arbitramur consensu natio-
num omnium.

Idem. Omnino, ut mihi quidem uidetur, rerum omnium facie-
tas uitæ facit facietatem.

Idem. Vera gloria radices agit, atq; etiam propagatur, ficta
omnia tanquam sterculi decidunt.

Idem. Virtutis laus omnis in actione consistit: à qua tamen sæ-
pe fit intermissio.

Idem. Si laudationes essent in oratoris officio, quod nemo ne-
gat, oratori uirtutū omnium cognitionem, sine qua laudatio
effici non possit, esse necessariam.

Idem. Atq; ratio omnis dicendi tribus ad persuadendum re-
bus est nixa, ut probemus uera esse quæ defendimus, ut conci-
liemus nobis eos qui audiunt, ut animos eorum ad quemcun-
que causa postulabit motum uocemus.

Idem. Quid dicam de thesauro rerum omniū memoria? quæ
nisi custos inuentis cogitatisq; uerbis & rebus adhibeatur, in-
telligimus omnia, etiam si præclarissima fuerint, in oratore
peritura.

Idem. M. uero Manilium nos uidimus transuerso ambulans-
tem foro, quod erat insigne eum qui id faceret, facere ciuibz

omnibus consilij sui copiam.

Idem. Nam prima ætate incidimus in ipsam perturbationem disciplinæ ueteris: et consilatu deuenimus ad medium rerum omnium certamen atq; discrimen, & hoc tempus omne post consilatum obiecinus his fluctibus, qui per nos à communi peste depulsi in nosmetipsos redundarent.

Idem. Illiberales autem & sordidi quæstus mercenariorum omnium quorum operæ non quorum artes emuntur.

QVOD NVLLVS POST SVBSTANTI-
uum non ineleganter collocari solet. Cap. VII.

Locutio nulla fere est à cottidiani sermonis usu abhorrens quæ nihil habeat elegantiae: quod genus est nomē NVLLVS: ornatiùs propterea substantiuo postponi: quòd in familiari sermone præponi solet. Vt amicus nullus: literæ nullæ: præmium nullum. Lingua nulla est qua id tibi negem. Laborem nullū causa tua defugiam. Aristoteles. Lacedæmoniorum lege, qui hostem nullum interfecisset, campistiro cingebatur. Idem. Apud Scythas epulo solenni pater à circumlatam accipere non licebat ei qui hostem nullum occidisset. Plato. Si quis falso iterum dixisse testimonium conuictus sit, tertio lege nulla testari cogatur. Sin autem tertio, ratione nulla ei postea testimonium dicere liceat.

Idē. Splendorē nullū dinitiæ afferūt ei qui eas ignauus habeat.

Idem. Inermi certatori præmia nulla ponimus.

Idem. Dicimus ut pueri solent, quòd recte datorum ablatio nulla est.

Catullus. Nanq; ego ab indignis præmia nulla peto.

Propertius. Fabula nulla tuas de nobis concitet aures.

A. Gellius. Cognatos affinesq; nullos ferme tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant.

M. Varro. Bellum nullum nisi pium geri putabant.

M. Cicero. Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediti occupationibus: ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur.

Idem. Maius mihi dare beneficium nullum potes.

Idem. Sæpe uidemus fractos pudore, qui ratione nulla uincerentur.

Idem. Narrare uerò rem quidem breuiter iubent: si breuitas appellanda est, quum uerbum nullum redundet, breuis est.

ALIENVM, ALIVD, ALTERVM,

utrunq; solum, ullum, tale, singula, aliaq; hoc

genus adiectiua substantiuis postpo-

nenda, Cap. VIII.

Legendis autoribus probis uerborum singulorum collocationem qui perpenderit: is non raro inueniat adiectiua hæc alienum, aliud, alterum, utrūq; solum, ullum, tale, & si qua sunt generis eiusdem, substantiuis postposita esse: ut, Vires aliene. Fortuna alia. Dictum utrunque. Aristoteles. Aduenarum quorundam legibus alienis educatorum uti consuetudine creditum est inutile esse ad rectam ciuitatis disciplinam. Plato: Principium operis totius dimidium esse prouerbio dicitur: eumq; qui bene cœpit laudamus.

Newius. Cui cepe edendo oculus alter profluit.

Quintilianus. Illud ediscendo scribendoq; commune est, utrique plurimum conferre bonam ualeitudinem, digestum cibū, animum cogitationibus alijs liberum,

PROGYMNASMATVM

A. Gellius, Nunc autem pleriq; inquit, partis utriusq; amici, quasi probe faciant, duos litigantes desituunt, et relinquunt, deduntq; aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites, animosq; eorum inflamment, aut odij studio aut lucri.

Idem. Multam nos quoq; apud ueteres scriptores locutionū talium copiam offendimus.

M. Cicero. Quid de nostris ambitionibus? quid de cupiditate honorum loquar? Quæ flamma est, per quam nō cucurrerint ij qui hæc olim punctis singulis colligebant? His adiūge quod uis, quodlibet, totum, cætera, reliqua, aliq; huiusmodi, quæ multitudinem significant.

TALIS AVT TALE, ET ALIVS, ALIA aliud. particulas uenuste sequuntur, nemo, nullus, quisquam, quispiam, quidam, nihil, quippiam, quicquam, aliquid, quidam, & ut. Præterea concinnius omne id, & unum id, ac contra dixeris. quamquam Fabius id unum dixit. **Cap. IX.**

Aliud nihil in animo mihi est, quàm ut cultioris eloqui candidatæ iuuetuti aliquid labore meo prosim: ideoq; non uulgata satis dicendi genera quasi ex tenebris in lucem proferimus, cuiusmodi illud est. Post uocabulum tale, uoces illas nō inepte collocamus. nihil, nemo, nullus & pronomina speciei prioris. Quæ eadem ut quicquam & ullum, post aliud itidem collocātur, etiam in diuersis casibus: Vt tale nihil de amico unquam putaßem. Alium nemo uidit. Alias quasdam accepi literas.

Alius

Plautus. Nec nobis præter me alius quisquā seruus Sospia. **Ang. Politianus,** Tale nihil de te, crede mihi, hoīes existimāt **A. Gellius,** Si alium, inquit tribunus, neminem reperies, me licet ad hoc periculum utare.

Idem. Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen nunc mihi memoria non est, Veritatem temporis filiam esse dixit. **Idē.** Neq; alius q̄squā nō infrequēs Plauti lector dubitauerit **M. Cicero,** His uero temporibus habemus aliud nihil in quo acquiescamus.

Idem. Is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet.

Idem. Neque enim isti qui possessiones habent, alia ratione ullas salui esse possunt.

Idem. Tales nos esse putamus, ut iure laudemur.

Idem. Quod si tales nos natura genuisset, ut eam ipsam intueri & prospicere, eademq; optima duce cursum uitæ conficere possemus, haud erat sane quid quisquā rationē ac doctrinam requireret, quum natura satisfaceret.

Idem. Humanus autem animus decerptus ex mente diuina, cū alio nullo nisi cū ipso deo, si hoc fas est dictu, cōparari potest.

Idem. Neceffe est homini tale aliquid accidere.

Hæc enim pronomina speciei prioris eleganter multum postponuntur adiectiuis ijs quæ alioqui postponuntur substantiuis. Vt unum id, omne id. **Terentius.** Quicquid præter spem euenit, omne id deputato esse in lucro. **Cæcilius.** Aedepol senectus si nihil apportes tecum quum aduenis, unū id satis est. **Id unum** dixit **Quintilianus.** Discipulos, inquit, id unum moneo, ut præceptores suos non minus quā ipsa studia ament, & parentes esse non quidem corporum sed mētium credāt. Multum hæc pietas confert studio.

QVOD PRONOMEN ADIECTIVVM
substantiuo suo frequenter apte postponatur. **Cap. X.**

Preceptio illa usu multo obseruata est, ut pronomini ad Pronominectiuo substantiuum suum præponatur. Vt ingenium num situs.

tuum. Honor meus. Fauor ille. Bion Borysthenites ad eum qui agros suos uorauerat: Terra, inquit, Amphiaraum abforbuit, tu uero terram.

Plato. Neceſſitati neq; dii ipſi repugnant.

Idem. Pleriq; uitia ſua calantes, tandem in calce curriculū quales ſint deprehenduntur.

Titinnius. Si quiſquā hodie præter hāc, poſticum noſtrum pepulerit, patibulo hoc ei caput defringam.

Afranius. Noli ex ſtultitia multarum credere eſſe animum meum.

Cecilius. Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit occultare.

Laberius. Domina noſtra priuignum ſuum amat eſſictim.

Turpilius. Ecquis eſt qui interrūpit ſermonē meū obitu ſuo?

Lucilius. Diſcere labora, ne res ipſa, ac ratio ipſa reſellat.

Terentius. Munus noſtrum ornato uerbis, quoad poteris.

Idem. Abi hinc quo dignus es cum donis tuis tam illepidis.

Idem. Satietas me iam tenet ſtudiorum iſtorum.

Idem. Senectus ipſa morbus eſt.

Idem. Matrē ipſam ex ægritudine miſerā mors cōſecuta eſt.

Plautus. Homo hic ebrius eſt, ut opinor.

Idem. Ego illud ſcio, quā doluerit cordi meo.

Idem. Ita ingenū meū eſt, inimicos oſa ſum ſemper obtuerier.

D. Hieronymus. Omnes enim homines uitijſ noſtris ſauemus, & quid propria facimus uoluntate, ad naturæ reſerimus neceſſitatem.

Cornelius Celfus. Reſe adem magis alit iurulenta, quā aſſa, magis aſſa, quā frixa.

Idem. Antiqui ad quietem animi tenebras ipſas conſerre alia quid iudicabant.

Idem. Beneficio tuo in scholam redeo.

Plinius. Oleum ipsum sale uindicatur à pinguitudinis uitio.

Quintilianus. In cibus interim acor ipse iucundus est.

Idem. Nec interest discantium quibus quidq; nominibus appellatur, dum res ipsa manifesta sit.

Idem. Similes parentibus ac maioribus suis filij plerumq; creduntur: & nonnunquam ad honeste turpiterq; uiuendum inde causæ fluunt.

Idem. Etiam si ætatem nostram non spacio senectutis, sed tempore adolescentiæ metiamur, abunde multos ad discendum annos habent.

Idem. Pendemus ex laude, atque hanc laboris nostri ducimus summam.

Idem. Pompeius abunde disertus rerum suarum narrator.

Idem. Hippocrates clarus arte medicinæ uidetur honestissime fecisse, quòd quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est.

Valerius Maximus. Ea demum tuta est potentia quæ uiribus suis modum imponit.

Idem. Quid attinet aut humano dolori indulgere, aut diuino numini inuidiam fieri, quòd immortalitatem suam nobiscum partiri noluerint?

M. Varro. Num te pudet Mani, qui domi tuæ uides commilitonum tuorum cohortes seruis tuis ministrare coementa?

M. Cato. Dotes filiabus suis non dant.

C. Cæsar apud Salustium. Neq; cuiq; mortalium iniuriæ suæ parue uidentur.

M. Cicero. Quum te ex adolescentia tua in amicitiam & fidem meam contulisses, semper te non modo tuendum mihi: sed etiam augendum atq; ornandum putau.

Idem. Non obliuione amicitiae nostrae, neq; cōsuetudinis meae superioribus temporibus, ad te nullas literas misi.

Idem. Periuicundae mihi fuerunt literae tuae.

Idem. Non est iā lenitatis locus, seueritatem res ipsa flagitat.

Idem. Res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est.

Idem. Eos qui potestatis imperio trudentur in carcerem, nō oportere inde diffugere, priusquā potestas ipsa quae clausit abire permiserit.

Non enim uitari poenam furtiua discessione, sed crescere.

Idem. Sunt ingenijs nostris semina innata uirtutum, quae si adulescere liceret, ipsa nos ad beatam uitā natura pduceret.

Idem. Quæro quam uim habeat libra illa Critolai, qui quum in alteram lancem animi bona imponat, in alteram corporis & externa, tantum propendere illam boni lancem putet, ut terram & maria deprimat.

Idem. Firmiter enim maiores nostri stabilia matrimonia esse uoluerunt.

Idem. Promissa tua memoria tenes.

Idem. Hic est ille uultus semper idem, quem dicitur Xantippe prædicare solita in uiro suo fuisse Socrate, eodem uultu semper se uidisse exeuntem illum domo & reuertentem.

Idem. Nihil est deniq; in natura rerum omnium quod se uniuersum profundat, & quod totum repente euoluat. Sic omnia quae fiunt, quaeq; aguntur acerrime, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit.

Exēpla cō
traria

Hanc præceptionem obseruari semper ne putes, illa subscribimus exempla.

Terentius. Vnum etiam uos oro, ut me in uestrum gregem recipiatis.

C. Gracchus. Ita uersatus sum in provincia, ut nemo posset
uerē

uere dicere, assem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quempiam sumptū fecisse. Huc accedit, quod grām matici quidam non ignobiles, in quibus Priscianus est, qui, quæ, quod, pronomē esse negauerunt. Ea de re nihil quamuis laboremus eius tamen ab eoq; compositorum fere idem quod & pronominum est, elegantiae genus agnoscimus. ut, Vir aliquis. Vtilitas quædam. Plinius iunior. Longius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi. Quintilianus. Verecundia est timor quidam reducens, animum ab ijs quæ facienda sunt. Marcus Cicero. In animis omnium est fere natura molle quiddam, demissum, humile, eneruatum quodammodo & languidum, senile. Sed aliud nihil est in homine deformius.

Idem. Somnum deniq; nisi quietem corporis, et medicinam quandam laboris asferret, contra naturam putaremus datū. Ausert enim sensus, actionemq; tollit omnem.

Idem. Graues enim dominae cogitationum libidines infinita quædam cogunt atq; imperant: quæ quia expleri ac satiari nullo modo possunt ad omne facinus impellunt eos qui illecebris suis alliciuntur.

PRONOMEN ADIECTIVVM INTER

adiectiuum nomen ac substantiuum uenuste collocatur,

uenustiusq; pronominis adiectiui determina-

tio interponitur. aut inter duo adiecti-

ua nomina. Cap. XI.

Venusto illo dicendi genere orationem facias compositiorem: si duo adiectiua sint, unum nominale & alterum pronominale, quæ uni substantiuo attributa sint, nominale præponas: inter quod & substantiuum, pronominale interponas: ut, præcipuus quidā amor: admirabilis tua uirtus,

PROGYMNASMATVM

honesti tui mores: Plato. Mare ciuitati proximum cottidiana quadam delectatione eam afficit. Idem. Spartani quoties bonū quēdā uirū cōmendare uolunt, Hic uir, inquit, diuinus ē. Quintilianus. Mollis illa educatio quam indulgentiam uocamus, neruos omnes & mentis & corporis frangit.

Idem. Demosthenes grande quoddam speculum intuens componere actionem solebat.

Valerius. Maximus. Multorum matrimoniorum experientia, quasi legitimæ cuiusdā intēperantiæ signū esse credētes.

M. Cicero. Nouo quodam amore ueterem amorem tanquā clauo clauum eiiciendum putant.

Idem. Tanquā lenia quēdam uina nihil ualent in aqua, sic Stoicorum ista, magis gustata quā potata delectant.

Idem. Subcisiua quēdam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior.

Idem. Malitia certi cuiusdam uitij nomē est, uitiositas omnū.

Idem. Leuiora sunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quā ea quæ meditata, quæ præparata inferuntur.

Idem. Commendo uobis paruum meum filium.

Idem. Quum terra discessisset magnis quibusdam imbribus.

Idem. Memini in hoc genere gloriari solitum esse familiārē nostrum Hortēsiū, quod nunquā bello ciuili inter fuisset.

Idem. Si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum.

Nicandrum Colophonium, poetica quadam facultate non rustica, scripsisse preclare, quid est quur nō orator de rebus ijs eloquentissimē dicat, quas ad certā causam tēpusq; cognorūt?

Siquid uero inter adiectiuum pronominale & substantiuum inter seras, quod cum utroq; aut cum altero conueniat

maiolem quandam sentias elegantiam: ut, Magna tua in omni

nes liberalitas. Incredibilis quēdam parentum uirtus. Mori

Adiectiuum
nominale
is deter.

turo Socrati Appollodorus preciosum quoddam, in quo moreretur, pallium obtulit. Cui Socrates: Nūquid morituro mihi, inquit, non conueniet hoc, quod uiuenti conuenit?

Afranius. Dij tibi dent propria quaecunq; exoptes bona, id est, perpetua.

A. Gellius: Tenuit me grauis quedā in principio admiratio.

Idem. Qualem fuisse accepimus serum quendam in ludo Caesaris gladiatorem: qui cum uulnera eius à medico execrabantur, ridere solitus fuit.

M. Cicero: In omnibus meis epistolis quas ad Caesarem aut ad Balbū mitto, legitima quedam est accessio cōmēdationis tuæ.

Idem. Accedit uerò quo facilius perspici cognoscīq; ius ciuile possit, quod minime pleriq; arbitrantur, mira quedam in cognoscendo suauitas & delectatio.

Idem. Auditis oratoribus Græcis, cognitisq; eorū literis, adhibitisq; doctoribus, incredibili quodam nostri homines dicendi studio flagrauerunt.

Idem. Aut si contentus his non fuerit, diuino aliquo animi motu maiora concupiscat.

Idem. Magnum quoddam est onus atq; munus, suscipere atq; profiteri se esse, omnibus silentibus, unum maximis de rebus magno in conuentu hominum audiendum.

Quod si in huiusmodi sermone adiectiua duo nominalia sint copulatiua iuncta particula, inter utrunq; pronomen adiectiuum collocetur: ut, Libero tuo & admirabili ingenio delector.

M. Cicero: In nobis egregiam quandam ac præclaram indolem ad dicendum esse cognoui.

B. ij

PROGYMNASMATVM

QVAMQVAM ADIECTIVA PLENA

sine coniunctione collocari nolunt: tamen ea quæ signa dicuntur, pronomina, & ad numerum pertinentia, quia plena non sunt, sine cōiunctione coniungi nō re-
nuunt. Cap. XII.

Adiectiua
plena &
nō plena

Nulla duo adiectiua plena substantiuo uni sine ulla coniunctione adiungi latina lingua, ut Seruius ait, patitur. Quæ causa est quæ pronomina, omne, nullum, & nomina numerum significantia, plena non sint adiectiua. Ea enim cū adiectiuis alijs substantiuo adiuncta inuenire est. De pronomine iā diximus. De reliquis iam nobis dicēdū est. Omne igitur, nullum, & adiectiuum numerale cum adiectiuo alio etiam non pleno, substantiuo uni adiuncta omnem orationis locum æque eleganter pronuscue sibi uendicant: siue adiectiuo, siue substantiuo præponatur, aut postponatur. Ut omnis mea felicitas; uel mea omnis felicitas: uel felicitas omnis mea. Nisi quum adiectiuum alterum plenum est, tum adiectiua hæc minus plena plenō præposito, ante substantiuū non ineleganter collocantur. Sed perpetuum id nō est: ut, *Bona omnis ualetudo.* Terentius: *Næque ego quenquam hominum esse arbitror cui magis bonæ felicitates omnes aduersæ sient.* Idem. *O mearū uoluptatū omnū inuētor, inceptor, p̄fector.* Idem. *Illum, liquet mihi deierare, his mensibus sex uel septem prorsus non uidisse proximis.* Idem. *In me planē dii potestatem suam omnem ostendere: cui tam subito tāt contigerunt commoda.* Idem. *Tace tu, quem, esse infra infimos omnes puto homines.*

Idem. Spes nulla reliqua in te fiet tibi.

Aul. Gellius. Libros tres reliquos mercatur.

Idem. Nunc uidere est Philosophos ultro currere ut doceāt, ad fores iuuenum diuitum: eosq; ibi sedere atque opperiri prope ad meridiē: donec discipuli nocturnū omne uinū dormiāt.

Valerius. Ludosq; et lectisternia continuis tribus noctibus, quia totidem filij periculo liberati erant, fecit.

Sallustius. Omnis nostra uis in animo et corpore sita est. Animi imperio, corporis seruitute magis utimur. Alterum nobis cum dijs, alterum commune cum belluis est.

M. Cicero. Pro Academia autem quæ dicenda erant, satis accurate in Academicis quatuor libris explicata arbitramur.

Idem. Adolescens mori sic mihi uidetur: ut quum aquæ multitudinem uis flammæ opprimitur. Senes autem, sicut sua sponte nulla adhibita uis consumptus ignis exstinguitur.

Idem. Quicquid enim à sapiente proficiscitur: id continuo debet expletum esse omnibus suis partibus.

Idem. Hūc mihi Cæsar sic uelim omni tua comitate cōplectares.

Idem. Eorum consilio sæpe aut non suscepta aut confecta bella sunt, nonnunquam autem illata: ut, M. Catonis, bellum Punicum, in quo etiam mortui ualuit autoritas.

Idem. Omnium: magnarum artium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stirpesq; nō itē: sed esse illa sine his nō potest.

INTER ADIECTIVVM ET SVBSTANTIUM
 siquid interponitur, nihil referre utrum præponatur, sed præponi substantium solitum esse crebrius, Cap. XIII.

Aliquot iam præceptionibus docuimus adiectiuum substantiuo postponi elegantius. Attamen si quid inter

utrunque interponitur, licet quod præcepimus dici inuenias
 sæpius, non raro tamen fieri contra attendimus: ut, Om
 nium natura est animantium, uel, animantium natura est
 omnium, Aequè enim eleganter utrunq; ferè dicitur: Pietas
 in parentes tua, tua in parentes pietas. Anno ætatis quarto:
 quarto ætatis anno. Vt ille apud Aristotelem: Quæ populus
 celebrant, omnino fama perire nulla potest. Plato. Nullus in
 ciuitate nostra mendicus sit. Idem. Maiorem certe uirtutem
 religione pietatèq; in deum nullam in hominum genere inue
 niri quisquam sibi persuaheat. Idem. Erat olim eritq; multa
 uetustarum rerum memoria. Idem. Sal hominum uictui com
 modissimus, deo amicus est. Idem: Quod rarum, id honoran
 dum est. Aqua enim precio emitur uilissimo: quum res sit na
 tura, ut Pindarus ait, preciosissima.

Idem. Oleum externis corporis nostri partibus optimum, in
 terioribus pessimum est: quapropter ægotantibus olei usum
 medici prohibent. Idem. Qui in foro uendit, uenalis suæ rei
 precia duo nūquam dicat, Sed quum unum dixerit precium,
 si non uendiderit, refrat iterū: nec eodem die maius minusue
 precium petat.

Pacuuus. Quæ ægritudo insolens mentem attentat tuam.

Ennius: Malo hercle suo magno conuiuant, sine modo, pro
 conuiuantur.

Turpilius. Amorem intercapedine ipse leniuit dies.

Horatius Citharædus. Ridetur chorda q̄ semp oberrat eadē.

Plautus. Longa dies meum incertat animum.

Terent. Mater quod suasit sua, adolescens mulier fecit.

D. Hieronymus, Sola Gallia monstra nō habuit, sed uiris sem
 per fortibus & eloquentissimis abundauit.

A. Gellius. Cū Phauorino Romæ dies plerunq; totos eram us

Idem. Temperantia quoq; Socratem fuisse tanta traditū est, ut omnia ferè uite suæ tempora uoletudine inoffensa uixerit. **Quintilianus.** Cæsar Augustus duodècim natus annos auiam pro rostris laudauerit.

M. Varro. Videmus populum furijs instinctum tribus diuersum ferri exterritum formidine.

Idem. Priusquam indicerent bellum ijs à quibus inducias factas sciebant, foeciales, legatos res repetuum mittebant quatuor, quos Oratores uocabant.

M. Cato. Quum saucius multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit.

M. Cicero. Vnde autem facilius, quàm ex annalium monimentis aut bellicæ res, aut ois reipublicæ disciplina cognoscitur?

Idem. Quid enim uideatur ei magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis totiusq; mundi nota sit magnitudo?

Idem. Auctoritatem quidem nullam debemus nec fidem commentitijs rebus.

Idem. Quàm me delectat Theramenes? quàmq; elato animo est? Etsi enim flemus quum legimus, tamen non miserabiliter uir clarus emoritur, qui quum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum uenenum ut sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo eiecit, ut id sonaret. Quosonitu reddito ridens, Propino, inquit, hoc poculo Critiæ, q in eū fuerat teterrimus.

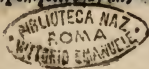
Idem. Nec tantum Chartago habuisset opum sexcentos ferè annos sine consilijs & disciplina.

Idem de Socrate. Cuius ingenium uariosq; sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, quum ipse literam Socrates nullam reliquisset.

ADIECTIVIS ALIIS SVBSTANTI

ua postponi solere sepius, Cap. XIII.

B iij

Asfidua lectione oratorum de adiectiuorum aliorum
collocatione postponenda ne an præponenda sint, ni-
hil inuenias certi, ea tamen præposita sæpius atten-
das: ut, Boni uiri familiaritas mihi iucunda est. B. gregijs faci-
noribus immortalitati nomen commendari solet. Cottidiana
Ciceronis lectio mihi admirabilior est.

Ennius. Magna ossa, lacertiq; apparent homini.

Lucil. Magna penus paruo spacio consumpta peribit.

Actius. Ea oblectat spes ærumnosum hospitem, dum hic
quod miser est, clam esse censet alteros.

Martialis. Infertiles campos nolunt iuga ferre iuuenti.

Pingue solum lassat, sed iuuat ipse labor.

Proper. Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria uires,

Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Idem. Asidua multis odium peperere querela,

Frangitur in tacito foemina sæpe uiro.

Idem. Pauperibus sacros uilia thura damus.

Quintilianus. Natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus
annis percipimus.

Vitruuius. Neq; ingenium sine disciplina, aut disciplina sine
ingenio perfectum artificem potest efficere.

Valer. Maximus: Eleuet aliquis præmia uirtutis, quum ani-
maduertat fortes uiros felicius sepeliri, quàm uiuere ignauos.

M. Cicero: Aliter enim ampla domus dedecori domino sæpe
fit, si est in ea solitudo, & maxime si aliquando alio domino
solita est frequentari.

NOMINA MENSURAE INTERCEDENTE
uerbo uel adiectiuo, in ablatiuo quoq; , sed sæpius in
accusatiuo: sine uerbo uel adiectiuo in geniti-
uo sunt ponenda. Caput, XV.

Nomina significantia id quo metimur, in ablatiuo po- Accusati-
ni solita esse: grammaticorum ne uulgus quidem igno- uus mensu-
rat: ut, Iugerum fune dimensus sum. *Que uero signi- ra.*

ficant multitudinem rei eius qua longitudo, latitudo aut alti-
tudo colligitur, in genitiuo uti dixi uel accusatiuo sæpius, in
ablatiuo rarius collocari à doctis solent ut: Puteus ulnarum
decem: uel altus ulnas decem. latus pedes quinque, longus cubi-
ta centum.

Lucil. Multa hominum portenta in Homero uersificata.

Mōstra putant, quorū in primis Polyphemus ducētos.

Cyclops longus pedes: huic porro maius bacillum,

Malus maximus, quā in naui & corbita ulla.

Propertius. Tam multa illa meo diuisa est millia lecto,

Quantum Hypanis Veneto disidet Eridano.

Ouidius. Sulmo mihi patria est, claris uberrimus undis,

Millia qui nouies distat ab urbe decem.

Virgilius. Tres pateat cœli spaciū non amplius ulnas.

Plautus. Comeſſe panem tres pedes latum potes.

Vitruuius. Hæc autem basis erat longa pedes duodecim, lata
pedes octo, alta pedes sex.

Plinius Iunior. Decem & septem millibus passuum ab ur-
be secessit.

Idem. Ambulat millia passuum tria.

Plinius. Iugerum uocabatur, quod uno iugo bouum in die exa-
rari potuisset. Actus, in quo boues agerentur quum aratur
uno impetu iusto. Hic erat centum uiginti pedum, duplicatus
que in longitudinem iugerum faciebat.

Idem. Terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamosque
adire longos pedes binos.

Idem. Fuit trabs in Larice longa pedes centum uiginti.

Idem. In Creta terre motu rupto monte inuētum est corpus
stans quadraginta sex cubitorum, quod alij Orionis, alij Etio
nis fuisse tradunt.

Idem. Babylon Chaldaicarum gētium caput diu summam cla
ritatem obtinuit in toto orbe, propter quā reliqua pars Me
sopotamiae Assyriaq; Babylonia appellata est, sexaginta mil
lia passuum amplexa muris ducentos pedes altis.

A. Gellius. Quum fere constaret curriculum stadij, quod est
Pisis apud Iouem olympium, Herculem pedibus suis metatū
idq; fecisse longum pedes sexcentos.

Idem. Eiusq; interfecti longum corium pedes centum et ui
ginti Romam misisse.

Quintilianus. Mendacium quoq; mendacio. Vt Galba, dicen
te quodam, Victoriato se uno quinq; pedes longam murenā
emisse. Nihil, inquit, mirum: Nam ibi tam longae nascuntur,
ut his piscatores pro retibus utantur.

Idem. Iugeri mensuram ducētos et quadraginta lōgitudinis
pedes esse, dimidioq; in latitudinem patere, non fere quisquā
est qui ignoret.

Dimidium legi non aspernaremur.

D. Brutus. Quum abessem ab eo millia passuum triginta.

Sergius Galba. Impetu primo fugauerat legionē tricesimā
quintā Antonij, ut amplius passus centum ultra aciem, quo
loco steterat, preßerit.

Cn. Plancus. Qui locus à foro Iulij quatuor et uiginti millia
passuum abest.

C. Asinius Pollio. Nullum enim uestigiū abs te discessurus sum
Sallust. A quo mons aberat ferme millia passuum uiginti.

Idem. Oppidum Vaccam non amplius mille passuum abesse.

M. Cato. Non minus quā quindecim millia Anien abest.

M. Cicero. Is locus est citra Leucadem stadia centum uiginti.

Idem. Abessemq; ab Auiano iter unius diei.

His doctum te uelim mille quàm miliare aut miliarium à doctis multo dici usitatus: quāuis id nō reprehēdamus.

Mille

NOMINA SIGNIFICANTIA TEMPVS,

in accusatiuo casu poni uenustius, atq; inibi quando in ablatiuo ponenda sint, Cap. XVI.

Multos dies qui in attenta sedulaq; eruditiorum lectione uersatus fuerit: illud ab eorum usu prope cottidiano agnoscet alienum non esse: ut nomina temporis significantia in accusandi casu posita usurpentur. ut, Annos multos duratura amicitia nostra est. Diem totum magistris operam das. Mensem unum te expectaui. Plato: Ad literas pueri decennes proficiscantur: ibiq; triennium insistant. Turpilius. Ad illam commigrat: habitamus hyemem totam cum mulierculis.

Accusatiuus temporis.

Propertius. Vix unum potes infelix requiescere mensem.

Virgilius. Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis.

Idem. Tu faciem illius noctem non amplius unam Falle dolo.

Terentius. Hoc me macerabo biduum.

Suetonius. Nunquam postea se publice illud horæ sine tribunis commisit.

A. Gellius. Tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, quum post mediam noctem proficiscuntur, et post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur: non dicuntur abfuisse unum diem.

Idem. Si libri copia fuisset id temporis, quum hæc dictabam.

C. Gracchus. Biennium fui in prouincia.

M. Cice. filius. Sū totos dies cū eo, noctisq; sepenumero plē.

PROGYMNASMATVM

M. Cicero, Mihi ante oculos dies noctesq; uersaris.

Idem. A. Trebonio multos annos uitor ualde familiariter.

Idem. Qui in compedibus corporis semper fuerunt, etiam quum soluti sunt, tardius ingrediuntur, ut ij qui ferro uincti multos annos fuerunt.

Idem. Nemo est tam senex qui se annis non putet posse uiuere.

Idem. Quæ potest in uita esse iucunditas, quum dies et noctes cogitandum sit iamiamq; esse moriendum?

Idem. Diodorus Stoicus cæcus multos annos nostræ domi uixit. Is uerò, quod credibile uix esset, quum in philosophia multo etiam magis assidue quàm antea uersaretur: et quum fidebus Pythagoreorum more ueteretur, quumq; ei libri noctes et dies legerentur, quibus in studijs oculis non egebat, tamen quod sine oculis fieri posse uix uidetur, geometriæ munus tuebatur, uerbis præcapiens discipulis unde, quo, quanq; lineam scriberent.

Non ij differētia

Non ij autem Marcelli differētia illa nō placet admodū.

Quoties, inquit, per accusatiuum casum annos uel dies loquimur, iuges annos uel dies uocamus quoties per ablatiuum, per interuallum interiectis aliquibus annis uel diebus. Nam cum tempus aliquod totum dicis, siue iuge sit, siue per interuallū, accusatiui quàm ablatiui maior est elegantia. Sed tum ablatiuo uti solemus, quum temporis partem dicimus. Vt si parte noctis aliqua ægrotavi, dicam: Valetudo mihi nocte familiaris non fuit. Ad te uisam anno proximo. Suetonius de diuo Augusto. Non amplius quum plurimum quàm septem horas

Ablatiuus temporis,

dormiebat, ac ne eas quidem continuas. Ne tamen præceptionem hanc ita tibi obseruandam proponas, ut ab ea discedendum non putes, nonnunquam in ablatiuo nomen significans tempus continuum inuenias positum.

Plinius. Nihil salutare est, nisi quod toto anno salubre.

Terentius. Quem ego hodie toto non uidi die.

Suetonius de diuo Tyberio. Biennio continuo post adeptum imperium pedem porta non extulit.

NOMINA TEMPVS SIGNIFICANTIA

additis numeris, unum duo tria &c. in accusatiuo, additis,
primo, secundo, tertio, in ablatiui usurpanda esse. Qd
aliter dicas. Tempus quantum aut quadiu in accu-
satiuo, tēpus quo aut quando in ablatiui po-
nendum. Caput. XVII.

Nomina ea quæ tempus significant, si cum uocabulis
numerum significantibus, cuiusmodi sunt unum, duo,
tria, aliq; hoc genus coniuncta sint, in accusatiuo, si
cum alijs, qualia sunt primum, secundum, tertium, in ablati-
uo dici solent usitatus atq; elegantius. ut, Annos uiginti Pla-
tonem Aristoteles audiuit. Urbem Romā Senones Galli octo
menses uastare. Regis Alexandri equus Bucephalas uixit
annos triginta. Post euersam Troiam anno centesimo sexage-
simo, & annis totidem ante conditam urbem Romam natus
est Homerus. Plato anno ætatis suæ octogesimo primo mor-
tuus est. Anno post urbem Romam à Gallorum manibus re-
cuperatam septimo natus est Aristoteles. Plato, Pauciores an-
nos quàm sexaginta natus non sit, qui secundum sacras leges,
diuinas res sufficienter tractaturus sit.

Lucilius. Qui sex mēses uitā ducunt, orco spondent septimū.

Terentius. Clām me est profectus, tres menses abest.

Censorinus. Horarū nomen nō minus annos trecentos Romæ

PROGYMNASMATVM

ignotatum esse credibile est.

Aul. Gellius. Postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo mense rarer, nunquam octauo, saepe nono, saepenumero decimo mense.

Idem. Eumq; esse hominem gignendi summum finem, decem menses non inceptos, sed exactos.

C. Asinius Pollio: Quo tardius certior fierē de praelijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit.

M. Cicero. Duo de quadraginta annos tyrannus Syracusano rum fuit Dionysius, quum quinq; et uiginti natus annos dominatum occupasset.

Exceptio Ciceronianum illud alienum est. Quum decimum iam diem grauius ex intestinis laborarem.

Præpositio Huiusmodi nominibus præpositionem præponi inueniatur, licet id rarius sit.

addita.

Aul. Gellius: Hoc uenisse usu Romæ comperi, foeminam bonis atq; honestis moribus, non ambigua pudicitia, in undecimo mense post mariti mortem peperisse.

Idem. Decemui in decimo mense gigni hominem, non in undecimo scripserunt.

NOMINA TEMPVS SIGNIFICANTIA,
in ablatiuo ponenda esse: si particula ante uel post interueniat quidē, sed ipsum tēpus nō regat. Cap. XVIII.

Num ne illud etiam oratoribus frequens: ut nomen significans tēpus in ablatiuo ponatur, si particula post uel ante præpositio non existens adiungatur, et si adiectiuum atq; substantiuum est, in medio interponatur: ut. Lōgo post tempore: multis ante diebus: paucis post annis. Et

mille quingentis post Christum passum annis.

Aldus Manutius. Paucis ante mensibus quàm ad te scriberẽ excessit è uita.

Valer. Memor eum triennio ante quæstorem factum.

Seruius Sulpitius. Quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quia homo nata fuerat.

Cicero. Themistocles aliquot ante annis quum in epulis recussasset lyram, est habitus indoctior.

Idem. Paucis post diebus, quum ad Nasicam uenisset Ennius.

Idem. Vadit in eundem carcerem, atq; in eundem paucis post annis scyphum Socrates.

Idem. Per paucis ante diebus dederam Q. Mutio literas ad te pluribus uerbis scriptas.

Idem. Catilina paucis ante diebus erupit ex urbe.

Valerius tamen Maximus nonnulliq; alij pauci, in quibus Sue Antetoni-
tonius præcipue est, aliter locuti sunt. Alter, inquit, triumphum post præ-
phum patris funere suo quartum ante diem præcessit, alter in positiones
triumphali curru conspectus post diem tertium expirauit. temporali
Vbi ante & post præpositiones magis quàm aduerbia sunt. um.

Suetonius. Quo gaudio elatus non temperauit, quin paucos post dies frequenti curia iactaret, inuitis & gementibus aduersarijs adeptum se quæ concupisset.

Idem. Paucos ante menses, quum in colonia Capua deducti lege Iulia coloni ad extruendas uillas sepulchra uetustissima disicerent.

M. Cicero. Acutum etiam illud est, quum ex alterius oratione aliud excipias atq; ille uult, ut Salinatori Maximus. Quum Tarento amisso arcem tamen Liuius retinuisset, multaq; ex ea prælia præclara fecisset, quum aliquot post annos Maximus id

PROGYMNASMATVM

oppidum recepisset, rogaretq; tum Salinator, ut meminisset opera sua se Tarentū recepisse, Quidni, inquit, meminere? nunquā ego recepissem, nisi tu amisisses.

NOMINA NUMERVM SIGNIFICANTIA quomodo diuidantur inter uiginti & centum, & citra uiginti & centum; inter dū contra præscriptum Vallæ, Caput. XIX.

Nomina numeralia usq; ad uiginti fere singula sunt. Inde ad centum duplicia quæ sunt, ordine eoducuntur, ut maiori præponatur minor, si qua interponatur coniunctio. Ut, quartus & uicesimus, octauus & tricesimus. M. Cicero tertio & sexagesimo ætatis anno obtruncatus est. Annus tertius ætatis & sexagesimus Aristoteli atq; Demostheni uitam eodem prope tēpore ademit. Id quum ex alijs multis, tum maxime ex Laurentio Valla fere omnibus quia obuium est, admonitionis fortasse locum non exposcebat. Cæterum ideo admonui, quòd illa quoq; dicturus eram. Septem & decem pro septemdecim. M. Cicero dixit. Ille, inquit egit septem & decem annos, Plinius quoq; ordine alio. Decem et septem, inquit, millibus passuum ab urbe secessit. Nonnunquā item numerus maior præponitur.

Plautus. Equidem haud sum natus annos præter quinquaginta & quatuor.

Idem. Fero annos octoginta & quatuor.

Macrobius. Annum agebat tricesimum & octauum.

Suetonius. Funeratus tricesimo & octauo ætatis anno, & nonagesimo & quinto imperij die.

Idem. Obijt tricesimo & quinto ætatis anno.

M. Cicero filius. Venerunt post diem quadragesimum & sextum

tum quàm à nobis discesserant.

M. Cicero. Quum ætas tua quinquagesimum & sextum annum compleuerit, quæ summa tibi fatalis erit, spes quidem salutis publicæ te uidebit.

Superius uero dicendi genus usitatus est: hoc uero dictum Minorem parissimè improbandum non putem: quemadmodum uitiosum non sit, minorem præponi sine ulla coniunctione: modo ne coniunctione.

Suetonius. Perijt cum fratre & filio anno uitæ septimo quinquagesimo.

M. Cicero. Sine ulla molestia sumptuue sociorum septimo quinquagesimo die rem confeci.

Post centum maior præponi solet: inter utrumque interponitur coniunctio, sed elegantius nescio quo modo omittitur: ut, centum uiginti annos hominū uitæ finē Deus ipse cōstituit.

M. Cicero. Illa præclara institutio Romuli, quum ducentos annos & triginta ferè firma mansisset:

Idem, Leontinus Gorgias centum et septem impleuit annos.

Idem. Fuit, ut scriptum uideo, Argætonius Gadibus, qui octoginta regnauit annos, centum & uiginti uixit.

Idem. Ut ille, qui quum centum triginta dierum essent cū hoste pactæ induciæ, noctu populabatur agros, quòd dierum essent pactæ non noctium induciæ.

Idem. Is locus est citra Leucadem stadia centum uiginti.

Idem. Nondum cētum & decem anni sunt, quum de pecunijs repetundis à L. Pisone lata est lex.

Illud, quod Valerij Maximi est, in hoc genere numerum minorem præponi posse documento est. Repudium inter uxorem & uirum à condita urbe usq; ad uicesimum & quingentesimum annum nullum intercessit. Idem. genus est apud M. Cæ

lium. Legis, inquit, quæ unum & centesimum caput legit, in quo ita erat. Quod eorum iudicum maior pars iudicarit, id ius indicatumq; esto.

NUMERORVM NOMINA DIVIDI

à poetis p numeros aduerbiales, metri, ut opinor, ratione: ab oratoribus componi. Cap. XX.

ET quoniam poetis quoq; sua dicendi elegãtia est: quid poeta quidq; oratores in numerorum nominibus obseruare soliti sint, iam dicamus. Ea numerorum nomina poetæ diuidunt quæ eadem componunt oratores. Hi enim decem, duodecim, quindecim, uiginti, triginta, illi bis quinq; bis sex, ter quinq; bis decem, ter decem dicere solent.

Ouidius. Tempus ad hoc lustris mihi iam bis quinq; peractis.
Omne fuit musæ carmen inerme meæ.

Virgilius. Bis senos cui nostra dies altaria sumant.

Idem. Aspice bis senos latantes agminæ cygnos.

Idem: Bis denis Phrygium conscendi nauibus æquor.

Idem. Hic iam ter centum totos regnabitur annos.

Idem. Ter centum niuei tondent dumeta iuuenti.

Quater uiginti uulgo dici solet, octoginta melius dicatur.

Ducēti, trecēti, aliq; hoc genus i oratione p̄sa sint usitatiora.

Sed quemadmodum Virgilius composito numero dicit triginta magnos uoluendis mensibus orbes, ita Plinius diuiso propter septenarij significantiam numero. Homo crescit in longitudinē, inq̄t, ad ānos ter septenos, tū deīde ad plenitudinē.

MILLE ET MILLIES PRO MAGNO SED IN

certo numero à poetis frequenter dici solere, ab oratoribus rarius, sed pro illis sexcenta aut sexcenties præfer

tim hac tēpestate sæpius ab eis usurpari. Cap. XXI.

Sexcenta præceptionis huius testimonia sunt quum apud scriptores ætatis antiquæ, tū uel maxime apud eos quibus ætate hæc uiuere contingit. Ea autem eiusmodi est. Quū magnū quēpiā dicis numerū incertū, in soluta oratione dicas sexcēta, in uersu mille, ut, Gaudia mille feres, me si lauda **Mille.**
bis amicū. Sexcētas amicitie nostræ testes literas ultro citroq; missiculaui. In uulgaribus hominum amicitijs sexcentos inuenias, q̄ neglecta amicorū utilitate suā diligēter exquirāt. Lucilius. Tu mille numum potes uno quærere centum.
Ouidius. Ecquis non causas mille doloris habet?
Virgilius. Non anni domuere decem, non mille carinæ.
Idem. Tibi nomina mille, Mille nocendi artes.
Idem. Millia quot magnis nunquam uenere Mycenis.
Terentius. Plus millies iam audiui. **Millies.**
Idem. Tædet iam audire eadem millies.
Barptolomeus Scala. Ex eodem uidentur genere error, marra, fusurri, barri, horror, ferrum, & huiusmodi sexcenta. **Sexcenti.**
Beroaldus. Testes sunt scholastici sexcenti.
Politianus. Possum tibi uero proferre sexcentos.
C. Asinius Pollio. Perferri literæ nulla conditione potuerūt, sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam retinentur à Lepido tabellarij.
M. Cicero. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytæmnestra?
Aulus tamen Gellius raro, quod Quintilianus multo sapius mille, ut alibi Cicero millies in hac significatione dixit. Quid, inquit, calciamentū? quid paludamētū? quid pauimentū? quid uestimentum? quid alia mille per huiusmodi formā producta?
M. Cicero. Ajax, quo animo traditur millies oppetere mortem, quā illa perpeti ab alio maluisse.

NUMERALIA QVAEDAM VOCABVLA

usu imperitorum foedata esse, ut octuaginta, quatuor uiginti, totiens, nonies, uigesies, millesies, multotiens et similia, et quæ cōtra recte dicantur. Cap. XXII.

QUod in moribus est, idem in usu linguæ Latinæ faciemur necesse est. Bona autem in peius mutari, ipsamque iuventutem mala quam bona facilius imitari, ignotum non est. Ipsa enim boni atque mali ignara est. Nos igitur ex bonis pauca quæ in peius mutata sunt dicamus: ut in Latinæ linguæ quasi sordibus iuuentus ipsa ne uoluatur. Dicitur ergo octoginta, non octuaginta, neque ut uulgo receptum est, quatuor uiginti. toties, quoties, sine litera n, nouies per u, non nonies per n. Prima enim corripitur: uicies, tricies, quadragies, sexagies, septuagies, octogies, nonagies, centies, milles. Non uiginties, triginties, nec ut uulgo dicitur, uigesies, trigiesies, quadragesies, septuagesies, octogesies, nonagesies, centesies, millesies. Vicies autem et tricies per c potius, quam per g scribi putamus, licet quadragies, et hoc genus alia per g scribantur. Licet enim literas c et g cognatione sibi propinquas non ignoremus: illud tamen attendimus, potius c quam g scribi in compositis numeris à duobus aut à tribus: quemadmodum in alijs g semper nunquam c scriptum inuenias. Vt uiceni, triceni, quadragenii, et c. ducenti, trecenti, quadringentii et c. Viginti autem et triginta, non uicinti et tricinta euphonia causa dicimus. Totiens, quotiens, quinquies, deciens, uiciens, triciens, uicensimum, tricensimum dixisse ueteres testis est Politianus. Multoties uero aut uultoties latine dici prorsus negamus. Nec fieri ex nomine posset, qua forma fiunt alia generis huius aduerbia. Nomen enim multos dici oporteret: quod monstrabile monstrum esset.

SUBSTANTIVVM NOMEN SYLLABIS

in multis factum in orationis principio usitate multum collocari. Caput. XXIII.

Venustas orationi multa inde quæretur: si nomen sub Substan-
stantivum syllabis multis constans in orationis prin- uorū sit
cipio collocetur: idq; præcipue, si id orationis suppo
situm sit. Vt, Amicitia est quedam quasi coelestis felicitas dei
immortalis munere bonis hominibus concessa, dulcedine cum
ius innumera mundi huius miserie leuaretur. Voluptas nul
lum habet cum uirtute commercium. Eruditio mentem ho
minis facit diuiniolem. Aristoteles: Annulorum ornatū Car
thaginenses accipiunt pro numero expeditionum, in quibus
militauerint.

Idē. Prodigalitas locupletat eos, quos paupes uiuere æquus ē.

Idem. Gratiarum templum in ciuitate media condunt: ut gra
titudo sit, hoc enim gratiæ proprium est.

Plato. Veritas ex falsi redargutione elucet.

Idem. Prauitas neque se neq; uirtutem cognoscit.

Idem. Obliuio scientie exitus est: meditatio nouā semper me
moriā abeuntis loco restituens, scientiam ita conseruat, ut ea
dem esse uideatur.

Lucilius. Symmachus præterea iam tum depositus bubulcus
Exhalans animam pulmonibus æger agebat.

Propertius. Luxuriæ nimium libera facta uia est.

Idem. Ianitor ad dantes uigilat: si pulset inanis,

Surdus in obductam sopniet usq; seram.

Plinius. Aceruatio saporū pestifera, & cōdimēta pniciosiora:

Idem. Peruigilio quidem præcipue uincuntur cibi.

Idem. Salubritas loci nō semper incolarum colore detegitur.

PROGYMNASMATVM

quoniam assueti in pestilentibus durant.

Cn. Plancus. Credulitas error est magis quam culpa, & qui dem in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit.

Quintilianus. Lenocinium facilius in uiro, ueneficium in foemina credas.

Idem. Oratio uero, cuius summa uirtus est perspicuitas, quam sit uitiosa, si egeat interprete?

Idem. Consuetudo & exercitatio facilitatem maxime parit.

Idem. Consuetudo uero certissima loquendi magistra.

Idem. Urbanitas oportuna reficit animos.

Salustius. Auaritia fidem, probitatem, ceterasq; bonas artes peruertit.

Idem. Ambitio multos mortales falsos fieri coegit.

M. Cicero. Praemeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quae uenientia longe ante uideris.

Idem. Impunitas enim peccatorum data uidetur eis, qui & ignominiam & infamiam ferunt sine dolore.

Idem. Iracundia libidinis est pars. Sic enim definitur:

Iracundia ulciscendi libido.

Idem. Comemoratio autem antiquitatis exemplorumq; probatio summa cum delectatione et autoritate orationi affert et fidem.

POLYSYLLABVM NOMEN SVBSTANTIUM
in fine orationis non minus eleganter poni
posse. Caput. XXIII.

Substanti-
um poly-
syllabum
laborum
us.

Multa quoque ex illo dicendi genere orationi quaeritur elegantia: ubi substantiuum nomen quod plurimum quam duarum syllabarum est, ponitur in fine orationis. Id quod saepe alias fit, tum maxime, si id substantiuum nomen uerbi suppositum sit, ut, Non iniucunda est amicorum consuetudo,

- V**oluptatis finis est tristitia. Hominis eius qui uoluptatum il-
lecebris ancillatur, ex animalis est turpitudine.
- P**lutarclus. Omnium rerum iucundissima res est amicitia.
- A**ristoteles. Mulieri decus affert taciturnitas.
- B**nnius. Tum clypei resonant, & ferri stridit acumen.
- I**dem. Pellitur è medio sapientia: ui geritur res.
- S**pernitur orator bonus: horridus miles amatur.
- N**æuius. O pestifera pontica fera trux tollutim loquentia.
- P**ropercius. Nauita de uentis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles uulnera, pastor oues.
- P**lautus. Nescis quàm meticulosa res sit ire ad iudicem.
- T**erentius. Nescio quid peccati portat hæc purgatio.
- I**dem. Solus mearum miseriarum est remedium.
- M**acrobius. Illa sola iusta est multitudo, cuius uniuersitas in
legum consensit obsequium.
- P**linius Iunior. Recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa
confirmat audacia.
- Q**uintilianus. Aliquid æquum est, sed prohibitum iure, ut li-
bertas testamentorum.
- I**dem. Fallit uoluptas, & minus longa quæ delectant uiden-
tur: ut amœnum ac molle iter etiam si est spacijs amplioris, mi-
nus fatigat quàm durum arduumq; compendium.
- I**dem. Vulgo dicitur, scelera non habere consilium.
- I**dem. Prodit enim se, quamlibet custodiatur, simulatio.
- I**dem. Artem memoriæ primus ostendisse dicitur Simonides.
- I**dem. Nihil est tam popolare, quàm bonitas.
- I**dem. Nihil est ad contiliandum gratius uerecundia.
- I**dem. Græcis historicis plerunq; poetica similis est licentia.
- A**ul. Gellius. Versus est Pacuuij, quem Macedo philosophus
uir bonus familiaris meus scribi debere censebat pro foribus.

omnium templorum. Ego odi homines ignaua opera & philosophica sententia.

Valerius Maximus. Est illa uehemens & constans animi militia, literis pollens, uenerabilium doctrinae sacrorum antistes philosophia.

M. Cicero. Est autem amicitia nihil aliud nisi omnium diuinarum humanarumq; rerum cum beneuolentia & charitate summa consensio.

Idem. Etiam in secundis rebus maxime est utendum consilio amicorum: ijsq; maior quam antea tribuenda autoritas.

Idem. Furor in sapientem cadere possit, non possit insania.

Idem. Ex omnibus autem his quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, praesertim autem innocenti, ubi nulla adiuncta est turpitudine.

Idem. Iustitia sine prudentia multum poterit, sine iustitia nihil ualebit prudentia.

Idem. Iustitiae primum munus est, ne cui quis noceat, nisi laesus sit iniuria.

Idem. Fundamentum iustitiae est fides, id est dictorum conuentorumq; constantia & ueritas.

Idem. Aequitas lucet ipsa per se, dubitatio autem cogitationem significat iniuriae.

Idem. Summum ius summa iniuria, factum est tritum sermone prouerbum.

Idem. Nihil laudabilius, nihil magno & praeclearo uiro dignius placabilitate & clementia.

Idem. Victus cultusq; corporis ad ualetudinem referatur & ad uires, non ad uoluptatem.

Idem. Tales nos esse putamus, ut iure laudemur: ex quo nascuntur innumerabilia peccata.

Idem. Nihil decet inuita, ut aiunt, Minerva obstante, id est aduersante & repugnante natura.

Idem. Quid eloquentia laudabilius, & praestabilius, uel admiratione audientium, uel spe indigentium, uel eorum qui de sensu sunt gratia?

Idem. Effectus eloquentiae est audientium approbatio.

Idem. Contentum suis rebus esse maximae sunt certissimaeque diuitiae.

Idem. Illud quidem sic habeto, nisi sanatus sit animus (quod si ne philosophia fieri non potest) nullum fore finem miseriarum.

Idem. Aegris enim corporibus simillima est animi aegritudo.

Idem. Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quam molesta discessio.

Idem. Nisi quae me forte fugiunt, haec sunt ferè de animo sententiae.

Idem. Vitanda etiam ingenij ostentationisque suspicio.

Idem. Sed est eloquentiae sicut reliquarum rerum fundamentum sapientiae.

Substantiuum autem syllabis duabus constans, locum hunc rarenter admodum sibi uendicat. Pacuuius: Sctio pater te uocis calui similitudine. Sed quid conspicio? num lactans caluitur aetas? Plautus. Ego illum pijse dico, cui quidè perijt pudor. M. Cicero: Per terrenos actus iter paratur ad coelum.

ADIECTIVVM POLYSYLLABVM

in principio orationis canorū esse, Cap. XXV.

Elegantem etiam construes orationem, si in principio orationis adiectiuum quod multas habeat syllabas, posueris: ut, Egregia res est amicitia. Necessaria est ad beatum beateque uiuendum scientia. Miseri sunt qui discere negligunt. Aristoteles. Febrienti confert inedia & quies. Plato.

Veteri prouerbio fertur, pulchra esse cognitu difficilia. Idē.
Sapiens legis lator senioribus præcipiet, ut sint coram iunioribus uerecundi.

Ennius. Ocioſo initio animus neſcit quid uelit.

Horatius. Faſtidioſa triſtis ægrimonia.

Martialis. Innocuos cenſura poteſt permittere luſus.

Propertius. Inſanus medio flumine quæris aquam.

Tibullus. Fiſtilia antiqua primum ſibi fecit agreſtis

Pocula, de ſacili compoſuitq; luto.

Autore Suetonio uerſus illi contra diuum Tyberium facti ſunt

Aurea mutaſti Saturni ſecula Cæſar,

Incolumi nam te ferrea ſemper erunt.

Ouidius. Aurea nunc uerè ſunt ſecula, plurimus auro

Venit honos: auro conciliatur amor.

Terentius. Hilarem hunc ſumamus diem:

Pli. Luxurioſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habent.

Auidius Caſſius. Miſera Reſpublica quæ iſtos diuitiarum cupidōs & diuites patitur.

Quintilianus. Superuacuuſ foret in ſtudijs longior labor, ſi nihilliceret melius inuenire præteritis.

Idem. Superuacua cum tædio dicuntur: neceſſaria cum periculo ſubtrahuntur.

Idem. Veteribus Romanis ſummum luxuriæ crimen.

Idem. Imperitis placere aliquando quæ uitioſa ſunt, ſcio.

Sifennia. Egregias & longe præſtantes ac metuendas aduerſariorum opes eſſe.

Salluſtius. Sapientes pacis cauſa bellum gerunt, laborem ſpectotij ſuſtentant.

Marcus Cicero. Miſeri, qui ſunt inglorij.

Idem. Libidinoſa etenim & intemperata adoleſcentia eſſe

teum corpus tradit senectuti.

Idem. Diuinus enim Plato escam malorum uoluptatem appellat, quod ea uidelicet homines capiantur ut hamo pisces.

Idem. Sapientis est carere patria, duri non desiderare.

CANORAM ESSE COLLOCATIONEM
adiectiui syllabas multas habentis, si in fine orationis
collocetur. Caput. XXVI.

Adiectiuum multis syllabis constans, si in fine orationis collocaueris: orationem efficies canoram. Vt, Amicum bonum inuenire res est difficilis. Adiectiuus situs.

Nominis tui gloria futura est perpetua. Literarum scientia est ad bene beatamque uiuendum necessaria.

Ennius. Oua parere solet genus pennis condecoratum. Parire in coniugatione quarta ex ueterum more dictum est.

Afranius. Eadem nunc resipui, postquam pectus lœtitiæ onustum.

C. Meccenas. Nec tumultum curo: sepelitur natura relictos.

Catullus. Ausilena, uiro contentam uiuere solo,

Nuptarum laus est, laudibus eximij.

Propertius. Vnicuique dedit uitium natura creato.

Plautus. Non possunt omnes olere unguenta exotica.

Plinius. Tonitrua matutina uentum significant: hymbrem meridiana.

Idem. Quum æstate pasces, in orientem spectata ante meridiem, post meridiem in occidentem.

Quintilianus. Nihil enim facile persuadetur inuitis.

Idem. Quod libris dedicatur, et in exemplum editur, tersum ac limatum, et ad legem ac regulam compositum esse oportere: quia uenit in manus doctorum, et indices artis habet artifices.

Marcellus. Tanquam licentia crudelitati indulta.

M. Varro. Putas eos nunc citius thrichas Attellanas, quam
idex thrichaturos.

M. Cicero. Omnium societatum nulla præstantior est, nulla
firmior, quam quum boni uiri moribus similes sunt familia-
ritate coniuncti.

Idem. Indigentia libido est inexplabilis.

Idem. Fortitudo est animi affectio legi summæ in perpetuen-
dis rebus obtemperans.

Idem. Nihil in malis ducamus, quod sit uel à dijs immortalibus
uel à natura parente omnium constitutum.

Idem. Neq; enim turpis mors forti uiro potest accidere, neq;
immatura consulari, nec misera sapienti.

Idem. Nemo illorum mihi fuit inimicus uoluntarius.

Idem. Tu ne uerbo quidem uiolatus.

Idem. Difficilis est cura rerum alienarum.

Idem. Bene præcipiunt, qui uetant quicquàm agere, quod du-
bites, æquum sit, an iniquum.

Idem. Fundamentum perpetuæ commendationis et famæ est
iustitia: sine qua nihil potest esse laudabile.

Idem. Solæ faciunt uirtutes beatum.

Idem. Nec uero ulla uis imperij tanta est, quæ præmente me-
tu possit esse diuturna.

Idem. Ius profitentur etiam qui nesciunt, eloquentiam autem
illi ipsi qui consecuti sunt, tamen se ualere dissimulant, prop-
terea quod prudentia hominibus grata est, lingua suspecta.

COLLOCANDA ESSE IN PRINCIPIO

orationis uocabula in dus, in da, aut in dum, quæ neces-

sitatem quandam significant, Cap. XXVII.

O Mittendum illud non putauimus: ut uocabulum in *Dus, da,*
dus, in da, aut dum exiens, in orationis principio lo- dum.

catum sonoram multum reddat orationem. ut, *Que*
rendus amicus est, qui tibi non sit moribus dissimilis. Discen-
dum tibi est, quo uiuas felicior. Seruanda pecunia est, qua, si
fortasse egrotas, pro amico utare.

Plautus. Faciundum id nobis quod parentes imperant.

Quintilianus. Studendum semper & ubiq.

Idem. Credendum doctissimis hominibus, qui unicum aduer-
forum solatium literas putauerunt.

Idem. Utendū planē sermone ut nūmo cui publica forma est.

Idem. Carendum non solum crimine turpitudinis, uerum eti-
am suspicione.

M. Cicero. Videndum est primum, ne obsit benignitas & ijs
quibus benigne uidebitur fieri, & ceteris.

Idem. Videndum est, ut ea liberalitate utamur, quæ pro sit
amicis, nemini noceat.

Idem. Expetenda quidem magis decernendi ratio, quàm de-
certandi fortitudo.

Idem. Optandum est ut ij qui præsumt Reipub. legum similes
sint, quæ ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur.

Idem. Cauendum est ne assentatoribus patefaciamus aures,
nec adulari nos sinamus.

Idem. Faciendum mihi putauī, ut tuis literis breui responderē.

Idem. Habenda autem est ratio rei familiaris; quam quidem
delabi sinere flagitiosum est.

Idem. Vitanda tamen est suspicio auaritiæ.

Idem. Utendum etiam est excusatione aduersus eos, quos in-
uitus effendas, quacūq; possis.

Idē. Tollēdū est igitur in rebus cōtrahendis omne mēdatium.

Idem. Exercendum tamen corpus & ita afficiendum est, ut obedire consilio rationiq; possit in exequendis negotijs, & in labore tolerando.

Idem. Parcendum est maxime charitati hominum, ne temere in eos dicas qui diliguntur, aut qui in calamitate sunt. Hæc igitur adhibenda est primum in iocando moderatio.

HVIIVSMODI VOCABVLA NECES

sitatem significantia, etiam in fine orationis esse collocanda, Cap. XXVIII.

In fine locanda.

Hic præceptioni illam putauimus subscribendam: ut uocabula hæc necessitatem significantia, de quibus iã diximus, in fine quoq; orationis non minus eleganter collocari possint. ut, Leuia amicorum uitia putamus esse toleranda. Est etiam honestas uitæ retinenda. Viaticum ad senectutem est querendum.

Plato. Diuinum bonum est honor malorū enim nihil est honorandum. Idem, Veritati uirum non censeo præponendum.

Idē. Turpius nihil esse potest, quā maiorū gloria, nō uirtute ppria præbere se honorandū. Idē. Oibus in rebus & dicēdis & cogitandis principium semper à dijs est faciendum.

Quintilianus. Ut medici ab alienata morbis membra præciunt: ita turpes ac perniciosos, etiam si nobis sanguine cohæreant, amputandos.

Idem. Et toga & calceus & capillus tam nimia cura, quā negligentia sunt reprehendenda.

Sallustius. Firmanda igitur sunt & concordie bona, & discordie mala expellenda.

M. Cicero. Mea quidem sententia, paci quæ nihil habitura sit insidiarum, semper est consulendum.

Idē. Meminerimus autē et aduersus ifimos iustitiā eē seruādā.

Idem. Scientia quæ remota est à iustitia, calliditas potius quā sapientia est appellanda.

Idem. Mors est seruituti turpitudiniq; anteponenda.

Idem. Ornanda est dignitas domo, non ex domo dignitas tota querenda.

Idem. Mercatura si tenuis est, sordida putanda est: sin magna & copiosa, multa undiq; apportans, multisq; sine uanitate impertiens, non est admodum uituperanda.

Idem. Tibijpsi pro te erit maxima corona causa dicenda.

Idē. Ipsam quidē gloriam per se nunquam putauim expetēdā.

De gerundijs idem sentias. M. Cicero: Breue tempus atatis satis longum ad bene honesteq; uiuendum.

COMPARATIVVM IN PRINCIPIO.

orationis poni non inusitate, Cap. XXIX.

ORnatiorem construes orationem, quā quæ à uulgo solita sit construi, si comparatiuum in principio compositueris. ut. Maius bonum amicitia est, quā ut à tyranno cognosci possit. Honestior quæstus est ex literarum professione, quā ex ulla alia arte. Miserior uita regum est quā agricolarum. Cōparatiua in principio orationis.

Plato: Teneriores animi seria studia non suscipiunt.

Propertius. Durius in terris nihil est quod uiuat amante,

Nec, modo si sapias, quod minus esse uelis.

Idem. Nam melius duo defendunt retinacula nauem.

Tutius & geminos anxia mater alit.

Ouidius. Vtilius sumas acuentes lumina rutas.

Vegetius. Laudabiliore duces sunt, quorū exercitum ad modestiam labor & usus instituit, quā illi quorum milites ad obedientiam suppliciorum formido compellit.

Idem. Amplius iuuat uirtus quā multitudo.

PROGYMNASMATVM

D. Hieronymus. Maioris gratiæ est offerre quod nõ debeat, quàm reddere quod exigeris.

Quintilianus. Decentior equus, cuius astricta sunt ilia, si idẽ uelocior.

Au. Gellius. Melius posse fieri nihil censeas.

Valerius Maximus. Frequentior apud eos pultis usus quàm panis esset,

M. Cicero. Citiusq; repentinus oculorum tumor sanatur, quàm diuturna lippitudo depellitur.

Idem. Prõptiores esse debemus ad nostra pericula, quàm ad communia.

Idem. Propensior benignitas esse debebit in calamitosos, nisi forte erunt digni calamitate.

Idem. Aciores autem morsus sunt intermissæ libertatis quàm retentiæ.

Idem. Facilius enim ad ea quæ uisa, quàm ad illa quæ audita sunt, mentis oculi feruntur.

QVOD COMPARATIVVM IN ORATIONIS fine positum multam habeat elegantiam.

Caput. XXX.

Cõparatiuum in fine orationis. **I**LLud quoq; obseruari ab oratoribus solet: ut comparatiuum in orationis fine ponant usitatius. ut, Amicitia nihil hic inueniri potest felicius. Dulcedo loquendi tecum me cõpulit, ut epistolam scriberem aliquanto longiorem. Literarũ scientia nobilitatem generis facit clariorem.

Plato. Omni bestia puer est intractabilior.

Idem. Si quis mori posset sepius, iustissimum esset parricidam interfici sepius.

Horatius. Aetas parentum peior auis tulit.

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem uitiosiore.

Plautus. Istic est thesaurus stultis in lingua situs, ut quaestui
habeant loqui melioribus.

Idem. Vbi ad paupertatem immigrant infamiae, grauior pau-
pertas est, fides submolestior.

Terentius. Ne me obtundas de hac re saepius.

Plinius. Natura uero nihil hominibus breuitate uitae prae-
stitit melius.

Quintilianus. Virtus quid sit, aduersa ei malicia detegit: &
aequitas sit ex iniqui contemplatione manifestior: & plurima
contrarijs probantur.

Labeo. Morbus est habitus cuiusque corporis contra naturam
qui usum eius facit deteriore.

M. Cicero. Declarandum arbitror nihil mihi esse potuisse tu-
is literis gratius.

Idem. Nihil enim tua uita potest mihi esse iucundius neque charius.

Idem. Nihil mihi eius est familiaritate iucundius.

Idem. A quo expeditior & celerior remuneratio fore uide-
tur, in eum fere est uoluntas nostra propensior.

Idem. Orationem autem latinam efficies profecto legedis no-
stris plenior.

Idem. Rerum omnium ex quibus aliquid expetitur, nihil est
agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine
libero dignius.

Idem. Agro bene culto nihil potest esse nec usu uberius, nec
specie ornatius.

Idem. Nihil est enim beneficentia praestantius.

Idem. Contra officium est maius damnum anteponi minori.

Idem. Iactatio est uoluptas gestuens, & se efferens insolentius.

Idem. Non est dubium quin omnia quæ mala putentur, sint improuisa grauiora.

Idem. Videntur omnia repentina grauiora.

Idem. Cōsuetudo laborū ppeffione dolorū efficiet faciliorem.

Idem. Nec esuriens Ptolemæus edarat: cui quum peragranti Aegyptum comitibus nō consecutis, cibaribus in casa panis ductus esset: nihil uisum est illo pane iucundius.

QVOD SUPERLATIVVM IN FRON

te orationis positum canorum sit, Cap. XXXI.

Superlatiua in principio orationis.

Spectatissima fuerit oculis, auribusq; gratissima oratio eacuius in fronte superlatiuum, siue nomen sit siue aduerbium; positum sit, ut, Optima in hominū rebus amicitia est. Vtilissima res est artium bonarum scientia: qua diuinus ipse animus fiat diuinior.

Optima nunc esset serenitas: ut uua maturefcerent.

Aristoteles. Optimus ille populus est, qui ex agricolis cōstat.

Plato. Maxima atq; uehementissima philosophiæ calumnia

oritur, ppter mores eorū qui philosophiæ studia profitetur.

Heraclitus apud Platonem. Speciosissima simiarum, cum alio

genere animāliū comparata.

Propertius. Maxima de nihilo nascitur historia.

Plinius. Perniciosissimum autem, & in omni uita quidē, quod

nimum, præcipue tamen corpori: minuiq; quod grauat quo-

libet modo utilius.

Quintilianus. Optimus quisque præceptor frequentia gaudet:

ac maiore se theatro dignum putat.

Idem. Prima uirtus est uitio carere.

Idem. Optima est emendatio uerecundia fiducia.

Idem. Tutissimū ergo poenitentia cōfessio et satisfactio culpæ.

Idem. Plurimum dicit oratori conferre Theophrastus lectio-
nem poetarum: multiq; eius iudicium sequuntur.

Idem. Maximè necessaria est oratori memoria, & ea præci-
pue firmatur atq; alitur exercitatione.

Idem. Turpissimum est non eodem ordine exequi, quo quidq;
proposueris.

M. Cicero. Optima hereditas à patribus traditur liberis, om-
niq; patrimonio præstantior, gloria uirtutis rerumq; gesta-
rum. Cui dedecori esse nefas & uitium iudicandum est.

Idem. Optimum autem et in priuatis familijs et in republica
uectigal duco esse parsimoniam.

Idem. Plurima beneficia continet patria, & est antiquior pa-
rens: quàm si quis, ut aiunt, curauerit: maior ei profecto quàm
parenti debetur gratia.

Idem. Gratiissimum mihi feceris, si intellexero hanc commen-
dationem magnum apud te pondus habuisse.

Idē. Maximè aut adducuntur pleriq; ut eos iustitiæ capiat ob-
liuio, quàm in iperiorum, honorum, gloriæ uel cupiditatē iciderint.

SVPERLATIVO IN FINE ORATIONIS
collocato orationē fieri elegantiorē. Cap. XXXII.

EST etiam oratoribus id usitatissimū, ut in fine oratio-
nis collocent superlatiuum. ut, Amicitia qua te profe-
quor est maxima. Qua me complectaris beniuolentia,
literæ tuæ testantur amplissimè. Omnes te ludāt plurimum.
Aristoteles. Quam in partem ab adolescentia consuecant ho-
mines, refert plurimum.

Idem. Pueri, quæ apud ipsos in precio sunt, putant esse præ-
stantissima.

Idē. Ante lucē surgere, et ad sanitatē, et ad curā rei familiaris

¶ ad studium philosophiæ prodest plurimum.

Idem. Fratrum contentiones & iræ sunt acerbissimæ.

Plato. Inferre iniuriam malorum est maximum.

Idem. Ad faciendum uirum eum qui didicit bonum, scripta legum præ cæteris doctrinis, si recte se habet, cõferui maxime.

Idem. Animi præstantissimo ingenio præditi, educati male si fuerint, fiunt pessimi.

Diuus M. Antoninus, auaritiã in Imperatore malum esse dicebat acerbissimum.

Plautus. Flamma fumo est proxima.

Idem. Bene consultum subripitur sapissime.

Idem. Suspicionem impleuit me indignissime.

Idem. Boni mores dum ægrotant, interim mores mali, quasi herba irrigua, succreuerunt uberrime.

Terentius. O capitulum lepidissimum.

Plinius Iunior. Quid enim tam circuncisum, tam breue, quã hominis uita longissima,

Idem de auunculo. Soleo ridere, quum me quidam studiosum uocant: qui si comparer illi, sum desidiosissimus.

Plinius. Amygdala & pirus in senectã fertilissimæ: ut glandifera & quoddam genus ficorum.

Quintilianus. Vertex est contorta in se aqua, uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexũ capillorum, pars est summa capitis: et ex hac, quod est in mōtibus eminētissimũ

M. Varro. Non eos optime uixisse qui diutissimè uixerunt, sed qui modestissimè.

Sallusti. Iugurtha hoĩum quos terra sustinet sceleratissimus.

M. Cicero filius. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum.

M. Cicero. Hec uobis leuiora uidentur, quæ sunt grauissima.

Idem. Frigus autem macilento corpori est inimicissimum.

Idem. Patris tui beneficia in me sunt amplissima.

Idem. Nimirum est pecuniæ fructus maximus.

Idem. Profecto ita est, ut id habendum sit antiquissimum, & deo proximum, quod sit optimum.

QVOD HAEC VOX OMNIS IN ORATIONIS principio non lepidè parum collocetur,

Caput. XXXIII.

OMnibus fermè oratoribus id non parum usu frequè Omnis i
tarium est, ut uox omnis in orationis fronte colloce- orationi
tur. ut, Omnibus rebus præponenda amicitia est. Omnium re- principi
rum, nisi discendi, facietas est. Omnibus odiosa est perfidia.

Plutarchus. Omnia tempore diminuuntur: scientia cum senectute crescit.

Aristoteles. Omnibus à matre natura educatio est.

Idem. Omnino excellentium uirorum discordiæ totam post se trahunt ciuitatem. Omnino enim perinde ut omne collocandum esse putamus.

Plato. Omnes medici qui curâtes nō sponte occiderint, mûdi sint.

Idem. Omnia pecuniarum causa fiunt.

Idem. Omnes carminum poetæ insignes non arte, sed afflatu diuino omnia ista præclara poemata canunt.

Ennius. Heus mea fortuna: ut omnia in me cōglumeras mala.

Idem. Omnes mortales uictores cordibus uiuis

Lætantes uino curatos sopnus repente

In campo passim mollissimus perculit acris.

Lucilius. Omnia uiscatis manibus leget.

Lucretius. Omnia enim stolidi magis admirantur amantiq;

Unuersis quæ sub uerbis latitantia cernunt.

Propertius. Omnis amor magnus, sed aperto i cōiuge maior

Idem. Omnes humamos sanat medicina dolores.

Idem. Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,

Fama nec ex æquo ducitur illa iugo.

Idem. Omnia Romanæ cedent miracula terræ,

Natura hic posuit, quicquid in orbe fuit.

Terentius. Omnis res est iam in uado.

Idem. Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt, ne-
scio quo modo, suspiciosi.

Plinius. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sini-
stris incubant.

Quintilianus. Omnis uitæ ratio sic constat, ut quæ probamus
in alijs, facere ipsi uelimus.

Valerius Maximus. Omnia nimirum habet, quod nihil concupiscit.

Pub. Nigidius. Omne pecus indomitum habet quiddam in se fe-
rum, sed tamen ea natura est, ut curari et domari possit.

M. Cato apud Sallustium. Omnia uirtutis premia ab initio possidet

C. Cæsar apud eundem. Omnes homines, patres conscripti, quod
de rebus dubijs consultant, ab odio, amicitia, ira, atque miseria
cordia uacuos esse decet.

Sallustius. Omnes quibus senectio corpore animus militaris erat

Idem. Omnes homines qui student sese præstare cæteris ani-
mantibus, summa ope niti decet, ne uitam silentio transeant,
ueluti pecora, quæ natura prona atque uetri obediētia finxit

C. Gracchus. Omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus.

M. Cicero. Omnium enim rerum principia parua sunt.

Idem. Omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt.

Idem. Omne animal simul ac ortum est, et seipsum, et omnes
suas partes diligit.

Idem. Omnis autem et animaduersionis et castigatio contume-

lia uacare debet.

Idem. Omninoq; omnes elari & nobilitati labores contemnē do fiunt etiam tolerabiles.

Idem. Omnia enim benefacta in luce se collocari uolunt.

Idem. Omnium autem perturbationum fontem esse dicunt in tēperatiā, quæ est à tota mēte, etiam à recta ratione defectio.

Idem. Omnis conglutinatiō recens ægre, inueterata facile diuellitur.

Idem. Omnino, ut mihi quidem uidetur, rerum omnium facie tas uitæ facit facietatem.

Idem. Omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura & sordida est nō, quorum industria Romæ potest esse illustris.

DE EADEM VOCE, QVOD IN FINE
orationis nō minus eleganter collocari
possit, Cap. XXX.iiii.

ILLud quoq; nihil minus obuium est omnibus: ut uox omnis in fine orationis ponatur, ut, Amicitiam fortunis antepono omnibus. Negetium suum quàm alienum conficere malunt omnes. Literarum semel perceptarum dulcedo uoluptatem exuperat omnem.

Plato. Veritas tum dijs, tum hominibus bonorū dux est oīum. Apollo. Nullis rebus indigere pluris facio, quàm Lydiæ Pætoliq; diuitias omnes.

Terentius. Ita pleriq; ingenio sumus omnes. Nostri nosmet poenitet.

Plautus. Apolactizo inimicos omnes. Apolactizo græcum uocabulum, idem quod contemno significat.

Idem. Qui deliquit supplex est ultro omnibus.

Idem. Mare quidem commune certo est omnibus.

Terentius. Ait se scire. Is solus nescit omnia.

Idem. Iam tum erat suspicio dolo malo hæc fieri omnia.

Idem. Abi, præcurre, ut sint domi parata omnia.

M. Cicero. Facillimum autem in ea repub. esse posse concordiam, in qua idem conducat omnibus.

Idem. Teneamus, ut nihil censeamus esse malum, quod sit à natura datum omnibus.

Idem. Sopnum deniq; nobis, nisi quietem corporis & medicinam quandam laboris afferret, contra naturam putaremus datum. Aufert enim sensus, actionemq; tollit omnem.

Idem. Aut nulla uirtus est aut cōtemnendus est dolor omnis.

QVOD VOCABVLA NEMO, NVLLVS, nihil, aliaq; siqua ulla sunt negatiua, in orationis principio ponantur, Cap. XXXV.

Negatiua in
orationis
principio.

Nemo est amœni in dicendo ingenij, cuius in memorijs uocabula nemo, nullus, nihil, aliaue siqua negatiua sunt, in orationis fronte non collocentur. ut, Nemo contemnit eos, à quibus diligi se non ignorat. Nulla cum otio literato uoluptas conferenda est. Nihil est auaritia rei publicæ perniciosius.

Plutarchus. Nihil turpius cōuitio, quod in autorem recidit.

Aristoteles. Nemo habens cætera omnia bona sine amicis expetat uiuere.

Plato. Nulla maior potest esse infamia, quàm uideri plaris fuisse pecunias quàm amicos.

Idem. Nullus in supplices sceleratus impunis abit.

Idem. Nemo est qui non desideret apud posteros nomen habere perpetuum.

Idem. Nemo sponte vicini agri terminos moueat.

Idem. Neminē sacella deorū ī priuatis domibus habere lex ē.

Idē. Nemo liberorū gratia pecunijs cumulādis icōbat, ut eos relinquat ditissimos: neq; enim ipsis neq; ciuitati id conducit.

Ennius. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu

Faxit. Cur uolito uiuus per ora uirum.

Idem. Nulla sancta societas nec fides regni est.

Horatius. Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.

Idem. Nemo adeo serus est ut non mitescere possit.

Catullus. Nulla in tam magno corpore mica salis.

Propertius. Nescit amor magnis cedere diuitijs.

Idem. Nulla diu foemina pondus habet.

Idem. Nemo adeo ut noceat barbarus esse uolet.

Cæcilius. Nullæ nationi tot, tantas, tam continuas uictorias, tam breui spacio datas arbitror quā nobis.

Nullæ, pro nulli, priscè dictum.

Terentius. Nemo satis pro merito gratiam regi refert.

Idem. Nulla mihi res posthac potest iā interuenire tanta quæ mihi ægritudinem afferat.

Cn. Plancus. Nihil autem serò aut exiguè à patria ciui tributum potest uideri.

C. Marius. Nunquam enim honestam mortem fugiendam, sepe etiam appetendam putauī.

Quintilianus. Nihil est odiosius affectatione.

Idem. Nihil potest placere, quod non decet.

Idem. Nemo tamen reperitur, qui sit studio nihil consecutus.

Idem. Nemo sic in maioribus eminet, ut eum minora deficiāt.

M. Cicero. Neminem habeo chariorem quā te ipsum.

Idem. Nihil autem amabilius nec copulatius, quā morum si multitudo bonorum.

Idem. Nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit inhumanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio.

Idem. Nemo enim parricidae aut proditoris supplicio misericordia commouetur.

Idem. Nihil enim liberale, quod non idem iustum.

Idem. Nihil enim honestum esse potest, quod iustitia uocat.

Idem. Nullis praesidijs septi multis afficiuntur iniurijs.

Idem. Nullum igitur uitium est tertius, ut eo unde egressa est refrat se oratio, quam avaritia, praesertim in principibus & rempublicam gubernantibus.

Idem. Nulla autem re conciliare facilius beniuolentiam multitudinis possunt ij, qui reipub. praesunt, quam abstinentia & continentia.

Idem. Nihil de insignibus ad laudem obscure nunciari solet.

Idem. Nescire autem quid antea quam natus sit acciderit, id est semper esse puerum.

QVOD EADEM VOCABVLA IN

sine orationis nonnunquam haud illepidè posita sint, Cap. XXXVI.

Negatiua
in fine ora
tionis.

ORationem quoque illa re uenustari dubitare ex doctis arbitror, neminem, ut uocabula, quae superiore diximus praeeptione, in orationis fine ponantur, ut, Amicitiae fidem qui bonus sit, fallat nemo. Virtuti diuitias qui sana mente sit, postponat nullus.

Quae tibi utilia sunt attendis nunquam.

Horatius. Naturam mutare pecunia nescit.

Plautus. Nemini misereri certum est: quoniam mei miseret nemo.

M. Cicero. Ego habeo cui plus quam tibi debeam neminem.

Idem. Nec me pudet, ut istos, fateri nescire quod nesciam.

Idem. Quæ igitur ea cupiditas eius legis ferendæ, quæ turpitudinem summam habeat, gratiam nullam?

Idem. Qui nihil non assentiretur inueni neminem.

Idem. Illò si ueneris, tãquã Vlysses, cognoscas tuorũ neminẽ.

Idem. De quo tibi homine hoc spondeo more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, prudentiorem esse neminem.

VERBUM MODI FINITI QVOD MVLTIS syllabis constat, in orationis principio non ineleganter poni, Cap. XXXVII.

Ignorat nemo uerbum in partibus orationis tenere principatum. Nam sine uerbo perfici oratio non possit, sine alijs possit. Ideoq; licet aliæ orationis partes uerbi nomine dicantur: hæc tamen per excellentiam quandam (ut Quintilianus ait) uerbum appellata est. Quoniam igitur sine uerbo intelligi non potest oratio, ideo in conspicuo loco uerbum ipsum ponendum est. Quocirca in orationis principio nõ inepte collocatum sit, si multis constet syllabis, et si modi sit finiti. Quod poetæ quàm oratores obseruant diligentius. ut, Cognoscimus amicitia nihil esse dulcius. Credimus literarum studio ægritudines multas ex animo depelli. Animaduertimus ætate hac, ut ditissimus quisq; est, ita eum literis fieri inimicissimum.

Ennius. Refugiat timido sanguen atq; exalbescat metu.
Sanguen, prisce.

Idem. Aspicite ò ciues senis Ennij imaginis urnam.

Hic uestrum pinxit maxima facta patrum.

Vestrum itidem prisce, pro uestrorum, uel de Græco more dictum est.

Verba paly
syllaba
in princi
pio oratio
nis.

091037

1120 00

PORGYMNASMATVM

Lucilius. Animoq; agrotat. Vidimus corpore hūc signū dare
Horatius. Narratur et prisci Catonis
Sæpe mero caluisse uirtus.

Propertius. Discite uenturam iam nunc sentire senectam.

Idem. Teritur rubigine mucro Ferreus, & paruo sæpe li-
quore silex.

Idem. Panditur ad nullas ianua nigra preces.

M. Cicero. Solet in mentem uenire illius temporis quo maxi-
mè fuimus unā.

Idem. Postulabamusq; ex qua hæresi ui hominibus armatis de-
iectus sis, in eam restituare.

Idem. Expetuntur autem diuitiæ tum ad usus uitæ necessari-
os, tum ad persfruendas uoluptates.

Idem. Delectant enim magnifici apparatus, uitæq; cultus cū
elegantia & copia.

Idem. Declarauit id modo temeritas. C. Cæsaris, qui omnia
iura diuina & humana peruertit, propter eum quem sibi ip-
se opinionis errore finxerat principatum.

HUIVS MODI VERBUM FINITI MO-
di multis factum syllabis in fine orationis poni
sæpius, Caput. XXXVIII.

Verba po-
lysylla ba i
fine oratio-
nis.

SED quum uerbū in fine orationis ponitur, tum id quod
predictum est ad memoriam quasi reuocatur. Ideo fit, ut
huiusmodi uerbum non indefinitum syllabis multis com-
positum sæpius in fine orationis ponatur. ut, Amicitie uirum
non parum admiror.

Rerum multarum scientia hominis uitam probè instituit.

Caduca, incertaque fortunæ dona putantur. Cilices ieiunijs
gaudent, Græci offenduntur.

Aristoteles. Quibusdam in locis pater, & filius, ad gubernandam rempub. simul non admittuntur.

Plato. Multi uictoria elati, alia quoq; uitia multa per insolentiam contraxerunt.

Actius. Veter fatorum terminus sic iusserat.

Veter, id est, uetus, prisce.

Furius. Rumoresq; ferunt uarios, ac multa relinquunt.

Propertius. Nec cito desisto, nec temere incipio.

Vegetius. Exercitus labore proficit, otio consenescit.

Plinius Iunior de auunculo. Perire omne tempus dicebat quod studijs non impertiretur.

Idem. Multi famam, conscientiam pauci uerentur.

Suetonius. Placet semel de tota re aliquid constitui, ne semper inter spem & metum fluctuemus.

Idem. Diuus Augustus usus est calciamentis altiuscalis, ut procerior quam erat uideretur.

Idem. Diuus Claudius conuiuæ qui pridie scyphum aureum surripuisse existimabatur, reuocato in diem tertium, calicem fictilem apposuit.

Apud Quiutilianum. Peregrinus qui murum ascenderit, morte multetur.

Idem. Multa lingue uitia nisi primis eximuntur annis, in emendabili in posterum prauitate durentur.

Idem. Sonis homines, ut æra tinnitu dignoscimus.

Idem. Bonos nunquam honestus sermo deficiet.

Idem. Non de his loquor, quibus pars uitæ in oleo, pars in uino consumitur: qui corporis cura mentem obruerunt.

Idem. Alcæus in parte operis aureo plectro merito donatur: quia tyrannos infectatur.

Idem. Vertere Græca in Latinum nostri oratores optimum

- iudicabant.
- I**dem. Cogitatio quoties inter missus est sopnus, ipsis noctis te nebris adiuuatur.
- I**dem. Ciceroni dormire interim Demosthenes, Horatio etiam Homerus ipse uideatur. Summi enim sunt homines tamē.
- I**dem. Imperiti dum librariorum inscitiam insectari uolunt, suam confitentur.
- I**dem. Verbosensum cludere, multo (si compositio patiat) optimum est. In uerbis enim sermonis uis inest.
- Val. Maximus.** Syncere fidei amici præcipue aduersis rebus cognoscuntur.
- M. Varro.** Lex neq; innocenti propter similitudinem obstrigillat, neq; nocenti propter amicitiam ignoscit.
- Obstrigillat, id est, obstat, priscē.
- C. Marius** apud Sallustium. Mihi noua nobilitas est: quā certe peperisse melius est quam acceptam corrupisse.
- Infinitum enim uerbum hic etiam collocari posse intelligimus: sed rarius est.
- Sallustius.** Profecto fortuna in omni re dominatur.
- I**dem. Fortuna simul cum moribus immutatur.
- I**dem. Viuos interdum fortuna, sæpe inuidia fatigat.
- M. Cicero.** Ego uos hortari tantum possum, ut amicitiam omnibus rebus humanis anteponatis.
- I**dem. Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis scientiæq; cupiditatem: in qua excellere pulchrum putamus. Labi & errare, nescire & decipi, & malum & turpe ducimus.
- I**dem. Ea est enim iucunda laus, quæ ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude uixerunt.
- I**dem. Non enim procacitate lingue uitæ sordes eluuntur.
- Adē.** Vix i ipsis tectis et opidis friguis firma ualetudine uitatur

Idem. Ad quas igitur res aptissimi erimus, in his potissimum elaborabimus.

Idem. Nec tam est enitendum ut bona quæ nobis data sunt sequamur, quam ut vitia fugiamus.

Idem. Nihil enim molestum, quod non desideres.

Idem. Imitatio uirtutis æmulatio dicitur.

Idem. Pares cū paribus ueteri proverbio facillimè cōgregatura.

Idem. Plerumq; parentum præceptis imbuti ad eorum consuetudinem moremq; deducimur.

Idem. Est nescio quo modo, ut magis in alijs cernamus, quam in nobismetipsis, si quid delinquitur.

Idem. Consuetudo modo illa sit scribendi atque dicendi, ut sententiæ uerbis finiantur.

ESSE VIDEATUR QVAM VSITATE

à M. Tullio in orationis calce ponatur, Cap. XXXIX.

Quamuis dicendi genus frequens nimium aurium uoluptate indignum esse uideatur. M. tamen Cicero illud placuisse adeo certum est, ut in orationis calce non infrequenter dixerit esse uideatur: adeo ut nosse se quosdam dicat Quintilianus, qui se pulchre expressisse illud huius celestis in dicendo uiri M. Tullij sibi uiderentur, si in clausula posuissent esse uideatur. A qua orationis clausula Quintilianus ipse non abstinuit. Eius uerba sunt. Si quain his ars est dicentium, ea prima est, ne arsee uideatur. Itemq;. Nos porro querimus, quando ijs quæ rhetoricè præcipit percipiendis puer maturus esse uideatur. M. Cicero. Auribus multa percipimus, quæ etsi nos uocibus delectant, tamen ita sunt uaria sepe, ut id quod proximum audias, iucundissimum esse uideatur.

Idem. Sulpitius autem fortissimo quodam animi impetu, plenissima & maxima uoce, summa contentione corporis & dignitate motus, uerborum quoque ea grauitate & copia est, ut unus ad dicendum instructissimus à natura esse uideatur.

Idem. Nosque ipsi tam exigua disputatione hesterni & hodie nostri diei totum oratoris munus explicemus, dummodo illa res tanta sit, ut omnibus philosophorum libris, quod nemo oratorum istorum unquam attigit, comprehensa esse uideatur.

Idem. Quare Caesar ego quoque hoc à te peto, ut si tibi uidetur, disputes de hoc toto iocandi genere quid sentias, ne quia forte dicendi pars, quoniam ita uoluisti, in hoc tali coetu atque in tam accurato sermone præterita esse uideatur.

Idem. Ac licet non ad singulas res respondentem de uniuerso genere sic dicere, ut etiam singulis satis responsum esse uideatur.

Idem. Quæ etiam, si parum iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur à senatu, minime aspernandus esse uideatur.

Idem. Quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur.

Idem. Quia tanta perturbatio & confusio est rerum, ita perculsa & prostrata foedissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus ubi ipse sit, miserimus esse uideatur.

Idem. Sed istam Reipublicæ casus secuti sunt, ut mihi non erepta L. Crasso à dijs immortalibus uita, sed donata mors esse uideatur.

Idem. Neque uero non longe ab eo C. Iulij caput hospitis Hetrusci scelere proditum cum L. Iulij fratris capite iacuit, ut ille qui hæc non uidit, & uixisse cum Reipublica pariter, & cum illa simul extinctus esse uideatur.

Ex eodem prope dicendi genere illud eiusdem est. Antonium labor & cura torquet, uerentem ne si paulo obsoletior

letior fuerit oratio, non digna silentio & expectatione fuisse uideatur.

Esse uideantur in numero multitudinis, idem quoq; Cicero dicit frequenter. ut,

Genere quodam sententiarum, & genere uerborum, adhibita etiam actione leni, facilitateq; significandi, efficitur ut probi, & bene morati, & boni esse uideantur.

Idem. iure autem omnia defenduntur, quæ sunt eius generis, ut aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut imprudentia aut casu facta esse uideantur.

Idem. Re distinguantur, uerbis confusa esse uideantur.

QVOD VERBUM SUM, ES, EST, PONatur eleganter in principio orationis, Cap. XL.

Esse hoc eloquentiæ rudibus fortasse alienum uidetur: Sum, es, est, quod quum placeat nobis orationem eam canoram esse, cuius finis & principium erunt uocabula polysyllaba, nunc uero dicamus uerbum sum in orationis principio, & mox dicitur in principio orationis.

Eturi sumus in fine orationis collocari non ineleganter. Sed alienum propterea uideri non debeat: quod uerbum ipsum substantiuum appellatum sit, quia uerbis omnibus substat: ideoq; in loco conspicuo collocandum est. Ideoq; precipimus id siue monosyllabum, siue dissyllabum, siue polysyllabum, in orationis principio non inusitate collocari. ut,

Est arcum humanæ societatis uinculum amicitia.

Fuere quondam literati homines honoratiores.

Erit mihi perpetua beneficij abs te accepti memoria.

Aristoteles. Erat antiquitus in multis ciuitatibus lege cautum, ne liceret uendere bona primæ hereditatis.

Plato. Est autem (ut inquit Theognis) fides ea quæ in pericu-

lis lucet maxime.

Propertius. Sunt apud infernos tot millia formosarum.

Terentius. Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum uolunt, nec sunt.

Plinius Iunior. Est enim ita comparatū, ut antiquiora beneficia subuertat, nisi illa posterioribus cumules.

Quintilianus. Est enim naturalis fauor pro laborantibus.

Idem. Fuerit pene ridiculum, malle sermonem quo locuti sunt homines, quàm quo loquantur.

Idem. Sunt quædam non laudabilia natura, sed iure cōcessa.

Idem. Est res animi iacentis, & mollis supra modum frontis, fallitq; plerunq; q̄ probitas uocatur, imbecillitas.

M. Cicero. Est profecto animi medicina philosophia.

Idē. Nunquā naturam mos uinceret. Est enī ea semp̄ iuicta.

Idem. Est autem impudens luctus moerore se conficientis.

Idem. Est autem auaritia opinio uehemens de pecunia, quasi ualde expetenda sit, inherens & penitus insita.

Idem. Fuit ista quondam in hac Repub. uirtus, ut uiri fortes acrioribus supplicijs ciuem perniciosum quàm acerbissimum hostem coercerent.

Idem. Sunt autem multi equidem cupidi splendoris et gloriæ, qui eripiunt ab alijs, quod alijs largiantur.

Idem. Est autē uitium, quod nonnulli de industria cōsestuntur.

Idem. Sunt enim certa uitia, quæ nemo est quin effugere cupiat, mollis uox aut muliebris, aut quasi extra modum absona aut absurda.

Idem. Sunt enim illi ueteres, qui ornare nondum poterant ea quæ dicebāt, omnes prope præclare locuti: quorū sermone assuefacti qui erunt, ne cupiētes quidē poterūt loqui nisi latine.

Idem. Est enim sine dubio domus iurisperiti, totius oracu-

Iam ciuitatis.

Idem. Sit ergo in iure ciuili finis hic, legitimè atq; usitate in rebus causisq; ciuium æqualitatis conseruatio.

QVOD VERBUM SUM, ES, EST PONATUR *eleganter in fine orationis, si præcedat comparatiuum aut superlatiuum, Cap. XLI.*

IS qui in dicendo accuratiores sunt, illud usitatissimū est, ut uerbum *sum* in fine orationis ponatur: si sine ullo medio comparatiuum præcedat aut superlatiuum. ut, *Amicorum consuetudine mutua nihil iucundius est. Artium bonarum professio reliquis honestior est. Tyranni uita omnino miserrima est.*

Plato. Voluptas esca mali maxima est.

Idem. Omnium tam in peregrinos quàm in ciues peccatorum maximum est, quod in supplices commissum est.

Plinius. Beta hortensiorum leuissima est.

Cornel. Celsus. Aqua omnium imbecillissima est.

Quintilianus. Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt.

Idem. Senibus autoritas maior est: quòd plura nosse & uidisse creduntur.

A. Gellius. Omnium quæ mōstra dicuntur, mōstrosissimū esse.

M. Cicero. Nullum theatrum uirtuti conscientia maius est.

Idem. Conscientia bene actæ uitæ multorumq; benefactorum recordatio, iucundissima est.

POST COMPARATIVVM AVT. SVPERLATIUM *in fronte orationis positum uerbum Sum ponitur non ineleganter, Cap. XLII.*

um post
comparati
um.

V Sitatius est etiam hoc dicendi genus: ut post compara-
tium aut superlatium in orationis principio posi-
tum uerbum sum collocetur. Vt, Arctior est inter pau-
cos amicitia. Solidior est uirtutis quam rerum aliarum pos-
sessio. Difficillimum est id facere, quod omnium iudicio com-
probetur. Melius esse Aristippus dicebat mendicum euadere
quam imperitum. Plato. Validiora sunt uirorum diuinorum
presagia, quam aliorum. D. Pertinax. Sanctius est. P. C. ino-
pem remp. obtinere, quam ad diuitiarum cumulum per disci-
minum atq; dedecorum uestigia peruenire. Diuus M. Antoni-
nus. Aequius est ut ego tot taliumq; amicorum consilium se-
quar, quam ut tot talesq; amici mea unius uoluntate sequantur.
Lactantius. Miserrimus est qui nunquam doluit, quia bono
caret: quem nos felicissimum putabamus, quia malo caruit.
Plinius. Validiora esse corpora, quae frumētato pane aluntur.
Quintilianus. Patiētiōr ē laboris natura pueris quam iuuenibus
Idem. Difficillima est grauiissimi cuiusq; sceleris fides.
M. Cicero. Miserrima est omnino ambitio, honorūq; cōtētiō.
Idem. Facilius est currentem, ut aiunt, incitare, quam com-
mouere languentem.

VERBO SUM IN FINE ORATIONIS

locum aptum esse, si nomen substantiuum prae-
ponatur, Cap. XLIII.

ū in fine
ost substā
iuum.

Multa etiam quaesita orationi tum elegantia est, quā
ante uerbum Sum in fine orationis positum nomen
substantiuum praepositum est. Id autem fit saepius, quā id sub-
stantiuum nomen polysyllabum eiusmodi uerbo suppositum
est. ut, Nihil quicquam optabilius amicitia est. Etiam uolupta-
tum facietas est, Scribendi mihi propea fatigatio est.

Plutarchus. Ocium laboris condimentum est.

Aristoteles. Honor uirtutis præmium est. Vti corporis, ita animi senectus est.

Idem. Recte dicitur neminem bene imperare posse, qui nõ ipse prius sub imperio fuerit.

Ennius. Terra corpus est, at mentis ignis est.

Mentis, id est, mens præscit.

Afranius. Quicquid loquitur, sal merum est.

Catullus. Sed non uidemus manticæ quid in tergo est.

Propertius. Vnde tamen ueniant tot mala cæca uia est.

Idem. Nam quo tam dubiæ seruetur spiritus horæ,

Nestoris est uisus post tria secula cinis.

Idem. Præ se formosis inuida dea est.

Ouidius. Nulla reparabilis arte Læsa pudicitia est.

Plautus. Seruire amanti miseria est.

Idem. Sapientiæ ætas condimentum est.

Idem. Sapientia ætati cibus est.

Terentius. Omnium rerum uicissitudo est.

Idem. Ius summum sæpe summa malitia est.

Idem. Num ne id flagitium est? te dijs consilium dare, foris sapere, tibi non posse auxiliarier.

Plinius. Sentiri quidæ aquæ saporem ullum succumue uitium est.

Idem. Medico tantum hominem occidisse summa impunitas est.

Apud Quintilianum. Intestatorum parentum liberi hæredes sint.

Quintilianus. Tutioris audaciæ est tentare, quibus paratiores uenia est.

Idem. Licet ipsa uitium sit ambitio: frequenter tamen causa uirtutum est.

Idem. Sæpe plurimum lucis affert ipsa translatio, quum etiã ipsi iurisperiti, quorum summus circa uerborum proprie-

PROGYMNASMATVM

tatem labor est, litus esse audeant dicere, quod fluctus elidit.

C. Memmius. Inter bonos amicitia, inter malos factio est.

Idem. Impune quod libet facere, id est, regem esse.

A. Gellius. Acerbitas plerunq; ulciscendi maleficij bene atq; caute uiuendi disciplina est.

Cæsar apud Sallustium. In magna ciuitate multa & uaria ingenia sunt.

Sallustius. Idem uelle, idem nolle, ea demum firma amicitia est.

Idem. Magnæ curæ magna merces est.

Idem. Parum tuta per seipsam probitas est.

M. Cato. Eam nutricem oportet esse adolefcentem, Anvis enim ut sanguis deterior, sic lac. Lac enim, ut quidam physici dicunt, sanguinis spuma est. Anvis pro anus genitiuus antiquus est.

M. Cicero. Ineuntis ætatis inscitia senum constituenda & regenda prudentia est.

Idem. Nec uero rei familiaris amplificatio nemini nocens uituperanda est, sed semper fugienda iniuria est.

DE EODEM VERBO SVM POSITO

post adiectiuum in orationis principio collo-

catum. Cap. XLIIII.

um post
iectiuum=
oratio-
is princi
io.

ORnata est oratio ea, cuius in principio adiectiuum est siue nomen sit, siue participium, siue dissyllabum, siue polysyllabum: post idq; adiectiuum hoc uerbum sum sit positum: ut, Tristis est amicorum infelicitas. Facilis est uolenti laboriosæ rei confectio. Contemptus est omnibus, qui turpiter uiuit.

Plato. Arduum est raraq; laude dignum, ut quis in magna peccandi licentia honeste uiuat.

Catullus. Difficile est longum subito deponere amorem.

Propert. Turpe est quod nequeas capiti committere pondus,

Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Ouidius. Sumite in exemplum pecudes ratione carentes.

Turpe erit ingentum mitius esse feris.

Plinius Iunior. Temerarium est enim secundis nō esse cōtētū.

Plinius. Rudis uit priscorum uita, atq; sine literis: non minus tamen ingentiosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quā nunc rationem.

Carnutius. Turpe est propter uenustatem uestimentorum admirari, & propter turpissimē actam uitam contemnere.

M. Cicero. Suauis est præteritorum malorum memoria.

Idem. Deforme est, de seipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.

Idem. Odiosum est, quum à prætereuntibus dicitur. O domus antiqua quā dispari domino dominaris.

Dominari, passiue, priscum.

Idem. Difficile est quum præstare omnibus concupiueris seruare æquitatem, quæ est iustitiæ maximē propria.

QVOD VERBUM SVM IN FINE

orationis usitate multum ponatur, si adiecti
uum præcedat, Cap. XLV.

ILLud non raro ab oratoribus obseruatum est, ut uerbū Sum in orationis fine positum sit, si præponatur ei adiectiuum siue nomen sit, siue participium, siue dissyllabum siue polysyllabum. ut, Amicorum omnia communia sunt. Anni huius uindemia copiosa est. Autumnus hic nimium pestilens est. Aristoteles. Amicorū præsentia in utraq; fortuna iucunda est. **Idem.** Hominem ciuilem prudentem esse necesse est. **Idem.** Statutū idē pariēdi tēp us mribus est: homini soli mul

Sum po
adiectiu
i oratio
fine.

tipler datum est.

Plato. Imbecillior hominum natura ad artes earum rerum, quas nunquam experta est.

Idem. Sterquilinum radicibus utile, ramusculis caulibusq; noxium est.

Idem. Qui luit poenas, animi uitio liberatus est.

Idem. Locupletes beatos appellare sermo amens est.

Idem. Neceſſitas omnibus in rebus cuiq; grauis est.

Idem. Quicquid cōtra naturam fit, moleſtum est: quod ex rei natura, iucundum. Diui Antonini Pij ætate hordeum in Moeſia in culminibus arborum natum est.

Cæcilius. Quid narras barbarè cum indomitis moribus illiteratè illex es.

Ouidius. Curia principibus clauſa est, dat census honores.

Terentius. Sæpe ex eiusmodi re quapiam & ex malo principio magna familiaritas conflata est.

Idem. Nupta meretrici hostis est, ubi à uiro segregata est.

Idem. Id omnibus innatum est.

Diuus Hadrianus. Lasciuus uersu, mente pudicus erat.

Cornel. Celsus. Quod enim contra consuetudinem est, nocet, seu molle seu durum est.

Diuus Hieronymus. Experimento didici aſellum in uia quū laſſus est diuerticula quærere.

Pli. Iunior. Præcipere, qualis eſſe debeat princeps, pulchrū quidem, sed onerosum ac prope superbum est.

Plinius. Absentes tinnitu aurium præſentire sermones de se receptum est.

Apud Quintilianum. Testamenta legibus facta rata ſint:

Idem. Omnis deliberatio de dubijs est.

Idem. Nihil longum uideri neceſſe est, in quo quid ultimum

fit, certum est.

Idem. Euenit nonnunquam ut aliquando grande inueniat, quæ semper quærit quod nimium est.

Idem. Culpam præsertim deprehensam pertinaciter tueri, culpa altera est.

A. Gellius. Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia & usq; ad primores manus, ac prope in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorum fuit:

Cincius. Miles quum die qui prædictus est, aberat, nec excusatus erat, infrequens dabatur.

M. Varro. Postea honoris uirtutum causa Iulij Cæsaris, qui fastus correxit, mensis Iulius appellatus sit.

Idem. Stipendium appellabatur, quod æs militi semestri aut annuum dabatur, cui datum non sit propter ignominiam, ere dirutus esset.

Cæsar apud Sallustium. Omnia mala exempla ex bonis iniitijs orta sunt.

Sallustius. Diuitiarum & formæ gloria fluxa atq; fragilis est.

Idem. Catilina longe à suis inter hostium cadauera repertus est.

Idem. Omnia mala pariter cum honore pecuniæ desinent, si neq; magistratus, neq; alia uulgo cupienda uenalia erunt.

Idem. Libertas iuxta bonis & malis, strenuis atque ignauis optabilis est.

M. Cato. Mortuus est, sepelitus est.

Sepelitus est, priscum.

M. Cicero. Mihi uidetur persalsum illud apud Næuium.

Quid ploras pater mi? Mirum ni cantem qui condemnatus sum.

Idem. Vincula uero, & ea sempiterna, certe ad singularem poenam nefarii sceleris inuenta sunt.

Idem. Adferendum dolorem placide & sedate, plurimum pro-

PORGYMNASMATVM

ficit toto pectore, ut dicitur, cogitare quàm id honestum sit.
Idem. Illud laudatur Architæ, qui cum uullico factus esset iratior, Quo te modo, inquit, accepissem, nisi iratus essem?
Idem. Beati, qui honorati sunt.
Idem. Verum decus in uirtute positum est, quæ maxime illustratur maximis in rempub. meritis.
Idem. Vsu uero prohibere peregrinos, sane inhumanum est.

ORATIONEM ESSB ELEGANTEM
quæ uerbo Sum claudatur, ante quod ponatur nomen
in dus, in da, aut in dum exiens, quod necessitatem
significet, Cap. XLVI.

Sum. **D**E collocatione uerbi Sum, quia tam multa scribimus, illud nobis dicendum est; uerbum Sum in fine orationis eleganter collocari, si præponatur ei nomen in dus, in da, aut in dum exiens, quod significet necessitatē. ut, Quæ fortuna prospera est, amicitia tum diligentius colēda est. Tristiores fortunæ uultum ne tristis aspicias, literis opera danda est. Saluti tuæ consulendum est.
Plato. Pueri tanquam ludentes in disciplinis enutriendi sunt.
Idem. Mali ignauiq; semper puniendi sunt, quo meliores fortioresq; euadant.
Idem. Extrema omnia potius subeunda sunt quàm in eam gubernationē ciuitas cōmutāda: q̄ solet hoīes facere deteriores.
Idem. In primis iuuenum cura suscipienda est, ut uiri fiant quàm optimi.
Quintilianus. Illud in primis testandum est, nihil præcepta atq; artes ualere, nisi adiuuante natura.
Idem. Imbecillis tamen ingenijs sanè sic obsequendum sit: ut tantum in id quo uocat natura ducantur. Ita enim quod solum

possunt, melius efficient.

Idem. Ut uasa oris angusti superfusam humoris copiam re-
spiciunt: sensim autem influentibus, uel etiam instillatis com-
pletur: sic animi puerorū quantū excipere possunt, uidēdū ē.

Idem. Si quid periculosius finxisse uidebimur, quibusdam re-
medijs praeueniendum est. Ut ita dicam. Si licet dicere. Quo-
dammodo. Permite mihi sic,

Aul. Gellius. Secundum hanc sententiam quoq; Varro in Sa-
tyra Menippea, quā de officio mariti scripsit: Vitium, in-
quit, uxoris aut tollendum aut ferendum est. Qui tollit uitium,
uxorem commodiorem praestat: qui fert, sese meliorem facit.
Catilina apud Sallustium. Quocunq; ire placet, ferro iter
aperiendum est.

Qu. Metellus. Saluti perpetuae potius quā breui uoluptati
consulendum est.

M. Cicero. Si omnia facienda sint quae amici uelint, non ami-
citiae tales, sed coniurationes putandae sunt.

Idem. Quae enim uidentur utilia, honores, diuitiae, uolupta-
tes, & cetera generis eiusdem: haec amicitiae nunquam ante-
ponenda sunt.

Idem. Voluntate & iudicio suscipi aegritudinem cōsitendū ē.

Idem. Tempori seruiendum est.

Idem. Nec uero rei familiaris amplificatio nemini nocens ui-
tuperanda est: sed fugienda semper iniuria est.

Idem. Quanti uero ista ciuitas aestimanda est, ex qua boni sa-
pientesq; pelluntur?

Idem. Ut tutela, sic procuratio Reipub. ad utilitatem eorum
quibus comissa est, gerenda est.

Idem. Nec demo dominus, sed domino domus honestanda est.

Idē. Omni in re cōsensio omnū gentiū lex naturae putanda ē.

PORGYMNASMATVM

Idem. Qui gratificantur cupiam, quid obfit illi cui prodesse uelle uideantur, non benefici neq; liberales, sed perniciosi as-
sentatores iudicandi sunt.

Idem. In qua nunc interdū, ut in herbis rustici solēt dicere, in
summa ubertate inest luxuries quædā, quæ stylo depascēda ē.

Hoc uerbum sum poni posse post huiusmodi uocabula in-
dus exeuntia in orationis frōte posita, doceri possis exemplis
ijs quæ tum ascripsimus: quum ea in orationis principio lo-
cari docuimus.

QVOD POST VOCABVLA NULLVS
nemo, aut nihil in orationis principio posita, uerbum
Sum lepidè ponatur, Cap. XLVII.

Sum.

Nullus est in multa oratorum lectione uersatus, qui
non attenderit uerbum Sum poni haud illepide post
uocabula nullus, nemo, aut nihil, in orationis principio collo-
cata. ut, Nemo est quem non delectent amici fortune. Nulla
est mihi lingua qua id tibi negem, quod petis. Nihil est quod
mihi te uiuat dulcius.

Actius. Nullum est ingenium tantum, neq; cor tam ferum,
quod non labascatur lingua, mitescat malo.

Labascatur, id est, labascatur, priscum est.

Horatius. Nihil est ab omni parte beatum.

Propertius. Expertus dico, nemo est in amore fidelis.

Idem. Nulla est reuerentia dandi.

Plautus. Nihil ē, ut dici solet, quod hodie bene succedat mihi.

Terentius. Nemo est omnium quem ego magis nunc cuperem
uidere quàm te.

Idem. Nullum est iam dictum, quod non sit dictum prius.

Idē. Nulla est tā facilis res, qn difficilis fiet, quā inuitus facias

Julius Capitolinus de D. Antonino Pio. Salaria multis subtrahit, quos otiosos uidebat accipere, dicens: Nihil esse sordidius imo crudelius, quàm si rempub. ij arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent.

Plinius iunior. Nihil est quod à te mandari mihi aut maius aut gratius, nihil quod honestius à me suscipi possit.

Plinius. Nihil est damnosius agro deserto.

M. Cicero. Nihil est enim illo adolescente gratius.

Idem. Nemo est qui hoc uiri boni fuisse neget.

Idem. Nulla fuit timoris significatio.

Idem. Nulla est à me unquam sententia dicta in fratrem tuum.

Idem. Nulla est enim nobis cum tyrannis societas.

Idem. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hac orbis terrarum perturbatione impendere uideatur.

Idem. Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum uarietas, fortunæq; uicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legēdo tamē erūt iucundæ.

Idem. Nihil est enim tam tenerum tamq; flexibile, neq; quod tam facile sequatur quocunq; ducas, quàm oratio.

Idem. Nihil est enim in dicendo Catule maius, quàm ut faueat oratori is qui audiet.

Idem. Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ stabile, quàm id in quo aliquid offenderis.

Idem. Nihil est profecto hominis prudentia dulcius, quam ut cætera auferat, affert certe senectus.

Idem. Nihil est animo uelocius, nulla est celeritas quæ possit cum animi celeritate contendere.

Idem. Nihil est enim uirtute amabilius, quàm qui adeptus erit, ubicunq; erit gentium à nobis diligetur.

In fine orationis post uocem negatiuam si collocaueris, ine

PROGYMNASMATVM

legans oratio non sit. Quale illud Catulli est. Nam risu ineptiores ineptior nulla est.

IN ORATIONIS MEDIO VERBUM

Sum collocandum esse post comparatiuum, superlati-
uum, substantiuum, adiectiuum, negatiuā uo-
cem, aut nomen in dus, in da, uel in
dum, Caput XLVIII.

Sum

SED id quoq; attendendum esse putauimus: ut uerbum Sum in orationis medio si ponitur: ut ei præponatur aut comparatiuum, aut superlatiuum, aut substantiuum, aut adiectiuum, aut negatiuum nomen, aut nomen in dus, in da, uel in dum exiens. ut, In amicitia nulla sit rerū dissensio. Fortune uultus est uariis.

Literatis hominibus felicior est nullus.

Euripides. At suos mutare mores haud decet probum uirū, posteaquā splendoris donatus est honoribus, Aristoteles. Viri acquirere est, mulieris seruare.

Idem. Non minus difficile est corrigere rempublicam iam institutam, quā ab initio instituere.

Idem. Qui turpes sunt natura, reprehendit nemo, sed eos qui inertia otioq; tales euaserunt.

Idem. Dicere uoti est, euenire fortune.

Ennius. Flagitij principium est nudare inter ciues corpora.

Idem. Filijs propter te obiecta sum innocens Nerei.

Turpilius. Propter peccatū paucillum indignissimē patria protelatum esse scuitia patris. Protelatum, id est, exclusum, antiquum est.

Cæcilius. Is demum infortunatus est homo pauper, Qui educit in egestate liberos, cui fortuna

Et res est, ut continuo pateat.

Idem. Hierocles hospes est mihi adolescens approbus.

Tibull. Nam quanquam antiquæ gentis superant tibi laudes,
Non tua maiorum contenta est gloria fama.

Idem. Hæc mihi uerba loqui pudor est, uitæq; fateri

Tot mala perpeſſæ, tot ſupereſſe meæ.

Propertius. Per tenues oſſa ſunt numerata cutes.

Idem. Quòd ſi deficiant uires, audacia certe

Laus erit, in magnis & uoluiſſe ſat eſt.

Terentius. Pudore & liberalitate liberos retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.

Cornelius Celfus. Vulgaſiſſimum uero peſſimumq; ſtomachi uitium eſt reſolutio, id eſt, quum cibi non tenax eſt.

Idem. Ouum durum ualentiffimæ materiæ eſt, molle uel ſorbile imbecilliſſimæ.

Plinius Iunior. Gratia malorum tam infida eſt quàm ipſi.

Plinius. Cremutius autor eſt nūquam uirere arborem ex qua Phillis ſe ſuſpenderit.

Idem. Vino natura eſt exauſto, accendendi calorē uiſcera intus, ſoris infuſo, refrigerandi.

Idem. Maiores fertiliſſimū in agro oculū domini eſſe dixerūt

Idē. Antiqui cēſebāt ſatius eſſe minus ſerere, et melius arare.

Idem. Quo anno ſuperatus eſt Annibal, in arboribus tunc nata produntur frumenta.

Idem. Magnes appellatus eſt ab inuentore, ut autor eſt

Nicander, in india repertus.

Apud Quintilianum. Nothus ante legitimum natus legitimus filius ſit, poſt legitimum natus tantum ciuis.

Quintil. Error honeſtus eſt magnos duces ſequentibus. (re.

Idē. Nō ſine cā dictū ē, nihil facilius quā lachrymas inareſcen

Idem. Aduersus miseros inhumanus est iocus.

Idem. Per totam actionem uitanda est obscuritas.

Idem. Mutos nasci & egere omni ratione satius fuisset, quàm providentiæ munera in mutuam pernitiem conuertere.

Aulus Gellius. Propterea, inquit **Plutarchus**, in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ: quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq; non cedat. **Catilina** apud **Sallustium**. Semper in prælio ijs maximum est periculum, qui maxime timent. Audacia pro muro habetur. **Sallustius**. Quoniam uita ipsa qua fruimur, breuis est, memoriam nostri quàm maxime longam efficere.

Idem. Id ita eueniet, si pecuniæ, quæ maxima pernicies est, usum atq; dedecus dempseris.

M. Cicero. Ut ager quàmuis fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest, sic sine doctrina animus. Ita est utraq; res una sine altera debilis.

Idem. Mala & impia consuetudo est contra deos disputandi: siue ex animo id sit, siue similitate.

Idem. Profecto ita est, ut id habendum sit antiquissimum, & ideo proximum, quod sit optimum.

Idem. Ignoratio futurorum malorum utilior est, quàm sciëntia.

Idem. De futuris rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum coniectura possis propius accedere.

Idem. Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.

Idem. In omnibus malis acerbius est uidere quàm audire.

Idem. Quanquam hæc etiam auditu acerbæ sunt: tamen audire tolerabilius est, quàm uidere.

Idem. Quum **Cato** percussus esset ab eo qui arcam ferebat, quum ille diceret, caue: rogauit, nūquid aliud ferret pter arcā.

Idem.

Idē. Tardi ingenij est riuulos cōsectari, fontes rerū nō uidere.
 Contra has præceptiones dictum raro inuenias: quale illud est Ciceronianum. Cui in uoluptate summum bonum est, huic omnia sensu non ratione sunt iudicanda: eaq; dicenda optima, quæ sunt suauissima.

Quintilianus. Neq; erit uerendum ne binis præceptoribus oneretur puer.

PARTICVLAM NON, PONI NON

inepte ante uerbum Sum in fine orationis

positum, Caput XLIX.

ID quoq; nobis præmittendum non est, Quam uerbū Sum in fine orationis positum est, atq; ante id ponitur, cōparatiuum, uel superlatiuum, uel adiectiuum, uel aliud huius generis, quod diximus præponendum: tum si particula non adiungenda est, ea comparatiuo, superlatiuo, aut hoc genus alijs præponenda non est, sed uerbū sum. ut, uiuentum cum senibus amicitia perpetua non est. Qui utilitati publicæ suam præponit, is reipublicæ utilis non est. Qui filios artem nullā docuit, à filijs lege Solonis alendus non est.

Non sum

Aristoteles. Demodocus in Milesios dicit. Milesii insipientes non sunt: ea tamen faciunt, quæ faciunt insipientes.

Plato. Prolixa, si utilis sunt, abijcienda non sunt.

Idē. Morbi, nisi piculosissimi sunt, pharmacis irritadi nō sunt.

Idem. Viuentes laudibus hymnisq; honorari tutum non est.

Propert. Ut caput in magnis ubi non est tangere signis.

Ponitur hic imos ante corona pedes.

Ouidius. Quod caret alterna requie durabile non est.

Apud Quintilianum. Mors misera non est: aditus ad mortem miser est.

Quintilianus. Vox ultra vires urgenda non est.

Q. Metellus. Iisdem deos propitios esse æquum est, qui sibi ad uersarij non sunt.

Mar. Cicero. Quum in amicitia quæ honesta non sunt postulantur, religio & fides anteponatur amicitia.

Idem. Mihi dubium non est, quin hoc tempore bono uiro Romæ esse miserrimum sit.

Idem. Ista res adhuc nostra lingua illustrata non est.

Idem. Sed neq; propter hoc Themistoclis responsum, memoria nobis opera danda non est.

Idem. Cui si initio satisfactum non sit, multo plus sit in reliqua causa laborandum.

Idem. Negat enim ius esse, qui miles nō sit, pugnare cū hoste.

Idem. Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam quæ ab honestis actionibus non sit aliena.

Aliter in dici posse ne hæsites, Ciceronianū illud pferimus. Non grauissimum est testimonium multitudinis.

Aliam uocem syllabæ unius huic uerbo in fine posito raro præposueris, nisi enclitica sit. ut, q; ue, ne.

Ante uerbum possum, quod ex hoc copulatum est, particulam non proxime inuenias præpositam sæpius. ut, Quantum te amem, literis explicare non possum. Quæ in me contulisti beneficia, eorum gratiam referre non possum.

Quintilianus. Amantes de forma iudicare non possunt, quia sensum oculorum præmit amor.

M. Cicero. M. Crassus negabat ullam satis magnam pecuniā esse ei qui in Repub. princeps uellet esse, cuius fructibus exercitum alere non posset.

Idem. Nam quicquid eiusmodi est, in quo non possint plures excellere, in eo plerunq; sit tanta contentio, ut difficilissimum

fit sanctam seruare societatem.

Idem. Qui hominis speciem pingere perdidicerit, posse eum cuiusuis uel formæ uel ætatis, etiam si non didicerit, pingere: neq; esse periculum, qui leonem aut taurum pingat egregie, ne id in multis alijs quadrupedibus facere non possit.

Idem. Adhibeatur Reipu. pro causa seueritas, sine qua administrari ciuitas non potest.

A NOMINIBVS IN LITERAS NDVS

exeuntibus comparationem nullam deduci apud ueteres,

qui tamen à nominibus in uis, & ius, et uus, nonnullisq;

alijs nobis uetitis usi sunt gradibus. Cap. L.

Reuerendissimum, colendissimum, obseruandissimum, metuendissimum, aliq; generis huius superlatiua nostra hæc ætas in scribendis literis tam obuia tamq; uulgata habet: ut si literas ad quẽpiam Pontificem, aliumue quẽ amplioris fortunæ uirum scribimus: hæc fronte salua omittere non queamus. Tantum enim ex triuialium scribendi genere hissummates uiri iam sibi persuasere: ut honorem suum minui eleuariq; putent: nisi longissimis adeoq; grauiissimis his superlatiuis nomina sua onerentur. Ea autem ut latina esse putem tantum abest, ut ab indocto uulgo putem inuenta. Quocirca ab eis temperandum aut prorsus abstinendum censeam.

Ad hoc, Grammaticorum præceptionibus ampliter satis traditum est. à nominibus in is aut in us uocali præposita exeuntibus, nec comparatiua nec superlatiua fieri posse. Ab his positiuis ut ab alijs produxit antiquitas. Ut perpetuius & perpetuissimum, innoxiozem, arduius & arduissimum, egregijus, egregiissimum, industriorem,

strenuiorem. Autor est Priscianus : à quo illa aduocata sunt testimonia.

Egregijssimus Pacuuius. Mulier egregijssima forma.

Strenuior Lucilius. Fundi delectat te uirtus, ullicus paulo strenuior si euaseris.

Egregius. Iuuenalis. Egregius coenat, meliusq; miserrimus horum.

Strenu. Plautus. Strenuiori deterior si predicat suas pugnas, de illius ore sunt sordide.

Industr. C. Gracchus. Vtrum inimicorum meorum factio, an magis solitudo patriæ te impulit, ut in me industrior sis quam in te.

M. Cato. Nequis iterum consul fiat, imperator laudem capit: exercitum meliorem & industriorem facit.

Innox. Idem. Quantoq; suam uitam superiorem atq; ampliorem atq; antiquiorem in animum inducent esse quam innoxiozem.

Arduiss. Idem. Ater longius arduiusq; à curia dixit.

Idem. Asperissimo atq; arduissimo aditu.

Idem. A benefactis atq; ab optimis artibus fugit maxima flagella perpetuissimo curriculo.

Perpetuus, Idem. Idq; perpetuius atq; firmitus repsit.

Ingenuius. Ingenuius. Marcus quoq; Cicero dixit: sed tenuior ē sepius

Ingenuius. Quid pugnas igitur? aut quid tibi uis ingenuius?

Idem. Omnes enim immemores beneficij oderunt: eamq; iniuriam in deterenda liberalitate sibi etiam fieri, eumq; qui facit

Tenuior. at, communem hostem tenuiorum putant. Atq; hæc benignitas etiam reipublicæ utilis est, redimi ē seruitute captiuos, locupletari tenuiores.

Idem. Neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur: neque locupletibus ad sua uel tenenda uel recuperanda

obstet inuidia.

Iuuenior. Iuueniorem à iuvene Apuleius pronunciat.

Vnus, inquit, præ cæteris & animo fortior & ætate iuuenior, iuniorem enim à iune factum esse placet Cornuto: qui Per sij est interpres.

Perlucidior ab Horatio dictum est contra multorum præceptionem. Eius uerba sunt.

Arcaniquē fides prodiga perlucidior uitro: Paruissimum dixit Lucretius. Præterea, nisi erit minimum, paruissima quæq;

Corpora constabunt ex partibus infinitis.

Sæpissimum nomen Cato Nepos dixit. Facite uobis in mentē ueniat Quirites ex ære alieno in hac ciuitate, & in alijs omnibus, propter diem atq; fœnus sæpissimam discordiā fuisse.

Magnificissimum, mirificissimum, beneficissimum dixisse ueteres Priscianus testis est.

Actius. Et magnificissime excellentissimeq; honore.

Terentius. Quidnam arbitrare nescio: an quid mirificissimū?

M. Cato. Optimo & beneficissimo.

Ex eo genere esse uidentur illa comparatiua apud Plautum. Eius uerba sunt.

Nihil est, inquit, profecto stultius, neq; stolidius, neque mendaciloquius, neq; argutum magis, neque confidenti loquius, neque periurius, quàm urbani asidui ciues.

Hæc autem eò non scribimus, quòd comparatiuis his aut superlatiuis utendum sentiamus, nisi quibus M. Cicero usus est: sed quòd uenerandæ illius antiquitatis cognitio multam in se habet cum maiestate delectationem. His enim si utare, reprehensione puto non careas minus quàm M. Antonius: qui propterea à M. Tullio reprehensus est quod piissimum dixerat. Eius autem Ciceronis uerba sunt. Tu porro, inquit, ne pios quidem sed piissimos quæris: & quod uerbum omnino

PROGYMNASMATVM

nullum in lingua latina est, id propter diuinam tuam pietatē nouum inducis. Ab hoc tamen uocabulo Aufonius non abstinuit. Probat hoc, inquit, principe oriens ordinatus piissimus: De antiquitatis comparatione quoniam tam multa diximus; illud ingratum non fuerit: fuisse quando comparatiuus in or-
Cōparat. i or, ois ge-
or, ois ge- gneris. omnis esset generis.

Valer. Antias. Hoc senatusconsultum prior factum est. **Cas-**
sius Hemina annalem suum quarto hoc titulo inscripsit. **Bel-**
lum punicum posterior.

Claudius Quadrigarius. Qui prior bellum quod cum his ge-
stum erat, meminissent.

Idem. Vbi decreuerunt, commemorant **Graccho** fœdus prior
Pompeianum non esse seruatum. **Autor est Priscianus.**

COMPARATIVVM PRO POSITIVO

quando eleganter ponatur, Caput LI.

Cōparati- **I**LLud quoq; oratoribus usitatus est: ut tum comparati-
uum p po uum usurpent: quum familiari sermone aduerbium mul-
positiuo. tum aut ualde cum positiuo adiungitur. ut, Ab amico lite-
re iucundiores sunt. **Fortuna** rebus tuis arridet felicius. **Au-**
ra hæc salubrior est.

Plato. Qui in philosophia uersati sunt diutius, quā primū in
iudiciōrū coetū ingrediuntur, **ridiculi rhetores** prorsus apparēt.

Virgilius. Tristior, et lachrymis oculos suffusa nitenteis.

Hic non concedo in sententiam eorum qui in hoc uersu cō-
paratiuum minus quā **positiuum** significare putent. **Tristis**
enim Venus, quia filio **Aeneæ** cunctis ob **Italiam** terrarum
clauditur orbis, accedit ad **Iouem,** opem eius imploratura. **Io-**
uem inuenit aspicientem **Chartaginem.** Quos aspicit **Iupiter,**
eos iuuare solitus est, **Fata** erant, ut **Aeneæ** genus euerteret

- Chartaginem.** Venus ergo metuens ne fata Iupiter commu-
tans adiunaret Carthaginem: eaq; Aeneam aut Aeneæ genus
perditura esset. Quum ergo tristis Venus Iouem, qui Libyæ
desigeret lumina regnis, inuenit, facta est tristior quàm prius
erat, aut ualde tristis. Ideoq; succinnit Virgilius,
Et lachrimis oculos suffusa nitenteis.
- Plinius iunior.** Medici salubres, sed uoluptate carentes cibos
blandioribus alloquijs prosequuntur.
- Plinius iunior.** Quæ oblonga sunt oua gratioris saporis pu-
tat Horatius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotundiora gignū-
tur, reliqua marem.
- Valerius. Maximus.** Bonæ mentis u'surpationem nullum tristioris
fortune recipit incursum.
- Idem.** Quorsum attinet aut diuitias in prima felicitatis parte
aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere? quum
& illarū srons hilaris, multis intus amaritudinibus sit refer-
ta, et huius horridior aspectus solidis et certis bonis abundet.
- M. Cicero.** Senectus est natura loquacior.
- Idem.** Amicitias, quæ minus delectent & minus probentur,
magis decere cē, ēnt sensim dissuere, quam repēte præcidere.
- Idem.** Sin tibi quædam uidebuntur obscuriora, cogitare debe-
bis nullam artem literis sine interprete, & sine aliqua exerci-
tatione percipi posse.
- Idem.** Nec latius nec copiosius de magnis uarijsq; rebus sine
philosophia potest quisquam dicere.
- Idem.** Thucydides autem præfractior, nec satis, ut ita dicam,
rotundus, primus instituit dilatare uerbis, & mollioribus ut
meris explere sententias.
- Idem.** Ex quo quāquam hoc uidebitur fortasse cuipiā durius
tamen audeamus imitari Stoicos, qui studiose exquirunt

unde uerba sint ducta, credamusque quia fiat quod dictum est appellatam fidem.

Idem. Nam & palæstri motus sæpe sunt odiosiores.

Idem. Cauendum est autem ne aut tarditatibus utamur ingres-
su mollioribus, ut similes pompæ ferculis esse uideamur.

MAGIS QVAM SINE VLLA VOCE

media elegantius dici, Caput LII.

Magis quā

Auris prudentioris hominum sermo est elegans ma-
gis quā uulgaris. Quoniam igitur inter magis &
quā uulgari sermone aliquid interponi solet: eas
daas particulas sine ulla uoce media coniunxeris elegantius.
Hoc dicendi genus tam frequens est apud Sallustium, ut id stu-
diose dicere uideatur. ut; Amicitia me delectat magis quā
pecunia. Loqueris magis quā quod deceat. Nunc pluit ma-
gis quā quod uindemia postulet.

Aristoteles. Heraclitus dicit asinum stramina magis quā au-
rum optare. Asinis enim pabulum auro iucundius est.

Claudius Albinus quid de Scipionibus seniret, interrogatus
respondit, felices illos fuisse magis quā fortes.

Valerius Maximus. Quicquid imperio cogitur, exigenti ma-
gis quā præstanti acceptum refertur.

C. Marius apud Sallustium. Ignauia nemo immortalis factus
est; neq; quisquam parens liberis uti æterni forent optuit ma-
gis quā uti boni honestiq; uitam agerent.

Sallustius. Ius bonumque apud eos non legibus magis quā
natura ualebat.

Idem. Alia belli facinora præda magis quā detrimento fore.

Idem. Seruire magis quā imperare parati estis.

Idē. In pace uero beneficijs magis quā metu imperiū agitabāt

Idem. Sæpe praua magis quàm bona cōsilia prospere eueniūt

Idem. Neq; quisquàm te ad crudeles pœnas aut acerba iudicia inuocat, quibus ciuitas uastatur magis quàm corrigitur.

M. Cato. Iniurias autem imminentes præcauisse iustum est magis quàm expectauisse.

M. Cicero. Graue est enim homini pudenti petere aliquid magnum ab eo de quo se benemeritū putet: ne id quod petat exigere magis quàm rogare, & in mercedis potius quàm beneficij loco numerare uideatur.

Idem. Antiquissimi ferè sunt, quorum quidem scripta cōstent, Pericles atq; Alcibiades, et eadem ætate Thucydides, subtiles, acuti, breues, sententijs magis quàm uerbis abundantes.

Idem. Quod si antiquissima illa pictura paucorum colorum magis quàm hæc iam perfecta delectet.

Hoc non obseruari semper, exempla multa inuenias.

Interim illud, quod Quintilianus est, tibi documento sit.

M. Acilius. Palicanus humili loco, Picens, magis loquax quàm facundus.

DE PARTICVLA VT VEL QVI QVAE
quod posita post particulam quàm, ratione comparatiui
usurpatam, quid habeat elegantie, Caput LIII.

HOC dicendi genus elegantius est, quàm ut prophano-
rum manibus attingatur. In Musarum enim studijs
qui nondum initiati sunt, ita loquuntur.

Quante

Tantum te amo, quòd dicere non possem.

Illud uero purius dictum sit ac mundius. Amor in te meus maior est quàm ut dicere possim. Clarior est famæ tuæ celebritas, quàm ut lippis inuidiæ oculis uideri possit. Beneficiorum quæ apud me collocaſti cumulus altior est, quàm ut grā

PORGYMNASMATVM

iam referre possim.

Ang. Politianus. Quæ res magis rumoribus increbruit, quàm ut dissimulari iam possit.

Idem. Minora fortasse uideri possunt optime princeps, de quibus ego nunc ad te scribam, quàm ut animaduersione curaque tua digna sint.

Seneca. Quomodo Moccenas uixit, notius est quàm ut enarrari nunc debeat.

Macrobius. De Epiceto philosopho nobili, quis quoque seruus fuit, recetior est memoria: quàm ut possit inter oblitterata nesciri.

Plinius Iunior. Quum sit ad connectendas amicitias uel tenacissimum uinculum morum similitudo.

Quintilianus. Id frequetius est, quàm ut ex exemplo confirmandum sit.

Aulus Gellius. Profecto plus ausus est, quàm ut tolerari ignoscique possit.

Valerius Maximus. Urbis Romæ exterarumque gentium facta simul ac dicta memoratu digna, quæ apud alios latius diffusæ sunt quàm ut breuiter cognosci possint, ab illustribus electa autoribus deligere constitui: ut documenta sumere uolentibus longæ inquisitionis labor absit.

M. Cicero. Nihil habet Cæsar nec fortuna tua maius, quàm ut possis: nec natura melius, quàm ut uelis seruare quàm plurimos.

Idem. Hoc quoque uidetur esse altius, quàm ut id nos humistrati suspicere possimus.

Idem. Maiore mihi ingenio uidetur esse, quàm ut cum orationibus Lysie comparetur.

Quæ qui Loco particulae ut, pronomen qui, quæ, quod, nihil minus eleganter dixeris, licet fortasse minus usitate. ut, Maior est ingratitude tuae sugillatio, quàm quæ in auras euanescat. Amplior tua est felicitas, quàm cui quis inuideat.

Barptol. Scala. Minutior mihi crede res est, quàm quæ bona diutius ingenia distorqueat.

Ang. Politianus. Maior tu es quàm quo nostri aspirare conatus queant.

M. Cicero. Quum præsertim matris tuæ gravisimæ atq; optimæ fœminæ, maiora erga salutem dignitatemq; meam studia, quam quæ erant a muliere postulanda, perspexerim.

Eodem prope dicendi genere illud Publii Africani est. Tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quam quanti omne instrumentum fundi Sabini in censum dedicasti.

sine his uocibus positis postquam, hoc dicendi genus usurpari possit.

M. Cicero. Hoc maius est quiddam, quam ab ijs qui hæc tradunt, postulandum sit.

Idem. Longe Aristoteli uidetur secus: qui iudicat heroum numerum grandiore quam desideret soluta oratio.

DE COMPARATIVIS DVOBVS PARTICULA QUÆ CÔIUNCTIS, quid habeât elegantiæ, Cap. LIIII.

E Legantius quam usitatus hoc dicendi genus est: ut Quæ inter
côparatiua
quum inter adiectiua duo nomina, aut duo aduerbia
ab adiectiuis nominibus profecta gradus positui, magis quam interponi solet: tum utrunq; posituum in comparatiuum mutes, & omissa particula magis, quam interponas. ut, Quos amamus, eos amicius quam uerius laudare solemus. id est, amicè magis quam uere. Fortunatior quam sapientior es. Reipublicæ administratio honoratior quam quietior est. Hermolaus Barbarus. Periculosius mihi est ista quæ postulas decernere, quam laboriosius.

Ang. Polilianus. Quod mihi in tua epistola tantum tribuis, quantum ego nec agnosco, nec fateor, uel ob id certe mihi gratum est, quod amicus quam uerius senties, magis fortasse nos diliges idem. Video quae tu de me sentias praedicisq; amicus multo quam uerius.

Idem. Quam multis me prius laudibus, etiam si eloquentius longe quam uerius adobruisti.

Iulius Capitolinus. Ille se insolentius quam uerecundius Senator efferreret,

Plinius Iunior. Non quia eloquentius quam uerius, sed quia liberius, ideoq; licentius scribitur.

Quintilianus. Nos nunc non ueremur ne parum hic liber melis, & absynthij multum habere uideatur, sitq; salubrior studiis quam dulcior.

Sallustius. Ego scio quam aspera haec res in principio futura sit, praesertim ijs qui se in uictoria licentius liberiusq; quam arctius futuros credebant.

M. Varro. Metium Suffetium propter perfidiam interemit penè imperiosius quam humanius. Nam equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit.

QVOD PARTICVLA QVAM, INTER uocabula duo collocata, ante comparatiuum ponenda sit, Caput LV.

Qua inter comparata ante comparatiuum. **D**octi quam rudes illud nouerunt esse usitatus: ut quam particula quam, ratione comparatiui posita inter uocabula duo collocata est, tum postponatur comparatiuum elegatius. ut, Amicitia quam pecunia delectat amplius Diuitijs quam uirtuti plures inuigilant. Erratum multorum quam unus grauius est.

Aristoteles. Amare quam amari melius est.

Idem. Masculus quam foemina natura principalior est.

Idē. Dolores ferre, quā a uoluptatibus abstinere, difficilius ē.

Idem. Pittaci lex est: Ebrios si quem pulsauerint, maiori poena damnari, quam si sobrij fecissent. Ebrij enim quam sobrij plures delinquant.

Idem. Famuli multi interdum quam pauci deterius inserviūt.

Idem. Mense decimo nascitur uir quam foemina rarius.

Idem. Iuuenes senesq; quam uiri foeminas plures generant.

Plaut. Te de alijs, quam alios de te suauius est fieri doctos.

Plinius. Difficulus perficiuntur omnia in cibis acrida, nimia, & auide hausto: & aestate quam hyeme difficilius, & in senecta quam in iuuenta.

Idem. Somno concoquere corpulentia quam firmitati utilius.

Cornelius Celsus. Fera animalia omnia pingua quam macra recentia quam salsa, noua quam uetusta plus alimēti habent.

Quintilianus. Cornelius autem Seuerus uersificator quam poeta melior.

A. Gellius. M. Cato in L. Veturium duritudinem quam durtiem dicere grauius putauit.

Sallustius. Regibus boni quam mali suspectiores sunt: semperq; his aliena uirtus formidolosa est.

Idem. Sardinia in Africo mari facie uestigij humani in orientem quam in occidentem latior prominet.

M. Varro. Sed neq; uetulus cauterius quam nouellus melior, nec canitudini comes uirtus.

Q. Metellus Numidicus. Qua in re quanto uniuersi me unum an testatis: tanto uobis quam mihi maiorem iniuriam atq; contumeliam facit Quirites.

M. Cicero. Quamuis enim Themistocles iure laudetur: & sic

PROGYMNASMATVM

eius nomen quam Solonis illustrius.

Idem. Hostium repens aduentus magis aliquando conturbat, quam expectatus. Et maris subita tempestas quam ante prouisa terret nauigantes uehementius.

Idem. Id re quam uerbis faciam libentius.

QVOD CONTRA, COMPARATIVVM

non ineleganter præponatur uocabulis particula
quam coniunctis, Caput LVI.

Cōparatiuum ante
p quā com
parata,

Nobis uisum est utilius multa scribendo docere, quam stringendo nimis lectorem turbare. Ideoq; præceptionem hanc adscribimus. Comparatiuum ante uocabula duo coniuncta coniunctione quam, non ineleganter præponere possis. Sed quod præceptione superiore docuimus, usitatus est atq; elegantius. Inter ea uocabula duo coniuncta cōparatiuum ab elegantioris ingenij oratoribus raro interpositum, ideo inuenias: quod ibi id loquentium uulgus interponere solet. Sed ad exempla accedimus. Pluris amicitia quam rerum multarum possessio esse debet. Melius est cum doctis errare, quam cum imperitis bene sentire. Commodius est rē sibi quærere quam in otio decumbere.

Actius. Melius quā uiri callent mulieres.

C. Martius. Meos hortulos plus sterco quam holero.

Vegetius. Sæpius pœnuria quam pugna consumit exercitum.

Quintilianus. Difficilius semper est creditum (quod Cicero sæpe testatur) defendere quam accusare.

Idem. Facilius ediscimus uersus quam prosam orationem.

Idem. Discipuli libentius præcipientem audiunt, quam reprehendentem.

Idem. Minus officit sensus fatigatio quam cogitatio.

C. Memmius. In repub. multo præstat beneficij quam maleficij immemorem esse. Bonus fit tantummodo segnior ubi negligas: et malus improbius.

M. Cicero. Morbi perniciosiores pluresq; sunt animi quàm copis. Fit ut inter utraq; huiusmodi coniunctam uocem comparatiuum inuenias: quale Plinij illud est. Nutricem indulgentiorem esse quam matrem sepe conuenit.

QVOD VERBUM MALO VOCABV-

lis coniunctis coniunctione quam postponatur
aut præponatur, Caput LVII.

QVO tibi hæc sint manifestiora, memorieq; adhere- Malo.
ant tenaciora, separatim ea quam iunctim scribere
malumus. Quod igitur de comparatiuo præposito
aut postposito uocabulis ijs quæ particula quam copulet dixi-
mus: idem de uerbo malo obseruandum esse censemus. ut, Cū
amicis quam alibi usquam terrarum uiuere mallet. Discor-
diam ciuium quam concordiam seditiosi malunt. Malo litera-
rum præsentiam quam generis nobilitatem.

Aristote. Honoris cupiditate accēsi, amari quàm amare malūt.
Plato. Si necesse foret aut inferre aut pati iniuriam, pati quàm
inferre mallet.

Quintil. Defendere quidē reos quàm facere uir bonus mallet.
Idem. Ouidij Medea uidetur mihi ostendere quantum uir ille
præstare potuerit, si ingenio suo temperare quam indulgere
maluisset.

Idem. Nec deerunt unquā qui deserti esse quam boni malint.

Idem. Quod neque summi imperatores, neque in consilijs re-
rum maximarum, ac totius administratione Reipub. uersati,

PROGYMNASMATVM

sibi unquam uendicare sunt ausi. Facere enim optima quam promittere maluerunt.

Idem. Mauult pater corrigere quam abdicare.

Valer. Maximus. Loci opportunitate (qua plurimum adiuuabatur) spoliatus, occidere dimicans, quam assignatam sibi a patria stationem deserere maluit.

Idem. Sua cæde testari uoluit se Fuluij crudelitatem sugillare quam senatus misericordia uti maluisse.

Sallustius. Accepta iniuria ignoscere quā persequi malebāt.

Idē. Paucis iter fecit ceteros bñficio quā metu retinere maluit

M. Cicero. Malim equidem indifertam prudentiam, quam stultam loquacitatem.

Idem. Errare me Hercule malo cum Platone (quem tu quanti facias scio, & quem ex tuo ore admiror) quam cum istis uera sentire.

Idem. Italiam ornare, quam domum suam maluit.

Idem. Malo enim nō intelligi orationem meā, quā reprehēdi.

Quod autem uerbum hoc modo uno l, modo duobus scribatur, imprudenter factum ne putes, attende uerba malo. & nolo, uno l, scribi solita esse ubi eorum simplex, quod est uolo, uno l, scribitur. Vbi uero in simplici sunt duo ll, in compositis ibidem duo sunt.

QVVM RATIONE COMPARATIVI,

aut alterius uocabuli uim comparatiui habentis parti-

cula quam, uocabula duo coniungit, si quod uerbu

est, quod cū utroq; licet impariter cōueniat,

postponatur nō illepide. Cap. LVIII.

Quam.

ERUDITORUM quam IMPERITORUM sermo quoniam imitandus nobis est attentius: ideo præceptionē hanc prætermisam

termisam noluius. Quum ratione comparatiui, aut ullius alterius uocabuli uim comparatiui habentis particula quam uocabula duo coniungit: si quod uerbum est quod cum utroque conueniat, postponatur non illepide. ut, Amicitiae quam fortunae ui fulciri certius est. Eloquentiae quam diuitiarum copiam habere commendabilius est. Sacra quam profana letitio iucundior esse debeat. Solonis quam Draconis legibus uti Atheniensibus dulcius fuit.

Aristoteles. Aquilonis quam Austrinis uentis mares plures gignuntur.

Idem. Multorum quam uniuscuiusque iudicia esse solent meliora.

Quintilianus. Ut quod sentio semel finiam, tanto est accusare quam defendere, quanto facere quam sanare uulnera facilius.

Idem. Phidias dijs quam hominibus efficiendis melior artifex traditur.

Idem. Admirabilior in foemina quam in uiro uirtus.

Idem. Qui legem alio ediscit, in parte tardatur: quod acrior est oculorum quam aurium sensus.

Idem. In armorum ratione antiquior cauendi, quam ictum in ferendi cura est. Quod exemplum ab re non multum abest.

Valerius Maximus. Patriae quam uitae suae longiores terminos esse maluerunt.

Idem. Multo multoque seipsum quam hostem superare operosius.

Idem. Aliquanto satius fauorabili quam inuase rei uacare.

Sallustius de Catone. Esse quam uideri bonus malebat. Itaque quominus gloriam petebat, eo magis illam assequebatur.

Idem. Quo mihi rectius esse uidetur ingenij quam uirium opibus gloriam querere.

M. Cicero. Quid Aristides (malo enim Graecorum quam nostra proferre) numne ob eam causam expulsus est patria, quod

PROGYMNASMATVM

præter modum iustus esset?

Idem. Accipere quàm facere præstat iniuriam.

ADVERBIA SUPERLATIVI GRADVS terminari in e tantum, uel in un tantum: raro in utrunq; nisi forsàn minimum & minime, quæ ualla audacius distinguit: & potissimum ac potissime, quod posterius idem frustra damnat: in o uero & um pauca sunt ut minimo & minimum, meritisimo potius quàm meritisimum: temporis tamen et ordinis quædam in o uel um terminantur:

ut primo uel primum, extremo uel

extremum, postremo uel po-

stremū, supremo uel supre-

mū ultimo uel ultimū.

Caput LIX.

Aduerbia
superlati-
ua in e uel
in um tan-
tum.

Plurimum hoc tibi fortasse proderit, ne in errorem incidas. Is enim Donatus quem ediscunt pueri, autor alio qui non aspernandus, aduerbia superlatiui gradus in e, & in um, exire putauit: quum exempla dedit, ut doctissime uel doctissimum. Bius hac in re sententiæ ne accedamus abest plurimum. Negamus enim aduerbia ea quæ in e desinunt, in um exire. Contraq; quæ in um exeunt, in e exire, nisi pauca, negamus. Fere omnia in e, pauca in um, pauciora in o exeunt. Ut quia doctissime dicimus, dici doctissimum non credimus. Contra, plurimum non plurime dicimus. Ea, puto, causa fuit, quæ persuasus Valla Laurentius potissime dici latine negauit. Potissimum enim usitatissimum est. Sed potissime latine dici prorsus non negamus. Eam enim Berosi interpres in sermone latino autoritatis non postremæ usurpauit. Potissimè, inquit, idem offensus erat patri ob uitia. Huius autoritatis leui-

446, qualis tibi fortasse uidetur, ne uacillet diutius: eam Ciceronis uerbis oneramus grauiorem. Hactenus, inquit, mihi uideor, quid sentirem potissime dixisse.

Potissime

Quod autem minimum & minime dicantur latine, idem Valla scribit, additq; minimum proprie esse superlatiuū: minime uero pro negatione sola accipiendum. Minime tamē superlatiuum esse, uerba illa M. Tullij documento sunt. Si aliquando necessitas, inquit, nos ad ea detruferit, quæ nostri ingenij non erunt: omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea si non decore, at quā minime indecore facere possimus. Ibi enim quā minime possimus, ea forma dictum est, quā si dicas quā doctissime possimus. Quod itidem Quintilianus dicit. Eius uerba sunt. Mihi semper moris fuit, quā minime alligare me ad præcepta, quæ κατὰ λόγον uocant, id est, ut dicamus quomodo possumus, uniuersalia uel perpetua. Minimum idem, quod superlatiuum sit, idē usurpat. Nos uidemus inquit, hoc usu uenire, ut quos nunquam putassemus à nobis internosci posse, eos consuetudine adhibita tam facile interno sceremus: ut minimum quidem similes uiderentur. Minimo apud Quintilianum scriptum inuenio. Eius uerba sunt. Statutus sit rectus, æqui & diducti paulum pedes, uel procedens minimo sinister.

Minime.

Aduerbum in o, exiens unū præter hoc solum legere meministi: id autem est, meritisimo: præter extremo, postremo, ultimo, primo, quæ itidem in um exeunt. Quod ex forma aduerbiorū aliorū ordinē ut ipsa significāt significātū scire possis. Turpilius. Meritisimo te magnifico.

Cecilius. Meritisimo hic me eiecit ex hac decuria.

Marcus Cicero. Scæuolæ te dedisti, quem omnes amare meritisimo pro eius eximia suauitate debemus.

PROGYMNASMATVM
DE ADVERBIIIS QVANTITATIS IN
um: quòd comparatiuis adiuncta legantur. Deq; parti
culis tam & quàm, quibus adiunctæ inueni-
antur, Caput. LX.

Tantū quā
tum, tanto
quāto & si
milia.

Q Vanto plures excusseris eruditorum memorias, tā
to id inuenias obseruari sapius: ut aduerbia quanti
tatis in um, cuius generis sunt tantum, quantum, ali
quantum, multum, nimium, parum, pauxillum, nihilum, &
siqua alia sunt, positiuis, eadem in o comparatiuis adiungan
tur. Nihilò minus tamen utriq; comparationi apta sunt. ut,
Tantum doctus quantum amicus. Multo familiarior. Præce
ptionis huius exempla ideo nulla scribimus, quòd ea tibi ex
alijs scriptoribus satis, opinor, cognita est. Ad hoc, nostrum
non fuit consiliū eam scribere, sed commonere te tātum uo
luimus: ne scriptorum aliorum præceptionibus persuasus: ibi
solœcismum esse putes: ubi hoc genus aduerbia in um cum cō
paratiuo aut uerbo uim habente comparatiui adiuncta inue
nias. Quod rarius minusq; elegans est, sed certe dicitur.
Terentius. Eius frater aliquantum ad rem est audior,
Idem. Nihil minus, immo magis auge suspicionem.

Quintilianus. Quid, quòd Ciceronis temporibus paulumq;
infra, quoties s littera media uocalium longarum uel subiecta
logis esset, geminabatur: ut causæ, cassus, diuisiones: quo mo
do & ipsum & Virgilium quoq; scripsisse manus eorum do
cent. Atqui paululum superiores etiam illud quod gemina di
cimus, nisi una dixerunt.

Aulus Gellius. Cætera quoq; stadia in terris Græciæ ab alijs
postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed ta
men esse aliquantulum breuiora.

Idem. Videri ea sibi duriora paulum & acerbiora.

Valerius Maximus. Quantum domo inferior, tantum gloria superior euasit.

M. Varro. Praxiteles propter artificium egregium, nemini est paulum modo humaniori ignotus.

Tanto & quanto cum superlatiuo adiungi ubi inuenias, rarum est: quale illud est *Valerij Catulli.*

Tanto pessimus omnium poeta,

Quanto tu optimus omnium patronus.

Rarum itidem est, ut ubi tanto dicitur, in sermone eodem quam, aut contra ponatur. Eiusmodi illud *Plautinum* est:

Verum iræ si quæ forte eueniunt huiusmodi

Inter eos, rursum si reuentum in gratiam est,

Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.

Tam & quam cum comparatiuo adiungi raro inuenias: ut in illo quod est apud *Quintilianum*. Quam magis erumna uiget, tam magis ad malefaciendum urget.

M. Cicero. Tam magis offendit nimium quam purum.

In quo *Appelles* pictores quoque eos peccare dicebat, qui non sentirent, quid esset satis.

Tam cum positiuo & quam cum superlatiuo sermone eodem dici, raro inuenire est. Cuiusmodi illud *Quidij* est. Tam felix esses quam formosissima uellem.

Hæc non eo scribo, quod ea tibi putem imitanda: sed quod ea putes latine dici posse: quæ si usurpares parcissime, improbanda non essent.

QVOD ADVERBIA ADIECTIVIS NOMINIBVS,

aut aduerbijs ab adiectiuis nominibus factis postponantur,

aut si preponantur, in medio aliquid non ineleganter

ponatur. Caput. LXL.

Aduerbio
rum situs.

Elegantem admodum compones orationem, in qua ad-
uerbium postpositum sit adiectiuo, aut aduerbio quod
factum sit ab adiectiuo: idq; ei si adiaceat, aut si præpo-
natur, in medio aliquid interponatur. ut, Fida parum amici-
tia est eorum qui student auaritiæ. Eleganter multum ad me
scripsisti. Aliquanto es ad rem audior.

Plutarchus. Multo mihi beatiore uidentur, qui ab Alexan-
dro subacti sunt, quàm qui eum effugerunt.

Idem. Fautis admodum contingit felices esse simul & sapere.

Plato. Difficile admodum est reperire hominem ingeniosum
simul & præ cæteris mansuetum atq; uirilem.

Lucilius. Improbior multo, quàm de quo diximus ante.

Publius Syrus. Aleator quâto i arte e melior, tâto e nequior

Idem. Bonus animus læsus grauius multo irascitur.

Ang. Politianus. Vulgare est, ut qui serius paulo ad amicorū
litteras respondeant, nimias occupationes suas excusent.

Quintilianus. Stylus intermissione paulum admodum de ce-
leritate perdit.

A. Gellius. Proletariorum ordo honestior aliquanto & rect
nomine, quàm capite censorum fuit.

Idem. Obscure magis dictum quàm ambiguè uideri potest.

Idem. Diomedis arma & Glauci non dispari magis præcio
æstimata sunt.

Idem. Tarquinius id multo risit magis.

Idem. Obesum hic notauimus propriè magis quàm usitate di-
ci pro exili atq; gracilentio.

Valerius Maximus. Prospera nimis usi fortuna.

Idem. Mithridatis regis filia Dripetine Laodice regina nata
duplici ordine detum deformi admodum, comes fugæ patris
à Pompeio deuicti fuit.

Marcus Cicero. Negare ei quem unicè diligere, cuiq; me charissimum esse sentirem, præsertim & iusta petenti ei præ clara cupienti, durum admodum mihi uidebatur.

Idem. Quod ab eo diligeris, multo ei amicior sum factus.

Idem. In re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus.

Idem. Facilius multo pro tua singulari prudentia iudicabis.

Idem. Quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem consiliorum meorum exponam necesse est.

Idem. Multo tñ pauciores oratores quàm poetæ boni reperiuntur.

Idem. Est enī finitimus oratori poeta, numeris astrictior paulo, uerborum autem licentia liberior, multis uero ornandī generibus socius ac penè par.

Idem. Mihi quidem ueteres illi maius quiddam animo cōplexi plus multo etiam uidisse uidentur, quàm quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest.

Idem. Vir sapiens multo arte maiore præditus, num quid uerissimum sit, sed quid uelit uulgus, requireret?

Idem. Intelliges multo me uigilare acrius ad salutem, quàm te ad perniciem reipublicæ.

Idem. Nemo est in ludo gladiatorio paulo ad facinus audacior, qui se non intimum Catilinæ esse fateatur.

Idem. Multoq; melius hæc notata sūt uerbis latinis, quàm grecis.

Idem. Multo est turpius oratori, nocuisse uideri causæ, quàm non profuisse.

Idem. Quarum rerum negligentia plerasq; causas & maxime priuitas, sunt enī multo sepe obcuriores, uidemus amitti.

Idem. Plura enim multo homines iudicāt odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut læticia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliquā p̄mōtione mētis, quàm ueritate, aut scripto, aut norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus,

PROGYMNASMATVM
ORATIONEM NON INVENVTAM

eam esse, in qua duo nomina comparabilia uicissim sic
se regant, ut quod fuerat positium genitiui casus
rectum a superlatiuo, fiat superlatiuum, &
regat illud prius superlatiuum in ge
nitiuo absoluto. Cap. LXII.

Venustarum pulcherrima, pulchrarumq; uenustissi
ma mihi, me hercule, uisa hæc dicēdi ratio est: in qua
superlatiuum regit positium: contraq; idem positi
uum in superlatiuum mutatum regit positiuū a quo alterum
superlatiuum factum erat. modo ne mutes sententiam, neue
sepius obseruatum affectionis præbeat te postulandum. ut,
Charorum mihi amicissimus es, & amicorum charissimus.
Doctorum sapientissimus, sapientumq; doctissimus. Perdito
rum sceleratissimus, & sceleratorum perditissimus. Hoc dicē
di genus non improbauit M. Tullius, qui in libro de Oratore
primo M. Crassum uerba illa dicere facit. Quum Q. inquit,
Scauola equalis & collega meus homo omnium ditissimus,
& disciplina iuris ciuilis eruditissimus, & ingenio prudentia
que acutissimus, & oratione maximè limatus atque subtilis,
atq; ut ego soleo dicere, iurisperitorum eloquentissimus, elo
quentium iurisperitissimus, ex scripto testamentorum iura de
fenderet. Non ita dissimile illud est Ciceronis eiusdem: quam
uis de duobus dictum sit. Crassus, inquit, erat parcissimus ele
gantium, Scauola parcorum elegantissimus.

Ab hac dicendi uenustate longe non abscedas: si cum adie
ctiuo substantiuum nomen ab adiectiuo factum, sit adiunctum
quod in adiectiuum redeat, & altero adiectiuo substantiuum
fiat. ut, Perfecta consummatio consummataq; perfectio. Erno

data compositio, compositaq; eruditio. Hoc facere non queas: nisi magna inter utraq; sit conuenientia.

QVOD SUPERLATIVI A COMPARATI-
tuo recti in ablatiuo aut simili casu significatus mul-
tum augeatur, Caput LXIII.

E Legantissimi in dicendo multi fuere: sed his quoque ele-
gantiores ex illo dicendi genere superlatiui significa-
tum non parum augeri putauere: si super id superlati-
uum comparatiuo excessus ita detur, ut ab eo superlatius tã
quam regatur. Non tamen intelligo ita, ut putes significatum
superlatiui ibi positi augeri: sed excessum eum per compara-
tium atq; superlatiuum fiat, accrescere magis. ut, Mihi ami-
cissimus es: esses tamen amicior, si ad me scriberes. Literas tu-
as quum recepi, mihi iucundissimæ fuerunt. Iis legendis uale-
re te quum agnoui, iucundiores fuere. Felicissimo felicior es.
Leberide & Cingalo mendicissimis hominibus mendicior.
Plautus. Si sis stultior stultissimo.

Ouidius. Accedat lachrymis odium, dignusq; puteris,

Qui mala quum tuleris plurima, plura seras.

A. Gellius. C. Fabritius, & Coruncanius, antiquissimi uiri,
uel his antiquiores Horatij illi Trigemini planè ac dilucide
cum suis fabulati sunt.

Marcus Cicero. Quum ipsum Furnium per se libētissime iu-
ditum hoc libentius, quod illum audiens te uidebar audire.

Idem. Ego autem hoc miserior sum quàm tu, quæ es miserrima,
quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum.

Idem. Vale igitur mi Cicero, tibiq; persuade, te mihi quidem
esse charissimum, sed multo fore chariorem, si talibus moni-
mentiis præceptisq; lætabere.

Idem. Hoc tibi propone, amplitudinē & quasi quādam exaggerationē quā altissimam animi, quæ maxime eminet in cōtemnendis et despiciendis doloribus, unam esse omnium rerū pulcherrimā, eoq; pulchriorem, si uacet populo, neque plausum captans se tantum ipsa delectet.

Quum uero per gradus comparationis sit quædam uelut gradatio: cum dicendi uenustate uis acquiritur orationi. ut, *Felix est cui amicum bonum diligere contigit, felicius qui ab eo literas multas accipit, felicissimus cui cum eo uiuere datū est.* Cum eo præclare agitur, qui pecuniæ indigens literarum studiosus est: præclarius, cui cum scientiæ cupiditate pecuniæ adest copia: præclarissime, cui ea literarum cupiditas earum professione exatiata est.

Plautus. Miser homo est, qui ipse sibi quod edat querit, & id ægre inuenit. Sed ille est miserior, qui & ægre querit, & nihil inuenit. Ille miserrimus est, qui con esse cupit, quod edat non habet.

Plinius. Malum patremfamilias, quisquis interdū faceret quod noctu posset, nisi in tempestate cœli. Peiorem, qui profectis diebus ageret quod feriatīs deberet. Pessimum, qui sereno die sub tecto potius operaretur, quā in agro.

SVPERLATIVI AVGVMENTVM QVI

bus particulis adiunctis fiat: quodq; unusquisq; cum superlatiuo adiungatur. Ac de comparatiuo de pluribus generis eiusdē dicto, Cap. LXIII.

Superlatiuum augere.
VNus omnium elegantissimus Cicero nobis quoniam imitandus est, quibus cumularit dictionibus significatum superlatiuum, nunc uidetur dicendum. Illis autem particulis cumulaui, apprime, omnino, sine cōtrouersia: un

adiungit Aulus Gellius maxime apposuit. Possis ergo dicere. Tu unus omnium mihi charissimus es. Epistola ad me tua ap-
primè fuit elegantissima. Omnium sine controuersia doctissi-
mus es.

Aulus Gellius. Bonas artes qui synceriter cupiunt appetunt
quæ, hi sunt uel maxime humanissimi.

Maxime.

Q. Clau. Quadrigarius. Apprime summo genere natus erat

Apprime

Summum enim ut primum, ultimum, extremum, habere
nim superlatiui multis persuasum est.

M. Cicero. Qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam son-
tibus opitulari poteram: nunc P. Nigidio uni omnium doctissi-
mo & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi cer-
te amicissimo nec benigne quidem polliceri possum.

Vnus.

Idem. Quo mortuo me ad pontificem Scaeuolam contuli, quæ
unum nostræ ciuitatis & ingenio & industria præstantissi-
mum audeo dicere.

Idem. Tum Iulius. Ego me hercule, inquit, Antoni semper is
fui, qui de te oratore sic prædicarem, unum te in dicendo mihi
uideri lectissimum, propriumq; hoc esse, nihil à te unquam es-
se dictum, quod obset ei pro quo diceres.

Idem. Quod autem in quo sapienter dicimus, id apprimè re-
ctissime dicitur.

Apprime.

Idem. Miserrima est omnino ambitio, honorumq; contentio. Omnino

Idē. Panætius sine cōtrouersia officijs accuratissime scripsit sine cōtro-

Alia multa quæ superlatiuo adiungi solent, de industria uersa.
omittimus, propterea quod ea scriptorum aliorum monimē-
tis ignota non sunt. Deinde particule hæc quas diximus, præ
que cū sup-
ter unum, positiuis adiungi solent usitatus. Vnum uero sup-
latiuo sæpius. Vnde appositum unumquodq; cum positiuo di-
ctum sæpius, cum superlatiuo compositum inuenimus.

Vnusquis

PORGYMNASMATVM

Val. Maximus. Fabritius, inquit, Licinus honoribus & autoritate omni ciue tēporibus suis maior, par unicuiq; pauprimo

Cōparati- uum inter Exemplo hoc commoneare comparatiuum dici posse de pluribus generis eiusdem: quod est contra nonnullorum præceptionem. Id quod Plautus, Aul. Gellius, alijsq; multi factitarūt: Nam apud Plautum tres habens filias ad natu maximam uisurus. Ad meam, inquit, maiorem filiam inuiso domum.

sdē generis **Maiore de** **tertia:** Aulus Gellius. Hortensius omnibus ferme oratoribus ætatis suæ nisi M. Tullio clarior.

PARTICVLA VEL, ADIUNCTA CVM superlatiuo quid habeat uenustatis. Caput LXV.

**Vel cū sup
latiuo.**

ORatoribus uel maximis illud dicendi genus ualde consuetum est, ut ibi cum superlatiuo uel nomine uel aduerbio adiungant particulam uel, ubi loquētium uultus ponit non solum cum positiuo, sed etiam cum superlatiuo. ut, *Literæ ad me tuæ amicitia nostræ testes mihi fuerunt uel iucundissimæ.* id est, non iucundæ solum, sed etiam iucundissimæ. *Literæ mihi tuæ gaudio uel maximo fuerunt.* Eos quibuscum tibi negotium est, uel prudentissimè conuenis.

Quintilianus. Potior mihi ratio uiuendi honeste, quàm uel optimè dicendi uideretur.

Idem. Hoc transseo, de quo neminem qui literas uel primis, ut aiunt, labris degustauerit, dubitaturum puto. Primum enim superlatiuum esse, Priscianus contendit.

Aulus Gellius. Menander poeta uetustior humanarum opinionum uel peritissimus.

Idem. Super hac quæstione tum ab alijs, sicuti dixi, multis, tum uel diligentissimè à Theophrasto disputatur.

Idem. Nunquam, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam

importuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus: ut Sallustium uel subtilissimum breuitatis artificem periphrasim poetarum facere diceret.

M. Cicero. Sed quid quero uelis ne, quum literis tuis eruditissime scriptis te uel maxime uelle perspexerim?

Idem. illum fructum ex tuis literis uel maximum cepi, quod te preclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumq; cognoui.

Idem. Ipse illæ conciones ita multas habent obscuras abditasque sententias, uix ut intelligantur: quod est in oratione ciuilitium uel maximum.

Idem. Quid est tam furiosum quam uerborum uel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis nulla subiecta sententia nec scientia?

Idem. Ob eam etiam causam eloqui copiose, modo prudenter, melius est, quam uel acutissime sine eloquentia cogitare.

Idem. Fidibus Musicorum aures uel minima sentiunt.

Idem. Turba & barbaries forensis dat locum uel uitiosissimis oratoribus.

Idem. In dicendo autem uitium uel maximum, à uulgari genere orationis atq; à consuetudine communis sensus abhorrerè.

Idem. Hoc autem uno prestamus uel maxime seris, quo colloquimur inter nos, & exprimere dicendo sensa possumus.

Alijs quoq; uocabulis adiungi posse ne tu nescias, exemplum subscribimus.

Virgilius. Carmina uel coelo possunt deducere lunam.

Quintilianus. Omnibus his sufficit uel unum Ciceronis exemplum, Facinus est uincire ciuem Romanum: prope scelus uerberare: parricidium necare: quid dicam in crucem tollere?

Sallustius. Vnū omnibus finē natura uel ferro septis statuit.

PROGYMNASMATVM

In eadem hac significatione superlatiuo etiam particula adiungitur.

Letulus. Cura ut omnium tibi auxilia adiungas, etiam infimorum.

M. Cicero. Caput autem est in omni procuratione negotij et muneris publici, ut auaritie pellatur etiam minima suspicio.

QUOD ADVERBIA COMPARATIVI
gradus aut superlatiui perinde ut nomina
casum regant, Caput LXVI.

Adverbio
rum cōpa
ratiuorū
et superla
tiuorū r
gimem. e.

Minime omnium fieri putat uulgus semidoctum ut ad
uerbia comparatiua aut superlatiua perinde ut no
mina casum regant. Siquidem absolute sepe poni so
lent. Ne igitur solœcismum putes, si quem casum huiusmodi
aduerbijs apposueris, hanc præceptionem scribimus: qua id
fieri, uimq; orationis augeri censemus. ut, Omnium te diligo
amantissime. Quod ad me misisti munus omnium diligentissi
me asseruabo. Nemo te uiuit iustius.

Plautus. Omnium primum Alcumena geminos peperit filios

Idem. Omnium primum iste qui sit iste Sosia, hoc dici uolo.

Terentius. Merito hoc meo uidetur factum? **DE M.**

Minime gentium.

Idem. Illa exclamat. Minime gentium.

Aulus Gellius. Qui de uestali uirgine capienda scripserunt,
quorum diligentissime scripsit Labeo Antistius, minorem quā
annos sex, maiorem quā annos decem natam negauerunt.

Idem. Quod apud Scipionē omnium ætatis suæ purissime lo
cutum legimus, roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere
audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus:

Marcus Cicero. Ut antea declamitabam causas, quod nemo
me diutius fecit, sic hæc mihi nunc senis est declamatio.

Idem. Maxime uerò omnium flagrasse amore Rheginum ibi cum apparet ex scriptis.

Idem. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit teipso.

Idem. Quod quidem tu minime omnium ignoras.

QVOD NOMEN AVT ADVERBIVM

gradus comparatiui adiectiuum aut substantiuum aut participium in ablatiuo casu regat non uul-

gariter. Caput LXVII.

Opinione tua illud fortasse inuenias elegantius: ut quū Cōparati-
domestico sermone habes comparatiuum, siue nomen ua aduer-
sit siue aduerbium, postea particulam quam cum ad- bia cū abla
iectiuo nomīne aut substantiuo, uel cum participio, postremo tiuo.

sequitur uerbum Sum es est: tum amittas particulam quā ac
uerbū sum: idq; nomen uel participium in ablatiuo, quod cō-
paratiuum regat, colloques. Id exemplis tibi sit manifestius.

Mea tecum amicitia fide maior est: id est, maior quā fides sit *Fide:*

hoc est, maior quā quis credat. Tu solito felicior es. *Solito.*

dius aduenis. Themistocles adolescens liberius iusto uiuebat.

Virgilius. Dicto citius tumida æquora placat.

Plautus. Istuc curauī, ut opinione illius pulchrior eses.

Idem. Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe. *Opinione*

Suetonius. Curam quoq; solito exactiorem contulit.

P. Lent. Opinione celerius confido sceleratissimum latronem
pœnas daturum.

C. Asinius Pollio. Quod familiarem meum tuorum numero
habes, opinione tua mihi gratius est.

Valerius Maximus. Consueto enim sacrificauit diutius:

M. Cicero. Illa multo maior opinione, quòd nemo potest de
sare quā non nouit, non turpissime dicere.

Quum uero in hoc dicendi genere substantiuum nomen in latino casu à comparatiuo regitur, tum attendendum est uirtute ne comparatiui, an positiui regatur. Alia enim esse possit sententia. Quemadmodum si dicas. M. Crassus ditior erat opinione hominum: si ablatiuus opinione regitur uirtute comparatiui, ea sententia est. M. Crassus ditior erat quàm homines opinabantur. Sin autem uirtute positiui, Homines opinabantur Marcum Crassum ditiozem, quàm esset. Quæ utraq; sententia eadem non est.

QVOS CASVS REGANT NOMINA
comparatiui gradus aut superlatiui, præter eos q ne
uulgo quidem literatorum ignoti sunt.

Caput LXVIII.

Casus non
uulgares
cōparatiuo
rum & su
perlatiuo
rum.

IN oratoribus grauisimi illud quoque dicendo sæpe usurpant: ut nominibus comparatiui gradus aut superlatiui adiungant accusatiuum uel ablatiuum cum præpositione ante, inter, in, de, uel ex. ut, Ex amicis maximus. Inter doctiores facilis. Ex discipulis studiosissimus. Id ibi obserues, ut in eo accusatiuo uel ablatiuo id nomen colloques, quod comparatiui aut superlatiui adiectiuum esset.

Virgilius. Scelere ante alios immanior omneis.

Cornel. Celsus. Ex his auibus quæ in media specie sunt, ualentior ea quæ pedibus, quàm quæ uolatu magis nititur.

Idem. Itemq; ex feris, quo maius quodq; animal, eo robustior ex eo cibus est.

Minore è
liberis duo
bus.

Plinius Iunior. Minorem è liberis duobus amisit.

Maiore de
duobus

Plinius. Inter omnia uenenata Salamandræ scelus maximū è.

Suetonius. Antonium iuuenem maiore de duobus interemis.

Quintilianus, Pater dignissimo ex filiis reliquerat.

Aulus

Aulus Gellius. Ex malis duobus, quos apud eos uidisset, uter Maiorē ex maior esset eum mittendum curaret. duobus ma

Val. Maximus. Erat autē is ex triginta tyrānis crudelissimus. lis.

Idem. De duobus filiis & ingenti agilitate & corporis doti. De duobus
bus præstantiorem imperijq; successorem destinatum Atym filiis præ-
existimauit ferro sibi ereptum. stantiorē.

M. Cicero. Quem Crassus dilexit ex omnibus plurimum.

Idem. Maximē autem admonendus, quātus sit furor amoris.
Omnibus enim ex animi perturbationibus est profecto nulla
uehementior.

Idem. Et quod Thales, qui sapientissimus in septem fuit. In septem.

Idem. Quinetiam gustus, qui est sensus ex omnibus maximē
uoluptarius, quiq; dulcedine præter ceteros sensus mouetur,
quā citoid quod ualde dulce est aspernatur ac respuit?

Idem. Acerrimum autem ex omnibus nostris sensibus esse sen-
sum uidendi.

QVOD NOMEN SVPERLATIVI GRA-

duſ substantiuum in casu genitiuo numeri multitudi-
nis regat elegantius, quā sibi conueniens
habeat, Caput. LXIX.

Generum dicendi (quibus uti solet Aul. Gellius) illud Superlati-
ferē usitatissimum est: ut superlatiui substantiuum in uum cū ge-
casu patrio numeri pluralis collocetur. ut, Amicorū nitiuo ele-
integerrimus. Sermone enim domestico diceret amicus inte-
gerrimus. Oratorum doctissimus.

Imperatorum fortissimus.

Suetonius. In asperrimas insularum auehi.

Plinius. Quur sternutamentis salutatur? quod etiam Tyberi-
um Cæsarem tristissimū, ut constat, hominum in uehiculo exe-

gisse tradunt.

Aulus Gellius. Grauiſſimi philoſophorum ſuper hac re ſerio-
quæſiuerunt.

Idem. Quibus declarabat maximus philoſophorum literas
atque doctrinas philoſophiæ, quum in hominem falſum atq;
degenerem, tanquam in uas ſpurcum atque pollutum influxiſ-
ſent, uerti, mutari, corrumpi.

Idem. Protagoras inſyncerus quidem philoſophus, ſed acer-
rimus ſophiſtarum fuit.

Idem. Heſiodus poetarum prudentiſſimus linguam non uul-
gandam ſed recondendam eſſe dicit.

Idem. Catullus elegantiſſimus poetarum.

Idem. Vt uidentur exiſtimari antiquiſſimi græcorum.

Idem. Apud antiquiſſimos Romanorum neq; generi neq; pe-
cuniæ præſtantior honor tribui, quàm ætati ſenectæ ſolutus ē.

Idem. Vetus atq; perpetua quæſtio inter nobiliſſimos philo-
ſophorum agitata eſt.

Scipio. Vbi agros optime cultos & uillas expolitiſſimas ui-
diſet in regionibus excelsiſſimo locorū murū ſtatuerre aiebat.

Salluſtius. Quorum ſanguine Tarulæ Scyroq; peſſimis ſeruo-
rum diuitiæ partæ ſunt.

M. Cicero. Niſi idem placeret grauiſſimo Stoicorū Panætio.

Idem. Quid igitur aut hunc prohibet, aut etiam Xenocratē
illum grauiſſimum philoſophorum exaggerantem tātopere
uirtutem, & extenuantem cætera & abiicientem, in uirtute
non beatam modo uitam, ſed etiam beatiſſimam ponere.

Idem. Necnō Xenocratem quidem ſeueriſſimum philoſopho-
rum, ob eamq; rem ipſam magnum clarumq; fuiſſe.

Plures eru In comparatiuo idem obſeruari poſſit. Quintilianus. Plu-
ditorum. res eruditorum aliam eſſe dicendi rationem, aliam ſcribendi

putauerunt. Ideoq; in agendo clarissimos quosdam nihil posteritati, mansurisq; mox literis reliquisse, ut Periclem & Demadem. Rursus alios ad componendum optimos, actionibus idoneos non fuisse, ut Isocratem.

Plinius. Animalium fortiora quibus sanguis crassior, sapientiora quibus tenuior, timidiora quibus minimus, at quibus animalium nullus, hebetia.

M. Cicero. Harum igitur duarum ad fidem faciendam iustitia plus pollet.

QVOD IN GENERIS PARTITIONE nomen genus significans ponatur in casu genitiuo uel ablatiuo cum ex præpositione, uel e, uel de,

Caput. LXX.

Multi & poetarum & oratorum id usu multo con-
terunt. ut cum generalis alicuius partitio fit, tunc
generale nomen ponatur in casu patrio, aut in latino
cum præpositione, e, ex, uel de. Ea autem partitio fit sapi-
us nominibus illis quæ subscripta sunt, multus, aliquis, quispi-
am, nullus, nemo, alius & si quæ sunt generis eiusdem, quibus
nomina numeri quæ ordinem significant adiungas. ut, Nemo
amicorum tibi contemnendus est. Primus oratorum in latina
lingua Cicero est. Nemo ex poetis apud nos Virgilio grauior est.
Plato. Omnibus turpe illud ac illiberale uideri debet, ut ciui-
um aliquis totam noctem dormiat.

Idem. Auri poenuria quenquam pereuntem nullus adhuc poetarum retulit.

Ennius. Pendunt peniculamenta unum ad quemq; pedum. Peniculamenta uestium partes appellat.

Propertius. Aequè utinam primis animam me ponere cunis
iussisset quæuis de tribus una soror.

Plautus. Satin habes, si foeminarū nulla est, quā æque diligā?

Virgilius. Multos Danaum demittimus orco.

Terentius. Nemo est meorum amicorum hodie, apud quem
expromere omnia mea occulta audeam.

Politianus. Aetate nostra qua pauci quoq; uirorum caput al
tius in literis extulerunt.

Aelius Spartianus. Neminem propè magnorum uirorū op
timum & utilem filium reliquisse satis claret.

Suetonius. Valerius Messala tradit neminem unquam liberti
norum adhibitum ab eo cenæ.

Idē. Diuus Tyberius adulationes adeò auersatus est, ut nemi
nē senatorū aut officij aut negotij cā ad lecticā suā admiserit.

Idem. Neminem exulum nisi ex senatus autoritate restituit.

Plinius. Nemo mortalium omnibus horis sapit.

Idem. Hoc primum quisquis in remedijs animi sui habeat, ex
omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius es
se tempestiua morte. In eaq; id optimum, quod illam sibi quisq;
prestare poterit.

Idem. Lanarum nigrae nullum colorem bibunt.

Idem. Piscium foeminae maiores quàm mares.

Aulus Gellius. Plurimiq; nobilium Græcorum affirmatissimè
scripserunt, simulachrum colūbae è ligno ab Archita ratio
ne quadam disciplinaque mechanica factum uolasse.

Idem. Grammaticus autem quispiam è nobilioribus ab emp
tore adhibitus reperisse unum in libro mendum dicebat.

Idem. Quispiam de sectatoribus Phauorini, uidebatur esse in
literis ueterator. Valerium, inquit, Probū audiui hæc dicere.

Idem. Plutarchus secundo librorum quos de Homero compo

fuit, imperfecte, atq; præpostere, atq; inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit.

Idem. Aurelius autem Opilius in primo librorum quos Musarum inscripsit, Induciæ, inquit, dicuntur, quum hostes inter se utrinq; utroq; alteri ad alteros impune et sine pugna ineunt.

Idem. Nos neque solæcismum neq; barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus.

Valerius Maximus. Diuine fortunæ uulnus Pheræo Iasoni quidam exitij eius cupidus intulit. Nam quum inter insidias gladio eum percussisset, uomicam, quæ à nullo medicorum sanari putuerat, ita rupit, ut hominem pestifero malo liberaret.

Idem. Indignatus quoque quòd ex lictoribus nemo se equo descendere iussisset.

Idem. Areopagus, quid quisq; Atheniensium ageret, aut quonam quæstu sustentaretur, diligentissimè inquirere solebat.

Sallustius. Amicorū neq; nobis, neq; cuiquā hominū satisfuit.

Idem. Malitia premijs exercetur, ubi ea dempseris, nemo omnium gratuito malus est.

M. Cicero. Nemo est illorum omnium mihi te iucundior.

Idem. Ex his alius alio plus habet uirium.

Idem. Quod enim est tam desperatum collegium, in quo nemo è decem sana mente sit?

Idem. Nec uerò quenquā senum audiui oblitū quo loco thesaurum obruisset.

Idem. Asclepiadem ferunt non ignobilem neq; inexercitum philosophorum quum quidam quæreret quid ei cæcitas attulisset, respondisse, ut puero uno esset comitator.

Idē. Nihil est quòd tibi maioris fructus gloriæq; esse possit, nec quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius aut præstantius quàm de Repub. bene mereri.

PROGYMNASMATVM
PARTICVLAM EO QVOD, CVM COM
paratiuo positam dici pro eo quod est præ-
cipue quia, Caput LXXI.

Eo quod

HOC scribendum suscepimus, eoq; diligētius, quod ele-
gantia carere mihi usum non est. Id autem eiusmodi
est: quū sermone domestico dici solet, præcipue quia,
dicat elegantius particulam eo cum comparatiuo accommo-
do, & particula quod pro quia. ut, Amicitiam negligendam
non putamus, eoq; magis, quod fortuna tristioris quædā qua-
si medela sit. Literarum studium eo nobis debeat esse arden-
tius, quod gloriam comparent amplissimam. Literæ mihi tuæ
fuerunt eo iucundiores, quod eis huc te uenturum scribis.

Plinius Iunior. Nobis hoc maior agenda reuerentia est, quod
iam illo functi sumus.

Vatinius. De Dionisio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus
qd me frigus Dalmaticū, qd illinc eiecit, etiā hic refrigerauit

C. Memmius. Num ne summa ope nitemini, atq; eo uehemen-
tius, quod maius dedecus est parta amittere, quā omnino
non parauisse?

M. Cælius. Hoc eo diligentius facio, quod quum otiosus sum,
plane ubi delectem otium meum, non habeo.

Idem. Has ego tibi literas eo maiore misi interuallo, q̃ comi-
tiorum dilationes occupationem me habent.

Valerius Maximus. In C. Fabritij & Qu. Aemilij Pappi
principum seculi sui domibus argentum fuisse cōfitear opor-
tet. Vterq; enim patellam deorum & salinum habuit. Sed eo
lautius Fabritius, quod patellam suam corneo capedunculo
sustineri uolu t.

M. Cicero. Amicitia nostra memoriā spero sempiternā fore

idq; mihi eo magis ē cordi, quod ex omnibus seculis uix tria aut quatuor nominatur paria amicorū: quo in genere sperare uideor Scipionis amicitia & Lelij notam posteritati fore. Idē. Eoq; ad te tardius scripsi, quod cottidie teipsum expectabā Idem. Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant literæ tuæ subdubitare, quæ essem erga illum uoluntate.

Idem. Meministi enim profecto, ut opinor, Attice, & eo magis quod P. Sulpitio utebare multum.

Idem. Temeritate enim remota, gratissima est liberalitas, eoque eam studiosius pleriq; laudant, quod summi cuiusq; bonitas commune perfugium est omnium.

Idem. Ex me quærent crebro, & ex hoc item Scaeuola, quoniam pacto mortem Africani seras: eoq; magis quod his proximis nonis, quum in hortos D. Bruti auguris commentandi causa, ut assolet, uenissemus, tu non affuisti.

Idem. In quo eo magis nobis est elaborandum, quod multi iam esse latini libri dicuntur scripti inconsiderate ab optimis illis quidem uiris, sed non satis eruditis.

Idem. Nunc ut honores, ut omnis dignitatis gradus, sic huius scientiæ splendor deletus est. Idq; eo indignius, quod eo tempore hoc cōtigit, quum is esset, qui omnes superiores, quibus honore par esset, scientia facile uicisset.

Idē. Eo quidē loquor cōfidentius, quod Catulus auditor accessit.

Idem. Hæc eo dico pluribus, quod genus hoc totum oratores qui sunt ueritatis ipsius actores, reliquerunt: imitatores autē ueritatis histriones occupauerunt.

Idem hoc pro eo dixit. Quū, inquit, salutationi nos dedimus amicorum, quæ sit hoc etiam frequentius quàm solebat, quod quasi auem albam uidentur bene sentientem ciuem uidere, ab domo in bibliothecam.

PROGYMNASMATVM

Particulam eo cum superlatiuo Plinius Iunior cōiunxit. Mala, inquit, emptio semper ingrata est, eo maxime quod ex probrare stultitiam domino uidetur. Idem quoq; in hoc dicendi genere tanto pro eo usurpauit. Tanto, inquit, laudabilior munificentia nostra fore uidebatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio trahebamur. M. Item Cicerō particulam Quia pro Quod raro usurpat. Quorum, inquit, prima etas propter humilitatem et obscuritatem in hominum ignoratione uersatur, hi simul ac iuuenes esse coeperunt, magna spectare, et ad ea rectis studijs debent contendere. quod eo firmiore animo facient, quia non modo non inuidetur illi etati, uerum etiam fauetur.

Idem. Quod eo magis miror, quia scriptum à discipulo eius Posidonio est, triginta annos uixisse Panætium, postquam illos libros edidisset.

QVO PRO VT, COMPARATIVO quàm positiuo adiungi sepius, Cap. LXXII.

Quo, p. ut.

Quo imitari authores possis facilius, hoc quoq; preceptum uoluimus. Quum alij multi primi in dicendo nominis, tum uel maxime Vale. Maximus illud obseruare in dicendo soliti sunt: ut particulam quo pro ut cū comparatiuo coniungerent, inq; medio sepe uocem aliquam imponerēt. Ad te scribo quo amicitia nostra crescat amplior. Cibo et somno parce utendum est, quo sit ingenij acrimonia maior. Artium bonarum studijs opera danda est quo sit animus tuus diuinior.

Terentius. Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.

Quintilianus. Difficiliora debent esse quæ exercent, quo sit leuius ipsum illud in quod exercent: ut athlete ponderibus

plumbeis assuefaciunt manus: quibus uacuis & nudis, in ceratamine utendum est.

Idem. Culpa est in præceptoribus prima, libenter detinentibus puerum, partim cupiditate diutius exigendi mercedulas, partim ambitione, quo difficilius sit quod pollicetur, partim etiam inscitia tradendi uel negligentia. Proxima in nobis, qui morari in eo quod nouimus, quam discere quod nondum scimus, melius putamus.

Idem de Demosthene. Scandens in aduersum cōtinuabat quā posset plurimos uersus. Idem quo facilius uerba ore libero exprimeret: calculos lingua uoluens dicere domi solebat.

Idem. Pythagoreis certe moris fuit, quum euigilassent, animos ad lyram excitare, quo essent ad agendum erectiores: & quum somnū peterent, ad eandem prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbidiorum cogitationum, lenirent.

D. Brutus. Nos hic ualemus recte, & quo melius ualeamus operam dabimus.

Valerius Maximus. Quicquid in excelso fastigio positū est, humili & trita consuetudine, quo sit uenerabilius, uacuum esse conuenit.

Idem. Maiores natu in conuiujs ad tibias egregia superiorū opera carmine comprehensa pangebant: quo ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent.

M. Cicero. Quo tolerabilius seramus igniculum desiderij tui crebris nos literis appellato.

Idem. Quo enim maiore sunt isti odio supplicioq; digni, qui nō solum uestris domicilijs atq; delubris sunt funestos ac nefarios ignes inferre conati.

Idem. Vnde igitur ordiar? an eadem attingam, quæ modo breuiter dixi: quo facilius oratio progredi possit longius?

PORGYMNASMATVM

Idem. Faceffant igitur omnes qui docere nihil poffunt quo melius fapientiusq; uiuamus. Nifi ut in hoc, ita in alijs quoq; fupioribus exēplis dicere mauis quo pnomē effe ablatini cafus. Ne autē fine comparatiuo dici putes, exempla subiungimus. Terentius. Hanc fimulant parere, quo Chremelē abfterreāt. M. Cicero. Omnia faciat quo propositum affequetur.

Idem. Inducebat Carneades non quo probaret, fed ut exponeret Stoicis fummum bonum effe frui his rebus, quas primi natura conciliauiſſet. Huius uero etatis doctiores partikulam quo pro ut, uel cum comparatiuo uel fine eo uſurpant promiſcue. Qui pro ut nonnunquā dici attendimus.

Terentius. Quāto fatius eſt te id dare operam, qui iſtum amorem ex animo amoueas tuo: quā id loqui, quo magis libido fruſtra incendatur tua.

QVO PRO QVANTO, ET HOC VEL
eo pro tanto ſimul ponenda eſſe, Caput LXXIII.

Quo p quā
to, cū hoc
uel eo pro
tanto:

QVO plura autorum uolumina excuſſeris, eo tibi facilior hac præceptio ſit. Particula quo pro quanto, et hoc uel eo pro tanto à doctioribus ſapiſſime uſurpantur. Vt, Quo te magis amo hoc plures ad te ſcribo literas. Quo quis altiore animo natus eſt: eo ad ſummum reip. faſtigium contendit enixius. Quo quis pauperior eſt, eo ei uehementior eſt ad ſtudia literarum cupiditas.

Plato. Quo Vlyſſe Achilles ſuit præſtantior: eo Ilias Homeri Odysſea præclarior eſt.

Plinius. Omnia animalia quo maiore corpore: eo minus ſecunda ſunt.

Cornelius Celfus. Quo futura pauciores ſunt, eo capitis uia

letudo commodior est.

Quintilianus. Vox ut nerui, quo remissior, hoc & grauior, quo tensior, hoc tenuis & acuta magis est.

Idem. Quo quisq; ingenio minus ualet, hoc se magis attollere & dilatare conatur: ut statura breues in digitos eriguntur, & plura infirmi minantur.

Idem. Præceptor quo sæpius monuerit, hoc rarius castigabit.

M. Cicero. Quo difficilius, hoc præclarius.

Idem. Quo minus ergo honoris erat poetis: eo minora studia fuerunt.

Quamuis quo præponatur sæpius, postponi tamen prorsus non negamus.

M. Cicero. Peto à te hoc diligētius quàm si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare quàm de sua.

Nōnunquàm inuenire est particulam quo solam positam: aut pro particula hoc uel eo poni tanto.

Ouid. Quoq; magis tegitur, tanto magis aestuat ignis.

Plinius. Quo maius est animal, tātō diutius formatur in utero.

Idem. Triticum quo serius metitur, copiosius inuenitur: quo celerius uero, eo speciosius & robustius.

SEMITARIVM ILLVD SECVNDVM

quod quisque, qua dicendi ratione euitari

possit, Caput LXXIIII.

VT elegantissimum quemq; imitari contendes, ita elegans maxime euades. Ab elegantissimis autem præceptionem hanc maxime obseruatam inuenias: ut quū eis id dicendum est, quod indoctum uulgus dicit, secundum quod quisq;, tum superlatius duo dicant, utrunq; nominale,

uel utrunq; aduerbiale, uel alterum nominale, et alterum aduerbiale, quibus particula ita, ut et quisq; uel adiungantur, uel omittantur. Exēplis id sit manifestius. Vt quisq; optimus est, ita retinet amicitiam longissime, id est, secundum q; quisq; bonus est, amicitiam diu retinet, parum enim bonus, parum diu retinet, melior diutius, optimus diutissime. Vt claris natalibus quisq; conspicuus est maxime, ita superbia eminentissimus. Maxime quisq; diues, à literis abhorret maxime.

M. Cicero. Primum illud in officio est, ut ei plurimum tribuamus à quo plurimum diligimur.

Idem. Optime societas hominum coniunctioq; seruabitur: si ut quisq; erit coniunctissimus, ita in eum plurimum benignitatis conferetur.

Idem. Nec dubium quin maximo cuiq; plurimum debeat.

Idem. In collocando beneficio, et in referenda gratia, si cetera paria sint, hoc maxime officij est, ut quisq; maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari.

Idem. A quo plurimum sperant, etiam si ille his non eget, tamen ei potissimum inferuiunt.

Idem. Vt quisq; animi magnitudine maxime excellit: ita maxime uult omnium princeps esse, uel solus esse.

Idem. Vt quisq; sordidissimus uidebitur, ita libētissime seueritate iudicandi sordes eluet.

Idem. Nostros homines Syrorum uenalium similes esse, ut quisq; optime græce sciret, ita isse nequissimum.

Idem. Vt enim quis optime dicit, ita maxime dicendi facultate, uariosq; euentus orationis, expectationeq; hominū pti nescit. Aliquāto alienū illud Turpilij est ad eandē sententiā dictum.

Profecto ut quisq; omnino contentus fuit.

Ita fortunatam uitam duxit maxime.

Itemq; illud M. Tullij. Colendum autem esse ita queng; maxime, ut quisquis his uirtutibus lenioribus erit ornatus, modestia, temperantia, ac ipsa, de qua iam multa dicta sunt, iustitia. Particulæ enim ut & ita, iisdem comparationis gradibus adiungi solent. Macrobius cum positiuo coniungit. Oportet, inquit, uersari in cōuiuio sermones, ut castitate integros, ita appetibiles uenustate.

Sine ulla comparatione dici ignotum non est, sed ascribimus pro particula ita, sic nonnunquam poni: ea de re ne dubites.

M. Cicero. Vt bona natura appetimus, sic à malis natura declinamus.

Idem. Proprie ut ægrotatio in corpore, sic ægritudo in animo nomen habet.

QVOD OMNIS ET QVISQVE OMNIBUS comparationis gradibus adiungi possint, quàmuis hoc superlatiuo, illud positiuo & comparatiuo adiungatur sæpius,

Caput LXXV.

Omnibus latine lingue doctioribus id consue tum usitatum est, ut uox omnis, cum positiuo aut cōquisq; cum paratiuo, quisq; uero cum superlatiuo adiungatur. gradibus.

Si uero nullus sit comparationis gradus, promiscue dicatur utrunq;. Sed omnis quàm quisq; usitatus est. Illud tamen non putauimus prætereundum, propterea q, aliter multis persuasum est. Hoc autem est. Vox omnis, etiam cum superlatiuo quisq; cum positiuo uel comparatiuo dici potest. Vt, Amicis omnibus non parum deferendum est. Doctiores omnes fortune uim nihil metuunt. Hominibus perditis optimus quisq; inuisus est.

Aristoteles, Prima queq; magis delectant.

Plato. Extrema omnia potius subeunda sunt, quàm in eam gubernationem ciuitas commutanda, quæ solet homines facere deteriores.

Lucilius. Omnes formosi fortes, tibi ego, improbus esto.

Fortes, id est diuites.

Horatius. Quanto quisque sibi plura negauerit.

A dijs plura feret.

Idem. Omnia diuitijs Arabum liberrima muto.

Virg. Viuo equidem, & uitam extrema per omnia duco.

Plautus. Omnes nostrates optimi, pro clavis factis diris aguntur malis.

Terentius. Omnes deteriores sumus licentia.

Cornelius Celsus. Ex feris, quo maius quodq; animal, eo robustior ex eo cibus est.

Plinius. Stultissimum credo, ad imitandum non optima quæque proponere.

Quintilianus. Omnia liberiora poetis quàm oratoribus.

Idem. Profert mores plerunq; oratio, & animi secreta detegit: nec sine causa Græci perdidērūt, ut uiuat quæq; etiā dicere.

Idem. Erit eo obscurior, quo quisq; deterior.

Idem. Nihil enim rerum ipsa natura uoluit magnū effici cito, præposuitq; pulcherrimo cuiq; operi difficultatē, quæ nascēdi quoq; hanc fecerit legem, ut maiora animalia diutius uisceribus parentum continerentur.

Sallustius. Pessimus quisq; asperissime rectorem patitur.

M. Cicero. In omni arte, uel studio, uel quauis scientia, uel in ipsa uirtute optimum quodq; rarissimum est.

Idem. Ego enim ignauissimio cuiq; maximam fidem habeo.

Idem. Neq; enim ratio asferri potest, quur si cuiquàm nouo ciui potuerit adimi ciuitas, non omnibus patricijs, omnibus an-

tiquissimus ciuibus possit.

Idem. Maximas uero uirtutes iacere omnes necesse est, uoluntate dominante.

Idem. Quem ille non edidit: qui primum ut imperio dignum fuit, patribus omnem honorē eripuit, omnia infima summis paria fecit, turbauit, miscuit.

Idem. Id effugiet, qui non omnia minima repetet.

Idem. Neq; enim te fugit omnium laudatarum artium procreatricem quandam & quasi parentem eam quam philosophiam græci uocant, ab omnibus doctissimis uocari.

Idem. Ego autem si quem nunc planē rudem institui ad dicendum uelim, his potius iradam assiduus uno opere eandem diē noctēmq; tundentibus: qui omnes tenuissimas particulas, atq; omnia minima mīsa, ut nutrices infantibus, pueris in os īferāt.

Quod quisq; adiungatur comparatiuo precipue si quāto, aut quo pro quanto accedat, exemplis his doctum te satis dimitto. Præter hæc attende, uti superlatiuo quisque postponi soleat: utiq; superlatiuus tunc in numero singulari quā pluri di-
catur sæpius.

Quia uero non desunt, qui putent uocabulum quod est summū uim habere superlatiui, cū eo omne itidē adiūgi docemus.

M. Cicero. Quod item nos postulamus, non à te quidē, qui omnia nobis summa tribuis, sed à cæteris, q hæc in manu sumēt.

Idem. In eloquentia autem multa sunt quæ teneant, quæ si omnia summa non sunt, & pleraq; tamē magna sunt, necesse est ea ipsa quæ sunt, mirabilia uideri.

QVOD CVM PRONOMINE SUI VEL

suus, & qui, adiungatur quisque non omnis,

Caput LXXXVI.

sui uel su-
us et qui cū
quisq;

SE tum quisque in his cultioribus literis proficere sentit,
quum ad eorum qui ornatiores habiti sunt, genera dicen-
di propius accedit. In quibus illud est. Quisq; non omnis
adiungi solet cum pronomine sui, sibi, & se, à se, & suus sua
suum: itemq; cum qui quæ quod, nisi huius antecedens est aut
illius tanquam adiectiuum. Dicas enim. Omnes qui amāt, dis-
ficiles sunt. Omne suum decoxit patrimonium. Sed præcep-
tionis huius ea sunt exempla. Dignus amari sibi quisq; uisus
est. Sua cuiq; amicitia iucunda est. Quod quisq; facit, laudan-
dum id putat. Adiungimus aduerbia à quis facta.

Propertius. Naturæ sequitur semina quisq; suæ.

Plinius Iunior. Suæ quisq; inuentioni fauet.

Plinius. In trimatu suo cuiq; dimidiā esse mensuram certū est.

Quintilianus. Nos suum cuique professioni modum demus.

Idem. Et erit sui quisq; operis magister utilior.

Idem. Et quo quenq; natura maxime ferat.

Idem. In quo quidem non id est æstimandū cuius quisq; sit æta-
tis, sed quantum in studijs iam effecerit.

Idem. Vt in eo quo quisq; eminet prouehatur.

Idem. Intendendus animus in hoc quoque, ut perspiciat, quæ
quisq; & quomodo laudet.

Idem. Post declamationes, quod omisisset quisque tractabant.

Idem. Expertus eorum omni modo corpus animumque, di-
scernat cui quisq; certamini præparandus sit.

Idem. Erit ergo etiam obscurior quo quisq; deterior.

Idem. Prima est eloquētiæ uirtus, perspicuitas: et quo quisq;
igenio minus ualeat, hoc se magis attollere et dilatare conatur
Sallustius. Tollendus scenerator in posterum, uti suas quisque
res curemus.

M. Cicero. Diligentissimeq; hoc est ijs qui instituunt aliquos
atq;

atq; erudiunt uidendum, quo sua quenq; natura maxime ferre uideatur. Etenim uidemus ex eodem quasi ludo summorum in suo cuiusq; genere artificum & magistrorum exisse discipulos dissimiles inter se, attamen laudandos: quū ad cuiusq; naturam instructio doctoris accommodetur.

Idem. Quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusq; genere laus, ut quū sūma miraremur, inferiora tamē pbaremus.

Idem. Ceterarum enim rerum quæ sunt in oratore, partem aliquam sibi quisq; uendicat.

Idem. Excitabat eos magnitudo ac uarietas multitudoq; in omni genere causarum, ut ad eam doctrinam quam suo quisq; studio assecutus esset, adiungeretur usus frequens, qui omnium magistrorum præcepta superaret.

Idem. Ex quo, quia suū cuiusq; sit eorum quæ natura fuerant communia: quod cuique obtigit, id quisque teneat.

Idem. Id enim maxime quenq; decet, quod est cuiusq; suū maxime. Suum igitur quisq; noscat ingenium, acremq; se & uirtutum & bonorum suorum iudicem præbeat.

Idem. Facile quod cuiusq; temporis officium sit, poterimus, nisi nosmetipsos ualde amabimus, iudicare.

Idem. Propterea quòd minimè sibi quisq; notus est, & difficile de se quisq; sentit.

Idem. Ut enim pictores, & ij qui signa fabricantur, & ueritatem etiam poetæ suum quisq; opus à uulgo considerari uult, ut si quid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur: idq; secum, et cum alijs quid in eo peccatum sit exquirunt: sic aliorum iudicio permulta nobis facienda aut non facienda, imitanda & corrigenda sunt.

Idem. Nam negligere quid de se quisq; sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti.

Idem. Placet Stoicis suam quamq; rem nomine appellare.

Idem. Sed in his omnibus officijs tribuendis uidendum erit qd cui maxime necesse sit, & quid quisq; nobiscum uel sine nobis aut possit consequi, aut non possit.

Idem. Itaq; hoc iamdiu est consecutus, ut in quo quisq; artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur.

Idē. Equidē soleo dare operā ut de sua quisq; re me ipse doceat.

Idem. Id licere dicimus, quod cuiq; conceditur.

Idem. Metelli sperat sibi quisq; fortunam.

Cum particula quantum itidem quisq; non omnis dicatur.

L. Piso. Is respondit, immo uero carum, si quantum quisque uolet, bibat.

QVOD RELATIVO IMPEDIENTI

uulgatum orationis ordinem sua nō desit ele-

gantia. Cap. LXXVII.

Quoniam dicendi genus elegantius, id docentes, obseruari uolumus: uenustiore censemus esse orationem eam, cuius relatiuum impediatur usum construendi (uocabulo utor domestico) uulgiorem. Eius autem duo genera sunt. Vnum, quum participium relatiuum post se regēs adiectiuum suppositi est: ipsumq; uerbum post se regit antecedens. Quod Valerio Maximo consuetum admodum est. Alterum, quod scriptoribus alijs usitatus est, quum pronomensuum in casu recto ponitur: eiusq; antecedens in obliquo. ut, In periculum, nimia cura id effugiens, nonnunquam incidit. Sua cuiusq; dignitas aliena preponenda uidetur. Sua cuiq; natura sequenda est.

Aristoteles. Salamādra ignem, ambulans per eum, extinguuit.

Per sius. Velle suum cuiq; est.

Catullus. Suus cuiq; attributus est error.

Tibullus. Gloria cuiq; sua est.

Propertius. Namq; in amore suo semper sua maxima cuiq;.

Idem. Longius aut propius mors sua quenq; manet.

Virgilius. Trahit sua quenq; uoluptas.

Plautus. Suus rex reginae placet.

Terentius. Suus cuiq; mos est.

Quintilianus. Nemo expectet ut alieno tantum labore sit di-

sertus. Vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum est;

facienda sua cuiq; uis, sua ratio.

Idem. Est etiam sua loquentibus obseruatio, sua scribentibus.

Idem. Sua cuiq; sunt uitia.

Idem. Dabuntur quoq; illis sua tempora.

Idem. Erit suum parandae facilitatis tempus.

Idem. Est sua etiam studijs infantia. Et ut corporum mox for-

tissimorum educatio à lacte cuiusq; initium ducit: ita futurus

eloquentissimus edidit aliquando uagitum, & loqui primum

incerta uoce tentauit, & haesit circa formas literarum.

Idem. Sua cuiq; proposita lex: suus cuiq; decor est.

Aulus Gellius. Sallustius odio auaritiæ plusquam potuit eam

criminatus est.

Sallustius. Sua cuiq; satis placebant.

Idem. Suus cuiq; animus ex conscientia spem præbet.

M. Cicero. Suum cuiq; pulchrum est.

Idem. Quod qui parum prospiciunt, hi sæpe uersutos homi-

nes & callidos admirantes, eorum malitiã sapientiã indicant.

Idem. Suum cuiq; incommodum ferendum est potius, quàm

de alienis commodis subtrahendum.

Idem. Singularũ uirtutũ sunt certa quædã officia ac munera:

et sua cuiq; uirtuti laus propria debetur.
Idem. Suus cuiq; modus est.

PRONOMEN IPSVM CVM PRONO-
mine alio in casibus diuersis eleganter poni
solere, Caput LXXVIII.

ipse, a, um

HOC dicendi genere, quo saepe usus est M. Cicero, te ipse diutius ne maceres, propterea quod impar esse uidetur, breui sententiam tibi nostram aperiamus. Pronomen quod est ipsum, omnium personarum est, idq; componitur cum pronomibus speciei prioris, ut ego ipse, tu ipse, ille ipse. Illud ergo pulcherrimum sit, quum quaedam, ut ita dicam, reciprocatio est, tum in casu obliquo pronomen aliud quod speciei prioris est, ponatur: ipsum uero pronomen in nominandi casu positum, uerbi suppositum sit. ut, Mihi ipse placeo. Te ipse laudas. Sibi ipse nocuit.

Id sine reciprocatione fit nonnunquam in diuersis personis. Ennius. Odi sapientem qui sibi ipse sapiens non est.

Tibullus. Non ego sum satis ad tanta praemia laudis. Ipse mihi non si praescribat carmina Phœbus.

C. Marius. An quod adolescens prestiti, quum etiam errare cum excusatione possem, id nunc aetate praecipitante commitem, ac me ipse retexam?

Seruius Sulpitius de malis medicis. Qui in alienis morbis proficitur se tenere medicinae scientia, ipsi se curare non possunt.

Caius Marius apud Sallustium. Ipsa se uirtus satis ostendit. Sallustius. Plerumq; regiae uoluntates ut uehementes, sic mobiles, saepe ipse sibi aduersae.

Idem. Vbi anima naturae cessit, demptis obrectatoribus, ipsa se uirtus magis magisque extollit.

M. Cicero. Hæc scripsi non ut de me ipse dicerem, sed ut tu q̄
cōiunctissima fuisti mecū et sentētia et uolūtate, eadē sentires.
Idem. Scripsi de te parce mediusfidius et timide, non reuocās
me ipse, sed penē refugiens.

Idem. Sibi ipse peperit maximam laudem.

Idem. Me ipse confirmo ad eius uoluntatem.

Idem. Illud semper memento, qui ipse sibi sapiens prodesse ne
quit, nequicquam sapit.

Idem. Tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare.

Idem. Non committam ut tibi ipse insanire uidear.

Idem. Cæteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquā satisfacio

Idem. Magna uis est conscientie, quam qui negligent, quum
me uiolare uolent, se ipsi iudicabunt.

Idem. In hoc me ipse castigo.

Idem. Non egeo medicina, me ipse consolor.

Idem. Me ipse consolabar existimans non longinquum inter
nos digressum et discesum fore.

Idē. Nō ita abūdo ingenio ut te cōsoler, quū ipse me nō possim

Idem. Quandiu respublica per eos regebatur, quibus se ipsa
commiserat, omnes meas curas cogitationesq; in eā cōferebā.

Idem. Virtus autem quæ est per se ipsa laudabilis, et sine qua
nihil laudari potest, tamen habet plures partes, quarum alia
alia est ad laudationem aptior.

Idem. Etenim cætera fere artes se ipsæ per se tuentur singule
bene dicere autem, quod est scienter et perite et ornatē dice
re, non habet definitam aliquam regionem cuius terminis sep
ta teneatur.

Idem. Atque hæc differentia naturarum tantam habet uim,
ut nonnunquam mortem sibi ipse aliquis * conscire debeat.

Idem. Tenemus enim memoria, Qu. Catulū uirū omni laude

* Conscire.

PROGYMNASMATVM

præstantem, quum sibi non incolumem fortunam, sed exilium et fugam deprecaretur, esse coactum, ut uita se ipse priuaret.

Idem. An tu me in uiola putas aut rosa dicere? An Epicuro, qui tantummodo induit personam philosophi, et sibi ipse hoc nomen inscripsit, dicere licebit?

Idem. Ita sit, ut animus de se ipse tum iudicet, quum id ipsum quod queritur, ægrotet.

Idem. Qui autem iratus Iupiter plus nocere potuisset, quam nocuit sibi ipse Regulus?

Idem. Ratione per se ipsi inuenerunt.

Idem. Quum turpe quid feceris, te ipse crucia, non lauda.

Idem. Agam per me ipse ex moliar.

DVO, TRIA, PLVRAVE PRONO-

mina iuxta se posita orationem uenustare,

Caput: LXXIX.

Pronomi
na plura
coniuncta

ILLA mihi se dicendam offert præceptio: quæ duo, tria, pluraue pronomina iuxta se sine ullo medio posita; siue eiusdem speciei, siue utriusq; orationem reddere uenustior rem dicamus. ut, Venio à patre tuo, is se tibi commēdat. Amicitia nostra ego nulli antepōndam censeo. Tu tibi ipse uiuis. Plutarchus. In Lupercalibus mulieres adulta ætate ultro se ad uulnera offerunt, ratæ sibi eā rē ad fecunditatē cōducere. Plato. Stultorum progenies infinita est. Quapropter si quis eos uituperare pergat, fatigabitur.

Idem. Qui noctu furem domum suam ingressum, quiq; spoliatores sui se defendens interfecerit, mundus sit.

Actius. Ego me nō peccasse planē ostendā, aut pœnas sufferā.

Lucilius. Gaudes quum de me ista foris sermonibus differas; id

est, diuulgas.

Idem. Homines ipsi hanc sibi molestiam ultro atq; ærumnam offerunt, ducunt uxores.

Turpilius. Inuitauit plusculum hic sese in prandio.

Horatius. Tibi me uirtus tua fecit amicum.

Catullus. Nunq̃ ego te uita frater amabilior Aspici posthac

Propertius. Nam sine te nostrum non ualet ingentum.

Idem. At mihi quod uiuo detraxerit inuida turba,

Post obitum duplici scœnore reddet honos.

Idem. Nuper enim de te nostras me lædit ad aures

Rumor, & in tota non bonus urbe fuit.

Idem. Quas si quis mihi retulerit, donabitur auro.

Quis pro diuitijs ligna retenta uelit?

Ouidius. Me mea fata trahebant.

Martialis. Hic tibi perpetuo tempore uiuit honor.

Plautus. Ego tibi istam hodie scelestam comprimā linguam.

Terentius. Nuntium apporto tibi, cuius maxime te fieri par-

ticipem cupis.

Idem. Istos inuidos dii perdant, qui hæc libenter nuntiant.

Idem. Hoc te moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possum

potius quam inimicus, periculum facias.

Idem. Forma impulsus nostra nos amatores colunt: hæc ubi im-

mutata est, illi suum animum alio conferunt.

Idem. Eius me miseret.

Idem. Vigilantiam tuam tu mihi narra.

Idem. Non rete accipitri tenditur, neque miluo, qui male faci-

unt nobis: illis qui nihil faciunt, tenditur.

Quintilianus. Natura fert ut ijs faueamus, qui eadem pericu-

la quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur.

Idem. Nec ille se bonus præceptor maiore numero quam

Iustinere possit onerabit: & nimiam loquacitatem recidet.

Idem. Ille se proficisse sciat, cui Cicero ualde placebit.

Aulus Gellius. Quæri solet an negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres definito, contra quid facere debeas si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius qui id tibi negotium mandauit.

Quintus Metellus Numidicus contra Manlium. Se ampliorum rem putat esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem ego mihi neque amicum recipio, neq; inimicum respicio.

Marcus Cato. Is mihi eras, bilis, aqua intercus, tuſſis, febris.

M. Cicero. Mihi propono fructum amicitiae nostrae ipsam amicitiam, qua nihil est uberius.

Idem. Promitto tibi te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum.

Idem. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, & dum uiuam erunt.

Idem. In te mihi omnis spes est.

Idem. Perfecisti ut nemo sine literis meis tibi esse commendatum putaret.

Idem. Scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse.

Idem. Quæ faciam fecerimq; pro te, ex illorum te literis, quæ ex meis malo cognoscere.

Idem. Q. Seruilius perbreues à te mihi literas reddidit.

Idem. Grate mihi tuæ literæ fuerunt.

Idem. Valde mihi tuæ literæ facietæ elegantesq; uisæ sunt.

Idem. Ut uideatis quàm sit genus eorum qui sibi eruditi uidentur, hebes atq; impolitum.

Idem. Si grammaticum se professus quispiam barbarè loquatur: aut si absurdè canat is qui se uelit haberi musicum: hoc tur-

pitur sit. quod in eo ipso peccet, cuius proficitur scientiam. Sic philosophus in ratione uitæ peccans, hoc turpius est, quod in officio cuius magister esse uult, labitur.

Idem. Philosophi quamcunq; rem habent in manibus, in eam quæ cōueniunt, cōgerunt omnia, et si alio loco disputata sunt.

Idem. Qui id quod uitari non potest metuit: is uiuere animo quieto nullo modo potest.

Idem de Platone. Sequar igitur, ut institui, diuinum uirum illum quem quadam admiratione cōmotus sæpius fortasse laudando, quàm necesse est.

Idem. Id licere dicimus, quod cuiq; conceditur.

Idem. Metelli sperat sibi quisq; fortunam.

Idem. Qui totos dies præcabantur et immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitioni sunt appellati: quod nomen patuit postea latius.

SI DIVERSAE SPECIEI DVO PRONOMINA SINT, utrum præponendum sit, Caput LXXX.

VT præceptio tibi nostra utilior sit, illud nobis dicendum est. Quæ duo pronomina sunt, unum speciei prioris, alterum posterioris, si id quod posterioris est substantiuo præponitur, ei postponatur alterum, sin cōtra, præponatur. Obserues item si utrunq; speciei prioris est, si alterum substantiuum habeat. ut, Tuæ mihi literæ redditæ sunt. Mea tibi familiaritas fortasse non iniucunda est. Labore mihi tuo utilitatem paris. Liberalitas tibi tua amorem conciliavit maximum. Avaritia tibi tua omnium contrahit odia. Aristoteles. Liberaliores esse uidentur, qui ab alijs opes acciperunt, quàm qui suo sibi labore compararunt. Plato. Ut poetæ poemata sua, ac liberos parètes diligunt, ita

Pronomina diuersæ speciei cōiungenda qui sin

qui pecunias suo sibi labore pepererunt, eis tanquam operi suo student.

Lucilius. Quum mei me adeunt serui, num dominam ego appellem meam?

Horatius. Tunc tua te infortunia ledent.

Catullus. Remitte pallium mihi meum, quod inuolasti.

Terentius. Satis adhuc tua nos frustrata est fides.

Angelus Politianus. Neque inuicem moneri me patiar, ut patronis te meis adiungam.

Idem. Peccasset magis, nulla expiandus uictima, si meas mihi laudes inuidisset.

Idem. Ciues, iquit, mi Petre successorē te meū haud dubiē agno

Idem. Errare potius, si causam tibi meā cōmendandā putarē.

Idem. Laurentio medici tuas ego ad me literas recitavi.

D. Hieronymus. Augustus septem libros in expeditione Parthica aduersus Christum euomuit: et iuxta fabulas poetarū suo se ense lacerauit.

C. Cassius. Animum tibi nostrum fortasse probabimus.

M. Cicero. M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se meam contulit.

Idem. Tuo tibi iudicio est utendum.

Idem. Tuum te desiderium mouet.

Idem. Illa te res cruciat.

Idem. Istis te molestiis laxes.

Idem. Tanta enim liberalitate se tua usos predicabant, ut ijs plus a te tributum intelligerem, quam ego auderē te rogare.

Idem. Sunt etiam qui aut studio rei familiaris tuēde, aut odio quodam hominum suum se negotium agere dicant.

Idem. Ex Syria nobis tumultuosiora quaedam nunciata sunt, quae quia tibi sunt propiora quam nobis, tua me causa magis.

mouent quàm mea.

Idem. Si proficiscerer ad bellū, periculum te meū cōmouebat.

Idem. Ad hanc te amentiam natura peperit, uoluntas exercuit, fortuna seruauit.

Idem. Profecto mors tum æquissimo animo appetitur, quum suis se laudibus uita occidens consolari potest.

DE COLLOCATIONE PRONOMINVM

utriusque speciei, quorum alteri appositæ præpositio est, Cap. LXXXI.

FAuorem à me tuum candidè lector nisi abijcis: id mihi uitio non uertes, quòd de eodem dicendi genere bis præcipere uidear. Quod enim generale est, id per species diuisum multo fit manifestius. Sed ad rem accedimus. Quum duo pronomina sunt speciei utriusq̃, quorum ei quod prioris est, appositæ præpositio est: præposito nomine substantiuo pronomē speciei posterioris postponitur: eiq̃ præponitur alterum. Quod eloquiū genus quum alijs huius nostræ aut paulo superioris ætatis usitatum est, tum Politiano usitatissimum. Ut, beneuolentia in me tua. Liberalitas in te mea. Studium in uos meum.

Iacobus Antiquarius. Nec addere poteram aliquid amoris erga te meo.

Aldus Manutius. Rusticum mihi ostendit tuam: quæ mihi Angelle mirifice auxit amorem erga te meum.

Politianus. Mihi tamē omnino longe pluris est argumentum hoc amoris erga me tui.

Idem. Testibus non indiget amor erga te meus.

Idem. Noli, quæso, amoris erga me tuo nimis indulgere.

Idem. Studio in te meo & amoris obsequor.

Pronomi
nū situs,
si sit præ
positio

PORGYMNASMATICVM

Idem. Lōgius distuli, quā̄m fortassis singularis amor erga me tuus merebatur.

Apud ueteres genus hoc dicendi rarum inuenio. Quod fuisse ut doceam, testimonia, quæ hæc sunt, profero.

M. Cicero. Graui teste priuatus sum amoris sūmi erga te mei

Idem. Sunt enim testes & erunt sempiterni meritorum erga me tuorum, meæq; pietatis.

PRONOMEN SPECIEI POSTERIORIS
quando sine substantiuo eleganter usurpari solitum
fit, Caput. LXXXII.

Pronomi
na deriu
tiua qñ cū
& qñ sine
substantiuo
locentur.

NON modo Politianus noster, alijq; ætatis eiusdē ora
tores, sed ueteres quoq; felices illius seculi scriptores
ita sæpe locuti sunt, ut pronomen deriuatum solum
usurpēt, tum quum sermone domestico cum eo adiungitur no
men familiaris, amicus, socius, comes, discipulus, præceptor,
aut quoduis aliud hoc genus. Ibi autem proprium nomen nō
raro adiungitur: sed nō sæpe minus omittitur. Vt Eustachius
meus proficit. Plinius meus ad suos abiuit. Grenaschus meus
Herbellotum suum prudenter instituit.

Lucius Phosphorus. Sic Cæsari tuo placuit.
Politianus. Vt omittam cæteros, inq; his Hermolaum Barba
rum meum.

Idem. Si quid est quod agere præterea coram uelis: nulla mo
ra in Politiano tuo.

Horatius. Me tuo longas pereunte noctes Lydia dormis.

Terentius. Mea Glycerium, inquit, quid agis?

M. Varro. In quo Lelius noster literis ornatissimus memoria
errauit aliquoties.

Idem. Longe fugit, qui suos fugit.

M. Cicero. Ita ad tuos scribas, ut me tuum esse sciant.

Idem. Si quid egero, scribam ad te, neq; domum unquam ad meos literas mittā, quin adiungam eas quas tibi reddi uelim.

Idem. Me Romæ tenuit omnino Tullie meæ partus.

Idem. Diogenes tuus homo modestus à me cum Philone Pessinunte discessit.

Idem. Dolobellam meum uel potius nostrū uidebam fore ab ijs molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum.

Idem. Credamus Panætio à Platone suo dissentienti.

Idem. Omnes bonos interitu suorum quam grauissime mœre re oportere.

Idem. Vexatur idem Theophrastus & libris & scholis omnium philosophorum: quod in Callisthene suo laudarit illam sententiam: Vitam regi fortuna non sapientiā. Negant ab ullo philosopho quicquam dictum esse languidius.

Idem. Catonem tuum mihi mitte. Cupio enim legere.

Me adhuc non legisse, turpe utriq; nostrum est.

ALIQVI QVI, QVOD RARO
dicatur, Cap. LXXXIII.

EST quod lectoribus ipsis inutile non sit, quod prætermittendum esse non putauimus. Quum sermone domestico relatiuum quod, habet antecedens aliquid, tum id antecedens genere dicendi ornatiore omittitur. Vt fuerunt q̃ amicitiam nostram dissoluere conati sunt. Mitto ad te qui negotium hoc conficiat. Est qui alloqui te cupiat. Aliquid item ante quur uel ubi, omitti solet.

Pacuius. Men seruasse, ut essent qui me perderent?

Tibullus. Vidi ego qui iuuenum miseros lussisset amores.

Post Veneris uinculis subdere colla senem.

Aliq̃ sub-
audiri i q̃.

PROGYMNASMATVM

Martialis. Non est quod puerum Luperce uexes.

Terentius. Nunquid est quod opera mea uobis opus sit?

Ang. Politianus. Non erit profecto quur mihi in posterum succenseas.

Idem. Nec est quur Theodorum desideres.

Suetonius. Nec defuerunt qui interpretarētur significari rerum mutationem.

Plinius Iunior. Non est tamen quod ab homine desidioso aliquid noui operis expectes.

Idem. Sunt qui defunctorum quoq; amicos agant.

Quintilianus. Eques Romanus, ad quem in spectaculis bibentem quum misisset Augustus, qui ei diceret: ego si prandere uolo, domum eo: Tu enim, inquit, nō times ne locum perdas.

Idem. Cicero Attico scripsit de Pompeio & Cesare:

Habeo quem fugiam: quem sequar non habeo.

A. Gellius. Misit qui amicos rogaret.

C. Fabritius & Aemilius apud **A. Gellium.** Vt esset quem armis uincere possemus.

Q. Claudius Quadrigarius. Si pro tua bonitate & nostra uoluntate tibi ualetudo suppetit: est quod speremus deos bonis bene facturum.

Valerius Maximus. Esse dixit quod secreto audire eum admodum expediret.

Idem. Apud indos patientiæ meditatio tam obstinate usurpatri creditur: ut sint qui omne uitæ tempus nudi exigant.

Marcus Cælius. Hoc eo diligentius facies, quod quum otiosus sum, planè ubi delectem otium meum, non habeo.

M. Cicero. Habeo paululum quod requiram.

Idem. Nisi meo in Rempub. beneficio ubi triumpharet esset habiturus.

Idem. Sunt qui discessum animi à corpore putent esse mortē: sunt qui nullum censeant fieri discessum: sed una animum & corpus occidere.

Idem. Sunt qui quod sentiunt, etiam si optimum sit, tamen inuidie metu non audent dicere.

Idem. Mittunt etiam uulneribus cōfecti ad dominos qui querant quid uelint: si satisfactum nō sit, se uelle decubere.

Idem. Non est quur eorum qui se studio eloquentie dederūt, spes infringatur, aut languescat industria.

Idem. Sunt enim qui quum meus interitus fuerit reip. profuturus, criminis loco esse putant quod uiuam.

Idem. Est quod gaudeas te in ista loca uenisse, ubi aliquid sapere uideare.

Idem. Habes ubi ostentes illam praeclaram tuam patientiam, famis & frigoris.

Obseruari hoc semper ne putes, alia apponimus exempla.

Ouidius. Perlege quodcunque est: quid epistola lecta nocebit?

Te quoq; in hac aliquid quod iuuat esse potest.

Plinius Iunior. Quatenus nobis denegatur diu uiuere: relinquamus aliquid quo nos uixisse testemur.

A. Gellius. Nemo quisquam tam effers moribus est, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quo laudari queat.

M. Cicero. Maxime uerisimile est, quum optimus quisq; maxime posteritati seruiat, esse aliquid, cuius is post mortē sensum sit habiturus.

Idē. Sin sit quispiā q aliquid tribuat uoluptati, diligēter sciat ei tenedū esse modū eius fruēda. Quispiā enim ut aliquis dicitur.

PRONOMEN IS, EA, ID, NON INVSITATE DICI pro relativo qui, quæ, quod, Caput LXXXIII.

is, ea, id, p
qui.

QVVM alios authores multos, tum maxime A. Gellium & M. Ciceronem attente si legisti, ab ijs profecto illud non raro usurpatum fortasse adnotasti: ubi pronomen is, ea, id, ponant, ubi relatiuum qui, quæ, quod, sermone communi solitum est poni, præcipueq; in principio clausulæ proximæ. Vt, Literas tuas recepi: ijs profecto supra fidem delectatus sum. Vxorem Xantippem duxit Socrates: ea autem supra modum iurgiosa fuit. Herosthratus Dianæ Ephesiæ templum exussit. Is eo facinore immortalem se gloriam apud posteros inuenturum putabat.

Cecilius. Cōsequitur comes insania: ea porro insaniam affert.

A. Gellius. Phædon Eliësis ex cohorte illa Socratica fuit: Socraticq; & Platoni perfuit familiaris. Eius nomini Plato illū librum diuinū de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit forma atq; ingenio liberali, & ut quidam scripserūt, à Lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisit dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atq; is postea philosophus illustris fuit: sermonesque eius de Socrate admodum elegantes leguntur.

Idem. Si exemplum quoq; P. Crassi Mutiani clari & inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione et plerisq; alijs historiæ Romanæ scriptoribus traditur quinq; habuisse rerum bonarum maxima & præcipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, q; eloquentissimus, quod iurisperitissimus, quod pontifex maximus. Is quum in consulatu obtineret Asiam prouinciam &c.

L. Piso. Romulum dicunt ad cœnam uocatum, ibi non multū bibisse: quia postridie negotium haberet. Ei dicunt. Romule, si istuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit. Immo uero carum: si quantum quisq; uolet bibat. Nam ego

bibi

bibi quantum uolui.

Idem. Cn. Flavius patre Libertino natus scriptū faciebat, isq; eo tēpore ædili curuli apparebat, quo tēpore ædiles subrogantur: eumq; primæ tribus ædilem curulē renūtiauerūt.

C. Gracchus. His annis paucis ex Asia missus est qui per id tempus magistratum non coeperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe uenissima aduenit, & quum ignoraret, per iocum qui ferretur rogauit, num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi. Stupis quibus lectica deligata erat, usque adeo uerberari iussit, dum animam efflauit.

Sallustius. Auaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupiuit, ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat.

M. Cicero. Quum est concupita pecunia, nec adhibita continuo ratio quasi quedam Socratica medicina, quæ sanaret eā cupiditatem, permanat in uenas, & inhaeret in uisceribus illud malum, existitq; morbus & egrotatio, quæ auelli inuenteratā non possit: eiq; morbo nomen est auaritia.

Idē. Cura ut ualeas, id foris coenitando facillimè consequere.

Idem. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen: is Conus uocitatus est.

Idem. Est enim gloria solida quedam res & expressa, non adumbrata, ea est consentiens laus bonorum, incorrupta uox bene iudicantium de eccellente uirtute, eā uirtuti resonat, tanquā imago gloriæ.

Coniunctionem, quæ, pronomini eidem eadem retenta sententia postpositam inuenias. Pronomen hoc perrarum est in hoc dicendi genere, ut apud Propertium.

Et quæcunq; erat in numero Romana puella.

Hic, hæc, hoc.

Occidit, has omnes ignis auarus habet,

QVOD PRONOMEN ID VEL HOC

pro tali positum, multam habeat elegantiam,

Caput. LXXXV.

Is uel hic
pro tali.

EA scribimus dicendi Progymnasmata: quæ rudibus nonnullam utilitatem allatura sint. In ijs eam scribimus institutionem, quæ ab eruditiorum imitatione dicendi aliena non est. Ea autem est huiusmodi. Sermone familiarium quum dicitur tale ut, pro tali id uel hoc, pro ut, quod dixeris elegantius. ut, Non is sum, quem contemnere debeas. Frater meus is non est, qui turpitudini lucrum præponat. Is fuit Cicero, cuius de laudibus seculum nullum conticescet. Plato. Ea dei natura non est, qui quasi scenerator improbus ducatur muneribus.

Plinius Iunior. Neq; ijs sumus, quos uituperare ne inimici quidem possint.

Valerius. Ea demum tuta est potentia, quæ uiribus suis modum imponit.

C. Asinius Pollio. Me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim. Omnes enim ciues plane studeo esse saluos: Deinde qui & me & rempub. uindicare in libertatem paratus sim.

M. Cicero. Præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, unguiculis es cognitus.

Idem. Tu es enim is qui me tuis sententijs sæpissime ornasti, qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti.

Idem. Tum Iulius. Ego me hercule, inquit, Antoni semper

is fui, qui de te oratore sic prædicarem, unum te in dicenda mihi uideri lectissimum.

Idem. Ego enim sum is, qui cum summo studio patris in pueritia doctus essem.

Idem. In eo uis maxima est, ut simus ij, qui haberi uelimus.

Idem. Non enim sumus ij, quorum uagetur animus errore.

Idem. Non enim sumus ij quibus nihil uerum esse uideatur.

Idem. Ego sum is qui dicam me non laborare.

Idem. Sin hi sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumq; sit, non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit.

Idem. Sin autem is tu sis, qui multam utilitatem reipub. atque hominum societati, si in uita remaneas, asferre possis, si quid ob eam causam alteri detraxeris, non sit reprehendendum.

Idem. Hæc mihi scribenti ueniebat in mentem, me cum esse, cuius tu desperationem accusare solitus esses.

Hoc dicendi genus non parum familiare est ætatis nostræ oratoribus.

Nicolaus Leoniceus. Utinā ego is essem, quem uos tertium socium tantis rebus adiungere non indignum iudicaretis.

Idem. Is es mi Angele, faceßat adulatio, cui ex nostris unus, aut alter, ne dicam nemo, conferendus sit.

Idem. Eum te mihi exhibe, qui semper fuisti erga me.

Est quando particula ut ponatur, quod rarissimum est.

M. Cicero. Bellorum enim civilium hi semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ uelit uictor, sed etiam ut ijs mos gerendus sit, quibus autoribus parta sit uictoria.

Idem quoq; tales ut, dixit. Tales, inquit, uos esse putamus, ut iure laudemur.

quidq; esse
id, ad
quidq; esse
id, ad

Hi, ut.

PROGYMNASMATVM
REM PRIVS DICTAM PER PRONOMEN
illud, posterius dictam per pronomen hoc re=
ferri. Cap. LXXXVI.

Ille prius
dictū, hic
posterius
refert.

Posterius dicta res ac prius iisdem pronomini-
bus referri non solent. Hæc enim per pronomen illud, illa uero
per pronomen hoc refertur usitatius. Id autem exem-
plis tibi fiat manifestius. Virtuti potius quam uoluptati ope-
ra danda est. Hæc enim à belluis nihil distamus, illa uero ho-
minis dignitatem retinemus. Scipio & Cicero immortalem
sibi gloriam peperere: hic dicendo, ille bellicis rebus. Scien-
tiæ quàm generis laus est cumulator: huius enim parvum,
illius laboris proprii laus est.

Plutarchus. Liberaliter educatis pueris laudes ac uituperia
quàm uerba commoditatem afferunt maiorem. Illæ enim
ad honesta concitant, hæc à turpitudine cohibent.

Cornel. Celsus. Ignauia corpus hebetat, labor firmat. Illa
maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit.

Quintilianus. Adde quod M. Tullius ne Thucydidem quidē
aut Xenophontem utiles oratori putat: quanquàm illius bel-
licum canorem, huius ore musas esse locutas existimet.

M. Cicero. Diuitias alij præponunt, bonam alij ualetudi-
nem, alij potentiam, alij honores, multi etiam uoluptates.
Belluarum hoc quidem extremum est: illa autem superiora
sunt caduca & incerta; posita non tam in consilijs nostris,
quàm in fortune temeritate.

Idem. Quum duo genera sint facetiarum, alterum æquabili-
ter in omni sermone fusum, alterum peracutum & breue: il-
la à ueteribus superior cauillatio, hæc altera dicacitas nomi-
nata est.

idem. Quum sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim: quumq; illud proprium sit hominis, hoc belluarum: confugiendum est ad posterius, si uiu nō licet superiore. Hunc autem relationis ordinem etiam à Valerio Maximo, qui eius obseruantior est, neglectum agnoscimus. Eius enim Valerij uerba sunt. Brutus, inquit, par gloria Romulo, quia ille urbem, hic libertatē Romanā condidit. Nec illud indictum præterire uoluimus: pro altero relatiuum antecedens tum repeti posse, quum prolixior oratio auditoris sensum turbare posset. Quale est Ciceronianū illud. Inter hominem & belluam hoc maxime interest, quod hæc tantum quantum sensu mouetur ad id solū quod adest quodq; præsens est se accommodat paulum admodum sentiens præteritum aut futurū. Homo autem qui rationis est particeps, facile totius uitæ cursum uidet, ad eamq; degendam præparat res necessarias.

PER PRONOMEN HOC PRÆTERITAM rem aut prædictam aut præsentem, per pronomē illud futuram aut dicendam demonstrari. Cap. LXXXVII.

AB hac progymnasmaton scriptione illud alienum nō est. Præteritum tempus aut prædictam rem aut præsentem cum demonstramus, pronomine hoc uti solemus, quemadmodum pronomine illo dicendam rem tempus uē futurum quod à præsentem non multum distet, significamus. ut, his diebus ad me uenit nuncius. Verū est illud quod dici solet, neminem sibi esse secundum. Plinianum illud, uitæ ne cōfidamus admonet. Nullis, inquit, euidentibus causis obic-

Hic, ille
quid de
mōstret.

re dum calciantur matutino duo Cæsares, prætor, & præ-
tura Popi Rom. functos dictatoris Cæsaris pater. Apud Plu-
tarchum ille senarius est. Medetur alijs ipsius huleri-
bus scatens.

Plutarchus. Diogenis illud præceptum est. Meretricis ingre-
dere domum, ut perdiscas quàm uilissimarum rerû prætia,
nullam præ se ferre excellentiam.

Tibul. Heu male nunc artes miseras hæc sæcula tractant.

Iam tener assueuit munera uelle puer.

Terentius. Verum illud uerbum est uulgo quod dici solet.

Omnes sibi esse melius malle, quàm alteri.

Diuus Hieronymus. Illud Archite. Tarentini ad uillia-
cum negligentem, Iam te uerberibus enecassem; nisi iras-
tus essem.

Plinius de Apelle. Manum ille de tabula nesciret tollere, illo
memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam.

Valerius Maximus, qui utroq; hoc dicendi genere præscā-
tetur, postquàm parentiū in filios amorē indulgentiamq; scri-
psit, eorundem in filios seueritatem scripturus. Comice, in-
quit, lenitatis hi patres; tragicæ asperitatis illi.

Quintilianus. Illud non sine causa ab omnibus præceptum:
ut parcatur maxime uoci in illo à pueritia in adolescentiam
transitu, quia naturaliter impeditur, non ut arbitror pro-
pter calorem, quod quidam putauerunt, nam est maior in
alijs: sed propter humorem potius.

Idem. Verum est illud quòd uulgo dicitur, mendacem memo-
rem esse oportere.

Idem. Natura nos ad mentem optimam genuit: adeòq; disce-
re meliora uolentibus promptum est, ut uerè intuenti mirū
sit illud magis, malos esse tam multos.

Idem. Ex hoc genere dictum est illud Ciceronis: ut corpora nostra sine mente, ita ciuitas sine lege, suis partibus ut nervis ac sanguine & membris uti non potest.

Idem. Ludere nunquam uelimus: longeq; absit propositum illud: potius amicum quam dictum perdidit.

Idem. Illa quoq; seruata est à multis differentia: ut ad, quum esset prepositio, d literam, quum esset coniunctio, t acciperet.

Q. Cicero. Illud teneto, neruus atq; artus esse sapientiæ, non temere credere.

M. Cicero. Illud profecto cognosces, mihi te neq; chariorem neq; iucundiorẽ esse quenquam.

Idem. Neq; ego ad te his duobus mensibus scripseram.

Idem. Iam quantum illud est, quod in maximis occupationibus nunquam intermittis studia doctrinæ, semper aut ipse scribis aliquid, aut me uocas ad scribendum.

Idem. Illud & melius & uerius: Omnia quæ natura aspernetur, in malis esse, quæ asciscat, in bonis.

Idem. Carneades, ut uideo nostrum scribere Antiochum, reprehendere Chrysippum solebat laudatẽ Euripideum carmen illud. Nemo mortalis est, quem non attingat dolor morbusq;.

Idem. Hinc Cecilianum illud. Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia.

Idem. Neq; enim tantum mali est peccare principes, quam est magnum hoc per seipsum malum, quantum illud quod permulti etiam imitatores principum existunt.

Idem. Ut idem uincatur interdum necesse est, nec putet ad se præceptum illud Atrei pertinere. Proinde ita parent se in uita, ut uinci nesciant.

Idem. Nisi eo nomine uirtutes continerentur, nunquam illud ita peruulgatum esset, ut iam prouerbij locum obtineret, hominem frugi omnia recte facere.

Idem. Nemo his annis uiginti reipublice hostis fuit.

Idem. Iam illud uidemus, nequaquam satis esse reperire quid dicas, nisi id inuentum tractare possis.

Idem. Illud pro dicendo, quam hoc pro dicto à scriptoribus alijs usurpari sæpius his abunde satis doctus es exemplis. Sed ne institutionem hanc putes esse perpetuam, illud attende, per illud dictam rem, per hoc dicendam contra nonnunquam demonstrari.

A. Gellius. Existimauit quidam etiam illud Biantis uiri sapientis ac nobilis responsum consimile esse, atq; est Protagorion illud, de quo dixi modò, ἀντίστροφον.

M. Cicero. Carere igitur hoc significat, egere eo quod habere uelis.

Idem. Iudicium hoc omnium mortalium est, Fortunam à deo petendam, à seipso sumendam esse sapientiam.

* Neuiam:

Idem. Ridiculum est illud * Neronianum uetus in seruo, solum esse cui domi nihil sit, nec obsignatum, nec occlusum, quod idem in bono seruo dici solet.

Idem. Illud autem optimum est, in quo inuadi solere ab inuidis & improbis me audio. Cedant arma togæ: concedat laurea lingue.

Idem. Sed fugiendum etiam illud, ne offeramus nos periculis sine causa, quo nihil potest esse stultius.

Idem de Lacedæmoniorum elade per Callicratidem accepta locutus, locuturusq; de accepta per Cleombrotum: Hæc quidem, inquit, Lacedæmonijs plaga mediocris fuit; illa pestifera.

QVOD HIC AD PERSONAM PRIMAM, iste ad secundam, ille ad tertiam sepe referantur, Cap. LXXXVIII.

Istud ingenium quo polire tersius possis, hoc scribimus. Hic, iste Pronomen hic ad personam primam, iste ad secundam, ille ad tertiam refertur sepius. Quod idem obseruari so-

let in aduerbijs inde profectis, ut, Amicitia ista me delectat. Hunc in te amorem, quantus sit, aliquando senties. Hic quam istic uiueres iucundius. Inde fit ut pronomen hic, significet id quod præsens uulgo dicitur. Vt, nuncius hic ordine tibi narrabit omnia. Ex harum latore plura cognosces. Non ut dici uulgo solet, ex præsentium latore. Multi fluctibus uitæ huius iactati, hominum genus, ut ait Plato, unquā fore beatum negant. Vitæ huius, id est, præsentis. Plautus, iam hic ero, quæ illic censebis esse me. Terentius. Si tu hic sis, aliter sentias. Idem. Quæ prospexi his oculis.

M. Cælius. M. Fetidium equitem Romanum amici mei filium bonum & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo.

Idem. Quam cito tu istinc discedere cupias, nescio.

M. Cicero. Memini quod mihi desipere uidebare, quod istic potius uiueres, quam nobiscum.

Idem. Romam tibi remigrandum est. Satius est hic cruditate, quam istic fame.

Idem. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere.

Idem. Qui istinc ueniunt, partim te superbum esse dicunt, & nihil respondeas, partim contumeliosum, & male respondeas.

Idem. Licet enim mihi Marce fili apud te gloriari, ad quem

Et hereditas huius gloriæ, et factorum imitatio pertinet.

Idem. Quod si ea quæ dixi non ita essent, quis tamen se ita durum agrestemque præberet, qui hanc mihi non daret ueniam?

Idem. Me autem tuus sonus, et subtilitas ista delectat.

HOC MEVM, HOC NOSTRVM,

tuum istud, istud uestrum, et à recentioribus

et ab antiquis oratoribus dici eleganter.

ter. Cap. LXXXIX.

AB hac nostra Progymnasmaton quasi segete illud reiiciendum non sit. Id enim tum ueteres tum nostræ huius memoriæ oratores observant: quibus tam uoluptifica amœnitas est, tam amœna modulatio, tamque modulata suauitas: ut eorum dicendi genera indicta præterire non queam. Sed ad rem accedimus. Pronomen hic, cum meo aut nostro, iste cum tuo aut uestro adiunctum, orationem reddit uberiores. ut, Hic meus amor, tuum istud studium, uester iste honor.

Actius. Bloquere proprie, ac pauore hunc meum expectora. Terentius. Curre ad Bacchidem hanc uicinam nostram, huc euoca uerbis meis.

Idem. Illa sese interea commodum huc aduorterat in hanc nostram plateam.

Politianus. Ruscum hoc nostrum Foculanum ne fastidias.

Idem. Absit excellentissime rex ut tuæ istæ immortalitate dignissimæ laudes in uasto illo nostræ fragilitatis aceruo deliteant.

Idem. Sed erunt hæ nostræ uigiliæ tamen autoritate quoque Maximilianæ uestri Romanorum inuictissimi regis mun-

niendæ. *Idem.* Quo tuæ isti uoluntati atq; honestissimo desiderio satisfaciam.

Idem. Plerunq; ad indoctos epistolæ istæ uestre mitti solent.

Idem. Utendum magnis nominibus fuit: ut stomacho isti tuo potius occurrerem.

M. Cicero. Scire enim cupio quid agas, quid expectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes.

Idem. Sic habeto: non tibi maiori esse curæ: ut iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi.

Idem. His nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum et fidem perspicere possis, eum tibi ita commendo, ut homines grati et memores benemeritos de se commendare debent.

Idem. Totum deniq; hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum tuam istam et uictoria et fide præstantem.

Idem. Pergratum mihi feceris: si dederis operam ut hic intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse.

Idem. Iste tuus amicus apud me commendatione non eget.

Idem. Velim existimes animum mihi istum tuum uehementer probari.

Idem. Hæc nostra laus erit illustrior.

Idem. Non grauarer Læli, nisi et hos uelle putarem, et ipse cuperem, te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere.

Idem. Cogitantes quæ supera atq; cœlestia, hæc nostra ut exigua et minima contemnimus.

Idem. Hæc nostra finitima uestris ignota esse nolui.

Idem. Huic meæ rogationi potius non cōtinuò responderunt.

Idem. Ista tua culpa est, qui uerecundiam tecum extuleris,
et non hic nobiscum reliqueris.

Idem. M. Marcellus hic noster, qui nunc ædilis curulis est:
et profectò nisi ludos nunc faceret, huic nostro sermoni in-
teresset.

Idem. Quoniam mihi leuius quoddam onus imponitis, neq;
ex me de oratoris parte, sed de hac mea quantulacunq; est fa-
cultate quaeritis, exponam uobis.

Idem. Neq; enim sumus nimis auidi: ista tua mediocri eloquē-
tia contenti sumus.

Idem. Incredibile est enim quàm sit omneius ciuile præter
hoc nostrum inconditum.

Idem. Ista tua nullum ad usum meum, tantum cognoscendi stu-
dio adductus requiro.

Idem. Quid enim hic meus frater ab arte adiuuari potuit,
cum à Philippo interrogatus quid latraret, furem se uidere
respondit?

Idem. Quare Coracem istum uestrum patiamur nos quidem
pulos suos excludere in nido, qui euolent clamatores odiosi
ac molesti.

Nonnunquam tamen fit, ut iste cum nostro, et hic cum
tuo addatur.

Ista hæc. Aclius. Ista hæc tua aufer terricula: atque animum iratum
comprime.

Isti nostri Plautus. Ita sunt isti nostri diuites, si quid bene facias, leuior
pluma est gratia: si quid peccatum est, plumbeas gerūt iras.

ID QVOD, PRO EO QVOD EST
quæ res, non in scite dici solitum, Cap. XC.

EX præceptione superiore sciri potest facile, duobus *id quod* pronominibus idem significantibus simul positis, quorum unum si solum positum esset, perfectum relinqueret sensum, orationem fieri uberiorem: id quod ex hac præceptione itidem agnoscere possis. Nam pronomen id, nonnunquam significat quantum relatiuum quod: pro quo non inuenuste usurpari dicebamus. Quum igitur sermone domestico dicimus quæ res: eius loco id quod, dicemus usitatè admodum. ut, Hac nostra ætate nimia honorum cupiditas, id quod reipub. perniciosum est, nobilissimum queng; occupat. Bonus coquus, quàm uir doctus, id quod eleuat literarū studia, pluris fieri solet. Immeriti cumulantur honoribus, uiri boni repulsam patiuntur: id quod in causa est, quur non magno studio uirtus ipsa colatur.

Sed in parenthesi sæpius fit.

Lucretius. Id quod iam supera tibi paulo ostendimus ante.
Hermolaus Barbarus. Id quod senario Græco significantius exprimetur.

Quintilianus. Minus indulgere eloquentiæ Stoici ueteres: sed quū honesta suaserunt, tum in eligendo probandoq; quod instituerant, plurimum ualuerunt: rebus tamen acuti magis, quàm (id quod sanè non affectant) oratione magnifici.

C. Cassius. Videbaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra & reipub. causa semper fecisti, sed etiam grauem curam suscepisse.

Sallustius. Ad hoc, providendū est quo nam modo Italia atq; prouinciæ tutiores sint, id quod factu haud obscurum est.

M. Cicero. Id quod Socratem, qui uoluptatem nullo loco numerat, audio dicentem, cibi condimentum esse famem, potio-
nis sitim.

Idem. Omnes molestias & sollicitudines (quibus & te miserrimā habui, id quod mihi molestissimū est, Tulliolamq; quæ nobis nostra uita dulcior est) deposui.

Idem. Secedant improbi, secernant se à bonis, unum in locum congregentur, myro denique, id quod sæpe iam dixi, secernantur à bonis.

Idem. Habetis omnes ordines, omnes homines, uniuersam rempublicam, id quod in ciuili causa hodierno die primum uidemus, unum atq; idem sentientem.

Idem. Diem consumi uolebant, id quod est factum.

Idem. Illi uerò non modo cum hostibus, uerum etiam cū fluctibus, id quod fecit, dimicare melius fuit.

Idem. Quem uerò non pudet, id quod in plerisq; uideo, hunc ego, non reprehensione solum, sed etiam poena dignum puto.

Idem. In quo illos quoque errare arbitror, qui si quando, id quod mihi nunquam placuit, complures adhibent patronos, uti quenque eorum minimum putant esse, ita cum primum uolunt dicere.

Idem. Quòd si unquam populo Rom. concessum esset, ut iurare concitatus uideretur, id quod docebam sæpe esse concessum, nullam illi causam iustiore[m] fuisse.

Idem. Sæpe enim audiui poëtam bonum neminem, id quod à Democrito & Platone inscriptis relictum esse dicunt, sine inflammatione animorum existere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris.

Idem. At si nos, id quod maximè debet, nostra patria deletat, cuius rei tanta uis est ac tanta natura: ut i thacā in asperimis saxulis tanquam nidulum affixam sapientissimus uir immortalitati anteponeret: quo amore tandem inflammati

esse debemus in eiusmodi patriam, quæ una in omnibus terris domus est uirtutis, imperij, dignitatis?

RELATIVVM VEL ADIECTIVVM

ad genus neutrum quando transferendum,

Caput XCI.

Iucundum auribusq; gratum eloquentia illa est: quum re Neutrum
latium aut nomen adiectiuum aliud habens substantiuū genus fre
cum significatu suo id quod nomen res una significat: quæ usur
utrunq; ad genus neutrum traduci ut, Amicitia optimum pari.
est, id est, res optima. Epistolæ tuæ ubertatem elegantiamq;
& humanitatem admiror: quæ diuinum tibi inesse ingenium
docent. Ciborum uarietas pestiferum est. Archilochus Pa
rius tolerantia in rebus aduersis patientiam appellans, deo
rum inuentum esse dicebat.

Aristoteles. Honor externorum bonorum maximum est.

Idem. Mens est eorum quæ in nobis insunt præstantissimū.

Plato. Pulchrum certe & stabile quiddam est ueritas.

Idem. Labor & somnus disciplinis contraria sunt.

Idem. Canis cani, boui bos, asinus asino, sus sui uidetur esse pulcherrimum.

Titinnius. Formicæ pol per simile est rusticus homo.

Propertius. Nec forma æternum, haud cuiquam est fortuna perennis.

Ouidius. Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Idem. Turpe iacens mulier multo madefacta lyæo.

Virgilijs. Quum Daphnidis arcum.

Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca

Et quum uidisti puero donata dolebas.

Idem. Varium & mutabile semper Fœmina.

PROGYMNASMATVM

Idem. Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres, Dulce satis humor.

Rebus
fecisset.

A. Gellius. Memoratis multis magnisq; rebus, quæ bene ac beneuole post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam.

Idem. Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones à solo numero stellarum dictum putat. Vbi numerus etiã mutatur.

Idem. Exortus & occasus mobilia & uaria sunt.

Idem. Critolaus Peripateticus & malum esse uoluptatẽ ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias.

Quintilianus. Facultas dicendi si in malos incidit, iudicanda est malum.

M. Varro. Verbenarius ferebat uerbenam, id erat caduceus, pacis signũ. Nã Mercurij uirgã possumus existimare, Sallustius. Virtus, uigilantia, labor apud Græcos nulla sunt.

Idem. Dolus atq; malitia fide chariora erant.

M. Cicero. Bonum liberi, misera orbitas: bonum patria, miserum exilium: bonum ualetudo, miserum morbus: bonum integritas corporis, misera debilitas: bonũ incolumis acies, misera cæcitas.

Idem. Quum omnium rerum mors sit extremum.

Et poëtis & oratoribus huiusmodi genus dicendi consuetudinarium est.

QVOD RELATIVVM ANTECEDENTIA duo habēs, cū posteriore cōueniat elegātius, Ca. XCII.

Qui posteriori cōformatũ.

A

B his præceptionibus, quæ Progymnasmata appellamus, illud abiectum esse nolimus. Quũ relatiuum

uim

unum duo habet antecedentia, quorū posterius prioris enarratiuum est: cum posteriore, siue proprium nomen sit siue appellatiuum, quā cum priore conueniat elegantius in genere, casu, & numero. ut, Apud Belgas oppidum est moenibus ualidisimum, fossis munitissimum; uiris mauortijs instructissimū, qui Ambiani dicuntur. Prope Ambianos uicus est, ubi natus sum, quod Lullium dicitur. Amoenum flumen qui Sella dicitur, inter Lullium interfluit.

Plato. Extabat lex de hominibus sub Saturno, & semper, & nunc etiam apud deos extat: ut quicumq; homines pie iusteq; uitam egissent: quum ē uita migrarent, ad beatorum insulas profecti, omni felicitatis genere, ab improbis longe semoti fruerentur. Qui uerò impie iniusteq; uixissent, ij in punitionis iusti; supplicij carcerem, quod appellāt Tartaron, protraherentur miseri.

Virgilius. Arcumq; manu celeresq; sagittas
Corripuit: fidus quæ tela gerebat Achates.

Plinius. Omnibus ouis medio uitelli parua inest uelut sanguinea gutta: quod esse cor auium existimant.

Quintilianus. Ab antiquis dictos tenores comperi, uidelicet declinato à Græcis uerbo, qui τόνους dicunt: uel accentus, quas Græci προσωδιᾶς uocant.

Idem. Absurdum forsan uideatur dicere barbarissimum, quod est unius uerbi uitium, fieri per numeros aut genera, sicut solæcismus.

Valer. Maximus. Coenanti apud Scopam in Cranone, quod est in Thesalia oppidum, nunciatum est duos iuuenes ad ianuam uenisse.

M. Varro. In hac ciuitate agros colunt arenosos: propter hoc fluit amnis, quam olim Albulam dicunt uocitatam. No-

nus tamen Marcellus annum generis esse foemini affirmat hoc exemplo.

M. Cicero. Nihil est illi principi deo, qui omnem mundū regit, quod quidē in terris fiat acceptius, quā cōcilia cōtūsque hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur.

Idem. Homines hac lege generati sunt, qui intuerentur illū globū, quem in templo hoc medium uides, quæ terra dicitur.

Idem. Iusque animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sydera & stellas uocatis.

Idem. Inopem, probum tamen & modestum si defenderis: omnes non improbi humiles, quæ maxima in populo multitudo est, præsidium sibi paratum uident.

Idem. Omni in re difficillimū est formam, qui character græcè dicitur, exponere optimi, & aliud alijs uidetur optimum.

Hoc tamen semper imitandum non esse, Valerianum illud documento sit. Senatus, inquit, assiduam stationem eo loci peragebat: qui hodie quoque Senaculum appellatur.

De relatiuo eo quod accidentis esse literatores dicunt, qualia sunt quale & quantum, idem sentias.

Virgil. Saxum antiquum ingens, campo qui forte iacebat

Limes agro positus, litem ut discerneret aruis,

Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

DE RELATIVO CONVENIENTE

cum antecedente in tribus, genere, casu & numero. Deque imperfecta oratione, Ca. XCII.

Relatiuo
conforma-
tum ante-

Quam præceptionem scribere uolebamus, quum ex alijs multis, tum ex Valla Laurentio quoniam cognita satis uidebatur, ideo de ea scribenda aliquan-

tum temperauimus. Quum igitur antecedens & relatiuum cedens ab eodem reguntur, in casu eodem, genere & numero poni uerbo co- solet. Ea enim perinde ut adiectiuum simul & substantiuum formari habentur. ut, Qua te complector amicitia, ex literis ad te bet: meis abundè satis perspectum est. Quos homines securos nul- liusq; rei curiosos putamus, in utramuis aurem dormire pro uerbali sententia dicuntur. Quas ad me dedisti literas, fue- runt gratissimæ. In orationis altera parte id uel hoc poni possit. ut, Quem habes librum, is magno emitur. In huius- modi dicendi genere antecedens relatiuo non sæpe præponi- tur: nisi à poëtis.

Plaut. Naucratem quæ conuenire uolui, in naui non erat.

Terent. Eunuchum quæ dedisti nobis, quas turbas dedit?

Virgilius, Urbem quam statuo uestra est.

M. Cato. Agrum quem Volsci habuerunt, campestris ple- nus Aboriginum fuit.

Hæ autem orationes quo astruantur ordine tātum abest ut cum præceptoribus alijs sentiam: ut contra sentiam. Earum enim priorem partem suspensiuâ imperfectaq; sen- tentia puto pronunciandam, quod in alijs quoque dicendi generibus fieri solet.

Lucilius. Tu qui iram indulges nimis, manus abstinere à mu- liere melius est.

Aul. Gellius. H. litera, siue illam spiritum magis quàm li- teram accipi oportet, inferebant eam ueteres nostri plerisq; uocibus uerborum firmandis roborandisq; ut sonus earum esset uiridior uegetiorq;.

Idem. Tertius uentus, qui ab oriente hyberno spirat, Vul- turnum Romani uocant.

Idem. In libris quos de uita P. Scipionis Africani compo- si-

PROGYMNASMATVM

1 **2** **3** **4** **5** **6** **7** **8** **9** **10** **11** **12** **13** **14** **15** **16** **17** **18** **19** **20** **21** **22** **23** **24** **25** **26** **27** **28** **29** **30** **31** **32** **33** **34** **35** **36** **37** **38** **39** **40** **41** **42** **43** **44** **45** **46** **47** **48** **49** **50** **51** **52** **53** **54** **55** **56** **57** **58** **59** **60** **61** **62** **63** **64** **65** **66** **67** **68** **69** **70** **71** **72** **73** **74** **75** **76** **77** **78** **79** **80** **81** **82** **83** **84** **85** **86** **87** **88** **89** **90** **91** **92** **93** **94** **95** **96** **97** **98** **99** **100** **101** **102** **103** **104** **105** **106** **107** **108** **109** **110** **111** **112** **113** **114** **115** **116** **117** **118** **119** **120** **121** **122** **123** **124** **125** **126** **127** **128** **129** **130** **131** **132** **133** **134** **135** **136** **137** **138** **139** **140** **141** **142** **143** **144** **145** **146** **147** **148** **149** **150** **151** **152** **153** **154** **155** **156** **157** **158** **159** **160** **161** **162** **163** **164** **165** **166** **167** **168** **169** **170** **171** **172** **173** **174** **175** **176** **177** **178** **179** **180** **181** **182** **183** **184** **185** **186** **187** **188** **189** **190** **191** **192** **193** **194** **195** **196** **197** **198** **199** **200** **201** **202** **203** **204** **205** **206** **207** **208** **209** **210** **211** **212** **213** **214** **215** **216** **217** **218** **219** **220** **221** **222** **223** **224** **225** **226** **227** **228** **229** **230** **231** **232** **233** **234** **235** **236** **237** **238** **239** **240** **241** **242** **243** **244** **245** **246** **247** **248** **249** **250** **251** **252** **253** **254** **255** **256** **257** **258** **259** **260** **261** **262** **263** **264** **265** **266** **267** **268** **269** **270** **271** **272** **273** **274** **275** **276** **277** **278** **279** **280** **281** **282** **283** **284** **285** **286** **287** **288** **289** **290** **291** **292** **293** **294** **295** **296** **297** **298** **299** **300** **301** **302** **303** **304** **305** **306** **307** **308** **309** **310** **311** **312** **313** **314** **315** **316** **317** **318** **319** **320** **321** **322** **323** **324** **325** **326** **327** **328** **329** **330** **331** **332** **333** **334** **335** **336** **337** **338** **339** **340** **341** **342** **343** **344** **345** **346** **347** **348** **349** **350** **351** **352** **353** **354** **355** **356** **357** **358** **359** **360** **361** **362** **363** **364** **365** **366** **367** **368** **369** **370** **371** **372** **373** **374** **375** **376** **377** **378** **379** **380** **381** **382** **383** **384** **385** **386** **387** **388** **389** **390** **391** **392** **393** **394** **395** **396** **397** **398** **399** **400** **401** **402** **403** **404** **405** **406** **407** **408** **409** **410** **411** **412** **413** **414** **415** **416** **417** **418** **419** **420** **421** **422** **423** **424** **425** **426** **427** **428** **429** **430** **431** **432** **433** **434** **435** **436** **437** **438** **439** **440** **441** **442** **443** **444** **445** **446** **447** **448** **449** **450** **451** **452** **453** **454** **455** **456** **457** **458** **459** **460** **461** **462** **463** **464** **465** **466** **467** **468** **469** **470** **471** **472** **473** **474** **475** **476** **477** **478** **479** **480** **481** **482** **483** **484** **485** **486** **487** **488** **489** **490** **491** **492** **493** **494** **495** **496** **497** **498** **499** **500** **501** **502** **503** **504** **505** **506** **507** **508** **509** **510** **511** **512** **513** **514** **515** **516** **517** **518** **519** **520** **521** **522** **523** **524** **525** **526** **527** **528** **529** **530** **531** **532** **533** **534** **535** **536** **537** **538** **539** **540** **541** **542** **543** **544** **545** **546** **547** **548** **549** **550** **551** **552** **553** **554** **555** **556** **557** **558** **559** **560** **561** **562** **563** **564** **565** **566** **567** **568** **569** **570** **571** **572** **573** **574** **575** **576** **577** **578** **579** **580** **581** **582** **583** **584** **585** **586** **587** **588** **589** **590** **591** **592** **593** **594** **595** **596** **597** **598** **599** **600** **601** **602** **603** **604** **605** **606** **607** **608** **609** **610** **611** **612** **613** **614** **615** **616** **617** **618** **619** **620** **621** **622** **623** **624** **625** **626** **627** **628** **629** **630** **631** **632** **633** **634** **635** **636** **637** **638** **639** **640** **641** **642** **643** **644** **645** **646** **647** **648** **649** **650** **651** **652** **653** **654** **655** **656** **657** **658** **659** **660** **661** **662** **663** **664** **665** **666** **667** **668** **669** **670** **671** **672** **673** **674** **675** **676** **677** **678** **679** **680** **681** **682** **683** **684** **685** **686** **687** **688** **689** **690** **691** **692** **693** **694** **695** **696** **697** **698** **699** **700** **701** **702** **703** **704** **705** **706** **707** **708** **709** **710** **711** **712** **713** **714** **715** **716** **717** **718** **719** **720** **721** **722** **723** **724** **725** **726** **727** **728** **729** **730** **731** **732** **733** **734** **735** **736** **737** **738** **739** **740** **741** **742** **743** **744** **745** **746** **747** **748** **749** **750** **751** **752** **753** **754** **755** **756** **757** **758** **759** **760** **761** **762** **763** **764** **765** **766** **767** **768** **769** **770** **771** **772** **773** **774** **775** **776** **777** **778** **779** **780** **781** **782** **783** **784** **785** **786** **787** **788** **789** **790** **791** **792** **793** **794** **795** **796** **797** **798** **799** **800** **801** **802** **803** **804** **805** **806** **807** **808** **809** **810** **811** **812** **813** **814** **815** **816** **817** **818** **819** **820** **821** **822** **823** **824** **825** **826** **827** **828** **829** **830** **831** **832** **833** **834** **835** **836** **837** **838** **839** **840** **841** **842** **843** **844** **845** **846** **847** **848** **849** **850** **851** **852** **853** **854** **855** **856** **857** **858** **859** **860** **861** **862** **863** **864** **865** **866** **867** **868** **869** **870** **871** **872** **873** **874** **875** **876** **877** **878** **879** **880** **881** **882** **883** **884** **885** **886** **887** **888** **889** **890** **891** **892** **893** **894** **895** **896** **897** **898** **899** **900** **901** **902** **903** **904** **905** **906** **907** **908** **909** **910** **911** **912** **913** **914** **915** **916** **917** **918** **919** **920** **921** **922** **923** **924** **925** **926** **927** **928** **929** **930** **931** **932** **933** **934** **935** **936** **937** **938** **939** **940** **941** **942** **943** **944** **945** **946** **947** **948** **949** **950** **951** **952** **953** **954** **955** **956** **957** **958** **959** **960** **961** **962** **963** **964** **965** **966** **967** **968** **969** **970** **971** **972** **973** **974** **975** **976** **977** **978** **979** **980** **981** **982** **983** **984** **985** **986** **987** **988** **989** **990** **991** **992** **993** **994** **995** **996** **997** **998** **999** **1000**

L. Píso. ij contemnentes eum, assurgere ei nemo uoluit.

M. Cicero. Quam illa quum legeret flens. Erat enim scripta amatorie. Caput autem literarum hoc erat.

RELATIVVM, QVI, QVAE, QVOD
antecedenti præponendum. Cap. XCIII.

Qui, quæ,
quod præ
ponenda.

Q Vum oratorum aliorum, tum M. Tullij suauitatem dicendi qui imitandam sibi proposuerit: is illud obseruandum curabit: ut relatiuum quod uel quodcūque uel quoduís habens pronomen speciei prioris, hoc est ille, iste, ipse, hic et is, antecedens, in oratione priore ponatur, eiusq; antecedens in posteriore. Hoc tamen antecedens sit frequentius hic, hæc, hoc, uel is, ea, id, uel idem, rarius ille, iste, ipse, ut: Qui amicum extrema subeuntem pericula comitatur: Idem amici appellatione indignus non est. Quorum supercilia omnino demissa sunt: ij uituperones inuidiq; sunt. Quæ supercilia in nasum deflexa uidemus: ea uiri superciliosam seueritatem ostendunt.

Bias Priæneus. Infelicitatem ferre qui nescit, is infelix est.

Aristoteles. Quibus ad corpus frequentissime utimur, ea ualitudini conferunt plurimum.

Idem. Beneficia qui facile accipit, idem non facile confert.

Idem. Qui ob uirtutem amici sunt, ij prompti sunt ad beneficia sibi mutuo conferenda.

Plato. Qui corpus exercent, animumq; negligunt, ij id quod natura seruit, colunt, spernuntq; quod imperat.

Idem. Quos insanabiles esse legislator senserit, eos ultimo

afficiet supplicio, non ignorans qui insanabiles sunt, eis fore satius mori quam uiuere.

Idem. Aduersus ciuitatē qui peccat, is iniuriā facit omnibus.

Idem. Qui nunquam seruiuit, is laude dignus esse dominus nunquam poterit.

Ennius. Quorum uirtuti belli fortuna pepercit, Horundē me libertati parcere certum est.

Idē. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmā ipsi petūt.

Plautus. Fortiter malū qui patitur, idē post potitur bonum.

Idē. Cui homini dii sunt propitij, lucrū ei profecto obijciunt.

Idem. Quod tibi lubet, id mihi impera.

Idem. Quod mihi prædicas uitium, id tibi est.

Idem. Haud æquum facit, qui quod didicit, id dediscit.

Idem. Si quid dictum est per iocum, non æquum est id te serio præuortier.

Iacobus Antiquarius. Qui te laudibus prosequendi finem facit, is admirandi rursus quærit initium.

Plinius. Quibus longa crura, ijs longa et colla.

Quintilianus. Si cui est mens tam illiberalis, ut obiurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima quæq; mancipia, durabitur.

C. Hemina. Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt.

C. Gracchus. Alij uini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

M. Varro. Quem puerum uidisti formosum, hunc uides deformem in senectā.

M. Cato. Auaritia omnia uitia habere putabāt. Sūptuosus, cupidus, elegans, uitiosus qui habebatur, is laudabatur.

M. Cicero. Nobis autem uidetur quicquid literis mandetur, id commendari omnium eruditorum lectione decere.

PROGYMNASMATVM

Idem. Qui dolet rebus alicuius aduersis, idem alicuius etiam secundis dolet, Vt, Theophrastus interitum deplorans Callisthenis sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur.

Idem. Quæ appetitio aduersus rationem incitata est uehementius, ea libido est uel cupiditas effrenata.

Idem. Quæcunq; mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populum secuturam.

Idem. Qui semel uerecundiæ fines transierit, eum bene & nauiter oportet esse impudentem.

Idem. Qui ex numero ciuium dementia aliqua deprauati hostes patriæ semel esse coeperunt: eos quum à pernicië reip. repuleris, neq; ui coërcere, neq; beneficio placare possis.

Idem. Qui uero in libera ciuitate ita se instruunt ut metuantur: his nihil potest esse dementius.

Idem. Qui alteri exitium parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem ut participet parem.

Idem. Qui se locupletes, honoratos, & beatos putant, hi ne obligari quidem beneficio uolunt.

Idem. Neq; enim boni est & liberalis parentis, quæ procreauerit, & educarit, eum non & uestire & ornare, præsertim quum te locupletem esse negare non possis.

Idem. Qui errore imperitiæ multitudinis pendet, hic in magnis uiris non est habendus.

Idem. A quo expeditior & celerior remunerario fore uidetur, in eo fere est uoluntas nostra propensior.

Idem. Quorum patres aut maiores in aliqua gloria præstiterunt, eorum pleriq; in eo genere laudis student excellere.

Idem. Tunc res male se habet: quum quod uirtute effici debet, id tentatur pecunia.

Idem. Non dicam plura, ne in quo te obiurgem, id ipsum uidear imitari.

ANTE RELATIVVM QVOD, ANTECEDENS hoc uel id sine ullo medio præponi.

Caput XCV.

P Receptionem eam quam superiore capite scribebam *Is qui.*
mus, obseruandam semper tibi ne persuadeas: illā quæ *Id quod*
nihil minus habeat elegantie subscribimus. Quum re-

latium qui, quæ, quod habet pronomen speciei primitiue
antecedens, tum antecedens hoc uel id ante relatiuum sine ul-
lo medio non incomposite præponi solet. Vt, nulla est amici-
tia ea quæ sibi lucrum proponit. Amicitie personam detra-
hit is, qui fenestrato pectore uerum se amicum ostendit. Cor-
uis & lupis largitur hic qui in ingratos nūquam ulla benefi-
ciorum magnitudine satis oneratos confert beneficia.

Aristoteles. Nullū uirtutis opus eorū q̄ tractat multitudes
Plato. Dimidium mentis Iupiter aufert ijs qui seruitutis for-
ti subiecti sunt.

Idem. Extrema iniustitia est, iustum uideri eum qui ius-
tus non sit.

Idem. Oportet uirum eum qui regia instructus est peritia,
etiam si priuatus uiuat, regem appellari.

Idem. Si quis rem sublatam furto sciens receperit, in eadem
culpa sit, in qua is qui furatus est.

Terentius. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit?

Plinius Iunior. Ita natura comparatum est, ut ea quæ scri-
psimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus.

Quintilianus. Eo quod natura bonum est, bene uti licet.

Idem. Certe non conuenit ei quem oratorem esse uolumus,

inuista tueri scientem.

Idem. Nihil peius est his qui paulū aliquid ultra primas li-
teras progressi, falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt.

Idē. Pigri est ingenij cōtentū esse ijs quæ sunt ab alijs inuēta.

Idem. Melius gubernantur ea quæ consilio reguntur, quàm
quæ sine consilio administrantur.

^{sup 21}
^{sup 11} M. Cicero. Ita est libido puniendi huius qui uideatur lesisse iniuria.

Idem. Querendi defatigatio turpis est: quum id quod quaeritur sit pulcherrimum.

Idem. Quod si iam sunt id quod cum summo furore cupiunt, adepti, num illi in cinere urbis & sanguine ciuium, quæ mente scelerata ac nefaria cupierunt, consules ac dictatores aut etiam reges se sperant futuros?

Idem. Oportet & eum qui paret, sperare se aliquo tempore imperaturum: & illum qui imperat, cogitare breui tempore sibi esse parendum. Postremo hoc exemplo docere pronomen illud præponi posse: ut in illo quoq; Ciceronis eiusdē. Tantam uim habet illa quæ recte à bono poëta dicta est *fle-
xanima*, atq; omnium regina rerum oratio, ut non modo inclinantē erigere, aut stantem inclinare, sed etiam aduersantē & repugnantē, ut imperator fortis ac bonus capere possit.

Itemq;. Difficilius intelligatur quod patronus uelit dicere, quàm si ipse ille qui patronū adhibet, de resus diceret. Eandē uocē interponit Martialis. Ille inquit, dolet uerē qui sine teste dolet. Titinnius inter id & quod, aliqd interponit. Vti eū, inquit, oportet libertatē, qui sapit. Sed hæc rariora sunt.

QVOD RELATIVORVM PRONOMI-
numelegantia aduerbia imitentur, Cap. XCVI.

Vbi de relatiuorum pronominum elegantia dicimus, Relatiua
 ibidem nobis dicendum uidetur de aduerbijs ijs quæ aduerbia
 relationem habeant. Quemadmodum relatiuū, qui, lia;

quæ, quod, antecedenti, quod pronomen primitiuum sit, præ
 ponendum uel postponendū diximus: ita sentimus aduerbiū
 relatiuum, quod per pronomen quod exponitur, postponi
 raro antecedenti aduerbio, quod per pronomen primitiuum
 declarari solet, sed sæpius multo præponi. ut Quod mihi se-
 creto in aurem dixeris, ubi posueris, ibidem recipies. Quo
 iturus sum ibi amicorū nullus est. Vnde uenio ibi nullus est.
 Aristoteles. Vbi uirtus non honoratur maxime, ibi esse non
 potest optimorum in rep. status.

Plato. Vbi impudens senectus est, ibi inuerecundos iuuenes
 esse necesse est.

Næuius. Si unquam quicquam filium rescuiero argentum
 amoris causa sumpsisse mutuum: Extemplo illò te ducam, ubi
 non despuas.

Cæcilius. An ubi uos sitis ibi consilium claudat?

Pacuius. Fortunā insanā eē et brutā perhibēt philosophi.
 Saxiq; ad instar globosi prædicant esse uolubilem.

Quia quo saxū impulerit fors, eò cadere fortunā autumat.

Cecā ob eā rē esse uocant, quia nil cernat quo se se applicet.

Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisq; sit.

Brutam, quia dignum aut indignum nequeat internoscere.

Terentius. Hic ubi opus est nihil ueretur: illic ubi nihil opus
 est, ibi uerentur.

Quintilianus. Nec pingere quisquam aut fingere cœpit à pe-
 dibus. Nec deniq; ars ulla consummatur ibi unde oriendū est.

Idem. Ea quæ uulgo recepta sunt, hoc ipso quòd incertum
 authorem habent, uelut omnium fiunt. Quale est, ubi amici

ibi opes. Et conscientia mille testes.

Valerius Maximus. Coriolanus quo latebras quaesitum uenerat, ibi breui summum adeptus est imperium.

Sallustius. Vbi diuitiae clarae habentur, ibi omnia bona uilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia.

M. Cicero. Vltimas terras lustrasse Pythagoram, Democritum, Platonem accepimus. Vbi enim quid esset quod disci posset, eò ueniendum indicarunt.

Idem. Ea perturbatio est omnium rerum, ut suae queng; fortunae maxime poeniteat, nemoq; sit, quin ubiuis quam ibi ubi est, esse malit. Cum pronomine antecedente aduerbium relatiuum adiungi potest.

Idem. Cicero. Quid enim praclarius quam honoribus & reip. muneribus perfunctum senem posse suo iure dicere idē quod apud Ennium dicat ille Pythius Apollo, se esse cum unde sibi, si non populi & reges, at omnes sui ciues consilium expetant suarum summarum rerum incerti.

RELATIVVM QVI, QVAE, QVOD.
sine ullo antecedente tam à poëtis quam ab oratoribus
non insolenter usurpari. Cap. XC VII.

Ante=
des cōmu
ne subau=
ditum.

Quod scribimus, ex lectione non oratorum solum sed poëtarum quoque agnoscere possis. Hoc autem est. Relatiuum qui, quae, quod, sine antecedente crebro ponitur, quum antecedens id facile intelligitur, hoc est pronomē primitiuum, ut, Qui literas scripsit, amicus est. Cui secundae res adsunt ne superbiat. Quem laesisti semel, amicum ne putes.

Ennius. Otio qui nescit uti, plus negotij habet.

Quàm quum est negotium in negotio.

Nam cui quid agat institutum est: nullo negotio:

Id agit: studet tibi: mentem atq; animum delectat suum.

Lucilius. Quod tibi magnopere cordi est, mihi uehementer displicet.

Horatius. Bene est cui deus obtulit Parca quod satis est manus:

Propertius. Errat qui finem uasani querit amoris:

Tibull. Qui fuit horrendos prius qui protulit enses,

Quàm ferus, & uere ferreus ille fuit?

Luca. Non gratis moritur iugulo qui prouocat hostem

Ouid. Tunc bene fortis equus reſerato carcere currit,

Quum quos prætereat, quos uè sequatur habet.

Idem. Non habet unde suum paupertas pascat amorem.

Idem. Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.

Plautus. Qui homo timidus erit in rebus dubijs, naucl non erit.

Ter. Qui amat cui odio ipſus est, bis facere stulte duco

Vegetius. Qui frumentum necessariaq; non præparat, uincitur sine ferro.

Diuus Hieronymus. Quod promittitur in futuro, non cer- nitur in præſenti.

Plinius Iunior. Mirum pudorem damnationis morte effu- gisse, quem non pudisset damnanda committere.

Apud Quintilianum. Tam deest auaro quod habet, quàm quod non habet.

Quintilianus. Si ueniam meretur qui imprudens nocuit, non meretur præmium qui imprudens profuit.

Idem. Lex est: Qui parentes non aluerit, uinciatur.

Idem. Neq; dignus opera patroni, qui non utitur consilio.

Idem. Quæ uetera nunc sunt, fuerunt olim noua.

Idem. Quod populus crediderit, omnibus debeatur: & quā-
diu quilibet unus super fuerit, esse eū totius summa creditorē.
M. Cicero. Si quis doleat rebus secundis à quo ipse laedatur:
non recte dicitur inuidere.

Idem. Nec me pudet, ut istos, fateri nescire quod nesciam.

Idē. Qui habet, ultrò appetitur, qui est pauper, aspernatur.

RELATIVVM, QVOD APPELLANT
accidentis, quo sit loco ponendum. Cap. XCVIII.

Quantus arte dicendi fuit Cicero, tantus esse quā-
uis desperes: eum tamen etiam procul imitari nihil
te pigeat. Eum autem quo assequi inspicereq; pro-
pius queas: scribendas institutiones has suscepimus: In quib;
haec aspernanda non sunt. Relatiua quæ appellant acciden-
tis, qualia sunt, quale, quantum, quot, antecedentia habent ta-
le, tantum, tot. ijs autem antecedentibus eleganter postponi-
tur, præponuntur elegantius. Præpositis ijs inter utrumque
aliquid elegantissime interponitur. ut, Romana ciuitas talē
haud uidit unquam, qualis fuit Scipio Africanus. Quanto ma-
iores in literarum studio suscepimus labores: tanto fragilita-
tis hominum casus experturi sumus rariores. Quantum me
amas, tantundem mutuo redamaris. Quantum in bello ferrū
posset, tantum in rep. eloquentiam ualere Demetrius Pha-
lerius dicebat.

Aristoteles. Materia quanto melior est, tanto id quod ex ar-
te sit, præclarius est.

Idē. Tēperata gubernatio quāto melior est, tātō durabilior.

Idem. Apud Iberos pugnacem gentem tot erigi obeliscos
cuiq; circa sepulchrum moris fuit, quot hostes necauerit.

Plato. Nihil tantum esse hominibus malum, quantum falsa

Antecedē
tia exp̃sa.

opinio est, arbitror.

Actius. Quāto magis te istiusmodi esse intelligo: Tanto Antigona magis me par est tibi. Consulere & parere.

Terentius. Quot homines tot sententiae.

Idem. Quanto minus spei est, tanto magis amo.

Plinius. Si Virgilio quidem credimus, esculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit.

Quintil. Quantum poësis ab Homero & Virgilio, tantum fastigium accepit eloquentia à Demosthene atq; Cicerone.

Idem. Quantum græci præceptis ualent, tantum Romani, quod maius est, exemplis.

Idem. In oratione si species intueri uelis, totidem penè reperiens ingeniorum, quot corporum formas.

Val. Max. Manifestum igitur est tantum religionis sanguini & affinitati, quantum dijs ipsis immortalibus tributum.

Catilina apud Sallustium. Quanta cuiusq; animo audacia natura aut moribus inest, tanta in bello patere solet.

Marcus Cato. Mons ex sale mero magnus, quantum demas, tantum accrescit.

Marcus Cicero. Moueor enim tali amico orbat, qualis ut arbitror nemo unquam erit, & ut confirmare possum, nemo certe fuit.

Idem. Tu autem Fanni, quod mihi tantum tribui dicis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis amice.

Idem. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo.

Idem. A te tantum peto, quantum & te facere posse; & libenter mei causa facturum esse intelligo.

Idem. Cura igitur si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimum intelligam hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum &

ipse sperarit, nec ego dubitarim.

Idem. Brant præterea hæc animaduertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus. Quales in rep. principes essent, tales reliquos solere esse ciues.

Idem. Licet uidere, si uelis replicare memoriam temporum, qualescūq; summi ciuitatis uiri fuerint, talem ciuitatē fuisse.

Idem. Sic princeps ille philosophiæ Socrates diserebat: qualis cuiusq; animi affectus esset talem esse hominem: qualis autem ipse homo esset, talem eius esse orationem: Orationi autem facta simillima: factis uitam.

Idem. Præclare Socrates hanc uiam ad gloriam maximam & quasi compendariam dicebat esse, si quis id ageret, ut qualis haberi uellet, talis esset.

Idē. Tātū me abesse puto ab impudicitia, quātū tu a pudicitia.

Idem. Recte præcipere uidentur qui monent ut quanto superiores, tanto nos submissius geramus.

Idem. Quamdiu Crassi fuit ambitionis labore uita distracta, tandiu priuatis magis officijs & ingenij laude floruit, quàm fructu amplitudinis aut reip. dignitate.

Idem. Atq; ego in summo oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse nemo fuit.

Idem. Quid uero ille M. Cato? Nonne & eloquentia tanta fuit quantam illa tempora atq; illa ætas in hac ciuitate ferre maximam potuit: & iuris ciuilis omnium peritisissimus.

Idem. Quod homines tot causæ.

Idem. Quod orationum genera esse diximus: totidem oratorum reperiuntur.

Idem. Quot oratores, totidē penè reperiuntur genera dicendi.

Idem. Quot officia oratoris, tot sunt genera dicendi.

Idem. Vocis mutationes totidem sunt, quot animorum: qui

maxime uoce mouentur.

Idē. Sp. Carbilio grauit̃er claudicanti ex uulnere ob remp. accepto, & ob eam causam uerecundanti in publicum prodire, mater dixit. Quin prodis mi Spuri? & quotiescunq; gradum facies, toties tibi tuarum uirtutum ueniet in mentem.

Sine ullo uocabulo, quod in medio positum sit usurpata raro inueniuntur.

Cicero. Quid enim est tantum quantum ius ciuitatis?

Eadem sine antecedentibus posita inuenire est.

Quintilia. Quantum natura studioq; ualeat memoria uel Themistocles testis, quem unum intra annum optime locutum esse Persice constat: uel Mithridates, cui duas & uiginti linguas, quot nationibus imperauit, traditur notas fuisse: uel Crassus ille diues, qui quum Asia præisset, quinq; graeci sermonis differentias sic tenuit: ut qua quisq; apud eum lingua postulasset: eadem ius redditum sibi ferret: uel Cyrus, quem omniū militū tenuisse creditū est nomina. Quin semel auditos quālibet multos uersus protinus dicitur reddidisse Theodectes. L. Piso. Is respondit. Immo uerò carum, si quantum quisq; uolet bibat. Nam ego bibi, quantum uolui.

M. Cice. Medico mercedis quantum poscit, promitti iubeto.

Quantum & tam, contraq; tantum & quā dicta inuenimus.

Proper. Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Terentius. Non hercle uerbis Parmeno dici potest tantum, quā re ipsa nauigatio incommodum est.

Quātum
ifinite po
situm.

Antece-
dēs subau-
ditum.
Quātum
tam.

PRONOMEN QVI, QVAE, QVOD,
prosecundum quando ponatur eleganter:

Caput XCIX.

Qui, quæ, quod, cum
 pronomi-
 nibus me-
 us, tuus,
 suus, &c.

E Legantior dicendi genere linguam, quæ tua diligentia est, quoniam expolire cupis: illud nobis memorie tradendum est: quod quum alij ex ueteribus, tum præcipue recentiores tam accuratè obseruant: ut dedita opera obseruare uideantur. Id autem huiusmodi est. Quum sermone domestico dicimus particulam secundum cum pronomine speciei posterioris & nomine substantiuo: ommissa particula, pronomen qui, quæ, quod, cum iisdem pronomine & substantiuo & uerbo esse, dicetur elegantius. ut, Paupertatem omnem quæ tua est liberalitas, opibus & consilio adiutare non cessas. Quæ tua est liberalitas, id est, secundum tuam liberalitatem. Incultæ inchoatæque orationi meæ, quæ tua humanitas est, facile, puto, ignoscet. Diuitias omnes uirtutis comparatione nullas, quæ tua consuetudo est, esse iudicas.

Beroaldus. In aliena epistola tibi salutem transeunter ascripseram. Tu, quæ tua est dexteritas, euestigio me per epistolam resalutasti.

Politianus. En tibi igitur librum mi Barbare satis emendatum, ni fallor, certe ueterem. Tu quum fueris usus, ad me remittes, non tam, quæ tua est diligentia, incolumem, quam doctissima ista notatum manu.

Idem. Liceat mihi per te, ut opinor, quæ tua est in rebus omnibus æquanimitas, sentire aliud omnino in literis, quam tu sentias.

Idem. Dabis ueniam, quæ tua est humanitas, non loquacitati modò, sed libertati quoque meæ.

Plinius Iunior. Recipies ergo epistolas steriles & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes, sed quæ tua est facilitas, hoc magis dabis ueniam, quòd se non mereri fatentur.

M. Cælius.

M. Cælius. Qui (quæ mea negligentia est) multos sæpe dies ad te cum hic eras non accedebam: nunc cottidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior.

M. Cicero. Si mihi permisisses (qui meus amor in te est) confecissem cum cohæredibus.

Idem. Moriar, ni (quæ tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli quàm inaurari.

Nonnunquam fit, ut pro pronomine qui, quæ, quod, par-

Vt. p. secū-
dum quod

titula ut, ponatur.
Politianus. Nobis Laurentius, ut est homo tui studiosissimus; pro more authoritateq; mandauit, ut eam rem quàm primū, quàm diligentissime.

QVI ABLATIVVM PRO QVO AVT pro quomodo poni non inusitatē; Caput C.

QVI non credas ablatiuum qui pro quo uel quomodo poni non inusitatē, si in cultiorum autorū lectio-
ne studia tua occupaueris? Vt qui uales? qui scis pa-
trem uenisse? Meum est uitreum qui poto.

Qui abla-
tini casus
aut aduer-
bium.

Pacuius. Canis quādo est percussa lapide, non tam appetit illum qui se icit, quàm illum eum ipsum lapidem, qui ipsa icta est, petit.

Pōponius. Ego rumorē parui facio, dū sit rumen qui impleā.

Plautus. Qui in mentē uenit tibi istuc facinus facere tā malū?

Idem. Qui tibi nunc istuc in mentem uenit?

Idem. Qui istuc potis est fieri quæso? Potis est, pro pote est, antiquum.

Idem. Qui nunc uocare?

Idem. Pateram, qui ille potare solitus est, in cistella pertuli.

Idem. Ille olim habuit ignem, qui signum daret.

Terentius. Abs quouis homine beneficium, quum opus est, accipere gaudeas.

Idem. Qui istaec tibi incidit suspicio?

Idem. Qui ille poterit esse in tuto?

Idem. Insanis: qui istuc facere Eunuchus potuit?

Idem. Qui non potest?

Idem. Qui uocare?

Quintilianus. Dubijs probari dubia qui possunt?

M. Cicero. Qui potest igitur habitare in uita beata summi mali metus?

Idem. Qui uero probari potest ut sibi mederi animus non possit: quum ipse medicinam corporis animus inuenerit?

Idem. Qui cum amantiſſime & coniunctiſſime uiuebat.

Idem. Qui enim citius adolescentiæ senectus, quam pueritiæ adolescentia obrepit?

FINIS CENTVRIÆ PRIMÆ.

90

FRANCISCI

SILVII AMBIANATIS PROGYM-
NASMATVM, CENTVRIA
SECVNDA.

IN ORATIONE VITANDA QVAE
sint, Caput I.

INE uitijis uirtutes creari posse, apud Plato-
nem Socrates negat. Ea re adducor, ut credam
his dicendi uirtutibus uitia multa commisceri
posse. Quo igitur multa sint minus, quæ uitan-
da sint ex his nonnulla (non enim possunt om-
nia) hic differamus. In quibus illa sunt.

Iotacismus, id est, nimium frequēs literæ i, repetitio: ut, Iuno Iotacis-
Iuno Iouis iure irascitur. mus

Labdacismus. ut, Sol & luna luce lucens alba & candida. Labdaci-

Myotacismus. ut illud poëtæ cuiusdam est apud Ciceronem: mus.

Impius hortatur me frater, ut meos malis miser mandarem Myotaci-

natos. Itemq; iterum iam aggreditur me, & quietum exusci-
tat: maior mihi moles, maius miscendum est malum. Hanc cer-
te literam euitauit antiquitas: quum alias, tum præcipuè si
uocis proximæ litera prima uocalis esset: ut Censorius Cato
literam detracta die hanc pro diem hanc, autore Quintiliano
dixerit. Eandē ob causam ferendust, optimust, pro ferendum
est, optimū est: aliaq; hoc genus multa in Lucretio Plautoq;
inuenias. Est enim compositio mala, quum uocalis in princi-
pio uerbi posterioris cū literam in fine prioris cōiungitur. Id
qd̄ quū usu uenit, in parū, ut Quintilianus ait, exprimitur: ut,

Multum ille. & Quantū erat, adeo ut penē cuiusdam nouæ literæ sonum reddat. Neq; enim eximitur, sed obscuratur: & tantum aliqua inter duas uocales, uelut nota est, ne cōeant.

Polyfigma.

Polyfigma itidem ab oratione absit, id est, literæ s crebra nimium positio. ut, Sosias in solacio soleas sarciebat suas. Literæ huius repetitio multum, mehercule, orationis euphoniæ inimica est. Ideoq; ibi te ornatē dicere ne putes, ubi dictio in s desinens ab alia excipietur, cuius eadem litera initium sit. Id Virgilius ut euitaret: s in fine ubi detraxerit, inuenitur. ut, Sed tamen iste deus qui sit da Tytire nobis. Idem. Despectus tibi sum nec qui sim quæris Alexi. Nihil minus uitiosum sit, si uoce in hanc s desinente, proxima à litera x inciperet, uel cōtra. Vt, sobrius Xenocrates, mollis Xerxes, ex suo patre. Multo sit uitiosum magis, quum finalem s consonans præcedit: & eam in principio uerbi proximi, consonans alia subsequitur: ut, ars studiorum. Adeo hoc stridet. ut ex antiquis non defuerint qui uitiosum putarent s in fine uerbi collocari: si posterior dictio à consonante inciperet. Quæ causa fuit Seruio, ut Quintilianus ait, subtrahendæ s literæ, quoties ultima esset, aliq; consonante susciperetur. Neq; Lucilium putant uti eadem ultima, quum dicit Serenu fuit, & digno loco. Quæ etiam Cicero in Oratore plures antiquorum tradit sic locutos. Ea adductus causa est Messala, ut s appellaret sibilum nō literam. ideoq; litera hæc s tortuosa colubri facie scribi solet. Ea prudens omitto quæ quum uulgaris aliorum præceptionibus, tum seipsis incognita non sunt quæ fugiantur. Qualia sunt illa: O Tite, tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

S literæ figura.

T frequēs
R frequēs

Amatrices præstigiatrices adiutrices fuerūt. Horror ferri ra puerat me. Illud Ennianū: Africa terribili tremit horrida terra tumultu. Illa quoq; puto, uitāda non nescis. Sola mihi tales

casus Cassandra canebat. Dorica castra. Res mihi inuisa uise
sunt Brute. O fortunatam natam me consule Romam. Qui te
qui tanti talem genuere parentes. Hæc Virgilij ac Ciceronis
sunt, fateor. Eaq; nego reprehendenda si sint omnino parcis-
sima. Huius enim modi dicendi generibus alias quoq; usus est
Cicero. ut, Alia tamen mente remp. capeffenti P. Africanus
de C. Graccho interroganti responderat, iure cæsum uideri.
Idem. In tranquillo tempestatem aduersam optare dementis
est: subuenire autem tempestati quauis ratione, sapientis.
Idem. Terentianus ille Chremes humani nihil à se alienum
putat. Idem. Voluptati autem aurium morigerari debet ora-
tio. Idem. Nec facilis explicatio quæ forma maximè excellat.
Hoc non euitauit Quintilianus plerisq; in locis. Sed exemplū
unum satis sit: Statura breues, inquit, in digitos eriguntur, et
plura infirmi minantur. Vt enim cœne iucundiores sunt in
quibus paucula quedam subacida apponuntur, quibus tāquā
lāguescens stomachus excitetur: ita rara admodum orationis
compositæ asperitas aures quasi iacentes mouet, erigit, oble-
uat. Vel ea uoluntate uidentur appetere, quo artem magis
dissimulēt. Summa enim dicēdi ars est, ita dissimulare, ut ars
non appareat. Quemadmodum Cicero idem de subtili gene-
re dicendi monet, orator uerba uerbis quasi coagmentare ne-
gligat. Habet enim, inquit, ille tanquam hiatus concursu uoca-
lium molle quiddam, & quod indicet non ingratam negligen-
tiam de re hominis, quā de uerbis laborantis. Hunc tamen
hiatum uocalium non pauci præcipiunt esse uitandum: qui tū
fit, quum dictiones multæ in uocales exeuntes ab ijs excipiun-
tur quæ à uocalibus itidem incipiunt. ut, iucunda amicitia es-
se ei homini non potest, cuius ineundæ utilitas causa fuit. Græ-
ci quā Latini hoc uitant diligentius. Vocalis eiusdē crebra

Vocalium
hiatus

PROGYMNASMATVM

nimis repetitio auribus iucunda non est. ut, Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra. Vocalium item quibus exilis sonus est, frequentia nimia uelut languentem facit orationē. ut, Bum si iisset, itionis poenituiisset. Sunt igitur uocales commiscendæ: quemadmodum longas & breues commiscendas esse censemus. Non enim probamus admodum uocales multas eiusdem mensuræ se consequentes. ut, Colligere lapidem uoluit. In longis quàm in breuibus id tolerabilius est.

Periodus Cauendum præterea est ne orationis finis, finis sit carminis
ne sit car- alicuius præcipuè heroici aut elegiaci. Id tamen cauendum ita
minis. non censemus: ut omnino fugiendum sit. Id enim aliquando inuenias, sed perrarum est.

Sallustius. Vbi bonus deteriore diuitijs magis clarum magisq; acceptū uidet, primo æstuat, multaq; in pectore uoluit.

Marcus Cicero. O miserum cui peccare licebat.

Idem. Latent ista omnia Varro magis obscurata & circumfusa tenebris.

Idem. Quum loquerer, tanti fletus gemitusq; fiebant.

Iambus & dactylus, ut ait Cicero, in uersum cadunt maxime. Itaq; ut uersum fugimus, sic hi sunt in oratione euitandi continuati pedes. Aliud enim quiddam est oratio: nec quicquam inimicius quàm illa uersibus.

Monosyl Monosyllaba uox orationem non claudat, nisi sit uerbū sum,
laba à fine aut (quod multo est rarius) quæ, ue, ne. Voce duarum syllabarum clausam aliquando inuenias. Sed prope semper triumpluriumue.

DE PARENTHESI, QVOD RARA BRE
uisq; esse debeat: quodq; in eodem sermone duæ, interdum tres inueniantur, Caput II.

Q Vi de ratione dicendi scripsere, ij omnes (sunt enim multi) inter orationis uirtutes illam enumerant præcipuam: ut dilucida sit. Quum sermo homini datus sit ad expromenda ea quæ animo concipit, quid absurdum magis est, magisq; ineptum, quàm uti sermone eo, qui tam obscurus sit, ut ne ab eo quidem qui loquatur (nisi præmeditatus esset) intelligi queat? Num ne tantum qui taceat consequatur, quantum obscuro sermone utens nō intellectus? Ea autem obscuritas multa fit uerbis ab usu remotis, usu quorum iactantia maioris homines ita delectantur, ut licere sibi permittant uetustissima uerba peneq; situ ambesa interpolare, nouaq; fingere. Maior, si sermo longior est, ut spiritus ullus pronuncians durare possit. Quo uitio imperiti, aut qui doctiores sibi uidentur, sæpe laborant, ut suam orationem putent grauiorem, firmioremq; si huiusmodi clausulis quasi sesquipedalibus facta sit. Maxime, si sermo unus sæpe intercisus, multis alijs sermonibus infercitur. hoc est, quum in sermone eodem multa crebraq; ac longa parenthesis est. Hoc enim genere longior fit oratio, ideoq; obscurior. Item illa sermonis intercisio non parum obscurat orationem. Est autem parenthesis (ut à Quintiliano describitur) dum continuationi sermonis mediis aliquis sensus interuenit, quam interpositionem aut interclusionem dicimus. Tria hæc uitia facile euitabit is qui eorum quasi turpitudinem agnoscet. Primum enim consuetis uti quàm uetusta aut noua eruere, aut fingere, minoris est laboris. Deinde longum quendam contexere sermonem quàm breues multos, maiorem ingenij exigit attentionem, ut quem admodum multas domunculas construere facilius sit, quam eadem materia magnā aliquā. Postremo, si huiusmodi longū sermonē in breues multos commutes, quæ erant interposition-

Obscuritas uitada

Parenthesis.

nes, locum sibi haud dubie inueniant, ut tanquam in ordinem redigantur. Quo dicendi genere oratio non dilucida tantum, sed etiam uehemens efficiatur: quæ aures sæpius ferire uideatur. Hoc autem quo tibi sit facilius, exemplum hoc ascribam. Occupato mihi (hæc enim Progymnasmata scribebam, quæ ut absoluerè properarem, cottidianis amicorum conuitijs penè exurdatus sum) nuntius tristis (quia literas ad me tuas perdiderat) ualere te nuntians (quo delectatus sum) uerbis multis à me (quem tibi amicum esse non ignorabat) contendit, ut ad te scribendo eum (quod imprudens amisisset) excusarem. Hanc hoc facias pacto clariorem. Cottidianis amicorum conuitijs penè exurdatus sum: ut Progymnasmatis his manum extremam imponerem. Is ergo absoluendis quum occupatus essem: ad me nuntius à te uenit. Is autem propterea tristis erat: quod literas ad me tuas perdiderat. Valere te mihi nuntiavit quæ res me delectauit. Quoniam uerò me tibi amicum esse nō ignorabat, uerbis multis à me contendit, ut ad te scribendo eum excusarem: quod eas imprudens amisisset. Hanc autem interpositionis usurpationē damnare omnino ne uidear, quæ oratoribus historicisq; frequens est, sed poetis frequentior, ac sæpe longior, eam breuem esse debere censemus. Nec uitiosus sermo sit, in quo altera aut tertia interposita sit: modo ne sit sermo obscurior, ut: Quoties de te cogito (cogito autem sæpe) nostra consuetudinis pristinae recordatio mihi iucundissima est. Literas ad me si mitteres (nullas enim adhuc abs te recepi) ab amici officio non discederes. Nimia gloriæ cupiditas (quæ est recipub. perniciēs) fugienda est. Quintilianus. Illæ quoq; fabulæ quæ etiam si ab Aesopo originem non acceperunt (nam uidetur primus earum auctor Hesiodus) nomine tamen Aesopi maxime celebrantur) ducere

animos solent, præcipuè rusticorum & imperitorum, qui & simplicius quæ facta sunt, audiunt, & capti uoluptate, ijs quibus delectantur, consentiunt.

M. Cicero. Natura nos (ut ante dixi) noster delectat error.

Idem. Omnes molestias & sollicitudines (quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est) Tulliolamq; (quæ nobis nostra uita dulcior est) deposui.

Idem. Sumus enim natura (ut ante dixi) (dicendum est enim sepius) studiosissimi appetentissimiq; honestatis.

Idem. Sin qua necessitas huius muneris alicui reipub. obuenerit (malo enim alteri quàm nostræ ominari) (neq; enim tantum de nostra: sed de omni rep. disputo) danda erit opera, ut omnes intelligant (si salui esse uelint) necessitati esse parendū.

DE DICENDI PROPRIETATE,

quo retinenda studio sit, Caput III.

Tanta fuit ueteribus ijs qui purè locuti sunt retinendæ proprietatis cura, ut translatis uocabulis raro admodum usi fuerint. Translatorum usum tantum abest ut damnemus, ut si commodè fiat probemus nihil minus, quàm si propria essent. Sed alia uulgo dicendi improprietas quædã est: quæ nobis ordine eo habenda est qua Solocismus. In eo uulgi sermone innumera sunt, ex quibus tam multis pauca illa dicimus. Quod dicunt, dare conuiuium, accipere dicas cum accusatiuo personam significante. Vt, Me conuiuium lauto accipisti. Virgilius. Illos porticibus rex accipiebat in amplis. Ex accipere apud Macrobiū lego eius uerba sunt de Mæcenate. Exceptus est à quodam coena satis parca & quasi cottidiana. Nam penè nulli se inuitati negabat. Post epulum igitur inops ac sine ullo apparatu discedens, Vale dicenti hoc tantum in-

Accipere

Excipere

*ſuſurrauit. Non putabam me tibi tam familiarem. Niſi ſi mē-
dum eſt in peruulgatis codicibus. Excipere enim quū in alijs
multis tum præcipuē in illo ſignificatu dici attendimus: ut ſit
cadentem quampiam rem ne pereat recipere. Inde miſerum
excipere dicitur is qui alienam ſubleuat miſeriā. Eadē quoq;
cauſa dicimus excipere, id eſt loquētis aut dictantis uerba ſcri-
bere. Voces enim facile pereunt. Eæ tamen ſcriptis uelut con-
ſeruantur. uulguſ ita loquitur: Ego ſcripſi hoc ſub doctore.
dicendum eſt, Doctore hoc dictante excepi.*

Ponere Ponere uel apponere dicimus, quod ſeruire dicit uulguſ.
apponere Plautus. Cœna appoſita ē: cœnauiſti mecū, ego accubui ſimul.

Menſam M. Varro de pauonibus. Primus. hos Qn. Hortēſius augura
ſternere li cœna dicitur poſuiſſe. illa omittimus, quia nemo nō ex ple-
be neſcit: ſternere mēſam, accūbere mēſæ, menſam remouere,
prædere, cœnare, præſum, cœnatum, impræſum, incœnatum.

Pro quibus uulguſ dicit, ponere mappā, ſedere ad menſā, de
ponere mappam, facere aut non ſeciſſe prandiū aut cœnam.

Equū adi- Equū adimere equiti, nō ab equite equū remouere, à doctio-
mere: ribus ſolitū dici attendimus. Quod erat genus cēſoriæ notæ.
A. Gellius. Nimis pingui homini & corpulento Cenſ. equū
adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneum ratos eſſe, cum tanti
corporis pondere ad faciendum equitis munus.

Idem. Cui equum in cenſura ademerat.

M. Cicero. Salſum eſt etiam quærentibus & quaſi percontā-
tibus lente reſpondere, quod nollent: ut cenſor Lepidus, quū

M. Antiſtio Pigenſi equum ademiſſet, amiciq; quum uociſtra-
rentur, & quærent quid ille patri ſuo reſponderet: quur
ademptum ſibi equum diceret: quum optimus colonus, parciſ-
ſimus, modeſtiſſimus, frugalifſimus eſſet: me iſtorum, inquit,
nihil credere. Equis publicis ſpoliari & direptos equos pu-

blicos, Val. Maximus dicit.

Aeredituti auctore Nonio Marcello appellantur milites qui bus propter ignominiam subtractum est stipendium.

*Aereditu
ti.*

M. Varro: Stipendium appellabatur, quod æs militare seme stre aut annuum dabatur. Cui datum non sit propter ignomi niam, aereditutus esset. Vulgarium sermone stipendijs priua tus dicitur. In ærarios referri eos dici putamus: qui damnati ærario publico facti sunt obligati. ad emendam condemnati uulgo dicuntur. Emenda uocabulum nihili est, pœna aut mul ta latine dici solet. Inde multare uerbum inclinatum est, qd ad pœnas etiam non pecuniarias referri putamus. Inde Plau tus matrimonio multare dicit, pro eo quod est per diuortium priuare. Eius uerba sunt. Nunquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio? Ad relatos in ærarios redimus.

Stipendiū

*In ærarios
referri.*

*Emenda
barba.*

*Multa
Multare.*

A. Gell. Tū Cens. eū q. intēpestiue lasciuiisset, in ærarios retulit Idem. Visum est parum reuerens responsum, relatusq; in æra rios, ut mox est. In ærarios autem pro eo quod est inter æra rios, uel in numerum ærariorum intelligas. Nam pro parti cula inter, in, poni alias scribimus. Eam ob rem inter ærarios inq; numerum ærariorum, Valerius dicit. Equis publicis, in quit, spoliatos in numerum ærariorum retulerunt.

Idē. Direptis equis publicis iter ærarios referēdos curauerūt Idem. Salinator uerò quatuor atq; triginta tribus in ærarios referre non dubitauit.

Mittere aut dimittere militem aut legionem, eleganter di ctum est. quassare uulgus dicit.

*Mittere
Dimitten
re militē.*

M. Cicero. Pompilius imperator tenebat prouinciam: in cu ius exercitu Catonis filius tyro militabat. Quum autem Pom pilio uideretur unam dimittere legionem, Catonis quoque fi lium, qui in eadem legione militabat, dimisit.

Tōdere et
radere
barbā

Idem. M. quidem Catonis senis est epistola ad Marcum filiū, in qua scripsit se audisse eum missum factum esse à Cōsule. De militibus quoniam hic loquimur: nutrita promissaq; eorum barba, de qua latius fortasse dicemus, admonet me, qui tondere aut radere barbā dicendum esse præcipiam: non autem ut uulgariter dici solet, facere barbā.

Virgilius. Postquam tondenti barbā cadebat.

Aulus Gellius. Quum in eo tempore, Scipionem minorem quadraginta annorum fuisse constaret, quod de barbā rasa ita scriptum esset mirabamur. Comperimus autem cæteros quoque in ijsdem temporibus nobiles uiros barbā in eiusmodi ætate rasitauisse.

Mouere
magistra-
tu.

Mouere magistratu docti dicunt: indoctiores qui habentur, deponere de officio dicunt.

Valerius Maximus. Horum seuerit item M. Valerius Maximus & C. Iunius Brutus Bubulcus Cens. in consimili genere animaduersionis imitati, L. Antonium senatu mouerunt.

Idem. M. autem Antonius & L. Flaccus Cens. Dronium senatu mouerunt.

Sustulit e
senatu

Idem. Geta quum à L. Metello & En. Domitio Cens. senatu motus esset, postea Cens. factus est.

Nihil proprie minus eleganterq; illud ab eodem dictum est, Porcius Cato L. Flaminium è numero senatorum sustulit.

M. Cicero. Est huic finitimum dissimulationi, quum honesto uerbo uitiosa res appellatur: ut quum Africanus Cens. tribu mouebat eum centurionem, qui in Pauli pugna non affuerat:

Abire
Abdicare
Capere ca-
peſſerema
giſtratum

quum ille se custodiæ causa diceret in castris remansisse, quæreretq; cur ab eo notaretur: nō amo, inquit, nimiū diligētes.

Qui autem sponte id faciunt abire aut abdicare se magistratu dicuntur.

Capere aut capeſere magiſtratum doctioribus uſitatum eſt, acceptare prope ignotum.

A. Gellius. Quæ uero in medio ſunt, & à græcis tum ἀδικεῖν & ἀδικεῖν appellatur, ut in militiam ire, ruſ colere, honores capeſere, cauſas defendere, uxorem ducere, uti iuſſum eſt proficiſci, ut accerſitum uenire: quoniam & hæc & hiſ ſimilia per ſe ipſa neque inhoneſta ſunt, neq; turpia.

Idem. Lex deinde Cincia præter ſumptum æris, id etiam ſanxit: ut qui magiſtratus eſſet, magiſtratumue capturus eſſet, ne quo ad coenam niſi ad certas perſonas itaret. Mar. Cicero. Capeſentibus autem remp. nihil minus quàm philoſophis, haud ſcio an magis etiam & magnificentia & deſpicientia adhibenda ſit rerum humanarum.

Nauī tranſire aquam, uulgo quod dici ſolet: tranſmittere doctis uſitatius eſt, quod fere dicitur absolute.

Transmittere in nauī

A. Gellius. Ab Aegina in Piræum compluſculi earundem diſciplinæ ſectatores Græci Romaniq; homines eadem in nauī tranſmittēbamus.

Secundo flumine.

Flumine ſecundo, id eſt, cum fluxu aquæ, uti aduerſo flumine, id eſt, contra aquam, humanioribus ignotum nō eſt: quæ admodum ſecūdo ſole P. Nigidius dixit. Eius uerba ſunt. Auſtri anniuerſarij ſecundo ſole ſtant. Aliaq; hoc genus innumera reperiās: quæ uolumine iuſto ſcribi non queant.

QVOD RETINENDÆ PROPRIETATIS gratia quædam uocum diſcrimina inuenta ſint, Cap. II. III.

Tantum proprietatis huius quàm dicimus, retinendæ ſtudio fuit, ut uocum prope idem ſignificantium diſcrimina quædam excogitata ſint. Quæ obſeruata ſæpe attendimus. De ijs titulum quendam Nonius Marcellus con-

Vocum diſcrimina.

scripsit. Sed ascripta hæc uoluimus.

Aeger Aeger autore Seruio, animo & corpore, agrotus corpore tantum dicitur.

Niti. Niti & conari ita fere distinguuntur: ut sit conari impense in

Conari ea re laborare, quam efficere non queas. Niti uero, siue sit siue negata sit efficiendi facultas. Vt, Splendorē uirtutis inuidia obscurare conatur. Iouē è caelo gigātes expellere conati sūt. Marcus Cicero. Neque enim conamur docere eū dicere, quē loqui nesciat. Huic uerbo quod conari est, particula frustratum adiungitur, eius quum augetur significatus.

Cognosce Cognoscere quoq; & agnoscere in ea dici solent differentia, ut noua alienaue cognoscamus: uetera uero aut nostra agnoscamus.

re. **Agnosce** Recognoscere uulgus dicit. Qui diutius absfuit: eum quum uidemus agnoscimus. Has laudes non agnosco, id est, in me esse non cognosco. Virium mearum paruitatem agnosco.

re. Virgilius. Apparent prini, clypeos mētitaq; tela Agnoscut. Marcus Cicero. Veni inquit Athenas Democritus: neque me quisquam ibi agnouit. Constantem hominem & grauem, qui gloriatur à gloria se absfuisse.

Idem. Quum humanitatem & facilitatem agnoscimus tuam, tum admiramur istam scientiam & copiam.

Locare Locare quoq; & conducere, quamuis Gallico eodē uocabulo utrunq; nostri exprimant, non parum tamen inter se differunt. Locat enim is cuius res est: conducit uero qui utendam rē accipit. Vt domū meā tibi locaui. Domū meam tu cōduxisti.

Cōducere A. Gellius. Condemnatum quoq; furti colonum, qui fundo, quē cōduxerat, uēdito, possessione eius dominū iteruertisset. Idem de Plauto. Quum pecunia omni, quam in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationibus perditā, inops Romam redisset, & ob querendum uictum ad circumagen-

das molas, quæ trusatiles appellantur operâ pistori locasset.

M. Varro. Qui in ordine erat, is æs militare merebat: & ob mercedem, laborem uel infamiam corporis locat.

M. Cato. Nisi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus liberum non æquum censuere afferri.

Idem. Ita est cupidus orationis, ut conducat qui auscultet. Ita que auditis non auscultatis, tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur uerum ei se nemo cõmittat, si æger est.

Idē Frusto panis cõduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur

M. Cicero. Senonis Memnoni nobilissimi hominis uxoris fundus erat colono locatus.

Habere, referre, agere gratias quantum differant ex Val la scire possis. Cæterum dicendum id putauimus, licet referre gratiam & gratias usitate dicatur, gratiam tamen habere, quàm gratias dici sæpius attendimus.

M. Cicero. Te diligimus, magnamq; tibi habemus gratiam.

Idem. Gratiamq; habeo Simonidi illi Chio, quem primum fecerunt artem memoriæ protulisse.

Idem. Stoicos autem quos minime improbo, dimitto, tamen nec eos iratos uereor, quoniam omnino irasci nesciunt, atq; hanc ab his habeo gratiam, quòd soli ex omnibus eloquentiã uirtutem & sapientiam esse dixerunt. Ab his habeo gratiã proprie magis quàm usitate dicit.

QVOD IN ORATIONE VOCES ALIÆ detrahantur, aliæ adiungantur ornatus gratia, Cap. V.

Nobis præceptio hæc paucis tradenda est, propterea quòd facile satis à quouis intelligi possit. Ea autē est. Genitiuus gentium & loci ornatus causa potius quam sensus, orationi nō raro adiungitur, quẽadmodũ uerbis

Habere
gratiam
Agere
Referre
Gratiã et
gratias.

PROGYMNASMATVM

Detrahi uoce, uia, tempore detrahi solet à uocabulis, paucis, multis,
sucta. pluribus, clara, recta, breui. Vt. Quando gentium ad nos redibis? Paucis loqui tecum cupio. Recta ueni.

Lucil. Summatim tamen experiar rescribere paucis.

Idem. Omnia alia in quibus efferrimur rebus, ne ego multis loquar.

Terentius. Sofia, adesdum, paucis te uolo.

Plautus. Quando gentium?

Idem. Nusquam factum gentium.

Idem. Equidem te nisi nunc hodie nusquam uidi gentium.

Idem. Clara uorsum fabulabor, hic auscultet quæ loquar.

Idem. Iam ad regem recta me ducam.

Addititia **Loci** **A.** Gellius. Eam mulierem tunc à Tarquinio digressam postea nusquam loci uisam constitit.

V. Maximus. Senatus antea assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie quoque Senaculum appellatur.

Sallustius. At Lucillum Regis cura machinata fames breui fatigabat.

Gentium. **M.** Cicero. Nihil est uirtute amabilius: quàm qui adeptus erit, ubicunque erit gentium, à nobis diligitur.

Idem. Nunc complectar quod proposui breui.

Idem. Complectar breui, disseram pluribus. Is est enim eloquens qui humilia subtiliter, & magna grauitè, & mediocria temperatè potest dicere.

Idem. Ac ne plura, quæ sunt innumerabilia, consector, comprehendam breui.

Idem. Neoptolemus quidem apud Ennium philosophari sibi ait necesse esse, sed paucis.

Recta uia Hic tamè Cicero recta uia dixit. Si mihi, inquit, inimico ut prædicas tuo conflare uis inuidiam, recta uia perge in exilium.

Recte uulgus in hac significatione perperam dicit.

PAVCVLA QVAEDAM POETIS FAMILIARIA quæ oratores prorsus aspernati nō sunt. Cap. VI.

Q Vanuis sua poetis obseruatio, sua sit oratoribus atque historicis: innumera tamen dicendi genera sunt his omnibus promiscue usitata. Nonnulla tamen in poetarum libris frequentia: quæ apud oratores historicosq; ita rara sunt: ut improprie locutus esse orator qui hæc dixerit, uideatur ijs qui ea non nouerunt. Qualia sunt, uiderier, pedes æger, suffusus oculos. Ea autem ab oratoribus historicisq; dicta fuisse hic tantum admonemus: comprobamusq;.

Pub. Vatinius. Cliens ad te uenit, qui pro secām dicier uult. **Dicier.**

A. Gellius. Ex insula Creta quispiam etatē Athenis agens, **Viderier.**

Platonicū esse se philosophū dicebat, & uiderier gestiebat.

Idem. Memini me quondā & Celsinū Iulianum Numidā ad Frontonē Cornelium, pedes tunc grauiter ægrū, ire uisere. **Pedes æ-**

Idem. de Euclide. Tunica longa muliebri indutus & pallio **grum.**

uersicolore amictus, & caput & ora uelatus, ē domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat.

Sallust. Dedecores multi ab hostibus terga cædebantur. **Terga cæ-**

M. Cato. Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, etas, **debantur.**

uox, uires, senectus. Verumenimvero quum tantam rem **Peragier.**
ragier arbitrarer.

M. Cicero. Vbi porrò illa erit formula, ut inter bonos **Bñ agier.**
ne agier oportet. Ea quæ formula sit aliàs dicit amplius. Re-

liquorum inquit iudiciorum hæc uerba maxime excellūt. In arbitrio rei uxorie melius æquius in fiducia, ut inter bonos bene agier. Quid ergò aut in eo quod melius æquius est, potest ulla pars inesse fraudis? aut quum dicitur inter bonos bene agier, quicquam agi dolose aut malitiose potest?

PROGYMNASMATVM

Idem. Quanti uerba illa, Vti ne propter te, fidemue tuam captus fraudatusue sim? An inter bonos bene agier oportet? & sine fraudatione? Sed Ciceronis uerba illa inter bonos bene agier, non sunt. Nec illa eiusdem sunt quæ apud eum sunt, sed poetæ alicuius.

Hic ubi habitamus non interuenit suo

Tempore, cælum nitescere, arbores frondescere,

Vites lætifice pampinis pubescere.

Ramos baccarum ubertate incuruescere,

Segetes largiri fruges, florere omnia,

Fontes scatere, herbis prata conuestirier.

Hæc in uersus restituimus, ne Ciceronis uerba putares.

Infinitiuus p pto
imperfecto
indicat. iii.

Historicis atq; poetis omnino familiare est pro præterito imperfecto indicatiui præsens infinitiui dicere.

Hoc quoq; Cicero usurpauit. Stomachari Cannius, inquit.

Idem. Galba autem alludens uarie & copiose multas similitudines asserre, multa q; pro æquitate, ius dicere.

Natus item genitor, genitrix, pro filio, patre, matre poetis usitata, oratoribus tantum non ignota sunt.

Valerius Maximus. Natumq; Cyrum exponi iubendo.

Nisi mauis natum esse participium.

Præterea ut poeta ita historici infinitiuum pro præterito imperfecto indicatiui modi non raro usurpant. Ab eo tamen dicendi genere oratores omnino non abstinuere.

Aulus Gellius. Pulli trepiduli circumsistere, orareq; matrem ut statim iam properet.

VOCES VNIVS DVARVM AC

plurium syllabarum commiscendas

esse, Caput VII.

ILLud quoq; indictum præterire nolimus, malam esse Voces
compositionem eam in qua uoces multæ unius syllabæ sub æquisylla
struuntur. ut, Hac in re nos hic non feret. De dissyllabis bæ crebre
multis idem sentiendum est. ut, Multos ego uidi bonos uiros uitæ æ ni
nihil sibi præter uictum cultumq; optantes. Si uero plures si forsan
sint polysyllabæ: id non reprehenderim. ut, Est profecto ante polyssylla
ponenda amicitia omnibus humanis rebus. Literarum tuarū bæ sint.
lectionem iucundissimam fuisse mihi ne ignores.

Die accensam lucernam Diogenes circunferens, interrogatus
quid faceret: hominem quærere se respondit.

Propertius. Ah pereat quicumq; meracas reperit uuas,
Corruptiq; bonas nectare primus aquas.

Plautus. Manuleatam tunicam habere hominem addecet.

Meccenas. Pexisti capillum naturæ muneribus gratum.

M. Cicero. Ad iuuenilem libidinem copia uoluptatum gliscit
illa, ut ignis oleo.

Idem. Imperitorum hominum rumusculos aucupant.

Idem. Habet in se præteriti doloris secura recordatio dele-
stationem.

Sed magis placet, ut unius, duarum, pluriumq; syllabarū
uoces commisceantur: nisi materia de qua dicis, grauis est &
sublimis. Ei enim dictiones longæ magis conueniunt. ut, Altis-
simam uirtutis excellentiam immortalis deus ignotam esse ho-
minibus uoluit.

M. Cicero. Catoni autem, quum incredibilem tribuisset natu-
ra grauitatem: eamq; ipse perpetua constantia roborauisset,
semperq; in proposito susceptoq; consilio permansisset: mori
endum potius quàm tyranni uultus aspiciendus fuit.

Aristoteles tradidit præcepta plurima differendi, & postea
qui dialectici dicuntur spinosiora multa pepererunt.

In polysyllaborum huiusmodi uerborū usurpatione accentus curandus est. Multorum enim prope se collocatorū penultima si acueretur id parum placeret, sed longe minus, si antepenultima. ut, iuuenilem uoluptatem reprimendam putamus. Voluptatibus deditos cupiditas nimia commouet.

Verba item longa nimis & uelut sesquipedalia non putem usurpanda.

IN DICENDORVM PROPOSITIO.

ne, inq; dictorum repetitione quid obseruatu pulchrum sit, Cap. VIII.

Perpicuitas.
Dicendorū
ppositio.

IN uirtutibus orationis, quæ tres numero sunt, ut emendata sit, ut ornata, ut dilucida, postrema hæc maxima est. Nam ut ait Quintilianus, orationis summa uirtus perspicuitas est. Quo igitur magis ea dilucida sit; quæ dicturus sis, proponenda sunt, quæq; dixeris, repetenda. Quòd si duo dicturus sis hoc genere, non inornatè proponas, ut in oratione eadem si dicturus sis primum de amicitiae utilitate, deinde de eiusdem uoluptate, ita proponas. Quanta sit amicitiae uoluptas dicere mihi consilium est, si quæ ex ea capiatur utilitas prius dixerim. In repetitione itidem, huiusmodi uarietas ornator sit. Amicitiae quæ uoluptas sit, diximus: & prius quæ ex ea capi solita sit uoluptas. In scribendis epistolis obseruari hoc solitum non est.

M. Cicero. Sed quoniam nonnunquam subsidium hoc necessarium est, quemadmodum sit utendū eo dicemus, si prius ijs de rebus quæ uirtuti propiores sunt dixerimus.

Idē. In quo tum quæri dixi, quid utile, quid inutile, tū ex utilibus quid utilius, aut quid maximè utile. De quibus dicere aggrediar, si pauca prius de instituto ac iudicio meo dixerō.

Idem. Quoniã igitur duobus generibus iniustitiæ propositis adiunximus causas utriusq; generis: easq; res antè constitui-
mus quibus iustitia contineretur: facile quod cuiusq; tem-
poris officium sit poterimus, nisi nosmetipsos ualde ama-
bimus, iudicare.

Idem. Priusquàm illa conor attingere: quibus orationem ornari atque illuminari putem, proponam breuiter, quid sen-
tiam de uniuerso genere dicendi.

QVVM DVOBVS DVO CORRE-

spondentia sermone eodem dicimus, quis ordo
seruandus, Caput IX.

Politus sermo & rudis ex autorum in eloquentia bono-
rũ malorumq; lectione haberi solet. Ideoq; suademus,
quantum fieri potest, ut in bonis lectitãdis malisq; ab-
ijciendis occupati sint adolescentes. In eis autem bonis præ-
ceptionem hanc non infrequentem inueniant. Quum sermo-
ne eodem duo dicimus, duoq; correspondentia aut conuenien-
tia adiungimus, ordinem hunc retinebimus, ut priori prius,
posteriori posterius correspondeat. Id quod exemplo sit ma-
nifestius. Oratione una si uis dicere, Amicitia crescit mitten-
dis multis literis, & decrescit silentio: dicas elegantius. Cre-
scit decrescitq; amicitia mittendis multis literis earumq; silen-
tio. C. Cæsar & M. Cicero bellica uirtute & eloquẽtia Ro-
manis omnibus superiores fuere. Bonis & malis imperatori-
bus imperium firmum est ac imbecillum.

Plato. Corporis forma atque robur malo timidoq; nihil de-
cori sunt.

Idem. Maligniuiq; semper puniendi sunt, quo meliores for-
tioresq; euadant.

Priori pri-
us respo-
dendum.

PROGYMNASMATVM

Quintilianus. Sit præceptor tam eloquentia quam moribus præstantissimus: qui ad Phœnicis Hemerici exemplum dicere ac facere doceat.

Idem. Quantum poësis ab Homero & Virgilio, tantum fastigium accepit eloquentia à Demosthene ac Cicerone.

Aulus Gellius. Si ea leuiora minoraq; , utilitas autem contra grauior & amplior spe, quantum potest firma ostenderetur.

Idem. Nunc autem pleriq; , inquit, partis utriusq; amici, quasi si probe faciant duos litigatores destituunt, & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuol'is aut auar'is, qui lites animasq; eorum inflamment, aut odij studio aut lucri.

Idem. M. Catonis Tusculani hominis egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis mera ueritas plus hercle promouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamq; inopiã, quam græca istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere, & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt: quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

C. Cassius. Peream nisi sollicitus sum, ac malo ueterem & clementem dominum habere, quam nouum et crudelē experiri. Sallustius. Cibus potusq; illis aduersus famem atq; sitim, non libidini nec luxuriæ erat.

M. Cicero. In amicitia nihil fictum, nihil simulatum: & quicquid est, id est, uerum ac uoluntarium.

Idem. Quæ pertinent ad ueritatem & ad fidem, ea negare interdum & non seruare sit iustum.

Idem. Neminem neq; ducem belli neq; principem domi magnas res & salutare sine hominum studijs gerere potuisse.

Idem. Aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, uirtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignauia, cū

temeritate, cum uitijs omnibus.

Idem. Ego uero te Crasse quum uite flore, tum mortis opportunitate diuino consilio & ornatū & extinctū esse arbitror. In illo, qđ Quítilianus est, nō obseruatur. In maledicēdo plus iuriae quā i manu, i infamia plus poenae dicimus, quā in morte

QVVM ALIQUA VNA VOX IN ORATIONE eadem bis poni potest, quo in loco ponēda sit elegantius, Caput X.

Qvonia a uulgi sermone oratoris alienum esse toties repetimus, inhonoratum hoc praterire nolumus. Quum uox quaequam est quae in sermone eodem bis poni possit, tum uideamus primum, quo in loco uulgus dicere soleat: deinde loco alio collocemus. Exempli gratia. Vulgus diceret. Nulla amicitia maior est nostra: scilicet amicitia. Elegantius dicas. Amicitia nostra nulla omnium maior est. Literis meis tuae sunt humaniores. Hominibus indoctis doctiores postponuntur. Aeolicae linguae latina proxima est. Rebus diuinis humanae comparatae nugae uidentur. Malo minori maius anteponeđū est. Paucis exēplis multa hic tibi utiliora sint Horatius. Quis non malarum, quas amor curas habet:

Hac inter obliuiscitur?

Plautus. Neque ego hac nocte longiorem me uidisse censeo.

Plin. iunior. Nec desidia nostrae praetendamus alienari.

Iulius Higinus. Quae bidens est hostia, oportet habeat dentes octo: sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minore aetate in maiorem transcendisse.

Quin. R. literae, qđ Demosthenes quoq; laborauit, L. susceperit.

Vale. Maximus. Abiecta priuata charitate publicā iduebat.

Idem. Age Celsus iuris ciuilem scientia clarus, quam peri-

PROGYMNASMATVM

culose contumax. Nullius enim aut gratia, aut auctoritate compelli potuit, ut de aliqua earum rerum quas Triumviri dederant, formulam componeret.

M. Cicero. Malo ei iurato suam, quàm iniurato aliorum tabellas committere.

Idem. Ob eam quidem causam bella suscipienda sunt, ut nihil aliud nisi pax quaesita uideatur.

Idem. Totius iniustitiae nulla capitalior est, quàm eorum qui tunc quum maxime fallunt, id agunt, ut boni uiri esse uideantur.

Idem. Duabus his personis, quas supra dixi, tertia adiungitur: quam casus aliquis uel tempus imponit.

Idem. Ut sunt, quemadmodum supra dixi, qui urbanis rebus bellicas anteponunt: sic reperies multos, quibus periculosa & callida consilia quietis cogitationibus & splendidiora & maiora uideantur.

Idem. Quibus ille respondit: Lacedaemonios classe illa amissa aliam parare posse: se fugere sine suo dedecore non posse.

Idem. Quod si unquam populo Romano concessum est, ut iure concitatus uideretur, id quod docebam saepe esse concessum, nullam illa causa iustiore fuisse.

Fortunā
fortunis.

Vtrinq; uocem Trabeas posuit. Fortunam, inquit, ipsam anteibo fortunis meis.

QVOD INTER VOCABVLA DVO

copulata coniunctione copulatiua eleganter ponatur quod cum utroq; conueniat, Cap. XI.

Copulatis
interpo=
uenda.

V Sitare admodum & eleganter hoc imitari possis: ut inter uocabula duo coniunctione copulatiua copulata aliquid interponas, quod cum utroq; conueniat. Amicitia uirtute paratur & consuetudine.

Pudicis moribus ac synceris uxor eligenda est.

Scipionis pudicitia atq; Alexandri rarum nobilitatis ornamentum est.

Aristoteles. Non semper usu uenit, ut qui Rempublicam gubernant, iidem mites sint & humani.

Idem. Infamiam qui timet, probus est ac uerecundus: qui non timet, impudens.

Idem. Exuperatio laborū atq; defectio uires corrumpunt.

Plato. Exercitatio omnis possessioq; absq; uirtute turpis ē.

Idem. Lex est, ut Pindarus ait, mortalium omnium atq; immortalium regina.

Idē. Gloria parētū filiis præclarus ē magnificusq; thesaurus.

Idem. Prima atq; optima est suiipsius uictoria. A seipso uinci pessimum est atq; turpissimum.

Idem. Maris uicinitas nimirum ciuitati falsa est atq; amara: dolosos enim instabilesq; & infidos nutrit homines. Vnde parum & aduersus seipsam, & aduersus alios fidem colit atque amicitiam.

Lucilius. Coquus nō curat caudam insignem esse, illa dū pinguis fiet: Sic amici animū quærunt: rem parasiti ac diuitias.

Terentius. Reperi facilitate nihil esse homini melius neque clementia.

Idem. Memorem me dices & gratum.

Vegetius. Quum antiqua sit prudensq; sententia, Omnes artes in meditatione consistere.

Quintilianus. Si quis unam maximamq; à me artem memoriæ quærat, exercitatio est & labor, multa ediscere, multa cogitare, & si fieri potest cottidie, potentissimum est. Nihil æque uel augetur cura, uel negligentia intercidit.

Idem. Si sit necesse, duram potius atq; asperam compositionem

malim esse, quàm effœminatam & eneruam.

Idem. Prudentissimus esse haberiq; & optumus debet: qui sententiæ suæ de utilibus atque honestis credere omnes uelit.

Aulus Gellius. Delphinos uenerios esse & amasios, non modo historia ueteres, sed recentes quoq; memoria declarant.

Idem. Aeditimus uerbum latinum est & uetus, ea forma dictum qua finitimus & legitimus.

Idem. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, agrestes quosdam & indomitos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur.

Idem. Natura omnium rerum quæ nos genuit, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principiis quibus nati sumus, amorem nostri & charitatem: ita prorsus ut nihil quicquam esset charius pensiusq; nobis, quàm nosmetipsi,

Cato apud Sallustium. Vbi socordia te atq; ignauia tradideris, ne quicquam deos implores. Irati infestiq; sunt.

Mar. Cicero. Magnum opus omnino & arduum Brute conamur: sed nihil difficile amanti puto, amo autem & semper amaui ingenium, studia, mores tuos.

Idem. Deos autem placatos pietas efficiet & sanctitas.

Idem. Diuitiarum fructus est in copia. Copiam autem declarat sacietas rerum atq; abundantia.

Idem. In omni animante est summum aliquid atq; optimum.

Idem. Non enim silice nati sumus: sed est naturale in animis tenerum quoddam atq; molle, quod ægritudine quasi tempestate quassatur.

Idem. Scelerum in homines atq; impietatum nulla expiatio est.

Idem. In omni religione impij non solum uita cruciati atq; de decore, uerum etiam & sepultura ac iustis exequiarum caruerunt.

Idem. Hecubam putant propter animi acerbitatē quādam & rabiem fingi in canem esse conuersam.

Idem. Rustica uox & agrestis quosdam delectat.

Idem. Nunc simul atq; editi in lucem et suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionū peruersitate uersamur: ut penē cum lacte nutricis errorē suxisse uideamur.

Idem. Assiduitate cottidiana & consuetudine oculorū assuescunt animi: neq; admirantur, neq; requirunt rationes earum rerū, quas semper uident.

Idem. Ita notatio naturæ et anima aduersio peperit artem.

QVOD PVLCHRVM SIT VOCABULA duo proximē sibi ponere: quæ unum esse uideantur, Cap. XII.

PRæceptio hæc delectabit te quum ab autoribus in eloquentia summis obseruatam esse agnosces. Ea autem est Si uocabula duo sibi proxime apposita, unum esse uidetur: orationem efficiūt uenustiore. ut, Quid agas, ubiq; sis, fac me certiore: id enim scire non parum cupio. Nam à me quum discessisti, ex literis tuis nullæ mihi reddebat. Pari-
 sis adhuc putabā esse, te quum multis ante diebus discesseras.
 Virgilius. At me cum raucis tua dum uestigia lustrō
 Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
 Plautus. Nec me secus honore honestes quam ego te, quum seruebas mihi.
 Idem. Vbi mores deteriores increbrescunt indies, ubiq; amici qui infideles sient, nequeas pernoscere, ubi quid eripiat, animo quod tuo placet maxime: ibi quidem si regnum detur, non est cupita ciuitas.

PROGYMNASMATVM

Macrobius. Vis ne mi Albine cum his quos aduenisse per op-
portune uides, quosq; iure ciuitatis nostræ lumina dixerimus
eam; de qua inter nos nasci coeperat sermo, cōmunicemus?
Aulus Gellius. Annales libri tantummodo quod factum, quo
que anno gestum sit, id demonstrant.

Idem. Qui sunt leues, & futiles, & importuni locutores, qui
que nullo rerum pondere innixi uerbis humidis & lapsanti-
bus defluunt: eorum orationem bene æstimatum est in ore na-
sci, non in pectore.

M. Cato. Si per laborem honesti quippiam egeris: laborabit,
honestum manet: si per uoluptatem turpe feceris quippiam,
quod suaue est abit, quod turpe est manet.

Sallustius. In his miseriis cuncta me cum fortuna deseruere.

M. Cicero. Te quum semper ualere cupio, tum certe dum
hic sumus.

Idem. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mi-
hi commendas: ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admone-
ri, rogari uerò sine magno dolore uix possim.

Idem. Equidem te quum in dicendo semper putauideum, tū
uerò tibi nunquam eloquentiæ maiorem tribui laudem,
quàm humanitatis.

Idem. Otio fruor, non illo quidem, quo debeat is qui quondā
peperisset otium ciuitati.

Idem. Est enim bellum gestum consilio Senatus eius qui à Solo-
ne constitutus est.

Idem. Num te quum hæc pro salute Reipublicæ tanta egisses
fortunæ tuæ, num amplitudinis, num claritatis, num gloriæ
poenitebat?

Idem. Quur minore dolore perituros se cum multis, quàm si
soli pereant arbitrentur?

QVOD VOCABVLVM VNVM IN ORA
tione eadem bis positum sine ullo medio ponatur
sibi proxime, Caput XIII.

Alijs quoq; oratoribus oratores ipsi id uitio non uer-
tunt, ut quum uocabulum unum bis in oratione eadē
ponendum est, proximo sibi sine ullo medio compo-
natur. ut, Amicus amici cōsuetudine gaudet. Amore amor, ut
clauus clauo truditur. Calliditate calliditas plerūq; uicitur.
Aristoteles. Fieri non potest ut domini parum diligentis dili-
gentes uicarij sint.

Idem. Olori olor ita inimicus est, ut alterum alter in auium
genere deuorare cupiat maximē. Consuetudine consuetudo
exploditur: natura uero extrudi non potest.

Idem. Homo malus mala millies plura quā sēra facere potest
Plato. Nimius in seipsum amor omnibus omnium peccato-
rum causa est.

Idem. Artes duas, duoue studia exercere diligenter hominis
natura non potest.

Furius. Pressatur pede pes, mucro mucrone, uiro uir.

Lucilius. Quem scis scire tuas omnes maculasq; notasq;.

Plautus. Lupus est homo homini non homo.

Idem. Odi ego aurum: multa multis sēpe suasit perperam.

Idem. Hodie doctiores non sunt qui lites creant, quā hī qui
si nihil est litium, lites serunt.

Idem. Eueniunt digna dignis.

Idem. Qui potest mulieres uitare, uitet.

Idem. Neque aqua aquæ, neque lacte est lacti, crede mihi,
usquam similis.

Idem. Huic homini nescio quid est mali mala obiectum manu.

Vocabuli
eiusdē con-
tinua in di-
uerso cāsū
aut nume-
ro repeti-
tio.

Idem. Par pari hostimentum datum est, opera pro pecunia.
Terentius. Tu par pari referto.

Idem. Mulier mulieri magis congruit.

Aulus Gellius. Ciuica corona appellatur, quā ciuis ciui à quo seruatus est in praelio, testem uitæ salutisq; perceptæ dat.

M. Cicero. Cura ut ualeas, & me ut amas ama.

Idem. Nihil est tam illustre, nec quod latius pateat, quàm cō iunctio inter homines hominum.

Idem. Detrahēre aliquid alteri, & hominem hominis incom modo suum augere commodum, magis contra naturam quā mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera que possūt aut corpori accidere aut rebus externis.

Idem. Oratorem autē quoniam de eo quærimus, equidem nō facio eundem quem Crassus, qui mihi uisus est omnem omniū rerum atq; artium scientiam comprehendere uno oratoris officio atq; nomine.

Idem. Vt enim nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igni ignem cōcipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam uim oratoris parata, quæ possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eā & ardens acceßeris.

Idem. Complectar hoc uno uerbo, quo sæpe iam usi sumus, diligētia, quæ una uirtute uirtutes reliquæ continentur.

Idem. Est ualde decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus.

Idem. Proxime & secundum deos homines hominibus maxime utiles esse possunt.

Idem. Quia deos nocere non putant, his exceptis, homines hominibus plurimum obesse uel prodesse arbitrantur.

Idem. Artemisia illa Mausoli Carie regis, quæ nobile illud Halicarnassi fecit sepulchrum, quandiu uixit, uixit in luctu,

eodemq; etiam confecta contabuit.

Idem. Mors est finita omnibus, quæ generi humano angore nequicquam afferunt. Reddenda est terræ terra.

VOCABVLA DVO AB EODEM

inclinata, aut quorum ab altero alterum factum

fit, proxime sibi ponenda, Cap. XIII.

ILLA quoq; institutione institui te uolumus, quæ ab oratorum oratione abhorrens non sit. Quum uocabula duo ab eodem profecta, aut quorum ab altero alterum profectum sit, in oratione eadem sunt, tum sine ullo quod in medio sit, prope se collocantur. ut, Amicus amicitia etiam aliena delectatur. Orationes oratori futuro legendæ sunt. Si solitus est seruire, seruitutem sentit leuiorem. Socrates hortabatur iuuenes ut in speculo se inspiceret sapius, ut si formosi essent, ea specie digni fierent, sin deformes, deformitatem suam eruditione tegerent.

Vocabula duo quorum alterum ab altero deducitur cōiunctim sunt ponenda.

Euripides. Præ malis ante mortem mortua sum.

Aristoteles. In honore est apud Chartaginenses, ab uno unicum opus perficitur optime.

Idem. Virtus amicorum amare esse uidetur.

Plato. In libera ciuitate artifex arte ipsa quæ aperta res est, et à mendatio longe remota, rudes ne decipiat.

Ennius. Nequicquā sapere sapientē q̄ sibi ipsi p̄desse nequiret.

Idem. Augusto augurio postquam incluta condita Roma est.

Liuius Andronicus. Humum humidum pedibus fodit.

Humum uirili genere, priscum est.

Poeta quidam apud Ciceronem. Hæc omnia uidi inflammari,

Priamo uitam euitari.

Euitari pro uitam auferri, priscè dictum est.

Afranius. Nemo illa uiuit carie cariosior.

Ouidius. Neq; enim lex iustior ulla est

Quam necis artifices arte perire sua.

Plautus. O melle dulci dulcior tu es.

Idem. Neutrobi habeo stabile stabulum.

Idē. Quod bonis beneficit beneficiū, gratia ea grauida ē bonis.

Idem. Istuc non præcipias, facile memoria memini.

Idem. Hic me dies amœnitæ amœna amœnus onerauit.

Idem. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior.

Idem. Age i tu, secundum sequor.

Plinius Iunior. Postquā desimus facere laudanda, laudari quoq; ineptum putamus.

M. Cælius. Nos frigore frigesimus.

M. Cicero. Delectauerunt me literæ tuæ, in quibus primum amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit.

Idem. Facile fuit iustitiam iustissimo uiro defendere.

Idem. Nihil est cælibe lectulo lectius atq; fortunatius.

Idem de Dionysio Syracusano. Ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit. Itaq; ancillari sordidoq; artificio regiæ uirgines ut tonstriculæ tondebant barbam & capillum patris. Et tamen ab ijs ipsis, quum iam essent adultæ, ferrum remouit, instituitq; ut candentibus iuglandium putaminibus barbam sibi & capillum adurerent.

Idem. Omnes qui probari uolunt, uoluntatem eorum qui audiunt intuentur.

Idem. Is omnia fere uitia uitauerit.

Adiungendum putauimus, epigramma pulchrum esse in quo huiusmodi crebra uocis unius quasi repetitio est. Quale illud Ennij est.

Qui lepide postulat alterum frustrari;

Quem

Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.

Nam qui sese frustrari quem frustra sentit.

Qui frustratur, is frustra est, si non ille frustra.

Eorum autem uersuum sensus est. Qui alium frustrari contendit, idem frustra est, si is alius frustrari se sentiens operā dat, frustra ne sit.

VOCABVLA PRO VOCE NON PRO

significatu posita quo sint mō usurpanda, Cap. XV.

Quoniam ab insituendo, institutionem dictam esse posuimus, iuuentutem rudem hisce Progymnasmatis insituere ac polire nobis certum est: ut relicto agresti duro, aspero sermone: cū qui cultior politiorq; sit assequi possit. Id autem quum ex alijs multis, tum ex hac præceptione haberi possit. Vbi igitur uerbum quoddā est pro uoce ipsa, hoc est (ut ego uulgum docens uulgari dictione utar obiter) materialiter positum: perinde collocandum est, ac si pro significatu suo diceretur. Vt, ab amico amicitia appellata est. uulgo enim dicunt, ab hoc nomine amicus hoc nomen amicitia dictū est. Quod dicendi genus ē media plebe sumptum est. Atendo seu tenendo, tentare inclinatum est. Amor ne ab amando, an amare ab amore factum sit, incertum est.

Quintilianus. Quid est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur? Vnde etiā nomē dictū ē tumultus.

Idem. Necessitate dicunt rustici gemmam in uitibus.

Quid enī dicerent aliud? et sitire segetes, et fructus laborare

Idem. Cernicem uidetur Hortensius primus dixisse: nam ueteres pluraliter appellabant.

Aulus Gellius. Quiesco non est his simile quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem.

Idem. Equitare, quod uerbum ē uocabulo equitis inclinatum est, et homo equo utēs, et equus sub homine gradiēs dicebatur.

Idem. A personando enim id uocabulum factum esse cōiectat.

Idem. Displicita esset insolentia & insuauitas amatoris.

Idem. Aheni quoq; exemplousi sumus.

M. Varro. Vocatur à cœlatura cœlum, græce ab ornatu κόσμος, latine à puritia mundus.

Idem. Idq; alterū à calēdo calorem, alterū à seruire febrim.

Idem. Hanc deam melius putat esse Cererem. Sed quod in asylum qui confugissent panis daretur, esse nomen fictum, à pane dando pandere, hoc est, aperire.

M. Cicero. Appellata est ex uiro uirtus.

Idem. A uiris uirtus nomen est mutuata.

Idem. Totam expectas prudentiam huius rectoris: quæ ipsum nomen hoc nacta est ex prouidendo. (tur.

Idē. Frugalitas, ut opinor, à fruge: q̄ nihil melius ē terra ori.

Idem. Qui fortis est, idem est fidens, quoniam confidens mala consuetudine loquendi in uitio ponitur. Ductum uerbum à cōfidendo, quod laudis est. Qui autem est fidens, is profecto non extimescit: discrepat enim à timendo confidere.

Idem. A petendo petulantia: à procando, id est, poscēdo, procacitas nominata est.

Idem. Ab inuidendo autem inuidētia recte dici potest: ut effugiamus ambiguum nomen inuidiæ: quod uerbum ductum est à nimis intuendo fortunam alterius.

Idem. Differt anxietas ab angore. Neq; enim omnes anxij qui anguntur aliquando, neq; anxij semper anguntur.

Idem. Ipse animus ab anima dictus est.

Idem. Triste est nomen ipsum carendi: qui subijcitur hæc uis habuit quis, non habet, desiderat, requirit, indiget.

Pandere

Idem. In terram cadentibus corporibus, hisq; humo tectis, ex quo dictum est humari, sub terra censebant reliquam uitam agi mortuorum.

Idem. Id enim est sapientis prouidere, ex quo sapientia appellata est prudentia.

Ab hac præceptione Prisciani illud alienum est. Cato, inquit, Censorius musta agna pro noua dixit.

Vsu uenire potest ut præceptio hæc obseruari non possit, ut cum dicis: Amo uerbi positio est. Amare enim si diceres, aliud, diceres, aliud dicere uelles. Quum autem id in nomine usu uenit, cum eo articulus non inusitate adiungitur. Cuiusmodi Nigidianum illud est. Si huius amici, uel huius magni scribas: unum i, facito extremum: sin uero hi amiceci, hi magnei casu multitudinis recto, tum ante i, scribendum erit e. Atque id ipsum facies in similibus. Item si huius terre scribas, i litera sit extrema, sit extrema, si huic terræ, per æ, scribendū est.

Contra locuti
Exceptio.

VOCIS ALICVIUS REPETITIONE

orationis pondus augeri, Caput XVI.

VNde, quæso, laudandi aut uituperandi copiam, unde persuadendi uim aut dissuadendi, unde accusandi defendendiue aut postulandi acrimoniam accepturus sis: ab hac præceptione si discedis? Nulla mehercule fecunda magis, nulla acrior, nulla uehementior oratio est, quam ea in qua uox una sæpius repetitur: quæ tanquam aures auditoris ipsius percutit sæpius. ut, Amicitia nihil dulcius, nihil suauius nihil hominis libertate dignius esse putem. Quid iustitiæ tuæ integritatē, quid liberalitatis magnitudinē, quid uirtutū deniq; omnium, quibus ornatus es, sinceritatem prædicare nunc opus est? Hoc dicendi genere utitur poetæ, utuntur oratores.

Repetitio
penitus eiusdem.

Lucilius. Viuite Lurcones, comedones, uiuite uentres.

Cacilius. Ita ne Antipho proflua fide, ita ne est imemoris, ita ne est ma lida memoria?

Immemoris pro immemor, antique dictum est.

Tibullus. Credula uita spes fouet, et melius cras fore semp ait
Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis.

Semina: quæ magno fœnore reddat ager.

Propertius. Vino forma perit, uino corrumpitur ætas.

Vino sæpe suum nescit amica uirum.

Plautus. Multa sunt mulierum uitia, sed hoc è multis maximum est, quum sibi nimis placent, nimisq; operam impendunt, ut placeant uiris.

Idem. Cum leone, cum exetra, cum ceruo, cum apro tolico, cum auibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mauelim, quàm cum amore. Mauelim, priscè.

Idem. Nimis homo nihil est, qui piger est: nimisq; id genus odi ego male.

Terentius. Nostin mores mulierum? dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Aurelianus imperator. Si uis tribunus esse, immò si uis uiuere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat.

Quem nemo contingat. Vuam nullus auferat, segetem nemo deterat. Oleum, sal, lignum, nemo exigit.

Macrobius. Hæc est Maronis gloria, ut nullius laudibus crescat, nullius uituperatione minuatur.

Quintilianus. Illud ex præceptis ueteribus manet, ne quod insolens uerbum, ne audacius translatum, ne aut obsoleta uetustate, aut poetica licentia sumptum in principio deprehendatur.

M. Cicero. Epicurus dicebat omnium rerum quas ad beate uiuendum sapientia comparauerit, nihil esse maius amicitia,

nihil uberius, nihil iucundius.

Idem. Mihi quidem laudabiliora uidentur omnia quae sine uēdicatione, & sine populo teste fiunt.

Idem. Xerxes quidem refertus omnibus præmijs donisq; fortune, non equitatu, non pedestribus copijs, non nauium multitudinem, non infinito pondere auri contentus, præmium proposuit, qui inuenisset nouam uoluptatem, quae ipse inuenta nō fuit contentus. Neque enim unquam finem inueniret libido.

Idem. O uita philosophia dux, o uirtutis indagatrix expulatrixq; uitiorum: quid non modò nos sed omnino uita hominū sine te esse potuisset? Tu urbes peperisti, tu dissipatos homines in societatem uitae conuocasti, tu eos inter se primo domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum et uocum communi ore iunxisti, tu inuētrix legū, tu magistra morū et disciplina fuisti.

Idem. Nihil est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius.

Idem. Nemo enim iustus esse potest, qui mortem, qui dolorem, qui exilium, qui egestatem timet, aut qui ea quae his sunt contrarij, & equitati antepōnit.

Idem. Mater omnium bonarum rerum sapientia, cuius amore græco uerbo philosophia nomen inuenit: quae nihil à dijs immortalibus uberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum uitae datum est.

Idem. Multi quum in potestate essent hostium aut tyrannorū, multi in custodia, multi in exilio dolorem suum doctrinae studio leuauerunt.

Idem. Sapiens rectius appellabitur Rex, quàm Tarquinius: qui nec se nec suos regere potuit. Rectius magister populi (is enim est Dictator) quàm Sylla, qui trium pestiferorum uitiorum luxuriæ, auaritiæ, crudelitatis magister fuit. Rectius dē

ues quàm Crassus: qui nisi eguisset, nunquam Euphratem nulli belli causa transire uoluisset,

Idem. Si quis etiam morte pœnas sceleris effugerit: expectentur hæc pœne à liberis, à nepotibus, à posteris.

Idem. Nihil est amabilius uirtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum.

Idem. Nihil enim laudabilius, nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clementia.

Idem. Nihil est utilius quàm crebra mutatio, nihil perniciosius quàm effusa sine intermissione contentio.

Idem. Sed nihil tam incredibile quod non dicendo fiat probabile: nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur.

Idem. Sit boni oratoris multa auribus accepisse, multa uidisse, multa animo & cogitatione, multa etiã legendo percurrisse.

Idem. Nemo tam sine oculis, tam sine mēte uiuit, ut quid sit se mentis ac mēsis, quid arborum putatio ac uitium, quo tempore anni, aut quomodo fiant ea, omnino nesciat.

Multo certe maior acrimonia est, quum hoc dicendi genere sententia fere eadem repetitur. Quale illud est M. Catonis Tuum, inquit, nefarium facinus peiore facinore operire postulas: succidias humanas facis, tan tam trucidationem facis, decem funera facis, decem capita libera interficis, decem hominibus uitam eripis indicta causa, iniudicatis, indemnatis. In quibus uerbis in fine quoq; uerbum repetitur.

VOCABVLA MVLTÀ SIBI PROXIMA

à litera eadem uel syllaba incipere apud ueteres uitiosum non fuisse. Et an etate sequenti uitiosum fuerit, Caput XVII.

NON fuit apud ueteres uitiosum uocabula multa sibi Abeadem
proximè posita dicere quibus idem esset principium litera ince
ut, Amicorum amissio mœror est grauissimus. Leuis ptorũ cõ
literarum labor laudem facit leuiorem. Qui fortia facit faci- positio.
nora, hominis appellatione dignus est.

Pacuius. Quia uia caprigeno generi gradibus gressio est.

Idem. Lapis cor cura: ærumna cor conficit.

Lapis, id est, durefcit.

Ennius. Stultus est qui cupida cupiens cupienter cupit.

Idem. Sæuum suspicionem ferre falsam futilium est.

Sæuum, id est, sæue.

Idem. Virosq; ualentes Contundit crudelis hyems.

Idem. Neq; miserè lauere lachrymæ falsum sanguinem.

Næuius. Fœcundo penetrat penitus thalamoq; potitur.

Lucilius. Deficit alma Ceres: nec plebes panẽ potitur.

Turpilius. Quum te saluum uideo, ut uolui, glisco gaudio.

Apud Quintilianum pœta quidam. Vento rubet aurea. Phœ
be. Et cornix plena pluuiam uocat improba uoce.

Plautus. Omnes sunt lenæ leui fide, neq; Tipulæ leuius pon
dus est quàm fides lenonia.

Idẽ. Qui in amore præcipitauit, prius perit, quàm si saxo saliat.

Idem. Non potuimus nostros grandius grandire gradus.

Idem. Tu magnum malum habebis.

Idẽ. Quẽ pol ego hodie ob istæ dicta faciam feruentẽ flagris.

Terentius. Flagitium facimus.

Idem. Profecto quanto magis magisq; cogito, dabit nimirum
Thais mihi magnum malum.

Quamquam fuit ueteribus hoc dicendi genus familiare ad
modum, nõ tamen etate sequenti omnino intercidit. Nam ab
huiusmodi rara asperitate non prorsus abstinerunt ij qui au.

PROGYMNASMATVM

ris fuere prudentioris.

Catullus. Accipe quis merfer fortunæ fluctibus ipse,

Ne amplius à misero dona beata petas.

Tibullus. Frangit fortia corda dolor.

Propertius. Si fas est omnes pariter pereatis auari.

Virgil. Sed qui te tanti talem genuere parentes.

Idem. Sale saxa sonabant.

Idem. Tales casus Cassandra canebat.

Sallustius. Plurima & flagitiosissima fecere facinora.

Idē. Iugurtha ex iprouiso castra hostiū cū magna manu inua-

M. Cicero. Arma enim membra militis esse dicunt. (dit.

Idem. Funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus.

VOCABVLORVM PROPE IDEM SI-

gnificantium usurpatione, orationis uim non pa-

rum augeri, Caput XVIII.

Synony-
morū fre
quentatio
fere sine
cōiūctione

ID quoq; auditorum & animos & aures contingit, simu-
lat, ferit, mouet, excitat: quum res una uocibus multis eū-
dem prope significatum habentibus, quæ synonyma aut fe-
rē s; nonyma sint, oratio quasi spargitur, irrigatur, perfun-
ditur, aut quum multa generis ferē eiusdem dicuntur. Eo ta-
men ordine, ut quæq; ita locetur postrema, ut maximi sit pon-
deris. Grauiorq; futura sit oratio: si non ponatur ulla inter
uocabula hæc coniunctio, ut, Incredibilem hanc nostram ami-
citiam colo, suspicio, ueneror. Eruditionem tuam omnes uno
ore prædicant, extollunt, admirantur. Nihil equidem lego
quod oratione tua elegantius sit, uenustius, lepidius.

Plato. Oratione, muneribus, alioq; cultu diuino deos prose-
qui, ad uitam beatam optimū, pulcherrimum, cōmodissimū ē:
Idem. Acuti, sagaces, memoriosi, dociles, iracundi natura sunt.

Lucilius. Diuidant, differant, dissipent, distrahant.

Differant, id est, diuendant.

Cæcilius. Modò sit obsequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit potitur.

Concordis, pro concors, priscè dicit.

Quintilianus. Nihil est tam occupatum, tam multiforme, tot ac tam uarijs affectibus concisum atq; laceratum quàm malamens. Nam et quum insidiatur, spe, curis, labore distinguitur; & iam quum sceleris compos fuerit, sollicitudine, poenitètia, poenarum omnium expectatione torquetur.

Idem. Iucundissima in oratore humanitas, facilitas, moderatio, beneuolentia.

Valer. Maximus. Ii demum penates, ea ciuitas, id regnū æternum in gradu facile steterit: ubi minimum uitium Veneris pecuniæq; cupido sibi uendicauerit.

M. Varro. Omnes uidemur nobis esse belli, festiui, saperdæ: Saperdæ, quum simus capri.

Saperdæ: id est, sapientes & elegantes.

M. Cato apud Sallustium. Non uotis neq; supplicijs muliebribus auxilia deorum parantur: uigilando, agendo, bene cōsulendo prosperè omnia cedunt.

Sallustius. Gloriam, honorem, imperium bonus & ignauus æque sibi exoptant.

M. Cicero. Tantum enitor, ut neq; amicis, neq; etiam alienioribus opera, consilio, laboribus desini.

Idem. Nihil erat, quod non ipse obiret, occurreret, uigilaret laboraret: frigus, sitim, famem, ferre poterat:

Idem. Defendimus eas leges, quas ipse nobis inspectantibus recitauit, pronuntiauit, tulit.

Idem. Omnibus qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxe-

rint, certum esse in cœlo definitum locum.

Idem. Vultus quidem totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit: hic eos quibus erat ignotus decepit, sefellit, induxit.

Idem. Abijt, excessit, euasit, erupit.

Idem. Turpe est uiro, debilitari, dolore frangi, succumbere.

Idem. Omnia uera diligimus, id est, fidelia, simplicia, constantia: tum uana, falsa, fallentia odimus: ut fraudem, periurium malitiam, iniuriam.

Idem. Poetæ quum magnam speciẽ doctrinæ sapientiæq; præ se tulerint: audiuntur, leguntur, ediscuntur, & inhaerescunt penitus in mentibus.

Idem. Quemadmodum temperantia sedat appetitiones, & efficit ut hæ rectæ rationi pareant: cõseruatq; considerata iudicia mentis: sic huic inimica intemperantia omnem animi statum inflamat, conturbat, incitat.

Idem. Pythagoreorum more exercendæ memoriæ gratia, quod quog; die dixerim, audiuerim, egerim, commemoro uesper.

Idem. Ex cupiditatibus odia, dissidia, discordiæ, seditiones, bella nascuntur.

Idem. Quis non odit sordidos, uanos, leues, futiles?

Idem. Pericula, damna, exilia, peregre rediens semper secum cogitet: aut filij peccatũ, aut uxoris mortem, aut morbu filiæ.

Hoc genere delectari recentiores ut agnoscas, unum hoc exemplũ, quod Politiani est, ascribemus. Nihil, inquit, apud nos inuenies Laurentio placidius, mansuetius, dulcius: nihil etiam blandius, humanius, benignius: postremo nihil modestius, candidius, amabilius.

Nonnunquam inter huiusmodi uocabula coniunctio copulatiua interponitur.

M. Cicero. Non enim uiribus aut uelocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur: sed consilio & autoritate & sententia.

Idem. Meq; præ cæteris & colit, & obseruat, & diligit.

Est quando in hoc dicendi genere cum uerbis ipsis aliquid adiungatur.

M. Cicero. Siciliam prouinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur.

In hac dicendi figura duæ solæ uoces sine coniunctione raro dicuntur. Eiusmodi illud Ennii est. Vbi uidet auenâ, lolium, crescere inter triticum, seligit, secernit, aufert.

Itemq; illud M. Tullij. Quis est qui non oderit libidinosam proteruam adolescentiam? Quis contra in illa ætate pudorẽ, constantiam, etiam si sua nihil intersit, non tamen diligit?

Item. A te peto maiorem in modum ut eum etiam atq; etiam tuis officijs, liberalitate complectare.

INTERROGATIONIS EXCLAMATIONISq; uim esse maximam, Caput XIX.

AN illud quoq; oratoribus infrequens est, ut quum in oratione sermo quidam est cui pòdus aliquod super imponendum sit, eum faciant interrogatiuum aut exclamatiuum? ut, Quid in uita hominum amicitia dulcius est? Studio literarum quid inuenies iucundius? O felices eos, quibus cum nature bonitate adest fortunæ benignitas.

Tibullus. Quàm iuuat immittere uentos audire cubantem?

Propertius. Quid iuuat in nullo pondere uerba loqui?

Idem. Me similem uestris moribus esse putas?

Idem. O nullis tutum credere blanditijs.

Virgilius. O fortunatos nimium sua si bona norint, Agricolas.

Idem. Fortunate senex, ergo tua rura manebunt.

Plautus. Qui me Thebis alter uiuit inferior?

Quintilianus. Quid porro est honestius, quam docere quod optime scias?

Idem. Quousq; tandem abutere Catilina patientia nostra? et patere tua consilia num sentis? Quanto magis ardet, quam si diceretur: diu abuteris patientia nostra: & patent tua consilia? Hoc instandi non sciscitandi gratia assumitur.

Micipsa apud Sallustium. Quis autem amicio, quam frater fratri?

M. Cicero. O callidos homines, o rem excogitatum, o ingenia metuenda.

Idem. O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam & inanes nostras contentiones, quae medio in spacio saepe franguntur, & corruunt, aut ante in ipso cursu obruuntur, quam portum conspiciere potuerunt.

Idem. O miserum senem, qui mortem contemnendam esse in tam longa aetate non uiderit.

Idem. Quid enim aetas hominis, nisi memoria rerum ueterum, cum superiorum aetate contexitur?

Idem. Quid enim tam commune, quam spiritus uiuis, terra mortuis, mare fluctibus, litus eiectis?

Idem. Quid turpius, quam sapientis uitam ex insipientum sermone pendere?

Idem. Quis autem honesta in familia institutus, & educatus ingenue, non ipsa turpitudine, etiam si eum laesura non sit, offeditur?

Idem. Quid est dulcius otio literato?

Idem. Quid est autem seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes rursum in suum locum congerere?

Idem. Quid nostri philosophi? nonne in ijs ipsis libris, quos scribunt de contemenda gloria, sua nomina inscribunt?

Idem. Philosophia omnium mater artium, quid est aliud nisi, ut Plato ait, donum, ut ego, inuentum deorum?

Idem. Quid est enim per deos optabilius sapientia? quid præstantius? quid homini melius? quid homine dignius?

Idem. Quid enim eloquentia laudabilius & præstabilius, uel admiratione audientium, uel spe indigentium, uel eorum qui defensi sunt, gratia?

Idem. Quis unquā dubitauit, quin in Repub. nostra primas eloquentia tenuerit semper urbanis pacatisq; rebus, secundas iuris scientia?

Idem. Quur igitur ius ciuile docere semper pulchrum fuit? hominumq; clarissimorum discipulis floruerunt domus?

Idem. Quid est enim turpius quā legitimarum & ciuiliū controuersiarum patrocinia suscipere, quum sis legum & ciuilis iuris ignarus?

Idem. Quid est enim stultius quā incerta pro certis habere, aut falsa pro ueris?

Sed exclamatio frequens quā interrogatio odiosior est.

QVOD IN HISTORIA FABVLAE

narranda elegantius præsentis temporis quā præteriti uerbum dicatur, Cap. XX.

O Rationis tota uis in eo collocata est, ut auditores aut moueat aut delectet. Mouent autem magis aut delectant quæ uidemus, quā quæ audimus: eaq; quæ præsentia sunt, quā præterita. Ideoq; & poetæ & oratores summi id contenderunt maxime: ut quam rem ipsi narrarent ei uerba ita accommodarent: ut ea tanquam præsens uel uide

Præsentis
tēporis in
narrando
usus.

retur, uel audiretur. Quod quum alijs multis dicendi generibus tum maximè uerborum præsentis temporis usurpatione factitarunt. id quod imitari si contendes, non mediocris futura sit orationi cum uehementia delectatio. Quin præteriti temporis uerba primum usurpes non dissuademus: sed ad ea quæ præsentis sunt ita obrepas, ut ea tum dicas quum memores rem cui uehementiam maiorem aut delectationem inesse uelis. Hoc autem narrandi genus, quoniam creberrimum est: de eoq; exemplum paucis tradi nõ possit: uno alteroq; dixisse satis sit. Aulus Gellius. Mos antea senatoribus Romæ fuit incuriam cum prætextatis filijs introire. Tamen quum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterum prolata est placuitq; ut eam rem super qua tractauissent, ne quis enuntiaret prius quàm decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui cum parente suo in Curia fuerat, percunctata est filium, quid nam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum esse: neq; id dici licere. Mulier sit audiendi cupidior secretum rei, & si lentium pueri, animumq; eius ad inquirendum eueberat. querit igitur compressius uolentiusq;. Tum puer matre urgente lepidi atq; festiui mendatij consilium capit. Actum in senatu dixit, utrum uideretur uilius, exq; Republicæ esse, unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit, animus compauescit, domo trepidās egreditur: ad cæteras matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum familias caterua lachrymantes atq; obsecrantes, orāt, una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientiæ curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat.

Senatus fidem atque ingenium pueri osculatur : consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius.

Marcus Cicero. G. Cannius eques Romanus, homo nec infacetus, & satis literatus, quum se Syracusas otia causa non negotiandi, ut ipse dicere solebat, contulisset: dictitabat se hortulos aliquos uelle emere, quo inuitare amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset.

Quod cum percerebisset, Pythius ei quidam, qui argentariam faceret Syracusis, dixit, uenales quidem se hortos non habere: sed licere uti Cannio, si uellet, ut suis: & simul ad coenam inuitauit in posterum diem. Quum ille promississet: tum Pythius, ut argentarius qui esset apud omnes ordines graciosus, piscatores ad se conuocauit, & ab ijs petiuit ut ante suos hortulos postera die piscarentur: dixitq; quid eos facere uellet. Ad coenam tempore uenit Cannius. Opipare paratum erat conuiuium. Cimbarum ante oculos multitudo. Pro se qui'que quod coeperat, afferebat, ante pedes Pythij pisces abiciebantur.

Tum Cannius Queso, inquit, quid est ò Pythi? tantum ne piscium? tantum ne cimbarum? Et ille. Quid mirum, inquit? hoc loco est, Syracusis quicquid est piscium, hic aquatio, hac uilla isti carere non possunt. Incensus Cannius cupiditate contendit à Pythio ut uenderet, grauante ille primo. Quid multa? impetrat. Emit homo cupidus & locuples tanti quanti Pythius uoluit. Et emit instructos, nomina facit, negotium conficit. Inuitat Cannius postera die familiares suos, uenit ipse mature. Scalmum nulum uidet, quærit ex proximouicino, num ferie quædam piscatorum essent, quod eos nullos uideret. Nullæ, quod sciam.

PROGYMNASMATVM

inquit ille: sed hic piscari nulli solēt. Itaq; heri mirabar quid accidisset. Stomachari Cannius. Sed quid faceret? Nondum enim Aquilius collega & familiaris meus protulerat de dolo malo formulas.

Idem. Vt illud Nasica, qui quum ad poetam Ennium uenisset, eiq; ab ostio querenti Ennium, ancilla dixisset domi non esse, Nasica sensit illam domini iussu dixisse, & illum intus esse. Paucis post diebus quum ad Nasicam uenisset Ennius, & eum à ianua quæreretur, exclamat Nasica se domi non esse. Tū Ennius. Quid? Ego non cognosco uocem, inquit, tuā? Hic Nasica. Homo es impudens. Ego quum te quererem, ancilla tuæ credidi te domi non esse: tu mihi non credis ipsi.

MALVM ADVERBIVM INTER POSI

tæ indignationis apud autores non incelebres
usitatum esse, Caput XXI,

Malum.

QVAE tanta, malū, insania est hominibus ijs, qui quā bene dicant negligunt, dummodo loquantur? ita profecto paruam admodum nā dixerim nullam persuadendi dissuadendiue acrimoniam habent: quod quum ex alijs multis, quas hi negligunt, tum ex hac præceptione discere possis. Quum detestandum quippiam obominādumq; dicturi sumus: tum clausulam eam cui energiam dare uolumus maximā faciamus interrogatiuam: in eaq; aduerbium malū post primum secundumue uocabulum ponamus. Est enim malum auctore Donato, aduerbium interpositæ indignationis. idq; ferè significat, quod nefas à Virgilio sepe usurpatum. ut, Quid malum, amici persona contegis inimicitias? Quid, malum, parricidium? patrem enecasti. Quid, malum, peius uiuit otiosus hominibus?

Catullus

Catullus. Quid hunc, malum, fouetis? aut quid hic potest?

Plautus. Quid, malū, nō sū ego seruus Amphitryonis Sosia?

Idem. Quid id, malum, pacto potest?

Idem. Quas, malum, nugas? satin tu sanus es?

Idē. Qui, malū, intelligere quisquā potis est? ita nugas blatis.

Terent. Quas, malum, ambages mihi narrare occipit?

Idem. Quid id, malum, pacto potest?

Idem. Quid tua, malum, id refert?

Idem. Quid, malum, me tandem censes uelle id assimularier?

Idem. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere nisi credo me huic esse natum rei, serundis miserijs.

T. Liuius. Quid, malum, est imperantibus nolle parere?

M. Cicero. Quenam, malum, est ista uoluntaria seruitus?

Idem. Quod te, malum, inquit, rationis in istam spem induxit, ut eos tibi fideles putares fore, quos pecunia corrupisses?

Hoc idem genus ætatis huius oratoribus usurpatum est.

Brasmus. Quæ, malum, uesania est, ut alienam improbitatem ulciscaris te fieri improbiorem? Si contempseris contumeliā, intelligent omnes indigno factam: sin commoueare, iam inferentis causam feceris meliorem.

DE PARTICVLA TANDEM QUID HABEAT UENUSTATIS POST UOCEM INTERROGANDI, Cap. XXII.

Q Vis hoc tandem negaturus sit, qui quum alios multos, tum uel maximè Ciceronem attento animo euolu-
luerit, particulam tandem post uocem interrogandi collocatam multum habere uenustatis? Quam ornatus gratia non sententiæ positam esse Sextus Pompeius affirmat. ut,
Quid mihi tandem putes fore iucundius, quàm aut te aut literas tuas uidere aut legere? Quur tandē, ad me non scripsisti.

Quid tandē

ex quo à nobis abiuiſti? Quo tandem uinculo amicitiam noſtram colligares, ſi ad me ſæpius ac facis, ſcriberes?

Virgilius. Sed nos qui tandem, quibus aut ueniſtis ab oris?

M. Cicero. Quid mihi tandem erat utilius, quid cõmodis meis aptius, quàm hominis nobiliſſimi atq; honoratiſſimi cõuẽctio?

Idem. Quo tandem animo in te eſſe debeo?

Idem. Quo tandem animo hoc tibi ferendum putas?

Idem. Quouſq; tandem abutere Catilina patientia noſtra?

Idem. Quid tandem impedit te?

Idem. Quid uos tandem?

Idem. Quid tandem incenſis futurum eſt?

Idem. Quo amore tandem inflammati eſſe debemus in eiufmo di patriam, quæ una in omnibus terris eſt uirtutis, imperij, dignitatis: cuius primum nobis mens, mos, diſciplina nota eſſe debet, uel quia eſt patria parens omnium noſtrum, uel quia tanta ſapientia fuiſſe in iure conſtituendo putanda eſt, quanta fuit in his tanti imperij comparandis?

Idem. Qui tandem mos eſt illius patroni, qui ad eas cauſas ſi ne ulla ſcientia iuris audet accedere?

Idem. Quis tandem id iuſtus rerum æſtimator reprehenderet?

Idem. Quæ tandẽ in eius uẽditionibus autoritas eſſe poterit?

Idem. Sed quis eſt tandem, qui inopis & optimi uiri cauſæ nõ anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis?

Idem. Quid tandem à Socrate & Platone perfectisq; philoſophis faciendum putes?

Idem. Quid illa tandem popularia?

Idem. Quid? uictum Lacedæmoniorum in Phidicijs num ne uideamus? Vbi quũ tyrannus coenauiffet Dionyſius: negauit ſe iure illo nigro, quod coenæ caput erat, delectatũ. Tum is qui illa coxerat: Minime mirum. Condimenta enim deſuerunt.

Quæ tandem, inquit ille? Labor in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epule condiuntur.

Idem. Qualis tandem Lacæna? quæ quum filium in prælium misisset, & interfectum audisset. Idcirco, inquit, genueram, ut esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.

DEVS IMMORTALIS, BONE DEVS,
Iupiter, dij boni, dij deæq; omnes, dij magni in casu uocandi, quod non leue pondus orationi adiungant, Caput XXIII.

QUAM grauis deus immortalis futura sit oratio ea quæ Particula
interrogatiua sit, in qua dicatur admiratiue unus uo admiratio
catorum istorum, deus immortalis, bone deus, Iup- nē augētes
piter, dij boni, dij deæq; omnes, dij magni: ut, Quam bone
deus uoluptatem ex amicitia nostra capio? Quam præclarū
est dij magni rempublicam bene administraret? O dij boni, quā
longo interuallo homines alios præcedunt ij qui disciplinis
bonis animum suum illustrent?

Ouidius. Oscula, dij magni, qualia quotq; dabat?

Terentius. Dij boni, boni quid porto Dij?

Idem. Dij immortales, quibus et quantis me donatis gaudijs.

Angelus Politianus. A Pico item Mirandula meo, bone deus quo uiro frequenter aditur.

Aulus Gellius. A principio statim, dij boni, quantum stupere atq; frigere Cæcilius uisus est.

M. Cicero. Quantus est error, dij immortales, eorum qui istā legem excogitauerunt.

Idem. Cæteri uerò, dij immortales, qua frequētia, quo studio, qua uirtute ad communem dignitatem salutemq; sentiunt.

PROGYMNASMATVM

Idem. Quanquàm, ò dij boni, quid est in hominis uita diu?

Idem. Quid profitetur, ò dij boni, profecturum eum qui legibus suis paruisset.

Idem. Huic igitur succumbet uirtus huic beata sapientis & constantis uiri uita cedit? Quàm turpe ò dij boni?

Idem. Quid est tandem, dij boni, quod laboremus?

Idem. Quod tuum principium, dij immortales, fuit? quis timor? quæ dubitatio, quanta hæsitatio, tractusq; uerborum?

Vbi sine interrogatione ulla dicatur exempla non desunt.

Catullus. Quum ausus es unus Italorum,

Omne æuum tribus explicare chartis

Doctis, iupiter, & laboriosis.

A. Gellius. Verba super ea re Taurus facit cum summa, dij boni, honorum atq; officiorum perpensatione.

M. Cicero. Sed ò dij immortales, nō dicerē hoc audiēte Scauola

Idem. Sed id mihi querere uidebare, quod genus ipsius orationis optimum iudicarem, Rem difficilem, dij immortales, atq; omnium difficillimam.

DEI QVODNAM EPITHETVM SIT,

Caput XXIII.

DEI immortalis beneficio quibus datum est ut oratores summi euaderent, id sæpe obseruarunt, ut quum deum dicerent, immortalem adiungerent. ut, Amicitiam nostram deus immortalis secundet. Hominum curam deus immortalis non negligit. Cum ijs præclare agitur qui deo immortalis odiosi non sunt.

Valer. Maximus. Ius ciuile per multa secula inter sacra ceremoniasq; deorū immortalīū abditū, solisq; pōtificibus notū.

Q. Metel. Numidicus. Dij immortales plurimum possunt:

sed non plus uelle debent nobis quàm parentes. At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? Iisdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, nō adhibere debent.

Sallustius. Reliquū est optare, uti quæ tibi placuerint, ea dij immortales approbent, beneq; euenire sinant.

M. Cicero. Utinā tibi istam mentem dij immortales donarēt. Idem. Magna dijs immortalibus habenda est gratia.

Idem. Supplicatio dijs immortalibus pro singulari eorum merito meo nomine decreta est.

Idem. Quod actum est, dij immortales approbent.

Idem. Hæc omnia Quirites ita sunt à me administrata, ut deorum immortalium nutu atq; consilio & gesta & prouisa esse uideantur.

Idem. Ars eius atque utilitas deorum immortalium inuentio ni consecrata.

Idem. Munera autem ista quibus es delectatus, uel ciuibus tuis, uel dijs immortalibus dona.

Idem. C. Cæsar intelligit mortem à dijs immortalibus non esse supplicij causa constitutam, sed aut necessitate naturæ, aut laborum aut miseriæ quietem esse.

Dicitur nonnunquam deus optimus maximus, & à recentioribus ultramundanus.

PARTICIPIVM CVM VERBO ET BREUITATEM & uehementiam asserre, Caput XXV.

Venustatam orationem uehementia roborabis hoc participiū cum uerbo sto. Quum duo uerba sunt actiui significatus copulatus.

latius coniunctione coniuncta, quæ idem habeant suppositum idemq; appositum, hoc est, post se eundem casum ab utroq; simul rectum: eorum prius tum mutuatur in participium præteriti temporis quod ab altero regatur. ut, Laudatos amicos honora, id est, lauda amicos & honora. Scriptas literas mitte. Percussum exclusisti.

Ausonius. Hunc ego quum uelut gallinaceus Euclionis situ chartei pulueris eruissem, excussum relegi.

Virgil. Incute uim uentis: submersasq; obrue puppes.

Cornelius Celsus. Longeq; optime fecisse Herophilum & Erasistratum: qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos uiuos inciderint.

Plinius. Egnatij Metelli longè minore de causa, qui uxorem quod uinum bibisset, fuste percussam, interemit.

Val. Maximus. Remigem in littore Tyriorum sentinam haurientem, quum è naui fluctus abiecisset, altero latere repercussam contrarius fluctus in nauem retulit.

Idem. Verberibusq; affectum necari iussit.

Idem. Ad ultimum, Anaxarchus Nicocreonti amputatione linguæ minitanti, Non erit, inquit, effoeminate adolescens hæc quoq; pars corporis mei tuæ ditionis: Protinusq; dentibus abscissam & commanducatam linguam in os eius ira patens expuit.

Sallustius. In his erat Fuluius senatoris filius: quem retractum ex itinere parens iussit necari.

Idem. Iugurtha in primis Atherbalem excruciatum necat.

M. Varro. Equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit.

M. Cicero. Ut grauius egrotant ij qui quum leuati morbo uidentur, in eum de integro incidunt: Sic uehementius nos labo-

ramus, qui profligato bello ac penè sublato, renouatum bellum gerere conamur.

Quando item nullum casum post se regunt: hoc itidem obseruatur, si à priore inclinari potest huiusmodi participium præteriti temporis. Sin minus, ponitur participium præsentis temporis.

Lucilius. Magna penus paruo spatio consumpta peribit.
Marcus Cicero. Consilijs diligentiaq; nostra celeriter de manibus audacissimorum delapsa arma ceciderunt.

QVOD IN MVLTIS VNA ORATIONE
pariter dicendis iucunda sit uarietas, Caput XXVI.

GENUS item dicendi hoc oratoribus frequens, auditoribus gratum, narium lectoribus est: ut quum in oratione eadem multa ordine uno dici solent: ea ordine mutato uarie dicantur. Nihil enim tam uitiosum est, ut ait Cicero, quàm si semper est idem. Quod ad uarietatis huius comprehensionem patere possit latius, ut, Amicitia in prosperis rebus uoluptas est: refugium in aduersis: in medijs tranquillitas. Charitas in parètes magna est, maior in patriâ, in deû maxima. Iustitia bonos tutatur: malos punit: conseruat ciuitatem. Plato. Cohibendo spiritum, aqua multa fauces intus alluendo, commodè stimulando nares, ut sternutatio fiat, singultus cessare solet.

Tertulianus. Malefeci gestiunt latere, deultant apparere, trepidant deprehensi, negant accusati, nec torti quidè facile aut semper confitentur: condemnati moerent: dinumerant in semet ipsos mentis malæ impetus: uel fato uel astris imputant. nolunt enim suum esse, quia malum agnoscunt.

Diuus Hieronymus. Esus carniū, & potus uini, carnisq; saturitas seminarium libidinis est.

A. Gellius. Postea quoq; in libro Plinij Secundi naturalis historia septimo legi esse quasdam in terra Africa familias hominum uoce atq; lingua effascinantium. Qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes letiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia.

Valerius Maximus. Rupit uerbera, fidiculas laxauit, soluit equuleum, laminas extinxit.

M. Varro. Tertia pœnarum infamia stans nexa in uulgi pectore fluctuanti, intonsa coma, sordida uestitu, ore se uero.

M. Cicero. Ut medicina ualeitudinis, nauigationis gubernatio, sic uiuendi ars est prudentia.

Idem. Illa mista tria genera bonorum maxima animi, secunda corporis, externa tertia.

Idem. Contemnendæ sunt humanæ res, negligenda mors est, patibiles & labores & dolores putandi.

Idem. Efficit hoc philosophia: medetur animis, inanes sollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores.

Idem. An quum bello uastabitur Italia, uexabuntur urbes, tecta ardebunt, te non existimas inuidiæ incendio cõflagaturus.

Idem. His decreta uerbis est, quòd urbem incēdijs, cede ciues, Italiam bello liberaßem.

Ibi M. Varro à præceptione hac discedit. Vel maxime, inquit, illic didici & sitienti theriacam, mulsam: esurienti panem cibarium, siligineum: & exercitato somnum suauem.

Quintilianum profecto miror hac dicendi uarietate tam raro usum fuisse: qui uarietati id oblectamentum inesse dicat, ut uirtutes etiam ipse tædium parlant: nisi gratia uarietatis

adiuta sint. Eius enim Quintiliani exempla sunt.

Potentes sequitur inuidia, humiles abiectosq; contemptus, et turpes ac nocentes odium.

Idem Est quedam uirtutum uitiorumq; uicinia, qua maledicus p libero, temerarius p forti, effusus p copioso accipitur: Itemq; Multo labore, assiduo studio, uaria exercitatione, pluribus experimentis, altissima prudentia, presentissimo consilio constat ars dicendi.

CONTRARIJ SIGNIFICATVS VOCABULA prope se collocanda esse, Caput XXVII.

Quoniam indocti doctorum dicendi genus facile non agnoscunt nisi admoneantur: quo ad id agnitum concedant facilius, eoq; utantur doctius: eos pro uirili Antitheta seu contra posita.

hic admonemus. Ab eo autem id alienum nō sit, uocabula duo in oratione eadem si sint, quæ contrarium habeant significatum: eas sibi proxime posita orationem reddunt concinniores atq; uberiores. Vti enim oculis pictura: ita auribus oratio iucunda esse debeat. Colores contrarij iuxta se positi quo magis apparent, eo aspectu iucundiores sunt. Sed ad exempla accedimus. Amicitie odiū aduersum est. Doctis indocti melius uulgo dicere uidetur. Ingeniū rude eruditi præceptores poliunt, Philostratus. Praui si laudantur, deteriores sunt.

Aristoteles. Opulenti sunt pauci, multi inopes.

Idem. Causa otij negotia suscipimus: utq; uiuamus in pace, bella suscipimus.

Idem. Pleraq; uetusta nouis rudiora sunt.

Idem. Qui ante pubem fuere macilenti, crasse scunt, euadūtq; saniores: alijs contra usu uenire solet.

Plato. Ex uerbis, quæ res est leuissima, grauissime nasci

Solent inimicitiae.

Idem. Probi improbiq; amici nunquam futuri sunt, si aequalibus afficiantur honoribus.

Idem. Damna in uicinia etiam parua magnas saepe pariunt inimicitias.

Actius. Nihil credo auguribus: qui aures uerbis diuitant Alienarum, suas ut auro locupletent domos.

Idem. Virtuti is par, dispar fortunis patris.

Cecilius. Dum eius mortem in hio: ego met uiuo mortuus inter uiuos.

Horatius. Indoctum doctumq; fugat recitator acerbus.

Idem. Scribimus indocti doctiq; poemata passim.

Tibullus. Venit post multos una serena dies.

Ouidius. Non bene coelestes impia dextra colit.

Idem. Blanda truces animos fertur moluisse uoluptas.

Ausonius. Quam grandes paruo patitur sub uulnere mortes.

Diuus Hieronymus. Turpilius Comicus tractans de uicissitudine literarum, Sola, inquit, res est quae homines absentes praesentes facit.

Idem. Quomodo enim prophanis religiosa placere possunt?

Idem. Quum et Daniel puer senes iudicet: et Amos pastor caprarum in sacerdotium princeps inueniatur.

Cornel. Celsus. Ex labore sudati frigida potio perniciosissima est.

Quintilianus. Magnos modica quoque eloquentia parit fructus.

Idem. Qui stultis eruditi uideri uolunt, stulti eruditius uidetur.

Idem. Rudia politis maiora, et sparsa compositis numerosiora creduntur.

Idem. Nobis adolescentibus seniores in agendo facti praecipere solebant, ne unquam iusiurandum deferremus.

C. Menimius. Ne ignoscendo malis, bonos perditum eatis.

Valer. Maximus. Senectuti iuuentus ita cumulatum & circumspectum honorem reddebat: tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent.

Idem. Pubertas canis suum honorem reddebat: defuncta uirum cursu ætas ingredientiem actuosam uitam fauoris nutrimentis prosequabatur.

Idem. Respiciatur indorū scēminæ: quæ quum more patrio complures eidem nuptæ esse soleant.

Apud Sallustium Catilina. Neccssitudo etiā timidos fortes facit Sallustius. Domi militiaq; boni mores colebantur: concordia maxima, in inima auaritia erat.

Idem. Vbi bonus deteriore diuitijs magis clarum, magisque acceptum uidet, primo æstuat, multaq; in pectore uoluit.

Idem. Neq; diuitijs aut superbia, sed bona fama factisq; fortibus nobilis ignobilem anteibat.

M. Varro. Ut arguatis & ueternosis, quæ sunt, lutea omnia uidentur: sic insani sani, & furiosi uidentur esse insani.

M. Cicero de Epicuro. De dolore certa habet quæ sequatur quorū magnitudinē breuitate cōsolatur, lōginitatē leuitate

Idem. Cimbri & Celtiberi in prælijs exultant, lamentantur in morbo.

Idem. Adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad uirtutum studia ducuntur.

Idem. Qui enim citius adolescentiæ senectus, quàm pueritiæ adolescentia obrepit?

Idem. Natura omnes ea quæ bona uidentur, sequuntur: fugiuntq; contraria.

Idem. Videas rebus iniustis iustos maximè dolere, imbecillibus fortes, flagitiosis modestos.

Idem. Sequuntur largitionem rapinæ.

PROGYMNASMATVM

QVOD EA VOCABVLA QVAE LICET

contraria non sint, de eodem tamen dici non possint

proximè sibi ponantur, Caput XXVIII.

Antithesis
similia
simul po-
sita.

Discipulum præceptor hoc quoq; docere possit: ea quæ
licet contraria non sint, tamen ita discreta sint, ut de
eodem eadem ratione dici non possint: ea inquam vo-
cabula iuxta se posita nihil minus quam ea quæ contraria
sunt, uenustatis habere. ut, Seruo dominus rarò amicus est.
Vxorè marito parere ius est. Filij parètù cura instituèdi sunt.
Aristoteles. Nisi filijs parentes exemplum uitæ præstent, eis
aduersum se excusationis causam relinquunt: estq; metuendū
ne à filijs contempti, perinde quasi non bene uixerint senes,
deserantur.

Plato. Imprecatione parentis filio nihil est perniciosius.

Afranius. Vos quibus cordi intra tunicam manus læua, dex-
tra in penum herile.

Horatius. Quis scit an adijciant hodiernæ crastina uitæ Tem-
pora dii superi?

Catullus. Nec diuis homines componier æquum est.

Quintil. Ex iudicio præceptoris discipulus pendeat.

Valerius Maximus. Cæsisq; atris bobus Diti maribus, sœmi-
nis Proserpinæ.

Idem. Fœminæ cum uiris cubantibus sedentes cœnitabant.

C. Marius apud Sallustium. Ex parente meo et alijs sanctis
uiris ita accepi, munditias mulieribus, uiris laborem conueni-
re: omnibusq; bonis oportere plus gloriæ quam diuitiarum
esse: arma non supellectilem decori esse.

M. Varro. Crede mihi, plures dños serui comedere q̃ canes.

M. Cicero. Quid est fletu muliebri uiro turpius?

Idem. Qui uerò se populares uolunt, ob eamq; causam, aut agrariam rem tentant, ut possessores suis sedibus pellantur, aut pecunias creditas debitoribus condonandas putant, labe faciunt fundamenta reipublicæ.

Idem. Athenis iamdiu doctrina ipsorum Atheniensium interijt: domicilium tamen in illa urbe remanet stultiorum, quibus uacant ciues, peregrini fruuntur, capti quodammodo nomine urbis & auctoritate.

CONTRARIORVM AVT TANQVAM
contrariorum id cui adiungitur præpositio, præponendum esse, Caput XXIX.

SED ut ex rudi politus fiat sermo tuus, hoc prætereundum non putauimus. Si alterum horum contrariorum, aut tanquam contrariorum præpositionem præpositam sibi habeat: hoc alteri non ineleganter præponas. ut, Ex amicis inimici facti sunt. Ex seruo libertus factus est. Pro stylo gladium gestat.

Cōtrario-
rū aut pe-
ne contra-
riorū situs

Aristo. Ab uno plures geri magistratus prauū uideri potest.

Plato. Qui ex patre pio impius generatus est, nomine patris appellandus non est.

Idem. Sine lapidibus paruis magnos quoq; bene strui posse architecti negant.

Idē. Quicqd à barbaris græcè accipere, id melius reddidere.

Idem. Verberatus à sene iuuenis ob senectutis reuerentiam ferat patienter.

Idem. Cædi à iuvene senem turpe est, ipsisq; dijs odiosum.

Idem. A labore quies proficisci solet.

Plautus. Ex insana saniolem facies.

Oui dius. Pro uitio uirtus crimina sæpe tulit.

PROGYMNASMATVM

Plautus. Dñ immortales facinus audax incipit, quì cum opu-
lento pauper homine coepit rem habere aut negotium.

Terētius. Tū autē ex amicis inimici ut sint nobis affines facis?

Vegetius. Quid aduersus Gallorum multitudinem paucitas
Romana ualuisse? Quid aduersus Germanorum procerita-
tem breuitas potuisset audere?

Plinius. Optime cum domito iuuenius imbuitur.

Diuus Hieronymus. Multum in utranq; partem crebro fama
mentitur: & tam de bonis mala, quàm de malis bona falsorū
ora concelebrant.

Suetonius. Augustus pròximum a dijs immortalibus honorē
memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi Romani ex
minimo maximum reddidissent.

M. Cicero. Neq; medicorum præcepta dici uere possent, si-
qua inscij imperitiq; pro salutaribus mortis tra conscripserūt.
Idem. De horridis rebus nitida, de ieiunis plena, de puulga-
tis noua quædam est oratio tua.

Idem. Quos ego mea ope ex incertis certos compotesq; consi-
lij dimitto.

Idem. Ipse ad meam utilitatem cum græcis latina coniunxi.

Idem. Quid enim tam distans, quàm à seueritate comitas?

PLVS DICI PER NEGATIONEM quàm per affirmationem, Caput XXX.

NON infrequens est & apud poetas & apud orato-
res locutio per negationē. Quum enim per affirma-
tionem loqueris, ea sola quæ dicis affirmas: quum ue-
rò per negationem contrarij, quicquid contrarium est negas.
Ut, non indoctus amicus est, si dicis: dicis uberius copiosiusq;
quàm si dicas: doctus amicus est. Si enim rei unius tantum, eti-

Negatio-
nē quā af-
firmatio-
nem plus
dicere.

dm si partim doctus est: tum uerum dicis, quum dicis, doctus amicus est. Veruntamen non diceres si diceres: non indoctus amicus est. Ea enim oratione inscitia omnis atque (ut ita dicā per mitte) indoctrina negatur. Eam ob rem p. arum prudentissimus Homerus nō uirtutibus appellandis, sed utijs de trahēdis, ut ait A. Gellius, laudare ampliter solet. Hoc enī est Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuum:

Nec pauidum, uel nolentem decernere ferro.

Epicurus quoq; simili modo maximam uoluptatem detractio nem priuationemq; omnis doloris definiuit.

Eadē quoq; ratione Virgilius inamabilē dixit stygiā paludē.

Idem quoq; dixit. Aut illaudati nescit Busiridis aras.

Itē. Ille ipiger hausit Spumātē paterā, et pleno se pluit auro.

Dicas igitur. Literæ mihi tuæ non inuicundæ fuerunt, in quibus non paruum mutuae nostræ amicitiae testimonium est. Alexander Magnus hostem quemuis intrepidē aggressus est. Non infœcunda oratio tua est.

Plato. Haud facile est, ut malus perpetuo lateat.

Idem. De parentum negligentia non rarò querimur: qui nos postquàm adoleuimus in mollitie quadam delitijsq; uiuere passi sunt.

Tibullus. Nec uenit tardo curua senecta pede.

Propertius. Absenti nemo non nocuisse uelit.

Horat. Principibus placuisse uiris non ultima laus est.

Ouidius. Nulli non sua forma placet.

Suetonius de Tyberio Cesare. Tonitrua præter modum expauescebat, & turbatiore cœlo nunquam non coronam laureā ceruice gestauit, q. fulmine afflari negetur id genus frōdis

Plinius. Frontem domini plus prodesse quàm occipitium non mentiuntur.

PROGYMNASMATVM

Quintilianus. Probi uero mores, & ante actæ uitæ integritas nunquam non plurimum profuerint.

Aulus Gellius. Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Anneus, haud sanè indocti neq; ignobiles.

M. Varro. Neq; in bona segete nullum est spicum nequam, neq; in mala non aliquod bonum.

Ibi spicum genere neutro dicit.

M. Cicero. Etsi esse una minus poterimus quàm uolumus: animorum tamen coniunctione, iisdemq; studijs ita fruemur, ut nunquam non unà esse uideamur.

Idem. Non inscite Heraclæotus Dionysius ad ea disputat, quæ apud Homerum Achilles queritur hoc, ut opinor, modo. Corq; meum penitus turgescit tristibus iris, Quum decore, atq; omni me orbatum laude recordor;

Idem. Tardis enim mentibus uirtus non facile committitur.

Idem. Mehercule ego cupio non mendacem putari.

Idem. Est etiam illa Platonis uera, & tibi Catule certe non inaudita uox, omnem doctrinam harum ingenuarum & humanarum artium uno quodam societatis uinculo contineri.

Idem. Neq; enim ignoro, & quæ bona sunt, fieri meliora posse doctrina, & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi posse.

QVOD COMPOSITAE VOCES NEGATIUE pro simplicibus sæpe dicantur, Caput XXXI.

Negatio
cōposita p
simplici.

NVlli esse ulli ignotum id credo, qui oratores aut comicos attentè excusserit: Nomina aut aduerbia cum particula ne, composita pro negatione simplici, hoc est, pro non accipi, eisq; uoces quibuscum erant compositæ, alias ue idem significantes adiungi, inq; medio aliquid sæpius interponi.

poni. Eorum utrum præponas nihil refert. Quod genus dicendi copiosum est & elegans, sed usitatum sæpius nota affectationis profecto non careret: quæ oratori opere maximo fugienda est. Sed exempla ponimus. Nunquam, arbitror, unquam amicitia tua quicquam mihi futurum est suavius. Nemo enim uir te humanior est. Nusquam te usquam uidere potui. In hoc genere pro nullo nemo dicitur.

Plato. Nemo poeta præter ciuitatis leges iusta, honesta, uel bona fingere audeat.

Virgil. Turne quod optanti diuum promittere nemo auderet, uoluenda dies en attulit ultro.

Plautus. Ego certe me incerto scio hoc daturū nemini homini.

Idem. Alienum hominem intromittat neminem.

Idem. Hominem iracundiorē quā te noui neminem.

Idem. Nemo homo unquam ita arbitratus est.

Idē. Tū id dicere audes, qd' nemo unquā homo antehac uidit?

Idem. Tibi habeas, nisi si sis stultior stultissimo.

Terentius. O frater frater: quid ego nunc te laudē? satis certe scio, nūquam ita magnifice quicquam dicam, id uirtus quin superet tua. Itaq; unā hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror, fratre hominem neminem esse primarium artium magis principem.

Idem. Ego in hac re nihil reperio quam obrem lauder tantopere Hegio. Meum officium facio. Quod peccatū à nobis est corrigo: nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putat sibi fieri iniuriam, ulro si quam fecere, ipsi exposcunt, & ulro accusant.

Idem. Ego hominē callidiorē uidi neminē, quā Phormionē.

Idem. Nemini ego plura acerba credo esse ex amore unquam oblata, quā mihi.

Idem. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui.
Suetonius. Ex nonnullis comperi persuasissimum habuisse eū
 neminem hominem pudicum.

Quintilianus. Poetas metri necessitas excusat, nisi si quando
 nihil impediēte in utroq; , modulatione pedū alterū malūt.
Aul. Gellius. Quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse ne
 mo unus literarum ueterum diligens dubitauit.

Idem. Aseuerabat nulli esse ulli magis ea omnia explorata,
 comperta, meditataq;.

Idem. Sed enim metuere, si nemo esset homo quem uerere-
 mur, quicquid liberet faceremus.

Vatinius. Profecto tibi illū reperiā, nisi i dalmatiā aufugerit.

Val. Maximus. Neminem Lycurgo aut maiorem aut utilio-
 rem uirum Lacedæmon genuit.

Idem. Arcana consilia patrum conscriptorum multis seculis
 nemo senator enunciauerit.

T. Liuius. Neminem uirum tantum eminere ciuem debere,
 ut legibus interrogari non possit.

M. Cato. Nemo hoc rex ausus est facere.

M. Cicero. Nemo est mihi te amicus antiquior.

Idem. Neminem tibi profecto hominem ex omnibus aut ante-
 posuissē unquam aut etiam comparassē.

Idem. Hominem esse neminem qui unquam mentionem tui, si
 ne tua summa laude fecerit.

Idem. Nemo igitur uir magnus sine aliquo afflatu diuino un-
 quam fuit.

Idem. Donis impij ne placare quidem audeant deos: Platoni
 audiant, qui uetat dubitare qua sit mente futurus deus: quum
 uir nemo bonus ab improbo se donari uelit.

Idem. Hominem quidem scire arbitror neminem.

Idem. Frater tuus quanti me faciat, semperq; fecerit, esse hominem qui ignoret arbitror neminem.

Idem. Plerunq; enim Respub. priuatis crescit inimicitijs, ubi nemo ciuis qualis sit uir potest latere.

Idem. Ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini.

Idem. Adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquilio amicitia, qui sibi non optimus uideretur. Sic se res habet. Tua te, me delectant mea.

Idem. Accedit eodem testis locuples Possidonius, qui etiã scribit in quadam epistola P. Rutilium Rufum dicere solere, qui Panætium audiuerat, ut nemo pictor esset inuentus qui Veneris eam partem quam Apelles inchoatam reliquisset, absolueret: oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi spem auferbat: sic ea quæ Panætius prætermisisset, & non perfecisset, propter eorū quæ fecisset præstantiã, neminẽ esse psecutũ.

Idem. Est apud Heraclitum physicum de principe Ephesiorũ Hermodoro. Vniuersos ait Ephesios esse morte multandos, quòd cum ciuitate expellerent Hermodorum, ita locuti sunt. Nemo de nobis unus excellat: sed si quis extiterit, alio in loco & apud alios sit.

QVOD NVNQVAM ET NVLLVS ELEGanter diuidantur, Caput XXXII.

NEC ego unquam ulli concedam, quin nullus & nunquam eleganter diuidantur: inter quorum partes si quid interposueris, de elegantia nihil detraxeris.

Hoc autem sæpius factum inuenias, quando cum his uocibus copulatiua cõiunctio adiungi solet. Ea ne omiſsa negligatur: nec aut neq; (utrũq; enim et nõ significat) pro parte altera dixeris, ut, Non est ulla res quã desiderẽ magis, quã te corã alloq.

Non est ullum mihi ad te scribendi negotium, neq; ullus unq̃ adest nuntius.

Aristoteles. Non erat in Greta ullus externorum principatus Idem. Neq; agricola, neq; artifex, neq; ullus sordidi quæstus sacerdos deputandus est.

Plato. Neque à dijs unquam negligitur qui operam dat ut iustus euadat.

Idem. Qui secum ipse dissentit, cum alio non consentiat, nec ulli amicus esse possit.

Martialis. Res noua non ullis cognita temporibus.

Terentius. Proh deum atq; hominum fidem, quod hoc genus est? quæ hæc est coniuratio? ut omnes mulieres eadem æque studeant, nolintq; omnia? neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperiatis.

Idem. Quæ res in se neq; consilium, neq; modum habet ullum eam consilio regere non potes.

Plautus. Omnibus modis qui pauperes sunt homines, miseri uiuunt, præsertim quibus nec quæstus est, nec didicere artē ullā.

Cornel. Celsus. Neq; ulla res magis adiuvat laborantem quā tempestiua abstinentia.

Suetonius de diuo Tyberio. Cæde in theatro per discordiam admissa, capita factionum & histriones propter quos dissidebatur, relegauit: nec ut reuocaret unquam ullis populi precibus euinci potuit.

Quintilianus. Neq; enim ferè tam ullus est dies occupatus ut nihil lucri, uel (ut Cicero Brutum facere tradit) operæ ad scribendum, aut ad legendum, aut ad dicendum rapi aliquo momento temporis possit.

Idem. Neq; solida atq; robusta fuerit unquam eloquentia, nisi multo stylo uires acceperit.

Idem. Non igitur unquam idem, homo & perfectus orator.

Idem. Nec rectæ uoluntati seruum est tempus ullum.

Val. Maximus. Maximis uiris prandere & coenare in prompatulo uerecundiæ non erat, nec sanè ullas epulas habebant, quas populi oculis subijcere erubescerent.

Sallustius. Vbi cupido diuitiarum inuasit, neq; disciplina, neque artes bonæ, neq; ingenium ullum satis pollet.

Idem. Neq; Rhodios, neq; alias ciuitates unquam suorum iudiciorum poenituit, ubi promiscuè diues & pauper, ut cuiq; fors tulit, de maximis rebus iuxta ac de minimis disceptat.

M. Cicero. Nec enim unquam bono quicquàm mali euenire potest nec uiuo nec mortuo: nec unquā eius res à dijs immortalibus negligentur.

Idem. Nec modus est ullus inuestigandi ueri, nisi inueneris.

Idem. Fateor conscientiam rectæ uoluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse ullum maius malum præter culpam.

Idem. Nec ullum est tantum malum quod nō puit impedere.

Idē. Neq; enim ulla res uehemētius Rēpub. cōtinet, quā fides, q̄ esse nulla potest, nisi erit necessaria solutio rerū creditarū.

Idem. Impedit enim consilium uoluptas rationi inimica: ac mentis, ut ita dicam, perstringit oculos: nec habet ullum cum uirtute commercium.

Idem. Neq; insipientia ullum maius malum est.

Idem. Nec ulli bonarum artium magistri non beati putandi.

Idem. Neq; enim est ulla fortitudo quæ orationis experts est.

Idem. Neq; enim letabitur unquam, neq; moerebit nimis, qui semper in seipso omnem spem reponet sui.

Idem. Neque est ulla temperatior oratio, quā illa in qua asperitas contentionis oratoris ipsius humanitate conditur.

Idem. Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamuis ar-
tis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum si-
ne usu & exercitatione cōsequi possunt. Nec quicquam enim
elegantius dicitur quàm & nihil.

Idē. Nec ūquā nisi necessario, si nulla reperietur alia medicīa.

Idem. Neq; ulla re longius absumus à natura ferarum.

Hoc non ita obseruandum præcipimus: ut perpetua hu-
ius præceptionis obseruatio nullum aut nunquam ex usu pe-
nititus auferat: sed ut aliarum, ita huius temperatam obserua-
tionem retinēdam esse censemus. De neutro idem quod de nul-
lo obseruare possis: sed quid de eo rara est autoritas: ideo tã
planè de eo non præcipimus.

QVOD HOMO ADOLESCENS, ADO-

lescens mulier, mulier ancilla, mulier meretrix, homo ser-
uus, antiquis inusitata non fuerint, Cap. XXXIII.

Homo ado-
lescēs etc.

Hominem adolescentem elegantioris sermonis studio-
sum, cuius ad utilitatem hæc dicendi Progymnasma-
ta scribimus, huius rei indoctum nolumus, adolescen-
tem seruum, mulierem ancillam cum generali nomine ab an-
tiquis usurpata sæpe fuisse. Id quod multam mihi uidetur ha-
bere elegātiā: nisi fortasse in ijs sum quibus aut noua aut inu-
sitata multo sunt gratiora. ut, Hominis adolescentis amicitia
solida non est. Adolescens mulier homini adolescenti colloca-
ta marem parit insolentius. Seruorum hominum proterua
audacia est.

Terentius. Perpulisti me ut hominē adulescentulo in alio oc-
cupato amore, abhorrenti à re uxoria, filiam darem in
seditionem.

Idem. Tu ne hic homines adolescentulos imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis: sollicitando & pollicendo eorum animos lactas.

Idem. Ne te adolescens mulier defatiget.

Idem. Seruum hominem causam orare leges non sinunt: neq; testimonij dictio est. Seruū ho-
minem

Plautus. Homini adolescenti argentum dare: est gladium qui se occideret dare.

Idem. Nimio sibi mulier meretrix reperit odiū oculus sua im-
munditia, quā in perpetuum ut placeat munditia sua, Mulier
meretrix.

Idem. Homini seruo domitos habere oportet oculos & ma-
nus orationemq;.

C. Gracchus. Quanta libido, quantaq; intemperantia sit ho-
minum adolescentium, unum exemplum uobis ostendam. His
annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratū
non ceperat, homo adolescens pro legato.

Sallustius. Hiempsal reperitur occultans se in tugurio mulie-
ris ancillæ. Mulieris
ancillæ.

Idem. is incescit mos, ut homines adolescentuli sua atq; aliena
consumere, nihil libidini atq; alijs rogantibus denegare pula-
cherrimum putent: eam uirtutem & magnitudinem animi:
pudorem atq; modestiam pro secordia aestiment.

M. Cicero. Quid potest esse tam fictum, quā scœna, quā
fabule? Tamē in hoc genere sepe uidi, quum ex persona mi-
hi ardere oculi hominis histrionis uiderentur.

Idem. Postquam imperio omnium gentium constituto diu-
turnitas pacis otium confirmauit, nemo fere laudis cupidus
adolescens non sibi ad dicendum studio omni enitendū putauit.

Hoc dicendi genere modestè si utare, equidem non repre-
hendam.

PROGYMNASMATVM
QVOD COMPOSITA VOCABVLA DI-
uidantur, inq; medio aliquid ponatur, aut partium or-
do mutetur, Caput XXXIII.

Cōposita
diuersa.

A Nimum si aduerter, quum autores bonosexcuties, ab
eorum dicendi genere abhorrens hoc puto non inue-
nies. Vocabulū ex duobus integris aut fere integris
compositum, ij diuidere, inq; medio aliquid interponere, aut
partium ordinem ita mutare solent: ut quæ prior erat, poste-
rior sit. Quum præpositio compositionis pars est: tum poetæ
quàm oratores diuidunt sæpius. ut, Viri boni amicitia magno
me opere delectat. Lucri hodie nihil omnino feci. Tu mihi du-
bio procul amicus es.

Plato. Virtute prius ornatus esse debet is qui non sibi tantū
ac suis, sed rei etiam publicæ, ijsq; quæ ad eum pertinent, im-
peraturus est.

Dubio p-
cul.

Lucretius. Nam dubio procul his rebus sua cuique uoluntas:
Horat. Quo me cunq; rapit tempestas, deferor hospes.

Idem. Quæ te cunq; domat Venus.

Idem. Quem fors dierum cunq; dabit, lucra appone.

Virgilius. Nascere, præq; diem ueniens age

Lucifer ortum.

Plautus. Rex Seleucus me orauit opere maximo.

Idem. Sed næ ego stultus, qui rem curo publicam.

Terentius. Maximo te orabat opere, ut cras redires.

Lactantius. Si peccata confessi satis deo fecerimus: ueniam
consequemur.

Opere ma-
ximo.

De peccatis tamen confiteri, quàm peccata confiteri, di-
ctum est usitatius.

Suetonius. Quare admodū exhilaratus quadragenos aureos.

comitibus diuisit, iusq; iurādū et cautionē exegit ē singulis.

Idem. De iuris quoq; consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus, sæpe iactauit, se, mehercle effecturum, ne quid respondere possint præter æquum.

Quintilianus. Neq; rogationibus plebisue scitis sancta sunt ista præcepta: sed hoc quicquid est, utilitas excogitauit.

A. Gell. Fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit.

Idem. Chilonis quum alia quædā sunt monita utilia atq; prudentia, tum id maxime exploratæ utilitatis est: quod duas ferocissimas affectiones amoris atq; odij intra modum tantum coercuit. Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osurus. Hac itidem tenus oderis, tanquam forte post amaturus.

Idem. In Verrij Flacci libro secundo scriptum inuentum est, receptitium seruū dici nequam & nulli precij: qui quum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit.

Idē. Pileatos seruos uenū solitos ire, quorū nomine uēditor nīhil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptū reliquit.

Idem. De Anneo Seneca partim existimant ut de scriptore mi nime utili. Cuius libros attingere nullum precium operæ sit.

Precium
operæ.

Idem. Legebatur Panætij philosophi liber de officijs secundus ex tribus illis inclytis libris quos M. Tullius magno cum studio, maximoq; opere æmulatus est.

Idem. Siquid posset remedij fore, ut ne tam assidue domus Romana arderet, uenū hercle dedisse res rusticas, et urbicas emissē.

Idem. Nosq; de more, quem in locum cunq; iret secuti sumus.

Idem. Iusq; iurandum à Qu. Mutio pont. Max. conceptum dicitur, quo in arrogando iuraretur.

Idem. Quam rem procul, inquit, dubio dixisset:

Idem. Re in posterum diem prolata legatos ad Demosthenem uenisse, magnoq; opere orasse uti contra ne diceret: cum po-

cuniam petiuisse, & quantum petiuerat abstulisse.

Idem. Tyro animum non aduertit non esse in omnibus rebus cauendis causam eandem.

C. Cassius. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remq; publicam, quantum opus est defendas.

Val. Maximus. Nihilominus manus cū hoste, sed nō tā feliciter quā temere conferuit. Procul enim dubio superabatur.

Idem. Thrasybulus insignem restitutione libertatis uictoriā clariorem aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim scitum interposuit, nequa præteritarum rerum mentio fieret.

M. Varro. Quid inter hos loues intersit, & eos qui ex mar- more, ebore, auro nunc fiunt, potes animo aduertere, & ho- rum temporum diuitias, & illorum paupertates. Ibi licet ni- hil interponat, certe tamen diuidit.

Paupertates nouè dixit.

Sallustius. Non sunt composita mea uerba. Parui id facio. Ip- sa se uirtus satis ostendit.

M. Cicero. Magnoq; opere à te peto cures ut is intelligat me- am commendationem maximo sibi apud te & adiumento & ornamento fuisse.

Idem. Sperabam Lepidum temporibus admonitum, tecum & reipublicæ satis esse facturum.

Idem. Rem uero publicam penitus amisimus.

Idem. Quorum princeps Socrates fuit, is qui omnium erudi- torum testimonio, totiusq; iudicio Græciæ quum prudentia, & acumine, & uenustate & subtilitate, tū uero eloquentia, uarietate, copia, quam se cunq; in partem dedisset, omnium fuit facile princeps.

Idem. In hoc ex re familiari mea, & in illo ex eo quod dico, quantulum id cunq; est, quid faciam iudicari potest.

ANTEQVAM ET PRIVSQVAM DIVI
di, inq; medio aliquid interponi, Caput XXXV.

Prius de his nostris præceptionibus sententiam ne dixe
ris tuam, quàm à facundis oratoribus obseruari respui
ue agnoueris: in quibus esse hanc uolumus. *Ante, quā
Prius, quā* Antequam

et priusquam eleganter diuidimus, inq; medio aliquid inter
ponendum censemus, ut, Prius natura satisfaciam, quam ra
tione ulla amicitiae nostrae officiam. Nomen meum prius ob
liuiscar, quàm quæ apud me collocasti beneficia. Nullas ex me
is ante recepturus es literas, quàm nuntius redierit.

Aristoteles. Expergisci prius dominum decet, quàm seruos,
et cubitum ire posterius.

Plato. Non prius desinet hominum genus in malis uersari,
quàm aut homines recte uereq; philosophantes rerum publi
carum gubernationem adepti fuerint: aut ij qui gubernant,
diuina quadam sorte philosophentur.

Idem. Num ne scis oportere eos qui aliquid docturi sunt, pri
us intelligant quàm doceant?

Idem. Qui in comparandis amicis sapiens est, non prius quen
quàm eorū laudat, quàm ipsorum familiaritatē asecutus fuerit.

Idem. Nemo prius laudandus est, quàm præclarum uiuendē
finem fecerit.

Terentius. Omnia prius experiri uerbis quàm armis sapi
entem decet.

Plinius. Coturnices etiam ante ueniunt, quàm grues.

Lactantius. Hydaspes Medorum rex sublatum iri ex orbe im
perium, nomenq; Romanum multo ante præfatus est, quàm
illa Troiana gens conderetur.

Valerius Maximus. Postquam insidijs opportunum tempus

animaduertit Zeno: aurem eius morsu corripuit: nec ante dimisit quàm & ipse uita, & ille corporis parte priuaretur.

Idem. Attilius quum decimæ legionis miles pro Cæsaris partibus maritima pugna præliaretur: abscissa dextera quã Masiliensium nauimiecerat: leua puppim apprehendit: nec ante dimicare destitit, quàm captam profundo mergeret:

Idem. Spartani ciuitatis exercitus non ante ad dimicandum descendere solebant, quàm tibie contentu, & Anapestu pedis modulo cohortationis calorem animo traxissent.

Idem. Persarum admodum probabile institutum fuit: quòd liberos suos non prius aspiciebant, quàm septimum impleissent annum: quo paruulorũ amissionem æquiore animo sustineret.

Idem. Pindarus quũ in gymnasio super gremium pueri, quo unice delectabatur, capite posito quieti se dedisset. non prius descesse cognitus est, quàm gymnasiarcha claudere eum iã locum uolente nequicquam excitaretur.

Idem. Statuam auream nec in urbe nec in ulla parte Italie quisquam prius aspexit, quàm à M. Attilio Glabrione equestris patri poneretur in æde Pietatis.

Idem de Alexandro. Cassandri pestiferam sibi dextram somnio prius cognouit, quàm exitu sensit.

Tullius Tyro. Beneficia promissa opperiri oportet: neq; ante remunerari, quàm facta sint.

Sallustius. Tu tantum alios prægressus es: ut prius defessi sint homines laudando facta tua, quàm tu laude digna faciendo.

Idem. Præter ceteros mortales illa res clarior est, quòd & prius defessi sint homines laudando atq; admirando munificentiã tuam, quàm tu faciundo quæ gloria digna essent.

M. Cicero. Ante Salaminam ipsam Neptunus obruet: quàm salaminij trophæi memoria, Priusq; Boeotia Leuctra tollen-

tur, quàm pugnae Leuctricæ gloria.

Idem. Volo enim prius habeat orator rem de qua dicat dignā auribus eruditis, quàm cogitet quibus uerbis quicquam dicat aut quo modo.

Idem. Et insensum & in mentem iudicis intrare non potest.

Ante enim præterlabitur, quàm percepta sit.

Idem. Quidam Numam Pompilium regem nostrum fuisse pythagoreum ferunt: qui annis permultis ante fuit quàm ipse Pythagoras, quo etiam maior uir habendus est, quum illam sapientiam constituendæ ciuitatis duobus prope seculis ante cognouit, quàm eam Græci natam esse senserunt.

In illo Quintiliani non obseruatur hæc præceptio.

Dociliora sunt ingenia priusquam obdurerunt.

INTER ADIECTIVI VOCEM AD GE-

nus neutrum traductam, & substantiuum in patrio ca-

su ab eodem rectum, aliquid eleganter inter

serendum, Caput XXXVI.

Tantum habet elegantiae hoc dicendi genus: ut indicū id præterire non queamus. Quum adiectiuum ad ge-

nus neutrum traductum est, regitq; in casu patrio id quod eius substantiuum erat, aut patrius is casus ab aduerbio parum, multum, satis, aut hoc genus alio regitur, inter genitiuum eum, regentemq; uocem aliquid non ineleganter interponitur. ut, Tantum apud me ponderis nostra habet amicitia: ut nihil sit quod eius causa libenter non suscipiam. Nihil ad me literarum adhuc dedisti. Quid mihi sit consilij uide.

Aristoteles. Vir quàm foemina plus habet cerebri.

Pacuius. Quanquam ætas senet, satis habeam tamen uirum ut te arca arceam

Genitiuus
Partitiuus
a regente
diuisus.

PROGYMNASMATVM

- Senet** prisce dictum: à quo senesco, ut à calendo caleſco.
- Actius.** Nunc in re crepera tua quid capias conſilij uide.
- Lucretius.** Tantum relligio potuit ſuadere malorum.
- Terent.** Reuiſo quid agant, aut quid capient conſilij.
- Idem.** Ex meo propinquo rure hoc capio commodi.
- Idem.** Hanc tibi dono do: neq; repeto pro illa quicquam abs te precij.
- Idē.** Opperiar, ut ſciã nũc, quidnã hæc turba triſtitie afferat.
- Idem.** Neſcio quid proſecto mihi animus præſagit mali.
- Idem.** Nihil eſt preci loci relictum.
- Idem.** Paululum da mihi operæ.
- Idem.** Quid das conſilij?
- Idem.** Quidnam hoc rei eſt?
- Laſtantiuſ.** Plus habent ponderis ad ruinam quæ ſunt cæteris altiora.
- Quintilianuſ.** Facientibus iter, multum detrabunt ſatigationis notata inſcriptis lapidibus ſpatia.
- Idem.** Equidem uel mediocrem orationem commendatam uiribus actionis affirmauerim plus habituram eſſe momenti, quàm optimam eadem illa deſtitutam.
- M. Cato.** Serui iniurias nimis ægre ferunt. Quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos opinamini animi habuiſſe, atq; habituros dum uiuent?
- M. Cicero.** Eſt omnino patrie charitas meo quidem iudicio maxima: ſed amor uoluntatisq; cõiuñctio plus habet ſuauiſſis.
- Idem.** Quod cuiq; temporis ad uiuendum datur, eo debet contentuſ eſſe.
- Idem.** Quantum mihi uel fraus inimicorum, uel cauſe amicorum, uel Reſpub. tribuet otij, ad ſcribendum potiſſimum conſeram.

Idem. Plus enim te operæ græcis dedisse rebus uideo, quàm putaremus.

Idem. Erat facile sequentem eam rationem, quæ maxime probatur de bonis & malis, negare unquam lætitiæ officii posse insipientem, quod nihil unquam haberet boni.

Idem. Callimachi quidem epigramma in Ambraciota m Cleombrotum est, quem ait, quum nihil ei accidisset aduersi, & muro se in mare abiecisset lecto Platonis libro.

Vbi nihil interponitur, quod rarum est, exempla sunt.

Liuius Andronicus. Mea puera quod uerbi ex tuo ore profugit? Puera priscè dicit.

Terentius. O fortunate nescis quid mali præterieris qui nunquam es ingressus mare.

Genitius in hoc dicendi genere regenti uocabulo non sæpe præponitur.

Vegetius. Clausis ex desperatione crescit audacia. Et quum spei nihil est: sumet arma formido.

NON SCIO DICENDVM NON ESSE,
sed haud scio, aut nescio, Caput XXXVII.

HAUD scio an uir's non indoctis illud cognitum sit: qui *Non scio*
M. Tullij librum de oratore non euoluerint. Non sci *ne dicas*
re, inquit, quiddam barbarum nimirum habere uide= *sed nescio*
tur: nescire dulcius. His uerbis planè docet non scire dicendū *Haud scio*
non esse, sed nescire. quemadmodum malle & nolle pro ma= *Nescire.*
gis uelle & non uelle semper fere dicuntur. illud præter hæc
dicimus, nescire ad animum, non, ut uulgus dicit ad corpus re
ferri debere. Vulgo enī dici solet. Onus ferre nescirē. Quia
mihi dolēt manus ad te scribere nescirē. Non quirem autem
aut nō possem, ibi dicendum esse, quis doctus uel mediocriter,

si attendat animum non uidet? Ad hoc in ipsa uerbi positione (alibi enim rarum est) haud scio pro nescio à Cicerone dici solet non inuenisti. ut, Haud scio an amiciorem tibi quenquam inuenias. Haud scio an breui ad nos uenturus es. Haud scio an meæ tibi redditæ literæ sunt.

A. Gellius. Haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostræ contumeliæ causa id uoluerunt euenire.

M. Cicero. Quòd me amas, quod id etiam pridem & constanter facis, est id quidem magnum, atq; haud scio an maximum, sed tibi commune cum multis.

Idem. Quod quum omnibus est faciendum qui uitam honestā ingredi cogitāt, tamē haud scio an nemini potius quā tibi.

Idem. Soleo equidem tum temperantiam, tum moderationem appellare, nōnunquam etiam modestiam. Sed haud scio an recte ea uirtus frugalitas appellari possit.

Idem. Mea quidē sentētia haud scio an ulla beator esse possit.

Idem. Quorum quidem testem non mediocre, sed haud scio an grauissimum Regulum, nolite quæso uituperare.

Idem. Crudele gladiatorium spectaculum & inhumanum nō nullis uideri solet, & haud scio an ita sit, ut nunc sit.

Idem. Haud scio an satis sit eum qui laceſſerit, iniuriæ suæ poenitere, ut & ipse nequid tale posthac committat, et ceteri sint ad iniuriam tardiores.

Idem. Atq; haud scio an minus uobis hoc sim probaturus.

Idem. Atq; haud scio an aliter sentias.

Idem. Omnium autem ineptiarum, quæ sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit maior, quā illorum qui solent quocunq; in loco, quousq; inter homines uisum est, de rebus aut difficilissimis, aut non necessarijs argutissime disputare.

Idem. Videtis ne quantum munus sit oratoris historia; haud scio

scio an flumine orationis & uarietate maximum.

Idem. Omnium ceterarum rerum oratio, mihi crede, ludus est homini non hebeti, neq; inexercitato, neq; communium literarum, & politioris humanitatis experti: in causarum contentionibus magnum est quoddam opus, atq; haud sciam, an de humanis operibus longe maximum.

Idem. Par atque una ratio est spei, lætitiæ, molestiæ: sed haud sciam an acerrimus longe sit omnium motus inuidiæ.

Post haud scio particulam an non utrum ponendam esse ex superioribus his exemplis attende.

NON QUIRE QVAM NE QUIRE DIC
ci elegantius, Caput XXXVIII.

NON parum multa sunt quæ scire non quiret eloquætiæ candidatus: nisi præceptionibus quibusdam admonitus esset. In ijs autem illud est. Quum uerbum nequiret trisyllabum est aut polysyllabum, elegantius diuisum quàm compositum usurpatur. ut, Absentem amicum quantū desiderem, credere non queas. Quæ leterarum semel perceptarū dulcedo sit, dicere nō queā. Ad te citius uenire nō qui. Aclius. Quem neq; tueri contrā, neq; affari queas.

Terētius. Nihil tā difficile est, quī quærēdo inuestigari queat. Idem. Adeo ingenio te esse duro atq; inexorabili, ut neq; misericordia neq; precibus molliri queas?

Plinius. Hæc natura uinis in uetustate est, ne potari p se queant, sine provinciæ aqua.

Aulus Gellius. Facere id non quisse.

Idem. Eo contra Milesios loqui non quire.

Idem. Frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare quod posceretur.

Nō queo.
Nequeo.

Idem. Vt absoluerem tamen in animum inducere non quiuī.

Idem. Vt etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuērit.

Idem. Stupefactos conuictosq; ire inficias non quisse.

Idem. Si supra palmæ, inquit, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam grauitur urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris sustineri nō queat: non deorsum palma cedit, nec intra flectitur: sed aduersus pōdus, ac sursum nititur recuruaturq;.

Idem. Permite, inquit, philosophorum amplissime, quoniam respondere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiusmodi magniloquentia uestra senserit dixeritq; Epictetus stouicorum maximus. Apud Sallustiu Mi-
cipisa. Non exercitus neq; thesauri, præsidia regni sunt, uerū amici, quos neq; armiscogere, neq; auro parare queas: officio & fide pariuntur.

M. Cicero. Non queo iam plura scribere.

Idem. Ad te uero & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lachrymis scribere.

Idem. In nauigando obsequi tempestati artis est, etiam si portum tenere non queas.

Idem. Eam explicare dicendo non queat.

Idem. Barbari quidam & immanes ferro decertare acerrime possunt, egrotare uiriliter non queunt.

Idem. Enim uero, inquit Crassus, mirari satis non queo, etiam te hæc Scæuola desiderare, quæ neq; ego teneo, uti hi qui do-
cent, neq; sunt eius generis, ut si optime tenerem, digna essent ista sapientia ac tuis auribus.

Nequire tamen uocabulo composito nōnunquam dicitur.

Actius. Nam si à me regnum fortuna atq; opes.

Eripere quiuī: at uirtutem nequiuī.

ORator Cicero alijq; ordinis eiusdem, sed in primis Nomen proprium
 Valerius Maximus dignitatis nomen aut officij nomi-
 ni proprio postponit: sed sæpius multo præpo-
 nunt, ut, Pontifex maximus Leo. Imperator Carolus. Rex
 Franciscus. Demophoon mensis regis Alexandri præfectus
 ad umbram caleſcebat, ſole rigebat.

A. Gellius. Philoſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna.
 Idē. An regē Alexādrū qui Darij regis uxore uidere noluit
 Valerius Maximus. Oraculo Macedonū rex Philippus ad-
 monitus ut à quadrigæ uolentia ſalutem ſuam cuſtodiret, toto
 regno diſiungi curruſ uſſit, eumq; locū qui in Bœotia, Qua-
 driga uocatur, ſemper uitauit.

Idem. Vetoſto Macedoniæ more regi Alexandro nobiliſſimi
 pueri præſto erant ſacrificanti.

Idem. Quum Aſiæ rex Eumenes amantiſſimus noſtræ urbis
 bellum à rege Perſe aduerſus Po. Rom. comparari Senatui
 nuntiaviſſet: non ante ſciri potuit, quid aut ille locutus eſſet,
 aut patres reſponſiſſent, quàm captum Perſen cognitum eſt.

M. Cicero. Hoc quidem à Cirenaico Egeſia ſic copioſe diſpu-
 tatur: ut is à rege Ptolemæo prohibitus eſſe dicatur, illa in
 ſcholis dicere: quòd multi his auditis mortem ſibi cōſciſcerēt.

Idē. Augurem Tyreſiam, quem ſapientem fingunt poetæ, nū-
 quam inducunt deplorantem cæcitatem ſuam.

Idem. Alexādrum regem uidemus: qui cum interemiſſet Cly-
 tum familiarem ſuum, uix à ſe manus abſtinuit: tanta uis fuit
 poenitendi.

Idem. Vt illud Nasicae, qui quum ad poetam Ennium uenisset, eiq; ab ostio quæretî Enniū, ancilla dixisset, domi nō esse.

NOMINIBVS PROPRIIS QVOD AD
ditum sit ad laudem aut uituperationem, id esse præ-
ponendum, Caput XL.

Nomina
propria.

QUum aliorum, tum maxime clarissimi oratorum Ciceronis lectio id te doceat, quum quid adiunctum est cum nomine proprio uel ad laudem, uel ad uituperationem, uel ad declarationem aliudue quid hoc genus: licet postpositum nonnunquam sit, præpositum tamen multo sæpius inuenias. ut, Parentibus clarissimis ortus Eustathius Groysius. Adolescens indole summa præditus Herbellothus. Amœni clariq; ingenij Carolus Planius.

Terentius. O fortuna, o fors fortuna quantis commoditabus, quā subito hero meo Antiphoni ope uestra hūc honorastis diē Quintilianus. An non clarissimus ille præceptor Isocrates: quem non magis libri bene uixisse, quā discipuli bene docuisse testantur: cum de Ephoro atq; Theopompo sic indicaret: ut alteri frenis, alteri calcaribus opus esse diceret.

Idem. Tantus amator secreti Demosthenes, in littore in quod maximo cum sono, fluctus illideretur, meditans, consuebat concionum frenitus non expauescere.

Idem. Vidi ego longe omnium quos mihi cognoscere contigit summum oratorem Domitium Afrum ualde senem cottidie aliquid ex ea quam meruerat, autoritate perdentem: quum agente illo, quem principem fuisse quondam fori non erat dubium, alij, quod indignū uidebatur, rideret, alij erubescerēt.

A. Gellius. M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem

L. Lælium errasse ostendit.

Idem. Homo eruditissimus Lælius.

Valerius Maximus. Primus omnium poeta Liuius ad fabularum argumenta spectantium oculos & animos transtulit.

C. Gracchus. Paulus destitutus est in foro: eoq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius.

Mar. Cicero. An Scythes Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere, nostrates philosophi facere non potuerunt?

Idem. Quam quidem concertationem homo & acutus & diligens Chrisypus non contemnit.

Idem. Vir magnus ingenio summaq; prudentia Lucius Cotta.

Idē. Cinna collegæ sui cōsulis Cn. Octauij præcidi caput iussit

Idem. Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo collega nostro Antonio bellum gerimus.

Idem. In quo ego spem fefelli, non modo inuidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo & fortissimo uiro, meoq; iudicio omnium magnitudine animi & constantiæ præstantissimo Q. Metello Lucij filio quondam falsam opinionem acceperunt.

Idem. Quum audio socrum meam Læliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conseruant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper quæ prima didicerunt) sed eam sic audio, ut Plautum mihi aut Neuium uidear audire.

Idem. An uero uir amplissimus P. Scipio Pontificem Max. Tyberium Gracchum mediocriter labefactantem statum Reipublicæ priuatus interfecit?

Idem. Mihi quidem certe uir abundans bellicis laudibus Cneus Pompeius multis audientibus hoc tribuit.

Idem. Num ne uidetis equitem Romanum hominem acutissimo omnium ingenio, sed minime cæteris artibus eruditum C. Aculeonem qui mecum uiuit, semperq; uixit, ita tenere ius

ciuite, ut ei quum ab hoc discesseris, nemo de his qui peritissi-
mi sunt, anteponatur.

Idem. A nobis homo audacissimus Catilina in Senatu accusa-
tus obmutuit.

QVOD COGNOMINA NOMINIBVS
proprijs preposita multam dicendi gratiam
relinquant, Caput XLI.

Nomina p-
pria.

NON ueteribus tantum, sed etiam Politiano Angelo
alijsq; recentioribus illud uisum est elegantius, ut no-
mini proprio cognomē preponatur. Quod enim ge-
nerale magis est, id elegantius preponi solet. Idcirco nomen
propriū, quod minus generale est, cognomini non inelegan-
ter postponitur. Vt, Planius Carolus, Messerius Ludouicus,
Bolinuillierius Antonius. Politianus Angelus. Caue putes
Hermolae, non diem dixerim, sed horam penē ullam prae-
tere, in qua non ego de literis, de prudentia, de consilio, de hu-
manitate, de cādore, de studijs deniq; tuis prope declamitem.
Testis Medices Laurentius meus, hic item Mirandula Picus
heroes, arbitror, duo, non uiri.

Suetonius. Quos omnes libellos uetuit Augustus publicari, in
epistola quam breuem admodum ac simplicem ad Pompeium
Marcum, cui ordinandas Bibliothecas delegauerat, misit.

Quintil. Gellus Cornelius duos et ipse fecit status generales:
Idem. In T. Liuiο mirae facundiae uiro putat inesse Pollio Asi-
nius quandam patauinitatem.

Idem. De Pollione Asinio serijs iocisq; pariter accommodato
dictum est, esse eum omnium horarum.

Idem. Varro in eo libro quo initia Romanae urbis enarrat,
Lupum foeminam dicit, Ennium Fictoremq; Fabium secutus.

Aulus Gellius. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullio Hostilio Romæ regnante iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem.

Idem. Ad Frontonem Cornelium uisendi gratia pergebam.

Idem. Memini me quondam & Celsinum Iulianum Numidâ ad Frontonem Cornelium pedes tunc grauitè ægrum ire uisere.

Idem. Stabant forte unâ in uestibulo palatii fabulantes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpitius.

Idem. Apollinaris Sulpitius uir in memoria nostra præter alios doctus.

Idem. Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Cæsellium reprehendit, hoc quoque eius quasi erratum animaduertit.

Idem. Quod Cæsellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus est. Quo docere Apollinarem cognomentum esse.

Idem. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collectaneis.

Idem. In qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animaduertit.

Idem. Sabinus Messurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequētibz eos non militibus, sed uniuerso senatu.

Idem. Higinius tamen Iulius, qui ius pontificium non uidetur ignorasse, in quarto librorum quos de Virgilio fecit, Bidētes appellari scripsit hostias quæ per ætatem duos dentes altiores haberent.

Idem. Labeo Antistius iuris quidē ciuilis disciplinā principaliter studio exercuit, et cōsulētibus de iure publice responsitauit.

Decius Brutus. De Pollione Asinio, puto te prospicere quid sit facturus.

Val. Maximus. Aemilius Paulus nunc felicissimi nunc miserissimi patris clarissima representatio.

M. Cicero. Phalaræus Demetrius meo iudicio fstitit cæteris.

In prænominibus obseruādū id rarissimū est, nisi in uersu Pacuuius. Hic sunt Pacuij Marci sita ofsa. Ennius. Egregiē cordatus homo catus Aelius sextus.

Hoc enim prænomen Cicero præponit. In Sexti, inquit, Aelij commentarijs scriptum protulisset. Vulgatio tam error est eorum qui in patrio casu, quiq; in ablatiuo cum præpositione cognomen collocare soliti erant: qualia fere omnīū seniorū cognomina audimus, quā ut de eis præcipiendū sit.

QVOD INTER PRÆNOMEN ET NOMEN, aut inter nomen proprium et cognomen aliquid interponatur, Caput XLII.

Nomina
propria

Q Vanuis auctores alij id sæpe obseruarint, A. tamen Gellio tam familiare est: ut opera dedita, & quasi ex affectatione quadam usurpare id uideatur: ut inter prænomen et nomen in nominibus populi Romani: in alijs inter nomen proprium & cognomen aliquid interponatur. Sed ne uocem, quamuis promiscuē interponas, attende hoc ipsum prænomen aut nomen in orationis fronte fere collocari, ac interponi nonnunquam pronomen: sæpius uerbum inquit sæpiissime coniunctionem subiunctiui ordinis. ut, Hadrianus meus Resthanus. Sthephanus autem Guttanus, Stephanus itē Fontius.

Angelus Politianus. Quā tu ad Marsiliū nostrū Ficinū scribis Idem. Picus ipse Mirandula sacras omnes literas enarrat.

Idem. Laurentius ipse Medices elegans ingeniorū spectator. Quintilianus. Sceuolæ Seruiog; Sulpitio concessa est etiam facundiæ uirtus.

Idem. Sicut de prosopopœia quæq; , qua tamen non Seruius modo Sulpitius utitur pro Aufidia: semmo ne te languido, an

gravi lethargo putem presum? sed Marcus quoque Tullius circa Nauarchos.

Idem. Seruium quidem Galbam miseratione sola, quæ non suos modo liberos paruulos in concionem produxerat, sed Galli etiam Sulpitij filium suis ipse manibus circumtulera.

Idem. Post mortem obiecta quibusdam ignominia est: ut Mentio, cuius domum solo æquata. M. quoque Manlio, cuius prænomen est familia in posterum exemplum est.

Idem. Quum Sulpitius ille Gallus in exercitu L. Pauli de lunæ defectione differuit: ne uelut prodigio diuinitus factum militum animi terreretur: num uidetur esse usus oratoris officio?

Idem. Optimus, maximus ut mediæ in literâ, quæ ueteribus uis fuerat acciperet, C. primū Cæsaris inscriptione traditur factum.

Aulus Cellius. C. quoque Trebatio eadem cōcinnitas obrepit. Nam in libro de religionibus secundo, Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara.

Idem. Massurius autem Sabinus in undecimo librorum memorabilium, ciuicam coronam tum dari solitam dicit, quum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore etiam hostem occiderat neque locum in ea pugna reliquerat.

Idem. Quir autem non Quintum quoque Ennium reprehendit?

Idem. Sextum quoque Roscium parricidij reum defendisse.

Idem. Ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, uerberando necatus est.

Idem. Valarium, inquit, Probum audiui hæc dicere.

Idem. In Q. quoque Quadrigarij tertio anali uerba hæc esse dicit.

Idem. Mar. Etiam Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omnimodo quintus semper uerbum finiret.

Idem. Massurius autem Sabinus in libro iuris ciuilibis tertio an

PROGYMNASMATVM

- tiquiorem locum hospiti tribuit, quàm clienti.
- M. Cicero. M. uero Cethegum, quem recte suadam medullā dixit Ennius, quanto studio exerceri in dicendo uidebamus etiam senem?
- Idem. C. autem Drusi domum compleri consultoribus solitā accepimus: quum quorum res esset sua ipsi non uidebant, ceterum adhibebant ducem.
- Idem. L. quidem Crassus, quum esset admodum adolescens, non aliunde mutuatus est.
- Idem. Tyberius enim Gracchus Publij filius tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Romanarum manebit.
- Idem. Qu. quidem Scæuola Pont. Max. summam uim esse dicebat in omnibus his arbitrijs in quibus ageretur ex bona fide.
- Idem. Ego quum Athenis decem ipsos dies fuisssem, multumquē mecum C. noster Cannius.
- Idem. Ne M. quidem Scio uitio datum est, quòd in caritate an non æsse modium populo dedit.
- Idem. L. quidem Philippus Q. Fabij filius magno uir ingenio in primisquē clarus gloriari solebat se sine ullo munere adeptum esse omnia quæ habentur amplissima.
- Idem. Tum Phalereus ille Demetrius omnium istorum mea sententia politissimus, alijque horum similes extiterunt.
- Idem. Cn. autem Octavius homo consularis non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet.

QVOD NOMINA PROPRIA HOMINUM in numero multitudinis dicantur: quidquē habeant significatus, Caput XLIII.

Nomina propria.

Cicerones, Valerios, Gellios imitari qui contendunt, ij non uitabunt usum nominum propriorum in numero

plurali: si plures eodem nomine appellatos, aut si quos eorū quos dicit, imitatores aut similes dicere uolet. ut, In amicitia certa paucos admodum inuenias Lælios ac Scipiones. Gallia hæc nostra Camillos, Africanos, Alexandros multos peperit Curios Fabritiosq; hic ne quæras.

Martialis. Qui loquitur Curios assertoresq; Camillos:

Nolito fronti credere: nupsit heri.

Apud Quintilianum. Decios, Marios, magnosq; Camillos, Scipiadas duos bello & maxime Cæsar.

M. Cælius. Curio, qui nihil consilio facit, ratione & insidijs usus uideretur in euitandis eorum consilijs, qui se intenderāt aduersarios in eius tribunatum. Lælios & Antonios, & id genus ualentes dico.

Valer. Maximus. Inde oriebantur Camilli, Scipiones, Fabritij, Marcelli, Fabij.

M. Cicero. Te quum uideo, omnes mihi Gracchos, Lucilios, uere ut dicam, Crassos quoque & Lælios uidere uideor.

Idem. Neq; me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos & Lælios multi uenalitij mercatoresq; superarunt.

Idem. Cæteri senes, Fabritij, Curij, Coruncani, quum rempublicam consilio & autoritate defendebant, nihil agebant?

Idem. Quid duo propugnacula belli Punici Cn. & P. Scipiones, qui Chartaginensium aduentum corporibus suis intercludendum putauerunt.

Idem. Tu Fabritios mihi autores & Africanos, Maximos Catones, Lepidos protulisti.

Idem. Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones: atq; ab hac similitudine Coruncani nostri, Fabritij, Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortasse docti, quàm impetu mentis simili & uoluntate.

PROGYMNASMATVM

Idem. Itaq; & illi Theopompi, Ephori, Philisti, multiq; alij naturis differunt, uoluntate autem similes sunt.

Idem. Nam egomet in multos iam Phormiones incidi.

CVM NOMINIBVS SINGVLARIS NV-

meri quæ collectiua dicunt, adiectiuum ac uerbum nu-

meri pluralis in oratione quoque soluta ad-

iungi posse, Caput XLIIII.

Collectiua

GRammaticistarum multitudo putant huiusmodi orationes, Turba ruunt in me luxuriosa proci. Pars in frustra secans: poetarum esse tantum non oratorum. Vt igitur oratoribus nihil minus quam poetis familiares esse agnoscas, id scribere nobis consilium fuit. Nomina igitur hæc numeri singularis, quæ collectiua uulgo appellant, etiam in prosa oratione adiectiuis uerbisq; in numero multitudinis adiungi solere, ut, Amicorum quisq; iucundi sunt. Perniciosa hominum turba è medio tollendæ sunt. Caterua studiosis literarum fugiendæ.

Plautus. Maior pars populi aridi reptant fame.

Idem. Neq; nostrum quisquam sensimus quum peperit.

Aulus Gellius. Sunt alia quædam nomina quasi peculiariunt uentorum, quæ incolæ in suis quisq; regionibus fecerunt.

Idem. In uestibulo adium Palatarum omnis serè ordinum multitudo opperientes salutationem Cæsaris constiterant.

Idem. Pleraq; ueterum ætas & hominem equo insidentem, et equum qui insideretur, equitem dixerunt.

Idem. Multitudo imperitorum praue & perperam nefastos appellant.

Idem. Quod quisq; familiæ pecuniæq; habebat, in mediū dabat

Idem. Ad senatum postridie matrumfamilias caterua lachrymantes atq; obsecrantes orant.

Val. Maximus de matronis Romanis. Quum uiros suos clā destinis insidijs ueneno perimerent, unius ancillæ indicio protractæ, pars capitali iudicio damnatæ, centum septuaginta numerum compleuerunt.

C. Memmius. Pars triumphos suos ostentantes perinde quasi ea honori non prædæ habeant.

Sallust. Vterq; graues inimicitias cum illo exercebant.

Idem. Sæpe ego quum admoneo, reputans quibus quisque rebus clarissimi uiri magnitudinem inuenissent: quæ res populos nationesue magnis autoribus auxissent, ac deinde quibus causis amplissima regna & imperia corruissent, eadem semper bona atq; mala reperiẽbam: omnesq; uictores diuitias cõtempnissse, & uictos cupiuisse.

Idem. Magna pars uulnerati aut occisi sunt.

Idem. Magna pars confecti uulneribus abeunt.

Idem. Pars capti, pars in crucẽ acti, pars bestijs obiecti sunt.

M. Varro. Discumbimus multitudo: minus mature cœnam committis. Ibi committere pro incipere dictum est.

M. Cato. Omnis Græcia gloriam atq; gratiam præcipuam claritudinis inclitissimæ decorauere monimētis, signis, statujs elogijs, historijs, alijsq; rebus: gratissimum id eius factum habuere.

Eadem fere dicendi figura Terentianum illud est. Aperito aliquis actutum ostium.

Quin adiungi possit adiectiuum aut uerbum numeri singularis, non negamus.

Plinius. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur.

PROGYMNASMATVM
QVOD PATRONYMICA NOMINA A
poetis saepe, raro ab oratoribus usurpentur præser-
tim latina. Caput XLV.

Patrony=
mica.

QVoniam nominum quibus proprie appellantur ho-
mines multi, infinitus numerus est, ne ea infinitas p-
turbaret omnia, factū est ut cognominibus, ut apud
nos, aut etiam prænominibus, ut apud populum Rom. aut cu-
ius quis esset filius dicendo, ut apud Græcos, discriminē aliquod
poneretur. Sed græci poetæ nomina patronymica fecerunt,
quibus appellati homines, quorum filij essent simul dicerētur
Quæ patronymica Latinis poetis ita usitata sunt: ut ex eorū
crebra usurpatione carmini suo acquirant elegantiam. Ora-
toribus uero historicisq; eorum usus rarus admodum est. Ea
tamen ab his usurpari prorsus ne putes à me negari, exem-
pla pauca (pauca enim sunt) ascribo.

Quintilianus. Mihi totum de Tyndaridis fabulosum uidetur
M. Varro. Querit ibidem ab Annibale, quur biberit medica-
mentū. Quia Romanis, inquit, me Prustiades tradere uolebat
M. Cicero. Eadem famæ celebritate Tyndaridæ fratres.
Idem. Reliquum à suis Tyndaridis, quos æque laudasset, pe-
teret, si ei uideretur.

DE LIBRORVM DEQVE DISCIPLI-
narum nominibus adiectiuis, in uoce similibus contra
uulgi sententiam, Caput XLVI.

AProgymnasmatibus nostris grammatica hæc ideo alie-
na non sunt, quoniam oratoria quoq; esse putamus.
Quum nomen disciplinæ aut libri simile adiectiuo
speciei deriuatæ est, lequentium uulgus in genere foemino

numeri singularis usurpare solent: ut grammaticam, logicā, physicam, rhetoricam, aliāq; hoc genus mille tam pro nomine libri quā pro disciplinæ dicunt. His qui paulo humaniores sunt aliquanto aliter visum est. Librorum enim nomina dicunt numeri esse pluralis tātum ac generis neutri: nomina uero disciplinarum generis fœminini ac numeri singularis. ut, Rhetoricam disciplinam, rhetorica librum dicunt. Huiusmodi autem nomina siue librorum sint siue disciplinarum, numeri esse pluralis censemus. ut, Rhetoricorū doctus est. Musicis multiū expertus ē. M. Ciceronis rhetorica publice enarraui. Angelus Politianus. Titulum Nutriciæ diximus, qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumentato coherentior, quā qui olim placuerat. Nutrix. Miscellanea sua idem ideo appellauit.

Terentius. Fit periculum in literis, fit in palæstra, in musicis (quæ liberum scire æquum est) adolescentem solertem dabo. Aulus Gellius. Verba subscripsi Appionis eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto.

Idem. Ne Virgilij quidem poterit autoritate uti: qui in Georgicis ita scripsit.

Idem. Istiusmodi, inquit, hominem quum uiderat studia quæque & disciplinas philosophiæ contrectare, & physica adire & meditari dialectica, multaq; hoc genus theoremata suspicari sciscitariq;.

M. Cicero. Musicorum uero perstudiosum accepiimus.

Idem. In animi cognitione dubitare non possumus: nisi planè in phisicis plumbei sumus.

Idem. Gradatim respondens, eo perueniat, quasi Geometrica didicisset.

Idem. In Astrologia C. Sulpitium audiuius, in Geometria,

PROGYMNASMATVM

Sex. Pompeiū ipsi cognouimus, multos in dialecticis, plures in iure civili.

Idem. Nam quid faciet in Geometria, qui non didicerit? quid in musicis? aut taceat oportebit: aut ne sanus quidē iudicetur.

Idem. Omnia fere quæ sunt conclusa nunc artibus, dispersa et dissipata quondam fuerunt: ut in musicis & numeri & uoces & modi: in Geometria lineamenta, formæ, interualla, magnitudines: in Astrologia, cœli conuersio, ortus, obitus, motusq; siderum: in Grammaticis poetarum pertractatio, historiarum cognitio, uerborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus.

Idem. Physica ista ipsa, quæ pauloante & mathematica et cæterarum artium propria posuisti, scientiæ sunt eorum qui illa profitentur.

Idem. Ne Physicorum quidem esse ignarum uolo.

Græcos quoq; hoc dicendi genere usos inuenio.

Arrianus. ὁ τὸς ἑλλάνικοσ λέγειν τοῖς ἀγυπτιακοῖς. id est, Sic Hellenicus dicit in Aegiptiacis.

Ea causa est, quur ætate hac doctiores hæc Byblia numero multitudinis dicant.

Sed pro disciplinæ nomine in numero singulari dici ne præsus negemus, uerba illa Quintiliani ascribimus. Timagenes auctor est, inquit, omnium in literis studiorum antiquissimam musicen extitisse.

Idem. Lycurgus durissimarum Lacedæmonijs legum auctor musices disciplinam probauit.

Quum uero librorū aut disciplinarum nomina alia sunt: quo in numero quoq; in genere ponenda sint: is etiam qui non attendat uix ignorare queat.

IN ALLEGANDIS AVTORVM SENTENTijs post primum alterumue uocabulum inquit aut ait ponendum esse, Caput XLVII.

HOratianum præceptum est, à quo persæpe discedere cogimur. Quicquid præcipies, inquit, esto breuis. Tā multa enim usu uulgi cottidiano inculcata sunt atq; in ueterata, ut præceptionis breuitate exemplorumq; paucitate reuelli funditus extirpariq; nō queant. Eiusmodi illud est. Autoris alicuius sententiam semidoctum uulgus allegans, ei præponere solet dicens uel dicit. Qui uerò concinniore lingua utuntur: ij post primum aut secundum aut tertium uerbum (raro enim ultra fit) inquit sæpius, raro ait dicere solent. ut, Amicitiam hominibus nihil minus quàm solem necessariam esse Lælius apud Ciceronem testis est. Solem, inquit, è mundo tollere mihi uidentur ij qui amicitiam è medio tollunt. Diogenes interroganti quota hora prandendum esset: Si diues, inquit, est, quum uult, si pauper, quum potest. Anaxagoras dicenti cuidam, Atheniensibus priuatus es. Non ego illis, inquit, sed me illi priuati sunt. Dion de Dionisio loquens. Nullus, inquit, parem curam habet alienorum & suorum. Apud Aristotelem Persa rogatus, quid equum maxime pinguefaceret: domini, inquit, oculus. Libycus item apud eundem rogatus, quod sterquilinium agro foret optimum: domini, inquit, uestigia. Suetonius de Nerone. Quum de supplicio cuiusdam capite dānati, ut ex more subscriberet admoneretur. Quàm uellem inquit, nescire literas. Quintilianus, Longus Sulpitius quum foedissimus esset, eum

Inquit ait
&c.

contra quem iudicio liberali aderat, ne faciem quidem habere liberi hominis dixit. Cui respondens Domitius Afer: Tu, inquit, ex animi sententia Longe: Qui malam faciem habet, liber non est.

Idem. Sic Atreus apud Varū. Iam fero, inquit, infandissima. Iam facere cogor.

A. Gell. Remittere, inquit Musonius, animū, quasi amittere est.

Idem. Caius, inquit, Cæsar cōsul, M. Catonē sententiā rogauit

Idem. In conuiuio autem frequenti loqui solum unum, neque honestum est, inquit, neque commodum.

Valer. Maximus. Dionysius ridens amicis, Videtis ne, ait, quæ bona nauigatio ab ipsis dijs immortalibus sacrilegis tribuatur?

M. Cato. Fures, inquit, priuatorum furtorum in neruo atque in cōpedibus etatē agūt: fures publici in auro atque in purpura.

M. Cicero. Aristippus quidem ille socraticus non erubuit, quum esset obiectum habere cum Laida: Habeo, inquit, non habeor à Laide.

Idem. Vtinam, inquit, C. Pontius Samnis, ad illa tempora fortuna me seruasset, et tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent. Non essem passus, diutius eos imperare.

Idem de Catone. Quum quæreretur, quid maximè in re familiaris expediret: respondit bene pascere. Quid secundum? satis bene pascere. Quid tertium? bene uestire. Quid quartum? bene arare. Et quum ille qui quæsierat, dixisset: quid scenerari? Tum Cato: Quid hominem, inquit, occidere?

Idem. Ennio delector, quispiam ait, quòd non discedit à communi more uerborum. Pacuuius, inquit, alius. Omnes apud hunc ornati elaboratiq; sunt uersus.

Idem. C. Lælius, quando ei quidam malo genere natus diceret, indignū esse suis maioribus: at hercule, inquit, tu tuis dignus

Idem. Quomodo igitur Chrysippus fortitudo est, inquit, scientia perferendarum rerum, uel affectio animi in patiando ac perferendo, summæ legi parens sine timore?

Idem. Theodorus Lysimacho mortem minitanti: Magnum uero, inquit, effecisti: si cantharidis uim consecutus es.

Idem. Multam, inquit, operam amici frustra consumpsi.

Idem. Est apud Heraclitum physicum de principe Ephesiorum Hermodoro. Vniuersos ait Ephesios morte multandos, quod quum ciuitate expellerent Hermodorum ita locuti sunt. Nemo de nobis unus excellat, sed si quis extiterit, alio in loco & apud alios sit.

Idem. Mihi illud Laconis dictum in hos cadere uidetur, qui glorianti cuidam mercatori quod multas naues in omnem oram maritimam dimisisset. Non sane optabilis ista quidem est, inquit, rudentibus apta fortuna.

Est quando uerbum, inquit, ponatur in fine orationis, **M. Cicero.** Socrates in pompa quum magna uis auri argentiq; ferretur, Quam multa non desidero, inquit.

Vbi sub ipsum finem ponatur, rarum est, quale illud est apud eundem **M. Ciceronem**, Multi iniqui atq; infideles regno, pauci boni sunt, inquit **Accius**.

Si uero de te loqueris, inquam, non inusitate dicas.

A. Gellius. Ego inquam, longe iam diu in eo ipso querendo fui.

Idem. Tum ego hæc dixi, Cordi, inquam, mihi fuit priusquam ad te irem, querere, explorare quonam modo ueteres nostri particula ista qua de agitur, usi sint.

IN CITANDIS AVCTORIBVS QVAN-

do locus dicendus sit, & quando non,

Caput XLVIII.

S ij

Locus au-
torum an
exprimen-
tus.

ET Cicero & scriptores alij prope omnes plagij ne pos-
tularentur: atq; ut scientia uberiore uiderentur: utq;
eorum dicta maiorem sibi fidem acquirerent, à citãdis
autoribus non abstinuere. Tantum enim abest, ut plagiarios
putem eos qui autorem citent unde excripserint, ut cum do-
ctissimo Plinio eos ingenue facere putem. Per quos enim pro-
fecerint fatentes, animi gratitudinem ostendunt: alienumq; nõ
suum esse ostendunt. Videm quoq; authores se excussisse com-
probant: quo fit, ut doctiores esse credantur. Quod enim ab
alijs adiutum ingenium est, multo sit fecundius necesse est.
Rei cuius opinio facit, ut quod ita scriptum sit, putetur esse
uerius. Sed quoniam ratione eadem non omnes citant: quid at-
tendamus esse uarietatis, nobis dicendum est. Quum scribi-
mus aut dicimus, alios ut erudiamus doceamusq;, non autor
tantum, sed locus ubi is autor dicat non inepte aduocatur: li-
cet autoris nomen tantum aduocari possit. Quum uero aliud
quid facimus, omisso loco autorem tantum nominamus. In epi-
stolis inq; orationibus hoc genere: in libris præceptionum uel
disputationum illo utimur frequentius. M. Cicero in Tuscu-
lanis disputationibus aliquantum sæpe, Quintilianus in insti-
tutionibus oratorijs sæpius. Aulus Gellius in Atticis nocti-
bus locum nominat sæpiissime. Sed quum Gelliana exempla
adeo multa sint, ut sine eo ullum uix tractatũ inuenias, ideo
eius exempla ascribere nobis consilium non est.

Quintil. Lumina non inter umbram, quemadmodum Cicero
dicit, sed planè in tenebris clariora sunt.

Idem. In Bruto M. Tullius tot millibus uersuum de Romanis
tantum oratoribus loquatur: et tamen de omnibus ætatis sue
quibuscum uiuebat, exceptis Cesare atque Marcello, silen-
tium egerit.

Idem. Vfus Horatij cōfilio, qui in arte Poetica suadet, ne præcipitetur editio, nonumq; prematur in annum.

Idem. Socrates apud Platonem in Phædro palam non in iudicijs modò & concionibus, sed in rebus etiam priuatis ac domesticis rhetoricen esse demonstrat.

Sallustius. Res docuit id uerum esse quod in carminibus Ap-
pius ait, Fabrum esse quenq; fortunæ suæ.

M. Cicero. Animus æger, ut ait Ennius, semper errat, neq; pati, neq; perpeti potest: cupere nunquam desinit.

Idē. De amicitia alio libro dictum est, qui inscribitur Lælius.

Idē. De hoc genere toto in his libris quos de Repub. scripsi, diligenter est disputatum.

Idem. Piso ille Frugi in annalibus suis queritur adolescentes peni deditos esse.

Idem. In animi doloribus alij solitudines captant, ut ait Homerus de Bellerophonte. Qui miser in campis mœrens errabat aleis, Ipse suum cor edens, hominum uestigia uitans.

Aleis, id est, erraticis.

Idem. Præclarum igitur Platonis illud: Non solum, inquit, scientia quæ est remota à iustitia, calliditas potius quàm sapientia est appellanda.

Idem. Nunc hic dies aliam uitam desert, alios mores postulat, ut ait Terentius.

Idē. Scite enim Euripides, Iuravi lingua: mētē iniurat ā gero.

Idem. Mihi quidem non apud Medos solum, ut ait Herodotus, sed apud etiam maiores nostros fruendæ iustitiæ causa uidentur olim bene morati reges constituti.

Idem. Propter æquabilem prædæ portionem Bargulus Illyricus latro, de quo est apud Theopōpū, magnas opes habuit.

Idem. Dicere aiunt Ennium, flammam à sapiente facilius ore-

PROGYMNASMATVM

inardenti opprimi, quàm bona dicta teneat.

Idem. Grauiſſimus autor in originibus dixit Cato morē apud maiores hunc epularum fuiſſe, ut deinceps qui accubarent, cernerent ad tibiam clarorum uirorum laudes atq; uirtutes.

Idem. Eſt præclara epistoła Platonis ad Dionis propinquos.

Libri nomen ſi dicitur, quoto ſit aut libro aut capite, ne dicatur niſi docendo inſtituendoq;.

IN CITANDIS AVCTORIBVS OBSERVANDUM quid ſit, Caput XLIX.

Citandi. i.
quod dicunt
allegandi
auctorum
ratio.

NE Momo quidem de quo apud Lucianum eſt, præceptio hæc, opinor, diſpliceat. Quū quis auctor perſonam aliquam in opere ſuo loquentem inducit, ſi quid quod perſona illa dicat, citare uis, perſonam auctore memorato cites. quod citandi genus uſitatus eſt. Quod idem obſervandum eſt quum hiſtoria fabula ue tibi alleganda eſt. Vt **L**ilius ille Ciceronianus amicitiam cæteris humanis rebus anteponendam cenſet, citatum puta melius quàm ſi dicatur, Amicitiam cæteris humanis rebus anteponendam cenſet Cicero. In hoſte dolum **C**horebus apud **V**irgilium requiri negat. **P**hauorinus ille **G**ellianus adoleſcentem priſce nimis loquentem obiurgat.

Propercius. **T**hais pretioſa **M**enandri.

Plinius iunior. Loquenti tibi illa **H**omerici ſenis mella profluere, et q̄ ſcribis cōplere apes floribus et inectere uidetur.

Quintilianus. Sit præceptor tam eloquentia quàm moribus præſantiſſimus, qui ad **P**hœnicis **H**omerici exemplum dicere et facere doceat.

Aul. **G**ellius. **E**nnianum **N**eoptolemū probabamus, qui proſecto ait, **P**hilophadum eſt paucis, nā omnino baud placet.

M. Cicero. Neoptolemus quidem apud Ennium philosophari sibi ait necesse esse, sed paucis, nā oīno haud placere. Idem. Miror quur philosophiæ sicut Zethus ille Pacuuianus prope bellum indixeris. Minime, inquit, Antonius: ac sic de creui philosophari potius, ut Neoptolemus apud Enniū paucis: nam omnino haud placet.

Idē. Terētianus ille Chremes humani nihil à se alienū putat.

Idē. Quū Oileus ille apud Sophoclē Telamonē ante de Aiakis morte cōsolatus esset: is quū audiuiisset de suo filio fractus est.

Idem. Sunt alij quos in luctu cum ipsa solitudine loqui sæpe delectat: ut illa apud Ennium nutrix. Cupido cepit miseram nunc me proloqui cœlo atq; terræ.

Idem. Hinc ille Agamemnon Homericus & idem Actianus scindens dolore itentidem intonsam comam, in quo facetum illud Bionis, perinde stultissimum regem in luctu capillum sibi euellere, quasi caluitio mœror leuaretur.

Idē. Lætus sum laudari me, inquit Hæctor, opinor, apud Neuium abs te pater laudato uiro.

Idem. Placet enim Hæctor ille mihi Neuianus: qui non tantū laudari se gaudebat: sed addit etiam à laudato uiro.

Idem. Si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus quòd hæc pennigero nō armigero in corpore te la exerceatur: ut ait Philoctetes apud Actium abiecta gloria.

Idem. A qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum à uoluptate.

Si quē auctore ab auctore alio citatū citare uis, nec citatū auctore legeris: is à quo citatus est, tibi memorādus ē. Id quod Ciceroniano illo exēplo doceri possis. Herculem Prodicus dixit, ut est apud Xenophontē, exisse in solitudinem. Id enim in Xenophonte ex Prodicto citari tantum Cicero legerat.

PROGYMNASMATVM
PLENVM GENITIVO ELEGANTIVS
quàm ablatiuo adiungi, Caput L.

Plenus

Plena profecto elegantiarum sunt illæ ueterum memorie: in quæ nomen plenum cum genitiuo sæpius multo quàm cum ablatiuo coniunctum inuenire est. Quàmuis dixisse ueteres sæpius plenum uino non uini, Quintilianus dicat: Plenus uini, plenus eruditionis, plenus perfidiæ.

Aristoteles. Cōtemnuntur ij quorū uita uoluptatū plena est.

Plato. Nunquam ego uitam eam quam uocant beatam Italicarum Syracusanarumq; mensarum plenam ullo modo probaui, hoc est in die bis saturum fieri, ac nocte nunquam iacere solum, & cetera quæ huiusmodi uitam comitantur. Nemo enī omnium qui sub cœlo sunt, si in huiusmodi moribus adolescat quàmuis natura sit admirabili, unquam prudens euadet.

Lucilius. Triste & corruptum scabie, & porriginis plenū.

Virgil. Quæ regio in terris nostri non plena laboris?

Ouidius. Res est solliciti plena timoris amor.

Idem. Omnia solliciti plena timoris erant.

Terentius. Hac lege tibi meam astringo fidem: quæ uera audiui, taceo & contineo optime. Sin falsum aut uanum aut fictum est, continuo palam est. Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo.

Idem. Præceptorum istorum ille plenus est.

Aulus Gellius. Epigramma Neuij, plenum superbie Campanæ.

Q. Cicero. Fraudis atque insidiarū & perfidiæ plena sunt omnia.

M. Cicero. Plena uita exemplorum est.

Idem. Plena errorum sunt omnia.

Idem. Quibus etiā alabaſter plenus unguēti putere uideatur.

Idem. Stultorum plena ſunt omnia.

Idem. Nam qui locus quietis & tranquillitatis pleniffimus uidebatur, in eo maxime moles moleſtiarum, & turbulentiffimæ tempeſtates extiterunt.

Verba item ab antiquo exoletoq; uerbo quod plere eſt facta, à quo plenum factum putamus, cum genitiuo coniungi elegantius nobis perſuaſum eſt.

Virgilius. Impletur ueteris Bacchi, pinguiſq; ſerina.

Plautus. Erroris ambo ego illos & dementiæ complebo.

VERBA SIGNIFICANTIA ACCVSARE

damnare, abſoluere, genitiuum regunt quàm ablatiuum elegantius, Caput LI.

Affectationis poſtulādus non eſt is qui relicto uulgari Accuſandi uerba
et c. um ſermone eruditiores imitatur. Eum autem par-
tim imitaberis: ſi uerbis accuſationem, damnationē,
abſolutionem ſignificantibus genitiuum non ablatiuum adiun-
xeris. ut, Accuſo te furti, Damnatus eſt capitis: quod uulgo di-
cunt. cōdemnatus eſt ad mortem, Abſolutus eſt homicidij. De
homicidio malim, quàm pro homicidio cum uulgo dicas. Nec
putem generale nomen in ablatiuo intelligi.

Plautus. Neq; me perpetiar probri falſo inſimulatam.

Terentius. Si herum inſimulabis auaritiæ, male audies.

Suetonius. Arretinum Clementem conſularem uirum è fami-
liaribus & emiſſarijs ſuis capitis condemnaturus.

Idem. Affuit & clientib. ſicut ſcutario cuidam, euocato quon-
dam ſuo, qui poſtulabatur iniuriarum.

Idē. Penē diſcerptus à populo & ſenatu capitis dānatus eſt.

Plinius Iunior. Inauditamq; damnauit inceſti.

PROGYMNASMATVM

Aulus Gellius. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatum esse qui iumentū aliorum duxerat, quā quo utēdū acceperat.

Idem. Ne id quidē Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit cōdemnandus, qui seruo suo ut furtū faceret imperauit.

Massur. Sabinus. Qui alienum tacens lucri faciendi causa sumtulit, furti obstringitur: siue scit cuius sit, siue nescit.

Q. Mutius. Scaeuola. Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; acceperat usus est, furti se obligauit.

M. Cicero. Quum de auaritia, quum de intemperantia, quum de maximis uitijis loquitur: ea tanquam capitis accusat.

Idem. Teucer interuenit: ubi occisum fratrem, & inimicum fratris cum gladio cruentato uidet: capitis accersit.

Idem. Me ipsum inertiae nequitiæq; condemno.

Idem. Sceleris condemnat generum suum.

Hoc exēplo docetur error eorū qui in hoc dicendi genere generale nomen in ablatiuo intelligi nescio qua opinione sibi persuaserunt.

Condēnare uoti pro eo quod liberare est, itidem dictū est.

Titinnius. Fortasse uotum fuisse quo die liber foret: nunc eius uoti condemnatus est: immolauit hostiam.

Turpilius. Amplius illam apparere decet: quādoquidem uoti condemnata est.

VERBA PVGNARE, CERTARE LITIGARE, aliaq; hoc genus, quos casus regant elegantius,

Caput LII.

Pugnandi
uerba.

MECUM de hac re non contendunt ij qui oratorum dicendi genera inspiciunt propius. Verba quæ cōtrouersiam quandam aut odium gerere significant: cum

iūsmođi sunt litigare, pugnare, bellare, certare, congregari, cōcurrere, contendere, conflagrare, aliaq; generis eiusdem, cum datiuo apud poetas nonnunquam inueniuntur coniuncta: sed sæpius multo, & apud oratores ferè semper ablatiuo, præposita particula cum, adiuncta inuenias. ut, Cum amico litigare nolim. Mecum uis contendere? Cum hoste pugnatum est.

Plato. Amoris cum deformitate pugna perpetua est.

Ennius. Annuit sese mecum decernere ferro.

Propertius. Tu caue ne tristi cupias pugnare puellæ.

Idem. Et Mæotica nix minio si certet Ibero.

Virgilius. Audetq; uiris concurrere uirgo.

Idem. Impar congressus Achilli.

Idem. Vna cum gente tot annos Bella gero.

M. Cicero. Cum luxuria nobis, cum amentia, cum scelere certandum est.

Idem. Cum ciuilitate contendimus, aliter si est inimicus, aliter si est competitor. Cum altero certamen honoris & dignitatis est: cum altero, capitis & famæ. Sic cum Celtiberis, cum Cimbris ut cum inimicis gerebatur, uter esset, nō uter imperaret.

Idem. Quum Cleombrotus inuidiam timēs, temere cum Epaminonda conflixisset, Lacedæmoniorum opes corruerunt.

Idem. Temere autem in acie uersari, & manu cum hoste confligere immane quiddam & belluarum simile est.

Idem. Cum Atheniensibus dimicandum putabant.

Idem. Quid est aliud gigantum more bellare cum dijs, nisi naturæ repugnare?

Idem. Ut fortuna nonnunquam ipsa mortalis cum immortali natura pugnare uideatur.

Quod autem Q. Clau. Quadrigarius dixit, Postquam nunciatū est ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauitus tulit: In Gallos pugnatum

PROGYMNASMATVM

A. Gellio dici uisum est mundius subtiliusq; , quàm cum Gal-
lis aut contra Gallos. Nam pinguiora hæc, inquit, obsoletio-
raq; sunt. Hoc autem dicendi genus imitatus non est Gellius:
sed id quod præscripsimus, nisi illa eius uerba sunt quæ Ver-
rij esse Flacci uidentur. Vrbe, inquit, à gallis Senonibus re-
cuperata **L.** Attilius in senatu uerba fecit **Q.** Sulpitium tri-
bunum militum ad Alliam aduersus gallos pugnaturum re-
diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse. Vbi aduersus
gallos, id est, contra gallos dictum est.

Poetarum more Sisenna dixit. Saltui ac uelocitati certare.
nisi est pro ablatiuo datiuus, aut ablatiuus antiquus.

DE PRÆPOSITIONE DE, QVANDO ponatur pro ea quæ est pro, Caput LIII.

De, loco, p

DE ornatiore quoq; dicendi genere cum imperitis cer-
tare possis, si particulam de, loco eius quæ est pro,
nō inusitate collocari noueris, post uerba ea quæ supe-
riore præceptione diximus. ut, Nulla de re certa cōtēdit ami-
citia. Cū patre filius de hereditate litigat. De imperio certatur
Plato. De principatu contentio tum contententibus, tum ci-
uitati perniciofa res est.

M. Cicero. Quum uero de imperio decertatur, belloq; quæ-
ritur gloria, omnino subesse tamen causas oportet easdem,
quas dixi paulo ante iustas causas esse bellorum.

Idem. Cum Latinis, Sabinis, Samnitibus, Pœnis, Pyrrho de
imperio dimicabatur.

Idem. Alij de uita, alij de gloria & beneuolentia ciuium in
discrimen uocātur. Prōptiores igitur debemus esse ad nostra
pericula, quàm ad communia: dimicareq; paratius de hono-
re & gloria, quàm de cæteris commodis.

Idem. *Quandiu imperium pop. Rom. beneficijs tenebatur nō iniurijs, bella aut pro socijs, aut de imperio gerebantur.*

Idem. *Quum enim rex Pyrrhus populo Rom. bellum ultro intulisset: quūq; de imperio certamē esset cum rege generoso.*

Idem. *In quibus certatur de iure ciuili.*

Idem. *Quum esset cum eo Tarracinæ de amricula rixatus.*

Idem. *Quid enim aut arrogantius aut loquacius fieri potuit, quā Hannibali qui tot annos de imperio cum popu. Rom. omnium gentium uictore certasset, græcum hominem qui nūquam hostem, nunquam castra uidisset, nunquam deniq; minimam partem ullius publici muneris attigisset, præcepta de re militari dare.*

Idem. *Quid si ne parue quidem causæ sunt in quibus certatur de iure ciuili?*

Sed particulam pro, ne abijci ab hoc genere putes, exem Pro. pla non desunt.

Sallustius. *Cum Gallis pro salute non pro gloria certare.*

M. Cicero. *Cōuenit dimicare, p legibus, p libertate, p patria.*

Idem. *Cauenda est etiam gloriæ cupiditas, ut supra dixi: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis uiris omnis debet esse contentio.*

Idem. *Ea animi elatio quæ cernitur in periculis et laboribus, si iustitia uacat, pugnatq; non pro salute communi, sed pro suis commodis, in uitio est.*

Certare hanc rem dicere non ausim, pro eo quod est certa re de hac re: quod sermonis genus ab antiquis usurpatum inuenimus.

Ennius. *Ferro non auro uitam cernamus utriq;.*

Vulcatius Sedigitus. *Multos icertos certare hanc rē uidimus.*

Est quādo particula de, pro ea quæ est pro, alias dicatur.

PROGYMNASMATVM

M. Cicero. Primo punico bello Regulus captus à Pœnis, quū de captiuis commutandis Romam missus esset.

Idem. Cauendum est etiam ne maior poena quàm culpa sit: et ne iisdē de causis alij plectantur: alij ne appellentur quidem.

Illud quoq; Quintiliani ratione eadem dictū uidetur. Vxor marito dicit, appellatam se de stupro à priuignou est, rogatam pro stupro.

Itemq; illud **M. Tullij.** Optauit interitum Hippolyti filij sui: quum is patri suspectus esset de nouerca.

Et quoniam de particula hac tam multa dicimus, illud si dicatur fastidiosum, puto, non sit. Post uerbum queri particulam de, non super, dici, quàmuis hæ duæ in eadem significatione alias dicantur, ut, De diuturno nimis tuo silentio queror. De iniuria grauitèr questus est.

Quintilianus. Quum Proculeius quereretur de filio, quod is mortem suam expectaret.

Sallustius. Cethegus semper querebatur de ignauia sociorum

M. Cicero. De aliorum iniurijs querar?

VERBA ESSE NON NVLLA, QVORVM

alijs uulguſ detrahit præpositionem, alijs adiungit:

contra ac doctiores faciunt: deq; particula ex

pro ab posita, Caput LIIII.

EX nobis ut ne quæras quur hoc scribamus, quum hominibus paulo humanioribus satis cognitum sit: in eo uulguſ aberrare solitum respondeo. Iuuentus autem latini sermonis studiosa, quæ i scholis præcipuè exercitationis gratia, latine dicere cogitur: uulgari sermoni asuescens, plura quæ dediscenda sint, discit, quàm quæ retinenda. Quocirca domestici sermonis gallici q; ratio in huiusmodi scholis mihi

Pro trita
Sordida
Barbara.

potior sit, quàm ista barbari aut impuri assuefactio, quæ non nunquam altius infixæ, etiam si coneris, refigi non potest. Ex eo uulgarî sermone ut omittam illa, immediate, ultimate, modernû, aliâq; innumera uocabula nihil magis quàm Gothica fugienda, hæc etiam esse non ignoramus. Ludo ad aleam, posito in uitro, quero, peto, emo, tibi. Hæc autem purè magis ad hunc modum usurpabis. Alea ludo, ludo pila, non cum uulgo ad palmam. hoc genus exercitationis græco nomine $\sigma\phi\alpha\iota\pi\omicron\mu\alpha\chi\iota\alpha$, id est, pilæ certamen appellatur. Vitreo poto. Vitreum enim subintelligendo uas (ut aureum, et philippeum subintelligendo nummum dicimus) ideo magis placet dici, quàm quod dici solet uitrum. Vitrum enim materia est, uitreum quod ea materia conflatum est. Quero, peto, emo, à te. Nam quero, peto, emo tibi, si dicis, id significas, quero, peto, emo, pro te.

Actius. Tu quod quero abs te enoda, et qui sis explica.

Quero

Plautus. Paterā, qui ille potare solitus est, in cistella pertuli.

Idem. Credo non credet pater, si illam matri me emisse dicā.

Idē. Qui alias oues omnes Tarētinas erat mercatus de patre.

Mercatus

Terentius. Forte fortuna domi erat quidam Eunuchus, quē mercatus fuerat frater Thaidi.

Suetonius de Augusto. Bello Siciliēsi epigrāma uulgatū est.

Postquam bis classe uictus naues perdidit,

Aliquando ut uincat, ludit assiduè alea.

Ludoalea

Idem de eodem. Animi laxādi causa, modo piscabatur hamo, modo talis aut oscillatis, nucibusq; ludebat cum pueris minutis, quos facie et garrulitate amabiles undiq; conquirebat.

Idem de C. Cesare. Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui et proximo suo consulatu sexagies sestertium margaritam mercatus est, id est, pro qua.

Aul. Gellius. Saturnalibus, Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus.

Emo **M. Varro.** Quum emisisti fundum Tusculanum à M. Pisone in leporario apri fuere.

Quero **M. Cicero, C. Trebatius** familiaris meus ad me scripsit te ex se quæsiuisse, quibus in locis essem.

Idem. Multa ex eo sæpe quæsiui.

Idem. Ego tua gratulatione commotus, quòd ad me pridem scripseras uelle te bene uenire, quòd de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum millibus numum trigintaquinq;

Idem de Pythagora. Phliuntem ferunt uenisse, eumq; cum Leone principe Phliasiorum doctè & copiose diseruisse quædam. Cuius ingenium & eloquentiam quum admiratus esset Leon, quæsiuisse ex eo qua maximè arte consideret. At illum artem quidem se scire nullam sed esse philosophum.

Idem. Sordidi etiam putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim uendant. Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur.

Idem. Socratem ferunt, quum usq; ad uesperum contentius ambularet, quæsitumq; esset ex eo, quare id faceret, respondisse, se quo melius coenaret obsonare ambulando famem.

Ludo. **Idem.** Qui pila lulant, non utuntur in ipsa lusione artificio proprio palestræ, sed ipse motus indicat didicerunt ne palestram, an nesciant.

Fregisse brachium **Idem.** Non sæpe magnum risum mouent, magis ut belle & literate dicta laudantur, ut in illum Ticinum, qui quum studiose pila luderet, & idem signa facta noctu frangere putarentur, gregalesq; quum in campum nō uenisset, requirerent, excusauit Vespas Terentius, quod eum brachiū fregisse diceret.

Ex pro a. His uelim doceare particulā ex pro ea quæ est à uel ab po

ni non

ni non insolenter post uerbum querere, emere, mercari: quem a dmodum post audire non inusitate collocari solet.

Plautus. Quur istuc mi uir ex te audio?

M. Cicero. Quum ad me in Tusculanum, inquit, heri uesperu uenisset Cæsar de Tusculano suo, dixit mihi à se Scæuolam hinc euntē esse cōuentū, ex quo mira quædā se audisse dicebat.

Idem. Verum, inquit, ex me audies Catule.

Idem. Iam id quidem sæpe, inquit Catulus, ex eo audiui, quū diceret sibi certum esse à iudicijs causisq; discedere.

Idem. Ego ex his sæpe audiui quum dicerent, pergratū Athe Audiui
nienfes & sibi fecisse. Hic attende dictum non ineleganter, au quū dice-
diui quum dicerent: id est, audiui dicere uel dici. rent.

Idem. Habetis ea quæ uoluistis audire ex me, de quibus quid-
dem accuratius dicendum & cogitandum iuit.

Idem. Equidem sæpe hoc audiui de patre.

Ascribimus cum uulgo dicendum non esse emi aut uēdidi mul-
tum. Magno enim doctiores usurpant.

Ouidius. Atq; emitur magno nil nisi posse loqui.

Virgilius. & magno mercentur Atridæ.

Sed ad uerbum ludere, stylum reuocamus. Ludere impe- Ludo im-
ria quod dixerit Suetonius, id ei mirum non sit qui id legerit peria.

quod de uerbis neutris scripsimus.
Suetonij uerba sunt de Claudio Nerone. Priuignum Ruffi-
num Crispinum Poppææ natum impuberem adhuc, quia sere
batur ducatus & imperia ludere, mergendum mari dum pi-
scaretur, seruis ipsius demādauit. Illud mirū uideatur magis,
quod idem ludere aleam dixerit. Eius de eodem Nerone uer-
ba sunt. Nullam uestem bis induit, quadragenis in punctū se-
stertijs aleam lusit, piscatus ē rete aurato, purpura coccosq;
funibus nexis.

Lusit aleā

PROGYMNASMATVM
QVVM VOX QVAEPIAM EST QVAE
pro significatu eodem genitiuum aliumq; casum regit,
quòd cum genitiuo, quàm cum casu alio dica
tur elegantius, Caput LV.

Genitiui
usus ue-
nustus

Huius nostri instituti aliena hæc præceptio non est.
Quum uox quæpiam est quæ casum genitiuum re-
gat, inq; significatu eodem alium regat, aut regere
posse uideatur casum: elegantius regat genitiuum, quam aliū
casum. ut, Accepti abs te beneficii oblitus non sum, elegātius
dictum est, quàm acceptum abs te beneficiū oblitus non sum.
Diuitiarum felix qui est, usu sæpe uenit ut literarum infelix
sit. Acceptæ iniuriæ memini. Nec accedo ad Nonij Marcelli
sententiam qui dici putat elegantius, memini illam rem, quā
memini illius rei.

Memini

Idem memoriæ tradit ueteres cum uerbo fastidire geniti-
uum coniunxisse.

Fastidis
mei.

Titinnius. Dicis tu quæso, quo te auortisti? mei fastidis.

Lucilius. Tristes difficiles sumus, fastidimus bonorum.

Turpilius. Vide, nunc fastidit mei.

Plautus. Fastidit mei. Hos in hoc uerbo imitari nec laudo nec
uitupero. Sed ad institutionis nostræ exempla accedimus.

Oblitus. Laberius. Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Abstineo. Horatius. Mox ubi lusit satis, abstinet, dixit irarum.

Integer. Idem. Integer uitæ, scelerisq; purus.

Consultus. Idem. Sapientiæ consultus erro nunc retrorsum Vela dare.

Disertus. Catullus. Est enim leporum disertus puer ac facetiarum.

Diues. Virgilius. Diues opum, studijsq; asperrima belli.

Idem. Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundans.

Egeo. Plautus. Tute si pudoris egeas, sumas mutuum.

Terentius. Nescio hercle, neq; unde eam, neq; quorsum eam,	Oblitus.
ita prorsum sum oblitus mei.	Discru-
Idem. Discrucior animi.	cior.
Idem. Animi ut incertus foret, pudori ne an amor obsequere	Incertus.
tur magis.	
Idem. Falsus animi est.	Falsus
Suetonius. Officij duxit, quantum in se esset exorare filia pa-	Duco.
trem frequentibus literis.	
Quintilianus. Si quis tam cæcus animi est, ut de alijs dubitet.	Cæcus
Idem. Veteribus etiam dissimulare eloquentiam fuit moris.	Fuit mor-
Quæ locutio planè obuia est Quintiliani lectoribus.	ris.
Idem. Alius imaginè mariti pro ea proferre magni putauit.	Magni pu-
Macrobius. Horū copiam proferre nunc possum, ni tempus	to.
noctis iā propinquātis necessariæ discessionis nos admoneret.	Admoneo
Aulus Gellius. Nunc utilitatis publicæ commonefacit.	Cōmoneo
M. Cælius. Ego quidem uehementer animi pendeo.	Pendeo.
Sallustius. Laudis auidi, pecuniæ liberales erant.	Liberales
Idem. Ille eos in domum D. Bruti perducit, quòd foro propin-	Alienum.
qua erat, neque aliena consilij, propter Semproniam.	
Idem. Metellus ignarus hostium, monte digrediens cum exer-	Ignarus.
citu conspicitur.	
Idem. Carthago æmula imperij à stirpe interiit.	Aemulus.
Idem. Ager aridus, & frugum uacuuus.	Vacuuus.
Idem. Ager frugum fertilis.	Fertilis
M. Cicero. Vicinus amborum, in neutro excellens.	Vicinus
Idem. Referta quondam Italia Pythagoreorum fuit, tum	Refertus
quum erat in hac gente magna Græcia.	
Ea autè genitiui gratia ē, ut his aduerbijs quoq; adiūgatur.	
A. Gellius. Eam mulierem tunc à Tarquinio digressam po-	
stiza nusquam loci uisam constitit.	Loci.

Miseriarum. Sallustius. Eo miseriarum uenturus erat.
M. Cicero. Vbinam gentium sumus?

Gentium. DE PARTICIPIO PRAESENTIS TEMPORIS, quando nomen sit, Caput LVI.

Participium praesentis temporis in nomen transiens cum genitiuo. **L**ectionis multae qui insolens non sit: id fortasse non ignorat, participium praesentis temporis quum nomen factum sit: idem significare quod nomen uerbale, cuius finis or est: ideoque casum genitiuum habere. Tum autem a doctis usurpari solet, quum uerbum supino caret, aut nomen in or exiens ab eo factum esset duriusculum. Vt laboris patiens, pecuniae indigens, uitiorum fugiens. Democritus Athenas quum uenit gloriae contemnens agnoscere noluit.

Terentius. Liberalis est & fugitans litium.

Idem. Nemo ad te uenit, nisi cupiens tui.

Suetonius. Laboris impatiens per urbem pedibus non temere ambulauit.

Idem. Laboris ultra fidem patiens.

Idem. Ab iuuenta minimè ciuilis, animi confidens.

Quintilianus. Sunt & alia ingenita cuique adiumenta, uox, laetitia patiens laboris, ualetudo, constantia, decor.

A. Gellius. Rhetoricus quidam sophista utriusque linguae callens haud sanè ignobilis.

Idem. Lucilius adeo uir apprimè linguae latinae sciens equum equitare dicit.

Idem. Communiumque uocum respuens.

Idem. Quod ab Ennio ita scriptum relictumque esse nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit.

Idem. Quisquis est, inquit, pecuniae cupiens.

Idem. Homo Thracius ex ultima barbaria ruris colendi insolens

Sallustius. Quæ tametsi animus aspernabatur insolens malorum artium.

M. Cicero. Ab Aristippo Cyrenaici atq; Annicerij philosophi nominati omne bonum in uoluptate posuerunt: uirtutēq; censuerūt ob eā rē esse laudandā, quòd efficiēs eēt uoluptatis.

AB VNO GENITIVO GENITIVVM
aliud in numero eodem regi rarum esse, Cap. LVII.

Lectionis oratorum diligentia cui fuerit maxima, ab *Genitiuus*
ijs id raro dici obseruabit, ut à genitiuo uno genitiuus *genitiuū*
alius in eodem numero regatur: ut quemadmodum *regens.*
pe non fit, ut ratione infinitiui infinitiuus alius uocis eiusdem
dicatur. ut, Retinere amicitiam sperare se dicebat. Eleganti-
us enim dictum sit. Vt retineret amicitiam sperare se dicebat.

Raro itaq; dicas. Amicitie utilitatis causa id factum est. Pro-
fessor scientie grammatices. Metu supplicij mortis factū est.
Euitandi huius dicendi generis securus est Valerius Maxi-
mus. Apud alios rarius inuenimus. Inuenisse nos ne dissimu-
lemus, exempla subscribimus.

Aul. Gellius. Bubo in columna ædis Iouis sedens cōspectus ē.
Suetonius. Expectatio aduentus Iubæ.

*A. Gellius. Ordo atq; ratio Pythagoræ ac deinceps familie
successionis eius recipiendi instituendiq; discipulos huiusmodi
fuisse traditur.*

M. Cicero. Pseusippus sororis Platonis filius.

*Idem. Quod Tyberij Gracchi mortem sæpe in concionibus
deplorasti, quòd P. Africani necis socius fuisti.*

Quemadmodum infinitiui duo in diuersa uoce, ita geniti-
ui duo in diuerso numero sæpius inueniuntur. (mus.)

Horatius. Rhetor comes Heliodorus grecorū lingue doctissim

PROGYMNASMATVM

M. Varro. Honoris uirtutum causa Iulij Caesaris, qui fastus porrexerat, mensis Iulius appellatus est.

Apud M. Ciceronem. Aesculapij liberorum saucij opplent porticus: non potest accedi.

M. Cic. Neq; alia fuit ulla causa intermissionis literarum.

Idem. Gradus autem plures sunt societatis hominum.

Idem. Non ne arripuisti patrocinium aequitatis, & defensionem testamentorum, ac uoluntatis mortuorum?

QVOD GENITIVVS HOMINVM PRO
humano saepe dicatur, Caput LVIII.

Hominū.

Hominum generi, natura ne aut mala consuetudine incertum, tributum est, ut etiam in dicendo usurpent ea quae magis trita sunt, atque usitatiora: sed ab eo more declinantes ij qui humaniores sunt, sermone quoq; uulgo superiores sunt. Id ut in alijs multis, ita in hoc quoq; obseruatum est. Humanum genus, humanam uitam, humanum morem tam saepe uulgo dicit, ut recte aliter dici posse facile neget. Quāuis autem ego hoc dicendi genus non improbem: utpote doctis nonnunquam usurpatum; tamen illud magis me delectat, quia humanioribus est usurpatius, ut genus, uitam, mores hominum dicam. Hominum genus ad bonorum amicitiam propensum est. Vita hominū otio magis quam labore decrescit. Miseriam hominum alia fere comitatur.

Naeuius. Venit in mentem hominum fortunas. id est, fortunae, priscum est.

Tibullus. Non opibus mentes hominum curaeq; leuantur.

Nam fortuna sua tempora lege gerit.

Plautus. Nam in hominum aetate multa eueniunt huiusmodi. Capiunt uoluptates, capiunt rursum miseriae,

Irae interueniunt, redeunt rursum in gratiam.

Plinius Iunior. Dicēdi facultas apta et exposita statim cernitur.

Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet.

Aulus Gellius. Hominum uita non tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior inuiriā facere debeas: quam nisi feceris, prior pati possis.

Valer. Maximus. Est mos hominum paruula initia pertinaci studio prosequendi.

M. Cic. Hominū generi uniuerso cultura agrorū est salutaris

Idem. Expertes rationis sunt equi, boues, reliquæ pecudes, apes: quarū operæ efficitur aliqd ad hominū usum atq; uitā.

Idē. Quæ est melior in hominū genere natura, q̄ eorū qui se natos ad homines iuuādos, tutādos, cōseruandos arbitrantur.

Idem. Theophrastus autem moriens accusasse naturam dicitur, quod ceruīs & cornicibus uitam diuturnam, quorum id nihil interest, hominibus quorum maximē interfuisset, tam exiguam uitam dedisset: quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omnē doctrina hominum uita erudiretur. Querebatur igitur se tū quum illa uidere cœpisset, extingui.

Idem de philosophia. Nec mihi charior ulla unquam res in uita fuit, nec hominum generi maius à dijs munus ullū est datū.

Idem. Quis enim tibi hoc concesserit, aut initio genus hominum in montibus ac syluis dissipatum non prudentium consilijs compulsus potius quàm disertorum oratione delinitum, se opidis mœnibusq; sepiisset?

Idem. Tanta obiectatio est in ipsa facultate dicendi, ut nihil hominum aut auribus aut mentibus iucundius percipi possit.

Idem. Quā obrem nihil in hominū genere rarius perfectō oratore inueniri potest.

PROGYMNASMATVM

Idem. Quid est tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad salutem hominum & ad conseruationem datam ad bonorum pestem perniciemq; conuertere?

Idem. Negatq; ullam pestem maiorē in uitā hominū inuasisse.

Idem. Qua nulla pernities maior hominū uitæ potuit afferri,

Idem. Est enim hominum naturæ, quam sequi debemus, maxime inimica crudelitas.

Idem. Nam clementia, iustitia, benignitas, fides, fortitudo in periculis communibus, iucunda est auditu in laudationibus. Omnes enim hæ uirtutes non tam ipsis qui eas in se habent, quàm generi hominum fructuosæ putantur.

Idem. Docuit enim longa iam nos uita ususq; rerum maximarum, ut quibus rebus animi hominū moueretur, teneremus.

QVOD RES GESTAE, QVAM GESTA dicantur usitatius, Caput LIX.

Res geste

Peruulgata illa grammaticorum institutio est, ut quando sermone domestico cum adiectiuo nomen res adiungitur, nomine quod est res omisso in neutrum genus adiectiuum mutetur. Vt pulchrum, id est, res pulchra: bonū, id est, res bona: utile, id est, res utilis. Id quod prope in reliquis uenustum est, in nomine gestum uulgare sit ac triuiale. Ideoq; dicendum putes elegantius. Carolus Magnus rerum gestarum magnitudine clarissimus est, quàm gestorum. Rerum ab Alexandro gestarum historia. Rebus gestis immortalem sibi maiores nostri gloriam peperere.

M. Cicero. Optima autem hereditas à patribus traditur liberis, omniq; patrimonio præstantior gloria uirtutis, rerumq; gestarum cui dedecori esse, nefas & uitium iudicandum est.

Idem. Philippum quidem Macedonum regem rebus gestis &

gloria superatum à filio, facilitate & humanitate uideo superiorem fuisse.

Idem. Licet eadem de Pausania Lysandroq; dicere. Quorum rebus gestis quanquam imperium Lacedæmonijs dilatatum putatur: tamen ne minima quidem ex parte Lycurgi legibus & disciplinæ conferendi sunt. Quis est enim qui si clarorum hominum scientiam rerum gestarum uel utilitate, uel magnitudine metiri uelit, non anteponat oratori imperatorem.

Idem. Conciliantur autem animi dignitate hominis, rebus gestis, existimatione uitæ: quæ facilius ornari possunt, si modo sunt, quam fingi si nulla sunt.

Idem. Neq; tamen illa non ornant, habiti honores, decreta uirtutis præmia, res gestæ iudicijs hominum comprobate, in quibus etiam felicitatem ipsam deorum immortalium iudicio tribui laudationis est.

Idem. Petebam à iudicibus, ut illud ætati meæ, ut honoribus, ut rebus gestis, si iusto, si pio dolore me esse affectum uideret, concederent.

Idem de oratore. Cognoscat etiam rerum gestarum & memoriæ ueteris ordinem, maxime scilicet nostræ ciuitatis, sed & imperioforum populorum & rerum illustrium.

Idem. Thucydides autem res gestas & bella narat et prælia, grauitè sanè & probe: sed nihil ab eo transferri potest ad fœrensem usum & publicum.

Idem. Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt: qui sine ullis ornamentis, monumenta solum temporum, hominum, locorum, gestarumq; rerum reliquerunt.

Apud eundem M. Antonius. Poetas omnino quasi aliena quadam lingua locutos non conor attingere, cum his me, ut dixi, oblecto, qui res gestas, aut qui orationes scripserunt suas, aut

PROGYMNASMATVM

qui ita loquuntur, ut uideantur uoluisse nobis, qui non sumus eruditissimi, esse familiares.

QVAE NOMINA IN GENITIVO PLV-
rali etiam ab oratoribus concisa sint eleganter, Cap. LX.

Genitiuo-
rum syn-
cope.

SExcentum exemplorum tum ex oratoribus tum ex poe-
tis expromptorum testimonijs præceptio hæc firmari
possit. Ea autem ad hanc est sententiam. Nomina compo-
sita deriuataue, eaq; præcipue quæ gentem significant, in car-
mine non ineleganter in medio conciduntur, ut cœlicolum p
cœlicolarum, francigenum pro francigenarum, Priamidum
pro Priamidarum. Nomina uero pecunia, ponderis, mensu-
ræ ac numeri, ordinis eius cuius bini, terni, quaterni, ducenti,
trecenti, & ducenti uel trecenti, aliaq; similia in oratione pro-
sa lepide multum conciduntur in casu patrio numeri multitu-
dinis. ut, Carolum, pro Carolorum, solidum pro solidorum,
hæc enim ut latina Gallia nostra accipit, Philippeum, uel Phi-
lippum, utrunq; enim dictum inuenio, pro Philippeorum uel
Philipporum, aureum pro aureorum, sestertium pro sester-
tiorum, cadum pro cadorum, medimnum pro medimnorum,
denum pro denorum. His adiunge liberum pro liberorum, et
in genere neutro duum pro duorum, differetia causa, ut pla-
cet Prisciano: & deum pro deorum,

Lucilius. His itidē i cœna dabis ostrea millibus numū Empta.
idem. Millia ducentum frumenti tolles medimnum, Vini mil-
le cadum.

Idem. Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit.

Idem. Quid uero est centum ac ducentum possideas millium?

Pacuvius. Quem ætate exacta * indigum liberum laceraſti.

* in ligē.

orbasti, extinxisti.

Actius. Reprime parumper, millia sex numum in arcam dimisi numariam.

Decius Laberius. De integro patrimonio meo centum millia numum memordi. *Memordi* prisce dictum.

Martialis. Ex insulis fundisq; tricies solum.

Plautus. Vi coactus reddit ducentos, ac mille philippeum.

Terentius. Mille numum poscit.

Idem. Si talentum rem reliquisset decem.

Suetonius. Ego perdidici uiginti millia numum.

Idem. Olingenta numum millia diurna erogauit.

Idem. Ne plebs frumentorum causa frequentius à negotijs auocaretur, ter in annum quaternum mensium tesseras dare destinauit.

Idem. Subuersa deum aræ.

Plinius Iunior. Offero tibi ad implendas equestres facultates trecenta millia numum.

Quintilianus. Queritur & unde quid ortum, ut pestilentia an ira deum, an intemperie cœli, an corruptis aquis, an noxio terræ halitu.

A. Gellius. Ea multa fuerat talentum serè quingentum.

Idem. Hoc facit numi nostratis denarium decem millia.

Idem. Id quoq; recte & probabiliter dici solitum. Mille denarium in arca est.

Idem. Qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimiq; erant, nec amplius quàm mille quingentum æris in censum destrebant, Proletarij appellati sunt.

Idem. Memoriae mandatum est Platonem philosophum tenuè admodum pecuniâ familiari fuisse: atq; eum tamen tres Philolai Pythagorici libros decem millibus denarium mercatum.

PROGYMNASMATVM

C. Plancus. Dedi operam deum benigritate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet.

Afinius Pollio. Boullium debent esse latitudines, nec minores pedum denum, nec maiores quindenum,

Pub. Africanus. Qui spondet mille numum?

M. Varro. Hortensius supra decem millia cadum heredi retulit.

Idem. Delphos Apollini munera missa, corona aurea pondo ducentum.

Sallustius. Præsidio quasi duum millium peditum montem occupat.

M. Cicero. Quis unquam in illo Iano inuentus est: qui L. Antonio mille numum ferret expensum.

Idem. An emat denario, quod sit mille numum.

Idem. Pro meosodali, qui mihi in liberum loco, more maiorum, esse deberet.

In hac eadem sententia Priscianus fuit. Is enim libro septimo ad hanc fere sententiam scribit. Numum, inquit, liberum, sestertium, iugerum, modium, medimnum, senum, septenum, denum, pro numorum, liberorum, sestertiorum, iugerorum, modiorum, medimnorum, senorum, septenorum, denorum, frequenter etiam oratores per syncopam solent proferre.

M. Cicero. Iste unus inuentus est qui ex complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes precium pro

Liberum. sepultura posceret liberum.

Idem. Quum asserat sestertium uicies quingenta.

Idem. Quis enim, qui tueri possit liberum pueritiam contra improbitatem magistratum?

Idem. Et pueri annorum senum septenumque; & denum, senatorium nomen, uenundata sunt.

Idem. Sed tritici septies medimnum tollit. Sed id singulare putat.

Idem. Minus te iugerum possessorem dico;

Idem. Si doceo iudices eos qui quadraginta millia modium lucrifaciunt.

Idem. Præfectum fabrum.

Fabrum

Idem. Deum fidem. Idem. Millibus quadràgenis numum.

Idem. Pedum tricenum.

Frequentius tamen hac utitur Cicero & ceteri syncopa, in ijs nominibus quæ numeros uel mēsuras significāt. Hæc ille. Mar. Quoque Tullius de hac syncopa non tacuit. Verba cuius licet multum fœdata sint impudente scriptorum imperitia: ea tamen, aut eorum certe sententiam: quātum poterimus, integritati restituemus. Atq; etiam, inquit, a quibusdam sero iam emendatur antiquitas, qui hæc reprehendunt. Nam ph deum atq; hominum fidem: deorum aiunt. Ita, credo, hoc illi nesciebant. An dabat hanc licentiam consuetudo? Itaq; idem poeta qui usitatius contraxerat, Patrem meum factum pudet, pro meorum factorum: & Texitur exitium examen, capit pro exitiorum: non dicit liberum, ut pleriq; loquimur, quum cupidos liberum, aut in liberum loco dicimus: sed ut isti uolunt, Neq; tu unquam in gremium liberorum ex te genus. Et idem. Nanq; Aesculapij liberorum. At ille aliter in Chryse non solum Ciues antiqui amici maiorum meum, quod erat usitatum, sed durius etiam, Consilium socij, augurium atq; exitium interpretes. Itemq;. Pergit postquam prodigiū horriferum, portentum pauor. Quæ non sanè sunt in omnibus neutris usitata. Nec enim dixerim tam libenter armum iudicio, & si est apud eundem. Nihil ne ad te de iudicio armum accidit, quàm *centumuirum, ut censoriæ tabulæ loquuntur. Fabrum & procum audio dicere, non fabrorum & procorum. Planeq; duorumuirorum iudiciū, aut triumuirorum capita'ium, aut decemuirorum litibus iudicandis dico nun-

Meum factum.

Consiliū.
Auguriū.
Exitium
Prodigiū.
Syncope
ubi nō sit.
Armum
* Cēturiā
Duū uirū
Triū uirū

PROGYMNASMATVM

quam. Atqui dixit Actius. Video sepulchra dua duum corporum. Itemq. Mulier una duum uirum. Quid uerum sit intelligo: sed alias ita loquor ut concessum est, ut hoc, uel prob deum dico, uel prob deorum, alias ut necesse est, quum triumuirum non triumuirorum, quum sestertium & numum, non sestertiorum & numorum, quòd in his consuetudo uaria non est. Hæc ille.

Quibus docet cōtractionem hanc apud poetas ueteres in masculino genere, in neutro uero sæpius fieri solitam: docetq. in oratione soluta deum & deorum dici posse: liberum pro liberorum doctè usurpari. Itemq. duumuirum, triumuirum, decemuirum, sestertium, numum, aliq. hoc genus omnia magis ex consuetudine dici.

Tam multa hæc quum aliorum, tum præcipuè M. Tullij Ciceronis exempla ascripsisse me non mirabitur is, qui à M. Fabio Quintiliano nouerit illa non probari, Centum millia numum, & fidem deum: ne ibi solæcismos duplices esse credat, quia numerus ibi & casus, ut ait, mutetur. Ideoq. denariorum idem dixit. Eius uerba sunt. Abderites Protagoras, à quo decem millibus denariorum didicisse artem quam edidit, Euanthlus dicitur.

VERBA IN TEMPORIBVS A PRAETERITO in ui exeunte factis i medio cōcidi nō iusitate, Cap. LXI.

Obseruasse id multos in dicendi facultate non inclebres attendimus, ne in nomine solo syncopam esse dicamus, ut ea uerborum tempora in medio concideretur, quæ à præterito in ui syllabam exeunte facta essent. ut, Amassem, audieras, redisses. Ideoq. Fabius Quintilianus audaciter potius quàm audacter, & emicauit non emicauit, &

Denario-
rum.

Syncope
præterito
rum in ui.

conire non coire dicentibus: His, inquit, permittamus & audiuisse & sciuisse, & tribunale & faciliter dicere, frugalis quoque sit apud eos non frugi. Nam quo alio modo fiat frugalitas? Aliaque huius generis multa. Tandem subscribit. Is adijci at face et dice, & similia. Recta est hæc uia: quis negat? sed alia est & mollior & magis trita. His palam facit Quintilianus audiuisse sciuisse, aliaque hoc genus magis usurpanda non esse quam tribunale, faciliter, frugale, face, dice. Hæc autem nemo consuetudini (qui eruditorum consensus est) seruiens dicat: illa igitur omittenda sint potius. Marcus quoque Cicero eorum usum non abnegans, concisis utendum esse potius censet. Eius uerba sunt. Quid? quod sic loqui nosse iudicasse uetant: nouisse iubent & iudicauisse. quasi uero nesciamus in hoc genere & plenum uerbum recte dici, & imminutum usitate.

Itaque utrumque Terentius. Ego tu cognatum tuum non neras? Post idem. Stilphonem inquam noueras. Siue plenum est, siue imminutum, licet utare utroque. Hæc ille. Imminuto autem usum eum sæpius fuisse monumenta eius documēto sunt. Quorum exempla ex multis pauca subscribo.

M. Cicero. Qui quum inter se, ut ipsorum usus ferebat, amicissime consalutassent.

Idem. Mira quedam se audisse dicebat.

Idem. Et tanquam in schola prope ad Græcorum consuetudinem disputasse.

Idem. Difficile est numerare quot uiri, quanta scientia, quantaque in suis studiis uarietate & copia fuerint, qui non una aliqua in re separatim elaborarint: sed omnia quæcunque possent, uel scientiæ peruestigatione, uel disserendi ratione comprehenderint.

Idem. Ego hac eadem opinione adductus scripsi etiam illud

PROGYMNASMATVM

quodam in libello, qui me imprudente & inuito excidit, & p
uenit in manus hominum, disertos me cognosce nonnullos, elo
quentem adhuc neminem.

Idem. Præsertim quum te unum ex omnibus ad dicendum ma
xime natum aptumq; cognossem.

Idem. Nec enim te ista attigisse arbitrabar, quæ diligentissi
me cognosce, & undiq; collegisse, usuq; doctum partim corre
xisse uideo, partim comprobasse.

Idem. Neminem esse oratorem paulo illustriorem arbitror
neq; græcum neq; latinum, quem ætas nostra tulerit, quem nō
& saepe tulerim, & diligenter audierim.

Idem. Sed profecto studia nihil prosunt perueniendi aliquo,
nisi illud quod eo quo intendas, ferat ducatq; cognoris.

Idem. De actione & de memoria quædā breuia, sed magna
cum exercitatione præcepta gustaram.

Idem. Quam quum suauissima & maxima uoce legisset, admi
rantibus omnibus, quanto, inquit, magis admiraremini si au
dissetis ipsum? Ex quo satis significauit, quantum esset in actio
ne, qui orationem eandem aliam fore putarit autore mutato.

Idem de Themistocle. Intelligere possemus nihil ex illius ani
mo quod semel esset infusum, unquam effluere potuisse, quum
quidem ei fuerit optabilius obliuisci posse potius quod memi
nisse nollet, quàm quod semel audisset uidissetue, meminisse.

Idem. Qui deniq; quemcunq; in animis hominum motum res
& causa postularit, eum dicendo uel excitare possit uel sedare.

Idem. Easi paulo latius dixeris, expleris onnem expectatio
nem diuturni desiderij nostri.

Idem. Me quidem, inquit, recte mones, idq; mihi gratum est.
sed ne te quidem Antoni multum scriptitasse arbitror.

Idem. Ego tibi ullam causam maiorem committendam putem?

Citius

Citius hercule ijs qui duorum scalmorum nauiculam in portu euertit, in Euxino ponto argonautarū nauē gubernarit.

Idem. Ad consilium autem de repub. dandum, caput est nosse rempub. Ad dicēdū uerò probabiliter, nosse mores ciuitatis.

Idem. Hoc uero Crasso nihil facetius. Quum lāsisset testis Silus Pisonē, quòd se in eum audisse dixisset: potest fieri, inquit, Sile, ut is unde te audisse dicis, iratus dixerit. Annuit Silus.

Potest esse, ut tu non recte intellexeris. Id quoq; toto capite annuit, ut se Crasso daret. Potest etiam fieri, inquit, ut omnino quod te audisse dicis, nunquam audieris. Hoc ita præter expectationem accidit, ut testes omneis risus obruerit.

Idem. Gallus olim testis in Pisonem, quum innumerabilem Magio præfecto pecuniam dixisset datam, atq; Scaurus temeritatem Magij redargueret: Erras, inquit, Scaure. Ego enī non Magium conseruasse dico, sed tanquam nudus nuces legeret, in uentrem abstulisse.

Idem. Ambiguorum autem complura genera sunt, quæ mihi uidentur melius nosse qui dialectici appellantur: hi autem nostri ignorare, qui non minus nosse debeant.

Idem. Defendebamus quicquid fuisset incōmodi in mancipio, id si uenditor scisset, neq; declarasset, præstare deberet.

Idem. Si quis apud nos seruisset ex populo foederato, seq; liberasset, ac postea domum reuenisset, quæ situm est apud maiores nostros, nū is ad suos redisset, an amisisset hanc ciuitatē.

Est igitur cōcisio hæc tam mollis auribus tamq; iucunda: ut oratione eadem (quæ uarietate gaudet plurimum) non semel tantum inueniatur.

Verū attendas uelim, i uocalē in huiusmodi oratoria cōcisioe nō geminari. Audisse enī redisset, seruisset, scisse, nō audijsse, redijsse, seruissse, scijsse dici exēpla hæc te admoneāt.

PROGYMNASMATVM
CVIVS ET CVIAS QVO DICENDI GE-
nere usurpanda sint: quòdq; pro possessore dominus
usitate dicatur, Caput LXII.

Cuius &
Cuias.

TAbernarios plebeiosq; sermones illos, pro quo liber est, de qua patria aut natione est, quo fugere possis facilius, hic scribimus nomen cuius, cuias, cuium, de possessione, cuias uerò de patria aut natione dici. Dices igitur: Cuius liber est? cuias domus? cuium pradium? Domum uendit is cuias non erat, cuias es? cuiatem te esse putem?

Virgilius. Cuium pecus? An Melibœi?

Terentius. Cedo cuium puerum hic apposuisti?

Apud Aul. Gellium formulæ cuiusdam illa uerba sunt. Prostitutebere in triduo proximo, quicquid inueneris sustulerisue dolo malo: aut domino suo cuium id censebis esse, reddes, uti quæ recte factum esse uoles.

A. Gellius. Tum prætorem ei, cuias res erat dixisse aduocatū eum non habere.

Idē. In ipso enim iā uertitur, cuias est res, nō in alio uñ petitur.

M. Cicero. Socrates quidem quum rogaretur, cuiatem se esse diceret, mundanum, inquit. Totius enim mundi se incolam & ciuem arbitrabatur.

Est qñ genitiuus cuius in eadē significatione usurpatur.

Maßurius Sabinus. Qui alienum tacens lucrificandi causa sustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue nescit.

M. Cicero. Nauim petit ille cuius fuerat.

Ad interrogatiuum per cuium, per casum patrium, aut si pronomē formæ posterioris est, per casum eūdem in quo cuium positum sit respondendum esse, quia cognitum satis est, prætereo. Ascribo tamen pro possessore dominum à luculē

tis scriptoribus non raro usurpari.

Aulus Gellius. Condemnatum quoque furti colonum qui fundo quē cōduxerat, uēdito, possessione eius dominū interuertisset.

Idem. Furem esse hominis iudicatum, qui quū fugitiuus prae-ter oculos domini forte iret, obtentu togæ tanquam se amici-ens, ne uideretur à domino obstitisset.

Masurius Sabinus. Qui alienam rem attrectauit, quum id se inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur.

M. Cicero. Cn. Octauio, qui primus ex illa familia consul factus est, honori fuisse accepimus, quod præclaram ædificasset in palatio, et plenam dignitatis domum: quæ quum uulgo uiseretur, suffragata dño nouo homini ad cōsulatū putabatur.

Idem. Ampla domus dedecori dñō sæpe fit, si est in ea solitudo et maxime si aliquando alio domino solita est frequentari.

Idem. Odiosum est quum à prætereuntibus dicitur, O domus antiqua quā in dispari domino dominaris. Quod quidem his temporibus in multis licet dicere.

Admonitum satis te putem, quo sit modo nomen tuum tu is in libris scriptandum: ne pertinere spectare, aut alia hoc genus à uulgo prorsus detrita repetas.

Cuiatis genere utroque, et neutro cuiate, quondam fuisse dictum non ignoramus.

Actius. Qui neque cuiatis esset, unquam potuimus multi rogitantes scire.

Aupuleius. Is nimio festinādi studio pconē rogat cuiatis eēm.

Idem. Sed ut prius noritis qui sim et cuiatis, et quo quæstū nunc eam, audite.

Multa hoc genus uocabula sub finem nunc concisa, quæ in is primo exhibant, Frisicianus enumerat. Qualia sunt Laurēs, Ferentinas, Capenas, Ardeas, Tyburs.

Cōcisā nūc
nominagē
tialia et
patria.

PROGYMNASMATVM

Ennius. Quos homines quondam Laurentis terra recepit: id est, Laurens.

Titinnius. Ferentinatis populus res græcas studet.

M. Cato. Lucus Capenatis.

Idem. Populus communiter Tusculanus, Aricinus, Lanuuius, Laurës, Coranus, Tyburtis, Pometinus, Ardeatis.

Idē. Samnitis dixit pro samnis.

Hæc autem uocabula sic concisa omnis esse generis eo docere, q̃ **Lucilius**, ut idē ait, oleū Cassinas p̃ Cassinate dixit.

GENITIVVS CUIVS AVT QVORVM,
quando præponatur aut postponatur nomini substantiuo à quo regitur, Caput LXIII.

Cuius genitui situs O Ratores non improbi excutiendi sunt ei qui eleganter dicere contendat, quorum ex lectione illud appareat. Quum genitiuus quorum aut cuius, a nomine substantiuo regitur cui præposita præpositio sit, tum genitiuus præpositioni simul & substantiuo nomini non ineleganter propterea præponitur, quòd uulgarium sermone huic genitiuo præpositio præponi solet. ut, Cuius ex amicitia. Quorum in domo. Cuius ab utilitate.

Aristoteles. Infinita est cupiditatis natura, cuius ad expletionem uiuunt plurimi.

Plinius. Verrius Flaccus auctores ponit quibus credat, in opugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari deum cuius in tutela id oppidum esset, promittiq; illi eundem aut ampliorem locum apud Romanos cultumue.

Licinius Macer. Illi suam uitam mecum contendunt, quorum in corpore ita crebra sunt uulnera uitæ, nouæ cicatrici ut locus non sit.

Valer. Maximus de Daphida. Apollinem Delphis irridendi causa consuluit, an equum inuenire posset: quum omnino nullum habuisset. Cuius ex oraculo reddita uox est, inuentum equum, sed ut eò perturbatus periret.

Apud M. Ciceronem tragicus aliquis poeta. Hic cine est Tem-lamon ille modo quem gloria ad cœlum extulit, Quem spectabant, cuius ob os Graij ora obuertebant sua?

M. Cicero. Cuius cum patre magna mihi fuit amicitia.

Idem. Hæc enim senatuscōsulta nō ignoro ab amicissimis eius cuius de honore agitur, scribi solere.

Idem. Eorum erat iste mos, qui tunc sophistæ nominabantur: quorum è numero primus est ausus Leontinus Gorgias in cōuentu poscere quæstionem, id est, iubere dicere qua de re quis uellet audire.

Idem. Ecce tibi exortus est Isocrates magister istorum omniū: Cuius è ludo, tanquam ex equo Troiano innumeri principes exierunt: sed eorū partim in pompa, partim in acie illustres esse uoluerunt.

Idem. Aspicite nunc eos homines atq; intuemini, quorum de facultate q̄rimus, qd̄ intersit inter oratorū studia atq; naturas.

Idem. Quod idem de Demosthene intelligi potest, cuius ex epistolis intelligi licet, quā frequēs fuerit Platonis auditor.

Idem. Hoc genere antiqui iam ante Isocratem delectabantur, & maxime Gorgias, cuius in oratione plerunq; efficit numerum ipsa concinnitas.

Idem. Vt igitur in formis & in figuris est aliquid perfectum & excellens, cuius ad excogitatam speciem imitando referuntur ea quæ sub oculos ipsa non cadunt, sic perfectæ eloquentiæ speciem animo uidemus, effigiem auribus quærimus.

Huius etiam præceptionis modesta sit obseruatio. Ea pro

fecto perpetua non est.

M. Tullius. Quid Pericles? de cuius dicendi copia sic accepimus, ut quum contra uoluntatem Atheniensium loqueretur pro salute patriæ seuerius: tamen id ipsum quod ille contra populares homines diceret, popolare omnibus & iucundum uideretur. Cuius in labris ueteres comici etiam quum illi maledicerent, quod tum Athenis fieri licebat, leporem habitasse dixerunt.

Illud quoq; à uulgi sermone remotum inelegans non sit, modo sit parciſſimum: ut genitiuus cuius aut quorum, substantiuo nomini cui apposita præpositio non est, à quo regatur, postpositus sit. ut, Literæ mihi tuæ redditæ sunt: elegantia quarum non parum multa est. Accessit ad me doctus uir, sermone cuius factus sum doctior.

Ennius. Multi alij aduētāt, paupertas quorū obscurat noīa. Turpilius. Nunc me ex aliorum ingenijs iudicat, intercapendo quorum amicitias leuat.

Actius. Sic multi, Animus quorum atroci iunctus malitia est Composita dicta ex pectore euoluunt suo. Composita, id est, simulata.

Quæ quum componas, dicta factis discrepant:

QVOD VOCATIVVS POST PRONOMEN congruere uisus sit, Caput LXIII.

Vocatiuus post pronomen.

NEC illud puto ingratum sit tibi candide lector, quod apud idoneos scriptores nō infrequens est. Id autem est. Vocatiuum, qui in orationis fronte insolens est, post pronomen quum aliarum, tum secundæ personæ collocari frequentius. ut, Diu est quum literas tuas Guttane desidero. Ingenium tuum Ianuari, tuamq; in studijs diligentia pro

bo. Facetias ingenij tui Villice exosculor.

Linus Andronicus. Te Andromacha p̄dudū manu lasciuola ac tenellula capiti meo trepidulās libēs insolito plexi munere Nēuius. Ergo dedita opera te pater solum seduxi foras, ut ne quis esset testis tertius prāter nōs, tibi quum tonderem labias libens.

Idem. Letus sum laudari abs te pater laudato uiro.

Propertius. Tollet nulla dies hanc tibi Roma notam.

Plautus. Nisi mihi annuus penus hic ab amatoribus congeratur, cras populo prostituam uos ò puellæ.

Terentius. Aliud si scirem qui firmare meam apud uos possem fidem, sanctius quā iusiurandū id polliceor tibi Laches.

Idē. Vide q̄ īmerito ægritudo hæc oritur mihi abs te Sostrata

An. Politianus. Tu nobis īuicte rex, imo uero solus occurrisses

Idem. Cupio stu lijs ingenioloq; meo, si detur, commēdare me tibi Rex inuicte.

Idem. Hæc ego de me Rex indulgentissime scribo.

C. Memmius. Multa me dehortātur à uobis Quirites, nisi studium reipublicæ omnia superet.

C. Cassius. Sunt tibi M. Tulli liberi propinquiq;.

M. Brutus. Nos Antoni te nulla laceſsiuimus iniuria.

Diuus Augustus. Aetati tuæ mi Tōberi noli ī hac re īdulgere

M. Cicero. Nihil enim isti adoleſcēti, neq; à natura, neq; à doſtrina deesse sentio: eoq; magis est tibi Cotta, & tibi Sulpiti uigilandum ac laborandum.

Idem. Te mi Cornifici etiam atq; etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse.

Idem. Quam dubitationem auunculus tuus Brute sustulit.

Idem. Quum defensionum laboribus senatoriſq; muneribus aut omnino, aut magna ex parte effem aliquando liberatus

- retuli me Brute, te hortante maxime, ad ea studia, quæ retenta aîo, remissa tēporibus, lōgo interuallo intermissa reuocaui.
 Idem. Persuade tibi mi Brute me petere præturam.
 Idem. Quod quidem ego Brute ex tuis literis sentiebam.
 Idem. Cupio iam uigiliam meam Brute tibi tradere.
 Idem. Scio ut Flaminium sollicitari te Attice.
 Idem. Quod tibi mi Cicero arbitror contigisse.
 Idem. Licet enim mihi Marce fili apud te gloriari, ad quem & hereditas huius gloriæ & factorum imitatio pertinet.
 Idem. Quam palmam utinam immortales dii tibi Scipio reseruent, ut aui reliquias persequare.
 Idem. Melioribus etiam uerbis Metrodorus. Occupaui, inquit, te fortuna atq; cepi, omnesq; aditus tuos interclusi, ut ad me aspirare non posses.
 Idem. Exponam enim uobis Quirites, ex quibus generibus hominum istæ copiæ comparentur.
 Idem. Clamare contra quàm deceat, et quàm possit, hominis est, ut tu Catule de quodam clamatore dixisti, stultitiæ suæ quàm plurimos testes præconio domestico colligentis.
 Idē. Ad mortē te catilina duci iussucōsulis iā pridē oportebat.

PRONOMEN SPECIEI PRIORIS INFINITIUI cui preconstruitur postponi, Caput LXV.

ILLud inuenisse nos apud facundiæ beatioris homines, exempla ea quæ subscribimus abunde multum te doceant.

Quum pronomen primitiuum ante se regit infinitiuus, in finitiuo postponi solet. ut, Contemni te putas quòd non rescribam. Mirari se pater ait, ad eum quòd non uenias. Vidisse se negat. Scipio Africanus & Antoninus Pius dicebant malle se unum ciuem seruare, quàm mille hostes occidere.

Aristoteles. Iason dicit ferre se grauius, nisi regnaret: quia priuatus esse non posset.

Idem. Quale fecit, qui citharædo pollicebatur, quanto melius cantaret, tanto se plura daturum. Postridie uero reposcens promissa, pro uoluptate uoluptatem reddidisse se respondit Plato. Illud quoque considerare te oportet, nullum nostrum sibi soli natum esse: sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare, partem parentes, partem amicos.

Ennius. Asectari se oēs cupiūt. Ibi asectari passiuē dicitur. **Actius.** Trophæum ferre me à forti uiro pulchrum est: Sin autem & uincar, uinci à tali nullum est probrum.

Terentius. Eunuchū dixti uelle te: quia solæ utūtur his reginæ **Tertulianus.** Augustus imperij formator ne dominum quidē dici se uolebat. Hoc enim dei est cognomen.

Suetonius. Referri se in palatium passus est.

Idem. Sæpe confessus exagitari se materna specie.

Plinius Iunior. Ipsa scripsisse se credidit.

Quintilianus. Tyrannus suspicatus à medico suo datum sibi uenenum, torsit eum, & quum id dedisse se negaret, accersit alterum medicum: ille datum ei uenenum dixit: sed se antidotum daturum: & dedit ei potionē: qua epota tyrānus decessit.

Idem. Isocrati obijciunt comici, docere eum quomodo peiorē causam meliorem faciat.

Idem. Si aliqua iusta ratione susceperis litem: cuius artis est, malam esse causam confiteri? Nisi forte tam hebes futurus es iudex: ut secundū id pronūciet, quod sciet narrare te noluisse.

Idem. Nemo dubitabit, quin si nocentes mutari in bonam mentem aliquo modo possint (sicut posse interdum conceditur) saluos esse eos magis ē repu. sit, quā puniri.

Idem. Qui neque fecisse se negabit, neque aliud esse quod fecerit,

dicet, neq; factum defendet, necesse est in suo iure consistat.

Idem Cicero dicit scire se mirari quosdam, quod is qui per tot annos defenderit multos: laeserit neminem, ad accusandū Verrem descenderit.

Aulus Gellius. Super hoc equo bucephalo dignum memoria uisum est, quod ubi ornatus erat armatusq; ad praelium: haud unquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus est.

Idem. Ea uerba significant quæsisse eos, an contra ius cōtra uerem facendum pro amico sit.

Idem. Dixisset uoluisse se aream capitolinam deprimere.

Val. Maximus. Patri indicauerunt uidisse se in somnis, nescio à quo deorum spongia corpora sua pertergi.

C. Asinius Pollio. Illud uehementer admiror, non scripsisse te mihi.

Sallustius. Pompeius à prima adolescentia sermone fautorum similem fore se credens Alexandro regi, facta consultaq; eius quidem æmulatus erat.

Marcus Cato. Quo perspicuum est maiorem curam habere nos marsupij quam uitæ nostræ.

M. Cicero filius. Emisse te prædium uehementer gaudeo: feliciterq; tibi rem istam cuenire cupio.

M. Cic. Valde iubeo gaudere te, magna res gesta est.

Idem. A primo tempore ætatis iuri stu lere te memini.

Idem. Honestum illud Solonis est, quod ait uersiculo quodam senescere se multa in dies addiscentem.

Idem. Mirari se non modo diligentiam, sed etiam solertiam eius à quo essent illa diuensa & descripta.

Idem. Qui multa sunt saepe perpepsi, facilius ferunt quicquid accidit: obduruisseq; sese contra fortunam arbitrantur.

Idem. Consuetudinis magnauis est: pernoctant uenatores in

niue, in montibus uri se patiuntur.

Idem. Cui non sunt auditæ Demosthenis uigiliæ? qui dolere se se aiebat: siquādo opificum antelucana uictus esset industria.

Idem. Tēpus est, inquit, iam hinc abire me, ut moriar, uos ut uitam agatis. Vtrum autem sit melius, dii immortales sciunt.

Idem. Durior Diogenes, & id quidem sentiens: sed ut cynicus asperius proijci se iussit inhumatum. Tum amici. Volucris ne & feris? Minime uero, inquit, sed bacillum prope, quo abigam, ponitote. Qui poteris? illi: nō enim senties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti?

Idem. Zeno Cittæus aduena quidam & ignobilis uerborum opifex insinuas se in aliquam philosophiam uidetur.

Idem. O uerborum inops interdum, quibus abundare te semper putas Græcia.

Idem. Leuiculus sanè noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat, aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia est, insusurrantisq; alteri. Hic est ille Demosthenes.

Idem. Vides sudare me iamdudum laborantem, quo modo ea tuear quæ mihi tuenda sunt.

Idem. Nihil erat quod homines his autoribus non posse confesse qui se arbitrentur.

Idem. illa uero deridenda arrogantia est, in minoribus nauigijs rudem esse se confiteri, quinqueremes, aut etiam maiores gubernare didicisse.

Idem. Salsa sunt etiam quæ habent suspicionem ridiculi absconditam, quo in genere est illud Sicali: cui quum familiaris quidam quereretur, qui diceret uxorem suam suspendisse se de ficu. Amabo te, inquit, da mihi de ista arbore quos seram surculos.

PROGYMNASMA TVM
QVOD PRONOMEN PRIMITIVVM
participio & nonnunquam nomini adiectiuo, cuius
quasi substantiuū est, postponatur, Cap. LXVI.

INchoatum hoc ne relinquamus, illud quoq; nobis dicendum fuit. Quum participium aut nomen substantiuum habet pronomen primitiuum tanquam substantiuum, ei non inusitate præponitur. ut, Amantem me contemnis. Visum me non despero. Audito eo gauisus sum.

Plato. Eo postquam deuenit quisquam, ut breui iam moriturum se opinetur: incidit in eum timor, & cura quædam eorū quæ in uita superiore neglexit.

Terentius. Egon, qui ab orco mortuum me reducem in lucē feceris, sinam sine munere à me abire?

Sueton. Ex Augusti præscripto imperaturum se professus.

Idem. Non principem se sed ministrum egit.

Idem. Nequa ei prouincia uiuo se committeret.

Idem de D. Tyberio. Ignotissimum quæstura cādidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in conuiuio propinante se uini amphoram.

Plinius Iunior. Confido accessurum te sententiæ meæ.

Plinius. Defunctos sese multi fictilibus dolijs condi maluerunt.

Quintilianus. Pythagoras non sapientem se, ut qui ante eum fuerunt, sed studiosum sapientiæ uocari uoluit.

Idem. Desperantibus de eo cæteris medicis, adhibitus sanatum se dixit, si is potionem à se datam bibisset.

Idem. Nec præceptor bonus maiore se turba, quàm ut sustinere eam possit onerauerit.

Idem. Optimus quisque præceptor frequentia gaudet, ac maiore se theatro dignum putat.

Val. Maximus. Dixerunt sic eum finem ratum fore, si Phile-
ni uiuos se ibi obrui passi essent. Idem de Alcibiade. Quo pal-
lio amica dormiens opertum se uiderat: eodem interfectus &
insepultus iacens contactus est.

M. Cicero. Existimāt enim dijs imortalibus se facilius satisfa-
cluros, si eorū plaga percussi affluctos se et stratos esse patiātur.
Idem. Legiones scribit Cato sepe alacreis in eum locum pro-
fectas, unde redituras se non arbitrabantur.

Idem. Anacharsis epistola fertur his uerbis. Anacharsis Han-
noni salutem. Mihi amictui est scythicum tegmen, calciamen-
tum solorum callum, cubile terra, pulpamentum fames, lacte
caseo carne uescor. Quare ut ad quietum me licet uenias. Mu-
nera autem ista quibus es delectatus, uel ciuibus tuis, uel dijs
immortalibus dona.

Idem. Nec dubito quin legente te has literas, confecta iam
res futura sit.

Idem. Illud quidem absurdum est quod quidam dicunt, paren-
ti se aut fratri nihil detracturos commodi sui causa.

Idem. Siqui simulatione & inani ostentatione, & ficto non mo-
do sermone sed etiam uultu, stabilem se gloriam consequi pos-
se rentur, uehementer errant.

DE VERBALIBVS ADIECTIVIS NE-
cessitatem quandam significantibus non aspernanda
traditio, Caput LXVII.

Scribendum porro censuimus de adiectiuis nominibus in-
dus aut in rus exeuntibus, quæ participijs futuri tem-
poris similia sint. Verbum debeo, aut oportet, aut aliud
quoduis hoc genus necessitatem quandam significans, si cum
infinitiuo passiui uerbi sermone uulgari adiungitur: id omit-

Gerūdina
nomina in-
dus & ge-
rundia in-
dum cum
uerbo est.

tendum est, proq; infinitiuo usurpanda uox est quæ similis sit participio in dus exeunti cum uerbo sum. Sin autem infinitiuum actiui uerbi fuerit, illud in uocem participio futuri temporis in rus similem mutaturus sis. Sed quoniam infinitiui passiu quàm actiui frequentior usurpatio est: nomen in dus quàm in rus dici solet usitatus. Si uero hoc uocabulum in dum sine substantiuo positum sit, id cum uerbo sum impersonalis uerbi significatum habere contendimus. ut, Videndum est, audiendum est, quale est à cœpi, cœptum est. Hoc autē exemplis clarius sit. Amicitia humanis rebus anteponenda est. elegantius dictum est, quàm debet anteponi: uel amicitiam oportet anteponi. Rempubicam curaturus es. Amicis obsequendum est. Diogenes roganti qua ætate ducenda sit uxor: iuuenibus, inquit, nondum: senibus nunquam.

Apud Philostratum Apollonius Tyaneus: Atrum, inquit, et sordidum putandum est aurum quod ex lachrymis ortum est.

Aristoteles. Inuitus faciendus non est amicus.

Plato. Magistratus dandi sunt hominibus imperij minime cupidis.

Idem. Sacerdotum genus, ut lege habetur, intelligit docetq; quo pacto donaria dijs & sacra offerenda sint: qua item ratione uouendum sit, quidue boni à dijs petendum.

Quintilianus. Virtus, etiamsi quosdam impetus à natura sumit, tamen perficienda doctrina est.

Idem. Si animum dicas excolendum, similitudine utaris terræ: quæ neglecta sentes atq; dumos, excolta fructus creat.

M. Cicero. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in uictoris manus, aut ad iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors uoluntaria.

Idem. Rempubicam capeffentes nec anxij futuri sunt, & cū grauitate constantiaq; uicturi.

Huius ut raro ufurpatio, ita rara exempla sunt: illius uero abunde multa præceptio proxima fuppeditabit.

Nonnunquam uerbū, debet infinitiuo adiungi inuenimus. **Debet** Propertius. Sed tu non debes inimicæ credere famæ.

Quintilianus. Non, inquit, iudicio difcipulorum dicere debet magifter, fed difcipuli magiftri.

M. Cato. Pignoris capio ob æs militare, quod æs à tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum feorfum fit.

Ne autem gerundia, gerundiua, aut participia effe putes: id nobis afcribendum fuit. Huiusmodi neceffitatem gerundia aut participia ignorant. Vt cum dicis. In curanda republica nominis fama comparatur: id eft, in curatione reipub. ubi nulla prorfus neceffitas eft. Si uero reſpub. curanda eft, ibi curanda participium eft, fenfum eft huiusmodi, reſpublica curabitur. In illa item oratione rempub. curaturus es: fi curaturus participium eft, ita interpretare, rempublicam curabis. Adde quòd quum neceffitatem fignificant, nullius temporis funt. Ideoq; dicimus: Curanda eft, curanda erat, curanda fuit, curanda fuerat, curanda erit.

Nec in Prifciani ſententiam concedo, qui huiusmodi adiectiua in dus, fignificare id quod nomen dignus cum infinitiuo putat.

QVOD ADIECTIVA HAEC IN DVS,
neceffitatem fignificantia, datiuum regant non ablatiuum cum præpoſitione à uel ab, niſi perrarò,

Caput LXVIII.

PROGYMNASMATVM

Gerūdiū
dicta dati
um regūt

ILLud nobis propterea præcipiendum est, quia si quando uocabula hæc usurpant ij qui in literis abunde frequentes non sunt: ablatiuum cum præpositione à uel ab, non datiuum putant addendum. Id contrà usu uenire solet ijs qui eruditiores sunt, ut, Amici negotium mihi conficiendum est: dictum est usitatus quàm à me. Ignauia tibi fugienda est. Tibi prouidendum est, ne quam patiari iniuriam.

Plato. Nobis curandum nō est admodum, quid de nobis multi loquantur: sed quid dicat is unus qui iusta iniustaq; intelligit, ipsaq; ueritas.

Actius. Tibi cautim adeundum est ad uirum.

Cautim, id est caute, antiquum est.

Decimus Laberius. Nimirum hoc die uno plus uixi, mihi quàm uiuendum fuit.

Catullus. Soles occidere & redire possunt:

Nobis quum semel occidit breuis lux,

Nox est perpetua una dormienda.

Propertius. Est mala, sed cunctis ista terenda uia est.

Idem. Cui fuit indocti fugienda hæc semita uulgi,

Ipsa petita lacu nunc mihi dulcis aqua est.

Martialis. Desperanda tibi ingentis gloria fati:

Ouidius. Timeat male dicere pauper:

Multaq; diuitibus non patienda ferat:

Plautus. Aliud nomen querendum est mihi.

Terentius. Vxor tibi ducenda est.

Idem. Restat Chremes, qui mihi exorandus est.

Idem. Frater est expectandus mihi.

Quintilianus. Perijisse profecto confitendum est præteritum laborem, cui semper idem laborandum est.

Idem. Eum nemo potest æquare cuius uestigijs sibi quisque insistentum

sistendum putat.

Idem. Hac de sponſione uobis iudicandum eſt.

Idem. Gerentibus bella non ſemper exercitus per plana & amœna ducendus eſt: ſed adeundi plerunq; aſperi colles.

Idem. Si regitur providentia mundus: adminiſtranda certe bonis uiris erit Reſpublica.

Idem. Ante omnia, futurus orator, cui in maxima celebritate & in media reipub. luce uiuendum eſt: aſueſcat iam à tene- ro non reformidare homines: neq; illa ſolitaria, & uelut um- bratili uita pallescere.

Idem. Vt medicis non apparentia modò uitia curāda ſunt: ſed etiam inuenienda quæ latent, ſæpe ea ipsis qui ſanandi ſunt, occultantibus, ita aduocatus plura quàm oſtendūtur aſpiciat.

Idem. Bonos homines bonasq; cauſas tuenti non ſit metuen- dus ingratus.

Idem. Meminerimus tamen non per omnia poetas eſſe orato- ri ſequendos.

Apud Salluſtium Cæſar. Hoc item uobis providendum eſt.

M. Varro. Non quærenda eſt penula homini qui habet uirtutem.

M. Cicero. Non paranda nobis ſolum, ſed fruenda etiam ſapientia eſt.

Idem. Moriendum eſt omnibus.

Idem. Hac Epicuro conſitenda ſunt.

Idem. Vita omnibus metenda ut fruges. Sic iubet neceſſitas.

Idem. Tibi ipſi pro te erit maxima corōna cauſa dicenda.

Idem. Erat hoc mihi dolendum.

Idem. Præter eos, qui quum ſibi uiderent eſſe pereundum, cum omnibus potius quàm ſoli perire uoluerunt.

Idem. Quum uerò iurato dicenda ſententia eſt, meminerit de-

um se adhibere testem: id est (ut ego arbitror) mentem ipsam, qua nihil homini dedit ipse deus diuinius.

Idem. Medico diligenti priusquam conetur ægro adhibere medicinam, non solum morbus eius cui mederi uolet, sed etiā consuetudo ualentis & natura corporis cognoscenda est.

Idem. Catoni autem quum incredibile tribuisset natura grauitatem, eamq; ipse perpetua constantia roborauisset, semperq; in proposito susceptoq; consilio permansisset, moriendum potius quàm tyranni uultus aspiciendus fuit.

Idem. Nihil autem magis cauendum est senectuti, quàm ne læguori, desidia se dedat.

Vbi uero iungantur ablatiuo, illa exempla sunt, quæ sola legere meminimus. Alia esse non negamus, sed certe pauca esse affirmamus.

M. Cicero. Quid tandem à Socrate et Platone perfectisq; philosophis faciendum putes?

Idem. Gloria, quæ recte factorum plerunq; comes est, non ea à bonis uiris repudianda.

Idem. Neq; enim quæ tu propter magnitudinem & animi ingenij moderatè fers, à te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda.

DE GERUNDIIS SEXTI CASVS, quòd in gerundiu mutètur elegāter, Cap. LXXIX.

Gerundia
in do.

L Egendis his nostris præceptionibus, ut id quoq; agnosceres, curauimus. Quum uulgari sermone gerundiū casus ablatiui post se casum regens accusatiuum: id elegantius mutatur in nomen gerundium ablatiui casus, cui substantiuum accommodetur nomen, id quod casus erat accusan-

di: utrunq; eiusdem sit numeri, cuius erat hic accusatiuus. In utroq; numero id fit, sed maiorem nescio quo modo habet gratiā in plurali. ut, Euoluēdis autoribus fit ut euadas doctior. Mittendis literis amicitia crescit amplior.

Legendis tuis literis delectatus sum maxime.

Quintilianus. Ipse eos nondum opinabar satis maturuisse, quibus componendis, ut scis, paulo plus quā biennium, tot alio qui negotijs districtus impendi: quod tempus non tam stylo, quā inquisitioni instituti operis prope infiniti, & legendis autoribus, qui sunt innumerabiles, datum est.

Idem. Post impetratam studijs meis quietem, quæ per uiginti annos erudiendis iuuenibus impenderam.

Idem. Erudiendo nato tuo, cuius prima ætas manifestum iter ad ingenij lumen ostendit, non inutiles fore libri uidebantur.

Quo exemplo erudiendo, datiui casus, est.

Eiusdem enim sit si dicas erudiendo natum.

M. Cicero. Quid tam difficile, quā in plurimorum controuersijs dijudicandis ab omnibus diligere.

Idem. Orationem autem latinam efficies profecto legēdis nostris plenior.

Idem. Exercenda est etiam memoria ediscendis ad uerbum quamplurimis & nostris scriptis & alienis.

Idem. Hec uel summa laus est uerbis transferendis, ut sensum feriat id quod translatum sit.

Idem. Hec quidem ab ijs philosophis, quos tu maxime diligis Catule, dicta sunt: quod eò sepius testificor, ut autoribus laudandis ineptiarum crimen effugiam.

In gerundijs alijs idem elegantiae genus est: sed hoc auribus gratius est.

PROGYMNASMATVM
QVOD ABLATIVVS ABSOLVTE PO=
sit, in orationis principio aut ante uerbum præci=
puum usurpari solitum sit, Caput LXX.

**Ablatiui
absolute
ponendi
in princi=
pio.**

Neglecta oratorum sedula lectione ad hanc dicendi fa=
cultatem accedere nō possis. Ea autem lectio, ut alia
multa, ita illud quoq; in promptu tibi exponat. Ab=
latium quem grammatistæ dicunt absolute positum, poni in
principio orationis, aut in medio, præcipueq; ante uerbum
orationis quod sit præcipuum, ut, Lecto libro Platonis de ani=
morum immortalitate Vticensis Cato se occidit. Lectis tuis li=
teris gausus sum. Mulier amissa pudicitia nihil habet reliqui
quod laudandum putes. Eurylochus Pyrrhonis auditor in
Helide quæstionibus discipulorum ita fatigatus est, ut abiecto
pallio trans fluuium Alpheum tranauerit.

Plato. Iudex allato à se testimonio nullam in eadem causa fe=
rat sententiam.

Idem. Nemo dijs inuocatis mendacium dicat, aut decipiat, nisi
deo uelit odio esse.

Idem. Corporibus ebrietate diffusis procreandis liberis ope=
ra nulla danda est.

Idem. Qui uiuere sapereq; cupit maximè, sola ualetudinis
commoditate retenta uigilet diutissime.

Plinius. Attalus affirmat scorpione uiso, si quis dicat duo, co=
hiberi, nec uibrare ictus.

Idem. incendio inter epulas nominato, aquam sub mensa per=
fundi abominatur consensus gentium. Recedente aliquo ab
epulis simul uerri solum: aut bibente conuiuia mensam uel re=
positorium tolli inauspicatissimum iudicatur.

Idem. Crescente luna frumenta grandescunt.

Cornelius Celsus. Neq; alienū est dum premit morbus, clausis fenestris agrum continere.

Valer. Maximus. Contractis leuibus quæq; fors obtulerat, nutrimentis, pertinaci spiritu flammam euomuit.

Sallustius. Ferè quem quisq; pugnando uiuus locum ceperat eum amissa animâ corpore tegebat.

Idem. Lenita iam ira postera die liberalibus uerbis permulcti sunt.

M. Cicero. Stulti autem malorum memoria torquentur: sapientes bona præterita renouata grata recordatione delectant.

Idem. Re intellecta in uerborum usu faciles esse debemus.

Idem. Hæc prima definitio est, ut ægritudo sit animi aduersante ratione contractio.

Idem. Anaxagoram ferunt nuntiata morte filij dixisse, sciebā me genuisse mortalem.

Idem. Vt medici causa morbi inuenta curationem esse inuentam putant: sic nos causa ægitudinis reperta medendi facultatem reperiemus.

Idem. Animus appropinquante morte multo est diuinior.

Idem. Ego autem nobilium uita uictuq; mutato mores mutare ciuitatum puto.

Idem. Nonnulli omissa imitatione maiorum, suum quoddam institutum sequantur.

Idem. Crasso dicente, nemo tam arrogans qui similiter se unquam dicturum esse consideret.

Ablatiuos duos nonnunquam in oratione eadem poni posse Valerianum illud contestatur.

Carthagine capta uxor Asdrubalis exprobrata ei impietate, quod à Scipione soli sibi impetrare uitam contentus fuisset: dextra læuâq; tres communes filios mortem non recusantes

Ablatiu
bini abso
luti.

PROGYMNASMATVM

trahens incendio se flagrantis patriæ obiecit.

Tres nonnunquam inuenias.

In fine orationis ablatiuus hic raro collocatur.

Vt apud Lucilium. Scaberat, ut porcus, cōtritis arbore costis

Item apud Ciceronem. Maximas uero uirtutes iacere omnes
neceſſe eſt uoluptate dominante.

Ac rurſum. Soleo ſæpe mirari eorum impudentiam qui agūt
in ſcena, geſtum ſpectante Roſcio.

QVOD NOMINA IN A EXEUNTIA

inclinamenti tertij, datiuum et ablatiuum numeri plu

ralis in atis quàm in atibus ſæpius finiant: cu

iusq; declinationis ac generis quondā

ſuerint, Cap. LXXI.

A tertie
n datiuo
& ablati
uo plura
ibus.

A Progymnasmatis noſtris illud alienum nō eſt. Sane
qui dicant nomina græca in a exeuntia (quæ nos mu
tuati tanquam latina, inclinamenti tertij uſurpa
mus) fieri latina, ſi nominatiuo tum, adiungatur: ut poema,
poematum: dogma, dogmatum. Illud tamen aliquantum mul
ta lectione didicimus in omnibus caſibus, inq; numero utroq;
tertij eſſe inclinamenti, niſi in datiuo & ablatiuo caſibus nu
meri multitudinis: ubi ſecundi inclinamenti ſerè ſemper exi
ſtunt. Aliter putem raro inuenias. Id etiam Prifciāni auctori
tate firmamus. In huiusmodi, inquit, nominibus: id eſt, neutris
à, finitis, quæ ſunt græca, frequenter inuenimus datiuum an
tiquos & ablatiuum plurales in is productam proferentes
contra regulam tertie declinationis: quam ſeruant in cæteriſ
caſibus ſupradictorum nominum. Vt Cicero frequenter in
Verrinis toreumatis dicit, & peripetaſmatis, et emblematis.

In libro de signis. Nunc de peripetasmatis quomodo te expedias, non habes.

Idem in eodem. Scaphia cum emblematis.

Idem ad Herennium in quarto, De orationibus aut poematis. Haecenus Priscianus: qui idē Varronē citat in numismatis Plautus. Neq; fictum usquam est, neq; pictum, neq; scriptum in poematis.

Angelus Politianus. Persequerer nimium singula mi Ioannes, quae ego in tuis poematis contra ueteres audacter statuta deprehenderim.

Quintilianus. Ut quoties esset occasio, extemporales eorum dictiones his uelut emblematis exornarentur.

Aulus Gellius. Susq; deq; fero, aut susq; deq; habeo, his enim omnibus modis dicitur, uerbum est ex hominum doctorum sermonibus in poematis quoq; & in epistolis ueterum scriptum plurifariam.

Idem. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullio Hostilio Romae regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem.

Idem. Versus autem ipsos ex poematis Furianis, in quibus haec uerba sunt, subdidi.

Idem. Scriptumq; inueniri in poematis Heluij Cinnae.

Idem. C. Caluus in poematis laboriosum dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur. Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.

Idem. Cinna in poematis.

M. Cato. Ex dolore, ex febre, ex siti, ex medicamentis bibendis, ex cataplasmatibus, ex aluo lauando. Aluum genere uirili, prae dictum puta.

M. Cicero filius. Multum enim mihi eripitur opera in exciri

PROGYMNASMATVM

Uendis hypomnematis.

*M. Cicero. Huius ignoratione nō modò in uita, sed sapiſſime
 & in poematis & in oratione peccatur.*

A. tamen Gellius theorematibus dixit. Eius uerba ſunt.

*Theorematibus tantum nugalibus et puerilium iſagogarum
 commentationumq; dilatrantes.*

*Itemq; M. Cicero poematibus. Quod, inquit, in poematibus
 & in picturis uſu euenit in alijsq; compluribus, ut delecten-
 tur imperiti, laudentq; ea quæ laudanda non ſint, ob eam cre-
 do cauſam, quòd inſit in his aliquid probi: quod capiat igna-
 ros: qui quidẽ quod in unaquaq; re uitij ſit, nequeāt iudicare.
 Nonius tamen Marcellus poematis hic à Cicerone dictum ad
 notauit. Poematorum item non bonorum dixit Afranius. Sed
 de uſitatore dicendi genere hæc præcepimus.*

*Illud ingratum nō ſit diuerticulum. Autore Priſciano hu-
 iusmodi græca nomina in a exeuntia, quæ in tum quondam p-
 nuntiata fuſſe Celfus ait, aliquando fuere declinationis pri-
 mæ, generisq; muliebris.*

*Plautus. Nunc ne hunc ornatum uos meū admiremini, quòd
 ego huc proceſſi ſic cum ſeruili ſchema: id eſt, ſchemate.*

*Idem. Glaucomam ob oculos obijciemus: eumq; ita faciemus,
 ut quid uiderit ne uideat.*

Pomponius. Cuiusuis leporis liber Diademam dedit.

Laberius. Nec Pythagoream dogmam doctus.

DE ANTIQVIS NOMINVM CASIBVS,
quiq; eorum nunc loco dicantur, Caput LXXII.

Reuertendæ illius antiquitatis ſcientia non minus iucun-
 da quàm utilis eſt: ideoq; nobis conſilium eſt partim

*A nũc ter-
 tia olim
 primæ*

*Declina-
 tio priſco-
 rum,*

dicere quæ quondam finitiones casuum fuerint: quæq; aut ex oleuerint, aut in usu remanserint. Nomina igitur in a formæ primæ primum genitiuos in as fecere, quemadmodum græca ea quæ in a purum desinunt, aut in δα, aut in θα, aut in πα.

Liuius Andronicus. Atq; escas habemus mentionem. Escas, As genitiui primæ.

Idem. Diua Monetas filiam docuit.

Idem. Mercurius, cumq; eo filius Latonas:

Ennius. Dux ipse uias.

Næuius. Inerant signa expressa quomodo Titani bicipites gigâtes, magniq; Atlâtes Rûcus atq; Purpureus filij terras.

Idem. Venit in mentem hominum fortunas.

Virgilius. Nihil ipsa nec auras,

Nec sonitus memor, aut uenientis ab æthere teli.

Sallustius. Castella custodias thesaurorum. Ibi custodias pro custodiæ dictum esse Asper & Seruius autumant, quanquam non desint quibus aliter uisum sit. Ex hac genitiui finitione remansit solum genitiuus familias in compositione. Paterfamilias & materfamilias adhuc dicitur: quamuis paterfamilie quoq; & materfamilie dicatur.

Familias
Familie

M. Brutus. Itaq; patresfamilie domi sumus.

Sallustius. Filij familiarum, quorû è nobilitate maxima pars erat, parentes interficerent.

Mar. Cicero. Itaq; ex his scribis, qui digni sunt illo ordine, patribus familijs uiris bonis atque honestis percõtamini.

Post deinde factum est, ut genitiuus & datiuus diphthongo ai terminarentur: uti nominatiuus & uocatiuus numeri pluralis differentie causa in æ exiret, ut ex Lucilio tradit Quintilianus. Id tamen à poetis dictum sæpius, ibiq; serè diæresim esse attendimus.

PROGYMNASMATVM

Lucretius. Effice, ut interea fera munera militai.

Idem. Aulide quo pacto Triuiui uirginis aram

Iphianassai turparunt sanguine foede.

Virgilius. Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Idem. Diues equum, diues pictai uestis & auri.

M. Cic. in Arato. Atq; oculos urget pedibus, pectusq; nepai

Idem. Serius hac obitus terrai iussit equinis.

Gelij lo-
cus.

P. tamen Nigridius aliter sensisse uidetur, nisi id eius etate obseruatum est. Eius illa sunt apud Aul. Gellium uerba. Si huius terrei, inquit, scribas, i litera sit extrema: si huic terrae, per e, scribendum est. Nisi mendose hæc scripta sunt: sitq; scribendum huius terrai. Id quod eam faciat coniecturam: ut post Lucilij etatem ea in scribendo fuerit differentiae causa obseruatio, ut huius terrai & huic terrae scriberetur.

Abus fini
in dati-
is quo-
que finiri

De huius declinationis datiuo & ablatiuo numeri pluralis, iam nobis quoq; dicendum sit. Laurentius Valla aliquantum multa foeminini generis nomina in a, exeuntia enumerat quæ in abus faciant ablatiuum. Ea quoq; in is exiisse ne dubites, exempla illa quæ sunt apud Priscianum proferimus.

Ennius. Filijs propter te obiecta sum innocens Nerei: id est, filiabus.

Plautus. Ego introibo & gratulabor uestrum aduentum filijs, id est, filiabus.

Idem. Qui talis est de natis suis: id est, natabus.

abus dex
abus
us p eis

Hæc autem quam alia potius usurpanda censerem. Ea enim abus finitio nimium aspera sentitur: nisi in deabus, ambabus, duabus. Quis enim ex doctioribus iam quietis auribus possit audire eabus & dextrabus? Quamuis hoc Laberius, illud Hemina dixerit. Deniq; manibus dextrabus. Scriba pontifici

qui cum eabus stuprum fecerat. Sed ibus proijs ueteres dixisse ut commoneam, commonet me hic locus.

Titinnius. Aecastor si moratæ sitis ambæ ibus ut ego maioribus.

Pomponius. Agricola, nunc quando uoluisti facere: fac uoluptati sis ibus.

Plautus. Latrones ibus denumerem suspendium.

Hoc minus tibi mirum sit, si noris latinòs priscos im, pro eum dixisse. Ex lege tabularum duodecim uerba illa sunt. Si nox furtum sit: si im aliquis occisit, iure cæsus esto. Vbi item occisit pro occidit prisce dictum esse attendas. In nominibus inclinamenti secundi, alius ac nunc sit apud ueteres usus non fuit: alia tamen scribendi obseruatio fuit. Nominum enim masculini generis patrium casum numeri singularis per i solum scribebant: numeri uero pluralis nominatiuum & uocatiuum, per ei diphthongum: ut huius amici, hi & ò amicei: ut ex P. Nigidio A. Gellius, & ex Lucilio Quintilianus tradidere.

Id autem differentiæ causa faciliatum est: cuius tam diligens apud eos ueteres obseruatio fuit, ut in dandi casu mendacei et furei per ei pro mendaci & furi scribendum esse Lucilius censeat. Id quod coniecturam facit in ablatiuo quoq; mendaci & furi dixisse ueteres. Magna est enim fere in omni forma nominum datiui cum ablatiuo in uerbi fine cognatio. Fuit autem quum Latini pro i longa ei scriberent, quum alibi,

tum maxime in fine uocabuli. ut Capteiuei & Menæchmei, pro Captiui & Menæchmi, quondam scripta fuisse argumenta in Plauti Captiuos & Menæchmos docent, quorum uersus literis primis constant: quæ sunt in his uocabulis Capteiuei & Menæchmei. Veis item pro uis,

quæ uerbi uolo persona secunda est, quondam scribi solitum

Is olim in
actō & i-
bus in dtō
et ablati-
uo plurali

Occisit

Ei proi.

Menæch

Veis

PROGYMNASMATVM

Priscianus testis est. Nomina autem declinationis tertiæ maiorem habent cum antiquitate diuersitatem in casu nominandæ quàm in obliquis.

Nominati
ui tertiæ
antiqui.

Ne autem singula dicendo a præcipiendi breuitate longe nimium discerem: paucula illa dicta sufficiant: frux, uulturis carnis, nouembris, memoris, lactæ, supellectilis, sortis, trabes, scrobis, amentis, mentis, lentis, paris, ancipes, præcipes, bicipes, concordis, discordis, adipis in casu recto dixisse ueteres, abudè te doceat Priscianus. Qui idem te doceat in patrio casu dixisse ueteres, homonis, canceris, iupitris & iupiteris mulcibris et mulciberis, lapis, Minonis, senecis.

Genitiuus
quartæ in
uis.

Sed ad declinationem quartam properandum est: cuius olim fuit genitiuus & datiuus, ut huius senatus & senatus, huic senatu et senatui. Apud Noniū Marcellū illa exēpla sūt. Nonius. Per deā sanctam Lauernā: quæ cultrix quæstus est. Terentius. Texentem telam studiose ipsam offendimus, medio criter uestitam ueste lugubri, eius anuis causa, opinor, quæ erat mortua.

Mar. Varro. Candidum lacte papilla quum fluit, signum putant partus, quòd hic sequatur mulierem è partu liquor.

Idem. Eius enim saluam esse fructus ueneno.

Idem. Quero utrum fructus, an delectationis causa, fructus ut uendatis.

Idem. Perrexit in interiores partes domus.

Idem. Primum de re familiari à patribus, secundo de uictus, cōsuetudine primigenia, tertio de disciplinis necessarijs uitæ.

Idē. Multo præditi pudore & pudicitia adulescētes, dixerūt cū maiore patre eius gradu & ætate ad se stipendia facerēt.

Idem. Eam nutricem oportet esse adulescentem, Anuis enim ut sanguis deterior, sic lac. Lac enim, ut quidam dicunt Phry-

fici, sanguinis spuma est.

Idem. Itaq; domi rituis nostri, qui per deum Fidium iurare uult, prodire solet in compluuium.

M. hunc Varronem & P. Nigidium locutos fuisse aliter negat Aulus Gellius.

Datiuum in u saepe dixit Virgilius. ut, Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi. Datiuus in u.

Idem. Nanq; alia uictu inuigilant.

Idem. Concubitu indulgent.

Idem. Teq; aspectu ne subtrahere nostro.

Idem quoq; fecit Lucilius. Quod sumptum atq; epulas uictu praeponis honesto.

Idem. Anu noceo. Quo esse dicendum modo C. Caesar, ut ait Aulus Gellius, censet.

Nunc uero datiuus is qui ab usurpato genitiuo factus est, amplius non dicitur: nec dicitur genitiuus is à quo usurpatus datiuus inclinatus est. Nam à genitiuo senatus datiuus fit senatu, quemadmodum senatui fit ab eo quod senatus est. Id quod in multis itidem factum attendimus. Vt fuit quum diceretur hic Iouis huius Iouis, & hic Iupiter huius Iupitris uel Iupiteris. hoc iter huius iteris, & hoc itinere huius itineris. Quid oboletum quidq; retentum sit ignotum non est. Itemq; à datiuo mi factus est accusatiuus me, & à mihi mehe: quo usos fuisse tragicos ueteres, Quintilianus ait. Mihi & me retinuimus: mi & mehe cum autorum ætate penè periit. Sed ad declinationem quintam iam accedimus.

Iouis
Iter

Mi, et Me
he

Declinationis huius nomina ab antiquis inflectebantur: ut hæc fames, huius fames famij & fame. Singulorum exempla dicam separatim: quo res ipsa sit manifestior.

Genitiuus
quinta:

Ennius, Postremæ longinqua dies quod fecerit ætas.

Virgilius. *Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.*

Die tamen pro diei, non dies legit Priscianus.

M. Cicero. Equites uero daturos illius dies poenas.

In eadem Diomedes sententia est.

Lucilius. Rugosum atq; famij plenum.

Pacuius. Paulo pater supreme nostre progenij patris.

Cn. Matius. Altera pars acij uitasset fluminis undas.

Idem. An maneat specij simulacrum in morte silentium.

Dij. Apud Virgilium. Munera lætitiæq; dij, id est, diei non dei legendum esse Gellius contendit, quāuis non desint ei qui reclamēt.

Sisenna. Romanos inferendæ pernicij causa uenisse.

C. Gracchus. Ea luxurij causa aiunt institui.

Mar. Cato. Pueri atq; mulieres extrudebantur famij causa.

M. Cicero. Quorum nihil pernicij causa diuino consilio & ui ipsa ac magnitudine rerum factum putemus.

Apud Nonium Marcellum in hoc Ciceronis & illo Sisenæ, pernicij non pernici legendum est. In quo eodem inferendæ non in re cernere scribendum putamus.

Fide. Ouidius. Prima fide uocisq; rata tētamina sumpsit: id ē, fidei.

Idem. Utq; fide pignus dextras utriusq; poposcit.

Sallustius. Dubitauit acie pars.

Idem. Vix decima parte die reliqua.

Idem. At inde ulla munitionis aut requie mora processit ad opidum.

C. Cæsar huius die & huius specie dicendum putat.

In casu dandi facie non faciei dixerunt ueteres.

Lucilius. Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Idem. Et primum inquit facie honestas accedit.

Exempla hæc quæ pro declinatione quinta deprompsimus, quum apud Nonium Marcellum & Priscianum sunt, tum præcipue apud A. Gellium. Quo eodem autore non pauci sunt qui in his duobus Lucilij exemplis facij legant. Vnde credendum dixisse ueteres huius & huic facij. Hinc putem genitiuum & datiuum huius & huic faciei quo utimur, factum esse. Veteres enim, ut diximus, utq; docet Priscianus, finalem i, quæ longa est, per ei diphthongum scribebant. huius ergo et huic faciei trisyllabum scribebant. Vsus postea obtinuit: ut soluta diphthongo faciei diceretur syllabis quatuor: quem admodum in alijs factum esse attendimus. Autore enim P. Nigidio mi qui scribit in casu interrogadi, uelut quum dicimus mi studiosus, per i unum scribat non per e: at quum mei, tum per e & i scribendum est, quia dandi casus est. His doctissimus uir docet mi in genitiuo & datiuo dicendum esse, ratione autem scribendi differre. Nam in genitiuo mi, in datiuo mei scribendum. sed quis iam non uidet hoc immutatum maxime? nam si genitiuus est, mei: si datiuus, mi scribimus. Mei etiam soluta diphthongo syllabis duabus enuntiamus. Eadem fortasse ratione in plurali numero poetæ nostri, dei & deis, ei et eis disyllaba dicunt. Oratores enim dij & dijs, ij & ijs una syllaba dicunt. I autem litera ideo gemina scribitur: quod solebant latinorum uetustissimi longas uocales geminare: ideoq; uirtus et feelix in antiquis quibusdam numismatis uidisse se Politianus dicit. Quamobrem absurdum non sit dicere famij disyllabum esse, quemadmodum eius nominatiuus alijq; obliqui ab eo facti sunt. In his autem genitiuis q à nominatiuo in literas ies exeunte facti esset, i ultima non geminaretur, aut esset apocope.

Genitiuum pluralem declinationis huius per um syllabam afferri debere, ut specieum, matericum, luxuricum, præter

Genitiuus
pluralis
quintæ.

dierum: sed consuetudine per rum efferri, Diomedes tradit. Specierum & speciebus latine dici posse negat M. Tullius. Eius uerba ascribimus. In diuisione, inquit, sunt formæ, quas Græci ideas uocant. Nostri, siqui hæc fortasse tractât, species appellant: non pessime id quidem: sed inutiliter ad imitandos casus in dicendo. Nolim enim, nisi latine quidem dici possit, Specierum & speciebus dicere. Et sæpe tribus casibus utendū est. At formis & formarum uelim: quum utroq; uerbo idem significetur. Commoditatem in dicendo non arbitror neglegendam. Hæc ille.

His Mar. Tullij uerbis adductus Quintilianus de duris asperisq; uocabulis loquens. Nec, inquit, plurimum refert nulla hæc, an prædura sint. Nam quid progenies genitiuo singulari quid species plurali faciet? Nec ibi spes dicendum est, ut quibusdam placet. Specierum scribere si auderemus, sententia multo esset facilior. Quæ hæc esset, huius progenies, & harū specierum, quoniam prædura sunt, magis non sunt usui, quā si prorsus nulla essent. Superiora illa Ciceronis uerba admonent nos huius quintæ speciei plurales genitiuum datiuum & ablatiuum non usurpari, id nisi fiat in paucis, ut horum dierū harum rerum. Facierum, quod M. Cato dixit, durū est. Eius uerba sunt, Miror audere, atq; religionem non tenere, statuas deorum, exempla earum, facierum signa domi pro supellectili statuere.

DE GRÆCIS VOCABVLIS, IN ORATIONE latina qua sint declinatione usurpanda,

Caput LXXIII.

Græcāni-
orū quæ
atinis de
clinatio:

A

Pud Quintilianum exorta quæstio est de græcis uocabulis in oratione latina usurpatis, an eadē ratione per

per casus inclinari conueniat qua latina. Qui etate Quintilia
 ni aut paulo ultra fuere grammatici, ij censuere noninibus
 Græcis, græcas dandas esse declinationes. At ueteres linguam
 latinam facere ampliorem potentioremq; studentes, seq; insti
 tutis alienis egere nihil fatentes, ex ratione latina mutandum
 esse quicquam negauere, ideoq; Castorē producta media enun
 tiabant: quia latina nomina iisdem literis quibus castor exeun
 tia, ita enuntiari solent. Telamo, Plato, Simo, aliaq; hoc ge
 nus per o non per on dicebant: ut Cato, Cicero, nullum nomē
 latinum in on exit. ideoq; autore Prisciano græca nomina in
 as latina facias, si extremum n detrahas: ut quemadmodum
 ex latinis Græca facias, si literam y adiungas. ut Cicero Κῆ
 ρων, Cato Κᾶτων. Telamonem, Platonem, Simonem, non Te
 lamona, Platona, Simona, apud eos inuenias. Hic enim græ
 cus est accusatiuus, ille latinus. Sofia, Phædria, Chærea: non
 Sofias, Phædrias, Chæreas, in poetarum latinorum fabulis
 legitur. Nam ut Priscianus itidem meminit, græca nomina in
 as exeuntia, quorum genitiuus in s est, detracta s litera, fiunt
 latina: quemadmodum latina propria si, assumunt s, græca si
 unt. Vt, Μερήνας, Σύλλας. Apud Cælium, inquit, Quintilia
 nus, legimus, Pelia Cincinnatus. Et apud Messalam: Benefe
 cit Euthia. Et apud Ciceronem Hermagora. Nec miremur,
 inquit, quod ab antiquorum plerisq; Aenea & Anchisa sit
 dictus. De Aenea iam dixi. De Anchisa, ratio est. Græca no
 mina finis quorum est ησ: si genitiuum s terminant, ea latina
 facias mutando ησ in α: ut, προφήτης ου: propheta α. σοφιστής α us in α
 sophista α. ποιητής α: poeta poeta, ἀγχίσης ου, Anchisa α. Inde
 illud Virgilij. Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.
 Propertius etiam in casu nominandi Atrida latine dixit. Nō
 ita Dardanio gausus atrida superbo. Itemq; Mar. Cicero in

Castorem.

Telamo.

Cicero.

A non as

uirorum

propria.

us in α

Atrida.

Thyesta casu salutandi Thyesta dixit. Tu te, inquit, Thyesta damna-
bis, orbabisq; luce propter uim sceleris alieni? ipsi uero Quin-
tiliano placet latinam rationem sequi, quatenus decorum pa-
titur. Neq; inquit, iam Calipsonem, ut Iunonem. quanquam
secutus antiquos. C. Caesar, utitur hac ratione declinandi. Sed
autoritatem consuetudo superauit. Sallustius quoq; Minonis
dixit: Dædalum, inquit, ex Sicilia profectum: quo Minonis su-
gerat irā atq; opes. In quo imitatus est Syracusanos: qui ἡρώ
non ἥρωες dicunt in casu nominandi. Præterea græca nomina
uiris propria in eis exeuntia, eis in es longā mutādo sæpe lati-
na fiunt. ut, Ἀχιλλεύς Achilles, περσεύς Perses, à quo Persa
sæpe dicitur latinè, Ὀδυσσεύς Vlysses, nec Vlyxem cum uul-
go scribas. In hoc autem Dores sequimur: ut ait Priscianus. ij
enim pro φίλεύς φίλης, pro Ὀρφεύς, ὄρφνης, pro τυδεύς τυδε-
δαι. Ex ijs alia per eos: ut Tydeus, Orpheus: alia per es, ut
Achilles, Vlysses, à nostris dicuntur sæpius.

Est tamen quando in obliquis præcipuè utroq; modo à no-
stris dicta sint: quemadmodum poetæ Græci nomina in eis exe-
untia, pro ijs quæ in eis exirent usurpauere. Vt Ἀντιπατεύς
pro ἀντιπάτης, γερριονεύς pro γερριόνης, Δάρειος pro Δάρης.

Es in ei di Propertius. Idem Caucaſea ſoluet de rupe Promethei.

phthongō Horatius. Heus peruiuacis ad pedes Achillei.

Idem. Laborioſi remiges Vlyſſei.

Idem. Laborioſa nec cohors Vlyſſei.

Idem. Cerite cæra Digni remigiū uitioſum Ithaceniſis Vlyſſei

Idem. Haud male Thelemachus proles patientis Vlyſſei.

Ouid. Nericius Macareus comes experientiſis Vlyſſei.

Virgil. Iam ualidam Ilioni nauem, iam fortis Achate.

Idem. Vnius ob noxam & furias Aiaciſis Oili.

Nomina enim propria in es longā à Græciſ profecta, incli-

namenti tertij genituum i, ut datium saepe apud nostros ter-
minant. Vt, huius Demostheni, Aristoteli, Thucydidi, Euri-
pidi: quàmuis dicat Quintilianus huius Achillis & huius
Vlysis ueteres dixisse.

Virgil. Troas reliquias Danaum atq; immitis Achilli.

Idem. Præcipue pius Aeneas nunc acris Oronti,
Nunc amici casum gemit.

Idem. Quis talia fando Myrmidonum dolopumue aut duri
miles Vlysi.

Idem. Pelias & uulnere tardus Vlysi.

Nec à nostris tantum poetis hoc genere dictum est. Nam in
prosa oratione aliquando inuenire est.

Aulus Gellius. Herodotus homo fabulator in primo historia-
rum, inuentum esse sub terra scripsit Oresti corpus, cubita
longitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim &
quadrantem.

Idem. Poetarum sapientiissimus auditores illos Vlysi labores
suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis factus, nō exul-
tare, nec strepere, nec uociferari facit.

Idem. Has undique uorsum indagines cupediarum ma-
iore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidi re-
cordemur.

Idem. Versus Euripidi ascribendos putauit.

M. Cicero. Sub pedibus profertur finita Booti.

Idem. In Timarchidi potestate sociorum pop. Ro. antiquissi-
morum atq; amicitissimorum liberos, matres, bona, fortunasq;
omnes fuisse.

In casu dandi non deest exemplum Virgilij: hoc est. Or-
phi Calliopea, Lino formosus Apollo. Orphi à nominatiua
Orphes datiuus est.

Es in i, in
genituo.

Datiuus
ab es aut
eus in i.

Accusati In accusatiuo tam apud poetas quàm oratores inuenimus
uus in ea exire in a nomina ea, quæ in es quàm in eus in casu nominandi
ab es p eus sæpius exeunt. Ab exemplis ne discedam.

Ausonius. Fama est fictilibus coenasse Agathoclea regem.

Statius. Iamq; arua gradu Theumesia, & arces

Intrat Agenoreas: ibi durum Etheoclea cernit.

Lucanus. Famulumq; tyranni Terribilem uisu traiecit Achil-
 lea ferro.

Quintilianus. Nec ignara philosophiæ, quum propter pluri-
 mos in omnibus fere carminibus locos ex intima questionum
 naturalium subtilitate repetitos, tum uel propter Empedo-
 clea in græcis, Varronem ac Lucretium in latinis; qui præce-
 pta sapientiæ uersibus tradiderunt.

Idem. Quid Periclea? similem ne credimus Lysiacæ gracili-
 tati, quem fulminibus & coelesti fragori comparant comici,
 dum illi conuiciuntur?

Idem. Fictas ad imitationem fori cõsiliorumq; materias apud
 Græcos dicere circa Demetriũ Phelerea institutũ fere cõstat.

Sed hanc declinationum mutationem in contractis nomini-
 bus faciendam censemus.

Es i uoca In casu salutandi græca hæc nomina in es apud nos exeun-
tiuo e sa tia, literam s de more Græcorũ perdunt, etiã in p̃sa oratione.
cit. M. Cicero. Vis ne igitur, inquit, ò Damocle, quoniam hæc te

uita delectat, ipse eandẽ degustare, & fortunã experiri meã?

Idem. Bene Pericles quum haberet collegam in prætura So-
 phoclem, hiq; de communi officio conuenissent, & casu formo-
 sus puer præteriret, dixissetq; Sophocles. O puerũ pulchrũ
 Pericle. Ait enim Pericles. Prætorem Sophocle decet non so-
 lum manus, sed etiam oculos abstinentes habere.

Hoc sæpius, illa rarius multo usurpare possis.

Nisi præceptio hæc nimium iam excreuisset, ex Prisciani sententia adiungerem nomina propria barbarorum, aut græcorum, quæ in es exeunt, prima & tertia declinatione à Latinis inflecti, ut Orontes, huius Orontæ uel Orontis, Orestes, huius Orestæ uel Orestis, Aetes, Mithridates, Tigranes, Herodes, Timarchides, Euripides, Heraclides, Thucydides, Calimedes, Alcibiades, Herculides, Miltiades, Euclides, Galipedes, Philistides, Anticlides, Philonides, Sothades, Simonides, Agathagides, Apollonides, Durides, Asclepiades, aliâq; hoc genus sexcenta. Hæc in declinatione tertia usurparunt sepius autores nominatissimi.

Es primæ
& tertiæ

NOMEN PERSONÆ DICITUR ELEGANTIUS QUAM NOMEN DOMUS, Caput LXXIIII.

Qui apud musam Terentij diuerterit, hoc ei dicendi genus frequentarium esse agnoscet, ut quum domum alicuius uulgus diceret, is personæ nomen, aut personæ nomine pronomen dicat propè semper. Ut ab amico uenio, potius quam à domo amici. Apud patrem est. A patre exit.

Habitatio
rem, p domo
mo usura
pari.

Terentius. Quenam est hæc anus exanimata, à fratre qua egressa est modo?

Idem. A me nescio quis exit.

Idem. Quisnam à nobis egreditur foras?

Idem. Huc deducta est ad meretricem Thaidem.

Idem. Meum uirum abs te exire uideo.

Idem. Huc à me quispiam egreditur.

Idem. Ostium concrepuit abs te.

Idem. Quid Bacchidem ab nostro affine exeuntem uideo?

Idem. Quisnam hinc à Thaide exit?

Idem. A nobis grauius crepuerunt fores.

Huic eiusdē illud consimile est. Dona adsunt tibi à Phædria.

Plinius Iunior. Nuntius à Spurina uenio ad te.

Sallustius. Constituere ea nocte paulo post eum armatis hominibus sicuti salutatum introire ad Ciceronem, ac de improviso domi suæ imparatum confodere.

Mar. Cicero. Ianitor interrogat: quid tu? A Marco tabellarius

Contra institutionem hanc illud Sallustianum est. Ille eos in domum. D. Bruti perducit, quod foro propinqua erat, neque aliena consilij propter Semproniam.

NOMEN GENTIS, ITEM QVE NOMEN
loci quando ponatur elegantius, Caput LXXV.

Patriæ no-
men pro
gentis

ITalia ne tum quidem id negasset, quum ei latinus sermo domesticus erat. Id autem eiusmodi est. Vulgari sermone si loci nomen ponitur, eius loco nomen gentis non ineleganter positum est. Sin contra nomen gentis uulgo poni consuevit, elegantius loci nomen dictum attendimus. ut, Religionis Gallia obseruantior est. Anglia tyrannidis patiens non est. Ad Italos profectus est.

Propertius. Ad cuius iacuit Græcia tota fores.

Plinius. Mirum de anseribus: à Morinis usque Romam pedibus uenire.

Idem. Allium cepasque inter deos iureiurando habet Aegyptus.

Idem. Quartam lunam maxime obseruat Aegyptus.

Idem. In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus. Quod in leuam fecisse Gallie religiosius credunt.

A. Gellius. Cuius uim atque arma toti græciæ cauendam metuentemque inclute illæ Demosthenis orationes concionesque notificant.

Idem. Omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athe-

narum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportauitq; in Persas.

Idem. Pleraq; Italia ad regem descuiisset.

Valer. Maximus. Quum inter Charthaginem et Cyrenas de margine agri pertinacissima contentio esset.

Idē. Age qd illud institutū Athenarū? quā memorabile? quòd cōuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur.

Idem. Ad senatum Macedonia de Decio Syllano, qui eam p. uinciam obtinuerat, querelas per legatos detulit.

Idē. Nec Aegyptus quidē Romanæ humanitatis expers fuit: M. Cælius. Ipsum apud Bellouacos circumsideri interclusum ab reliquo exercitu.

M. Varro. Deinde ad Siculos se applicauit.

M. Cato. Omnis Græcia gloriam atq; gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decorauere.

Mar. Cicero. Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret.

Idem. Ille sapientissimus græciæ saucius lamentatur, uel mon dice potius.

Idem. Vt omittam græciam, quæ semper eloquentiæ princeps esse uoluit, atq; illas omnium doctrinarum inuentrices Athenas, in quibus summa dicēdi uis & inuēta et perfecta ē.

Idem. Quorum princeps Socrates fuit, is qui omnium eruditum testimonio, totiusq; iudicio græciæ quum prudentia et acumine & uenustate, & subtilitate, tum uero eloquentia, uarietate, copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps.

Idem de Gorgia. Isq; princeps ex omnibus ausus est in conuētu poscere, quæ de re quisq; uellet audire. Cui tantus honos habitus est à græcia, soli ut ex omnibus non inaurata statua sed aurea statueretur.

Idem. Herillus Hippias quum Olympiam uenisset maxima illa quinquennali celebritate ludorum, gloriatus est cuncta penè audiente græcia, nihil esse ulla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret.

Idem de Pericle. Qui si tenui genere uteretur, nunquam ab Aristophane poeta fulgere et tonare, permiscere græciam diceretur.

Idem. Caria et Phrygia et Mysia, quod minime politæ minimeq; elegantes sunt, ascuerunt aptum auribus suis optimū quoddam et tanquam adipale dictionis genus.

Idem. Phaleræus Demetrius meo iudicio præstitit ceteris, cuius oratio, quum sedatè placideq; loquitur, tum illustrent eam quasi stellæ, quedam translata uerba atq; immutata. Translata dico ea, ut sæpe iam, quæ per similitudinem ab alia re, aut suauitatis, aut inopiæ causa transferuntur. Mutata, in quibus pro uerbo proprio subiicitur aliud quod idem significet, sumptum ex re aliqua consequenti. Quod quanquam transferendo fit, tamen alio modo transtulit, quum dixit Ennius, Arcem et urbem orbas, alio modo si propatria arcem dixisset, et horridam Africam terribili tremere tumultu quum dixit pro Afris immutat Africam. Hæc hypallagen rhetores, quia quasi sumantur uerba pro uerbis. Metonymiam grammatici uocant, quia nomina transferuntur.

Idem. Verecunda debet esse translatio, ut deducta esse in aliū locum, non irruisse, atq; ut precario non ui uenisse uideatur. Et paulo post, Ne illa quidem, inquit, traductio atq; immutatio in uerbo quandam fabricationem habet sed in oratione. Africa terribili tremet horrida terra tumultu. Pro Afris est sumpta Africa. Neq; factum uerbum est, ut Mare saxifragis undis, neq; translatum, ut Mollitur mare, sed ora

nandi causa proprium proprio commutatum. ut, Desine Roma tuos hostis. Testes sunt campi magni.

Plurcula hæc Ciceronis uerba, quæ sit in hoc dicendi genere elegantia testantur abunde. Illa uero eiusdem ad præceptionem proximam præbent aditum. Grauis est, inquit, modus in ornatu orationis, & sæpe sumendus. Ex quo genere hæc sunt. Martem esse communem, Cererem pro frugibus, Liberum appellare pro uino, Neptunum pro mari, curiam pro senatu, campum pro comitijs, togam pro pace, arma ac tela pro bello. Hæc ille. Hæc autem poetis quam oratoribus magis sunt familiaria. Sed Ciceronis uerba præscribamus. Quo item in genere, inquit, & uirtutes & uitia, pro ipsis in quibus illa sunt, appellantur, luxuries quam in domum irrupit, & quo auaritia aut fides ualuit, iustitia confecit. Videtis profecto genus hoc totum quum inflexo commutatoque uerbo res eadem nuntiatur, ornatiùs, quum sint finitima illa minus ornata.

QVOD REI NOMEN QVAM PERSONA maiorem habeat uenustatem, Caput LXXVI:

Iuentuti studiose ad poliendam linguam id inutile non sit, ut ibi ponat substantiuum nomen inanimatam rem, & quasi accidens quoddam significans, ubi sermone cottidiano personæ nomen dici solitum est. ut, Amicitia uera in re incerta probatur, dictum elegantius est, quam amicus uerus in re incerta probatur. Liberalitatem tollit ingratitude. Quam altior felicitas est, eo maiorem in se commouet inuidiam.

Aristoteles. Rhodi in plebem nobilitas insurrexit metu iudiciorum sibi quæ præparabantur.

Serenus. Callet senium arte uiuendi.

Propertius. Omnia post obitum fingit maiora uetustas

Abstracta
agentem si-
gnificantem
bus frequen-
tiora con-
cretis.

PROGYMNASMATVM

• Maius ab exequijs nomen in ora uenit.

Plinius de medicis. Nulla præterea lex quæ puniat incitiam capitalem, nullum exemplum uindictæ: discunt periculis nostris, & per experimenta mortes agunt.

Quintilianus. Etsi maxime hæc patiatur ætas robustior, tamen pueriles annos onerari non oporteat.

Idem. Siqui uero paulo sunt uiuaciores, in his præsertim moribus irascuntur admonitioni, & taciti repugnant.

Idem. Satis est si puer omni cura & summo, quantum illa ætas capit, labore aliquid probabile scripserit.

Idem. Infirmitas à robustioribus separanda est.

Idem. Aliter autem alia ætas emendanda est.

A. Gell. Plæraq; omnis uetustas sic locuta est.

Val. Maximus. Q. Fab. Maximum Allobrogici filium, quæ nimia patris indulgentia hæredem reliquerat, publica seueritas exhæredauit.

Idem. Neq; illo quisquam ex paupertate parcior.

Idem. Plærunq; temeritatem casus iuuat.

Idem. Pubertas canis suum honorem reddebat.

C. Marius apud Sallustium. Bellum gerere me cum Iugurtha iussistis: quam rem ægerrimè nobilitas tulit.

Sallustius. Bellum scripturus sum quod populus Rom. cum Iugurtha rege Numidarum gessit: primum quòd magnum et atrox, uariaq; uictoria fuit: deinde quia tum primum superbie nobilitatis obuiatum est.

Idem. Superbia commune nobilitatis malum.

Idem. Antea plæraq; nobilitas inuidia aestuabat, & quasi polui consulatum credebat, si eum, quamuis egregius, homo nouus adeptus foret.

Idem. Contra eos summa ope nitebatur plæraq; nobilitas.

Mar. Cic. Pub. Crassum ex omni nobilitate dilexi plurimū.

Idem. Adolescentia uoluptates prope intuens magis letatur sed delectatur etiam senectus procul eas spectans tantum, quantum sat est.

Idem. Nihil autem magis cauendum est senectuti, quā ne lāguori & desidia se dedat.

Idem. Habet autem ut in etatibus auctoritatem senectus, sic in exemplis antiquitas.

Idem de M. Antonio. Cui uel primas eloquentiæ partes patrum nostrorum tribuebat auctoritas.

Idem. Atq; etiam à quibusdam sero emendatur antiquitas.

Idem. Hæc ætas nostra præter te Crasse, qui tuo magis studio quā proprio munere aliquo disertorum ius à nobis ciuile didicisti, quod interdum pudeat, iuris ignara est.

Idem. Dies deficiet, si uelim paupertatis causam defendere.

Idem. Cæret oculis odiosa cæcitas, liberis orbitas.

Idem. Quale bellum nunquam Barbaria cum sua gēte gessit.

INUIDERE QVEM CASVM

regat, Caput LXXVII.

Hanc nostram Progymnasmaton scriptionem, puto, Inuideo. non inuidebunt ij qui in literis excutiendis attentiores sunt. ij enim utpote sapientes ab inuidia abstinent. Deinde quæ scribimus, testimonijs ampliter comprobamus: Quale hoc est. Inuidere cum accusatio atq; datiuo casu coniungere ueteres: quod ætatis huius doctiores elegantioresq; repetunt. ut, Mihi felicitatem inuidisti, qui amicum a me abduxisti. Diuitias tibi inuideo. Gloriam inuidere solent ij quibus nimia ignauia est.

Actius. Florem quisnam liberum inuidit meum.

PROGYMNASMATVM

Virgilius. Liber pampineas inuidit collibus umbras.

Idem. Ascanio ne pater Romanas inuidet arces?

Aelius Spartianus de D. Hadriano. In colloquijs etiā humiliorum civilissimus fuit, detestans eos qui sibi hanc uoluptatem humanitatis seruantis fastigium principis, inuiderent.

Plinius Iunior. Quid inuidetis bonam mortem?

Idē. Non enim ego, ut mihi, inuideo alijs bonū quo ipse careo.

Quintilianus. Verborum uero figura, & mutata sunt semper, & utcunq; ualuit consuetudo, mutantur. Itaq; si antiquū sermonem nostro comparemus, penē iam quicquid loquimur figura est. Vt huic rei inuidere, non ut omnes ueteres, & Cicero præcipuē, hanc rem, & incumbere illi non in illum, & plenum uino non uini, & huic non hunc adulari iam dicitur.

Aulus Gellius. Cuius operis pulchritudinem præstantiamq; ira percitus Rhodij inuidebat.

M. Cicero. Vt enim uidere, sic inuidere florem rectius quā flori dicitur.

Idem. Ab inuidendo autem inuidencia recte dici potest, ut efugiamus ambiguum nomen inuidiæ, quod uerbum ductum est à nimis intuendo fortunam alterius. Vt est in Menalippa.

Florem quisnam liberum inuidit meum? (mus.)

Inuideo flori dici posse, prorsus ne ipsi negemus, hæc ascribi Quintilianus. Ex græco uero translata uel Sallustii plurima, quale est, Vulgus amat fieri, uel Horatij. Nā id maxime probat hoc Ciceronis. Nec longæ inuidit auenæ, & Virgilij Tyrrenum nauigat æquor.

C. Marius apud Sallustium. Inuidet honori meo.

M. Cic. Nonnulli inuidet eorum laudi, quos in repub. probari uident.

Alias quoq; idem dicit. Inuidet autem homines maxime pa-

ribus aut inferioribus, quum se relictos sentiunt.

Quod dicendi genus putarem esse uenustius, si rei potius quàm personæ nomen in casu dandi collocatum esset, sed prius præponderat.

QVOD CVM VERBO IGNOSCERE,
nomen rei pro nomine personæ non inusitatè
dicatur. Caput LXXVIII,

PRæceptionis huius breuitati ignoscas, si ea fuerit quæ Ignosco.
te satis doceat. Is domesticus sermo est, Ignosce mihi quæ
fui nimium tardus mittere ad te literas amicitiae nostræ
testes. Is uero multo sit ornator, ubi nomen substantiuum deli-
ctum significans, in dandi casu collocetur. ut, Quòd literas
amicitiæ nostræ testes prius non miserim, tarditati meæ igno-
scas. Negligentiæ tuæ nō ignosco. Pudori meo pater ignouit.
Propertius. Omnia me lædent, timidus sum, ignosce timori,
Plautus. Stultitiæ, adolescentiæq; eius ignoscas.
C. Trebonius. Ignoscas breuitati literarum mearum.
M. Cicero. Ignoscas breuitati literarum mearum.
Idem. Ignosce timori nostro.
Idem. Noli ignoscere hæsitati meæ.
Aliquanto diuersum illud est, quod Plautus dicit. In castra ex
urbe ad nos ueniunt flentes principes, Velatis manibus orāt
ignoscamus peccatum suum.

Nomen personæ adiunctum aliquando inuenias.

M. Cic. Mihi enim uolo ignosci, cæteris ipse non ignosco.

QVOD SVBstantiva NOMINA AB
adiectiuis facta pro adiectiuis ipsis lepide multum
usitate dicantur, Caput LXXIX,

Abstracta

Lectoris quoq; diligentia illud non raro à summæ faci-
diæ uiris solitum dici inueniat: ut quum sermone dome-
stico adiectiuum est cum substantiuo, tum ab eo adiecti-
uo substantiuum quoddam fiat, à quo substantiuum alterum
in casu pa-rio regatur. Vt, Beneuolentiæ in me tuæ magnitu-
do me delectat. Domestico sermone diceretur: magna tua in
me beneuolentia, &c. Hominis ingratitude peius nihil ter-
ram creare ex receptis autoribus didicimus. Ingenij tui facili-
tas id facit, ut amem te plurimum.

Aristoteles. Improbis hominum insatiabilis est.

Plinius Iunior. Te memorem huius muneris, amicitie nostræ
diuturnitas spondet.

Idem. Facilitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur.

Plinius. Auricularum magnitudo loquacitatis & stultitiæ
nota est.

Idem. Leonum feritas inter se non dimicat.

Quintilianus. Cantus uocis plurimum iuuat sociata neruo-
rum concordia.

Idem. Ideoq; maior adhibenda tum cura est, ut teneriores an-
nos ab iniuria sanctitas docentis custodiat, & ferociores à li-
centia grauitas deterreat.

Idem. Carendum est non solum crimine turpitudinis, uerum
etiam suspitione.

Idem. Tanquam instituendis artibus magis sit apta mediocri-
tas præceptoris.

Valer. Maximus. Lento enim gradu ad uindictam sui diuina
procedit ira, tarditatemq; supplicij grauitate compensat.

Idem. Eaq; nouitas pugnae unicum campanæ perfidiæ debili-
tauit auxilium.

Ser. Sulpicius. Nullus dolor est, quem non longinquitas tem-

poris minuat atq; molliat.

Sallustius. Generis humilitas fauorem addiderat.

M. Cicero. Breuitas tuarum literarum me quoq; breuiorem in scribendo fecit.

Idem. Quæ si longior fuerit oratio, cum magnitudine utilitatis comparetur: ita fortasse etiam breuior uidebitur.

Idem. Et quoniam de impudentia dixit, castigemus etiam se-
gnitiam hominum atq; inertiam. Nam si esset ista cognitio iu-
ris magna ac difficilis: tamen utilitatis magnitudine deberet
homines ad suscipiendum discendi laborem impellere.

Idē. Rei magnitudo usum quoq; exercitationemq; desiderat.

Idem. Facillime quanta oratorum sit, semperq; fuerit pauci-
tas, iudicabit.

Idem. Quamobrem mirari desinamus, quæ causa sit eloquen-
tium paucitatis.

Idem. Formæ autem dignitas coloris bonitate tuenda est, co-
lor exercitationibus corporis.

Idem. Ac uocis quidem bonitas optanda est.

Idem. Maleuolentia facit hominum, ut nonnulla durius quā
à te facta sint, proferantur.

Idem. Sit ista in Græcorum leuitate peruersitas: qui maledi-
ctis insectantur eos à quibus in ueritate dissentiunt.

Idem. Iamdiu propter hyemis magnitudinem nihil noui ad
nos afferebatur.

Idem. Contemno magnitudinem doloris, à quo me breuitas tē-
poris uindicabit ante penè quā uenerit.

Ex hoc dicendi genere Tullianū illud esse putamus. Theo-
phrastus à diuinitate loquendi nomen inuenit.

Idem. Nulla est tanta humilitas, quæ dulcedine gloriæ
non tangatur.

Substantiuum hoc ab adiectiuo factum in casu genitiuo inuenire licet.

Quale illud est M. Ciceronis. Pueris non omnem licentiã ludēdi damus: sed eã quæ ab honestatis actionibus nō sit aliena.

Quando etiam adiectiua duo sunt, eorum alterum in hoc genus nomen substantiuum mutare inelegans non sit. ut, Docta literarū tuarū facilitas elegansq; uenustas admirabilis est Vegetius. In certamine bellorum exercitata paucitas ad uictoriam promptior est quàm rudis et indocta multitudo, exposita semper ad eadem.

Quintilianus. Apelles imaginem Antigoni latere tantum aliter ostendit, ut amissi oculi deformitas lateret.

Idem. Non austeritas eius tristis, non dissoluta sit comitas.

Valer. Maximus. Nulla tam modesta felicitas est, quæ malignitatis dentes euitare possit.

TERRA GALLIA PRO EO QVOD

est Gallia, aliãq; hoc genus ab A. Gellio dici

usitatus, Caput LXXX.

Terra

Eorum qui in terra Italia nati sunt, nemo fuit quisquā, quem ego legerim: qui sæpius quàm Aulus Gellius dicendi genus hoc usurpet. Quum enim regionis nomē ei dicendum est, terram præponere solet. ut, in terra Francia habito. Carolus terræ Hispaniæ Rex paucis ante diebus Romanorum Rex creatus est. In terra Picardia natus sum. Aristoteles. Andron Argiuius per arida terræ Lybiæ loca sine potu iter agebat.

Tibullus. Non tibi si precium Campania terra daretur.

Catullus. Nunc Celtiberus Celtiberia in terra

Quod quisq; minxit, hoc solet sibi mane

Dentem

Dentem atq; rufam defricare gingiuam.

A. Gellius. Halyattes autem Rex terræ Lydiæ more atq; luxu barbarico præditus, quum bellum Milesiis faceret, ut Herodotus in historijs tradit, concinnentes habuit fistulatores et fidicines, atq; sœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in pro cinctu habuit lasciuiuentium delitias conuiuiorum.

Idem. Qui ortus terra Hispania foret.

Idem. Quumq; Annibal terram Italiam laceraret atq; uexaret, uexatam Italiam dixit Cato ab Annibale.

Idem. Philippus Amyntæ filius terræ macedoniæ rex.

Idem. Adolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis moribusq; & fortuna bene ornatus.

Idem. Eos dixisse hominē, quū inde irent, in terra Italia fuisse

Idem. Esse in mōtibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latratibus: eosq; uesci auium & ferarum uenatibus.

Idem. Histrio in terra Græcia fuit fama celebri.

Idem. Imperator Pœnus, in terra Sicilia bello Carthaginiensi primo obuiam Romano exercitui progreditur.

Idem. Eumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia.

Idem. Quum oppidum Tholosanum in terra Gallia Q. Cæpio consul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuisset: quisquis ex ea direptione aurum attigit: misero cruciabilisq; exitu periit.

Idem. Mausolus fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariae.

Idem, Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ atque gloria postulabat. Memoria, inquit, Quirites repeto d' em esse hodiernum quo Annibalem Pœnum imperio nostro inimicissimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam uobis peperit insperabilem.

Idem. Psyllos quondam fuisse in terra Africa.

Idem. Multos in terra Vmbria unum & eundem diem esse dicere à meridie ad insequentem meridiem.

Idem. Sed quod ait uentum qui ex terra Gallia flaret Circiū appellari, M. Cato in libro originum eum uentum Certium dicit non Circium.

Idem. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponesiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, coeptum est.

C. Gracchus. Vti in terra Græcia quo in tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse: homo eloquentissimus ciuitatis suæ Demades ei respondisse dicitur. Mirum tibi uidetur si tu loquendo talentum quæsisisti? Ego, ut tacerem, decem talenta à rege accepi.

Non ita dissimile illud est Mar. Ciceronis. Consistunt in his uetigalibus, quæ habent in prouincia Gallia.

QVOD NOMINIBVS VRBIVM PROPRIJS adiungi præpositio possit, quòdque eadem à nominibus regionum detrahi possit, Cap. LXXXI.

Propria
locorū mi
norū cum
præposi
tione.

Nominibus proprijs urbium, si motus aut quies significatur, præpositionem addi posse, quæ eadem addenda sit nominibus regionum, præceptionibus grammaticistarum ita traditum est, ut si quis contradicat, solœcissare uulgo credatur. Nos autem ita ut traditum est, obseruari sæpius non dubitamus: sed si quis contradicat, eum solœcissare negamus: quamuis solœcissimum esse per additionem aut detractionem nonnullis persuasum sit, ut ait Quintilianus. Sed quod dicimus autoritate id firmamus.

Statius. Arripit extemplo Maleæ de ualle resurgens.

Notum iter ad Thebas.

Virgilius. Illis qui ad Troiam forte diebus Venerat.

A. Gellius. Nauigabamus à Cassiopea ad Brundisium mare Ionium & uastum & iactabundum.

Idem. Ab Aegina in Piræum complusculi homines eadem in nauī trans mittebamus.

Valer. Maximus. Solon qui Pisistrati tyrannidem primus uidit orientem, & solus armis opprimi debere palam dictitare ausus est, senectutem Cypri profugus exegit.

Idem. M. Bibulus uir amplissimæ dignitatis & summis honoribus functus, quū in Syria moraretur prouincia, duos egregiæ indolis filios suos à Gabinianis militibus Aegypti occisos cognouit.

Idem. Natura quid ita syluestres capreas Cretæ genitas tan toperè dilexerit, sagittis confixas ad salutare auxilium herabæ Dictami tantum non suis manibus deducit, efficitq; ut concepta ea continuo & tela et uim ueneni uulneribus respuat.

Idem. Coenanti enim apud Scopam in Cranone, quod est in Thessalia oppidū, nunciatū est duos iuuenes ad ianuā uenisse. **Seruius Sulpitius.** Postero die, quum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Boeotiam irem.

Idem. Postridie eius diei quum ab Athenis proficisci in animo haberem.

Sallustius. Brutus ab Roma aberat.

M. Cicero. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascūtur? καὶ ὡς καὶ ἐν Ἀθήναις, id est, noctua in Athenas.

Idem. Circiter idus sextiles ab Epheso in Syriam nauibus profectus est.

Nomina uero urbium propria inclinamenti tertij, cum uerbo quietem significante in ablatiuo, non in datiuo, ut per suasum multis est, collocantur.

Ausonius. Armatam Venerem uidit Lacedæmone Pallas.

Quintilianus. Minus Lacedæmone studia literarum, quam Athenis honores merentur.

Val. Maximus. Theopompus primus instituit ut Ephori Lacedæmone crearentur.

M. Cicero. Quem si arbitrarer esse Syicione.

Idem. Adolescentium greges Lacedæmone uidimus ipsi.

Virgilium autem solitum esse collocare nomina locum significantiæ, siue propria sint, siue communia, sine præpositio nem in casu eo in quo cum præpositione collocari solent, hic solum nobis admonendum fuit.

Proprijs nominibus urbium generale nomen præponere, eiq; præpositionem addere possis. ut, In urbe Parisiis florentissimum hunc omnigenæ doctrinæ campum, à præceptore Alcuino admonitus **CAROLVS** ille, qui à rerum gestarum magnitudine Magnus cognominatus est, omnium primus cōposuit. Ex quo natæ fruges huberrimæ totiū ferè orbem enutrient. In urbe Parisiorum tamen elegātius dici ut uideatur, facit numerorum diuersitas.

A. Gellius. Domitio homini docto celebriq; in urbe Roma grammatico cognomen Insano factum est, quoniam erat natura intractabilior & morosior.

Idem. Quū Pacuuius grandi iam ætate diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset.

De nominibus proprijs fluuiorum, montium, sylvarum idē sentias. Sed, pfectò sæpius multo sine eo generali dicuntur. Generale nomen quum addit Vergilius, tum in casu patrio id quod proprium est collocat: licet in casu eodem alij collocent Vergilius. Hic tamen ille urbem Pataui, sedesq; locauit.

Idem. Butroli ascendimus urbem.

QVum ab alijs multis, tum ab A. Gellio id usurpatū Populus Romanus
sæpe inuenias, ut quum numero multitudinis Roma
nos uulgus dicit, populum Romanum dicant. Sed
exemplis res tibi sit testator. Apud populum Romanum nul-
la certior amicitia credita est, quàm Pub. Africani minoris
et. C. Lelij. Fidem præ cæteris uirtutibus po. Rom. integram
coluit. Populus Romanus in patria sæpe, foris rarò uictus ē.
Hoc adeo certum est, ut M. Varro librum quendam à se scri-
ptum inscripserit de uita populi Romani.

Lucilius. Populus Rom. uictus ui & superatus prælijs sæpe
est multis, bello uerò nunquam, in quo sunt omnia.

Alphenus. Inter populum Rom. & Carthaginienses factum
& scriptum inuenitur: ut Carthaginienses quotquot annis
populo Rom. darent certum pondus argenti puti puri.

Aulus Gellius. Sedeat hic potius, q̃ pop. Rom. magistratus ē.
Idem. Legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperato-
rem populi Rom. uenisse.

Idem. Populum autem Romanum ita uti Varro dixit dies sin-
gulos enumerare à media nocte usq; ad mediam proximam.

Idem. Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colē
disq; pop. Rom. ē parua origine ad tantæ amplitudinis in-
star emicuit.

Tit. Liuius. Facturus ne operæ precium sim, si à primor dio
urbis res pop. Rom. perscripsero.

C. Asinius Pollio. Res enim cogit huic tanto incendio succur-
rere omnes qui aut imperium aut nomē deniq; populi Rom.
saluum uolunt esse.

M. Cicero: Nihil est tantum, quod non populus Romanus à te perfici atq; obtineri posse iudicet.

Idem. C. Marius quum à spe consulatus longe abesset, & septimum annum post præturam iaceret: neq; petiturus unquā consulatum uideretur. Q. Metellum, cuius legatus erat, summum uirum & ciuem, quum ab eo imperatore suo Romam missus esset, apud populum Romanum criminatus est, bellū illum producere: si se consulem fecissent breui tempore, aut uiuum aut mortuum Iugurtham se in potestatem populi Ro. redacturum.

Idem. Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit, qui exercitum hostibus pop. Ro. tradidit, non qui eum qui id fecisset po. Rom. potestati tradidit,

Idē. In medio relictū quod erat, populo Romano adiudicauit.

QVOD ALIVD IN ORATIONE GEMINATUM multā habeat uenustatē, Caput LXXXIII.

Alia alijs

Alia alijs placere nobis licet ignotum non sit, fore tamē speramus, ut eloquentiæ candidatīs omnibus id placiturum sit, quod hic scribimus. Ad autem est. Domestico indoctoq; sermone quum duæ clausulæ sunt, quarum in priore aliquod et unum, uel bis unum, in posteriore bis aliud ponitur: tū ex his duabus una doctē fiat oratio, in qua geminetur aliud. Vt, indoctorum ille sermo est. Aliqui uolunt loqui uno modo, & alij alio. Alius alio dicendi genere gaudet, elegantius dictum est. Alijs alius uiuēdi mos est. Alijs alij rebus delectati sunt.

Terentius. Dum rus eo, cœpi egomet mecum inter uias, ita ut sit, ubi quid in animo est molestiæ, aliā rē ex alia cogitare.

Quintilianus. In omnibus gentibus alius alio facundior ha-

betur, & loquendo dulcis magis.

Idem. Aliud alijs annis magis conuenit.

A. Gell. Affpexerunt omnes qui aderant alius alium.

C. Cæſar apud Salluſtium. Alia alijs licentia eſt.

M. Cicero. Sunt alij ad alios morbos procliuiiores.

Idem. Habes Sardos uenales, alium alio nequiores.

Idem. Eaq; diſſeſione ciuium, quòd ſeorſum eunt alij ad alios, ſeditio dicitur.

Idem. Vt beſtijs aliud alij præcipui à natura datum eſt, quòd ſuum quæq; retinet, nec diſcedit ab eo: ſic homini multo quidam præſtantius.

Idem. Placet Stoicis, quæ in terris gignuntur, ad uſum hominum omnia creari: homines autem hominum cauſa eſſe generatos, ut ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent.

Idem. In omni re difficiliſimum eſt formam, qui character græce dicitur, exponere optimi, quòd aliud alijs uidetur optimū.

Aduerbium ab alio factum ab hoc genere dicendi cum alio alienum ne ſit.

Terentius. Alijs aliunde periculū eſt unde aliquid ab radi pōt: Salluſtius. Petreius ubi uidet Catilinam contra ac ratus erat, magna ui contendere, cohortem prætoriam in medios hoſtes inducit, eoſq; pturbatos, atq; alios alibi reſiſtentes interficit: M. Cicero. Poſeſt enim non ſolum aliud mihi ac tibi, ſed mihi ipſi aliud alias uideri.

ALIO GENERE DICENDI QVOD ALIUD ITIDĒ UENUSTE BIS PONATUR, Cap. LXXXIII.

Alij indocto ſermone contenti ſunt: alij ope ſumma cōtendunt, qui illā dicendi uenerem aliquādo aſſequi poſſint. Eos quātæ uires noſtræ ſunt, ut adiuuemus;

Aliud & aliud.

PROGYMNASMATVM

id nobis dicēdū uidetur. Vbi in sermone triuiali duæ sunt orationes: earumq; in priore aliquid uel unū: in posteriore aliud uel una tantum, in qua est aliquid uel unum & aliud: ibi aliud bis positum orationem multum uenustabit. Vt aliqui diuitias et alij honores præponunt. Elegantius dixeris. Alij diuitias, alij honores præponunt. Ingeniorum alia facilia sunt, alia nimis obtusa. Fallaciā alia aliam trudit.

Quintilianus. In cibus alia alijs magis complent,

Sallustius. Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere.

Idem. Acerbius in dies malefaciundo ac dicundo dignitate alios, alios ciuitate euersum irent.

M. Cicero. Omnibus enim quorum mens abhorret à ratione, semper aliquis, alijs dolor, alijs terror impendet.

Idem. Neq; omnis ægritudo una ratione sedatur. Alia est enī lugenti, alia miserenti, alia inuidenti adhibenda medicina.

Idem. Videre licet alios tāta leuitate & iactatione, his ut fuerit non didicisse melius, alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos, multos libidinum seruos: ut cum eorum uita mirabiliter pugnet oratio.

Idem. Alij de uita, alij de gloria & beneuolentia ciuium in discrimen uocantur.

Idem. Quid ita? ut quum emerim, ædificarim, tuear, impendā tu me inuito fruare meo? quid est aliud alijs sua eripere, alijs dare aliena?

Idem. Sunt autem multi quidem cupidi splendoris & gloriæ qui eripiunt alijs quod alijs largiantur.

Idem. Et qui alijs nocēt, ut in alios liberales sint, in eadē sunt iniustitia, ut si in suam rem alienam conuertant.

Idem. Cauendum est ne maior poena sit quā culpa: & ne ijs

dem de causis alij plectantur, alij ne appellentur quidem.

Idem. Alios uidemus uelocitate ad cursum, alios uiribus ad sustinendum ualere. Itemq; in formis alijs dignitatem inesse, alijs uenustatem.

Idem. Quum ex eo quærerem quid esset dolus malus, respondabat, quum esset aliud simulatum, aliud actum.

Idem. Sed scitis esse notissimum ridiculi genus, quum aliud expectamus, aliud dicitur.

Idem. Aliud enim pugna & acies, aliud ludus campusq; non ster desiderat.

Idem. Totos se alij ad poetas, alij ad geometras, alij ad musicos contulerunt, alij etiam, ut dialectici, nouum sibi ipsi studiū ludumq; pepererunt.

Idem. Itaq; se alij ad philosophiam, alij ad ius ciuile, alij ad eloquentiam applicant, ipsarumq; uirtutum in alia alius manū uult excellere.

Est qñ, partim, pro altero tantū aut pro utroq; ponatur. Sallustius. Semisomnos partim, alios sumentes arma fugant funduntque.

M. Cicero. Eorum partim in pompa, partim in acie illustres esse uoluerunt.

Idem. Periculose autem rerum actiones partim ijs sunt, qui eas suscipiunt, partim reipublicæ.

Quiddā pro alio geminari aliquādo inuenias. Sed rarū ē. M. Cicero. Dicimus grauedinosos quosdam, quosdam tormēnos, non quia iam sint, sed quia sæpe sint. Quintilianus id usurpat sæpius.

ALIVD ET ALITER BIS PONI ELEGANTIVS quā aliud quā, & aliter quā. Cap. LXXXV.

Aliud aliter.

Quum aliter oratores, aliter hominum uulgus loqui soleant: horum neglecto sermone illos pro uiribus nobis proponamus imitandos. Quoniam igitur hi aliud quam, & aliter quam dicere solent: illi uero aliud aut aliter geminant: hoc nobis potius obseruandum sit. Vt aliter dicis, aliter cogitas: aliud uis, aliud postulas. Aliud est uirtutis, aliud uoluptatis pretium,

Quintilianus. Aliud est seruum esse, aliud seruire.

Aulus Gellius. Aliter Lucretius uescum salem dicit, ex edendi intentione, aliter Lucilius uescū appellat, cū edēdi fastidio.

Idem. Aliter cum tyranno, aliter cum amico uiuitur.

Idem. Aliter leges, aliter philosophi tollunt astutias.

Idem. Quum ciuilitate cōtendimus, aliter si est inimicus, aliter si est competitor.

M. Cicero. Aliud est esse amatorem, aliud amantem.

Idem. Est aliud iracundum esse, aliud iratum.

Idem. Aliud est laborare, aliud dolere.

Idem. Maiores aliud ius gentiū, aliud ius ciuile esse uoluerūt.

Idē. Aliter Næuius ille gaudet Hector: Lætus sum laudari abs te pater à laudato uiro aliter ille apud Trabeam. Lena delenita argento nutum obseruabit meum.

Aliud semel tantum positum sine particula quam nonnunquam reperire est.

M. Varro. Aliud est quarto prætorem fieri & quartum, quod quarto locum adsignificat, ac tres ante factos: quartum tempus significat, & ter ante factum.

Præterea dictum putes elegantius alius alio doctior est, quam unus aut alius doctior est quam alius.

M. Cicero. Virtus autem quæ est per se ipsa laudabilis, & si ne qua nihil laudari potest: tamen habet plures partes, quæ

rum alia alia est ad laudationem aptior. Sunt enim aliæ uirtutes, quæ uidentur in moribus hominum & quadam comitate ac beneficentia positæ, aliæ quæ in ingenij aliqua facultate aut animi magnitudine ac robore. Non sit enim pulchrum, ut particula quàm, causa comparatiui posita, inter aliud bis dictum interponatur.

NOMEN ALIENVM VSITATIVVS DICI
quàm genitiuum aliorum, Caput LXXXVI.

ALieno labore quo fias doctior: uocabuli alieni quam Alienum.
trita sit uiris doctis usurpatio dicimus. Vbi domesticos sermone genitiuus aliorum poni consuevit: alieni poni solet usitatus ab auris prudentioris oratoribus. Vt aliena bona diripis, melius quam aliorum. Felicitate aliena ægre scit inuidia. Alienam famam sugillat inuidia. Plato. Ridiculum puto quum mea ipse ignorem, aliena per-
scrutari uelle.

Laberius. Quid est iusiurandum? emplastrum æris alieni.

Actius. Nihil credo auguribus, qui aures uerbis diuinitat Alienas, suas ut auro locupletent domos. Diuitare priscū est.

Ouidius. Fertilior seges est alienis semper in agris.

Vicinumq; pecus grandius uber habet.

Terent. Labore alieno magnam partam gloriam uerbis sepe in se transmouet, qui habet salem quod in te est.

Idem. Hoc patrium est, potius consuefacere filium sua sponte recte facere, quam alieno metu.

Plinius. Tanta mortalibus suarum rerum satietas est, alienarumq; auiditas.

Idem. Cautum est lege duodecim tabularum: ut glandē in alienum fundum procidentem liceret colligere.

Idem. Optimum est, ut uulgo dixere, aliena insania frui.

Quintilianus. Exercebitur acrius memoria, aliena complectendo quàm sua.

Valer. Maximus. Quid attinet mores natione perpendi? in media Barbarie ortus sacrilegium rescidit alienum.

Massurius Sabinus. Qui alienam rem attrectauit, quum id se inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur.

M. Cato apud Sallustium. Iampridem equidem nos uera rerum uocabula amisimus. Quia bona aliena largiri, liberalitas: malarum rerum audacia, fortitudo uocatur.

Sallustius. Ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet omnibus animus.

M. Cicero. Quum sit æmulantis angere alieno bono.

Idem. Peregrini & incolæ officium est, nihil præter suum negotium agere, nihil de alio inquirere, minimeque in aliena esse se republica curiosum.

Idem. Si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallet, quàm in extremis atque alienis locis.

Aliorum poni non sepe inuenias. Nonnunquam tamen poni non negamus.

M. Cicero. Est enim proprium stultitiæ, aliorum uitia cerne re, sua obliuisci.

Idem. Tu me & alias nonnunquam & paulo ante adhortatus es aliorum facta & euenta conquirerem.

QVOD CONCIVIS, COMPOPVLARIS, communiceps, coequalis, consodalis latine non dicantur. quidque eorum loco dicendum sit, Caput

Cuem esse suum Musæ negaturæ sint eum qui conciuē dicat. Licet enim condiscipulum, contubernalem, cohæredem, commilitonem, confocerum, consponsorem, combibonem, aliq; hoc genus multa, latine linguae auctoribus dici placuerit: qui tamen conciuem, compopularem, comunicipem, consodalem, coæqualem dixerit, neminem ego hominem auris prudentioris legere memini, præter diuum Hieronymum, qui nonnunquam dicit conciuem. Ferè enim semper deriuatum pronomen adiunctum cum ciue, populari, municipe, equali, sodali coniunctum inuenias. Vt, Ciuibus meis amicus sum. Populares tuos adiuuisti. Municipem suum occidit.

Afranius. Noui amicum atq; æqualem meum.

Aequalis

Catullus. Quod me non commouet æstimatione,

Sodalis.

Verum est *μνηστώων* mei sodalis.

Municeps

Idem. Quendam municipem meum de tuo uolo ponte Ire præcipitem in lutum.

Terentius. O populares, ecquis hodie me uiuit fortunatio?

Populares.

Nemo hercle quisquam.

Aequales

Suetonius de A. Vitellio. Nobiles uiros cōdiscipulos et æquales suos omnibus blanditijs tantum nō ad societatem imperij allicefactos uario genere fraudis occidit.

Idem. Appium Syllanum confocerum suum occidit.

Confocer.

Idem. Sunt qui tradant ad primum tumultum proclamasse eum: quid agitis commilitones?

Commilitones.

Idem. Equitem Romanum proclamantem, quum raperetur ad pœnam; hæres meus es, exhibere testamenti tabulas coegit. utq; legit cohæredem libertum eius ascriptum, iugulari cum liberto imperauit.

Cohæres

A. Gellius. Is de proximo rure, Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circunda

Popularis

108 portabat.

Muni-
ceps.

Plinius Iunior. Municeps tu meus & cundiscipulus, & ab ineunte etate contubernalis pater tuus.

Idem. Vaces sermoni, quem apud munices meos habui.

Ciues.

Valerius Maximus. Alabiades ille, cuius nescio utrum bona an uitia patriæ perniciosiora fuerint. Illis enim ciues suos decepit, his afflixit.

Idem. Quum omnes eius ciues nobilitate, pecunia, honoribusq; præstaret.

Popula-
res.
Ciuis.

Idem. Theseus uicatim dispersos ciues suos in suâ urbē cōtraxit Sallustius. Magnis opibus clarū acceptumq; popularibus suis M. Cicero de Dionysio. Quum duas uxores haberet Aristomachem ciuem suam, Doridem autem Locrensem, sic noctu ad eas uentitabat, ut omnia specularetur, & perscrutaretur ante.

Idem. Metui à ciuibus tuis quàm diligim malis.

Idem. Si me meis ciuibus iniuria suspectum tam grauitè atq; insensum uidere, carere me aspectu ciuium, quàm infestis omnium oculis conspici mallet.

Idem. Serui, mehercule, mei, si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes ciues tui, domum meam relinquendā putarē.

Idem. Non dubito quin scias, non solum cuius municipij sim, sed etiā quā diligēter solē meos munices Arpinates tueri.

Munici-
pes.
Ciues.

Idem. Semper tueri municipes meos consueui.

Idem. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius quàm meorum ciuium causa fecerim.

Idem. Sic tibi mi Pæte persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut ciues mei salui liberique sint.

Idem. Debeo profecto, quantumcunq; possim, in eo quoque la-

Horare, ut sint opera studio labore meo doctiores ciues mei.

Idem. Philosophia latuit usq; ad hanc ætatem, nec ullum habuit lumen literarum latinarum, quæ illustranda & excitanda nobis est: in quo si occupati profuimus aliquid ciuibus nostris, profimus etiam si possumus, otiosi.

Idem. Quanquam si planè sic uerterem Platonem aut Aristotelem, ut uerterunt nostri poetæ fabulas: male, credo, mererer de meis ciuibus, si ad eorum cognitionem diuina illa ingenia transferrem.

Idem. Legimus librum Clitomachi, quem ille euersa Carthagine misit consolandi causa ad captiuos ciues suos.

Idem. Est uero inquam notum signum & imago aui tui clarissimi uiri, qui amauit unicè patriam & ciues suos.

Idem. P. Scipionem, Marce fili, eum qui primus Africanus appellatus est, dicere solitum scripsit Cato, qui fuit frèr eius æqualis nunquam se minus otiosum esse, quàm cum otiosus, nec minus solum, quàm cum solus erat. Aequalis

Idem. Memoriae proditum est, quum Athenis, ludis quidam in theatrum grandis natu uenisset, in magno confessu locum ei à suis ciuibus nusquam datum. Ciues.

Idem. L. Nostius Zoilus est cohæres meus.

Idem. Si Gaiba consponsor meus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare. Cohæres.
Consponsor.

Idem. in his cōtrouersis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti soleo. Combibo

Superioribus his exemplis puto admonitus es, pronomē speciei posterioris adiungi posse uocabulis quoque cum particula con compositis.

Idem de Pisistrato. Non fuit ille quidem ciuibus suis utilis: sed ita eloquentia floruit, ut literis doctrinæq; præstaret.

Idē. Vt diceret illa in maxima cōcione tuorū ciuiū, *que dixisti.*

Idem. Ne minueris apud ciues tuos *authoritatem tuam.*

Idem. Acuto homine nobis opus est, & natura usq; callido, qui sagaciter peruestiget, quid sui ciues, iīdemq; homines, qui bus aliquid dicendo persuadere uelit, cogitent, sentiant, opinentur, expectent.

Æqualis. **Idem.** Neque uero noster æqualis Curio pater, mea sententia uel eloquentissimus temporibus illis quenquam mihi magno-
pere uidetur imitari: qui tamen uerborum grauitate, & ele-
gantia, & copia suam quandam expressit quasi formam figu-
ramq; dicendi.

Idem. Q. Scauola æqualis & collega meus homo omnium di-
tissimus, & disciplina iuris ciuilis eruditissimus.

Idem. Quis enim non uideat, C. Lælio æquali meo magno ho-
nori fuisse homini nouo illam ipsam quamcunq; assequi potue-
rit in dicendo mediocritatem? Quis uestrum æqualem meum.

Q. Varium uastum hominem atq; scdum non intelligit illa
ipsa facultate, quamcunq; habuit, magnam esse in ciuitate gra-
tiam consecutum?

Idem. Non sibi cohortandum Sulpitium & Cottam, sed ma-
gis utrunq; collaudandum uideri, quod tantam iam essent ade-
pti, ut non æqualibus suis solum anteponerentur, sed cum ma-
ioribus natu compararentur.

Idem. Quamobrem hoc uos doceo Sulpiti & Cotta, bonus
ego uidelicet atq; eruditus magister, ut in dicendo trāsci, ut do-
lere, ut flere possitis. Quanquam te quidem quid hoc doceam,
qui in accusando, sodali meo tantum incendium non oratione
solum, sed multo etiam magis ui & dolore & ardore animi
concitaras, ut ego ad id restinguendum uix conarer accedere?

Idem. Rustica uox & agrestis quosdam delectat: quo magis
antiquitatē,

Sodalis

antiquitatem, si ita sonet, eorum sermo retinere uideatur: ut
tuus Catule sodalis L. Cottagaudere mihi uidetur grauitate
linguae, sonoq; uocis agresti.

Idem. Me pro meo sodali, qui mihi in liberum loco more ma-
iorum esse deberet, & pro mea omni fama propè, fortunisq;
decernere, nihil mihi ad existimationem turpius, nihil ad do-
lorem acerbius accidere posse, quam si is qui sepe alienissimis
à me, sed meis tamen ciuibus saluti existimarer fuisse, sodali
meo auxilium ferre non potuissem.

Idem. Me quidem istius sermonis participem factum esse gau-
deo, ac uellè ut meus gener sodalis tuus Hortensius affuisset.
Vbi conciuem D. Hieronymus dicat, hoc unum sufficiat testi-
monium. Quumq; inquit, inter ceteros conciuēs suos etiam
Ioachì cū oblatiōe sua uideret, despexit eū, muneraq; spreuit.

Conciuēs.

Aequales autem dicuntur ij qui eiusdem ætatis sunt: quos
nonnulli ex recentioribus coætaneos dicunt: an latine, ipsi ui-
derint. Sodales autē sunt qui collegij eiusdem sunt, quos græci
ἐταίροι uocāt. autor est Caius Iurecons. In honorem Impe-
ratorum qui uita defuncti erant, sacerdotes quosdam sacrari,
qui sodales uocarentur, moris fuit. Ideoq; sodales Titios, &
Augustales Suetonius, Aurelianos Iulius Capitolinus & An-
tonianos appellāt. Sodales fuisse apud Romanos q̄les nūc sint
Canonici aut monachi q̄ senserūt, doctē mihi sensisse uidētur.

Aequales
qui.

Sodales q̄

QVOD NOMEN VIR IN LAUDE SAB-
pius, homo uero modo in laude, modo in uituperio di-
catur, Caput LXXXVIII.

QVEMADMODUM in moribus est, ut homines sceleratos
grauissimi uiri insequantur: ita in re literaria doctis
in docti odiosi sunt. Illorum enim quantum uiuendi

Vir et ho-
mo.

mores, horum dicendi genera tantum dissident. Quod etiam ex hac præceptione doceri possis. si enim uirum & hominem significare omnino idem autumantes, utrunq; tam in laude q̃ in uituperio cottidianis locutionibus usurpant. Ceterū uir, à quo uirtus autore M. Tullio appellata est, in laude stricte dicitur: nisi quum sexus uel ætas dicitur. Homo uero modo in laude, modo in uituperatione dicitur, ut, Modestis moribus uir amicitia indignus non est. Ingluue profunda homines ad honestam rem gerendam inuiles sunt maxime. Vir publicæ rei stultissimus.

Plato. Natura quadā sit ut ignauissimi hoēs nihil curent quæ de ipsis futura sit opinio. Viri autē probatissimi nihil non faciāt, quo in futuris seculis bene de se loquētes homines audiāt: Aul. Gellius. Neq; id satis ad faciendam scelerati hominis de testationem.

Idem. A. Albinus in historię principio ad hanc sententiam scripsit. Neminem succensere sibi conuenire, siquid in his libris parum compositæ aut minus eleganter scriptum foret: Nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est.

Idem. Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia & usq; in præmores manus, ac prope in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorum fuit.

Idem. Viri autem Romani primo quidem sine tunicis togæ solum amicti fuerunt: postea substrictas & breues tunicas citra humerum desinentes habuerunt.

Idē. Hic antiquitate inductus Pub. Africanus Pauli filius, uir omnib. bonis artibus atq; animi uirtute præditus. Pub. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq; pbro dedit, quod tunicis uteretur manus totas operientibus.

Valer. Maximus. In Theodoro quoque uiro grauissimo Hieronymus tyrannus tortorum manus frustra fatigauit.

M. Cicero. Omnibus officijs amicitiae diligenter à me sancteq; seruat, ne hoc quidem praeuertendum esse duxi, te ut horerer rogaremq; ut et hominem te et uirum esse meminisses. Id est, ut comunem incertumq; casum, quem neq; uitare quisquam nostrum, neq; praestare ullo pacto potest, sapienter ferres: et dolori fortiter ac fortunae resisteres.

Idem. Maximaq; letitia afficior, quum ab hominibus prudētissimis uirisq; optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis, uel me tui similem esse audio, uel te mei.

Idem. Fabio uiro optimo et homine doctissimo familiariter autor. His admonere uelim nomen utrunq; simul dici posse.

Idem. Vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus.

Idem. Quae potest enim spes esse in ea republica, in qua hominis impudentissimi atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia?

Idem. Suscipio inimicitias hominum perditorum.

Idem. Nunc uero quid faciat Hortensius? Auaritiae ne criminis frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum libidinosissimum, nequissimumq; defendat?

Idem. Neq; te tui piget homo leuissime.

Idem de Dionysio Syracusano. Atqui de hoc homine à bonis autoribus sic scriptum accepimus: summam fuisse eius in uirtute temperantiam, in rebusq; gerendis uirum et acrem et industrium: eundem tamen maleficum natura et iniquum.

Quod autem idem dicat: Quid est autem nequius aut turpius effeminato uiro? Sexum ibi per uirum significat.

Contra praeeptionem hanc à paucis dictum esse attendimus.

Quintilianus. Vir malus aliud dicat necesse est, quàm sentiat.
Idē. Siquid est exēpiū deforme posteristradiū, quale libidinis
 uir Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus.
C. Memmius. Ego tametſi uirum ſlagitioſiſſimum exiſtimo
 impune iniuriam accepiſſe, tamen uos hominibus ſcleratiſſi-
 mis ignoſcere, quoniam ciues ſunt, æquo animo paterer.
C. Marius apud Salluſtium. Vbi ſe ſlagitijs dedecoraſſe tur-
 piſſimi uiri, bonorum præmia ereptum eunt.

QVOD IS QVI DOCET DOCTOR,
 aut præceptor, aut magiſter, non regēs, aut rector
 à doctioribus appellari ſolitus ſit,
 Caput LXXXIX.

DOctores qui audiet multa ſcriptorum ueterum, quæ
 purè locuti ſunt, lectione exercitos, ab ijs nunquam
 dici, puto, audiet eos qui docent, regentes aut recto-
 res appellari. Quæ uocabula duo ita nuncino!euerunt, ut ab
 ijs ne magiſtri quidem puerorum temperent. Appellari ue-
 ro audiet eos aut doctores, aut præceptores, aut magiſtros.
 Eius rei mille ſunt apud ſcriptores claſſarios exēpla. Dicat
 igitur. Niſi præceptorem diſcipulus, contraq; diſcipulū præ-
 ceptor amet, fore non credo, ut ab eo erudiatur diſcipulus.
 Uſu uenire ſolet ut aduerſus doctores nati male diſcipuli in-
 grati ſint. ij enim non modo gratiam non reſerre contendunt
 ſed accepti beneficij prorsus immemores ſunt. Aduerſus magi-
 ſtrum diſcipuli pietas multa eſſe debeat.

Magiſter.

M. Furius Bibaculus.

Mirati ſumus unicum magiſtrum,

Summum grammaticum, optimum poetam,

Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,

Nullum difficile expedire nomen.

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Quintilianus. Pyriticam quoq; ut musicam & fabricam dici adhuc dubitant mei præceptores.

Præceptores.

Idem. Vultum præceptoris intueri tam qui audiunt debent, quàm ipse qui dicit.

Idem. Doctoribus id esse curæ uelim, ut teneras adhuc mentes more nutricum mollius alant, & satiari ueluti quodam iucundioris disciplinæ cibo lacteq; patiantur. Hæc autem uocabula apud Quintilianum inuenias omnino creberrima.

Doctores

A. Gellius. Accersebat sæpe nos, quum apud magistros Athenis essemus, in uillas eius urbi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum.

M. Varro. Maiores sunt pueri, hi pusilli magistri, qui expectant nundinas, ut magister dimittat suos.

C. Marius apud Sallustium. Neq; græcas literas didici: parû placebat eas discere, quippe quæ ad uirtutem doctoribus nihil profuerant.

M. Cicero. Num ius ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quànquam plurimi sunt, doctorẽ tamẽ lumeng; desiderât.

Idem. Pueros uerò matres et magistri castigare etiam solent, Nec uerbis solum, sed etiam uerberibus, si quid in domestico luctu hilarius ab his factum est, aut dictû, cõplorare cogunt.

Idem. Quum uero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita uarijs imbuimur erroribus, ut uanitati ueritatis, & opinioni confirmata natura ipsa cedat.

Idem. In quo summus est error istorum magistrorum ad quos liberos nostros committimus.

Idem. Quànquam te Marce fili annum iam audientem Cratippum idq; Athenis, abudare oportet præceptis institutisq;

philosophiæ propter summam & doctoris auctoritatem & urbis, quorum alter te sciētia augere potuit, altera exemplis. Idem. Suscepisti onus præterea graue & Athenarum & Cratippi, ad quos quum tanquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus, inanem redire turpissimum est, dedecorantem & urbis auctoritatem & magistri.

Idem. Vetus illa quidem doctrina eadem uidetur & recte faciendi, & bene dicendi magistra: neq; disiuncti doctores, sed iidem erant uiuendi præceptores atque dicendi.

Idem. Adiungeretur usus frequens, qui omnium magistrorū præcepta superaret.

Idem. Dicebat Isocrates doctor singularis se calcaribus in Ephoro, contra autem in Theopompo frenis uti solere.

Pro eo autem, quæ imperito uulgo regentia dici solet, magisterium dicit Aul. Gellius. Eius uerba sunt: Tūc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui & magisterij successorem.

His accedit, quod scholasticos cum uulgo nolim, discipulos uel auditores appellari uelim.

Medicinæ, Theologiæ, aliarumq; disciplinarū professores appellari doctores ab humanioribus mirarer. Doctor enim officij nomē, actiue fere dicitur. Doctos appellari nihil mirarer.

DOCTVS, INDOCTVS, ERVDITVS, ineruditus, rudis: itemq; uerbū studere, quos casus regant: deq; uerbo docere qua significatione dicatur, Cap. XC.

Latina linguæ docti qui habentur & sunt, ita loqui solent, ut dicant, Philosophiæ doctus est, et philosophiā, & philosophia. De indocto, erudito, ineruditoq; idē sentias, iuris consultus, et iureconsultus, iurisperitus, & ius

peritus, & iure peritus eadem forma dicuntur. Quoniam autem docto rudis contrarius est, nomen hoc genitiuo sæpius adiungi scribimus. Sed etiam cum ablatiuo, particula in, præposita non inusitate coniungitur. Per genitiuum autem dicas elegantius. Addimus uerbum studere quàmuis datiuo hæreat sæpius, accusatiuo quoq; & ablatiuo cum particula in, apponi posse. ut, Qui humanarum rerum indocti non sunt, amicitia magis retinētes sunt. Ei qui grammaticæ rudis est, nullus ad disciplinas reliquas aditus est. Philosophiæ qui studet, hominem se ut nouerit studet, hominem se ut nouerit studet. Ne ergo dicas cum uulgo: doctus est in grammatica, nihil scit in arte oratoria. Sed accedamus ad exempla.

Laberius. Nec Pythagoream dogmam doctus.

Dogmam, præse.

Idem. In lacu Auerno uersorum numerū numero studuimus. Versorum pro uersuum præse.

Titinnius. Ferentinatis populus res græcas studet.

Horatius. Docte sermonis utriusq; linguæ.

Idem. Dulces docta modos, & cytharæ sciens.

Idem. Indoctusq; pilæ, disciue, trochiue quiescit.

Quintilianus. Numerorum quidem notitia non oratori modo, sed cuicunq; primis saltem literis erudito necessaria est.

Aul. Gellius. Græci plusculi, qui in eo conuiuio erant, homines amœni, & nostras quoq; literas haud incuriose docti.

Idē. Anneus Cornutus homo sanè plerāq; alia non indoctus.

Idem. Qui eodem in numero græcas res eruditi erant.

Tyro Tullius. Veteres Romani literas græcas nesciuerunt, & rudes græcæ linguæ fuerunt.

M. Cato. Poeticæ artis honos non erat: si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur.

PROGYMNASMATVM

Sallustius. Literis græcis et latinis doctus.

M. Cicero. Nonne uidetis equitem Romanum hominem acutissimo omnium ingenio: sed minime ceteris artibus eruditum, C. Aculeonem, qui mecum uiuit, semperq; uiuit.

Idem. Sentio neminem esse in oratorum numero habendum, qui non sit omnibus ijs artibus quæ sunt libero dignæ, perpolitus: quibus ipsis si in dicendo non utimur, tamē apparet atq; extat utrum simus earum rudes an didicerimus.

Idem. Ego enim cenſeo, qui eloquentiæ laude ducatur, non esse earum rerum omnino rudem.

Idem. Quam quidem ad rem nos ut uidemur, magnum adiumentum attulimus hominibus nostris, ut non modo græcarum literarum rudes, sed etiam docti aliquantum se arbitrarētur adeptos et ad dicendum, et ad iudicandum.

Idem. Si uelim refellere ex illis locis quos exposuit Antonius hac dicendi exercitatione, in qua Velleius est rudis, unusquisque nostrum uersatus.

Idem. Quem tu adolescentulus perpulisti ignarum legum, hæſitantem in maiorum institutis, rudem in iure ciuili.

Idē. Nihil aliud studet: nisi ut lutulētus sus, cū quo uis uolutari

Idem. Si leges nobis, aut si hominum peritorum responsa cognoscenda sunt, ueremur, ne ea, si ab adolescētia iuri ciuili minus studuerimus, non queamus cognoscere.

Idem. Nemo enim studet eloquentiæ nostrorum hominum, ne si ut in causis atq; in foro eluceat.

Idem. Quo tamen in genere ita multi perfecti homines extiterunt, ut nemo forte studuisse ei scientiæ uehemētius uideatur, qui non quod uoluerit, consecutus sit.

Terentianum illud huic simile non est. Mulieres in eodem mihi uidentur ludo doctæ ad malitiam.

De hoc dicendi genere doctus literis, nihil puto dubitaue-
ris: si uerbo docere iungi ablatiuum noueris. Super ea re M.
Tullij uerba ascribimus. Socratem, inquit, fidibus docuit no-
bilissimus fidicen. Is Conus uocitatus est.

Quod uerbum docere cum indefinito dici possit, exempla
ne desint,

Tibullus. Longa dies homini docuit parere leones.

A. Gellius. Alcibiades Atheniensis quum apud auunculū Pe-
riclem puer artibus & disciplinis liberalibus erudiretur, et
accer si Pericles Antigenidam tibicinem iussisset: ut eum can-
re tibijs, quod honestissimum tum uidebatur, doceret, tradi-
tas sibi tibijs quum ad os adhibuisset inflassetq; , pudefactus
oris deformitate abiecit.

Non fuerit omnino alienum si admoneamus uerbum doce-
re à doctioribus pro eo usurpari, quod monstrare uel ostende-
re uulgo dicitur. ut. Quam me ames tenuiter, tuum istud silē-
tium nimis quam diutinu docet. Tuæ te literæ ualere docēt.
Sallustius. Adherbal legatos Romam miserat, qui Senatum
docerent de cæde fratris ac fortunis suis.

M. Cicero. Qui quum exposuisset, patriam se liberare uelle,
causamq; docuisset: à Rege opulento uir summus facile impe-
trauit, ut grandi pecunia adiuuaretur.

Idem. Docuit enim longa iam nos uita ususq; rerum maxima-
rum, ut quibus rebus animi hominū mouerentur, teneremus.

Idem. Quare, qui aut breuiter aut summis dicunt, docere in-
dicem possunt, commouere non possunt, in quo sunt omnia.

Admonendum te non arbitror, esse imperitam multitudi-
nem solitam ponere uerbum discere, pro eo quod est docere.
solet enim dicere. Præceptor discipulos bene addiscit. Id ex
Gallicæ nostræ linguæ aut pœnuria, aut certe ex uitiosa uulgi

PROGYMNASMATVM

consuetudine loquendi profectum est, qua eodem uocabulo id quod discere & docere significant, dici solet.

QVOD POST ADIECTIVA DIGNVM.

promptum, idoneum, elegantius ponas finitum uerbū cum pronomine qui, quæ, quod, aut ut particula. Caput XCI.

INdigna præceptio illa non est, quæ ab hoc albo non reijciatur. Dignum, idoneum, promptum, & si qua sunt generis huius adiectiua, post se infinitiuum in carmine præcipue nōnunquam habere inueniuntur. In prosa uero oratione cum finito uerbo collocantur sepius, cui præpositum sit pronomen qui, quæ, quod, aut particula ut. Loquentium uulgus cum eo adiungere solent gerundium in dum, præpositione ad præposita. Sed exempla dicimus. Dignus es qui ameris. Promptus es qui commissum tibi negotium conficias. Idoneum te puto, ut hunc geras magistratum.

Plato. Neq; literarum rudes, neq; qui in earum studio semper uersati sunt, idonei putantur, qui rempub. bene administrent.

Propertius. Digna quidē facies, pro qua uel obiret Achilles.

Virgilius. Quod me quum sæpe rogaret,

Dignus Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari.

amari Terentius. Dignam me putas, quam illudas.

Dignus Idem. Aedepol, ne nos sumus mulieres æque omnes inuisæ uir

ut ris propter paucas: quæ oēs faciunt dignæ ut uideantur malo. Idem. Et si ego digna hac contumelia sum maximè: at tu indignus qui faceres tamen.

Dignus q̄ Caluus. Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres, quàm Catonem.

Angel. Politianus. Dignus hoc ipso nimirum, qui iam non in ueteribus modo nostris, sed & in magnis amicis numereris. Idem. Ipse dignus est qui uolitet doctus per ora uirum.

L. Sylla. Si fieri potest ut etiam nunc nostri uobis in mentem ueniat, nosq; magis dignos creditis quibus ciuibus quàm hominibus utamini, quiq; pro uobis potius quàm contra uos pugnemus, neq; nostro neq; maiorum nostrorum merito nobis id continget.

Mar. Brutus. Digni sumus quos habeas tui cōsiliū participes

Idem. Literas tuas legimus simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minimeq; dignas quæ à te nobis mitterentur.

Q. Metellus Numidicus. Eum indignissimum arbitror cui à uiris bonis benedicatur: tum ne idoneum quidem cui à probis maledicatur.

Sallustius. Vix satis apertum os aut lingua prompta uidetur, **Prōptus.** quæ dicta pectore euoluit.

Mar. Cicero. Quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum, hominem prudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur.

Idem. Me ne ergo & Triarium dignos existimas apud quos **Dignos** turpiter loquare? **apd' quos**

Idem. Qui modeste paret, uidetur qui aliquando imperet dignus esse.

Alia quoque hoc genus adiectiua quæ cum infinitiuo con-
strui solent, eiusmodi sunt egregius, bonus, iustus, honestus,
par, paratus, eodem genere dicendi dicere possis.

QVOD IN MALIS REBUS GRAVE

pro magno, & leue pro paruo dicantur: deq; multo

quando pro magno dicatur, **Cap. XCII.**

Græue
Leue.

L Ab ore profecto leui quod hic scribimus ediscas. Hoc autem est. In malis rebus quum domestico sermone magnum aut paruum dicimus, pro hoc leue, pro illo graue dixeris fortasse elegantius: sed certe cum doctis usitatus. Quod idem sentiendum est de aduerbijs grauiter & leuiter, pro multum & parum, ut, Mihi dolet grauiter, quòd ubi sis nesciam. Ex morbo graui reualere te audio. Ex disciplinariâ negligentia grauem sibi fore iacturam imprudens adolescentia non præuidet.

Propertius. Non sic incerto mutantur flamine Syrtes,

Nec folia hyberno tam tremefacta noto,

Quàm cito forminea non constat foedus in ira:

Siue eâ causa grauis, siue ea causa leuis.

Terent. Pueri inter se quàm pro leuibus noxijs iras gerunt?

Idem. Nunquam grauis ob hanc inimicitias caperem.

Idem. Leuia sunt quæ tu pergrauia esse in animû induxti tuû.

Plinius iunior. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus qui à capite diffunditur.

Quintilianus. Onus dedocendi grauius ac prius, quàm docēdi.

Idem. Cicero dixit neq; grauem mortem accidere forti uiro posse, nec immaturam consulari, nec miseram sapienti. Quæ omnia sunt optime dicta.

M. Cicero. Facilius in morbos incidunt adolescentes, grauius ægrotant, tristius curantur.

Idem. Grauius ægrotant ij qui cum leuati morbo uidentur, in eum de integro incidunt.

Idem. Sæpe homines ægri morbo graui, quum æstu febrîq; iactantur, si aquam gelidam biberunt, prius releuari uidentur deinde multo grauius uehementiusq; affliguntur.

Idem. Leuis est consolatio ex morbis aliorum,

Idem. In adeundis periculis consuetudo imitanda medicorum est, qui leuiter ægrotantes, leuiter curant: grauioribus autē morbis periculosas curationes et ancipites adhibere cogūtur. **Idem.** Si constitueris te cuiusdam aduocatum in rem presentē esse uenturum, atque interim grauius ægrotare filius coeperit: non sit contra officium non facere quod dixeris.

Idem. Neq; enim in repub. periculū fuit grauius unquam, nec maius odium.

Idem. Nec uero audiendi sunt qui grauius irascendum inimicis putabunt. In illo, quod Ciceronis est, Vbi libido dominatur, innocentia leue præsidium est, leue alia ratione dictū est. **Leuiter pro parum,** autor idem dixit alia quoq; ratione. **Oppressi,** inquit, iam sumus opinionibus non modo uulgi, uerum etiam hominum leuiter eruditorum.

Illud quoq; accessisse ingratum non sit, uocabulum multū **Multum.**
pro magno tum dici à doctis: quum magnitudo rei aut altitudo non dicitur. ut, Voluptatem multam literæ mihi tuæ attulerunt. Nominis tui multa celebritas est. **p magno.**

Quintilianus. Multo labore, assiduo studio, uaria exercitatione, pluribus experimentis, altissima prudentia, præstantissimo consilio, constat ars dicendi.

Idem. Circa quæ omnia multus hominibus labor est.

Cotta apud Sallust. Multa cura summo imperio inest.

DIUTINVM PRO LONGO, QVVM
tempus significatur, dici non illepide, **Cap. XCIII.**

Quibus diutinum in lectandis oratoribus studium **Diutinū**
fuit: ijs notum est, diutinum pro longo sæpe dici, quū
tempus significatur. Quemadmodū si dicas. Ex quo
tempore amicitia coniuncti sumus, fuit eius diutina felicitas.

P R O G Y M N A S M A T V M

Diutinum laborem perpeſſus ſum. Hominum litibus operam dare coactorum diutina miſeria eſt.

Plato. Somnus diutinus nec corporibus, nec animis, nec rebus deniq; gerendis natura conducit.

Suetonius. Diutino morbo Antiochiæ periit.

Aulus Gellius. Ipſa autē uolumina ex diutino ſitu ſqualebāt.

Idem. Aemylus quoq; Lepidus & Fuluius Flaccus nobili genere ampliſſimisq; honoribus, et ſummo loco in ciuitate præditi, odio inter ſeſe graui et ſimultate diutina conſictati ſunt.

Idem. Pacuius grandi iam ætate & diutino corporis morbo affectus.

Valerius. Quæ potata ſalutari quiete ſopiti diutina uī morbi repente ſunt liberati.

M. Cicero. Tantus ardor animos hominum occupauit deſiderio libertatis odioq; diutinæ ſeruitutis.

F E R I N A M, B U B U L A M, A P R I N A M,
ueruecinam, aliaq; hoc genus, ſine ſubſtantiuo uulga-
tiore ponenda, **Caput XCIII.**

Carnis
ſpēs ſine.
ipſo nomi-
ne dicēda
quafi ſub-
ſtantiuæ.

VT ceruina febribus inimica eſt: ita præceptionem hāc ruſticitati, quā latinæ linguæ quaſi febris aduerſam eſſe ſentiet is, cuius aures incolumi mundaq; latinitate imbutæ ſunt. Vulgus enim ſemidoctum dicere ſolet, emi bo-
uem, porcum, ueruecem (de mutone quantum aberrent, ex eo-
rum, ut ita dicam, uocabularijs diſcere poſſunt) Solet, in quā,
dicere, emi uitulum, uenationem: aliaq; hoc genus ſexcenta,
quum in prandium aut cœnam obſonatos ſe eſſe dicunt. Hi ne
diutius aberrent, illud præcipimus. Primum ab animalium
mutorum nominibus poſſeſſiua in inus autore Priſciano incli-

nantur. Deinde adiectiua quæ sine substantiuis facile intelligi possunt, in genere eo atq; numero in quibus usitatoria eorum substantiua ponerentur, sine ijs substantiuis ueluti substantiua usurpari solent, Vt natalis, oriens, parca, arida. Quia uulgatiora eorum substantiua sunt, dies, sol, dea, terra. Ratione eadem possessiua à nominibus animalium mutorum facta: in genere fœminino ideo usurpari solent: quòd usitatus eorum substantiuum nomen caro est. Vt ferina potius quàm bubula accipiendi sunt amici. Porcina gaudet rusticitas. Dat ferinæ pretium raritas, Aueruecina id copia nimis ampla adimit.

Virgilius. Implentur ueteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.

Titinnius. Craticula, cerebellum, lactis, agnina.

Plautus. Hec sunt uentris stabilimenta, pane & asfa hubula.

Pane ibi neutri generis ē. Ad hoc bubula nō bouina dici solet.

Idem. Venio ad macellum, rogito pisces: indicant caros, agnina, caram: caram bubulam, uitulinam, cetum, porcina, carra omnia.

Cornel. Celsus. Pleriq; qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt.

Idem. Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est, grauisima bubula. Pro suina suilla per diminutionē dicitur.

Eius autem generis illa uocabula sint. Aprina, ceruina, leporina, uulpina, canina, caprina, taurina, porcina, ouina, leonina, anserina, passerina, aquilina, mustellina, aliq; generis eiusdem.

Sallustium unum inuenio cum huiusmodi uocabulis carnem adiunxisse.

Getulis, inquit, cibus erat caro ferina. Itemq; Numida plerunq; lacte & ferina carne uestebantur.

PROGYMNASMATVM
VOCABVLA GENVS ET ORDO IN
qua significatione à doctis dicantur, itemq; uersus quā
do usitatius quā carmen dicatur, Cap. XCv.

Purima sunt à semidocto uulgo prope semper usurpa-
ta, quorum loco qui in literis politiores sunt, alia dicū-
Eius generis illa sunt, modus uel species, status, carmē.
Diceret enim uulgus: iniustitiæ duo modi sunt. Ille est de statu
honesto. Pulchrum est hoc Virgilij carmen. etiam si de uersu
uno loqueretur. At qui lingue exercitatoris politionisq; sunt
eos ita dicturos putes. Iniustitiæ duo genera sunt. Ordinis ho-
mo est honesti. Pulcher est hic Vergilij uersus. Carmen quod
à canendo factum est de aliquo toto opere dicatur melius. Di-
cas igitur. Nullum est laboris genus, quod causa tua defugiā.
Ordinis nostri homines patronum te literarum admirantur.
De te uersum illum Virgilij iure dixerim. Semper honos no-
menq; tuum laudesq; manebunt.
Suetonius. Nec ullo spectaculi genere communior aut remis-
sior erat.

Plinius Iunior. Meruit ut à C. Musonio ex omnibus omnium
ordinum affectatoribus gener assumeretur.

Idem. Proxime frequenti auditorio inter se coram multis or-
dinis nostri clare iocabantur, intraui, conticuerunt.

Quintilianus. Isocratis præstantissimi discipuli fuerunt in om-
ni studiorum genere.

Idem. Est in hac quoq; parte Lucilij præceptum, quod quia
pluribus explicatur uersibus, si quis parum credat, apud ip-
sum in nono requirat.

Idem. Præcipue quidem apud Ciceronem, frequenter tamen
apud Asinium etiam & ceteros qui sunt proximi, uidemus

Ennij,

Genus
Ordo

Versus,

Ennij, Accij, Pacuij, Lucilij, Terentij, Cæcilij, & aliorum
inferi uersus.

Idem. Versus quoq; Saliorum habent carmen, id est, cantum.

Idem tamen alibi ait: saliorum carmina uix sacerdotibus su-
is satis intellecta.

Idem. Facilius uersus ediscimus quàm prosam orationem.

A. Gellius. Proletariorum ordo honestior aliquanto & re et
nómine quàm capite censorum fuit.

Idem. In uestibulo ædium palatarum omnis fere ordinum
multitudo opperientes salutationem Cæsaris, constiterant.

M. Cicero. Meus autem est familiarissimus, sic prorsus ut no-
stri ordinis obseruet neminem diligentius.

Idem. Genere nouo sum literarum ad te usus, ut intelligeres
non uulgarem esse commendationem.

Idem. Id agendum etiam est, ut ne ea facere uideamur irati,
sed ut ad urendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi
rarò inuitiq; ueniamus.

Idem. In primis autem constituendum est quos nos & quales
esse uelimus, & in quo genere uitæ.

Idem. Ad hanc autem rationem, quoniam maximam uim na-
tura habet, fortuna proximam, utriusq; omnino ratio habenda
est in deligendo genere uitæ, sed naturæ magis. Multo enī
& firmitior est & constantior.

Idem. Commutato autem genere uitæ, omni ratione curandū
est, ut id bono consilio fecisse uideamur. Proximis his tribus
exemplis uitæ genus intelligere possis, eam quæ uacatio uul-
go dici solet. In hisq; pro modo rationem dictam putes, quòd
infrequens non est.

Idē. C. Cæsar in ore semper græcos uersus Euripidis de Phœ-
nissis habebat.

Idem. Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aureis notadis generibus poetarū et cōsuetudine legēdi

Idem. Tum Pythius, ut argentarius qui esset apud omnes ordines graciosus, piscatores ad se conuocauit.

Idē. Retulit ad senatum de illo ipso, quòd in eum ordinem cōsul tam grauitur in concione esset inuectus.

Idem. Vt nobis non satisfaciat ipse Demosthenes: qui quamquam unus eminet inter omnes, in omni genere dicendi, tamē non semper implet aureis meas.

Idem. Nam quocunq; te animo & cogitatione conuerteris, p multos excellentes in quocunq; genere uidebis, non mediocriū artium, sed prope maximarum.

Id genus, hoc genus, quod genus, pro eo quod est eiusmodi, huiusmodi, cuiusmodi, tanquam si uox una esset non inflexa p miscue in omni casu autorum plurimi, M. tamen Cicero eius generis, huius generis, cuius generis, dicere solet. Exēpla ex multis pauca ascribimus.

M. Cicero. Horum etati successit Isocrates, qui prater ceteros eiusdem generis laudatur semper à nobis.

Idem. Huius generis plenus Næuius est.

Idē. Et itē de cæteris rebus eiusdē generis. Sed ad propositū.

Idem. Ipse Aristoteles quum florere Isocratem nobilitate discipulorum uideret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutauit repente totam formam prope disciplinæ suæ, uersumq; quēdam Philoctetæ paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum barbari loquantur: hic autem, quū Isocratem pateretur dicere.

Idem de Demosthene. Quinetiam, ut memoriæ proditum est

coniectis in os calculis summa uoce uersus multos uno spiritu pronunciare consuecebat.

Idem. Etenim si constat inter doctos hominem ignarum astrologiæ, ornatissimis atq; optimis uersibus Arati de cœlo stellisq; dixisse, si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimū Nicandrum Colophonium poetica quadam facultate non rustica scripsisse præclare: quid est quur non orator de rebus his eloquentissime dicat, quas ad certam causam tempusq; cognorit.

RELIQVVM AVT RELIQUIAS DICI usitatius quàm residuum, Caput XCVI.

IN multis quæ reliqua sunt, illud quoq; dicendum est. Quæ Reliquū.
forma ab ambigendo ambiguus, ab indigēdo indigus pro Reliquia
indiguo, ab occidendo occiduus, ab in & nocendo innocuus, ab assidendo assiduus, aliq; hoc genus sexcenta, pro ambigente, indigente, occidente, innocente, & assidente: eadem pæpe dicitur à residendo residuus pro residente. Quo fit ut à doctioribus raro dicatur in significatione ea quæ ne uulgo quidem ignota est. Quum enim restare quid aut superesse uulgo dicendum est: id residuum esse dicere solet. Reliquum aut reliquas docti usitatius dicunt, ut, Amicitiam si negligis: quid reliquū in humanis rebus esse putas, quo tu oblectari possis? Literis tuis cum responderim, reliquum est ut meam tibi uoluntatem aperiam. Nullæ sunt hostium reliquiæ.

Virgil. Troas reliquias Danaum atq; immitis Achilli.

A. Gell. Ne reliquum mercedis daret capit consilium.

Sallustius. Parte consumptæ reliqua cadauerum ad diuturnitatem usus fallerent.

PROGYMNASMATVM

Cato apud sallust. Capta urbe nihil reliqui sit uictis.

M. Cato. Mēse Octobri facimus, Nouembris reliquus erat.

Nouembris pro Nouember prisce dictum est.

M. Cicero. Reliquas uero partes dici tu consumebas his delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas.

Idem. Vt Apelles Veneris caput & summa pectoris politissimā arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt.

Idem. Mea quidem, ut ad te saepius scripsi, haec sententia est: Qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore.

Idem. Consuetudo exercitatioq; capienda, ut boni ratiocinatores officiorum esse possimus: & addendo deducendoq; uidere quae reliqui summa fiat.

In hac autē significatione dici residuū aliquādo attēdimus.

esiduū Cn. Plancus. Cupio, mehercle, nullā residuā sollicitudinē eē.

IVRE QVAM IVSTE DICI ELEGANTIVS, Caput XCVII.

re: **M**ulta sunt in sermone uulgi quae iure neges mutari, nisi ornatorum in dicendo uirorum autoritate persuasus sis. Quale est aduerbium iuste: cuius loco non inuenire dici inuenias usitatus. Non enim raro sit ut casus latinus aduerbij significatum habeat. Vt si dicas uoluntate feci & ultro feci, idem prope significas. Quae causa est ut putem luci, uesperis, tempori, ruri, aduerbia nunc credita, fuisse prisca latinorum lingua casus ablatiui. Omnium enim nominum cuiusuis inclinamenti, nisi primi, datiuus & ablatiuus eadem uoce dicebantur. Id quod in numero plurali adhuc retinemus

etiam in prima inflexione. Ideoq; alias contendimus furi & mendaci sine diphthongo ei in syllaba postrema sexti casus esse. Ex hac aduerbij & casus ablatiui affinitate factum est mane. Lanobini enim, ut Macrobius ait, mane pro bono dicunt, sicut apud nos quoq; contrarium est immane, ut immanis belua & immane facinus. Ab optione igitur boni ominis mane dictum est. Omnium enim rerum initia Romani optabant auspiciatiora. Mane autem in ablatiuo ut mare dicebatur. M. Varro. Ab Erythro mare orti.

Mane

Idem. In mare aquam frigidam oriri.

Plautus. Hec illic est pugnata pugna usq; à mane ad uesperū.

Idem. A mane ad noctem usq; in foro ego diem locare argentū nemini numum queo. Ideoq; mane ablatius erat, nisi dictum putas ut facile. Nec ignoramus in uulgatis M. Varronis com-
dicibus, uerba illa inueniri scripta. Diei principium mane, & tum manat dies ab oriente, nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum. Ad cuiusmodi religionem Græci cum lumen affertur, φῶς ἀνατόμῃ. Verū analogia ut mane dicatur expostulat. Sed ad rei nostræ exempla ueniamus. Amicitiam nostrā iure incusare non queas. De silentio tuo iure queri mihi uideor. Ad me nisi scribas, negligentiam tuā iure reprehēdero. M. Cicero. Quis enim non iure beatam L. Crassi mortem illā quæ est à multis sæpe defleta, dixerit, quum horum ipsorum, qui tū cū illo postremo fere collocuti sunt, euctū recordatur?

Idem. Tales enim nos esse putamus, ut iure laudemur.

Idem. Quod forsitan aliquis iure irriserit.

Idem. Sermonem eo debemus uti, qui notus est nobis, ne, ut quidam græca uerba inculcantes, iure optimo irrideamur.

Idem. Vt latinè loquamur, non solum uidendum est, ut et uerba efferramus ea quæ nemo iure reprehendat, & ea sic & ca

PROGYMNASMATVM

fibus & temporibus, & genere, & numero conseruemus: ut nequid perturbatum aut discrepans, aut preposterum sit, sed etiam lingua & spiritus & uocis sonus esset ipse moderandus.

Idem. Quod in rebus honestis & cognitione dignis operæ ciuicæ; ponetur, id iure laudabitur.

Idem. Quàmuis enim Themistocles iure laudetur, & sit eius nomen quàm Solonis illustrius.

Idem. Quibus de causis quis nunc iure miretur, ex omni memoria ætatum, temporum, ciuitatum, tam exiguum oratoris numerum inueniri.

Idem. Si eum pateretur in exercitu remanere, secundo eum obligaret militiæ sacramento: quia priore amisso, iure pugnare cum hostibus non poterat.

Idem. L. Opimij causam defendebat apud populum audiente me C. Carbo. Nihil de G. Grachi nece negabat: sed id iure pro salute patriæ factum esse dicebat: ut eidem Carboni tribuno plebis alia tamen mente Rempub. capeffenti P. Africanus de C. Graccho interroganti responderat, iure cæsum uideri. Iure autem omnia defenduntur, quæ sunt eius generis ut aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut prudentia aut casu facta esse uideantur.

Idem. Tyberius enim Gracchus Publij filius tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Romanarum manebit.

Eius filij nec uiui probabantur, & mortui nomen optinent iure cæforum.

Idem. Quod si unquam populo Romano concessum esset, ut iure concitatus uideretur, id quod docebam sæpe esse concessum nullam illa causa iustiore fuisse.

Iniuste autem iniuria, aut per iniuriam dicere possis.

IUSIVRANDVM AVT SACRAMEN-
tum non iuramentum latine dici. Itemq; potionem dici
usitatus quàm potum, Cap. XC VIII.

Illa quoq; duo in ore vulgi sunt vulgatiore, iuramentum
& potus. Iusiurandum uero non iuramentũ: & potio se
pe, raro admodum potus à doctioribus usurpari solent.

Huic rei maiorem exemplis fidem acquirimus.

Ennius. O fides alma apta pennis, & iusiurandum Iouis.

Iusiuradũ

Plautus. Arbitratu tuo iusiurandum dabo.

Suetonius de Tyberio. Excogitauerat autẽ inter genera cru-
ciatus, etiam ut larga meri potione per fallaciam oneratos,
repente ueretris deligatis, fidicularum simul urinaq; tormẽ
to distenderet.

Potio.

Idem de Claudio. Libertos diuites & senes olim adoptionis,
mox dominationis suæ fautores atq; rectores, ueneno partim
cibis, partim potionibus indito intercepti.

Idẽ. Sedata siti aquæ gelidæ potione pugiones duos arripuit.

Idem. Vnum, ueneno manu sua porrecto in aquæ frigidæ po-
tione, quam is affectus febre poposcerat.

Idem. Quis re admodum exhilaratus quadragenos aureos co-
mitibus diuisit, iusq; iurandum & cautionẽ exegit è singulis:
Cor. Celsus. Ex labore sudati frigida potio pnciosissima est.
Quintilianus. Nobis adolescentibus seniores in agendo facti
præcipere solebant ne unquam iusiurandum deferremus.

M. Cicero. Nullum enim uinculum ad astringendam fidem ita
reiurando maiores arctius esse uoluerunt.

Idem. Qui iusiurandum uiolat, is fidem uiolat, quam Capito-
lio uicinam Ioui opt. max, ut in Catonis oratione est, maiores
nostri esse uoluerunt.

PROGYMNASMATVM

Idem. Censores nulla de re diligentius quàm de iureiurando iudicabant.

Idē. Magna uoce iurauit uerissimū pulcherrimūq; iusiurādū.

Idem. Quādiu iureiurando hostiū teneretur, nō esse senatorē.

Idem. Iusiurandum conseruandum putabat.

Idem. Quid est igitur, dixerit quis, in iureiurando? Num timentus Iouem?

Idem. Hoc ipsum uidetur honestum, conseruandi iurisiurandī causa ad cruciatum reuertisse.

Idem. Hæc quidem ratio non magis contra Regulum, quàm contra omne iusiurandum ualet. Sed in iureiurando, non quī metus, sed quæ uis sit, debet intelligi. Est enim iusiurandum affirmatio religiosa.

Idē. Est etiā ius bellicū, fidesq; iureiurādi sepe hosti seruāda.

Idem. Epicurus negat tenuissimo uictu, id est, cōtemptissimis escis & potionibus minorem uoluptatem percipi, quàm rebus exquisitissimis ad epulandum.

Idem. Quid quòd ne mente quidem recte uti possimus multo cibo & potione completi?

Potum autem latinè dici non negamus: rarū esse fatemur. Suetonius de Sergio Galba. In iure dicendo quum de proprietate iumentī quæreretur, leuibus utrinq; argumentis & testibus, ideoq; difficili coniectura ueritatis, ita decreuit, ut ad lacum ubi adaquari solebat, duceretur capite inuoluto, atq; ibidem reuelato, eius esset ad quem spōte se à potu recepisset. Sallustius. Cibus potusq; illis aduersus famem atq; sitim, non libidini neq; luxuriæ erat.

Inde agnoscas quàm friuola illa sit truiualium differentia, quæ potum sanorum esse, potionem ægrorum præcipit.

Sacramentum appellari iusiurādūue id quod imperatori

præstari solet attendimus: corrupto uocabulo nostris sarmē
tum uulgo dicitur.

Suetonius de C. Iulio Cæsare. Sæxit nequis ciuis maior annis
uiginti minorue decem, qui sacramento non teneretur, plus
triennio continuo Italia abeset:

M. Cicero. Quum amore pugnandi in exercitu remansisset,
Cato ad Pompiliū scripsit: ut si eum pateretur in exercitu
remanere, secundo eum obligaret militiæ sacramento: quia
priore amisso, iure pugnare cum hostibus non poterat.

Idem. Agerent enim tecum lege primum Pythagoræ omnes,
atq; Democritici, ceteriq; in suo genere Physici, * uince- * Vindicta
rentq; ornati in dicendo & graues, quibuscum tibi iusto sa-
cramento contendere non liceret. carent

ALIQUOT DICI ELEGANTIVS, QVAM
quod uulgo dici solet, nescio quot, Caput XCIX.

Aliquot in arte dicendi artifices primarij, immo fere Aliquot.
omnes id obseruant, ut ubi semidoctum uulgus dicit
nescio quot, ipsi aliquot usurpent. ut, Aliquot abs te
recepti literas amicitiae nostrae planè refertas. Inuidorum ali
quot felicitate tua discruciantur. Domus aliquot incendio cre
matae sunt.

Virgil. Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas.

Terentius. Cupio aliquot parare amicos beneficio meo:

Idem. Aliquot mihi amicos aduocabo.

Idem. Aliquot me adierunt, ex te auditum qui aiebant, hodie
filiam meam nubere gnato tuo.

Idem. Dijs pol habeo gratias, q̄ in pariundo aliquot affue
runt libere.

Idem. Heri aliquot adolescentuli coijmus in Pyreo, in hanc

PROGYMNASMATVM

dilem ut de symbolis essemus.

Ang. Polit. Quæ aliquot abhinc annos exposuimus.

Suetonius. Aliquot ante annos L. Saturnini seditiosum tribunatum senatus coercuerat.

Aul. Gellius. Quam rem et alij et hic quidem poeta locis aliquot demonstrat.

Idem. Quumq; aliquot eorum qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grammaticum legisse se diceret.

M. Varro. Aliquot uerborum antiquorum graecorum perinde atq; essent propria nostra, reddidit causas falsas.

M. Cicero. Accepi à te aliquot epistolas uno tempore: quas tu diuersis temporibus dederas.

Aliquos non aliquot Quintilianus dicit. M. inquit, Tullius non dubitauit aliquos suos libros iam editos, alijs postea scriptis ipse damnare.

SVPERIVS, POSTERIVS, ET PROXIMUM
quid habeant significatus, Caput C:

Superius.
Posterius
Proximũ

Proxima autorum non uulgarium aduocatio te, puto, docebit, superius pro præcedenti aut præterito, aut quod Ciceronem reformidasse aiunt, nouissimo, posterius uero aut (quod sæpius est) proximum, pro sequenti aut futuro aut secundo non rarèter usurpari. ut, Superiores tuæ literæ amicitiae nostræ testes sunt. Superioribus his diebus quod hic nouitatis fuerit, proximis literis meis cognosces. Anno proximo te, ut spero, uisurus sum.

A. Gellius. Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufidiam dissuasit, in Demadem contulit.

Idem. Populum autem Ro. ita uti Varro dixit, dies singulos

enumerare à media nocte usq; ad mediam proximam.

Val. Maximus. Proximus à Libero patre intemperatiae gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.

Idem. Proximum somnium et si paulo est longius, propter nimitiam tamen evidentiam ne omittatur impetrat.

M. Cicero. Superioribus literis beneuolentia magis adductus, quam quòd res ita postularet, sui longior.

Idem. Abs te superioribus quoq; literis petiui ne mihi tempus prorogetur.

Idem. Nisidem igitur de rebus etiam atq; etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum.

Idem. Me & superiores literae tuae admodum delectarunt.

Idem. Ea quae essent, dictum est libro superiore.

Idem. Quemadmodum officia ducerentur ab honestate Marce fili, atq; ab omni genere uirtutis, satis explicatum arbitror libro superiore.

Idem. Quam finis duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per uim: quumq; illud sit proprium hominis hoc beluarum: confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore.

Idem. Fertur de Sileno fabella quaedam: qui quum à Mida captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur: docuisse Regem non nasci homini longe optimum esse, proximum autem quam primum mori.

Idem. Prima societas in ipso est coniugio, proxima in liberis, deinde una domus, omnia communia.

Ad hoc adicio proximum pro superiore non prorsus infrequenter dici.

Quintil. Proximo libro de tropis dictum est.

Mar. Cicero. Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis quas à te proxime accepi.

Posterior.

PROGYMNASMATVM

Idem. His proximis nonis tu non affuisti.

Proximum & superius nonnunquam simul dicuntur.

A. Gel. Quem librum legimus biduo proximo superiore.

M. Cicero. Quē pximis superioribus diebus acerrimē oppugnasse tulissem. Hec autē utriusq; collocatio uñ habet maiorē.

Præterea superior & inferior, ut id accedat, non inuenuste tñ dici solent, quum comparationis excessus quidam est. Illud enim: Cicero C. Cæsare fuit eloquentior, non parum dicas ele-

Superior ganter: C. Cæsare M. Cicero fuit eloquētia superior, uel M.

Inferior. Cicerone C. Cæsar eloquentia fuit inferior.

M. Cicero. Habes enim neminē honoris gradu superiore.

Idem. Idem fecit Timotheus Cononis filius, qui cum belli laude non inferior fuisset quam pater, ad eam laudem, doctrinæ & ingenij gloriam adiecit.

Idem. Philippum quidem Macedonum regem rebus gestis et gloria superatum à filio, facilitate & humanitate uideo superiorem fuisse.

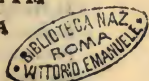
FINIS CENTVRIÆ SECVNDÆ.

199
FRANCISCI

SYLVII AMBIANATIS PROGYM

NASMATVM, CENTVRIA

TERTIA,

QVVM GENERALIS SERMO EST,

utamur tum eleganter uerbo impersonali pas-
siuæ uocis, Caput I.

OBSERVATVR plerunq; ut quum genera Imperson-
lis sermo est, hoc est, ad omnes aut ad multos ge- nalia pas-
neris eiusdem relatus est, impersonali uerbo pas- siuæ uocis
siuæ uocis utamur. ut, Cum amicis iucunde mul-
tum uiuitur, id est, quicumq; cum amicis uiuunt, aut ex his
multi, multum iucunde uiuunt, Nobilitati in iuste multa com-
mittenti non occurritur. De rebus gestis principum uere sa-
tis non scribitur.

Lucretius. O miseras hominum mentes, o pectora ceca,

Qualibus in tenebris uitæ, quantisq; periclis

Degitur hoc æui?

Persius. Velle suum cuiq; est, nec uoto uiuitur uno.

Martialis. Non bene, crede mihi, seruo seruitur iniquo.

Virgilius. Vndiq; totis vsque adeo turbatur agris.

Idem. Conueniunt, stratoq; super discumbitur ostro.

Horatius. Viuitur paruo bene, cui paternum

Splendet in mensa tenui salinum.

Plautus. Mala fama facile nubitur, dum dōs sit.

Idem. Perinde ut bene uiuitur, diu uiuitur.

P R O G Y M N A S M A T V M

Idem. Verecundari neminem apud mensam decet, ubi de diuinis atq; humanis cernitur.

Terentius. Quid agitur? statur.

D. Hieronymus. Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus credatur.

Plinius. Hercule in hac artium sola euenit, ut cuicumq; medicum se profitenti statim credatur, quum sit periculum in nullo mendacio maius.

Quintilianus. Cito scribendo non fit ut bene scribatur: sed bene scribendo fit ut cito.

Idem. Mithridati duas & uiginti linguas, quot nationibus imperauit, traditur notas fuisse.

Aulus Gellius. Anates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uisitare.

His duobus exemplis attende post huiusmodi impersonale uerbum, quod absolute fere dicitur, uerbum inde finitum collocari posse, quod ante se habeat accusatiuum.

Idem. Super ætate Homeri atq; Hesiodi non consentitur.

M. Brutus. Scribitur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam conuenisse.

Valerius Maximus. Quid enim prodest foris esse strenuum, si domi male uiuitur?

M. Cicero. Suscipienda quidem bella sunt ob eam causam, ut sine iniuria in pace uiuatur.

Idē. Referri enim decet ad ea quæ proposui in principio fundamenta iustitiæ: primum, ut necui noceatur: deinde, ut communi utilitati seruiatur.

Idem. Virtuti sudorem mortales anteposuerunt: longa autem est & ardua uia ipsa & aspera primum, ubi in cacumen uentum est, facilis est quæ dura exiit.

Idem. Huius ignoratione non modo in uita, sed sapissimè & in poematis & in oratione peccatur.

Idem. Quoniam autem uiuitur non cum perfectis hominibus planeq; sapientibus, sed cum his in quibus non præclare agitur, sed sunt simulacra uirtutis, etiam hoc intelligendum puto, neminem omnino esse negligendum in quo aliqua significatio uirtutis appareat.

Idem. Ego ad urbem accessi pridie Nonas Ianuarias. Obuiam mihi sic proditum est, ut nihil fieri potuerit honoratius.

Idem. Occurritur autem nobis, & quidē à doctis et eruditis.

Idem. Quum placuisset idem cæteris, in syluam uenitur, & ibi magna cum audiendi expectatione confidetur.

Idem. Inuidetur enim contmodis hominum ipsorum, studijs autem certe moderatis fauetur.

Idem. Inuidetur autem præstanti florentiq; fortunæ.

Idem. Sed etiam superioribus inuidetur sæpe uehementer, & eo magis si intolerantius se iactant, & æquabilitatē iuris præstantia dignitatis aut fortunæ suæ transeunt.

Nonnunquam tamen inuenias pòsitum hoc genus uerbū, ubi generalis sermo non sit, sed hoc rarius est, ut, A me amatur. Id proprie dictum esse negarem, nisi ab exercitis latinæ linguae ducibus dictum scirem.

M. Cicero. Nihil est à me inferuitum temporis causa.

Idem. Non potuit accuratius agi, nec prudentius, quam actū est à te cum Curione de supplicatione.

QVVM GENERALIS SERMO EST, VTI
possis non inuenisse uerbo modi coniunctiui personæ
secundæ, numeri singularis, Caput II.

Secunda
singularis
propositibus.

Generalis sermo item si erit: hoc genere orationem uenustes. Verbum modi subiunctiui personæ secundæ numeri singularis colloces, ut, *Haec est amicitiae suauitas, ut ea suauius nihil excogitare queas: id est, nullus, quicumque sit, queat. Qui in pericula euntem comitetur, uix hominem inuenias. Quo breuiore compendio ad egestatis tenuitatem deuenias: quam quum nihil conquirendo multa deperdas?* Plato. *Tamdiu discendum est, ut ait Solon, quamdiu uiuas: neque speres senectutem ipsam tibi mentem daturam.* Virgilius. *Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes.* Terentius. *Ad eon homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse.*

Idem. Sine inuidia laudem inuenias et amicos pares.
Idem. Istuc est sapere, qui ubicumque opus sit, animum possis flectere.
Idem. Perpol quam paucos reperias meretricibus fideles euenire amatores.

Quintilianus. Quo constant miracula illa Pilariorum et Ventilariorum: ut ea quæ emiserint, ultro uenire in manus credas, et quæ iubentur decurrere.

Idem. Nocet etiam diu pugnare in his quæ obtinere non possis.
Valer. Maximus. Neque uirtus haustum sui cum aliquo personarum discrimine largum malignumue præbet: sed omnibus æqualiter exposita, quid cupiditatis potius quam quid dignitatis attuleris æstimat: inque captu bonorum suorum tibi ipsi pondus examinandum relinquit, ut quantum subire animo sustinueris, tantum tecum auferas.

Sallustius. Priusquam incipias consulto: et ubi mature consulueris, factum opus est.

M. Cato. Vita humana prope uti ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. Ita
homines

homines exercendo uidemus conteri: si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit quàm exercitatio.

M. Cicero. In omnibus negotijs priusquam aliquid aggrediar, adhibenda est preparatio diligens.

Idē. Iniurias fortunæ quas ferre nequeas, defugiēdo relinqs.

Idem. Neq; naturæ attinet repugnare, nec quicquam sequi qd̄ assequi nequeas.

Idē. Quod affirmatiue quasi deo teste promiseris, id tenēdū ē.

Idem. Homines enim imperiti facilius quod stultē dixeris reprehendere, quàm quod sapienter tacueris, laudare possunt.

Ex hoc dicēdi genere Ciceronianū illud oīno nō est. Lege orationes Gracchi, patronū ærarij esse dices. Quale rariū ē.

QVOD ITEM IN SERMONE GENERA
li infinitiuus cū uerbo esse aut licere dicatur. Cap. III.

A Pud M. Tullium legere licet infinitiuum cum uerbo Infinitiuus cū est
aut licet.
licere, ut apud A. Gellium cum uerbo esse, tum diciquum sermo generalis est, ut, Audire licet quàm fre
guens sim laudum tuarum buccinator. Animaduertere est
quanta ex re literaria quæri possit utilitas. Quàm sit hæc æn
ris intemperies uehemens, sentire est.

Aul. Gellius. Multos uidere est pecuniæ cupidos.

Idem. Animaduertere est plerāq; uerborum latinorum ex ea significatione in qua nata sunt, decessisse.

Idem. Animaduertere est in tota ista Catonis oratione omnia disciplinarum rethoricarum, arma atq; subsidia mota esse.

M. Cicero. Videre etiam licet plerosq; non tam natura liberales, quàm quadam gloria inductos, ut benefici uideantur, facere multa: quæ uidentur magis proficisci ab ostentatione quàm à uoluntate,

Idem. Licet hoc uidere in reliquis sensibus, unguentis minus diu nos delectari, summa & acerrima suauitate conditis, quā his moderatis.

QVOD A VERBIS DEPONENTIBVS

*aut communibus nō fiant impersonalia uocis passivæ,
quorum loco in sermone generali persona ter-
tia numeri pluralis usurpanda sit,*

Caput IIII.

EXperiuntur lectione multa attentāq; , quo genere dicendum sit ornatius. Quale hoc est. Loquentium uul-
gus in sermone generali personam tertiam numeri plu-
ralis uerbi neutri, aut actiui absolute positi sine ullo supposito dicunt sæpiusculè. Dicunt enim: coenant, prædent, ludunt, amant, aliaq; hoc genus sexcenta. Ea autem fiant impersonalia uerbo uocis patientis lepidius. Vt, coenatur, prandetur, luditur, amatur. Sed quoniam à uerbis in or exeuntibus uerba huiusmodi impersonalia inclinari posse, negat scite Priscianus: ideo personæ tertiæ numeri pluralis uerborū in or exeuntium, qualia sunt deponentia aut communia, sine ullo supposito uim habent uerbi impersonalis passivæ uocis, tum quā sermo generalis est. ut, Tantam esse amicitiam nostram admittuntur. Aucupantur male principum amicitias: earum enim utilitas non uirtus origo est. Aetatis huius mos ille parum probatus est. A suis abstinent, alienis utuntur.

Virgil. Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur.

Plin. Iunior. Ita uulgo ex moribus hominis loquebatur.

Plinius. Frontemq; domini plus prodesse quā occipitium, non mentiuntur.

M. Cicero. Maximeq; admirantur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quoquo uiro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitrantur.

Idem. Quia deos nocere non putant, his exceptis, homines hominibus plurimum obesse uel prodesse arbitrantur.

Idem. Itaq; uulgo loquuntur sese in beneficijs mores hominū non fortunam sequi.

Idem. Reos autem appello, non eos modo qui arguuntur, sed omnes quorum de re disceptatur: sic enim olim loquebantur.

Idem. Ita enim loquebantur, qui est omnibus princeps, non omnibus princeps.

Idem. Quæ est autem tanta peruersitas, ut inuentis frugibus glande uescantur?

Idem. Veientem quidem agrum & Capenatem metiuntur.

Est tamen ubi à deponenti uerbo impersonale fiat.

Quintilianus. Cultus concessus atq; magnificus addit hominibus, ut græco uersu testatum est, auctoritatem: at muliebris & Testatū ē.
luxoriosus detegit mentem. Hoc autem rarum omnino est.

Vbi uero ea persona tertia numeri pluralis uocis actiue sine supposito ponatur, scriptorum grauis auctoritatis exempla non desunt: quum eorum significatus hominum generi est genuinus. sed hoc itidem rarum est, nisi in paucis: qualis sunt ferunt, aiunt, dicunt.

Virgilius. Urbem quam dicunt Romam, Melibœe putauit Stultus ego huic nostræ similem. Dicunt.

Plinius Iunior. Ferunt Xerxem, quum immensum exercitiū oculis obijisset, illachrymasse, quod tot millibus tam breuis immineret occasus.

M. Cicero. Et Xenophontis uoce Musas quasi locutas ferūt.

PROGYMNASMATVM
QVOD CVM IMPERSONALI VERBO
actiuæ uocis indefinitum impersonalis passiue uocis aut
passiui uerbi collocari debeat. Caput V.

impero-
nali iūga
tur imper
sonale

ID etiam tradi oportet, quod obseruari sæpe attendimus.
Id autem est. Quum post uerbum impersonale uocis acti
uæ domestico sermone postponitur uerbum modi indefinē
ti: hoc esse uerbi impersonalis passiue terminationis, aut uer
bi passiui, elegantius sit. ut, Quanta sit amicitia nostræ ma
gnitudo, credi non potest. Amicorum negotia perinde ut sua
curari oportet. Ab eo qui habitus amicus est negligi, ineffi
ciosum esse dici solet. Plutarchus. Ad honesta studia monitis
ac rationibus, nō plagis ac uerberibus adduci puerū oportet.
Plato. Scientia non multitudine iudicari oportet id quod re
cte iudicandum est.

Idem. Fieri non potest ut diuitijs quisquam simul & probi
tate præstet.

Terentius. Hanc oportet in cruciatum abripi.

Idem. Iam sciri potest.

Idem. Non hercle uerbis Parmeno dici potest tantum quàm
re ipsa nauigatio incommodum est.

Quintilianus. Pueriles annos onerari non oportet.

Idē. Vix dici potest q̄to libētius imitemur eos q̄bus fauemus.

Idem. Neq; adeo ieiunam & pauperem natura eloquentiam
fecit, ut una de re bene dici, nisi semel non possit.

Idem. Quæri solet, an etiam si discenda sint hæc, eodem tem
pore tradi omnia & percipi possint.

Idem. Ut monilibus et margaritis ac ueste longa, quæ sunt or
namenta foeminarum, deformentur uiri: ita nec habitus triū
phalis, quo nihil excogitari potest augustius, foeminas deceat

A. Gel. In ijs autem dijs quos placari oportet, uti mala à nobis uel à frugib. natis amoueantur, * Aueruncus quoq; ha- * Arun-
beatur, & Robigus. gus.

Idē. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, queri solet.

Idem. Queri solitum est in philosophorum disputationibus an semper inq; omnibus iussis patri parendum sit.

M. Cicero. Vti qui purpuram uolunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: sic literis talibusq; doctrinis ante excoli animos & ad sapientiam concipiendam imbui ac præparari decet.

Idē. Negat Epicurus iucunde posse uiui, nisi cū uirtute uiuatur.

Idem. Naturæ obfisti nullo modo posse.

Idem. Dici nihil potest uerius.

Idem. Premit enim atq; instat, nec resisti potest.

Idem. Videndumq; hoc loco est, ne quos nos ob benefacta diligimus, eorum laudem atq; gloriam, cui maxime inuideri solet: nimis efferre uideamur.

Idem. Horæ quidem cedunt & dies, menses & anni, nec præteritū tēpus unquā reuertitur, nec quid sequatur, sciri potest.

VERBA IUBERE ET IMPERARE CVM
passiuis indefinitis, quàm cum actiuis coniungi sæpius,

Caput VI.

ILLud quoq; stylo nostro produci iubemus: quod frequēs oratoribus esse non ignoramus. Hoc autem est, cum uerbo iubere uel imperare indefinitum actiuum raro, passiuum prope semper, nisi alius generis est, adiunctum est. ut, Accer si iubeo, impero obseruari, portari iubeo.

Ennius. Mihi ausculta nate: pueros cremari iube.

Plautus. Quid deportari ad nos iubet?

Iubēdi et
imperādi
uerba

P R O G Y M N A S M A T V M

Idem. Iube hanc aquam calefieri.

Virgil. Arcta leuari Vincula iubet Priamus,

Aelius Spartianus de diuo Hadriano. Seruos à dominis occidi uetuit, eosq; iussit damnari per iudices, si digni erant.

Idem de eodem. Decoctores bonorum suorum, si suæ autoritatis essent catamidiari in amphitheatro, & dimitti iussit. Catamidiari, id est, risus gratia publicè exhiberi.

Pli. Amygdalæ in argilla molli meridie spectati feri iubentur.

Idē. Prior Africa. Q. Ennij statuā sepulchro suo iponi iussit.

Quintilianus. Silent leges inter arma: nec se expectari iubet.

A. Gel. Quem in manu amici conspectum legi iusserat.

Idem. Eum uocari iussit.

Idem. Vestimenta detrabi imperauit.

M. Cicero. X enocrates, quum legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, quæ erat pecunia temporibus illis Athenis præsertim, maxima: adduxit legatos ad coenam in Academiam. Iis apposuit tantū quod satis esset, nullo apparatusu. Quū postridie rogarēt, cui numerari iuberet. Quid uos? Hesterna, inquit, coenula nū intellexistis me pecunia nō egere?

Idem de Dionysio. Quū pila ludere uellet, studiose enim id faciebat, tunicamq; poneret, adolescentulo quem amabat, tradidisse gladium dicitur. Hic quum quidam familiaris iocans dixisset: Huic quidem certe uitam tuam committis: arrisissetq; adolescens, utrunq; iussit interfici.

Idem. Num ne hunc in uincula duci, num ad mortem rapi, nū summo supplicio maectari imperabis?

I N F I N I T I V V M P A S S I U I V E R B I V S I

tatius quàm actiui cum uerbo posse componi. Ibiq; an

possibile latine dicatur. Caput VII.

V Surpatione dignum censerī id potest: quod multo receptæ autoritatis exemplo firmatum sit. Cuiusmodi illud est. Cum uerbo posse infinitiuum passiui sæpius, actiui perraro adiunctum inuenias, nisi in primis aut secundis personis. ut, Ex amicitia integritate utilitas multa quæri potest. Ab uncto corio canis abstergeri non potest. Res ea citius nuntiari non potuit.

Plato. Totum quod super terram, quodue sub terra aurum est, cum uirtute æquis lancibus compensari non potest.

Terent. Non potest cælari nostra diutius iam audacia.

Idem. Non satis pro merito ab illo tibi potest referri gratia.

Idem. Mihi non uidetur quod sit factū legibus, rescindi posse.

Lex tabularum duodecim. Sacri cōmissum est quod nunquā expiari poterit. Impie commissum est quod expiari poterit:

Lactantius. Nihil est humanis uiribus laboratum, quod non ab humanis æque uiribus destrui possit.

Plinius Iunior. Quid homini potest dari maius quàm gloria, & laus, & æternitas?

Quintil. Tradi omnia quæ ars efficit, non possunt.

Idem. Natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus annis pcepimus: ut sapor quo noua imbuas durat: nec lanarum colores quibus ille simplex candor mutatus est elui possunt.

Idem. In pueris oratio perfecta nec exigi nec sperari potest.

Idem. Philosophia simulari potest, eloquentia non potest.

Idem. Neq; semper est desperandū aliquid illis quæ dicta sunt melius posse reperiri.

Idem. Turpiter desperatur quicquid fieri potest.

M. Cato. Frusto panis conduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur.

M. Cic. Insidiatori uero quæ potest inferri iniusta nex?

PROGYMNASMATVM

Idem. Ad omnem rationem Teucris uox accommodari potest
Patria est ubicunq; est bene.

Idem. Animi labes nec diuturnitate uanescere, nec manibus ul
lis elui potest.

Idem. is autem qui uerè appellari potest honos, non inuitamē
tum ad tempus, sed perpetuæ uirtutis est præmium.

Idem. Tanta oblectatio est in ipsa facultate dicendi, ut nihil
hominum aut auribus aut mentibus iucundius percipi possit.

superioribus his exemplis admonitum te uolumus usque
uerbi posse, cum infinitiuo passiuo, declinari uitariq; uocabu=
lum possibile aut impossibile, quod à M. Tullio usurpatum le
gere non memini. Ne tamen uocabulum hoc è Latio quasi re=
legari à nobis uideatur: latinum esse ex Macrobio exq; Fa=
Impossi = bio Quintiliano docemus. illius uerba sunt. Quum tria hæc
bile. ex æquo impossibilia putentur: uel Ioui fulmen, uel Herculi
clauam, uel uersum Homero subtrahere. Huius autem. Non,
inquit, longum tantum, sed etiam impossibile aut potius in=
finitum est.

Eiusdem. impossibilia aggrediantur.

Eiusdem. Melius igitur qui tertiam partem dixerunt ἀδύνατον,
quod nostri impossibile nominant: quæ ut dura uideatur.
appellatio, tamē sola est. Impossibile igitur durū ē uocabulū.

POST VERBUM VOLO, NOLO, AUT
malo, infinitiuum passiui elegantius quàm actiui po=
nendum esse. Caput VIII.

Admoneri te quoq; illud uoluimus: post uerbum uo=
lo, nolo, malo, sæpius atq; multo usitatius in perso=
na quauis infinitiuum passiuum quàm actiuum collo
cari. ut, Amicitiam tuam comparari uolo. Damnum suscipi

Infiniti =
uus passi=
uus post
uolo nolo
malo.

olmalol

noyrmnoyrm

nolo. Abs te uirtutem quàm diuitias comparari malo.

Quintilianus. Nec mihi unquam tâta fuit cura breuitatis: ut non ea quæ credibilem faciunt expositionem, inferi uelim.

Idem. Ante omnia ne sit uitiosus sermo nutricibus: quas, si fieri posset, sapientes Chrysippus optauit: certe quantum res pateretur, optimas eligi uoluit.

Idem. Se quoq; præceptores intente ac modeste audiri uelint.

Idem. Duodecim tabulæ nocturnum firem quoquo modo, diurnum autem, si se telo defenderit, interfici impune uoluerunt.

Atteius Capito. Cato rem quam consulebatur, quoniam non è republica uidebatur, perfici nolebat.

M. Cicero. Pluribus nominibus unam rem declarari uolo.

POST ALIA QVOQVE VOCABVLA infinitiuũ passiuũ nõ incommode collocari, Cap. IX.

ILLud quoq; his adiungi laborauimus: ut etiam post uocabula alia infinitiuum passiuu uerbi quàm actiuu collocari inuenias usitatus: etiam si non diutius in attenta oratorũ lectione uersatus fueris. Vt, Amicitia nostræ fines protendi longius operam dabo. Publicam rem negligi turpe est. Bellesphontis literas fert is qui exitium à se suum portari nescit. Plato. Verus est priscus ille sermo, ab æqualitate amicitiam procreari.

Idem. Apud Aegyptios regi non licet absq; sacerdotio imperare. Quinimmo si quis alienigena ui regnum usurpet: post assumptum regnum initiari cogitur, ut rex sit atque sacerdos. Horatius. Nec uera uirtus, quum semel excidit, Curat reponi deterioribus.

Terentius. Aut ego profectò egregie ad miseriam natus sum aut illud falsum est quod ego audio dici, diem adimere aegritus

Infinitiuũ
uus passiuũ
uus post alia uerba.

dinem hominibus.

Idem. Idcirco accersor, nuptias q. mihi apparari sensit.

Suetonius de Augusto. Componi aliquid de se nisi & serio et à præstantissimis offendeatur.

Pli. Ritu naturæ capite hominē gigni mos ē, pedibus efferri.

Idem. Coli rura ergo stulis pessimum est, ut quicquid agitur à desperantibus.

Idem. Minus miretur hoc, qui sciat uestem à tineis non attingi, quæ fuerit in funere.

Quintilianus. Vbi uinci necesse est, expedit cedere.

Idem. Socrates iam senex institui lyra non erubescbat.

Idem. Videtur ars omnino dicentis contra iudicem adhiberi.

Idem. Neq. est sanctius sacris ijsdem, quàm studijs initiari.

Idem. Lex est quæ prohibet adulteram sine adultero occidi.

Idem. Auctoritas ab oratoribus uel historicis peti solet: nam poetæ metri necessitas excusat.

Aul. Gellius de Alexandro. Victi hostis uxorem, facie inclinata mulierem uetuit in conspectum suum deduci: ut eam ne oculis suis quidem contingeret.

C. Cæsar. Neq. hominū morte memoria deleri debet: quin pxi-
mis retineatur: neq. cliētes sine summa infamia deferi possunt.

Mar. Cato. Maiores sanctius habuere defendi pupillos, quā clientem non fallere.

M. Cicero. Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est.

Idem. Summum autem bonum si ignoretur: uiuendi rationem ignorari necesse est.

Idem. Potest accidere promissum et cōuenientm, ut id effici sit inutile, uel ei cui promissum sit, uel ei qui promiserit.

Idem. Ego gentem nullam uideo neq. tam humanam atq. do-

Am, neq; tam immanem atq; barbaram; quæ non significari futura, & à quibusdam intelligi prædiciq; posse censeat.

Idem. Ego cupio non mendacem probari.

Idem. Melius apud bonos quàm apud fortunatos beneficium collocari puto.

Idem. Res autem familiaris quæri debet ijs rebus, à quibus ab est turpitudine: conseruari autem diligentia & parsimonia, ijs dem etiam rebus augeri.

Idem. Portari in triumpho Mafiliam uidebamus.

QVOD VERBA CVRO, VOLO, NOLO,
*malo, cupio, habeo pro debeo, & oportet, pro præsen
 ti in definiti actiui participium præteriti tem
 poris habeant elegantius. Cap. X.*

Dicendi genus hoc obseruatum si curaueris, à frequen- Partici-
pio præter
riti tēp
oris at
*tiore usu dicendi comitorum non discedes. Hac autē
 uia obseruare queas: si post uerba curo, uolo, nolo,
 malo, cupio, habeo pro debeo, & oportet, posueris participi
 um tēporis præteriti nō uerbū indefiniti modi uerbi actiui. ut,
 Missas ad amicū literas curauī. Detrimentū ullū tibi allatum
 nolo. Rem publicam diuitijs ac uiribus adiutam oportet.
 Terentius. Adolescenti morem gestum oportuit.*

*Idem. Iam iam, ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, & mecum
 adductum tuum Pamphilum.*

Plautus. Sed etiam est, paucis quod uos monitos uoluerim:

Idem. Eas si adeas, abitum quā aditum malis.

Idem. Sunt qui uolunt te conuentam.

Idem. Dij me ex perdita seruata cupiunt.

A. Gellius. Aduersarios seruatos magis cupiunt, quā pditos.

PROGYMNASMATVM
QVOD ITEM POST VERBVM CVRO
participium futuri in dus postponatur elegantius quā
infinitiuus uerbi actiui, Caput XI.

Curo cū
partici-
pio in dus

Preceptionem hanc imitandam si curaueris, nihilo mi-
nus eleganter orationem compones. Ea cum alijs mul-
tis, tum maxime A. Gellio, & Val. Maximo. M. quoq;
Ciceroni non parum familiaris est. Ea autem huiusmodi est.
Cum uerbo curo participium futuri in dus ponitur elegātius
quā actiuum uerbum modi indefiniti. Vt, Negotia tua quā
mea prius conficienda curabo. Librum, quum usus fuero, re-
ferendum curabo. Literas ad te mittendas curauī.

Plinius iunior. Miſi statim pontifices qui deſodiendam necā
damq; curarent.

Aulus Gellius. Ex malis duobus quos apud eum uidiffet, uter
maior eſet, mittendum curaret.

Idem. Hos portolibros uniuersos multis poſt tempeſtatibus
Seleucus rex qui Nicanor appellatus eſt, referendos Athe-
nas curauit.

Idem. Is me ſtatim rei capitalis damnandum dandumq; ad be-
ſtias curauit.

Cn. Plancus. Exercitum huc traſciēdum quāprimū cures.

Val. Maximus. Mero ſomnoq; ſopitos plauſtris in urbem de-
rehendos curauerant.

Idē. Vt comperit unde aduecti eſſent, quinquere mi in urbē re-
portandas in Meletā, inq; tēplo Iunonis collocandos curauit.

M. Cicero. Ea factum eſt ut ad te Lupus ſine meis literis re-
diret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas.

Idem. Quos tamen ipſos libros, ſi quem cui recte committā
inuenero, curabo ad te perferendos.

Idem. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi gratum futurum sit.

Idem. Hunc Fabritius reducendum curauit.

Idem. Negotium conficiendum cures.

Idem. Funus ei satis amplum faciendum curauit.

Verbum uelle ac locare itidem dici posse ut noris, exemplum ascribimus.

Plautus. Volo amori obsequendum illius.

M. Cicero. Posteaq; curauimus, ut ijdem Athenienses in eodẽ loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent.

Hæc quoq; uerba quæ præceptione dixi superiore cum infinitiui passiui uerbi non ineleganter dicuntur.

POST VERBA NECESSE EST, OPORTET, uolo, nolo, malo, peto, rogo, precor, uerbum modi coniunctiui sine particula ut, ponendū esse. Cap. XII.

NEcesse est multis comprobem testimonijs, quod à uulgi sermone alienū esse dicimus. Quale illud est. Post uerba necesse est, oportet, uolo, nolo, malo, peto, rogo, precor uerbum modi subiunctiui præposita ei particula quòd uel ut, sermone uulgi ignotum non est. Qui sibi paulo uisi sunt humaniores, omiſsa particula quòd uel ut, posterius id uerbum modi subiunctiui in uerbum indefinitum transferendum esse præceperunt. Nos tamen censemus uerbum id in modo subiunctiuo abiecta particula quòd uel ut, relinquo. ut, Amicum bonum qui nactus sit, uoluptate afficiatur necesse esse. Malo uenias quàm scribas. Vbi sis me rogo certiore facias. *Demetrius Phalereus.* Iuuenes domi parentes, obuios in itinere, in solitudine seipsos uereantur oportet.

Vt et ne
supprimenda.

PROGYMNASMATVM

Afran. Nolo hie te uideat, dominus est, puer facesse hinc.

Catullus. Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,

Si uera est Persarum impia religio.

Propert. Multa prius dominae delicta queraris oportet.

Decimus Laberius. Neceſſe ē multos timeat, quē multi timēt

Terent. Nolo mentiare, aperte iſta, ut res eſt, nuntiato.

M. Brutus. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus.

Idem. Petimus à te facias nos certiores tuæ uoluntatis in nos.

D. Brutus. Autoritate & prudentia proſpicias oportet, ne

inimici noſtri cōſulibus ſublatis ſperēt ſe cōualeſcere poſſe.

C. Caſſius. Cito fame pereat neceſſe eſt.

C. Aſinius Pollio. Siqui lætantur in præſentia, tamen poſtmo
dum neceſſe eſt doleant.

Quintilianus. Neceſſe eſt ſibi nimium tribuat, qui ſe nemini
comparat.

Idem. Concedant mihi omnes oportet, quod Stoicorum quoq;
aſperſi mihi conſitentur, facturum aliquando bonum uirum, ut
mendacium dicat.

Idem. Qui neq; feciſſe ſe negabit, neq; aliud eſſe quod fecerit
dicet, neq; factum defendet, neceſſe eſt in ſuo iure conſiſtat.

Iulius Higinus. Quæ Bidens eſt hoſtia, oportet habeat dētes
oſto: ſed ex his duo cæteris altiores, per quos appareat ex mi
nore ætate in maiorem tranſcendiſſe.

Mar. Cicero. Velim ita ſtatutum habeas, me tui memoriam
ſumma cum beneuolentia tenere.

Idem. Tu uelim ita tibi perſuadeas, nullam rem eſſe minimā
quæ ad te ptineat, quæ mihi nō charior ſit quā meæ res omnes

Idem. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum,
reſcribas mihi uelim.

Idem. Tu ad me uelim literas crebrius mittas.

Idem. Nunc enim te iam exoremus necesse est.

Idē. Tu uelī desinas iā nostris literis uti, et nos aliquñ reuistas.

Idē. Me tamē uelim qd' ad tēpus expectemus, certiorē facias.

Idem. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet.

Idem. Eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea.

Idem. Totum negotium sustineas oportet.

Idem. Multos tibi commendem necesse est.

Idem. Hoc tu meum consilium laudes necesse est.

Idem. Nolim me iocari putes.

Idē. Ex rerū cognitione efflorescat et redūdet oportet oratio

Idem. Quicquid oritur, quaecunq; est, causam habeat à natura necesse est: ut etiam si prater consuetudinem exiierit, prater naturam tamen non possit existere.

Idem. Qui se metui uolent, à quibus metuuntur, eosdem metuant ipsi necesse est.

Idem. Hominem occidat oportet, qui uestra opera uti uelit.

Idem. Mallem Cerberum metueres, quàm ista tam inconsiderate diceres.

Idem. Tamen huic ipsi multa tribuat & concedat necesse est:

Neceſſe est quàm neceſſarium est, aut, quod non infrequēs est apud A. Gellium, neceſſū ē, uſitatus dici uelim admonere.

QVOD ITIDEM POST VERBA CVRO,

cenſeo, prouideo, caueo, nuntio, ſuadeo, facio, reliquū

eſt: uerbum ſubiunctiuī modi, omiſſa particula

q̄, uel ut, uel ne, ponatur. Cap. XIII.

ESSET præceptio hæc facilior curauī. Eam enim cum superiore, quæ eiusdem fere argumenti eſt ſi coniunxiſſe, uerborū explorūq; multitudo puerilis ingeniī ne, omiſſe

paruitatem obruisset potius, quàm adiuumento fuisset : quam
iuuare firmareq; contendimus. Quum igitur post uerba hæc
curo, censeo, prouideo, caueo, nuntio, suadeo, facio, reliquū
est, & si qua similia sunt, uerbo modi coniunctiui particula q;
uel ut, uel ne, domestico sermone præponitur: fac eam parti-
culam abijcias, si dicere contendas ornatius ut, Amicitiam
quibus scis rebus augeri posse, censeo augeas. Aeternam tibi
queras gloriam suadeo. Fac me semper diligas.

Catullus. Velim Cæcilio Papyre dicas, Veronam ueniat.

Plautus. Vtinam dii faxint, in facta dicta recte ueniant tua.

Vatinius. Tu nos fac ames.

Cn. Plancus. In quibus aperte denuntiat uideam ne fallar.

M. Cælius. Integrum tibi referues suadeo.

Ser. sulpitius. Fac aliquando intelligamus aduersam quoq;
te æque ferre posse.

A. Gellius. Fac amicos adeas, & roges ueniant.

Cato Nepos. Facile uobis in mentem ueniat Quirites ex ære
alieno in hac ciuitate & in alijs omnibus propter diem atq;
scenus sapiissimam discordiam fuisse.

M. Cicero filius. Firmo id constantiq; animo facias licet.

M. Cicero. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.

Idem. Reliquum est tuam profectionem amore consequar.

Idē. Caue dubites quin oīa de salute ac reditu tuo pfecta sint.

Idē. Caue festines aut cōmittas, ut aut æger aut hyeme nauiges

Idem. Id si ita est, es sedum aliquod suadeo capias.

Idem. Caue suspiceris contra uoluntatem meam te facere.

Idem. Tu fac habeas fortem animum.

Idem. Fortem fac animum habeas & magnum.

Idem. Fac animo magno fortiq; sis.

Idem. Omnibus de rebus fac quàm primum sciam.

Idem.

Idē. Ne illa quidē curo mihi scribas, quæ maximis in rebus rei publicæ geruntur cottidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit.

Idem. Caue si me amas, existimes me, quod otiosus scribā, abieciſſe curam rei publicæ.

Idem. Treuiros uites cenſeo.

Idem. Hi plebei fuerunt, quos contemnas cenſeo.

Post uerba hæc particulam ut poſtponi poſſe ne tibi negare uideamur aſcripta hæc uoluimus.

M. Cicero. Quintum fratrem meum, ſi me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me.

Vt addita

Idem. Fac plane ut ualeas.

Idem. Ibi te ut firmum offendam mi Tyro effice.

Ad hoc: in oratione eadem ſi hæc ſuperiorue præceptio his obſeruari poſſit: ut obſerues utrobique non præcipimus.

Pub. Lentulus. Rogo te petas ab his ut hanc dignitatem poſitiſſimum nobis tribuant.

Salluſtius. Provideas oportet, ut plebs largitionibus ex publico frumento corrupta, habeat negotia ſua, quibus à malo publico detineatur. Neceſſe habet ignoſcere, pro neceſſe eſt ignoſcat, Afer Domitius dixit. Princeps, inquit ille, qui uult omnia ſcire, neceſſe habet multa ignoſcere.

Neceſſe
hēt ignoſcere.

VERBUM QVAESO QUID HABEAT

elegantia ſi cum uerbo modi imperatiui adiungatur,

Caput XIII.

A Tende, quaſo, quid habeat uenustatis breuiuſcula hæc præceptio. Sermone triuali quum uerbum precor aut rogo cum uerbo modi ſubiunctiui particula ut, interiecta adiungitur: ornatio tua ſit oratio, ſi ex coniun

Quaſo.

Eliuo imperatiuum facias, ac uerbum quaeso in orationis medio colloces. ut, Quanti te fecerim, quanq; de te ut amicorum integerrimo merere bene contenderim, animo, quaeso reuolu- ue. Vbi primū tibi per otium licebit, ad me, quaeso, rescribe.

Irafcere.
Moriri.

Doceare, quaeso, quantum sepe mihi in mentem tui ueniat. Pomponius. Noli quaeso, irascere, more sit, moriri suā quisq; uxorem ut uelit. Irascere & moriri prius dicta sunt.

Afranius. Quaeso omittite, ac deferito, hāc mereiricem, quae te semel nacta est, semper stultuit perdere, detegere, despoliare, opplereq; adeo fama ac flagitijs.

Terentius. Narra istuc quaeso, quid fiet.

Plautus. Abstine quaeso.

M. Cicero. Attende, quaeso, quae sint consecuta.

Idem. Quid Cyreneum Theodorum philosophum non ignobilem? num ne miramur? Cui quum Lysimachus rex crucem minaretur, istis quaeso, inquit, tuis ista horribilia minitare purpuratis tuis.

Paulo aliter illud à Propertio dicitur. Vidi ego, me quaeso teste negare potes?

Precor.

Verbum precor hoc dicendi genere Tibullus usurpat.

Parce precor tenero, non illi fontica causa est.

Idē. Si fas ē, mos pcor ille redi. Vbi ille, uocatiuus ē uidetur.

CVM VERBIS OPINOR, PUTO, ARBITROR, credō, fateor, alijsq; hoc genus multis, coniunctio nem ut, non adiungi. Deq; uerborum eorundē usurpatione. Caput XV.

ILLud ne grammaticis quidem, puto, ingratum erit. Grā matistarum nonnullorum praeceptio ad hunc ferē modū

est. Quum sermone cottidiano post uerbum aliquod particula quod ponitur, sequiturq; uerbum alterum modi finitum omissa ea particula quod, uerbum hoc alterum fiat indefinitum. ut, Opinor q; amicus meus ualeat: dicendum esse censent, opinor amicum meum ualere. Ibi aliter aliquanto dicendum esse præcipimus: sed superius id prorsus non negamus. Hoc autem est, ut uerbum utrunq; finiti modi immutatum maneat. Id autem quod post se eo sermone cottidiano habet particulam q;, ea omissa, ponatur in medio orationis, raro in principio: eiq; coniunctio nulla adiungatur: nisi ex ueterum more, qui particulam ut, sæpius preposuerunt. A præceptione superiore hoc differat: quòd in ea uerbū hoc alterum modi coniunctiuū sit, hac indicatiuū. ut, Amicus meus incolumi, opinor, uale tudine est. Amicitia nihil datum est, credo à dijs immortalibus homini melius. Nullas ad te, fateor, literas dedi.

Lucilius. Hic solus uigilauit, opinor, & quum id mihi facere uisus est, tum retia nexit.

Opinor.
Fateor.

Afranius. Fateor sumpsi, non à Menandro modo, Sed ut quisquam habuit quod conueniret mihi.

Quo me non posse melius facere credidi.

Politianus. Diu multumq;, fateor, dubitauī an ad te principē dominumq; excellentem homo infimæ sortis humilisq; fortune literas darem.

Vatinius. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti.

Puto.

Aulus Gellius. Naturalis illa Gracchi uehementia indiguisse non, opinor, æstimanda est.

M. Cicero. Niobe fingitur lapidea, propter æternū, credo, Credo, in luctu silentium.

Idem. Endymion uerò, si fabulas audire uolumus, nescio quā

PROGYMNASMATVM

doin Latmio obdormiuit, qui est mons Caria. nondum, opinor, est experreclus.

**Vt prepo
sita.**

Particulam ut, nonnunquam Cicero idem præponit. ut, Sæpe laudabo sapientem illum Biantem, ut opinor, qui numeratur inter septem sapientes.

Arbitror

Idem. Ardeo cupiditate incredibili, neq; ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis.

Idem. Non inscite Heracleotus Dionysius ad ea disputat quæ apud Homerum Achilles queritur hoc, ut opinor, modo.

Corq; meum penitus turgescit tristibus iris.

Quum decore atq; omni me orbatum laude recordor.

Idē. Mihi repetēda est ueteris cuiusdā memoriæ nō sanē satis explicata recordatio, sed, ut arbitror, apta ad id quod requiris

Idem. Dabis hanc ueniam mi frater, ut opinor, ut eorum quibus summa dicendi laus à nostris hominibus concessa est, auctoritatem Græcis anteponam.

POST LICET, FAS EST, NECESSE EST,
facile est, datiuum non accusatiuum adiungendum esse,
si sequatur uerbum indefinitum. Cap. XVI.

Licet.

Dicere nunc mihi fas est, quæ nihil gramatico minus quàm oratori utilia sint. Nisi enim congrua oratio est, ea elegās esse non possit. Post licet, aut fas est, aut necesse est, aut facile est, aut quoduis hoc genus aliud, datiuū sæpius usitatusq; quàm accusatiuum posueris, si sequatur uerbum indefiniti modi. ut, Amicitia mihi tua frui utinam liceret. Male perire ei necesse sit, qui uirtutem contemnat, Furē occidere ius est ei: qui cum nocte cum telo inuenerit.

Ennius. Neq; terram iniicere, neq; cruenta

Conueſtire mihi corpora licuit.

Idem. Si fas cædendo cœleſtiaſcandere cuiquam,

Fas eſt:

Mi ſoli cœli maxima porta patet.

Ouidius. Cui peccare licet, peccat minus, ipſa poteſtas

Semina nequitie languidiora facit.

Virgilius. Mihi iuſſa capeſſere fas eſt.

Plautus. Licet mihi liberè quoduis loqui.

Idem. Mihi neceſſe eſt ire hinc.

Quintilianus. Difficile eſt nobis mutare habitum animi ſe- *Difficile eſt*
mel conſtitutum.

Idem. Oratori nihil eſt neceſſe in cuiuſquam iurare leges.

Val. Maximus. Cui ſi talibus ſtudijs perfrui fas non erat: uti
lius aliquanto fuit, ad illa aditum non impetraſſe, quàm iam
percepta eorum dulcedine caruiſſe.

Idem. Illud quoq; memoria repetendum aſt, quòd tribunis
plebis intrare in curiam non licebat.

Idem. Dabat operam ne Imperatoribus capite cenſos ſacra-
mento rogare eſet neceſſe.

Neceſſe eſt

Idem. Vt ad Maſſilienſium ciuitatem reuertar, intrare oppi-
dum eorum nulli cum telo licet.

Salluſtius. Nemo enim alteri imperium uolens concedit: ex-
quàmuis bonus atq; clemens ſit qui plus poteſt, tamen quia
malo eſſe licet, formidatur.

M. Cicero. Animo autem multis modis uarijsq; delectari li-
cet: etiam ſi non adhibeatur aſpectus.

Idem. Licuit eſſe otioſo Themistoeli? Licuit Epaminondæ? Li-
cuit, ne uetera & externa quæram, mihi?

Idem. Piſo ille Frugi ſemper contra legem frumentariam di-
xerat, is lege lata conſularis ad frumentum accipiendum ue-

nerat. Animaduertit Gracchus in concione Pisonem stantem. Querit audiente Romano populo qui sibi constet: quum eadē lege frumentum petat, quam dissuaserat. Nolim, inquit, mea bona Gracche tibi iurim diuidere liceat: sed si facias, paratē petam.

Idem. Danda igitur opera est, ut ijs beneficijs quāmplurimos afficiamus, quorum liberis posterisq; prodatur memoria, ut ijs ingratis esse non liceat.

A VERBO PASSIVO, SAEPIVSQUE A
præteriti temporis participio datiuum pro ablatiuo
regi. Caput XVII.

Passiua et
participia
eorū
cū datiuo
agente.

ORatorum poetarumq; plurimis obseruatum id est, ut uerbum passiuum, uel participium temporis præteriti, quod præposita particula à uel ab cum ablatiuo collocari solet, cum datiuo componatur. hoc sæpius fit, illud rarius, ut, Nō facile cuius bonus eligitur amicus. Multijuga cibi uarietas ingenio ualetudiniq; inimica esse hominibus multis cognoscitur. Famæ tuæ integritas inuidis multis lacerata ē Virgil. Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi.

Idem. Præterea duo nec tuta mihi ualle reperti Capreoli.

Idem. Nulla tuarum audita mihi neq; uisa sororum.

Idem. Miscet se septus nebula, mirabile dictu,

Per medios, miscetq; uiris; neq; cernitur ulli.

Lucilius. Certum scio esse ut dicis, Nam mihi erant de illo explorata omnia.

Cæcilius. Non nobis quidem deus repertus est Iouis.

Iouis, id est, Iuppiter.

Ang. Politianus. Probari tibi quāmaximē studeo.

Suetonius de C. Cæsare Caligula. Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum quur cuiquam inuisus esset.

Idē. Quo cognomine ijs deus quadā in parte urbis colebatur Plinius. Coli rura ergastulis pessimum est, ut quicquid agitur à desperantibus.

Lactantius. Veritas est acerba & inuisa omnibus.

M. Cicero. Est philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinem consulto ipsa fugiens, eiq; ipsi & suspecta & inuisa.

Idem. Honesta bonis uiris, non occulta quærentur.

Idem. Vehementer lator tibi probari sententiam & orationem meam.

Idem. Sapientius meo quidem iudicio facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neq; senatui, neq; populo, neque cuiquam bono probatur.

Idem. Aut enim negligenda nobis fuit uoluptas eorum quibus probari uolebamus, aut ars eius conciliandæ repetenda.

Idem. Tum autem uelim, si tibi ea quæ disputata sunt minus probabuntur, ut aut maius opus institutum putes quàm effici potuerit, aut dum tibi roganti uoluerim obsequi, uerecundia negandi impudentiam suscepisse.

Idem. Id à me genus exprimi sentiretur, quod maxime mihi ipsi probaretur.

Idem. Quæ si uobis hominibus eruditissimis non probabuntur, uestram iniquitatem accusatote.

Ab hac præceptione alienum illud prorsus non est, quod Ennii est. O genitor, ò sanguen dijs oriundum. Vbi hoc sanguen ueteres dixisse attendas. Vnde huius sanguinis est.

Præceptio hæc tibi nimis quàm modeste obseruata sit.

Sanguen

PROGYMNASMATVM
QVOD PARTICIPIVM PRÆTERITI
temporis factum à deponenti uerbo actiue significatio
nis, utrunq; significatum habeat, actiuum &
passiuum. Caput XVIII.

Participi
um præte
riti tēpo
ris a depo
nēti, com
muniter si
gnificat,

ARbitrata hæc uulgo fortasse non erunt, nisi auctori
tate multa confirmentur. Autore Prisciano uerba
ea quæ deponentia dicuntur, fuit quando in signifi
catione utraq; promiscuè dicerentur. Eius rei testimonia sanè
quàm multa apud eundem legere possis. Quoniã uero in acti
ua significatione, quàm in passua dicuntur sæpius, passiuam
deposuisse uidentur, ideoq; deponentia, inquit, appellata sunt.
His censemus adiungenda esse ea quæ uulgo creduntur com
munia esse. Ea enim ut deponentia alia, actiuè ferè semper di
cta inuenias. Cæterum participia præteriti tēporis, siue sint
ab his uerbis quæ communia dicuntur, siue à deponentibus
actiui significatus, in significatione utraq; dici possunt. ut, Ami
citia tum demum certa est, cum periculis multis experta est.
Testatas mecū geris ininicitias. Beneficētia in te mea oblita ē
Actius. Multa inuenta expertaq; in hoc sunt bona.

Verrius. Blanditijsq; labor molli curabitur arte.

Propert. Altera Crescæ Portat mētite lignea mōstra bouis.

Ouidius. Sæpe simultates ira morata facit.

Horatius. Viuunt & rigidi Getæ

Immetata quibus iugera liber as

Fruges & Cererem ferunt.

Virgilius. Nunc oblita mihi tot carmina.

Idem. Cursusq; dabit uenerata sacerdos.

Idem. Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Terentius. Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.

Suetonius de C. Cæsare. Libertum gratissimum ob adultera tam equitis Romani uxorem, quamuis nullo querente, capitis poena affecit.

Idem de Augusto. Neq; in senatu, neq; apud populum, neq; apud milites locutus est unquam, nisi meditata & composita oratione, quāuis nō deficeret ad subita extēporali facultate.

A. Gelli. Cui pleraq; omnia cōperta, explorata, meditataq;.

Idem. Anceps quæstio, & in utranq; partem à prudentibus uiris arbitrata est.

Cornelius Nepos. Aedis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio.

Sisēna. Vitā cū dolore et insigni cruciatu carnificatus amisit.

C. Asinius Pollio. Cuius experta uirtus bello Germaniæ traducta ad custodiam Illyrici est.

L. Feneſtella. Frustratus igitur, à spe deuictus in castrum se recepit.

Sall. At Lucullū regis cura machinata fames breui fatigabat

M. Cato. Exercitum suum pransum, paratum, cohortatum eduxit foras, atq; instruxit.

Q. Hortensius. Abusis iam omnibus locis.

M. Cicero. L. Flaminius quum esset consul in Gallia, exhortatus est in conuiuiō à scorto, ut securi feriret aliquem eorum qui in uinculis essent damnati rei capitalis.

Idem. Leuiora enim sunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quā ea quæ meditata, quæ præparata inferuntur.

Idem. Quia meditata putantur esse, minus videntur.

Idem. Hoc meditatum ab adolescentia debet esse, mortem ut negligamus.

Idem. Senectutem ut adipiscantur omnes optant, eandem acinusant adeptam.

Idem. Mirari se non modo diligentiam sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa & descripta. Et ei Cyrum respondisse. Atqui ego ista sum dimensus.

Idem. Genus illud earum rerum quæ ad oratorem deferuntur meditatam nobis in perpetuum ad omnem usum similitum rerum esse debet.

DE PRAETERITI PERFECTI MODI
indicatiui persona tertia numeri pluralis in re
exeunte. Caput XIX.

Præteriti
indicatiui
tertia per
sona in re

F Vere, ut ait Quintilianus, quibus placitum esset scribere, legere, aliâq; generis eiusdem numeri esse dualis non pluralis: sententia quorum simul cum ijs puto, interijt. Nam ut exemplis non paucis idem Quintilianus docet de pluribus quàm duobus sæpe dicuntur. Marcus item Cicero reprehendere se negat scripsere: scripserunt etiam uerius sentit. Promiscue profecto finitionem utramuis inuenire est. tam apud poetas, quàm apud oratores. Historicis uero ea finitio quæ est re, aliquanto familiarior est. M. uero Catoni eius quæ imitatori Sallustio ita familiaris est, ut apud eum eam ppe semper inuenias, ut, Qui ex inimicis amici facti sunt, inimicitijs grauius nihil inuenere. Abeunti mihi parentes pecuniâ nullam dedere. Nocere tibi hostes cogitauere.

A. Polit. Septem omnino & triginta fuere conditores iuris. Virgilius. Et nunc quòd patrias uento petiere Mycenæ.

Idem. Atq; utero sonitum quater arma dedere.

Plinius. Nec quicquã rarius hoës, quàm parientē uidere ursam.

Idem. Vindemiam antiqui nunquam existimauere maturam ante æquinocetium.

Idem. Multi extiterè qui non nasci optimum censerent, quæ

quàm ocyssime aboleri.

Q. Curtius. Bactrianorum equitum duo millia fuere.

Idem. Intrauare uallum.

Idem. Ordines seruare didicere.

T. Liuius. Morte Africani creuere inimicorum animi.

Sed in hoc finitionem alteram sæpius inuenias.

Cæsar apud Sallustium. Qui demissi in obscuro uitam agunt: si quid iracundia deliquere, pauci sciunt: fama atq; fortuna eorum pares sunt.

Idem. Qui magno imperio præditi in excelsa ætatem agunt: eorum facta cuncti mortales nouere.

C. Marius apud Sallustium: illis difficile est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulauere.

Idem. Homines superbissimi procul errant. Maiores eorum omnia quæ licebat illis reliquere, diuitias, imagines, memoriæ suæ præclaram: uirtutem non reliquere, neq; poterant, ea sola neq; datur dono, neq; accipitur.

Sallustius. Urbem Romam, sicuti accepi, condidere atque habere initio Troiani.

Idem. i. quibus bis die uentrem onerare, nullam noctem sine scorto quiescere mos est: ubi animum, quæ dominari decebat, seruitio oppressere, nequaquam eo posita hebeti atq; claudo pro exercito uti uolunt.

Idem. Multi mortales dediti uentri atque somno indocti incultiq; uitam sicuti peregrinantes transgere: quibus profecto contra naturam corpus uoluptati, anima oneri fuit.

M. Var. Crede mihi plures dños serui comedere quàm canes.

M. Cato. Maiores sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere.

Idem. Maiores enim nostri sic habuere, & ita in legibus

posuere, furem dupli condemnari, foeneratorem quadrupli
Idem. Decemuiros Brutiani uerberauere: uidere multū
mortales.

Idem. Omnis Græcia gloriam atq; gratiam præcipuam cla-
ritudinis inclutissimæ decorauere monumentis, signis, statuis,
elogijs, historijs, alijsq; rebus gratissimum id eius factum de-
corauere.

Idem. Compluries eorum milites mercenarij inter se multi ad
teri alteros occidere.

Idem. Compluries multi simul ad hostes transfugere.

Idem. Compluries in Imperatorem impetum fecere.

Idem. Dij immortales tribuno militum fortunam ex uirtute
eius dedere.

Idem. Eum inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; spirā
tem quod sanguen defluserat, cognouere: eum sustulere. San-
guen genere neutro prisce dictum est.

M. Cicero. Nam & erudiere multos, quo meliores ciues uti-
lioresq; in rebus suis publicis essent.

Alia terminatione, quæ est ut legerunt, usum fuisse Sallu-
stium, licet rarissimè, ne dissimulemus, uerba eius ascribenda
curauimus. Ego, inquit, in ea uita multa legendo atq; audien-
do ita comperi, omnia regna, ciuitates, nationes, usq; eo pro-
sperum imperium habuisse, dum apud eos uera consilia ualue-
runt. Vbicunq; gratia, timor, uoluptas, ea corrumpere, post
paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postre-
mo seruitus imposita est.

Re syllaba.
ta.

Hoc dicendi genus multam habebit gratiam: nisi usurpa-
tione nimia affectasse uideare. Id enim authore Quintiliano
de uitandæ asperitatis gratia molitum est: ut apud ueteres p
male mereris, male merere.

QVOD PERSONA SECVNDA VOCIS
passiua in re quàm in ris terminetur sepius. Cap. XX.

VT præceptione hac utare monemus, si facundioris prudentiæ viros imitari contendis. Ea autem hæc est. Re in secū
da p̃sona.

Persona secunda uocis passiua, mō in ris modo in re terminatur: terminationis autē in re q̃ in ris usurpatio frequentior est, cum in alijs modis, tum uel maxime in subiuncti uo: idq; in coniugationibus alijs quàm in prima frequentius. Ut, Amicis honesta petentibus obsequare. Rebus meis perinde ut tuis utare. A quibus amari te sentias, amore p̃sequare. Zeno Cittieus edaci cuidam nihil obsoniorum inter conuiuādum relinquenti, appositum ingentem piscem abstulit, solusq; comedere cepit. Eum quum edax intueretur: Quid ergo, inquit, socios tolerare cottidie arbitrare, si edacitatem tu meam non potes?

Idem. Nunquam parui faciendum est probus ne an improbus alijs uideare.

Næuius. Nunquam hodie effugies quin mea manu moriare.

Cæcilius. Quanquā ego mercede hic cōductus tua aduenio. Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare.

Lucilius. Metuis ne aspectu & forma capiare altera.

Apud Quintilianum epigramma hoc notum est:

Et uerba antiqui multum furate Catonis

Crispe Iugurthinæ conditor historiæ.

Ouidius. Leniter, ex merito quicquid patiare ferendum est:

Quæ uenit indigne pœna, dolenda uenit.

Terentius. In qua ciuitate tandem te arbitrare uiuere?

Idē. Quid tādīu, quæso, igitur cōmorabare, ubi id audiueras?

Idem. Quodnam arbitrare?

Idem. Nihil est adhuc quod uereare Clinia.

Aul. Gellius. Si alium, inquit tribunus, neminem reperiēs, me licet ad hoc pericu'um utare.

Idem. Fronto ad Phauorinum: Nō inficias, inquit, imus, quin lingua græca, quam tu uidere legisse, prolixior fusiorq; sit quàm nostra.

D. Brutus. Si de tua in me uoluntate dubitarem, multis à te uerbis peterem ut dignitatem meam tuerere.

*premiis

Catilina apud Sallustium. Quem neq; gloria, neq; * pericula excitant: nequicquam hortere. Timor animi auribus officit.

M. Cato. Ventus Cercius, quum loquare, buccam implet.

M. Cicero. Fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse uiderere, quum scribo aliquid ad te.

Idem. Amoriq; nostro plusculum etiam quàm concedit ueritas largiari.

Idem. Vides igitur si amicitiam sua charitate metiare, nihil esse præstantius.

Idem. Valde iam lautus es, qui grauerè literas ad me dare homini præsertim prope domestico.

Idem. Parum mihi constans & nimium cupidus decedendi uiderere, ob eamq; causam me arbitrarè literas ad te iamdiu non misisse.

Idem. Metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. Metuisti igitur ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere.

Idem. Cæteræ res quæ expetuntur opportuna sunt, singula rebus ferè singulis, diuitiæ ut utare, opes ut colare, honores ut laudare, uoluptates ut gaudeas, ualetudo ut dolore careas & muneribus fungare corporis.

Idem. In inuidiam absens & in crimen uocabare.

Idem. Huius tu neq; auctoritatem uerebere, neq; iudicium sequere, neq; uim pertimesces.

Idem. Magnam laudem & à summo uiro, & ab exercitu consequere.

Idem. Attamen ne mirere quomodo hoc accidit.

Idem. Si manerem in Italia, uerebare ne officio deessem.

Idem. Quemadmodum tractare audiebam.

Idem. Quas tu contemnere non sine causa uidebare.

Idem. Quo minus ambo unà necaremini, non precarere?

Idem. Sine quo, incommodo afficiare.

Idē. Quid ergo attinet gloriose loqui, nisi cōstanter loquere?

Idem. si uultum tibi, si incessum fingeres, quo grauior uidere re: non esses tui similis.

Idem. Quam palmam utinam immortales dii tibi Scipio reseruent: ut aui reliquias persequare.

Idem. Fac ut Metrodori tueare liberos.

Idem. Quam pulchre dicere uidebare.

Idē. Eā ne rationem sequare, qua tecum ipse et cū tuis utarē.

Idem. Pellantur ergo istæ ineptiæ penē aniles: ante tempus mori miserum esse. quod tandem tempus? naturæ ne? At ea quidem dedit usuram uitæ tanquam pecuniæ nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit quum uult? Ea enim conditione acceperas.

Idem. Hic tu qua lætitia perfruere? quibus gaudijs exultabis? quanta in uoluptate bacchabere? quum in tanto numero tuorum neq; audies uirum bonum quenquam, neq; uidebis.

Ab hoc dicendi genere abhorruisse iuniores ne credas, exemplum ascribimus.

Erasmus. Cogites quā indignum flagitium, quāq; absurdum futurum sit, si in tam uenusto corpore mentem inuenustā

PROGYMNASMATVM

etque incultam esse patiari: ac sub cute nitida, carie situq;
squaleat animus.

Angelus Politianus. Conferendus propemodum cum profes
soribus ipsis, et hoc unum semper agentibus uideare.

Idem. In quibus tamen iam tantum processisti: ut uideare ad
summum breui, si modo perrexeris, euasurus.

DE FUTURO IMPERATIVI, QVOD usurpatio eius in testamētis inq; legibus apud ueteres non infrequens fuerit. Caput XXI.

Futurum
impatiui.

PReceptionem hanc tum probato, quum autoritate mul
ta firmatam esse uideris. Ea est. Quum quid in futuro
tempore ut fiat imperamus, hortamur, poscimus, aliud
ue quid agimus: imperatiui futuro nobis utendum est. ut, Ad
me ubi primum tibi per otium licuerit scribito. Ad nos ueni
re properato. Negotium hoc meum conficito. Veteres in scri
bendis legibus hoc futuro usi fuere. Ideoq; Diomede autore,
a reliquis futuris hoc differt: quia non ut illico fiat impera
mus: sed in futurum fieri, ut perpetuum fiat. Facito enim, le
gito, id est, semper fac, semper lege. Quem sermonem nonnul
li, inquit, consueuerunt mandatiuum potius quam imperati
uum dicere. Quoniam presenti tempore imperare solemus
ut fiat: in futurum uero magis mandare. Sed quod diximus, id
exemplis doceamus.

Propertius. Aurum spectato, non quæ manus afferat aurū.

Plinius. Quum germinare uideris morum, iniuriam posita
frigoris timere nolito.

Idem. Oliuantibus lex antiquissima fuit. Oleam ne stringito,
neue uerberato.

Apud eundem. Vnam calidam ne legito, hoc est, in eius sicci
tate,

tate, ac nisi imber interuenerit. Hanc ne legito vorulentam, hoc est, si ros nocturnus fuerit, nec priusquā sole discutiatur. Apud eundem. Oua, noua luna, supponito.

Apud eundem. Stercus nisi decrescente luna ne tangito.

Apud eundem. Verres, iuuenos, arietes, hœdos, decrescente luna castrato.

Apud eundem. Frondem medio die arborator ne cedito.

Antiquissimam hanc legem regis Numæ esse A. Gellius credit. Pellex ædem Iunonis non tangito: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam cedito.

In ueterum legibus ita scriptum fuit. Qui uoti reus esto, accedito ad sacra. Qui damnatus esto, sacra rite persoluito.

In tabulis duodecim. Si iniuriam alteri faxit, XXV. æris poenæ sunt.

In iisdem. Si in ius uocat, si morbus æuitæ uitium esset, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito.

In iisdem. Ante meridiem causam conscito, quum perorant ambo præsentes. Post meridiem præsenti litem addicito. Si ambo præsentes, sol occasus suprema tempestas esto.

In iisdem. Aeris confessi, rebusq; iudicatis, XXX dies iusti sunt. Post deinde manus iniectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit. At qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito: uincito aut neruo aut compedibus, XV. pondo, ne minore, aut si uolet, maiore uincito. Si uolet suo uiuito. Ni suo uiuit: qui eū uinctū habebit, libras farris in dies dato. Si uolet, plus dato. In iisdem. Tertijs nundinis partes secanto: si plus minusue se cuerunt, se fraude esto.

In iisdem. In urbe ne sepelito, neue urito.

In iisdem. Mulieres genas ne radunto, neue lessum funeris igitur habento.

PROGYMNASMATVM

In iisdem. Rei suæ ergo ne quis legatus esto.

In iisdem. Eundem magistratum, ni inter fuerint, X. anni, ne quis capito.

In iisdem. Duella iusta iuste gerunto.

In legibus M. Ciceronis hoc genus plura inuenire est.

M. Cicero. Si me diligis, si à me diligis uis, ad me literas, ut quā primum letitia afficiar, mittito.

Idem. A me autem, quum paulum ocij nacli erimus, uberiores literas expectato.

Apud eundem, nisi eius esse libros ad Herenium negas, qua in re à sententia tua non disceſſerim. Si furiosus existet, agnatorum gentiliūq; in eo pecuniāq; eius potestas esto.

Apud eūdem. Paterfamilias uui super familia pecuniaue sua legauerit, ita ius esto.

Apud eundem. Si paterfamilias intestatus moritur: familia pecuniāq; eius agnatorum gentiliūq; esto.

Sed iam constat satis futuro hoc utendum esse, quum defuncturo loquimur: non præſenti, ut loquentiū uulgo cōſuetū est.

DE FUTVRIS MODORVM SVBIVN

ctiui, & infimtiui, quodq; eorum loco alia dicantur tempora, Caput XXII.

Futurū tēpus p uerbum alte rius tēporis significari.

MODI autem subiunctiui pro ijs quæ indicatiui sunt ornatè multum uerba dici, nemo puto est qui ignoret. Sed maiorem nescio quam uim suadendi, postulandi, uetandi, aliudue quid hoc genus faciendi retinent.

M. Cicero. Hoc uelim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari.

Idem. Tu ipse uelim iudices.

Idē. Pergratū mihi feceris, si cum in amicitia tuā receperis.

Sed modi huius finitiones ut infinitiui, satis esse proprias temporibus non credimus. Quis enim uerteret, rediret, imperfecti præteriti, dare, euenire, egere præsentis aut præteriti imperfecti esse temporis nesciat: qui in grammaticæ quasi uestibulum ingressus sit? Ea tamen usurpari ita inuenire licet, ut actionem futuram significant.

Virgilius. Progeniem sed enim troiano à sanguine duci Audierat, Tyrias olim quæ uerteret arces.

Duci, id est, ductum iri. Verteret, id est, uersura esset.

Terentius. Cras mane argentum mihi miles dare se dixit.

Dare futuri esse temporis aduerbium cras docet ampliter.

Idem. Maximo te orabat opere, ut cras redires.

M. Cicero filius. Emisse te predium uehementer gaudeo, feliciterq; rem tibi istam euenire cupio: id est, euenturam esse.

M. Cicero. Spero amicitiam nostram non egere testibus.

Futurorum enim non præsentium aut præteritorum spes est. Sed hæc magis rara sunt quam ut ea tibi suadeam imitanda. Futurum item subiunctiui significatum præteriti propius intuenti habere uideatur.

M. Cic. In quo uereor ne si id quod uis effecero, eumq; orationem quæ quæris expressero, tardè studia multorum, quæ desperatione debilitati experiri id nolēt quod se assequi posse diffidant.

Idem. Si sustinere tantam questionem non potuero, iniusti oneris impositi tua culpa sit, mea recepti. (cisti?)

Idem. Nū si contra te dixero, mihi maledicturus es, ut cæteris se

Idem. Quum tria sint à me proposita, de uno dictum. Quum de duobus reliquis dixero, tum erit deniq; de disponenda tota oratione quærendum.

Idem. De quibus dicere aggrediar, si pauca prius de instituto ac iudicio meo dixero.

Sed ea profecto futuri sunt temporis, si cum præsenti cō-
pares: quòd si compares cum uerbi alterius significatu, prae-
teritum tempus potius quàm futurum significare uideantur.
De prætérito modi eiusdem, quod est ut luserim, fuit quum
itidem dubitaretur: ideoq; apud A. Gellium Athenis in Satur-
nalibus in propositis multis quæstionibus illa una fuit. Scrip-
serim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, prætèrii
an futuri, an utriusq;. Sed obscurum illud magis est, subrep-
tum erit cuius temporis sit. de quo quum alijs multi in literis
nō incelebres uiri, tū P. Nigidius iuxta M. Varronē doctissi-
mus, dubitauit: ut A. idē Gellius differit lib. decimo septimo.

**Futurū in
finitiu.**

Sed de futuro infinitiui iam dicendum est. Id autem in agē
di uoce esse: cuiusmodi sunt scriptum uel scriptum ire, scriptu-
rum uel scripturum esse: quod neq; numeris neq; generibus
seruire A. Gellij primus liber abunde te doceat.

Lucilius de Penelope. Nupturum te nupta negas, quod uiue-
re Vlyssēm Credas.

Plautus. Iustam rem & facilem esse oratum a uobis uolo.

Idem. Feci thesaurum ut hic reperiret Euclio, quo eam faci-
lius nuptum, si uellet, daret.

Idem. Hostis est uxor inuita, quæ ad uirum nuptum datur.

Nec enim cum alijs persuademus nobis in eo sermone do filiā
nuptum, nuptum ideo supinum esse, quòd latens, quidam mo-
tus intelligatur. Nam quemadmodum figura græca dicimus
do nubere, ut Virgilius, Dederatq; comam, diffundere uētis:
ita in futuro do nuptum, dictum est. Apud eundem Plautum
Stalmo senex. Sed ne habet, inquit, & nunc Casina gladium?
Pardalifea. Habet: sed duos. Stalmo. Quid duos? Pardalifea.
Altero te occisurum ait, altero uillicum hodie.

Idem. Siquid peperissem, educarem, tollerem, bona sua me ha-

biturum omnia esse. Meretricis enim Phronesii uerba sunt:
Valerius Antias. Si hæ res diuinæ factæ recteq; perlitatæ es-
sent, aruspices dixerunt, omnia iam ex sententia processurū.

Q. Quidrigarius. Si protua bonitate, et nostra uoluntate tē
bi ualetudo suppetit, ē qd' speremus deos bonis benefactorū.
Idē. Dum hi cōciderētur, hostiū copias ibi occupatas futurū.

C. Gracchus. Credo inimicos meos hoc dicturum.

M. Cicero. Quocunq; uenerint, hanc sibi rem præsidio spe-
rant futurum.

Idem. Iam postulabas te impurata bellua totam Siciliam deu-
oraturum insulam. Nisi si deuoraturum ad eum qui per im-
puratam belluam significatus est, referri dicis. Vsu enim sepe
uenit, ut in latino sermone significatus non uocis ratio habea-
tur. Quod genus ex multis pauca illa sunt.

Genus ad
rē aut ge-
nerale re-
spiciens.

Virgilius. Solaq; culminibus ferali carmine bubo. Visa queri
Quum enim bubo masculini sit generis, ut ait Seruius, ad rē
significatam hoc est ad auem uox sola refertur. Incerti tamen
generis esse Prisciano placet.

Terentius. Vbi illic scelus est, hodie qui me perdidit!

Scelus
Senium

Idem. Ut illum dii deaq; senium omnes perdant, qui me ho-
die remoratus est.

Idem. Eas se non negat personas transtulisse in Eunuchū suū.

A. Gellius. Quidam fuerunt monstra hominū qui de dijs im-
mortalibus impias falsasq; opiniones tradiderunt. Sed nimis
multa fortasse hæc uideantur.

DE VERBO FORE VSVRPATO CVM
alio uerbo finiti modi. Caput XXIII.

S Pero fore, ut præceptionem hanc studiosa iuuentus non fore.
Simprobet. Quum sermone domestico post uerbum spero
EE iij

PROGYMNASMATVM

credo, puto, aut si quod huiusmodi est, participium futuri temporis cum uerbo esse dici solet: tum elegantiores construas orationem, si participium in uerbum modi coniunctiui, cui particulam ut præponas, & esse uerbum in id quod fore est commutaueris. Vt, Spero fore ut certum me tibi aliquando probem amicum. Nunquam credidi fore ut à me tam breui discessurus esses. Putabas fore ut ad te uisferem.

Angelus Politianus. Sperauitq; fore ne minor inter nos amiorum quam studiorum coniunctio diceretur.

Idem. Spero autem fore, ut quandiu sub umbra tui nominis recubero, ita ab omnibus uel incommoditatibus, quas uita humana fert, uel languoribus molestiisq; exoluar.

Suetonius de Domitiano. Nulla tamen re perinde commotus est quam responso casuq; Ascletarionis mathematici. Hunc delatum nec inficiantem iactasse se quæ prouidisset ex arte, sciscitatus est quis ipsum maneret exitus? Et affirmantem fore, ut breui laceraretur à canibus: interfici quidem sine mora sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoq; accuratissime imperauit. Quod quum fieret, euenit ut repentina tempestate deiecto funere, semiustū cadauer discerperet canes. Idem. Conuersus ad proximos, affirmauit fore ut sequenti die luna se in aquario cruentaret.

A. Gellius. Spero fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat, & nobis & rerum istarum successione.

C. Asinius Pollio. Nunquam fore credidi iudices, ut reo Scauro, ne quid in eius iudicio gratia ualeret, precarer.

M. Cicero. Spero fore, ut contingat id nobis.

Idem. Tu fac animo forti magnoq; sis, speresq; fore, ut fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinā dignitatē cōsequere.

Futurum

Pro fore futurum dici multo rarius est.

Val. Maximus. Carthaginiensium dux Amilcar, quum obsideret Syracusas, inter somnium uocem exauisse credidit, nūciantem futurum ut proximo die in ea urbe cōnaret.

M. Cicero. Nec dubito quin legente te has literas confecta iam res futura sit.

ALIQVOT VERBA ESSE SUPINADVO

habentia, quorum ab altero præteriti temporis, ab altero futuri participium profectum sit,

Caput XXIII.

ORationis ea uirtus non est mediocris, ut emēdata sit. Eam autem feceris emendatiorem, si noueris uerba esse aliquot supina duo habentia: quorum ab altero fit participium præteriti temporis, itemq; uerbum frequentatiuum: ab altero, quod in itum exit, participium futuri temporis in rus exiens inclinatur. Ea uerba sunt, alo, ruo, arguo, orior, pario, morior, careo, & siqua sunt huius generis. Hæc supina habent, altum & alitum, argutum & arguitum, ortum & oritum, partum & paritum, mortuum & moritum, casum & caritum. Ab eis illa fiunt participia, altus aliturus, argutus arguiturus, ortus oriturus, partus & pariturus, mortuus moriturus, casus cariturus.

Ennius. Cyclopiis uenter uelut olim turserat alti
Carnibus humanis distentus. Quāuis si alti pro magna diceret, quod non placet, a sententia id nostra diuersum non esset. Nam hoc etiam altum ab alendo factum esse contendimus.

Næuius. Quando ad ludos uenit, alij quum tacerent, totum diem argutatur, quasi cicada.

Argutatur, id est, loquaciter proloquitur.

Supinaduo
plicitia,

Argutatur,
tur,

P R O G Y M N A S M A T V M

Horatius. Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.

Ovidius. Obrutus insanis esset adulter aquis.

Statius. Atq; hosti ueniat paritura marito.

Lucanus. Ruituraq; semper Stat moles, mirum.

Iuuenalis. Tollere dulcem Cogitat heredem cariturus turtu
re magno.

Virgilius. Demisere neci, nunc cassum lumine lugent.

Idem. Nec mihi cū Teucris ullum post eruta bellū Pergama.

Plautus. Speravi ego istam tibi parituram filium.

Idem. Argutus malorum facinorum.

Idem. Pergin argutiarier?

Idem. Durare nequeo in ædibus, ita me probri,

Stupri, dedecoris à uiro argutam meo.

Vegetius. Libenter cupit commori qui sine dubio scit se esse
moriturum.

Sallustius. Quos aduersum multi ex Bithynia uolentes occur
rere falsum filium arguituri.

M. Cicero. Sūt autem stellæ natura flammæ, quocirca terræ,
maris, aquarum uaporibus aluntur, ijs qui à sole ex agris te
pefactis, & ex aquis excitantur: quibus altæ renouatæq; stel
læ atq; omnis æther refundunt eadem: & rursum trahunt in
idem, nihil ut fere intereat aut admodum paulum, quod astro
rum ignis & ætheris flamma absumat.

Alitum quoq; ab alendo dici non desunt qui affirmant.

His uerbum fruor adiungere possis: quod autore Prisciano
fructum & fruitum habet: unde participia fructus & frui
turus. Cicero, inquit, in Hortensio. Vt amœnitate summa fru
ctus est. Vlpianus ad Saurinum futurum dixit fruiturum non
fructurum, quomodo ortum oriturum, erutum eruiturum,
mortuum moriturum: quæ quum in præterito non habent i,

in futuro habent. Hæc ille.

Paruulū hoc sit diuerticulū, parere ueteres dixisse ut cupire Parire.
Ennius. Oua parere solet genus pennis condecoratum.

Lucretius. Effingere ut arte Naturæ primum terrarū clau- Cupire:
stra cupiret.

COMPOSITA A Plicando, CVRREN-
do, stando, quæ præterita quæq; supina habeāt, Cap. XXV.

Persuasum multis est uerbum plicare si cum præpositio-
ne componatur, præteritum in ui diuisas, & supinum
in itum formare. ut, Explico, explicui, explicuit. Si ue-
ro cum nomine componatur, eius præteritum in aui & supi-
num in atū exire. ut multiplico, multiplicauī, multiplicatū.
Ideo Priscianus huiusmodi plicare uerbi cum præpositione
compositi præteritum in aui dicit in usu raro esse. In qua pri-
us sententia fuit A. Gellius: quo autore explicuit quā expli-
cauit esse iam usitatus cœperat. Cæterum nos ita censemus.
Verbum hoc plicare cum nomine compositum semper habe-
re præteritum cuius aui finis sit. Cum præpositione, raro in
ui diuisas, propè semper in aui, & supinum in atum exire.

Plico in p
teritis.

Quod multis docendum est testimonijs: quo imbibitam istam
persuasionem falsam eluamus.

Pacuuius. Quæ te applicauisti tam ærumnis obruta.

Catullus. Risi nescio quem modo in corona,

Cui quum mirificè Vatiniana

Meus carmina Caluus explicasset.

Quintilianus. Locis utèdum est multis illustribus explicatis.

M. Varro. Deinde ad Siculos se applicauit.

M. Cato. Populus sua opera potius ob rem bene gestam coro-
natus supplicatum eat, quàm re male gesta coronatus ueneat.

Sallustius. Amicorum negotijs implicati haud sane reipublicæ consilijs affuerunt.

Idem. Implicatæ rates ministeria prohibebant.

M. Cicero. Nec tamen is ipse à quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem salutis suæ.

Idem. Κύρις πρᾶξις (quod sonat exercitationem seu disciplinam Cyri) quam contriueram legendo, totam in hoc imperio explicavi.

Idem. De duobus generibus primis, tribus libris explicauit.

Idem. Neq; enim quicquam de hac parte post Panætium explicatum est.

Idem. Satis accurate in Academicis quatuor libris explicatæ arbitramur.

Idem. Aegritudinis sedatio hesternâ disputatione explicata est.

Idem. Hæc efficere uirtutem ostenderem, nisi superioribus diebus essent explicata.

Idem. Peripateticorum quidem causa explicata est.

Idem. Vereor enim ne natura quum corpora nobis infirma de disse, ijsq; & morbos insanabiles, & dolores intolerabiles adiunxisset, animos quoq; dederit & corporum doloribus congruentes, & separatim suis angoribus & molestiis implicatos.

Idem. Hic cum uterq; me intueretur, seseq; ad audiendum significarent paratos, primum inquam deprecor, ne me tanquam philosophum putetis scholam uobis aliquam explicaturū, qd' ne in ipsis quidē philosophis magnopere unquā p̄baui.

Idem. Quum multæ res in philosophia nequaquam satis adhuc explicatæ sint, tum perdifficilis Brute, quod tu minime ignoras, & perobscura quæstio est de natura deorum.

Idem. Quæ cum dixisset, explicavi inquit sententiam meam.

Et eo quidem consilio, tuum iudicium ut cognoscerem.

Idem. Quam si explicauisset, non tam hæsitaret.

Idem. Nec enim in Torquati sermone quicquam implicatum aut tortuosum fuit.

Idem. Multumq; ad ea quæ querimus, explicatio tua ista profecerit.

Idem. Nemo ingemuit, nemo inclamauit patronorum, nihil cuiquam doluit, nemo est questus, nemo rempublicam implo-
rauit, nemo supplicauit: quid multa? pedem nemo in illo iudi-
cio supposit.

Sed alio quoq; genere dici non negamus: id tamen rari-
us esse multo affirmamus.

Horatius. Et p̄ obstantes cateruas Explicuit sua uictor arma.

Plinius iunior. Quæ sicut implicita suspitionibus, ita non sa-
tis convinci probationibus uisa est. Explicit

Quintilianus. In paruis ergo, quales sunt fere priuata, sit ille
pressus et uelut applicitus rei cultus.

Valer. Maximus. Mineruæ species oborta, præcepit ut illi
grauî morbo implicitam moneret, ne propter aduersam uale-
tudinem proximo prælio non interesset.

M. Cicero. Omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo
implicitos consuetudine et beneuolentia.

Idem. In India ij qui sapientes habentur, nudi ætatem agunt,
et Caucasi niues hyemalemq; uim perferunt sine dolore:
quumq; ad flammam sese applicuerunt, sine gemitu aduruntur

illud quoq; minore non indiget admonitione, composita
à stando inueniri quum retineant a in supinis participijsq; sto in cō-
positis.
inde factis.

Lucanus. Constatura fides supernum.

Quintili. Video quosdā in ipso statim limine obstaturos mihi. Constatu-
rus.

PROGYMNASMATVM

Præstatu C. Trebonius. Cui nos & charitate & amore tuum officium
rus. præstaturos non debes dubitare.

D. Brutus. Vtrunq; me præstaturum spero, ne aut Ventidius
elabatur, aut Antonius in Italia moretur.

Præstatu Idem. Occiso C. Cesare postquã mare transierat præstatu est.
Idem. Cn. Plancus. Nequid detrimenti fiat dabitur opera à me, idq;
me præstaturum spero.

M. Cicero. Huic meæ rogationi potius non continuo respon-
derunt: eodem tamen die ad me reuerterunt: mihi hoc dede-
runt, ut esses in Gallia quoad uelles, se præstaturos: nihil ex
eo te offensionis habiturum.

Idem. Otium nobis exoptandum est, quod hi qui potiuntur
rerum, præstaturi uidentur: si quidam homines patientius eo-
rum potentiam ferre potuerint.

Restauit. Hoc minus mirum sit si composita à stando in præterito
in aui quondam exiisse noueris. Vt restauerit pro restiterit
Propertius dixit. Nec si post stygias aliquid restauerit un-
das. Eam ob rem Priscianus, Composita, inquit, à stando ua-
rie uetustissimi protulerunt. Asto astitum & astatum, præsto
præstitum & præstatum.

Aemilius Porcina. Tempore astiturum atq; pariturum me eẽ.
Instaturum igitur, restaturum, aliaq; multa, an dicere possis
dubitẽ, quãuis analogia id doceat: sed præstaturum certe possis.

Curro in De præteritis uerborum à currendo compositorum: quã
cõpositis. geminare possint syllabam eam quæ in simplici geminatur,
id rudibus satis cognitum non est: quibus persuasum est eam
gminationem in uerbo solo, quod est præcurrere, fieri. In
alijs quoq; fieri posse, exemplis docemus:

Percucur Suetonius. Magistratus & maturius inchoauit, & quasi in-
rit. etum percucurrit.

Idem. Quumq; exterritus, luce prima ad expiandum somnium **Excucur**
præmissis qui rem diuinam appararent, Tusculum excucurrit,
riset: nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam.

Idem. Notissimus eques Romanus elephanto super sedes per **Decucur**
Catadromum decucurrit. rit.

Plinius Iunior. Quum publicum opus mea pecunia inchoatu-
rus in Tuscos excucurrissem.

Idem. Modo nunciatus est Sylius Italicus in Neapolitano suo
uitam finisse. Causa mortis, uoletudo. Erat illi natus insanabi-
lis clauus, cuius lædio ad mortem irreuocabili constantia de-
cucurrit.

M. Cicero. Faciles enim, inquit, Antoni partes eæ fuerunt
quas modo percucurri, uel potius penè præterij latine loquẽ
di, planeq; dicendi reliquiæ sunt magnæ, implicate, uariæ,
grauæ: quibus omnis admiratio ingenij, omnis laus eloquen-
tiæ continetur.

Hæc autem composita sine hac geminatione pronanciari
uti noueris, Prisciani uerba ascribimus. Curro, inquit, repe-
tita priore syllaba cucurri facit præteritum: quod in compo-
sitione inuenitur apud quosdam auctorum geminationem pri-
mæ syllabæ seruans, apud alios minime.

Virgilius. Decurrere iugis, alia de parte patentes **Decurri.**
Transmittunt cursu campos.

T. Liuius. Qua cuiq; proximum decurrere.

Idem. Et si ferocius procurrisent.

M. Cato. Video hæc tēpestare ad oēs aduersarios cucurrisse.

Terentius. Vna illarum interea properè præcucurrit.

Plautus. Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem.

C. Cæsar. Excucurristi à Neapoli. Hæc ille, **Præcu-
curri.**

PROGYMNASMATVM

QVOD PRO PERFECTIS VERBA QVAE

dicunt frequentatiua ponantur: deq; frequentatiuis

sapius usurpatis, Caput XXVI.

Frequen-
tatiua pp
fectis.

Scriptitamus hæc dicendi præcepta: quo tibi ad ornate di-
scendum facilitas promptior sit. In his autem illud non cē-
semus prætermittendum. Quemadmodum diminutiua p-
primitiuis posita multam orationi afferunt gratiam: ita pro
perfectis frequentatiua quum usurpata sunt, orationem non
parum uenustant. Prope me sessitabat amicus. Amici literis
non responsitavi. Veturum te mihi nuntius dictitauit. Ad au-
diendum Theophrastum duo millia discipulorum itabant.

A. Gellius. Vecturasq; onerum corpore suo factitauisse.

Idem. Comperimus autem ceteros quoq; in iisdem temporibus
barbam in eiusmodi ætate rasitauisse.

Idē. Labeo Antistius iuris quidē civilis disciplinā principali
studio exercuit, & cōsulentibus de iure publice respōsitauit.

Idem. Hermippus hoc scriptum reliquit, Demosthenem ad-
modum adolescentem uenitare in Academiam, Platonemq;
audire solitum.

Idem. Saturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta
lusitabamus.

Valer. Maximus. Veliti in æde Iouis, quod prisco more facti-
tauerant, uesci, Tybur irati se contulerunt.

M. Cicero. Quum his temporibus non sanē in senatum uentū
tarem, tamen ut tuas literas legi, non existimaui me saluo iu-
re nostræ ueteris amicitiae, multorumq; inter nos officiorum
facere posse, ut honori tuo deessem.

Idem. Ipsi enim Græci magis legendi, & delectationis, aut ho-
minis alicuius ornandi, quàm utilitatis huius forensis causa
laudationes scriptitauerunt.

dem. Si igitur non poterit siue causas defensitare, siue populum concionibus tenere, siue bella gerere, illa tamen praestare debet, quae erunt in ipsius potestate, iustitiam, fidem, liberalitatem, modestiam, temperantiam, quo minus ab eo id quod desit, requiratur.

Quemadmodum item diminutiva duo, ita duo uerba frequentatiua in oratione eadem poni possunt.

M. Cicero. Natura paruulos nobis dedit igniculos, quos ce- Paruulos
igniculos
riter malis moribus opinionibusq; deprauatis sic extinguimus, ut nusquam naturae lumen appareat.

Aul. Gellius. Scipionem hunc Africanum solitauisse noctis extremo, priusquam diluculet, in Capitolium uentitare.

De his autem frequentatiuis animo illud aduertendum est, si primum habet supinum in sum, uel praeposita muta in Frequen-
tatiuum à
frequenta-
tiuo.
tum, frequentatiuo secundo fere semper, priore raro utimur. Ut à sedendo, uidendo, mittendo, legendo, agendo, uiuendo, sesitare, uisitare, missitare, lectitare, acsitare, uictitare prope semper dicuntur. Quum uero compositum uerbum est, modo primo, modo secundo utimur, ut compensare, responsitare.

VERBA IN SCO EXEUNTIA SPECIEI
deriuata pro primitiuis non inusitate dici. Deq; hoc genus
uerbis nonnulla prius dicta. Caput XXVII.

Omnibus illud fortasse non innotescit, ideoq; suscepi- Verba in
mus dicendum. Verba frequentatiua, eaq; quae in sco sco.
exeunt (quae ab alijs inchoatiua, ab alijs exercitatiua
aut meditatiua appellantur) uti finitione, ita significato distin-
gui creduntur. Nos uero ea in sco prope idem significare putamus:
qd significat ea quae appellantur frequentatiua. Sed ideo uoce
distinguuntur, qd ab ijs uerbis q supina habet, facta sunt frequē

PROGYMNASMATVM

latius, à supinis ipsis formata. Ab alijs autem uerbis supinis carentibus, qualia multa sunt coniugationis secundæ neutra, fiunt ea quæ in sco exeūt. A paucis enim actiuis, paucisq; aliarum coniugationum uerbis uerba huiusmodi inclinata sunt: ut auctor est Priscianus, qui illa enumerat, præsciscere, dormiscere, sentiscere, labascere, integrascere, hiscere, cōcupiscere. Virgil. Animosaq; regum Corda licet longe præsciscere. Terentius. Hoc uilli edormiscam.

Idem. Ne tu id præsentisceres.

Idem. Labascit uictus uno uerbo.

Idem. Perij, hoc malum integrascit.

M. Cicero. Diuino aliquo animi motu concupiscat.

Hæc igitur uerba in sco, uti frequentatiua, pro perfectis non inusitate dici solent. ut, Amicitia officiorum uiciisitudine iuuenescit. Voluptas blanda cito euanescit. Morbi acerbitas incrudescit.

Acer fam. Næuius. Fames æcer augetur hostibus: ibi acer genere muliebri prisce dictum.

Furius Antias. Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Idem. Increscunt animi: uirescit uulnere uirtus.

Plinius. Vini natura non gelasit.

Idem. Si contra occidentem rubescunt nubes, serenitatem futuræ diei spondent.

Idem. Pubescit homo solus, quod nisi contingat, sterilis in gignendo est.

Quintilianus. Quæ summo solo sparsa sunt semina, celerius se effundunt, & imitatae spicas hæbulæ inanibus aristis ante messem flauescunt.

Marcus Cicero. Equidem et in uobis animaduertere soleo, et in me ipso sæpiissime experior, ut exalbescam in principijs di-

tendi, & tota mente atq; omnibus artibus contremiscam.

Has duas præceptiones uerecundè multum usurpabis.

ELEGANTIVS PONI VERBUM DE A

loco quàm ad locum. Caput XXVIII.

AD hanc præceptionem abducor: cuius modesta si fuerit usurpatio, uenustatem orationi addet non mediocrem. Ea autem est. Domestico sermone quum dicatur uerbum cõueniens nomini significanti locum ad quem motus factus est, hoc omittas uerbum: idq; usurpes quod conueniat cum nomine eo quod significat locum à quo motus is fiat. ut: Ad uisendum amicum abeo. Abeo enim de loco, & adeo ad locum. Huc à patre onus hoc asportatum est. Amicum meum abduxisti tecum.

Verba de loco seu abundi

Næuius. Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriose, Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud genteis solus.

Præstat: eum suus pater cum pallio una ab amica abduxit.

Terentius. Scio quo abducta sit.

Idem. Hanc oportet in cruciatum hinc abripi.

Idem. Mercator hoc addebat, è prædonibus, unde emerat, se audisse abreptam è Saunio.

Plautus. Cum Amphitryone abiit hinc in exercitum.

Idem. Non ego te hic lubens relinquo, neq; abeo à te.

Idem. Cubitum hinc abimus.

Suetonius. Alij tradunt adhibitum coenæ nuptiali mandasse ad Pisonem contra accumbentem, noli uxorem meam premere, statimq; conuiuio abduxisse eam secum, et proximo die edixisse matrimoniũ sibi repertũ exemplo Romuli & Augusti.

Idem. Mar. Antonius super festinatas Liuiæ nuptias obiecit

ex foeminam consularē ē triclīnio uiri corā in cubiculum abductam, rursus in conuiuium rubentibus auriculis incompitiore capillo reductam.

A. Gellius. Capi uirgo propterea dici uidetur: quia Pont. max. manu prehensa, ab eo parente in cuius potestate est, ueluti bello capta abducitur.

Idem. Mox eundem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Cæsū, qui Dolabellam obsederat, abduxisse.

Idem. Omnem illam librorum copiam Xerxes Athenarum potitus urbe ipsa præter arcem incēsa abstulit, asportauitq; in Persas.

Valer. Maximus. Existimabant eum præcipuē matronæ synœcra fide incorruptum esse animum, qui post depositæ uirginitatis cubile in publicum egredi nesciret, multorum matrimoniorum experientiam legitimæ cuiusdam intemperantiæ signum esse credentes.

M. Cicero. Herculem Prodicus dicit, ut est apud Xenophōtem, quum primum pubesceret, quod tempus à natura ad deligendum quam quisq; uiam uiuendi sit ingressurus, datū est, exiisse in solitudinem.

Idem. Abijt ad deos Hercules: nunquam abiisset, nisi quum inter homines esset, eam sibi uiam muniuisset.

Idem. Omnia quæ homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiæ habeam magnam gratiam, quæ non modo me à solitudine abducit, sed etiā cōtra omnes fortune impetus armat.

IRASCI ET SVCCENSERE, CVM DA

tiuo non cum accusatiuo præposita præpositione iungenda esse. Caput XXIX.

Quoniam succensem ijs qui latine linguae puritate irascor
 foedantes quo dicendi genere utantur securi sunt: ideo Succesce
 plebeium indoctumq; sermonem usurpant. Verum
 ut indocti docte loquantur, eorumq; sermone hi loquentes la-
 tinam linguam ne foedent: illud quoq; scribimus. Verbum ira-
 sci uel succensere datiuo adiungas, non accusativo tum prae-
 positione in, uel contra, uel aduersus, uel super, ut semidoctū
 uulgus consueuit. Vt, Amico irascendum non puto. Pater fi-
 lio succenset. Prodigalitati tuae irascor.

Turpilius. Meus est mihi pater iratus.

Afranius. Dij sunt irati tibi, qui conciere cogites tantū mali.

Ouidius. irascor uotis, heus leuis ipsa meis.

Plautus. Non te mihi irasci decet.

Idem. Noli, amabo, Amphytrio irasci Sosiae causa mea.

Terentius. Deos mihi iratos fuisse satis scio.

Idem. Ego illi non succensem?

Idem. Tibi quoq; sum iratus Philomena grauitur: nam hercle
 abs te est factum turpiter.

Idem. Quum uelit, iure tibi irasci nequeat.

Politianus. Irasceris obrectatoribus meis.

C. Marius. Quid mihi succensent, si id opto, ut poeniteat eos
 sui facti?

M. Cicero. Adeo ne me iniustū eē existimasti, ut tibi irascerer?

Idem. Tibi subirascor.

Idem. Marcellinum tibi esse iratum scis.

Idem. Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare,
 quum scias Iouem iratum esse nemini posse?

Idem. Vt solebat Lucilius saepe dicere, homo tibi subiratus,
 mihi propter eā ipsam causam minus quā uolebat, familiaris

Idem. Quid poetis irascimur?

Idem. Nec uero audiendi sunt qui grauitir irascendum inimicis putant.

Stomachari pro irasci non insolenter dicitur. Marcus tamen Cicero dixit stomacharetur cum Metello: Scipio, inquit, apud Numantiā quum stomacharetur cū C. Metello, dixisse dicitur, Si quintū pareret mater eius, asinum fuisse pariturā. In illo autem Terentiano, Nunc nihil magis uereor, quā ne quid in illum iratus plus satis faxit pater, faxit in illum: non iratus in illum intelligendum est.

Eo igitur dicendi genere iratus in me, uel contra me, uel aduersum me uiu nolim, nisi prius in authore probo legerim quāuis non ignorem apud recentiores id aliquando legi, sed imprudēter potius quā scitē dixisse eos mihi persuadē.

QVID HOC, ID, ALIQUID, NIHIL,
quod & similia cum uerbis neutris usitate multum
dici. Caput XXX.

ID authores mihi sunt & poetae & oratores, quid, quod, aliquid, & id, casus accusatiui, aut tanquam aduerbia cū uerbis neutrum significatum habentibus, collocari solēre ac fere significare, propter quid, quod, aliquid, aut id, uel quātū, aut aliquātū. ut, Id gaudeo. Quid tristis es? Aliquid video Afranius. Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet. Catullus. Sed nunc id doleo.

Aliquid
quod.

Id.

Quidlibet.

Quid.

Horatius. Pictoribus atq; poetis

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Plautus. Quid ille reuertitur?

Terentius. Adolescenti nihil est quod succenseam.

Idem. An tu id succenses nunc illi?

Idem. Sed est quod succenseat tibi.

Idem. Nihil fecit, patruē, quod succenseas.

Idem. Hoc aliud est quod gaudeamus, miles pelletur foras.

Idem. Iam id gaudeo.

Idem. Nunc id prodeō, ut conueniam Parmenonem.

Idem. Quid hic stabas? quur non recta introibas?

Idem. Ego domi ero, si quid me uoles.

Idem. Id adueniens mecum stomachabar.

Idem. Quid crepuerunt fores?

Idem. Illi facile sit quod doleat.

Idē. Hoc me delictū admisisse in me, id mihi uehemēter dolet.

Idem. Quid tristis es?

Idem. Nescio quid tristis est.

Idem. Num id lachrymat uirgo?

Idem. Id dum studuisti.

Idem. Id ne estis autores mihi?

Quintilianus. Ea causa uel maxima est, quur optimo cuiq; præceptori sit tradendus puer, quod apud eum discipuli quæque melius instituti, aut dicent quod inutile non sit imitari, aut si quid errauerint, statim corrigentur.

Idem. Id ne mentiri quidem poterat.

Valerius Maximus. Ut eorum quoq; respectus aliquid præsentibus moribus proffit.

Aliquid

Q. Mutius Scæuola. Quod cui seruandum datū est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

L. Piso. Cn. Eluius Annij filius id arrisit.

M. Cato. Id ne irascimini, si quis superbior est quàm uos?

Mar. Cicero. Ego te commendare non desino: sed quid proficiam ex te scire cupio.

siquid

Idem. His ego literis siquid profecissem, existimabam optan-

PROGYMNASMATVM

Idem. Quidam me esse assecutum.

Idem. Quòd si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus.

Idem. Quid profecerim, facias me certiozem.

Idem. Quid huc properes, nihil est.

Idem. Sed tamen est quod gaudeas.

Hoc.

Idem. Quur enim tibi hoc non gratificer, nescio.

Idem. Vide quid succenseas.

Idem. Si modo aliquid in philosophia profecimus.

Idem. Philosophia latuit usq; ad hanc etatem, nec ullum habuit lumen literarum latinarum: quæ illustranda & excitanda nobis est. In quo si occupati profuimus aliquid ciuibus nostris, profimus etiam si possumus otiosi. In quo eo magis nobis est elaborandũ, qd' multi iã esse latini libri dicũtur scripti incõsiderate ab optimis illis quidẽ uiris, sed nõ satis eruditis.

Idem. Nec uerò ijs, à quibus accusatus sum, aut à quibus condemnatus, habeo quod succenseam, nisi quòd mihi nocere se crediderunt.

Idẽ. Sapientis est propriũ, nihil quod poenitere possit, facere.

Idem. Non ut proficerem aliquid.

Idem. Interest aliquid inter laborem & dolorem. Sunt finitima omnino, sed differunt aliquid.

Idem. Non tam ut prosim causis elaborare soleo, quàm ut ne quid obsim.

Idem. Quo magis cauendũ est, ne quid in eo genere peccetur.

QVOD HVIVSMODI VOCABVLA IN

significatione eadem cum uerbis actiuis aut passiuis,

quòdq; cum uerbis neutris alia quoq; uocabula

adiungantur, Caput XXXI.

NE quid nos accuses, quòd hac in re tibi satis non fecerimus, id adiunctum uoluimus. Quid, quod, aliquid, id, in significatu eo quem dicebamus, cum uerbis actiue significationis aut passiuæ nonnunquam adiungi. Itemq; aliorum nominum, quæ pauca sunt, accusatiuos cum uerbis neutris collocari. ut, Id te amo. Quid me odisti? Hanc rē ego: Ennius. Hercle puto, hoc erit tibi argumentū semper in promptu situm, Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis. Lucilius. Quòd tuas laudes culpes, non proficis hilum. Cæcilius. Id me arguit.

Hilum.

Terent. Quod me accusat nunc uir, sum extra culpam.

Quod

Idem. Quid me incusas?

Quid.

Idem. Ad cœnam uocant, aduentum congratulantur.

Aulus Gellius. Philippus Aristoteli salutem dicit. Filium mihi genitum scito, quod equidem dijs habeo gratiam.

Idem. Psyllos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter amstro succensuisse.

M. Cato. Vitio uertunt, quia multa egeo, at ego illis, quia nequeunt egere.

Mar. Cicero. Nihil est, quod aduentum nostrum extimescat.

Idem. Neq; tamen adhuc habeo, quod te accusem.

Idem. Quid tu id pateris?

Idem. Quid nunc mihi inuideri potest?

Idem. Gorgias Leontinus interrogatus quur tamdiu uellet esse in uita: Nihil habeo inquit quod incussem senectutem.

Idem. Tum illud quo Sisyphus uersat saxum sudans, neque proficit hilum. Hoc autem poetæ alicuius est.

Nihil item cum huiusmodi uerbis non inepte adiungitur. Ba enim particula quàm non, uim habet maiorem. ut, Nihil irascor. Nihil te accuso.

Propertius. Nam nihil inuitæ tristis custodia prodest.

Quintilianus. Pueri dum omnia timent, nihil conantur.

A. Gellius. Nihil sane potest cogi uir sapiens, quum est ratio
nis obtinendæ locus.

Sallustius. Animo cupienti nihil satis festinatur:

M. Cicero. Samnites uibrant hastas ante pugnas, quibus in
pugnando nihil utuntur. Cum alijs quoq; uerbis eam tantum
dem ualere credas.

A VERBIS NEVTRIS ABSOLVTIS AC
cusatiuum regi, uel aliunde, uel ab eodem uerbo factū.

Indeq; passiuæ nonnunquā fieri. Cap. XXXII.

Accusati-
uus abso-
lutis re-
ctus.

STUDIA haud segniter qui studuere, & poetis & oratori-
bus commune illud esse, opinor, non ignorant: ut à uer-
bo neutro absoluto regatur accusatiuus alius: utq; non-
nunquam ab eo uerbo passiuum fiat. ut, Cum amico uiuere uē
tam iucundum est. Gaudia gaudeo quòd literæ mihi tuæ red-
dite sint. Dolorem doleo, quòd è morbo labores.

Lapi.
Præcipe
casu.

Ennius. Occumbunt multi letum ferroq; lapiq;
Aut intra muros, aut extra præcipe casu. Lapi pro lapi-
de, & præcipe pro præcipite dictum est antiquius quàm ut
sit imitandum.

Horatius. Fortuna sæuo lata negotio

Ludum insolentem ludere pertinax,

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi nunc alij benigna.

Propertius. Qui te cogebat multos pallere labores.

Virgilius. Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

Idem. Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

Idem. Nec uox hominem sonat.

Plautus. Quid enim pugnatas pugnas prolocuta.

Idem. Illac pugnata pugna, fratrem trudebat frater hasta
& galea.

Terentius. Hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia.

Quintilianus. Qui in seruitute est eo iure quo seruus, aut, ut
antiqui dixerunt, qui seruitutem seruit.

Idem. Qui beatam uitā uiuere uolet, philosophetur oportet.

A. Gellius. Inflaret celeriter eum sonum.

Idem. Grauiusculum sonum inspiraret.

Idem. Quum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq;
alteram pugnam prospere pugnasset.

Idem. Cornelius quidam sacerdos & loco nobilis, & sacerdo
tij religionibus uenerandus, & castitate uitæ sanctus, repen
te mota mēte cōspicere se pcul dixit pugna acerrimā pugnari.

Idem. Pugnae dies, quæ in Thessalia pugnata est.

Idem. Delphini pueros forma liberali in nauiculis forte aut
in uadis littorū conspectos miris & humanis modis arserūt.

Idem. Eum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad
quæstum artis.

Idem. Si quis hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi imperan
do atq; obseruando curet: is erit pleraq; impeccabilis, uitāq;
uiuet tranquillissimā. Verba duo hæc dicebat: ἀνὴρ καὶ ἀπεί
χεσθαι. id est, patere & abstine.

Idē. Hoc ære collecto quasi manuário, coenula curabatur om
nibus qui eum lusum luseramus.

Idem. Triumphauit cum Imperatoribus suis triūphos nouē.

M. Cælius. Postridie eius absolutionis in theatrum Curionis
Hortensius introijt, puto ut suum gaudium gauderemus.

M. Cicero. Eorū dolorē, qui lugebāt suos, oratione resfricabā

Idem. Quum sit quædam certa uox Romani generis, urbisq;

propria, in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil animadu-
uerti possit sonare aut olere peregrinum, hanc sequamur: ne
que solum rusticam asperitatem, sed etiam peregrinam inso-
lentiam fugere discamus.

Plautinum illud quoniam dissimile non est, ascribimus,

Præcucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.

Hoc dicēdi quasi colore parco tua tibi oratio depigēda ē.

DE VERBO MVTA RE QVEM CA-

sum post se habeat, Caput XXXIII.

Muto

GENERE dicendi meliore bonum ut mutare possis, hoc
scribimus. Verbum mutare cum accusatiuo interposi-
ta particula in iungi etiam a summis autoribus non ne-
gamus. Nihil tamen habere minus aut fortasse plus elegantiæ
contendimus: si cum ablatiui sine ulla præpositione coniun-
gas. ut, Vita tristi iucundam mutavi cum ab me abiisti. Vis ne
libro meo tuum mutare? Studium ignavia mutare pene inbu-
manum est.

Horatius. Valet ima summis mutare:

Idem. Mutibus mutare quæro tristia.

Idem. Velox amœnū saepe Lucretiilē Mutat Lyceo Faunus.

Idē. Libros Panati Socraticā et domū Mutare loriceis Iberis

Proper. Tyndaris externo patriam mutauit amore.

Quintilianus. Natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus
annis percipimus: ut sapor quo noua imbuas, durat: nec lana-
rum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui pos-
sunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora
sunt. nam bona facile mutantur in peius: num quando in bo-
num uerteris uitia?

Idem. Nemo dubitabit, quin si nocentes mutari in bonam men-

tem aliquo modo possint: sicut posse interdum conceditur, sal-
uos, esse eos magis è rep. sit, quàm puniri. V. Max. Sicut pla-
cidum mare ex aspero, cœlumq; ex nubilo serenum hilari
aspectu sentitur: sic bellū pace mutatū plurimū gaudiū affert.
Catilina apud Sallust. Nemo nisi uictor bellum pace mutauit.
Sallustij illud diuersū est. Nō debere certa p incertis mutare.

ODI ET NOVI QVAM VSITATA

sint. Caput XXXIIII.

Quoniam odi ego uulgatam illam plebis locutionē,
quæ nulla prorsus ratione cum oratorum sermone
cōiuncta sit: ideo nobis pro uiribus dāda opera est,
ut neglecta illa hunc assequamur. Quod etiam in uerbo odif-
se assequi queas. Hoc autem uerbum quale sit, quoq; incline-
tur modo, plures norunt quàm qui usurpent. Odire enim uul-
gus, qui uero à uulgo parumper discedunt, odio habere uel
odio prosequi dicere solent. Illo autē licet hoc purius aliquan-
to uideatur: non magis tamen à uiris doctis usitatum putem.
Itaq; uerbum odifse usurpandum esse censemus. Eius uero tē-
pora nosse ut possis, (omnium enim temporum ac modorum
significationem habet) uide in præterito uerbi passiui & sex
temporibus ab eo factis cuius temporis sit uerbum sum: eiu-
sdem inuenies uerbum odifse. Ut gratia exempli in præterito
amatus sum uel fui, sum præsentis, & fui præteriti temporis
est: ideo odi in præsentis & odi in præterito dicere possis.
Amatus eram uel fueram: eadem ratione oderam, præteriti
imperfecti & præteriti plusquamperfecti est. De uerbis no-
ui, coepi, memini, idem sentias. Sed ad exempla accedimus.
Odi ingratitudinem tuam: Noui liberalitatem tuam: Coepi
te amare.

Odi &
Noui.

Odire

Euripides. Viri boni laudes suas ubi audiunt, laudantem nescio quomodo odisse solent, si laudentur immoderate.

Aristoteles. Qui se nimium amant, ij se nimium nua oderunt.

Odi.

Ennius. Quē metuūt oderūt, quē quisq; odit perijisse expetit.

Turpilius. Quem olim oderat, sectatur ultro ac detinet.

Valer. Catullus. Neu me nosse putes hospitii officium:

Accipe quā merfer fortune fluctibus ipse,

Ne amplius à misero dona beata petas.

Idem. Vnusquisq; sua nouerit ire uia.

Horatius. Oderunt hilarem tristes, tristemq; iocosi.

Ouidius. Odimus accipitrem, quia uiuit semper in armis.

Terentius. Dij me pater omnes oderint: nisi magis te quā oculos nunc amo meos.

Idem. Adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.

Idem. Certe noui ingenium mulierum, nolunt ubi uis, ubi nolis, cupiunt.

Idem. Ingenium noui tuum liberale.

Idem. Non satis me pernocti etiam qualis sim.

Suetonius. Tragicū illud subī de iactabat, Oderit, dū metuāt.

Quintilianus. Prudenter, qui quum interrogasset rusticum testem, an Amphiona nosset, negante eo detraxit aspirationē, breuiauitq; secundam eius nominis syllabam: & ille eum sic optime norat.

Idem. Parentes malorum odimus.

Idem. Exhausti laboris nosse mensuram uoluptati est: & hortatur ad reliqua fortius exequenda scire quantum super sit.

Idem. Odit enim fere iudex litigantis securitatem.

M. Caelius. Pudet me tibi confiteri, & queri de Appij hominis ingratiissimi iniurijs, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit. Et quum homo auarus ut ea solueret si

bi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit.

M. Varro. Si quantum operæ sumpsisisti ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimā philosophiæ dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centusse.

Noui.

M. Cicero. Te ipsum ex quo tempore tu me diligere cœpisti, cottidie pluris feci.

Cœpi.

Idem. Omnes enim beneficij immemores oderunt.

Idem. Sic in Bruto, quem oderat, & quem dignum contumelia uocabat.

Idem. Neq; fieri potest ut doleat is qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum misericordiamq; deducatur: nisi omnes ij motus quos orator adhibere uolet iudici, in ipso oratore impressi esse atque inusti uidebuntur.

Idem. Illa subabsurda, sed eo ipso nomine sæpe ridicula non solum minus per opposita, sed etiam quodam modo noris, Homo fatuus, postquam rem habere cœpit, est mortuus.

Idem. Nouerit igitur hic quidem orator, quem summum esse uolumus, argumentorum & rationum locos.

Idem. Nobis priuata in causa magna & graui, quum cœpisset Curio pater respondere, subito aſedit, quum sibi uenenis ereptam memoriam diceret.

Idem. Ad consilium autem de republica dandum, caput est nosse rēpub. ad dicendū uero pbabiliter, nosse mores ciuitatis

Idem. Danda igitur opera est, ut fietiam aberrare ad alia cœperit, ad hæc reuocetur oratio.

Idem. Bene illo prouerbio Græcorum præcipitur. Quam quisq; norit artem, in hac se exerceat.

Idem. Utinam respublica stetitset quo cœperat statu.

Idem. Si te parentes timerent atq; odiſſent tui, neq; eos ullā

ratione placare posses, ut opinor, ab eorum oculis aliquo discederes.

Idem. Nunc te patria, quæ communis est omnium nostrum parens, odit ac metuit.

Idē. Neque enim assentior ijs qui hæc nuper disserere coeperunt, cum corporibus simul animas interire, atque omnia morte deleri.

Idem. Etenim ut membra quædam amputantur, si et ipsa sanguine, et tanquam spiritu carere coeperunt, et nocent reliquis partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas et immanitas belluæ à communi tanquam humanitate corporis segreganda est.

Admonitum satis et doctum hæc te dimittant, coepisse quàm incipere, aut (quo sæpius usus est Plautus) occipere, dici usitatus.

Nosco

Noscere tamen quin dicas non prohibemus, quod dictum est rarius.

M. Cicero. Illam partem excusationis qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem uerbis epistolas sæpius mittere, nec nosco, nec probō.

QVOD HABITO ET COLO AB ORA

toribus ac poetis usurpentur sæpius, quodque habito urbem et in urbe, colo urbem et in urbe, dici possit:

Atque inibi de uerbis manere et morari.

Caput XXXV.

Qui in oratorum lectione ac poetarum diu uersatus quasi cum musis habitauit, ad illud, puto, animum aduertit. Primum, colere et habitare ab ijs fere semper usurpari: manere aut morari raro, et pope nunquam pro significato eo quo duo priora dici solent. Deinde colo un-

Bem sapius poetæ dicunt: oratores uero colo urbem, & habito urbem sape, sapius uero colo in urbe, & habito in urbe. ut, in urbe habitat: colis in Gallia. Qui urbem incolunt rusticis prudentiores sunt.

Turpilius, Habitamus hyemem totam cum mulierculis.

Propertius. Atq; utinam Romæ nemo esset diues & ipse

Straminea posset dux habitare casa.

Virgilius. Atq; humiles habitare casas.

Idem. Pallas quas condidit arces ipsa colat.

Plautus. Is ex se hunc reliquit, qui hic habitat, filium pariter moratum ut pater atq; auus eius fuit.

Idem. Hanc domum tam multos annos est ut possideo et colo.

Idem. Is illis habitat in ædibus.

Idem. In ædibus tu ubi habitas nimis mira uidi.

Terentius. Virgo cuius est? unde est? ubi habitat?

Idem. Habitat Mileti.

Idem. Samia mihi mater fuit: & habitabat Rhodi.

Idem. Habitant hic quædam mulieres pauperculæ.

Idem. Rus habitatum abij.

Suetonius. Habitauit primo iuxta Romanum forum.

Plinius Iunior, Iustis ne de causis eum tibi uideor incolere, in habitare, diligere secesum?

Quintilianus. Pindarus Herculis impetū aduersus Meropæ (qui in insula Co dicuntur habitasse) nō igni, nec uētis, nec mari: sed fulmini dicit similem fuisse: ut illa minora, hoc par eēt.

Macrobius. Qui primi in Italia coluisse dicuntur.

A. Gellius. Ex locorum uocabulis in quibus colunt.

Idē. Habitat nidulaturq; i segetibus. Auēcasitā habitare dicit

Idem. De Hispanis Alpinis scriberet, qui citra Iberū colunt.

Idē. Eo flatu aquā oēm ex locis in quibus colebant exaruisse.

PROGYMNASMATTM

Valer. Maximus. Habitat in uilla sua prope uicum Sabine regionis Heretum.

Idem. De M. Manlio. Romanam libertatem opprimere conato Supplicio æternæ memoriæ nota inserta est. Propter illum enim lege sanciri placuit, nequis patricius in arce aut in capitolio habitaret.

M. Cicero. Migrationem esse mortem in eas oras quas qui è uita exceſſerunt incolunt.

Idem. Ex ista uita discedo tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit.

Idem. Urbem mi Ruſe cole, & in ista luce uiue.

Idem. Ruri habitare iuſiſſet.

Idem. Apud M. Lepidum te habitare uelle dixiſti.

Idem. Habitatur gratis in alieno.

Habitare urbem non magis auſim dicere in oratione proſa, quàm æquor nauigare. Vtrunq; enim poeticum magis est.

Ideoq; Quintilianus illa generis eiſdem eſſe dicit: urbs habitatur, campus curritur, mare nauigatur.

Idem alibi autor eſt Virgilianum illud: Tyrrhenum nauigat æquor, ex græcotranslatum eſſe.

Inuſitate dictum illud à Marco Varrone uidetur. Antiqui noſtri, inquit, domibus lateritijs, paululum modo lapidibus ſuſfundatis, ut honorem effugerent, habitabant.

Quemadmodum Propertianum illud:

Atq; utinam Romæ nemo eſſet diues, & ipſe

Straminea poſſet dux habitare caſa.

Virgilius. Habitarunt uallibus imis.

Inde à colendo colonus, id eſt, habitator.

Coloni.

Virgilius. Urbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni.

Idem.

olonos
opouoioi

Idem. Veteres migrate coloni.

Varro. Mercurium Arcadum colonum.

Idem quoq; undicolæ dicit Naiades.

Habere itidem à quo frequentatiuorum forma habitare. Habere. factum est, in significato eodem nonnunquam dicitur.

Salustius. Credo falsa existimas ea, quæ de inferis memorantur, diuerso itinere malos à bonis loca tetra, inculta, foeda, atque formidolosa habere.

Idem. Africam habuere in initio Getuli.

Africanus. Vbi hic me scis, quæso habet meretrix Neapolitis

Manere & morari pro habitare dicuntur rarissime: ne tamē in ea significatione dici, prorsus negemus, exemplū proferimus *Manere:
Morari.*

Vlpianus. Nō tamen ferendum Iulianus ait eum qui cum uxore sua assidue moratus, noluit filium agnoscere, quasi nō suum

Vsitatus multo manere dici solet pro eo quod est nec progredi, nec regredi, aut existere, aut expectare. Horatius de fortuna loquens. Laudo manentem, si celeres quatit Pennas, re signo quæ dedit.

Idem. Manet sub Ioue frigido Venator teneræ coniugis immemor.

Terentius. Fac cures, si Chremes huc forte aduenerit, ut ores primum ut maneat.

Idem. Vbi ueni, causam ut ibi manerem, repperit.

Quod autem moram trahere pro habitare usurpent: id à doctiorum dicendi cōsuetudine prorsus, opinor, alienum est. *Moram.
Traho.*

VERBUM SOLERE QUID HA

beat ornamentis, Caput XXXVI.

Solet indoctum uulgus dicere, sæpe ludit, aut semper ludit, aut nō facit nisi ludere, aliaq; hoc genus multa. *Soleo*

uerò facundioris homines cum alio uerbo uerbum solere adiungunt. Vt, Amici incommodis perinde ut nostris dolere solemus. Fortuna eos, quibus fauere uisa est, tandem fallere solet. Geminis sellis sedere uolens, utraq; excludi solet.

Propertius. Nescio quo pacto uerba nocere solent.

Idem. Inuidiam quod habet non solet esse diu.

Plautus. Homo ebriacus somno sanari solet.

C. Cælius de C. Cesare. Solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adiungere.

Quintilianus. Timotheum clarum in arte tibiarum ferunt, duplices ab ijs, quos alius instituisset, solitum exigere mercedes: quàm si rudes traderentur.

Idem. Fiducia ipsa solet opinione arrogantiae laborare.

Idem. Mitior irrogari solet poena uerecundiae.

Idem. Nec immerito Pericles solebat optare ne quod sibi uerbum in mentem ueniret: quo populus offenderetur.

Idem. Ex præteritis aestimari solent præsentia.

A. Gellius. Vbi reponi solerent signa uetera.

Plinius Iunior de Plinio auunculo. Dicere solebat nullum esse librum tam malum ut non aliqua parte prodesset.

Valer. Maximus. Dominium rerum collabi solet.

Idem. Effigies maiorum suorum cum titulis suis idcirco in primaedium parte poni solebant: ut eorum uirtutes posterius non solum legerent, sed etiam imitarentur.

Marcus Cicero. Animus hois non arca diues appellari solet.

Idem. Nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet.

Idem. Græci in conuiujs solent nominare, cui poculum tradituri sint.

Idē. Solent enim negare nos intelligere quid dicat Epicurus.

Idem. Multi de dijs praua sentiunt: id enim uitioso more effici solet.

Idem. Vt enim cupiditatibus principum & uilijs infici solet tota ciuitas: sic emendari & corrigi continentia.

Perrarum autem est, ubi huic uerbo particula sæpe adiuncta inueniatur.

Tibullus. sæpe solent auro multa subesse mala.

M. Cicero. Soleo sæpe mirari eorum impudētiā, qui agunt in scena gestum spectante Roscio.

PRAETERITVM IMPERFECTVM INDICATIVI sæpe idem significare, quod uerbum solebat cū infinitiuo uerbi, Caput XXXVII.

E Legantiæ quum per ætatem, ideoq; per literarum studijs insolentiam omnino rudis eram, quæ ea esset in uerbis elegantia quærebam. Nunc uero quoniam eius particulam affecutus mihi uideor, id desiderare iuuentutem quod nimis desiderabam, quantum possum non patior. Ei enim iuuentuti hæc dicendi præexercitamenta scribimus. In quibus hoc unum est. Præteritum imperfectum modi indicatiui poni solet pro uerbo solebat & indefinito. Vt, Ex amicitia nostra mecum hic quum aderas, uoluptatem multā capiebam. id est, capere solebam. Verba me tua delectabant. Consuetudine tua fruebar. C. Cæsar ne ijs quidem qui contra arma gesserant, irascebatur. Nominatissimus ille pictor Apelles diem nullum sine linea præteribat. Sponsioni iacturam deesse Lacedæmonius Chilo negabat. Theon Thitoreus in somnijs dormiēs ambulabat, idem in tecto summo Periclis seruus faciebat. Apollonius Tyaneus ad hanc orabat sententiam: Concedite mihi o dij immortales pauca habere, nulliusq; indigere:

Præteritum imperfectum indicatiui

PROGYMNASMATVM

Philostratus. Leones si quis mansuefacere laboret, neq; uerberare cædendos, neq; rursum blanditijs alliciendos Pharaotes monebat. His enim superbi magis euadunt, illis uerò recrudescunt. Domitianus dicebat: Princeps qui delatores non castigat, irritat.

Propertius. Vesta coronatis pauper gaudebat asellis.

Ducebant macræ uilia sacra boues.

Parua saginati lustrabant compita porci:

Pastor & ad calamos exta litabat ouis.

Quintilianus. Fuit qui grana ciceris ex spatio distante missa in acum continuo & sine frustratione inferebat. Quæ cū spectasset Alexāder, donasse eū dicitur eiusdē leguminis modio.

Aul. Gellius. Turpius esse dicebat Phauorinus philosophus exigue atq; frigide laudari, quàm insectanter & grauitur uituperari.

Idem. Socrates quidem dicebat multos homines, ppter ea uelle uiuere, ut ederēt & biberēt: sese bibere atq; esse ut uiueret.

Q. Cicero. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagœnas etiam inanes obsignabat: ne dicerētur inanes aliqua fuisse, quæ furtim essent exiccata.

M. Cicero. Africanus Scipio nihil difficilius esse dicebat, quàm amicitiam usq; ad extremum uitæ diu permanere.

Idem. Ut ad Dionysium redeamus, omni cultu & uictu humano carebat. Viuebat cum fugitiuis, cum facinorosis, cum barbaris. Neminem, qui aut libertate dignus esset, aut uellet omnino liber esse, sibi amicum arbitrabatur.

Idem. Quid censemas superiorem illum Dionysium, quo cruciatu timoris angi solitum? qui cultros metuens tonsorios, cādente carbone sibi adurebat capillum?

Idem. Compunctum notis Threicijs districto gladio iubebat

anteire:premittebatq; de stipatoribus suis, qui perscrutarentur arculas muliebres.

Idem. Tam magis offendit nimium quàm parum: in quo Apelles pictores quoq; eos peccare dicebat, qui nō sentirent quod esset satis.

Idem. Dicebat melius, quàm scripsit Hortensius.

VERBUM PATI PRO PERMITTERE dictum, quòd multum habeat ornatus, Cap. XXXVIII.

NON patiar illud iuuentuti ignotum esse, quod multū Pati.
habet gratiæ. Hoc autē est: uerbum pati pro eo quod
permittere est, ab eloquentioribus usurpari. ut, Iniu-
riam amico fieri non patiar. Adolescentem filium pater in-
dulgētius uiuere ne patiat. Patrem inedia mori passus est.
Valer. Maximus. Non fastidito aditu uirtus excitata ingenia
uiuida ad se penetrare patitur.

Idem. O te Theßaliæ rex Admete crudelis, & diri fati cri-
mine sub magno iudice damnatum, qui coniugis tuæ fata pro
tuis mutari passus es.

Idē. Nec ulterius trepidare ciues suos uacuo metu passus est.

Marcus Cicero. Ferebat hanc quoq; iniquitatem Septitius,
& imbri frumenta in area corrumpi patiebatur.

Idem. Suis studijs, quibusdamue occupationibus, sic impediun-
tur: ut eos quos tutari debeant, desertos esse patiantur.

Idem. Alter locus erat cautionis, ne benignitas maior esset
quàm facultates: quòd qui benigniores uolunt esse quàm res
patitur, primū in eo peccāt, quòd iniuriosi sunt in proximos:

Idem. Ego quum à nostro Catone laudabar, uel reprehendi
me à cæteris facile patiebar.

Idem. Me autem, qui Socratem non diligunt, una cū Socrate

Et Platone errare patiantur.

Idem. Probavi summum illum doctorem Alabādensē Apollonīum, qui quum mercede doceret, tamen nō patiebatur eos quos iudicabat non posse oratores euadere, operam apud sese perdere, dimittebatq; Et ad quam quemq; artem putabat esse aptum, ad eam impellere atq; hortari solebat.

Idem. Ex quo fit, ut neq; disceptatione uinci se, nec ullo publico ac legitimo iure patiantur.

Idem. Illud quidem natura non patitur, ut aliorum spolijs, nostras facultates, copias, opes augeamus.

VERBUM NEGARE PONI ELEGANTER, pro eo quod uulgo usitatus est: dicere quod non.

Caput XXXIX.

Negare

ET quoniam ei qui ornate dicere uelit, sermonem uulgi imitandum esse negamus: hic precipimus uulgare illud, dico quod non, imitandum non esse, sed eius loco uerbum quod est negare usurpandum. ut, Amicitia sibi tua quicquam dulcius esse negabat. Generis nobilitatem bonarum disciplinarum scientia præstantiorem esse negamus. Qui cupiditatibus suis modum non imponit, eum felicem quis nō neget? Plato fore negabat, ut mundus felix esset, nisi aut philosophi imperarent, aut Imperatores philosopharentur. Diuus M. Antoninus quicquam esse negabat, quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quàm clementia sit.

Plinius. Troæzenium uinum qui bibunt, negantur generare. Quintilianus. Negant intueri lucem esse fas ei qui à se hominem occisum esse fateatur.

Idem. Quum philosophi quidam sint reperi, qui deos habere rerum humanarum curam negarent.

Marcus Cicero. Negaretq; unquam beatiore quinquam fuisse. Idem. Negat Epicurus tenuissimo uictu, id est, contemptissimis escis & potionibus minorem uoluptatem percipi, quam rebus exquisitissimis ad epulandum.

Idem. Negat Epicurus iucunde posse uiui, nisi cum uirtute uiuatur. Negat ullam in sapientem uim esse fortunæ. Tenuem uictum antefert copioso. Negat esse tempus quo sapiens non beatus sit.

Idem. Persarum à Xenophonte uictus exponitur: quos negat ad panem adhibere quicquam præter nasturtium.

Idem. Vt Aristarchus Homeri uersum negat quem non probat: sic tu, libet enim mihi iocari, quod disertum non erit, ne putaris meum.

Idē. Peripatetici uirū deniq; uideri negant, qui irasci nesciat.

Idem. Artem uero negabat esse ullam, nisi quæ cognitis penitusq; perspectis, & in unum exitum spectantibus, & nunquā fallentibus rebus contineretur.

Idem. Nuper M. Crassus negabat ullam satis magnam pecuniam esse ei qui in republica princeps uellet esse, cuius fructibus exercitum alere non posset.

Quod præcepimus de negatiuis uocibus, hoc est, quod ponantur in principio, aut in fine orationis, quodq; post eas quisquam uel ullus ponatur elegantius quàm aliquis, hic non repetimus, quia inuis uerbum hoc his præceptionibus aliquantum alligatum sit.

QVOD EDO, ES, ET EDO EDIS, CO-

medo comes, et comedo comedis, exedo exes, et

exedo exedis promiscuè dicantur,

Captu XL.

Edo et cō
posita

Exest illud sanè quàm multorum ingenia, an edo edis, comedo comes, exedo exes, aliāq; huius generis composita dici possint. Ea uti relinquamus quietiora, autoritate aliquantum multa probamus huiusmodi uerba ita ut prefati sumus, dici posse. ut, Cuius animum cura exest, amicetia integrum reddit. Comeſſe quàm bibere mauis. Præcoces fructus qui comeſt, ualitudini satis non consulit.

Næuius. Tibi serui multi apud mensam astant: ille ipse astat quando edit.

Lucilius. Qui edit se, hic comedit me.

Virgilius. Est mollis flamma madullas.

Plautus. Quanq̃ illud ē dulce esse et bibere, amor amara dat.

Idem. Es, bibe, animo obsequere mecum.

Idem. Dum manè est, omnes esse mortales decet.

Idem. Quasi mus est alienum cibum.

Idem. Comeſſe panem treis pedes latum potes.

Idem. Sine modo uenire quem absentem comes.

Idem. Tam facile uinces quàm pirum uulpes comeſt.

Macrobius. Sacrificium apud ueteres fuit quod uocabatur Proteruia. In eo mos erat, ut siquid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. Hic Catonis iocus est. Nanq; Albinū quēdam qui sua bona comedisset, & nouissime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, Proteruiam fecisse dicebat, quod comeſſe non potuerit, id combussisse.

Aulus Gellius. Negant ullam auem præter ficedulam totam comeſſe oportere.

Idem. Socrates quidem dicebat multos homines propterea uelle uiuere, ut ederēt et biberēt: sese bibere atq; eē ut uiueret.

Idem. Præfecti popinæ atq; luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi quum libentissime edis, tum auferatur, & alia esca

melior atq; amplior succenturietur.

Valer. Maximus. Diogenes, Syracusis quum holera ei lauanti Aristippus dixisset, si Dionysio adulari uelles, ista non esses: Immo, inquit, si tu ista esse uelles, Dionysio non audulareris.

Mar. Cicero. Habet ardorem libido, leuitatem lætitia gestiēs, humilitatem metus: sed ægritudo quædam maiora, tabem, cruciatum, afflictionem, foeditatem: lacerat, exest animum, planeq; conficit. Hanc nisi exuimus sic ut abijciamus, miseria carere non possumus.

PRIMUM PRO PRIMO, DEINDE PRO
secundo dici, quidq; pro tertio dictum sit
elegantè. Caput XLI.

Dicendi genus optimum quod sit, scire adolescens qui Primū de
inde &c.
cupiet, illa ei fore adiumento putem. Primum ut probum quenpiam artis præceptorem habeat. Deinde ut autores dicendi peritos excutiat. Tum ad genera dicendi animum attendat. Tum quæ elegerit, ea teneat memoria. Postremo, exercitatione multa os suum his effingat. Is hæc artis præceptionem fortasse non fastidiat: in qua id tradimus. Quum qd per partes aut ordinem enumeramus: pro primo primum, de inde pro secundo, pro tertio deinde, tum, postea, præterea, tertium, aut si quid eiusmodi est, non ineleganter positum esse putemus. ut, Amicitia memoria ei minor est qui alio habitandū abiit, quàm qui in loco eo ubi conuictum sit relictus est. Primum, oblata multa res nouæ mentem abducunt. Deinde rara ei sunt amicitia monimenta, quæ apud alterum relictæ sunt plurima. Postremo, amicitia alia paratur: quæ huius paulatim desuescentis desiderium abijciat. Deus primum nobis diligendus est, deinde patria, deinde parētes, postea amici. Patrē

tuum salutaui primum, deinde literas ei tuas reddidi. Nā duo sola etiam si enumeras, particulis his utendum tibi cēseō. Thales Milesius trium maximè rerum causa fortunæ gratias agebat, primum q̄ homo non bellus, deinde quòd uir non mulier, tum quòd Græcus natus esset, non barbarus.

Terentius Ne cui uestrum sit mirum quur partes seni poeta dederit, quæ sunt adolescentium, id primum dicam, deinde quid ueni eloquar.

Seuerus Afer. Emenda igitur primū tribunos, deinde militē. Flavius Vopiscus. Quæritur quidem quæ res malos principes faciat. Iam primum nimia licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, satellites detestandi, Eunuchi auarissimi, aulici uel stulti uel detestabiles, & quod negari non potest, rerum pub. ignorantia.

Cornelius Celsus. Initia morborum primum famem sitimq̄ desiderant: ipsi deinde morbi, ut neq; aliud quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur.

Massurius Sabinus. In officijs apud maiores ita obseruatum est, primum tutelæ, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato, postea affini.

Valerius Maximus. Epaminondas traiectus hasta sanguine & spiritu deficiens, recreare se conantes, primum an clypeus suus saluus esset, deinde an fusi hostes penitus, interrogauit.

Sallustius de Iugurtha. Paucis diebus post cum auro & argento multo Romam legatos mittit: quibus præcepit primum uti ueteres amicos muneribus repleant, deinde nouos exquirant.

Idem. Hæc igitur multitudo primum malis moribus imbuta, deinde in artes uitasq̄ uarias dispalata, nullo modo inter se congruens, parum mihi quidem idonea uidetur ad capeſſen-

dam rempublicam.

M. Cicero. Tu multis de causis uellem me cōuenire potuisses. Primum, ut te quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo uiderem. Deinde, ut tibi, quod feci per literas, possem præsens gratulari. Tum ut quibus de rebus uellemus, tu tuis ego meis inter nos cōmunicaremus. Postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officijs ab utroq; culta est, sed longis interuallis temporis interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur uehementius.

Idem. An ego tibi obuiam non prodirem? primū Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico?

Idē. Dolobellā à te gaudeo primū laudari, deinde etiā amari.

Idem. Cuius me mei facti pœnitet, non tam propter periculū meum quā ppter uitia multa, quæ ibi offendi quo uenerā. Primum neq; magnas copias, neq; bellicosas, deinde extra duces paucosq; præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam uictoriam horrerem.

Idem. Quæ quum uidissem desperans uictoriam, primum cœpi suadere pacem, cuius fueram semper autor: deinde quum ab ea sententia Pompeius ualde abhorreret, suadere insitui, ut bellum duceret.

Idem. In omni autem actione suscipienda tria sunt tenenda. Primum, ut appetitus rationi pareat: quo nihil est ad officia conseruanda accommodatius. Deinde, ut animaduertamus, quanta illa res sit, quam efficere uelimus: ne maior, neue minor cura & opera suscipiatur, quā causa postulet. Tertium est, caueamus, ut ea quæ pertinent ad liberalem speciem & dignitatem, moderanda sint.

Idem. Qui opera, id est uirtute & industria benefici et liberales erunt, primum quo pluribus profuerint, eo plures ad benigne faciendum adiutores habebunt: deinde, consuetudine beneficentiae paratiores erunt.

Idem. Plures sunt causae suscipiendi doloris. Primum illa opinio mali, quo uiso atque persuaso aegritudo insequitur necessario. Deinde etiam gratum se mortuis facere, si grauer eos lugeant, arbitrantur. Accedit superstitio muliebris quaedam. Existimant enim dijs immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga percussi afflicti se & stratos esse fateantur.

Idem. Videndum est primum ne obsit benignitas, & ijs quibus benigne uidebitur fieri, & ceteris. Deinde ne maior benignitas sit quam facultas, tum ut pro dignitate cuique tribuatur.

Idem. De orationis ornamentis, in qua praecipitur primum, ut pure & latine loquamur: deinde, ut plane & dilucide, tum ut ornate, post ad rerum dignitatem apte & quasi decore.

Idem. Quumque esset omnis oratoris uis ac facultas in quinque partes distributa, ut deberet reperire primum quid diceret: deinde inuenta non solum ordine sed etiam momento quodam ac iudicio dispensare & componere, tum ea denique uestire & ornare oratione, post memoria seipere, ad extremum agere cum dignitate & uenustate.

Ceterum, quoniam de dicendi genere, quod multo est usitatius, hic scribinus, ne aliter interdum dici iam dissimulemus, exempla promimus.

Propertius. Ac ueluti primo taurus obtrectat aratra

Post uenit assueto mollis ad arua iugo.

Cornel. Celsus. Aqua leuissima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, posthac ex niue aut glacie, grauior his ex lacu, grauiissima ex palude.

Plinius. Palmarum folijs primo scriptitatum, deinde quarundam arborum libris, postea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta aut cæris.

A. Gellius. Quæ primo rapta per ignobilitatem, deinde per inuidiam scriptorum celebrata sunt.

Valerius Maximus. Efficax & illa quietis imago, quæ Croesi regis animū maximo prius metu, deinde etiā dolore cōfecit.

M. Varro. Animaduertendum primum quibus de causis, & quemadmodum constituerint paces, secundum, qua fide & iustitia eas coluerint.

Idem. Cocula, quæ coquebat panē primū sub cinere, postea in foruo. Cuius utriusq; uocabulū à foruo dictū, id est, à calore.

M. Cicero. Plerunq; improborum facta primo suspitio insequitur, deinde sermo atq; fama, tum accusator, tum iudex.

Idem. Quum parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita uarijs imbuimur erroribus, ut uanitati ueritas & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat.

VNUM PRO PRIMO, ET ALTERVM
pro secundo in diuisi generis partibus enumerandis ap-
posite dici, deq; altero qua possit ratione
dici, Caput XLII.

Tria sunt quæ tibi non parum tribuant adiumenti ad doctrinam assequendam. Vnum, labori studioq; non parcere, Alterum, autores bonos euoluere. Tertium, quæ legeris memoria sæpius repetendo, tenere potius, quàm noua semper legere uelle. Continua enim sectio, ut Quintilianus ait, & quæ magis, & quæ minus hærent, æqualiter tranfit. Primum et ultimum, abs te petas. Quo autem modo autores bonos euoluere queas, nostra hæc scripta partim fortasse

Vnū alterum &c.

PROGYMNASMATVM

te docebunt. Eorum enim ex attenta lectione præceptiones has desumpsimus. In quibus hæc una est. Diuisi alicuius generis partes quum enumeramus, pro primo unum, pro secundo alterum, pro tertio, si duobus plura fuerint, nonnunquam aliud, sed sæpius multo tertium ponamus. Vt tria sunt quæ initam iam conseruent amicitiam. Vnum crebra utriusq; iustitatio. Alterum beneficiorum ultro citroq; collocatio. Tertium multa literarum utring; misculatio. Duo sunt quibus puerum bene instituere possis. Vnum, si quid benefecerit, eius laudatio. Alterum, si quid male, uituperatio. Multa sunt quibus in disciplinis percipiendis ualeas magis. Vnum animi libertas. Alterum bona ualetudo. Tertium cibi, potionis, somni, rerumq; uenerarum temperantia.

Plautus. Tres unam pereunt adolescentes mulierem, rure unus, alter urbe, peregre tertius.

A. Gell. De Rhodio etiam Diagora celebrata historia est. Is Diagoras treis filios adolescentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem.

Idem. Quæri solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper, inq; omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci nostriq; qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæq; sint, tradiderunt, easq; subtilissimè dijudicauerunt. Earum una est, omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est, in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est, nihil necessum esse patri obsequi & parere.

Idem. Afferes prima luce falces duas. Vnam egomet mihi, et tu tibi capies alteram.

Mar. Cicero. In genere naturali & honesto duo uitia uitanda sunt. Vnum ne incognita pro cognitis habeamus, ijsq; temere.

assentiamur. Quod uitium effugere qui uolet, omnes autem uelle debent, adhibebit ad considerandas res & tempus & diligentiam. Alterum est uitium, quòd quidam nimis magnū studium, multamq; operam ad res obscuras atq; difficiles conferunt, easdemq; non necessarias.

Idem. Iniuriæ duo genera sunt. Vnum eorum qui inferunt: alterum eorum qui ab ijs quibus infertur, si possint, iniuriam non propulsant.

Idem. Ratione utentium duo genera ponuntur: unum deorū, alterum hominum.

Idem. Quum omnis honestas manet à partibus quatuor, quarum una sit cognitionis, altera comitatis, tertia magnanimitatis, quarta moderationis: hæc in deligendo officio inter se cōparentur necesse est.

Idem. De risu quinq; sunt quæ quærat: unum quid sit, alterum unde sit, tertium sit ne oratoris risum uelle mouere, quartum quatenus, quintum quæ sunt genera ridiculi.

Idem. Omnino qui reipub. præfuturi sunt, duo Platonis præcepta teneant. Vnum, ut utilitatem ciuium sic tueantur, ut quicquid agunt, ad eam referant obliti commodorum suorū. Alterum, ut totum corpus Reipub. curent: ne dum partem aliquam tuentur, reliquam deferant.

Idem. In natura tria sunt: unum gaudere, alterum dolere, tertium nec gaudere nec dolere.

Idem. Quum complector animo, quatuor causas reperio, quæ senectus misera uideatur. Vnam, quòd auocet à rebus gerendis. Alteram, quòd corpus faciat infirmum. Tertiā, quòd priuet omnibus fere uoluptatibus. Quartam, quòd procul haud absit à morte.

Idem. Duplex omnino iocandi genus. Vnum, illiberale,

PROGYMNASMATVM

petulans, flagitiosum, obscœnum. Alterum, elegans, urbanũ, ingeniosum, facetum.

Quòd si ordo quidam seruandus est numerando, primum & secundum dixeris. M. idem Cicero. Meæ totius in dicendo orationis, et istius ipsius facultatis quam modo Crassus in cœlum uerbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi, una conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum. Harum trium partium, prima lenitatem orationis, secũ

Alterum da acumen, tertia uim desiderat. Pro uno alterum dicere possis, si duo tantum sunt quæ numeres.

de priore M. Cicero. Quũ duo genera sint facetiarũ, alterũ equabiliter & post= in omni sermone fusum, alterũ peracutum & breue, illa à ue

riore. teribus superior cauillatio, hæc altera dicacitas nominata est. **Alterũ p**

diuerso. Sed quia de altero loquimur, huic illud accedat præcepto. Alterum de alio quocunq; aut alijs quibuscunq; à teipso dicere possis. quo dicendi genere nostri serè utuntur. ut, Ad alterius utilitatem perinde quasi ad suam, homo natus est. Homi nibus libidinosis libido alterius odiosa est.

Ennius. Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrāt uiam. Tibullus. Vos ego nunc moneo, felix quicunq; dolore

Alterius discet posse carere suo.

Plautus. Qui de altero obloquitur, ipsum se cõtueri õportet. M. Cicero. Maleuolentia est uoluptas ex malo alterius sine emolumento suo.

Idẽ. Carmẽ ne liceret fieri ad alterius iniuriã, leges sanxerũt. Idem. Inuidentiã esse dicunt ægritudinem susceptã prop= ter alterius res secundas, quæ nihil noceant inuidenti.

Idem. Inuidentiã ægritudo est, ex alterius rebus secundis.

Idem. Cui Alterius commoda nihil noceant, tamẽ eum doleat ijs frui, is inuidet profecto.

Quod

QVOD PARTICVLAE EIVSDEM SIGNIFICATVS IUXTA SE VENUSTE PONANTVR, CAPVT XLIII.

Profecto quidem hoc dicendi genus, si parcum fuerit, orationem non parum uenustabit: in quo duæ particulæ, id est, uoces non inclinatae, maximeq; aduerbia, idem prope significantes, iuxta se sine ullo medio ponantur. Vt spectro fore, ut tecum tandem aliquando colloquar. Num ne te ponitet, quod insalutato me abiueris? Id quidem certe iam sentio, quod metuere me tibi dixeram.

Lucil. Quanto blandior, hoc tanto uehementius mordet.

Terentius. Nunc primum fac ut lauet, post deinde, quod iussit date ei bibere.

Plautus. Hic clam furtim esse uult, ne quis sciant.

Idem. Isti quidem hercle orationi Oedipo usus est coniectore, qui sphingi interpretis fuit. Usus est, id est opus est.

Idem. Hic quidem certe quod illic sunt res gestae memorat memoriter u idem certe.

A. Gellius. Post deinde.

Quid enim

Idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disseruit.

Post deinde

C. Memmius. Num ne summa ope nitimini, atq; eo uehementius, quod maius dedecus est parua amittere, quam omnino non paruisse.

Num ne

M. Varro. Ecce de improviso ad nos accedit cana ueritas atque philosophiae alumna. Ecce enim quin significet id quod de improviso, nemo dubitet qui in Virgilij lectione attentus fuerit. Pædiano item Asconio eadem sententia est.

Ecce d'improviso.

Sallustius. Post ubi eorum famam atq; pudorem attriuerat, Post ubi maiora alia imperabat.

Idem. Post ubi contagio quasi pestilentia inuasit, ciuitas immu-

tata est. Imperium ex iustissimo atq; optimo crudele intolerā-
dumq; factum.

Quidem. M. Cicero. Me quidem certe tuarum actionum, sententiarū,
certe, uoluntatū, rerum deniq; omnium socium comitemq; habebis.

Tandem Idem. Hunc mihi timorem eripe, si uerus est, ne opprimar,
aliquādo, sin autem falsus, ut tandem aliquando metuere desinam.

Idem. Nec uero dubitet agricola, quāuis senex, quæriti cui
serat respondere, dijs immortalibus, qui me non accipere tan-
tummodo à maioribus uoluerunt, sed etiam postris prodesse

Idem. Quæ ætas longa, aut quid homini omnino longum? nū-
ne modo pueros, modo adolefcētes, in cursu à tergo assequēs,
nec opinantes affecuta est senectus?

Idem. Dionysius quum pila ludere uellet, studiose enim id fa-
ciebat, tunicamq; poneret, adulescentulo quem amabat, tradi-
Hic quum disse gladium dicitur. Hic quum quidam familiaris iocans di-
xisset, huic quidem certe uitam tuam committis, arrisissetq;
adulescens, utrunq; iussit interfici.

Idem. Mihi quidem certe uir abundans bellicis laudibus Cn.
Pompeius multis audientibus hoc tribuit.

Idem. Et quoniam omnia persequimur (uolumus quidem cer-
te) dicendum est etiam qualem hominis honorati & princio-
pis domum placeat esse.

Idem. Quarum quidem certe est adhibendus modus, ad me-
diocritatemq; reuocandus.

Idem. Verum si placet, quoniam equidem satis spero uobis
quidem certe maioribus molesta & putida uideri, ad reliqua
aliquanto odiosiora pergamus.

Tandem **aliquādo.** Idem. Tandem aliquando Quirites Catilinam furentem au-
dacia, scelus anhelantem, pestem patriæ nefarie molientem,
nobis atq; huic urbi ferrum flammamq; minitantem, ex urbe

uel eiecimus, uel emisimus, uel ipsum egredientem urbem prosecuti sumus.

Idem. Ibis tandem aliquando, quo te iam pridem tua ista cupiditas effrenata ac furiosa rapiebat.

Idem. Ego enim assentior, eorum quæ posuisti alterum alteri consequens esse. Vt quemadmodum si quod honestum sit, id solum sit bonum, sequatur beatam uitam uirtute confici: sic si uita beata in uirtute sit, nihil esse nisi uirtutem bonum.

Vt quæadmodum.

Ea enim particula ut in similitudine dicenda cum ea quæ est quemadmodum si parca sit ac modesta, multam habet gratiam.

Idem. Sic enim res habet: ut quemadmodum uolucres uidemus procreationis atque utilitatis suæ causa effingere et construere nidos, easdem autem quando aliquid effecerint, leuandi laboris sui causa passim ac liberè solutas opere uolitare: sic nostri animi forensibus negotijs, ac urbano opere defessi gestant ac uolitare cupiunt uacui cura ac labore.

Idem. Ego enim ut quemadmodum seniam sic loquar, nunquam mihi minus quam hesterno die placui.

Idem. Habet enim multitudo uim quandam talem: ut quemadmodum tibicen sine tibijs canere: sic orator sine multitudine audiente eloquens esse non possit.

Idem. Tum denique nobis hic orator ita conformandus est et uerbis et sententijs, ut quemadmodum qui utuntur armis aut palaestra non solum sibi uitandi aut faciendi rationem esse habendam putent, sed etiam ut cum uenustate moueantur: sic uerbis ad aptam compositionem et decentiam, sententijs uero ad grauitatem orationis utatur, ut ij qui in armorum tractatione uersantur.

Idem. Talis est igitur ordo actionum adhibendus: ut quemadmodum in oratione constanti, sic in uita sint omnia inter se apta et conuenientia.

Vbi comparatio nulla fit præceptionem hanc obseruari nolumus.

Omne
quid.

Huiusmodi particulae duae idem prope uirium habent, quod omne quicquid. Ea duo si simul dicta sint, uehementiam afferunt maiorem.

Pub. Syrus. Alienum est omne quicquid optando euenit.

Terentius. Quicquid præter spem eueniat, omne id deputato esse in lucro.

Valerius Maximus. Animaduertit immesse magnitudinis serpentem concitato impetu omne quicquid obuium fuerat proterentem.

Diu &
multum

Diu & multum quum prope idem significant, simul ornate interposita coniunctione composueris. ut: Quam felix ineunda nostrae auspiciū fuerit amicitiae, diu multumq; mecum agito. Ad te quid scriberem, diu & multum cogitavi.

Val. Maximus de Demosthene. Fertur quoq; ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus, quo uacuum promptius esset & solutius.

M. Cicero. Herculem Prodichus dicit, ut est apud Xenophontem, quum primum pubesceret, quod tempus à natura ad deligendum quam quisq; uiam sit ingreßurus, datum est, existeret insolitudinem, atq; ibi sedentem diu secum multumq; dubitasse quum duas cerneret uias unam uoluptatis, alteram uirtutis, utram ingredi melius esset.

Idem. Vtrum difficilius ac maius esset negare tibi sepius idē rogati, an efficere id qd' rogares, diu multumq; Brute dubitavi.

Idem. Haec sunt quae clamores & admirationes in bonis orationibus efficiunt: neq; ea quisquam nisi diu multumq; scriptitarit, etiam si libentissime se in his subitis dictionibus exercuerit, consequetur.

FORSAN ET FORSITAN A POETIS,

fortasse ab oratoribus dici sæpius: quantumq; forte &
fortasse differant, Caput XLIIII.

PRæceptionem hanc magis tum fortasse probabis: quàm
obseruari eam attendes sæpius. Ea autem est. Particulæ
forsan & forsitan à poetis, fortasse ab oratoribus usur-
pate sunt sæpius Fortassis non sæpe dicitur: sed oratoria ma-
gis quàm poetica particula est. ut: Aliqua in re amici officiū
fortasse neglexisti. Saluti quum uoles, fortasse non consules.
Nuntius cras fortasse ueniet.

Horatius Forsitan utilius quàm tu tibi consulat aura.

Propertius. Forsitan includet crastina fata dies.

Idem. Forsitan & de me uerba fuere mala.

Virgilius. Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Quintilianus. Liberos natura omnes & iisdem constare ele-
mentis, & fortasse antiquis etiam nobilibus ortos dici potest.

M. Brutus. Fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrū
metus uideatur.

M. Cicero. Raras tuas quidem, fortasse nō perferuntur, sed
suauis accipio literas.

Idem. Habes epistolam uerbosiorē fortasse quàm uelles: quod
tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorem remiseris.

Idem. Sed ego fortassis uaticinor, ut hæc omnia meliores ha-
beant exitus.

Idem. Quid erat Aphricanus indigens mei? minime hercule.
at ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis
eius, ille uicissim opinione fortasse nōnulla, quam de meis mo-
ribus habebat, me dilexit: auxit beneuolentiam consuetudo.

Idem. Captum me fortasse, inquit, tu putas, et id quod nollē,

Forsan.
Forsitan
Fortasse
& fortas-
sis.
Forte.

confiteri coactum.

Idem. Nequitia ab eo (et si hoc erit fortasse durius, sed tamen temus, et lufisse putemus, si nil sit ab eo) quod nequicquam in tali homine, ex quo nihil idem dicitur.

Idem de C. Caesare. In ore semper graecos uersus Euripidis de Phoenissis habebat, quos dicam, ut potero, incondite fortasse, sed tamen ut res possit intelligi. Nam si uiolandum est ius, regnandi causa uiolandum est. Alijs rebus pietatem colas.

Idem. Quid ille dux Leonides dicit? Pergite animo forti Lacedaemonij: hodie apud inferos fortasse morabimur.

Forsitan. Oratores quoque forsitan nonnunquam dicunt, sed nemo saepius Quintiliano: qui idem forsitan etiam dicit.

Quintil. Frugalitas apud Sybaritas forsitan odio foret.

Sallustius. Forsitan imperator perlectis literis decernes quæ numerum senatorum fieri placeat.

M. Cicero. Nimirum forsitan hæc illi mirentur atque efferat.

Idem. Forsitan quispiam dixerit: num ne igitur sapiens, si fame ipse conficiatur, abstulerit cibum alteri homini ad nullam rem utili? Minime uero. Non enim mihi est uita mea utilior, quam animi talis affectio, neminem ut uolē cōmodi mei gratia.

Forte
Fortasse. illud quoque ascribendum putauimus, forte et fortasse id differre, ut forte tum dicatur, quum certo res facta est aut dicta, sed fortuitum fuit: fortasse uero, quum dubitatio est, facta sit aut dicta. Exemplis autem hoc fiat clarius. Veniendo Parisios amico forte obuius factus sum: id est, re uera factus sum obuius, sed fortuitum fuit. Ad hoc enim Parisios non ueniebā, ei ut fierē obuius. Si uero dicis, fortasse obuius fui, incerta res ē, an ei obuius fui. Inter eundem pecuniā forte inueni.

Terentius. Forte fortuna affuit hic meus amicus.

A. Gellius. Ea cassita in semetes forte cōceserat tēpestiuiores

Idem. Aderat ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus.

Idem. Quum in Lycio forte uespera ambularemus, uir quidā ludo ibi nobis et uoluptati fuit.

M. Cicero. Si te forte dolor aliquis percusserit, exclamabis ut mulier.

Idem. Id enim maxime decet, nisi forte se errasse intellexerit in deligendo genere uitæ.

VSQVE AD ET VSQVE A VEL AB,
quā diuersis modis à receptæ fidei scriptoribus
dicantur. Caput XLV.

VSq; à Plauto genera dicendi si recēses: usq; ad et usq; ab, illis omnibus modis inuenias dictum. Vsq; ad palatium, ad usq; palatium, usq; palatium, ad palatium, ad palatium usq;. Itemq; à palatio, usq; à palatio, ab usq; palatio. Eurylochus Pyrrhonis discipulus aliquando furore ita correptus est, ut sumpto ueru cum carnibus coquum ad forum usq; persecutus fuerit.

Plato. Pueri usq; ad annum duodeuicesimum uini usum prorsus ignorent.

Virgi. siculo prospexit ab usq; Pachyno.

Plautus. Amor et melle et felle est fecundissimus, gustu dat dulce, amarum ad satietatem usq; aggerit.

Idem. Hæc illic pugnata est pugna usq; à mane ad uesperam:

Terentius. Mihi magna cum eo iam inde usq; à pueritia fuit semper familiaritas.

Idem. Ego istos uobis usq; à pueris curauī ambos.

Idem. Primus esses memoriter progeniem uestram usq; ab auo atq; atauo prosterens.

Vsq; ad et
usq; a uel
ab.

Ab usq;
Ad usq;

PROGYMNASMATVM

Idem. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam ne sursum deorsum cursites, neue ad lucem usq; uigiles.

Sueto. Edidit & Circēses plurimos à mane usq; ad uesperā. **Quintilianus.** Togam ueteres ad calceos usq; demittebant, ut Græci pallium.

Idē. Cōdiscipulorū amicitia usq; ad senectutē durāt firmissimæ **Mar. Cicero.** Vixit ad summam senectutē ualitudine optima.

Idem. Quis est tam stultus, quàm uis sit adolescens, cui sit exploratum se ad uesperam esse uicturum?

Idem. Si accelerare uolet, ad uesperam consequentur.

Idem. Socratem ferunt, quum usq; ad uesperum contentius ambularet, quæsitumq; esset ex eo, quare id faceret, respondisse: se quo melius cœnaret, obsonare ambulando famem.

Idem. Neminem scriptorem artis, ne mediocriter quidem disertū fuisse dicebat, quū repeteret usq; à Corace nescio quo et Tyisia, quos artis illius inuētores & principes fuisse cōstaret.

Quintilianus in usq; dixit. Eius uerba sunt.

In prouerbiū usque Græcorum celebratum est, indoctos à musis atq; gratijs abesse.

QUANTVM PRO EO DICI QVOD EST

prout : & dum pro quandiu uel donec & quàm pro
quantum Caput XLVI.

**Quantū
Dum.**

Quantum lectione eorum qui elegantiores sunt doceri potuimus: ea particula quantum multo usitatior est, quàm quod uerbo uno dici solet prout. ut, Ad nos breui quantum intelligo uēturus es. Hac de re alias, quātum memoria repeto, ad te scripsi. Is tibi, quantum suspicor, amicus certus non est.

Pacuius. Sermonē hic nostrū ex occulto clepit, quū intelligo.

Plautus. Quantum potes fac parata sint omnia.

Suetonius de Augusto. Urbem nanq; pro maiestate imperij ornatam et inundationibus incendijsq; obnoxiam excoluit adeo, ut iure sit gloriatu, marmoream se relinquere, quam lateritiā accepisset. Tutam uero, quātum prouideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit.

Mar. Cicero. Abdimus nos quātum licet, et sepe soli sumus Idem. Ut laudem eorum iam propè senescentem, quātum ego possem, ab obliuione hominum, atq; à silentio uindicarem.

Idem. Tu uero, inquit *Catulus*, collegisti omnia, quantum ego possum iudicare, ita diuinitus, ut non à Græcis didicisse, sed eos ipsos hæc docere posse uideare.

Idem. Sed tamen est eorum doctrina, quantum ego iudicare possum, perridicula.

Quam uel uti cum superlatiuo et uerbo posse, licet cum *Quam p*
gradibus alijs dici possit, in hac significatione usurpari solet. *quantum*

Quintilianus. Hæc de grammatica, quā breuissimè potui, non ut omnia dicerem, sectatus.

M. Cic. Dabo operā quā maximè potero, ut breue id faciā.

Idem. Quantus ornatus in Peripateticorum disciplina sit, satis est à me, ut breuissimè potui, paulo ante dictum.

Idem. Hæc ut breuissimè dici potuerunt, ita à me dicta sunt.

Ingratum non fuerit illud diuerticulum. *Dum pro*
eo quod est quantum diu usurpari à non indoctis non ignoramus: sed particulam eam quæ est dum, sæpius dici, plusq; ue
nustatis habere attendimus. ut, Tui dum uiuā imemorem me
non experieris. Neutri nostrum deerit quicquam, dum hæc
durabit amicitia.

Tibullus. Quem referent musæ, uiuet dum robora tellus,

Dum cælum stellæ, dum uehet amnis aquas.

PROGYMNASMATVM

Virgil. In freta dum fluij current, dum montibus umbræ
Lustrabunt, conuexa polus dum sidera pascet,
Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt.
Terentius. Tu apud nos hic mane, dum redeat ipsa.
C. Gracchus. Vsque adeo uerberari iussit, dū animā efflauit.
M. Cato. Benefactum à uobis dum uiuetis non abcedet.
Marcus Cicero. Immortales gratias ago tibi, agāq; dū uiuā.
Idem. Quem tamen esse natum & nos gaudemus, & hæc ci-
uitas, dum erit, letabitur.

TANTVM ABEST, QVANTVM HABE atornatus. Caput XLVII.

Tantū ab
est ut.

Tantum abest ut sermone uulgi loquendum esse pute-
mus: ut ab eo discedendum omnino censeamus. Quid
enim, ut alia omitam, rusticum magis, quā illud ser-
mone uulgi detritum, non caueo facere, non caues dicere, ca-
uet nuntius uenire? Num ne multo multoq; pulchrius est, ut
dicas tantum abest cum uerbo modi subiunctiui particula ut
preposita: eiq; sermonem alium, qui contrariæ sententiæ sit,
postponas? ut: Tantum abest ut amici obiurgatione offendar,
ut ea mihi iucundissima sit. Tantum abest tui ut oblitus sim,
ut ne unus quidem prætereat dies quin mihi in mētem sæpius
tui ueniat. Tantum absuit ut discessus hinc tuus mihi cognitus
fuerit, ut plures iam dies abiueris, quum id mihi cognitū est:
Antonius Coarvus. Tantum abest ut græca uituperare uelim
ut illa plurimum comprobem.

Ioannes Picus Mirandulanus. Tantum abest ut litteratorum
hominum amicitias negligam, ut nihil mihi aut curæ aut cor-
di sit magis.

Ang. Politianus. Tantum abest ut me lædant, ut ipsas quoq;

nescio quo pacto, penè mihi magis blanditas commendent.

M. Cicero. Tantum abest ut scribi contra nos nolumus, ut id etiam maxime optemus.

Idem. Id autem tantum abest ab officio, ut nihil magis officio possit esse contrarium.

Idem. Tantum abest ut nostra miremur, ut usq; eo difficiles ac morosi simus, ut nobis non satisfaciat ipse Demosthenes: qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non semper implet aureis meas.

Idem. Equidem tantum absum ab ipsa sententia, ut non modo non arbitrer subsidium senectutis in eorum qui consultum veniant, multitudine esse ponendum: sed tanquam portum aliquem expectem istam, quam tu times, solitudinem.

In sermone secundo futura fit maior contrarietas: ei si comparativum adiungas aut superlativum.

Suetonius paulo aliter dixit, sed certe eodem significatu. Tantum absuit, inquit, à remittendo laxandoq; studio: ut conservanda uocis gratia, neq; milites unquam nisi absens, aut alio uerba pronuntiante appellaret: neque quicquam serio iocouegerit, nisi astante phonasco, qui moneret, parceret arterijs.

CERTE PRO SALTEM PONI NON
in usitatè. Caput XLVIII.

Iuventuti, aut ex ea certe multis cognita hæc præceptio Certe.
Ingrata futura non sit. Duo quum dicimus, eorumq; alterum dubium est nec certum satis, alterum uero certum est: quod incertum est præponamus, quodq; certum, postponamus, ibiq; certe dicamus ubi sermone domestico saltem dici solet. ut, A me aut discessurus non eras, aut abitum certe tuum significare debebas.

PROGYMNASMATVM

Ad te ueniam, aut certe scribam. Aut nocebit, aut nihil certe proderit.

Sallustius. *Que profecto aut tu uera inuenies, aut certe haud procul à uero.*

M. Cicero. *Tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fide li quidem & beneuolo certe, usus es.*

Idem. *Omnis cura mea solet in hoc uersari semper, dicā enim sæpius si possum, ut boni efficiam aliquid dicendo, si id minus ut certe ne quid mali.*

Idem. *Ea enim deniq; uirtus esse uidetur præstantis uiri, quæ est fructuosa alijs, ipsi autem laboriosa aut periculosa, aut certe gratuita.*

Idem. *Quamobrem quoniam de ornatu omni orationis si nō sunt omnes patefacti, aut certe commonstrati loci: nunc quid aptū sit, hoc est, quod maxime deceat in oratione, uideamus.*

Idem. *Sed si hoc quoq; uidetur esse altius quā ut id nos humi strati suspicere possimus, illud certe tamen quod amplexi sumus, qd' p'sitemur, qd' suscepimus, nosse et tenere debemus.*

Idem. *Nec quicquam est aliud dicere, nisi aut omnes, aut certe plerasq; aliqua specie illuminare sententias.*

Idem. *Video hanc primam ingressionem meam, non ex oratoris disputationibus ductam, sed è media philosophia repetitam, & eam quidem quum antiquam, tum subobscuram, aut reprehensionis aliquid, aut certe admirationis habituram.*

Idem. *Quid Critias? quid Alcibiades? Ciuitatibus suis quidem non boni, sed certe docti atq; eloquentes, nonne Socraticis erant disputationibus eruditi?*

Idem. *Accedit, quòd orationis etiam genus habent fortasse subtile, at certe acutum.*

Idē. *Quoties enim dicimus, toties de nobis iudicatur. At qui*

semel in gestu peccauit, non continuo existimatur nescire gen-
stum. Cuius autem in dicendo quid reprehensum est, aut ater-
na in eo, aut certe diuturna ualet opinio tarditatis.

QVOD ME HERCVLE QVAM ME HER-
cules M. Tullio magis placuerit. Deq; iureiurando
quod est medius fidius. Caput XLIX.

ID iuuentuti me hercule cognitum satis non est: ideoq; ab Me castor
eo stylum nostrum abducere nolimus. Me Castor & me Me her-
Hercules iusiurandum est, ut ait testis Pompeius, tanquã cules.
si dicas, ita me Castor, ita me Hercules, ut subaudiatur iuuet.
Eadem figura dictum uidetur medius fidius: quod per Iouis Mediusfi-
filium, hoc est, per Herculem iusiurandum est. Eodem enim dius.
Pompeio autore Iupiter græcè Ζεύς Διὸς dictus est, & latine Fidius.
fidius, id est, filius. Nam sepe, inquit, antea pro l litera d ute
bantur. Herculem quoq; fidium à Marco Catone appellatum
esse attendimus. Eius uerba sunt. Itaq; domi rituis nostri, qui
per deum fidium iurare uult, prodire solet in compluium.
Auctor est enim Plutarchus pueros si per Herculem iuratu-
ri sunt, sub dium exire iussos. Ratio cuius apud eundem mul-
ta est. Quoniam autem foris sub dio non domi uixit Hercules
absurdum fortasse non esset credere Herculem hanc ob rem
dium appellari in eius gratiam. Nisi dius fidius dicitur, ut à
Virgilio dia Camilla. Quidam, ut Pompeius idem meminit,
existimant iusiurandum esse per diui fidem: quidam per diur-
ni temporis, id est diei fidem. Sed ad propositum redimus. Li-
bentius, inquit Mar. Cicero, dixerim me Hercule quàm me
Hercules. Locutionis huius ratio in promptu satis mihi non
est. Eam enim coniectura sola habeo. Aut enim antiquorum
more litera s detrahitur. Ita enim loquebantur: Qui est om-

nibu princeps, non omnibus princeps: & dignu loco, non di-
gnus. Sed in nominibus in us exeuntibus uocali non sequente
id fieri solitum, Cicero idem author est. Cæterum uocalibus
alijs literæ s, prepositis obseruatum hoc attendimus. Rei cu-
ius Ennij exemplum illud documēto fit. Mercurius, Ioui, Ne-
ptunus, Vulcanus, Apollo. Ioui, id est, Iouis, qui nunc in re-
cto casu iupiter enuntiatur. Sed in uersu tantum hoc factita-
tum putem. Quare aut in eo me hercule s, litera non detrahi-
tur: aut ex uersu consuetudo literæ huius hic detrahēda pro-
fecta est. Illud uero putem esse prudentius. Me Hercule, id est
Hercule ita uiuante me. Hoc autem Ciceroni usitatissimum
est. Ex multis eius exemplis pauca subscribimus.

M. Cicero. Quid igitur distinguemus à Crasso, à Catulo, &
à cæteris familiarem nostrum Gannium aut Vargulam ami-
cum meum: non me Hercule in mentem quidem mihi uenit.
Sunt enim dicaces.

Idem. Hæc quæ cadere possunt in quos nolis, quàmuis sint bel-
la, sunt tamen ipso genere scurrilia. Ut istæ, qui se uult dicacē,
& me Hercule est, Appius, sed nonnunquam in hoc uitium
scurrile delabitur.

Idem. Me quidem Hercule ualde illa mouent stomachosa, &
quasi submorosa ridicula: non quum à moroso dicuntur. tum
enim non sal, sed natura rideretur.

Idem. Itaq; frater exorauit me ipsum, non quidem à studio au-
diendi nimis abhorrentem, sed me hercule uerentem ne mo-
lesti uerbis interueniremus.

Idem. Quod me Hercule, etiam si nihil ad nos pertinet, tamē
propter eius ingenij magnitudinem uellem.

Idem. Ego me hercule, inquit Cæsar, ex omnibus latinis uer-
bis eius uerbi uim uel maximam semper putauī.

Idem. Id me hercule, dixit Catulus admirans illud, iam mirari desino, quod multo magis ante mirabar, hunc quum hæc no sciret in dicendo posse tantum.

Idem. Audiui me hercule, inquit Catulus, & sæpe sum admiratus hominis quum diligentiam, tum etiam doctrinam & scientiam.

Idem. Quæ me hercule ego Crasse quum à te tractantur in causis horrere soleo.

Idem. Neq; me hercule iniuria.

Idem. Non me hercule unquam aut dolorem, aut misericordiam, aut inuidiam, aut odium dicendo excitare uolui.

Idem. Lapidem me hercule omnes flere aut lamentari coegisset, ut totum illud, uti lingua nuncupasset, non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magistri carmine positum uideretur.

Idem. Omnes, licet dicam quod sentio, bibliothecas me hercule omnium philosophorum unus mihi uidetur duodecim tabularum libellus, si quis legum fontes & capita uiderit, & auctoritatis pondere & ubertate utilitatis superare.

Idem. Me hercule etiam ut laudem eorum iam propè senescētem, quantum ego possem, ab obliuione hominum, atq; à filētio uindicarem.

Hercule & hercle dici inuenias, sed à Cicerone rarius. Eius ea uerba sunt. Non hercule nisi mihi admonitio uenisset in mentem.

Itemq;. Valde hercule, inquit Catulus, timide, tanquam ad aliquem libidinis scopulum, sic tuam mentem ad philosophiam appulisti.

Vrbis Romæ nec mulieres per Herculē, nec uiros per Castorē iurare solitos esse, A. Gellij liber undecimus te doceat.

PROGYMNASMATVM

Tamen apud Plautum seruus Chalinus: ille, inquit, ædepol ardentem te extra portam Metiam credo Castor uidere uellet. In Plutarchi item quæstionibus traditum est Herculis aras, quæ duæ Romæ sunt, mulieres non attingere.

ADVERBIA EA, PLANE, OMNINO FVNditus, prorsus, quibus totum aliquid significamus. Cap. L.

ILLud planè contendimus, ut neglecto sermone quò uulgus uti solet, ornatiore iuuentus os suum effingat. Cuiusmodi particula est totaliter. Ea uulgi sermone quanto teritur magis, tanto serpit in eius ore latior. Abiecta ea, plane, omnino, prorsus, funditus, qui doctiores sunt, usu multo poliunt. Ea tamen ratione ut uerbis uellere rem aut tollere significanti bus funditus adiungatur: cui nonnulli ex recentioribus adiungunt imitus, stirpitus, radicitus. Prorsus in negatione dici solet sæpius. Planè uero & omnino in affirmatione aut negatione promiscue. ut, Meus mihi Planius plane uisus est bonis honestisq; ingenij dotibus à natura exornatus. Omnino te diligo. Voluptatum intemperantia è uita funditus tollenda est.

Planè

Plato. Testamentum in fine uitæ conditum planè maneat inuiolatum.

Omnino.

Aelius. Ego me nō peccasse planè ostendā, aut pœnas sufferā. Plinius. Homerus omnino è flumine semper antelucanas auras insalubres uerissimè tradit.

Quintilianus. Consuetudo uero certissima loquendi magistra utendumq; planè sermone, ut numo cui publica forma est.

Idem. Huic opinioni neq; omnino accedo, neq; planè dissentio. M. Cælius. Quid alios putas? Clamoribus scilicet maximis iudices corripuerūt, et ostenderūt planè esse, qd' ferri nō posset.

M. Cicero

M. Cicero. Quæ fecisti Luceij causa, scire te plane uolo, te ho-
mini gratissimo commodasse.

Idem. Præcepta quæ didicisti, quæ probas, funditus euertunt **Funditus.**
amicitiam.

Idem. Funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus.

Idem. Neq; earum rerum quenquam funditus natura uoluit
esse expertem.

Idem. Athenienses uero funditus repudiauerunt, quorū sem-
per fuit prudens syncerumq; iudicium, nihil ut possent nisi in
corruptum audire & elegans.

Idem. At Carthaginem & Numantiam funditus sustulerunt.

Idem. Quo est detestabilior istorum immanitas, qui lacerarūt
omni scelere patriam, & in ea funditus delenda occupati &
sunt & fuerunt.

Idem. Ex quo illud etiam assequor, ut si quis mihi male dicat,
petulans ac planè insanus esse uideatur.

Idem. An uero, ut quibusdam uisum est, nihil certum sciri, ni-
hil planè cognosci & percipi possit.

Idē. Depræhensū me, inq; Antonius, planè uideo atq; sentio.

Idem. Tum maximè hoc signabat, eos pui rhetores nomina-
bantur, & qui dicendi præcepta traderent, nihil planè tene-
re, neq; posse quenquam facultatem assequi dicendi, nisi qui
philosophorum inuenta didicisset.

Idem de M. Antonio. Vir natura peracutus & prudens in eo
libro quem unum reliquit: disertos ait se uidisse multos, elo-
quentem omnino neminem.

Omnino.

Idem de eodem. Vir autem acerrimo ingenio, sic enim fuit,
multa & in se & in alijs desiderans, neminem planè qui re-
cte appellari eloquens posset uidebat.

Idem. Itaq; nec hoc possum dicere, me omnino ignorare quod

possideat, neq; planè nosse atq; inuidisse.

Idem. Neq; est omnino ars ulla, in qua omnia quæ illa arte effici possint, à doctore tradantur.

Idem. In quo neutrorum omnino contemnenda est sententia.

Idem. Nam negligere quid de se quisq; sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti.

Idem. Nunquam omnino periculi fuga committendum est, ut imbelles timidiq; uideamur.

QVOD QVASI ADVERBIVM SIMILITUDINIS sit: neq; id significet in quo uulgo teri solet.

Deq; particula fere. Caput LI.

Quasi
Fere

Linguae latine quasi carcinoma est particula quasi: quæ à uulgo etiam indocto male usurpata adusq; uiros non indoctos fere serpit. Eam enim particulam usurpant in significato eo, quo uiri docti fere, aut ferme, aut prope, & Valer. Maximus ac Suetonius tantum non, dicere solent: quoniam tamen aduerbium similitudinis sit, ibi tantum usurpandum ubi similitudo quæpiam ac metaphora dicitur. ut, Fastidito amicitia, quasi lasso quies uoluptati est. Scientia quasi thesaurus fortunatis honori est, miseris refugium. Ambitio quasi uenenum præsens fugienda est.

Quasi

Cæcilius. Quasi ab hoste captus libere seruo.

Næuius. Quando ad ludos uenit, alij quum tacerent, totum diem argutatur quasi cicada. Argutatur, id est, loquaciter proloquitur.

Plautus. Cor guttatim cõtabescit, quasi in aquâ indideris salẽ

Quintilianus. Vna diligẽter effecta plus proderit, quàm plures inchoatæ & quasi degustatæ.

Idem. Non dubium est optimum esse emendandi genus: si scri

Pta in aliquod tempus reponantur: ut ad ea post intervallum
velut noua atq; aliena redeamus; ne nobis scripta nostra quasi
recentes foetus blandiantur.

Idem. Pueri statim quàm plurimè ediscant: et quæcunq; etas
operam iuuandæ studio memoriæ dabit, deuoret initio tædiū
illud & scripta & lecta sæpius reuoluendi, & quasi eundē
cibum remandendi.

M. Cato. Magnum est enim, ut Ariston scribit, in primordio
pueruli, quem admodum incipiat, fingat & quasi euadat.

C. Marius apud Sallustium. Maiorum gloria quasi posteris
lumen est: neq; bona neq; mala eorum in occulto patitur.

M. Cicero. In omnibus nouis coniunctionibus interest qualis
primus aditus sit, & quæ commendatione quasi amicitia for-
res aperiuntur.

Idem. Non facile dijudicatur amor uerus & fictus, nisi aliqd
incidat eiusmodi tempus, ut quasi aurum igne: sic beneuolen-
tia fidelis periculo aliquo perspici possit.

Idem. Est enim animorum ingeniorumq; naturale quasi quod-
dam pabulum, consideratio contemplatioq; naturæ.

Idem. Ipse labor quasi callum quendam obducit dolori.

Idem. Ibi quæcorum rami ad terram iacent, ut sues quasi ca-
præ ex ramis glande pascantur.

Idem. Non est uoluptatum tanta quasi titillatio in sensibus, cre-
do, sed nec desideratio quidem.

Idem. Fortes non modo fortuna adiuvat, ut est in uetere pro-
uerbio, sed multo magis ratio: quæ quibusdam quasi præcep-
tis confirmat uim fortitudinis.

Idem. Necessitas ferendæ conditionis humanæ quasi cum deo
pugnare cohibet, admonetq; esse hominem.

Idem. Vix inuenitur qui laboribus susceptis, periculisque

aditis, non quāsi mercedem rerum gestarum desideret gloriā.
Idē. Id autē est principiū urbis et quāsi seminariū reipublicæ.

Ferē.

Ceterum attendendum est particulam fere nonnunquam habere significatum propē generalem: significareq; propē semper aut propē omnia. Cui generalis quædam uox interdū apponitur, ut, In hominum genere fere usu uenit, ut qui amat plurimum, minus redimetur. Omnis fere animi ægritudo literarum meditatione leuari solet.

Quintilianus. His ferē ueteres facultatem dicēdi exercuerūt.
Mar. Cicero. Illud superius sic fere definiri solet.

Idem. De artificijs et quæstibus qui liberales habendi, qui sordidi sint, hoc fere accepimus.

Idem. Neganda fere sunt omnia.

Idem. Quoniam hæc fere maxime sunt in iudicum animis.

Idem. Neq; enim est quisquam nostrum, qui quum libros Platonis, mirabiliter scriptos legit, in quibus omnibus ferē Socrates exprimitur, quanquam illa scripta sunt diuinitus, tamen minus quiddam de illo de quo scripta sunt, non suspicetur.

Idem. Oratorum quidē laus ita ducta ab humili uenit ad summum, ut iā quod natura fert, in omnibus ferē senescat rebus.

SI QUID, QVAM SI ALIQUID DICI
solitum esse elegantius, Caput LII.

Siquid.

Si quis à præceptionis huius obseruatione discedendum si bi in animum induxerit, factum esse putem, quia in attenta doctiorum lectione parum admodum occupatus fuerit. Ea autem huiusmodi est. Post particulam si, quis quā ali quis collocari solet elegantius, ut, Siquem nactus sis qui cum fortunis non discedat: eum fide bona amicum diligas. Si quas ad me dedisti literas, redditæ non sunt. Si quem adeptus es

honorem, uirtutis tuæ id amplum testimonium est.

Euripides. Quam turpe, si quem uiuum amicum sensimus, huic desinamus esse amici mortuo?

Apollodorus. Si quis tollat de Chrysippi libris quæ aliena ascripta sunt, uacua ei charta relinquetur.

Plato. Dies multi noctesq; uix sufficerent, si quis omnia complecti uoluerit.

Idem. Si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, ut in nullo euadat egregius.

Idem. Si cui prudentia, ueraq; & stabilis in senectute affuerit opinio, felix est.

Idem. Si quis ciuitati legibus bene constitutæ magistratus nõ idoneos constituat, calamitates id pariet maximas.

Idem. Si quis ægrotum aut senem astantiunculis aggressus præter honestum condere testamentum persuaferit, nunquã id fieri sponte concedam.

Næuius. De subito samã tollunt, si quam solã uidemus in uia Propertius. Hostis si quis erit nobis, amet ipse puellas.

Plautus. Heu heu quã ego habui hariosos aruspices:

Qui si quid boni promittunt, pro spisso euenit:

Id quod mali promittunt, presentaneum est.

Idem. Si quem hominem expectant, eum solent prouidere: quæ hercle illa causa nihil oryus uenit.

Aelius Spartianus. Diuus Hadrianus de thesauris ita cauit: ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur: si quis in alieno, dimidium domino daret: si quis in publico, cum fisco æqualiter partiretur.

Plinius iunior. Siquid magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserit recensente uanescit.

Quintilianus. Neq; si quis Achillis gloriam in bellicis conseq

non potest, Aiakis aut Diomedis laudem aspernabitur.

A. Gellius. Si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum uisus erat, impolitæ notabatur.

Sallustius. Si quam maledicendo uoluptatem cepisti, eam male audiendo amittas.

Cato Censorinus. Si quis mortuus est Arpinatis: eius hæredæ sacra non sequitur. Arpinatis, id est, arpinas priscum est.

M. Cato. Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit.

Idem. Si quis membrum rupit, aut os fregit, talione uindicta proximus cognatus ulciscitur.

Idem. Quæ tandem lex est tam acerbæ quæ dicat: si quis illud facere uoluerit, mille nummis dimidium familiæ multa esto.

M. Cicero. Si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere.

Idem. Si quis uoluerit animi sui complicatam notionem euoluere, iam se ipse doceat, eum uirum bonum esse qui pro sit quibus possit, noceat nemini: nisi lace situs iniuria.

Idem. Si quid singuli temporibus adducti hosti promiserint, est in eo ipso fides conseruanda.

Idem. Tanta uis est & loci & temporis: ut si quis cum causam sit acturus, in itinere, aut ambulatione, secum ipse meditetur, aut si quid aliud attētius cogitet, nō reprehēdatur. At hoc idē si in cōuiuio fiat, inhumanus uideatur in se itia tēporis.

Idem. Quo in genere non est incommodum quale quidq; eorū sit ex alijs iudicare: ut si quid dedeceat in illos, uitemus & ipsi. Fit enim nescio quo modo, ut magis in alijs cernamus, quā in nobismetipsis, si quid delinquitur.

Idem. Socratem illum solitum aiunt dicere, perfectū sibi opus esse, si quis satis esset concitatus cohortatione sua ad studium

cognoscendæ perspicendæq; uirtutis.

Idem. Nec quenquam hoc errore duci oportet: ut siquid Socrates aut Aristippus contra morem consuetudinemque ciuilem fecerint locutiue sint, idem sibi arbitrentur licere, magnis illi & diuinis bonis hanc licentiam consequabantur.

Idem. Oratoris peccatum, si quod est animaduersum, stultitiæ peccatum uidetur. Stultitia autem excusationem non habet.

Si aliquid, dici posse, quod minus usitatum est, illa ex Terentio exq; Cicrone te doceant.

Terentius. Quid faceres, si aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?

M. Cicero. Sensus moriendi, si aliquis esse posset, id ad exiguum tempus durat.

si aliquis

NE QUID, ET NUM QUID, QVOD

elegantius dicantur, quàm ne aliquid, & num aliquid, Caput LIII.

NE quis hoc dicendi genus, quod oratoribus familiare multum est, nesciat, id subscribimus. Ne quid, quàm ne aliquid, & num quid quàm num aliquid, dictum est elegantius. ut, Ne quam patiar iniuriam opera mihi dāda est. Ne quid me frustra postulaueris laborabo. Num quas mihi affers literas?

Ne quis est
Ne quid.
Nū quis est
Nūquid.

Philostratus. Non prohibet adolescentia, ne quis quid possit melius etiam quàm senes discernere.

Aristoteles. Apud Locros lege cautum est, ne quis patrimonium alienare possit, nisi euidentem docuerit calamitatem obuenisse, ut antiquæ hereditates conseruentur.

Terentius. Num quis hic est? nemo est. Num quis hic me sequitur? nemo homo est.

Lex tabularum duodecim. Eundem magistratum ni interfuerint decem anni, ne quis capito.

Pōponius. Iam ne ego sum in tuto satis? num quis hic resistit? **Suetonius de domitiano.** Vbertatem uini frumenti uero inopiam existimans nimio uinearum studio negligi arua, edixit neq; in Italia nouellaret, u'q; in puincijs uineta succiderētur.

Apud Quintilianū. Abdicatus ne quid de bonis patris capiat **Quintilianus.** Nequis igitur tanquam parua fastidiat grammatices elementa.

C. Fabritius & Aemylus apud A. Gellium. Vt te certiores faceremus, ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factum.

M. Varro. Omnes Tarquinius eijcerent, ne quam reditutionis per gentilitatem spem haberent.

M. Cicero. Nun quid igitur est causæ, quin amicos nostros Stoicos dimittamus?

Idem. Vixeruntq; nōnulli in agris delectati re sua familiari. **His idem propositum** fuit quod regibus, ut ne qua re egerēt, ne cui parerent, libertate uterentur, cuius proprium est, sic uiuere ut uelis.

Idem. Num quis horum miser hodie?

Idem. Hoc præceptum officij diligenter tenendum est, ne quē unquam innocentem in iudicium capitis accersas.

Idem. Per multa sunt in causis in omni tempore orationis circumspectiendæ, ne quid offendas, ne quo irruas.

Idem. De euertendis autem diripiendisq; urbibus ualde illud considerandum est, ne quid temere, ne quid crudeliter fiat.

QVOD QUID DICATVR ELEGANTIVS
quā aliqd post quid, post quo p quāto, post quū. **Cap. LIII.**

Quo quid eruditiorum usu frequentiore detritū est, id eo nobis imitandum est studiosius. Cuius generis hoc est. Post quid, post quo pro quanto, post quum, quid dici solet quā aliquid frequentius. ut, Quo quis amicitiā nactus est certiolem, eo hunc puto beatiorem. Si quis quid deliquit, minus insolens est. Quum quis inuitus laborē suscipit, eum sentit grauiorem. Ex Diogene seruum ullum aut ancillam habere se negante quum quis quæsiuisset: quis nā te igitur ad sepulchrum efferet? Qui, inquit, domo indiget. Anacharsis Scythia rogatus quo quis pacto abstemius fieret, Si turpes, inquit, ebriorum motus sibi ante oculos ponat.

Plautus. Si quis mutuum quid dederit, sit ex proprio perditum: quum iam repetas inimicum amicū beneficio inuenis tuo Terentius. Si quis quid reddit, magna habenda est gratia. Suetonius de Augusto. Diuturnorum reorum, & ex quorū sordibus nihil aliud quā uoluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione proposita, ut si quem quis repetere uellet, par periculum poenæ subiret.

Plinius junior. Naturale est enim, ut ea quæ quis adeptus est ipse quā amplissima æstimari uelit.

Massurius Sabinus. Furiosus mutusue, cuiue quod membrū lacerum læsumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbo si sunt.

M. Cicero. Voluntatem Stoici putant in solo esse sapiente, quā sic definiunt. Volūtas est, quæ quid cū ratione desiderat. Idem. Quo enim quis uersutior & callidior est, hoc inuision & suspectior, detracta opinione probitatis.

Idem. Primum munus iustitiæ est, ut ne cui quis noceat, nisi læcessitus iniuria.

Idem. Iam illis promissis non standum esse quis nō uidet, quæ

coactus quis metu, aut deceptus dolo promiserit?

Idem. Si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes. Non ita dissimile illud est auctoris eiusdem. Qui eorum cupiam qui una latrocinantur, furatur aliquid, aut clam eripit, is ne sibi in latrocinio quidem relinquit locum.

POST PARTICVLAS, SIVE, NISI, ALIUD: quid, quàm aliquid, ponitur elegantius. Cap. LV.

Nisi cui molestum est tam multas de hac re audire præceptiones, illud quoque nobis dicendum est. Post siue, post nisi, post aliud, quid usitatus, ideoque elegantius quàm aliquid ab auris prudentioris hominibus collocatur.

Vt, Amicitiam ne contemnas, nisi quid ea dulcius inuenis. Litterarum peritia nihil est in hominum uita felicius, siue quam fortunæ assequutus es prosperitatem, siue repis humi fortunæ uacuis. Si quis uirtutem aliudue quid quo ad eam iter pateat contemnit, deterrimus est.

Aulus Gellius. Si quis agrum suum passus fuerat sordescere, ac neque arauerat, neque purgauerat: siue quis arborem suam uineamue habuerat derelictui: non id sine poena fuit.

Idem. Quæri solitum est, qui noctis hora tertia quartaue siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellarique debeat is ne quem nox ea secuta est, an qui dies noctem cõsecutus est.

Idem. Quæ lingua debili sensuue aurium diminuta, aliaue qua corporis labe insignita sit.

Idem. Quum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliudue quid disciplinarum differit.

Quintilianus. Sic discernet hæc dicendi magister, quomodo palastricus ille cursorem faciet aut pugilem aut luctatorem, aliudue quid ex ijs, quæ sunt sacrorum certaminum.

Idem. Siue non idoneo die, siue contra intercessionem uel auspicia, aliudue quid quod legitime obstat, dicitur lata esse.

Idem. Ut scribere pueros, plurimumq; esse in hoc opere plane uelim: sic ediscere electos ex orationibus uel historijs alioque quo genere dignorum ea cura uoluminum locos, multo magis suadeam.

M. Cicero. Omnes fere philosophi omnium disciplinarum, nisi quos à recta ratione natura uitiosa detorsisset, hoc eodem animo esse potuerunt.

Idē. Nisi quæ me forte fugiūt, hæ sunt fere de animo sententiæ.

Idem. Nunc de ratione uideamus, nisi quid uis ad hæc.

Idem. In eum locum res deducta est, ut nisi quis deus, uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus.

Idem. Si uerum est Q. Fabium Labeonem, seu quem alium.

Idem. Quare nisi quid uobis aliud placet, ad illa pergamus.

POST HAS PARTICVLAS NE, SI, NUM aliud; quæ, non quæ poni debere. Caput LVI.

NE qua tibi aberrandi uia in hoc dicēdi genere relicta sit immunita, illud ascriptum uoluimus. In quibus casibus quæ & qua simul sunt, hoc est, in nominatiuo singulari genere fœminino, & genere neutro, nominatiuo & accusatiuo plurali, qua non quæ ponas post particulas ne, num, aliud, si, & ab ea compositas siue, sin, nisi; si relatio non fuerit, ut, Nequa mulier: si qua templa, aliaue qua iniuria. Pomponius. Abside si qua uentura est alia strena strenue. Propert. Nunc mihi si qua tenes, ab origine dicere prima incipe, suspensis auribus ista bibam.

Suetonius. Restitit aliquādiu collegis, ne qua fieret, pscriptio. Hederæ Plinius. Hederæ mira proditur natura ad experienda uina. uirtus

PROGYMNASMATVM

Si uas fiat ex ligno eius, uina transfluere, ac remanere aquam siqua mista fuerit.

Valer. Maximus. Si q̄ ex eis improbassent, rata esse nō sinerēt.

Idem. Si qua inter necessarias psonas querela esset orta apud sacra mensa, ut inter hilaritatem animorum fautoribus concordiae adhibitis tolleretur.

M. Gato. Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborē recte feceritis, labor ille à uobis citò recedet; benefactū à uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit: nequiter factum illud apud uos semper manebit.

M. Cicero. Si qua fortuna acciderit ut minus iuste uoluntates amicorum adiuuandae sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama: declinandum sit de uia, modo ne summa turpitudine sequatur.

Idem. Molestia, afflictatio, desperatio, & si qua sunt de genere eodem.

Idem. Aliter enim teneri non potest, si qua ad uirtutem facta est progressio.

Idem. Graues solent offensiones esse ex grauius morbis, si qua culpa commissae sit.

Idem. In illam igitur curam incumbere mi Plāce, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur.

Idem. Prima igitur est adolescenti commendatio ad gloriam, si qua ex bellicis rebus comparari potest.

Idem. Quis nescit primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid ueri tacere audeat, ne qua sufficio gratiae sit in scribendo, ne qua simultatis? Haec scilicet fundamenta nota sunt omnibus.

Idem. Hoc loco ne qua sit admiratio, si tot tantarumq; rerum

nulla à me præcepta ponentur.

Idem. Neq; medicorum præcepta dici uere possent, si qua in-
scij imperuig; pro salutaribus mortifera conscripserunt.

Idē. Sin qua necessitas huius muneris alicui reipub. obuenerit

Si uero relatio sit, etiam si antecedens non ponatur, quæ,
non qua dicendum est. ut, si quæ dicis uera sunt.

Thales Milesius. Si quæ in alijs reprehendimus, ipsi non fa-
ciamus, optimè uiuemus ac iustissime.

Quintilianus. Prouidendum est, ne quæ dicuntur, ab eo qui
dicit, dissentiant.

SICVBI SIQVANDO, NECVBI NEQVAN-
do, nuncubi nunquando dicenda esse. Caput LVII.

Si quando autorum latinæ linguæ principum elegantius
dicendi genus aspicias propius: ab ijs haud dubie illud
non raro obseruatum inuenias: ut sicubi siquando, necu-
bi nequando, nuncubi nunquando dicant usitatus, quàm si ali-
cubi si aliquando, ne alicubi, ne aliquando, num alicubi num
aliquando. ut, Sicubi est, eum inueniam. Nunquando ueniesse
Si quid facis, provide ne quando pœniteat.

Plutarchus. Humanum est ultionem amici, si quando per oc-
casionem in te inciderit, negligere.

Terentius. Metuet semper, quem ipsa nunc capit fructum,
nequando iratus tu alio conferas.

Idem. Si quando illa mentionem Phædræ facit.

Idem. Sicubi eum satietas hominum aut negotij, si quando odi-
um ceperat, requiescere ubi uolebat.

Idem. Si quando illa dicat Phædrâ intromittamus cōmēsatū
Plinius iunior. Si quando urbs nostra liberalibus studijs flo-
ruit, nunc maxime floret.

PROGYMNASMATVM

Sallustius. Cauere tamen necubi oportunus fieret.

M. Cicero. Imbecillis autem est pudoris magister timor, qui si quādo paululū aberrauerit, statim spe impunitatis exultat.

Idem. Veruntamen Crito si me assequi potueris, aut sicubi natus eris, ut tibi uidebitur sepelito.

Idem. Si quando ea quæ dixi pugnare uiderentur.

Idem. Si quando, quod nolini, displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari.

Idem. In philosophos uestros si quando incidi deceptus indicibus librorum, qui sunt fere inscripti de rebus notis & illustribus, de uirtute, de iustitia, de honestate, de uoluptate, uerbum prorsus nullum intelligo, ita sunt angustis & concisis disputationibus illigati.

Idem. Cæterarum homines artium spectati & probati, siquādo aliquid minus benefecerint quā solent, aut noluisse, aut ualitudine impeditos nō potuisse cōsequi id qd' sciret, putatur.

Idem. Id quod primum est dicendum, postremo soleo cogitare, quo utar exordio. Nam si quando id primum inuenire uolui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut uulgare, aut commune.

Alicubi aut aliquando nonnunquam adiungi potest.

Quintilianus. Dum timent ne aliquādo cadant, semper iacēt.

Nuncubi, sicubi, necubi, ad hiatum euitandum, literam c in medio accipiūt. Quod de his diximus, idem in aduerbijs alijs tibi putes obseruandum. Vt siquo, siqua, sicūde, nequo, nequa, necunde, nunquo, nunqua, nuncunde.

POST SI, POST NE, POST NUM, ALI
quid poni posse, si in medio aliquid interposueris.

Caput LVIII.

SI uero uocabulum aliquod sit, quod inter particulam si, Aliquid
 ne, aut num, & aliquid interponas, quid uel aliquid pro qñ post si
 miscue usurpes. ut, Si me aliqua uoluptate affecisti. Num
 ne, num
 premio donas me aliquo? Ne iniuriam feras aliquam.

Lucil. Vel si aliqua opus sit forte, si hinc aliquo cesseris.

Cornelius Celsus. Imbecillus homo iturus in balneum uitare
 debet ne ante frigus aliquod experiat.

Quintilianus. Si unum aliquid affirmaris, probandum est, aut
 causa periclitandum.

Val. Maximus. Vini usus olim Romanis foeminis ignotus fu
 it, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur.

M. Cicero. Lælius, si digito quem tetigisset, poenas dedisset.

Idem. In quo uiro erit perfecta sapiētia, quem adhuc nos qui
 dem uidimus neminem, sed Philosophorum sententijs qualis
 futurus sit, si modo aliquando fuerit, exponitur.

Idem. Gemitus si leuationis aliquid afferret, tamen uidere
 mus quid esset fortis & animosi uiri.

Idem. Si te rogauero aliquid, num ne respondebis?

QVOD QVISQVAM, QVISPIAM, VLL
 lus, usquam, unquam, post negationem ponantur elegan
 tius, quā aliquis, alicubi, & aliquādo. Cap. LIX.

IN oratorum diligenti lectione uersatus non est quisquam
 qui, puto, non attenderit post negationem, quicquā, quip
 piam, ullum, usquam, unquam poni elegantius, quā ali
 quid, alicubi, & aliquando. ut, Non est labor ullus qui causa
 tua mihi ingratus sit. Nemo uir bonus cuiquam inuidet. Non
 ulla pati iniuriam.

Euripides. Nemo ex omni parte beatus. Nunquam siquidem

Quisquā.

Quispiā.

Vllus

Vnquam

PROGYMNASMATVM

natus quisquam est, cui nil fuerit quod cruciaret.

Aristoteles. Qui malum sui exemplum reliquerit, non habeturum esse ullum diligentiae suae imitatore[m] putant.

Plato. Parentes negligere nec deus, nec sanae mentis homo cuiquam unquam consulat.

Idem. Non oportet in ciuitate excellentes cuiquam conferri honores, quia diuitijs praestat, aut uelox, aut formosus, aut robustus sit, uirtute si careat.

Idē. Nemo dū dormit, ullius precij est, p[er]inde ac si nō uiueret.

Ennius. Multa dies in bello conficit unus:

Et rursus multa fortunae saepe recumbunt,

Haudquaquam quenquam semper fortuna secuta est.

Turpius. Nunquam nimis numero quenquam uidi facere, quam facto est opus.

Idem. Nemo unquam uidit ebrium ire interdium, neq; turbam facere, neq; fores exurere.

Actius. Fregisti ne fidem? Neq; dedi, neq; do infideli cuiquā.

Lucilius. Nemini ingenio quemquam confidere oportet.

Nemini priscē.

Propertius. Nec quisquam ex illo uulnere sanus abit.

Plautus. Nunquam a depol[is] quenquam mortalem credo ego uxore[m] suā sic effluuium amare perinde ut hic te effluuiū deperit.

Idem. Neq; eo usquam unquam tantamira me uidisse censeo.

Idem. Nunquam quicquam meo animo fuit egrius.

Terentius. Tu a castor morem antiquum atq; ingenuum retines, ut unus hominum homo te uiuat nusquā qui quā blādius.

Idem. Homine imperito nunquam quicquam iniustius est: qui nisi quod ipse facit, nil rectum putat.

Suetonius de Vespasiano. Recordatus quondam super cenā, quod nihil cuiquam toto die praestitisset, memorabilem illam

meritoq;

meritoq; laudabilem uocem edidit. Amicei, diem perdidit.

Idem de eodem. Non oportere ait quenquam à sermone principis tristem discedere.

Q. Claudius Quadrigarius. Hæc maximè uersatur deorum iniquitas, quòd deteriores sunt incolumiores, neq; optimum quenpiam inter nos sinunt diurnare. Diurnare, id est, diu uiuere, antiquum est.

Diurnare

Idem. Tanta sanctitudo fani est, ut nunquam quisquam uiolare sit ausus.

Antistius Labeo. Virgo uestalis neq; hæres est cuiquam intestato, neq; intestatæ quispiam.

C. Caesar apud Sallustium. Neq; quisquam omnium libidini simul & usui paruit.

Philippus apud eundem. Vbi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est.

Sallustius. Neq; quisquam extremam necessitatem nihil ausus nisi muliebri ingenio expectat.

M. Cato. Neq; mihi ædificatio, neq; uasum, neq; uestimentum ullum est in manu pretiosum. Hoc uasum priscum est, à quo hæc uasa, horum uasorum.

Vasum.

Marcus Cicero. Nec mihi ē te iucundius quicquā, nec charius.

Idem. Ego nunquam quenquam ad te, quum sciam, sine meis literis ire paliar.

Idem. Nec nunc committam, ut ullum meum factum iure reprehendere possis.

Idem. Nec simulatum potest quicquam esse diuturnum.

Idem. Nemo unquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem.

Idem. Darius in fuga quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit unquam se bibisse iucundius:

Nunquam uidelicet sitiens biberat.

Idem. Neq; quisquam est quin facietate iam defessus sit. *Præceptionem* hanc perpetuam non esse, illud quod M. Varronis est, exemplo sit. Neq; idonei ciues aliquid habet antiquius salute communi.

Vocabula ea quæ latentem quandam in se continent negationem ab hoc dicendi genere aliena non sunt, qualia sunt uetare, cauere, rarum esse, uix, aliq; hoc genus multa.

Suetonius. Vtuitq; post hac uiuentium cuiquam usquam istam aut imaginem, nisi consulto se & autore, poni.

Quintilianus. Rarum est, ut satis se quisquam uereatur.

Idem. Vix ullus est tam communis locus, qui possit coherere cum causa.

M. Cicero. Caue putes ullas literas unquam grauiores quam tuas in Senatu esse recitatas.

Idem. Caue putes ullam in philosophia uocem emissam clario rem, ullumue esse philosophiæ promissum uerius.

Idem. Si quis esset, aut si etiam unquam fuisset, aut uero si esse posset, tu esses unus profecto qui & meo iudicio & omnium uix ullam cæteris oratoribus, pace horum dixerim, reliquisti.

Idem. Bene præcipiunt qui uetant quicquam agere quod dubites æquum sit an iniquum.

QUOD POST INTERROGANDI VOCem, ullum, quicquam aut unquam, non aliquod aut aliquando collocari debeat, Caput LX.

Ullum.

Quicquid
Vnquam

AN est cui ullum sit politiorum literarum studium, cui ignotum sit post uocem interrogatiuam, ullum, quicquam, aut unquam, non aliquod aut aliquando poni

Solitum esse? ut, Quis ullam rerum mearum suscipiat curam? An tibi est ullius honestæ rei studium? Apud quos unquam ullum fuit liberalitatis exemplum maius?

Plato. An putas ciuitatem ullam stare posse diutius: in qua iudicia publica nullam uim habeant?

Propertius. An quisquam in medijs persoluit uota procellis, Quum sepe in portu fracta carina natet?

Terentius. An unquam cuiquam contumeliosius audistis famam iniuriam, quam hæc est mihi?

Idē. Cēses ne te ullā posse reperire mulierē quæ careat culpa?

Quintilianus. Quis inter hæc literis, aut ulli bonæ arti cultus? non hercle magis quam frugibus in terra sentibus ac rubis occupata.

M. Cato. Principio, quis uidit corona donari quemquam quū oppidum captum non esset, aut castra hostium non incensa?

M. Cicero. Quis unquam tanti quenquam fecit?

Idem. Iam uero, quæ tantā in ullo unquam homine iuuentutis illecebra fuit, quanta in illo, qui alios ipse amabat turpissimi?

Idem. Putares ne unquam accidere posse, ut mihi uerbū deessent, neq; solū ista uestra oratoria, sed hæc etiā leuia nostratia?

Idem. An est quicquam similis insanix quam ira? quam bene Ennius dixit initium insanix.

Idem. Quis unquam in illo Iano inuentus est qui L. Antonio mille numum ferret expensum?

Idem. Harum tot tantarumq; rerum uidetis ne ulla esse præcepta, quæ in artibus rhetorum reperiantur?

NULLVM AVT NVNQVAM CVM VLO
lo & unquam quid habeat elegantix. Caput LXI.

PROGYMNASMATVM

Nunquam ullus id negaturus sit, qui in oratorum intēta lectione insolens non sit. Quum in domestica cottidianāq; oratione nomen nullus est: sequitur unquam aut ullus: negatio à nullo detracta particule unquam aut ulli adiungatur, aut contra fiat pro domestici sermonis familiaritate. Sed præposita semper negatio sit. ut, Nunquam ullum amicitie causa effugi laborem: elegantius quàm nullum unquam &c. Nullam pecuniam ullus mihi dedit. Nunquam ex tuis ullæ mihi literæ redditæ sunt.

Plato. Bonus nunquam ulla de re inuidia mouetur.

Plautus. Virile sexus nunquam ullum habui. Sexus genere neutro, præscē.

Suetonius de Iulio Cesare. Nullum unquam hostem fudit, quē non castris quoq; exueret.

C. Matius. Nullius unquam periculi terroribus, ab officio, aut ab humanitate desistam.

M. Cicero. Nulla unquam fuit liberis amissis mulier tam imbecilla, quæ non aliquando lugendi modum fecerit.

Idem. Nunquam ulli fortiores ciues fuerunt.

Idē. Quoniā te nulla uicula impediūt ullius certe discipline.

Idem. In hac ipsa ciuitate profecto nulla unquam uehementius quàm eloquentiæ studia uiguerunt.

Idem. Nulla est in ullo genere laus orationis, cuius in nostris orationibus non sit aliqua, si non perfectio, at conatus tamen atq; adumbratio.

POST PARTICVLAM QVAM RATIO

ne comparatiui positam ponendum esse ullum, quidam, aut unquam. Caput LXII.

Nunquā
ullum

Nulla un
quam

ILLud fore uulgatius puto, ijs qui autores bonos summa *Quam se*
 excusserint diligentia, quàm quod ulla temporis iniuria *quente ul*
 obliterare possit: ut post particulam quàm ratione com- *lum, quic*
 paratiui, aut uocis comparatiui uim habentis positam, ullum *quã, unq̃*
 quidquam, aut unquam, ponatur elegantius quàm aliquod
 uel aliquando. ut, Virtute instructior es quàm ullus sociorū.
 Ditiore es quàm ut unquam fortuna te deserat. Viribus nunc
 sum ualidior quàm me unquam senserim.

Plato. Gloriari quenquam magis oportet quòd bene serui-
 rit, quàm q̃ bene dominatus fuerit.

Propertius. Flamma per incensas citius sedetur aristas,

Fluminaq̃; ad fontis sint reditura caput,

Quàm possit uestros quisquam reprehendere cursus,

Et rapida stimulos frangere nequitie.

Terentius. Equidem plus hodie feci boni imprudens, quàm
 sciens ante hunc diem unquam.

Cornelius. Celsus. Plus alimenti est in carne, quàm in ullo alio.

Quintilianus. Est in quibusdam turba inanum uerborum:
 qui dum communem loquendi morem reformidant, ducti spe-
 cie nitoris circum eunt omnia copiosa loquacitate, quæ dicere
 uolunt. Ipsam deinde illam seriem cum alia simili iungentes
 miscentesq̃; ultrà quàm ullus spiritus durare possit, extēdūt.

Valerius Maximus. Iamq̃; plus in exquisito et nouo cultu re-
 ligionis, quàm in ullo humano cōsilio positum opis uidebatur

Idem. In solo magis fumante, quàm ullas ignis habēte reliquias

M. Cicero. Plus ualuit quàm pro ullo alio ualere potuisset.

Idem. De querenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda
 commodius à quibusdam optimis uiris et ad medium ianue
 sedētibus quàm ab ullis Philosophis ulla in schola disputatur:

Idē. Nil turpius physico, quàm fieri sine causa quicquā dicere.

POST PARTICVLAM SI, QVICQVAM,
uel ullum, uel quippiam, uel unquam, non aliquid aut
aliquando ponendum esse, Caput LXIII.

Si

Si ulla nominis primi oratorum scripta legisti: in eis id ob
seruatum puto inuenisti: ut post particulam si, ullum uel
quicquam nō aliquid postponatur. ut, Si ulla res est quæ
absentes amicos oblectare possit, ea misarum literarum fre
quentia est. Si literas ad me ullas unquam dederis, supra fidē
gausurus sim: sine quibus quicquam mihi iucundum fore non
puto. Si quisquam te amat, nisi redamas, inhumanus es.

Neuius. Si unquam quicquam filium rescuero

Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,

Extemplo illo te ducam, ubi non despuas.

Pomponius. Mars tibi uoueo facturum,

Si unquam redierit, bidente uerre.

Terentius. Si quicquam hodie hic turbæ feceris, faciam ut hu
ius loci, dieiq; meiq; semper memineris.

Idē. Mihi si unquā filius erit, me ille facillimo utetur patre.

Idem. Vnā hāc noxiā mitte: si aliā admisero unquā, occidito.

C. Gracchus. Si ulla meretrix, aut cuiusquam seruulus pro
pter me sollicitatus est, omnium nationum postremissimum
nequissimumq; existimatote.

M. Cicero. Multa præterea commemorarem nefaria in so
cios, si hoc uno sol quicquam uidisset indignius.

Idem. Intellico equidem à me istum laborem iam diu postula
ri Attice: quem non recusarem, si mihi ullum tribueretur ua
cuum tempus, & liberum:

Idem. Aegyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ
mentes prauitatis erroribus, quàmuis carnificinam prius su-

birent, quàm ibim, aut aspidem, aut canem aut crocòdilū uident. Quorum etiam si imprudentes quippiam fecerint, poenam nullam recusent.

DE PARTICVLA SINE, QVOD POST
eam ullus aut quisquam sepius quàm aliquis
ponatur, Caput LXIII.

Sine ulla ornatioris eloquij uirorum controuersia, hoc se Sin
re usurpatū est, ut post particulam sine, ullum aut quicquam, non aliquid poni solitum sit. ut, Ne horam quidē sine ulla amicitiae nostrae memoria uiuere possum. Sine ulla pecunia iucunde uiui non potest. Sine cuiusquam auxilio negotium efficere non possum.

Aulus Gellius. Videas quosdam scatere uerbis sine ullo iudicij negotio.

Q. Metel. Numidicus. Si sine uxoribus possemus Quirites esse, omnes ea molestia careremus. sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cū illis satis cōmode, nec sine illis ullo modo uiui possit, saluti perpetuae potius quā breui uoluptati cōsulēdū. Sallustius. Sine ulla pactione sese, regnumq; suum in illius fidem tradere.

M. Cicero. Quum emendati mores amicorum sunt, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum sine ulla exceptione comunitas.

Idem. Quid tam temerarium, tamq; indignum sapientis grauitate atq; constantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis explorate compertum sit & cognitum, sine ulla dubitatione defendere?

Idem. Ne literae quidem meae impediuntur, in quibus sine ullo interpellatore uersor.

PROGYMNASMATVM

Idem. Iustitiæ tanta uis est, ut nec illi quidem qui maleficio & scelere pascuntur, possint sine ulla particula iustitiæ uiuere.

Idem. Sine ulla mora negotium susceperunt.

Idē. Ipsi sine cuiusquā suspiciōe multos fortes uiros eduxerāt

Idem. Dictæ sunt à principibus acerrimæ ac fortissimæ sententiæ, quas senatus sine ulla mora est consecutus.

Idē. Esse tamē multos uidemus qui neminē imitentur, & suapte natura qd' uelint, sine cuiusquā similitudine cōsequantur.

Idem. Pythagoram & Periclem summam auctoritatem consecutos sine ulla hilaritate.

Idem. Nulla persunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus etiam ipsa misericordia est iucunda.

SYLLABARVM PLVRIVM VOCES

particulis ac uel atq; nō ineleganter coniungi,

Caput LXV.

Ac, Atq;

CVI euigilata atq; meditata sunt eruditiorum hominū scripta, is puto, non est nescius particulam ac uel atq; usitatius quā & poni inter polysyllaba uocabula. ut, Iustitiam ac liberalitatem tuam amici atq; inimici suscipiunt ac mirantur.

Plutarchus. Pulcher libertatis ac licentiæ thesaurus est bonis procreatum esse parentibus.

Plato. Respublica si semel bene coeperit, tanquā circulus progreditur semper proficiens. Seruata enim bona educatio atque eruditio, ingenia quoq; bona efficit,

Idem. Putare quisq; debet omnia quæ possidet, eorum esse qui genuerunt atque educauerunt.

Idem. Quæcunq; bona uulgo dicuntur, deprauant animum atq; impediunt, forma, diuitiæ, corporis uires, genus in ciui-

tate petens, aliāq; hoc genus.

Ennius. Eo ego ingenio natus sum, amicitiam atq; inimiciā Inimiciā
in fronte promptā gero. inimiciā ibi prisce dictā puta.
Lucilius. Qui te antiquis non sinet delitijs maculā atq; igno-
miniam imponere.

Vopiscus Flavius. Vide quæso, quā pauci sunt principes bo-
ni, ut bene dictum sit à quodam mimico scurra, Claudij huius
temporibus. In uno anulo bonos principes posse perscribi at
que depingi.

Plinius. Augescunt corpora dulcibus atq; pinguibus & po-
tu: minuuntur siccis & aridis frigidisq; ac siti.

C. Cæsar. Habe semper in memoria atq; in pectore: ut tanquā
scopulum sic fugias inauditum atq; insolens uerbum.

Quintilianus. Sub philosophiæ nomine maxima in plerisq;
uitia latuerunt. Non enim uirtute ac studijs ut haberentur
philosophi laborabant, sed uultum & tristitiam & dissenti-
ent em à cæteris habitum pessimis moribus prætendebant.

Idem. Sicut aues ad uolatum, equi ad cursum, ad seuitiam fe-
ræ gignuntur: ita nobis propria est mentis agitatio atq; soler-
tia, unde origo animi cælestis creditur.

M. Varro. Distractione ciuium elanguescit bonum propriū
ciuitatis, atq; ægrotare incipit & consenescere.

M. Cato. Vt in grege opilio oues minus idoneas remouere so-
let, quas reijcūlas apellat. Sæpe enim puer petulans atq; im-
purus inficit gregem puerorum.

Idem. Nunquam tacet, quem morbus tenet loquendi, tanquā
ueterinosum bibendi ac dormiendi.

Idem. Secundæ res letitia transuorsum trudere solent à recte
consulendo atq; intelligendo.

Idem. Scio solere plerisq; hominibus rebus secundis atque

prolixis atq; proſperis animum excellentem atq; ſuperbiam
atq; ferocitatem augeſcere atq; creſcere.

Salluſtius. Gloria induſtria alitur: ubi eam dēpſeris, ipſa per
ſe uirtus amara atq; aſpera eſt.

M. Cicero. Cauſa nulla eſt quæ apud homines prudētīſſimos
atq; amicīſſimos mentiar.

Idem. Exaſta ætas honeſte ac ſplendide tantam fert conſola-
tionem, ut eos qui ita uixerunt, aut non tangat ægritudo, aut
leuiter pungat animi dolor.

Idem. Non igitur ex ſingulis uocibus philoſophi ſpectandī
ſunt, ſed ex perpetuitate atq; conſtantia.

Idem. Græci autem homines non ſatis animoſi ſed prudentes,
ut eſt captus hominum, ſatis hoſtem aſpicere non poſſunt: ſed
īdem morbos toleranter atq; humane ferunt.

Idem. Mihi uero importunus ac ferreus, qui nō dolorem cru-
ciatu lenierit.

Ex his ne ſis neſcius inter uoces polyſyllabas perticulam &
nonnunquam interponi poſſe, ſed rarius

Atq; Inter uocabula diſyllaba particulam atq; nonnunquam
inuenias poſitam.

A. Gellius. Longa ætas uerba atq; mores ueteres oblitterauit
Salluſtius. Auaritia bellua fera immanis intolleranda eſt.

Quo intendit, oppida, agros, ſana, atq; domos uatſat. Diuina
cum humanis permiscet. Neq; exercitus neq; moenia obſtant,
quo minus ui ſua penetret. Fama, pudicitia, liberis, patria, at
que parentibus cunctos mortales ſpoliat.

POLYSYLLABAS DICTIONES POST-
poſita coniunctione q; coniungendas eſſe,

Caput LXVI.

Elegantior usitatorq; futura sit oratio ea in qua plurimum syllabarum uocabula coniunctione q; postposita coniungatur: quàm si & in medio interponeretur. ut, Miseras calamitatesq; fortiter animoseq; suscipis paterisq;. Aristoteles. In paucorum potentia, gubernatorum filij delictijs indulgent: tenuiorum autem liberi gymnasijs laboribus que exercentur.

Plato. Profecto oportebat non gigni filios, aut in eis educandis erudiendisq; laborem non recusare.

Neuius. Redeunt referuntq; petita rumore secundo.

Suetonius de D. Claudio. Dicitur etiã meditatus edictũ, quo ueniã daret efflatũ crepitumq; uentris in conuiuio emittendis: quũ periclitatũ quendã prae pudore ex cõtinentia reperiisset. Quintilianus. Vt terra altius effossa generandis alendisq; seminibus fecundior sit: sic profectus non à summo petitus, studiorum fructus effundit uberius, & fidelius continet.

Idem. Vt terram cultu, sic animum disciplinis meliorem uberioremq; fieri.

Idem. Litigator rusticus illiteratusq; de causa sua melius quàm orator qui nesciet quid in lite sit, dicet.

A. Gellius. Si supra palmæ, inquit, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum palma cedit, nec intra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur recuruaturq;.

Idem. Veteres quoq; nostri, exempla pro maximis grauissimisq; poenis dicebant.

C. Trebonius. Non enim nescis quãti te faciam, & quàm pro nostro ueterrimo uerissimoq; amore omnibus tuis etiam minimis commodis gaudeam.

Marcus Cicero. Ego cum tuo Seruio iucundissime coniun-
ctissimeq; uiuo.

Idem. Cum A. Cecinna tanta mihi familiaritas consuetudoq;
semper fuit, ut nulla maior esse possit.

Idem. Hominem facillimum liberalissimumq; cognosces.

Idem. Quod si honorifice liberaliterq; tractaris, & tibi gra-
uissimos optimosq; adolescentes adiunxeris, & mihi gratissi-
mum feceris.

Idem. Quod uero in C. Marij suauissimi doctissimiq; hominis
familiaritatem uenisti, non dici potest quam ualde gaudeam,
qui fac ut te quam maxime diligit.

Idem. Habendum est religioni contrarium, nocentem aliquā-
do & nefarium impiumq; defendere.

Idem. In rebus prosperis, & ad uoluptatem nostram fluenti-
bus superbiā magnopere, fastidiū, arrogantiamq; fugiamus.

QVOD POST VOCABVLA OMNE, TO-
tum, aliud, particulaq; postponatur, Caput LXVII.

Quæ con.

OMnesq; in dicēdi genere præstabiles illud obuium ha-
bent atq; domesticum: ut coniunctio q; postpona-
tur sæpius, quum præstet omne, totum, uel aliud. Vt,
totusq; tremo: omnisq; thesaurus: aliaq; hoc genus. Nobilita-
tem, gloriam, aliaq; hoc genus Diogenes ille Cynicus irridēs
malitiæ uelamenta esse dicebat.

Plutarchus. Magnæ sapientiæ tempestiuum est silentium, om-
niq; sermone præstantius.

Suetonius. In hortos Meccenatianos transmigravit, totumq;
se ad quietem contulit.

A. Gellius. Videbamus Androdum & leonem loro tenui re-
uinctum urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androdū

floribus spargi leonem, omnesq; serè ubiq; obuios dicere, hic est leo hospes hominis: hic est homo medicus leonis.

Idem. Aliosq; id genus griphos neminem posse dicens nisi se dissoluere.

Idem. Præq; se uno ceteros omnes linguae Atticae principes, gentemq; omnem togatam, totumq; nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicabat.

Plinius. Toto quippe mundo & locis omnibus, omnibusq; horis hominum uocibus fortuna sola inuocatur, & una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuiuijs colitur.

Sallustius. Domum aut uillam extruere, eamq; signis, auleis, alijsq; operibus exornare, & omnia potius quam semet uisendum efficere, id est, non diuitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse.

Mar. Cicero. Quòd si omnium cōsensus naturæ uox, omnesq; qui ubiq; sunt consentiunt esse aliquid quod ad eos pertineat, qui è uita cesserunt: nobis quoq; idem existimandum est.

Idē. Honos alit artes: omnesq; incenduntur ad studia gloria.

Idem. Omnesq; hæ uirtutes, quæ in communitate cernuntur, & in societate generis humani.

Idē. Vir tū bonus tū humanus, omniq; genere officij diligēdus

Idem. Melioribus etiam uerbis Metrodorus. Occupaui, inquit, te fortuna atq; cepi, omnesq; aditus tuos interclusi: ut ad me aspirare non posses.

Idem. Is magnificissimo munere ædilitatis persunctus petit præturam: omnesq; intelligunt nec dignitatem ei deesse nec gratiam. Sed is ambitus extare uidetur, ut ego omnia pertimescam, totamq; petitionem Lamiæ mihi susinendam putē.

Idem. Quum quidam de collegis nostris agrariam curationē

PROGYMNASMATVM

figurarent, disturbaui rē, totamq; uobis integram referuam.

Idem. Populi uero Ro. totiusq; Italiae mira consensus est.

Idē. in actiones oēm; uitā nullā discrepantiā cōferre debemus

Idem. Ex quo elucebit omnis constantia, omnisq; moderatio.

Idem. Omniq; in re posse quod deceat facere, artis & naturae est, sed scire quid, quandoq; id deceat, prudentiae.

Idem. Omnesq; admirati, maiorem aliquam esse causam eorū aduentus suspicati sunt.

Idem. Totamq; eam sic tuebitur, ut omnibus consulat.

Idem. Id usquequaq; quantum sit appareat, in aliq; ponatur aliudq; totum sit, utrum decere an oportere dicas.

QVOD PARTICVLA q; PARTICVLIS
non inclinatis nō inconcinne postponatur. Cap. LXVIII.

*Quae con
iuncta*

P*Raeter uulgarem dicendi morem praeterq; indoctorū fidem, particula q; tum uenustat orationem, quum particula non inclinata postponitur: cui particulam & rāro praeposueris. Ut rursumq; ideoq; uulgoq;.*

Aristot. Auium carnes leues sunt, magisq; salubres.

Plato. Ridiculum est in re quapiam frustra sumpsisse laborē nihilq; stabile fundasse.

Afranius. Saepe frater mi salue: quum saluus uenis, meliusq; est, grauior dijs.

Plautus. Bene prospereq; hoc hodie operis processit mihi.

Plinius. Vulgoq; ueritas iam attributa uino est.

Idem. Nihil sero faciendum in agricultura, omnes censent.

Iterumq; suo quaeque tempore facienda. Et tertio pracepto, praetermissa frustra reuocari.

A. Gellius. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit.

Idem. Leonum inhumanitas admirationi fuit, praeterq; omnes

ceteros unius.

Idem. Chilo præstabilis homo sapiëntie quoniam modo debuerit contra legem, contraq; ius pro amico progredi dubitauit: eaq; res in fine quoque uite ipso animum eius anxio.

Quintilianus. Præsertim reficiat animos ac reparet uarietas ipsa: contraq; sit aliquanto difficilius in labore uno pseuerare.

Idem. Nothum, qui non sit legitimus, Græci uocant: latinum Nothum. rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatur, non habemus: ideoq; utimur peregrino.

Idem. Ideoq; optime institutum est, ut ab Homero atque Virgilio lectio inciperet.

Idem. Omnis disciplina memoria constat: frustra q; docemur, si quicquid audimus, præterfluat.

Marius apud Sallustium. Meliusq; habent mercede delinquere, quàm gratis recte facere.

M. Cicero. Et si nihil noui quod ad te scriberem habebam, magisq; literas tuas expectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen quum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare.

Idem. Ego quanti te faciam, semperq; fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis.

Idem. M. Aemilius Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq; dilexit.

Idem. Neque enim solum nobis diuites esse uolumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeq; reipublicæ.

Idem. Qui mecum uiuit, semperq; uiuit.

Idē. Viuitur nō cū perfectis hominibus planeque sapientibus.

Idem. Nec uero quicquam ingenuum potest habere officina, minimeque artes probandæ, quæ ministræ sunt uoluptatum.

Idem. Peregrini & incolæ officium est nihil præter suum

PROGYMNASMATVM

negotium agere, nihil de alio inquirere, minimeq; in aliena esse re publica curiosum.

Idem. Vt enim magistratibus leges: ita populo præsunt magistratus. Vereq; dici potest magistratum legem esse loquentem: legem autem mutum magistratum.

Idem. Cretum quidem leges (quas siue Iupiter siue Minos sanxit, de Iouis quidem sententia, ut poeta ferunt) itemq; Lycurgi, laboribus erudiunt iuuentutem: uenando, currendo, esuriendo, sitiendo, algendo, aestuando.

Idem. Hic quis potest esse, qui tam auersus à uero, tam præceps, tam mente captus, qui neget hæc omnia quæ uidimus, præcipueq; hanc urbem deorum immortalium nutu atq; potestate administrari?

Idem. Omninoq; perficiendum est, quoniam pleriq; sunt inuidi, maximeq; est hoc uitium peruagatum.

PARTICVLAM q; NON INELEGANTER postponendā esse unius syllabæ uocabilis. Cap. LXIX.

Que con. **T**AM elegans est, tamq; usitate ab oratoribus illud obseruari solet: ut nihil ferè sæpius obseruatum inuenias. Vt quum monosyllaba uox est, ei raro particula et præponatur: postponatur propè semper coniunctio q;. ut, De iustitia tua deq; liberalitate supra fidē sentio. Iamq; oblitus es quā te diligam, quanq; requiram credere non queas. Plato. Nefas esse ducunt fidem fallere, exq; amicis inimicos euadere.

Idem. Videtur nobis prauus prauo quo adheret propius, quoque cum eo uersatur frequentius, eo magis fieri inimicus: Liviū Andronicū. Mercurius, cumq; eo filius Latonas: id est, Latonæ, patrius est latinorum præscorum casus.

Ennius

Ennius. Accipe daq; fidem, fœdusq; feri bene firmum.

Næuius. Iamq; eius mentem fecerat fortuna quietem. **Qui-**
tem enim, ut in quiete, autore Prisciano, inclinavit antiquitas.

Lucilius. Quq; hic tã formosus homo ac te dignus puellus.

Pacuvius. Nam istos qui linguam auium intelligunt, Plusq;
ex alieno iecore sapiunt quàm suo,

Magis audiendum quàm auscultandum puto.

Lucretius. Inq; breui spatio mutantur secla animantum.

Propert. Dij mihi sunt testis non degenerasse propinquis,

Inq; meis libris nil prius esse fide.

Ouidius. Perq; sinus lachrymæ fluminis instar eunt.

A. Gellius. Historia de Sertorio duce deque astu eius.

Idem. Resque eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit.

Idem. Quum in alienam familiam, inque liberorum locum ex
tranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum.

Idem. De uidendi ratione deque cernendi natura diuersas esse
opiniones philosophorum animaduertimus.

Q. Claudius Quadrigarius. Inde postquàm recessit, offendit
mōtem, loca munita, resq; omnes habere quæ militibus opus
sunt, ligna, aquam, pabulum.

M. Cicero. Te ualde amamus, nosq; à te amari tum uolumus,
tum etiam confidimus.

Idem. Estque ea iucundissima amicitia, quam similitudo mo-
rum coniunguit.

Idem. Nunc tibi omnem rem atque causam meque totum com-
mendo atque trado.

Idem. Balbum quanti faciam, quàmque ei me totum dicaue-
rim, ex ipso scies.

Idem. Valebis igitur, meque, ut à puero fecisti, amabis.

Idem. Ista sunt pergrata perque iucunda.

Idem. Quo perniciosius de republica merentur uitiosi principes: quod non solum uitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem. Neq; solum obsunt, quòd illi ipsi corrumpuntur sed etiam quòd corrumpunt, plusq; exēplo quā peccato nocēt. **Idem.** Nihil tam detestabile, tamq; pestiferū quā uoluptatē. **Idem.** Estq; animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere.

PRONOMINIBVS PARTICVLAM q;
postponi non ineleganter, Caput LXX.

Quae con
iuncta

ILLudq; quis neget usitatissimum, ut particula q; pronomi-
nibus speciei prioris interdum et posterioris postpo-
natur saepius: et autem raro praeponatur? ut, Nūtius ad
me uenit, isq; tuas mihi reddidit literas, Teq; ualere dixit,
Eiq; ad te literas dedi. Aristoteles. Facile nō fit, ut liberalem
eundemq; diuitem uideas. **Idem.** Cōtumeliam ferre, suosq; ne-
gligere illiberale est.

Plato. Vetus est communisq; omnium sentētia: Si quis ea quae
magna sunt recte transfigere uelit, in paruis quibusdam iisdē q;
facilioribus illa prius quā in maximis considerare debere.

Idem. Agere sua seq; ipsum cognoscere, solius prudentis est.

Ennius. Nam quū opulenti loquūtur, pariter atq; ignobiles.

Eadem dicta, eademq; oratio aequa non aequa ualeat.

Propertius. Iuppiter infamat seq; suamq; domum.

Terentius. Absenti tibi te indignas, seq; dignas contumelias
nunquam cessauit dicere.

Quintilianus. Demosthenes quid esset in toto opere dicendi
summum interrogatus, pronuntiationi palmam dedit, ei dēq;
secundum ac tertium locum: donec ab eo queri desierit: ut eā

videri possit non præcipuam sed solam iudicasse.

A. Gellius. Solæcismus latino uocabulo ab Asinio Capitone, eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatur.

L. Piso. L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metueret: eūq; orat uti sua uolūtate Roma cōcedat. Val. Maximus. Conuiuium etiam solēne maiores instituerūt, idq; Charistiam appellauerunt.

M. Varro. Viue, meq; ama mutuiter. Pro mutuo antiquè dictum est.

Idem. Vosq; in theatro qui uoluntatem auribus huc aucupatum concurristis.

Marcus Cicero. Meq; totum & mea & meos commendatos habebis.

Idem. Cultus autem deorum est optimus, idemq; castissimus, atq; sanctissimus, plenissimusq; pietatis: ut eos semper puri, integra & mente & uoce ueneremur.

Idem. Timotheum clarum hominem Athenis & principem ciuitatis, frunt quum cœnauisset apud Platonem: eoq; conuiuiō admodum delectatus esset, uidissetq; eum postridie, dixisse. Vestre equidem cœnæ non solum in præsentia, sed etiam postero die iucundæ sunt.

Idem. Idq; memoria teneo.

Idem de Dionysio Syracusano. Quum fossam latam cubiculārī lecto circumdedisset, eiusq; fossæ transitum pōticulo ligneo coniunxisset, eum ipsum quum fores cubiculi clauserat, detorquebat. Idemq; quum in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex turri alta solebat.

Huiusmodi pronomini bus particulam &, raro præponas: ut in illo M. Tullij exemplo. Quemadmodum quum sanguis corruptus est, aut pituita redundat aut bilis: in corpore

PROGYMNASMATVM

morbi agrotationesque nascuntur: sic prauarum opinionum conturbatio, & ipsarum inter se repugnantia sanitate animi spoliatur, morbisque perturbatur. Itemque, Moriendum enim certe est, & id incertum an eo ipso die.

Quum uero syllabæ unius præpositio pronomini præponitur, coniunctioque pronomini postponitur sæpius, quam inter id & præpositionem interponatur. Vt, ex eoque, in idæque. A. Gellius. Ob eamque causam populi iussu Samnitibus per fociales dediti recepti non sunt.

M. Cicero. A teque uehementer etiam atque etiam peto.

Idem. Meamque uoluntatem ad summi iuri de meque optimæ meriti dignitatem aggregassem.

Idem. Est igitur adolescentis, maiores natu uereri, ex hisque eligere optimos & probatissimos.

Idem. Neque uero nobis cupientibus atque exoptantibus fructus otij datus est ad eas artes quibus à pueris dediti fuimus, celebrandas, inter nosque recolendas.

CONIUNCTIONES QVÆ ET AC, VEL

& iuxta se poni non inueniunt, Caput LXXI.

Que cō.

Floridum crispumque & amœnum dicendi genus est, quum tria copulatiua coniunctione coniungenda sunt, si cum primo secundum postpositaque particula, atque cum secundo tertium interposita & uel ac coniungat. Si plura, primum numera quod à fine tertium est, ut, Amicitiam honoresque & rerum scientiam expeto. Gloriæ pecuniæque & ueneris cupiditas pestis ciuitati perniciosissima est. Elegantes doctæque ac humanæ mihi tuæ redditæ literæ sunt. Euripides. Nec una lingua nobis est satis: Vtinam quidem fiant mihi non

calia brachia manusq; comæq; & extremi pedes.

Plato. Arbitror equidem sapientem nullum putare esse eum qui ultro aberret, malaq; & turpia sponte committat.

Idem. Detrimentum doloremq; sibi affert uoluptas, hebetudinem, obliuionem, insipientiamq; & petulantiam pariens.

Idem. Liberale, muliebrisq; ac uilis animi esse uidetur cadauer spoliare, hostemq; putare mortui corpus, quum aduersarius ipse eo quo pugnabat relicto abierit. Pacuuius. Annisq; & ætate hoc corpus putret.

A. Gellius. Xantippe Socratis philosophi uxor morosa admodum fuisse fertur & iurgiosa, irarumq; & molestiarum muliebrium per diem perq; noctem scatebat.

Idem. Crispum sane, inquit, agmen orationis rotundumq; ac modulo ipso numerorum uenustum.

Idem. Phædō Eliensis ex cohorte illa socratica fuit, Socraticaq; & Platoni perfuit familiaris.

Val. Maximus. Lectisterniaq; & ludi nocturni fierent.

Sallust. Iugurtha armis uirisq; & pecunijs spoliatus est:

Mar. Cicero. Peripatetici multis uerbis iracundiam laudant: cotem fortitudinis esse dicunt: multoq; & in hostem et improbum ciuem uehementiores iratorum impetus esse solent.

Idem. Non patiebatur eos quos iudicabat non posse oratores euadere, operam apud se perdere, dimittebatq;: & ad quamcunq; artem putabat esse aptum, ad eam impellere atq; hortari solebat.

Idem. Hominis autem mens discendo alitur, & cogitando semper aliquid aut inquit aut agit, uidendiq; & audiendi delectatione ducitur,

Genus hoc dicendi ita erit pulcherrimum, ut rarissimum.

PROGYMNASMATVM
POST PARTICVLAS CONTRA, PER
inde, æque, aliud, alienum, aliorum, pro eo, ultra, &
aliter, ac, uel atq; , pont elegantius quàm par
ticulam quàm. Caput LXXII.

Ac uel at
que poti-
us ac quã

Contra ac uulgaris sermo est, id esse censemus, ut post
particulas contra, perinde, æque, pro eo, ultra, aliud,
aliorum, alienum, aliter, aliasq; hoc genus diuersita-
tem significantes, particula ac uel atq; pro ea quæ est quàm
ponatur. Amicum æque ac seipsum diligendum esse multis p-
suasum est. Negotia tua secus atq; uolebas gesta sunt. Facis ali-
ter ac mihi pollicitus es.

Decimus Laberius. Fortuna immoderata in bono æque at-
que in malo.

Plautus. Nos homunculi salillum animæ, quàm quàm extem-
plo amissimus, æque mendicus atque ille opulentissimus cense-
tur ad Acherontem mortuus.

Idem. Tibi nunc, perinde ac merere, summas habeo gratias.

Terentius. Vereor ne illud grauius Phædria tulerit: neue ali-
orum atque ego feci, acceperit.

Seruius Sulpitius. Posteaquã mihi renūtiatũ est de obitu Tul-
liæ filiæ tuæ, sanè quã pro eo ac debui grauius molesteq; tuli.

Q. Scaeuola, Quod cui seruandum datum est, si id usus est, si-
ue quod utendum acceperit, ad aliam rem atque accepit, usus
est, furti se obligauit.

Valerius Maximus. Apud Athenienses inertia in latebris sua
is languore marcescens, in forum perinde ac delictum ali-
quod protrahitur.

Idem. De his quæ passi erant, questi non sunt, ne quid ultra ac
mandatum esset loquerentur.

Salustius. Petreius ubi uidet Catilinam contra ac ratus erat, magna ui contendere, cohortem pratoriam in hostes inducit.

Idem. Perinde omnes res laudantur atq; appetuntur.

Idem. Ea res longe aliter ac ratus erat euenit.

M. Cicero. Me certe habebis, cui charus æque sis & periurū dū ac fuisse patri.

Idem. Fratrum tuorum, quos æque atq; te summa beneuolentia sum complexus, singularis pietas amorq; fraternus, nulum me patitur officij erga te studijq; munus aut tempus præmittere.

Idem. Præclarum illud est, ut eos qui nobis charissimi esse debeant, æque ac nosmetipsos amemus. At uero plus, fieri nullo pacto potest.

Idem. Lætatur amicorum lætitia æque ac nostra, & pariter dolemus angoribus.

Idem. Videmq; iusserunt simulacrum Iouis fieri maius, & in excelsum collocari, cōtra atq; ante fuerat, ad orientē cōuerti.

Idem. Quum aliter res cecidisset ac putasses.

Idem. Quia magis ea percipimus, atq; sentimus, quæ nobis ipsis aut prospera aut aduersa eueniunt, quàm illa quæ cæteris, quæ quasi longo interuallo interiecto uidemus, aliter de nobis ac de illis iudicamus.

Idem. Atque haud scio an pleriq; nostrorum oratorum contra atq; nos ingenio plus ualuerint, quàm doctrina.

Idem. Illud quod ego in causa Curiana Scæuolæ dixi, non dixi secus ac sentiebam.

Idem. Urbana enim dissimulatio est, quum alia dicuntur ac sentias, non illo genere de quo ante dixi, contraria quum dicas, ut Lamiæ Crassus, sed quum toto genere orationis ludas, quum aliter sentias ac loquare.

PROGYMNASMATVM

Idem. Quū ex alterius oratione aliud excipias atq; ille uult.

Idem. Mouent illa etiam, quæ coniectura explanantur longe aliter atque sunt.

Idem. Aliquanto secus atque in tradenda arte dici solet, nulla præcepta ponemus.

**Contra
quàm**

Contra quàm dictum est à Plinio. Aues, inquit, omnes in pedes nascuntur contra quàm reliqua animalia.

Aulus item Gellius in primis post perinde non raro adiungit particulā ut, uel quasi. Eius uerba sunt: Hesiodus, inquit, poetarum prudentissimus linguam non uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurum: eiusq; in promendo gratiam esse plurimam, si modesta & parca & modulata sit

Perinde ut

Itemq; Tu perinde quasi cum matre Euandri loquare, sermone multis annis iam desito ueris, quòd scire atq; intelligere neminem uis quæ dicas.

M. Cælius. A te peto ut meas iniurias perinde doleas, ut me existimas & dolere & ulcisci tuas.

M. Cicero. Habes à patre munus Mārce fili mea quidem sententia magnum, sed perinde erit ut acceperis.

CONTRA PRO E CONTRARIO ELB

ganter poni, ac è contra à Plinio sepe usurpari,

Caput LXXIII.

**Cōtra p
e contrario**

QUum oratoribus alijs usitatum est, tum M. Cicero-
ni Auloq; Gellio usitatissimum, ut contra pro è con-
trario ponatur. Ut, Amicorum fortuna prospera de
lector, altera uero cōtra offendor. Nominis claritas uirtute,
uitijs contra obscuritas haberi solet. Si bonus est summus reū
pub. administrator, ciuitas bona est: at cōtra, si uitijs deditus,
eius ea per similis est.

Plato. Graviora supplicia imponenda sunt ijs qui consulto per iram interfecerunt: ijs contra, qui repete et inconsulto, leviora. **Ovidius.** Eximia est uirtus prestare silentia rebus.

At contra, gravis est culpa, tacenda loqui.

Cornelius Celsus. Fatigato cottidianum cubile tutissimum est: insolitum contra lassat.

Apud Quintilianum. Tyrannicide imago in gymnasio ponatur: contra, mulieris imago in gymnasio ne ponatur.

Sallustius. Neque quinquam in multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat. Eam uitam bellum eternum et anceps gerere, quoniam neque aduersus, neque a tergo, neque a lateribus tutus sis, semper in periculo, aut in metu agites.

Contra, qui benignitate et clementia imperium temperaue re, ijs laeta et candida omnia uisa, etiam hostes equiores, et alij ciues.

Idem. Plerique rerum potentes peruerse consulunt, et eo se munitiones putant, quo illi quibus imperant, nequiores fuere.

At contra id eniti decet, quum ipse bonus atque strenuus sis, uti quam optimis imperites.

M. Cicero. Eos enim sanos intelligi necesse est, quorum mens motu quasi morbo perturbata nullo sit: qui contra affecti sunt, hos insanos appellari necesse est.

Idem. Nam et ratione uti atque oratione prudenter, et agere quod agas considerate, omni que in re quid sit ueri uidere et tueri decet. Contraque, falli, errare, labi, decipi, tam dedecet quam delirare et mente captum esse. Et iusta omnia decora sunt, iniusta omnia contra ut turpia, sic indecora. Similis est ratio fortitudinis: Quod enim uiriliter animoque magno fit, id dignum uiro et decorum uidetur: quod contra, id ut turpe, sic indecorum.

PROGYMNASMATVM

Idem. In probris, maximè in promptu est, si quid tale dici possit. Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres, illaq; uirgo uiri. Et si quid est huiusmodi. Salmaci das spolia sine sanguine et sudore. Contraq; in laudibus, quæ magno animo et elato fortiter excellenterque gesta sunt: ea nescio quo modo, quasi pleno ore laudamus.

Idem de M. Catone. Nemo apud populum fortior, nemo melior senator, idem facile optimus imperator, deniq; nihil in hac ciuitate temporibus illis sciri diciue potuit, quod ille non tū inuestigarit, scierit, tū etiā scripserit. Nunc cōtra, pleriq; ad honores adipiscendos et ad rempub. gerendā nudi ueniūt, atque inermes, nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati.

Idem. Quo in genere uersutissimum et patientissimum Lacedæmonium Lysandrum accepimus. Contraq; Callicratidem, qui præfectus classis proximus post Lysandrum fuit. Idem. Audiui et ex maioribus natu hoc idem fuisse in P. scipione Nasica. Contraq; patrem eius, illum qui Tyberij Gracchi conatus perditos uindicauit, nullam comitatē habuisse sermonis. Idem. In picturis, alius horrida, inculta, abdita et opaca: cōtra alius nitida, leta, collustrata delectatur.

E contra-
rio.

Ecōtrario sæpe dicit Quintilianus. Eius uerba sunt. Quædam in his quoq; commendatio tacita, si nos infirmos et im-pares agentium è contrario ingenijs dixerimus, qualia sunt pleraq; Messalæ proœmia. Id semel apud Ciceronem legisse recorder: eius ea uerba sunt. Sessiones quædam et flexi frangiq; motus, quales proteruorum hominum aut mollium esse solent, contra naturam sunt, ut etiam si animi uitio id eueniat, tamen in corpore immutati hominis natura uideatur. Itaq; è contrario moderati æquabilesq; habitus affectiones ususq; corporis apta esse ad naturam uidentur. Idem ex contrario

alibi dicit. Eadem sunt in aduersarios ex cōtrario cōfrenda

Quemadmodum tamen uoce una dicimus de super, ita e cōtra dicit saepe Plinius. Aesculus, inquit, humoris impatiens: e contra adacta in terram palustribus alnus aeterna, onerisq; E contra
quantumlibet patiens.

Item. Quum aestate uehementius tonuerit quàm fulserit, uentos ea parte denunciat: e contra, si minus tonuerit, hymbrem.

Idem. Græca res est nihil uelare: at e contra Romana, militares thoracas addere.

Sempronius. Non à Romulo Roma: sed e contra, ab ipsa potius Roma Romulus nomen habuit. Apud alios raro inueniatur. Apud Ciceronem nunquam. Nec id ut dicas te hortet.

DE PARTICVLA ITA, QVVM AFFIRMatiua responsio est, quòd modo sit magis usurpanda sit. Caput LXXIII.

ILLud in terra Gallia inoleuisse, inualuisse, irroborasse Affirmauimus, ut quærentibus aliquid responderi soleat his particulis, ita, sic, etiam. Id quod ita ignotum non est, ut rustici ipsi ne alphabetici quidem ijs particulis nonnunquam respondeant. Qui autem aut scribendo aut dicendo humaniores sunt: id propè semper obseruant, ut quum alijs uocabulis, tum maximè uerbo orationis perquam interrogatum est, respondeant. Id apud Marsilium Ficinum in Platonis interpretatione obseruatū propè semper inuenias. Itemq; in sermone eo qui tū legitur quū aqua sancta infantes expiatur rogat senior, Vis baptizari? Credis in Deū? Abrenūtiās Sathana? et hoc genus alia. Bi autē p infante lustratores respōdēt: uolo, credo, abrenūtio. Quærenti igitur, librū ne meū uidisti? An uenies cito? An ita mortuus est? Responde, uidi, cito, ita,

PROGYMNASMATVM

Plautus. BLEPH. Ain tu alterum reperisse tui consimilem
Sofiam? SO. Aio.

Idem. AMPH. Ain heri nos uenisse huc? ALC. Aio.

Idem. SO. Audin tu illum? BLEPH. Audio.

Idem. AMPH. Ain tu geminos? BRO. Geminos.

Idem. AMPH. In eodem lecto? ALC. In eodem.

Idem. IVP. Quæ hospes intemperiae, ut tu meum uerberes?

AMPH. Tuum? IVP. Meum.

Terentius. Sed est simo intus? Dauus. Est.

Idem. Hoc sic opinor dicturum patrem: Ducas uolo uxorem
hodie tu. Ducam, inquires.

Idem. Scis ne hoc certo? Ge. Certo.

Idem. Iubes ne? Cher. Iubeo.

Idem. Phæd. Fac, ut iussi, deducantur isti. Par. Faciam.

Phæd. At diligēter. Par. Fiet. Phædr. At maturè. Parm. Fiet

Idem. Siccine est sententia? Me. Sic.

Idem. Me ne uis? De. Te.

Idem. An uenit Pamphilus? Par. Venit.

Idem. Nostin? De. Noui.

Idem. Bacchis consecuta est illico. Chre. Sola? Me. Sola.

Idem. Nū tu dixti esse inter eos inimicitias carnifex? Da. Sūta

A. Gellius. Quum ita uti mos erat, Censor dixisset, et tu ex
animi tui sententia uxorem habes? Habeo equidē, inquit, uxo
rem, sed non hercle ex animi tui sententia.

M. Cicero. Inter homines natura meministi coniunctam socie
tatem? Memini, inquit ille.

Particulas tamen, ita et sic, non ita damnamus ut eis uten
dum prorsus negemus: quibus usus est Terentius, sed cēsemus
admonendos esse discipulos, aut si nimium assueti sint, abstra
hēndos, ne tam sepe has deterant particulas. Sed Terētij uer

ba subscribimus. Frater ne? Do. Ita.

Item. De hac istac rogas uirgine? Py. Ita.

Item. Dic tu rursum. Chærea tuam uestem detraxit tibi? Do. Factum. Phæd. Et eam indutus? Do. Factum. Phæd. Et pro te deductus est? Do. Ita.

Item. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me uiuere. Do. Sic est.

Item. Hic quoq; bonam magnamq; ad te attulit. Th. Ita est.

Ex his agnoscas, quum respondes ita, sententiam esse, ita est ut dicis. Tecum uero si cogites comparesq; hunc & illum: uulgarem hunc, doctiorem illum inuenies.

VT NE PONI NON INVSITATE
pro ne, Caput LXXV.

VT ab imitatione doctiorum ne discedas, hoc quoq; dictum uoluimus. Particula ne significat nonnunquam idem quod ut non. Id quum significat, non ineleganter cum ea particulam ut simul dixeris: inq; medio, si uoles, nihil, sed elegantius aliquanto interposueris. ut, Aduersum te omnia amicitiae officia studiosè præstare uelim: ut ea ne decrescat. Operam da ut ne quam tuis facias iniuriam. Ideo ad te scribo, ut tui me immemorem ne credas.

Plato. Nemo commissi iam peccati causa punit. Quod enim factum est, infectum facere non possit: sed punit, ut ne denuo idem ipse aut alius exëplo impunitatis adductus delinquat. Næuius. Ergo dedita operate pater solum foras seduxit, ut ne quis esset testis tertius præter nos, tibi quum tonderem labias lubens.

Plautus. Glaucomã ob oculos obijciemus, eumq; ita faciemus, ut quod uiderit, ne uideat.

PROGYMNASMATVM

Idem. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne uapulem.
Terentius. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.

Idem. Peregre rediens semper cogites aut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filie, communia esse hæc, fieri posse, ut ne quid animo sit nouum.

Idem. Hæc mihi cura est maxima, ut ne cui mea longinquitas ætalis obstat, mortemue exoptet meam.

Aulus Gellius. Placuitq; ut eam rem super qua tractauissent, ne quis enunciaret.

Idem. Lex Cincia sanxit, ut qui magistratus esset, magistratû ue capturus esset, ne quo ad coenâ, nisi ad certas psonas itaret.

Idem. Senatus consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius.

M. Cicero. In ijs uero qui se adiuuari uolent, non ut ne affligantur, sed ut ad altiore gradum ascendât, restricti omnino nullo modo esse debemus.

Idem. Neue committas, ut ne, quum omnia suppeditata sint à nobis, tute tibi defuisse uideare.

Idem. Id agendum etiam est, ut ne ea facere uideamur irati.

Idem. Ex quibus illud intelligitur, ut ad officij formam reuertamur, appetitus omnes contrahendos sedandosq; , excitandamq; esse animaduersionem & diligentiam, ut ne quid temere, aut fortuito, inconsiderate negligenterq; agamus.

Idem. Atq; haud scio an satis fit eum qui lacesierit, iniuriæ suæ pœnitere, ut & ipse ne quid tale posthac committat, & cæteri sint ad iniuriam tardiores.

Idem. Iustitiæ primum munus est, ut ne cui quis noceat, nisi lacesitus iniuria.

Idem. Referri enim decet ad ea, quæ proposui in principio, fundamenta iustitiæ, primum ut ne cui noceatur, deinde ut cõ-

muni utilitati seruiatur.

Idem. Neq; enim est interdictum aut à natura rerum, aut à lege aliqua atq; more, ut singulis hominibus ne amplius quàm singulas artes nosse liceat.

Idem. Ludendi est etiam quidā modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, elatiq; uoluptate in aliquam turpitudinem dilabamur.

QVANDO NE PONATVR ELEGANTius quàm non, Caput LXXVI.

HOC ne putes reiiciendum. Quum quid ne ueniat deprecamur, aut ne fiat dicatur ue monemus, aut iubemus, aut præcipimus, tum particulam ne quam non ponemus elegantius, Cui imperatiui modi uerbum quondam additum est, sed id quod modi subiunctiui sit nunc additur usitatus. ut, Inter amicos tuos connumerare me ne cōtemnas.

Ne quàm non elegātius.

Mibi quæso ne noceas. Mortuis ne maledicas.

Plato. In libera ciuitate artifex arte ipsa, quæ aperta res est, à mendacio longe remota, rudes ne decipiat.

Propertius. Tu modo dum licet, hunc fructum ne deferre uite

Plautus. Ne corrumpe oculos, redibo actutum.

Idem. Da mihi hanc ueniam, ignosce: irata ne sis.

Idem. Quid memoret de loco excipiam, ne propera.

Idem. Ne me appella falso nomine.

Idem. Ne interpella.

Ang. Politianus. Rusculum hoc nostrū Fesulanū ne fastidias.

Plinius. Oliuantibus lex antiquissima fuit. Oleam ne stringito, neuē uerberato. Oliuare.

Idem. Frondem medio die arborator ne cedito.

Idem. Stercus, nisi decrescente luna, ne tangito.

PROGYMNASMATVM

Idem. Vnam calidam ne legito. Hoc est, in eius siccitate, ac ne si humber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc est, si flos nocturnus fuerit: nec prius quam sole discutatur.

Apod **Q**uintilianum. Ex meretrice natus ne concionetur.

Inibi. Qui artem ludicram exercuerit, in quatuordecim primis ordinibus ne sedeat.

M. Cicero. Isto bono utare quum adsit: quum absit ne requiras.

Idem. Vt Aristarchus Homeri uersum negat quem non probat, sic tu, libet enim mihi iocari, quod disertum non erit, ne putaris meum.

Quintilianus à barbarismo abesse negat eum qui pro ne feceris, dicat non feceris: quia alterum negandi, inquit, est, alterum uetandi.

Apod **A**ulum tamen **G**ellium regis **N**umæ lex illa est. Pelle ex ædem **I**unonis non tangito: si tangit, **I**unoni crinibus dimissis agnum sceminam cædito. Nisi uitium scriptoris est.

Hæc particula ne, cum uerbo modi coniunctiui quàm imperatiui coniungitur elegantius: licet poetæ aliter usurpent.

PARTICVLAM DENIQUE, TVM VSE
tate dici, quum multa quæ restant, summam dicenda
sunt, **Caput LXXVII.**

Deniq;.

Dicendi genus hoc poetis frequens est, oratoribus consuetudinarium, historicis familiare: nullus deniq; scriptentium lepide ordo est, qui id non obseruet: ut quàm multa secum in re quapiam non disconuenientia dicuntur: eorumq; pauca iam dicta sunt, si quæ reliqua sunt, in summa dicere uolumus, particulam deniq; non inusitate ponemus. ut, Amicitia morbi uim diminuit, angores depellit, aduersam fortunam ferre moderatè facit, sublenat inopiam, omnem deniq; humane

humanae conditionis imbecillitatem confirmat. Amicos liberalitate locupletas, inopes adiuuas, erigis calamitosos. Nullus deniq; miser est, in quem nihil cōferas beneficij. A diuitibus pauperes ne opprimātur, liberē tueris, illatam alijs iniuriam propulsas, quod suum cuique est reddis. Nullus deniq; iustitiæ titulus est, qui effectus in te suos non agnoscat.

*Virgil. Despectus tibi sum, nec qui sim queris Alexi,
Nil nostri miserere, mori me deniq; cogis.*

Quintilianus. Domitius Marsus urbanitatem ita finit, Catonis ut ait opinionē secutus. Urbanus homo erit, cuius multa bene dicta respōsaq; erunt: et qui in sermonibus, circulis, itē in cōcionibus, omni deniq; loco ridicule cōmodēq; dicet. M. Cicero. Me quidē certe tuarum actionū, sententiarū, uoluntatū, rerum deniq; omnium socium comitemq; habebis.

Idem. Adolescentiū greges Lacedamone uidimus ipsi incredibili cōtentione certantes, pugnis, calcibus, unguibus, morfu deniq; ut exanimarentur priusquā se uictos faterētur.

Idem. Hinc patriæ pditiones, hinc rerumpub. euerfiones, hinc clandestina colloquia cum hostibus nasci dicebat. Nullū deniq; scelus, nullum magnū facinus esse, ad quod suscipiens dum non libido uoluptatis impelleret.

Idē. Ego oīa mea studia, oēm operā, curā, industriā, cogitationē, mentē deniq; oēm in Milonis consulatu fixi et locaui.

Idē. Ego saepe hoc audiui de patre & fecero meo, nostros quoq; hoīes, qui excellere sapiētīę gloria uellēt, oīa quæ quidē tū hac ciuitas noīet, solitos esse cōplecti. Meminerāt illi Sex. Heliū, Mar. uerō Maniliū nos ēt uidimus trāsuerso ambulante foro, qd' erat insigne, eū q id faceret, facere ciuibus oībus consilij sui copiā. Ad quos olim et ita ambulātes, et in solio sedentes domi sic adibatur, ut non solū de iure ciuili ad eos, uerum etiam de filia collocāda, de fundo emēdo, de agro

solendo, de omni deniq; aut officio aut negotio referretur.
Idē. Tempia deorū immortalū, tecta urbis, uitam oīum ci-
uium, Italiā deniq; totā ad exitū & uasitatem uocas.

QVOD SOLVM, TVM VENVSTET ORA-
tionē magis, quā nomen quā quē est aduerbū: deq; no-
mine dicto pro aduerbio. Cap. LXXVIII.

Solum.

NEC Cicero solus, sed alij multi, in quibus nomina-
tior est A. Gellius, id obseruare studuerunt: ut no-
men solum, usitatus dicerent, quā quum esset aduerbium:
dum nihil ē sententia mutaretur. ut, Non amicis solis sed alijs
quoq; opera mea exprompta est.

Non uirtuti soli, sed etiam literis opera danda est.

Pudicitia sola in uxore satis sit.

A. Gellius. Nō uerba aut sola, sed uersus ppe totos & locos
quoq; Lucretij plurimos sectatum esse Virgiliū uidemus.

Idem. Existimari non medico soli, sed omnibus quoque homi-
nibus liberis liberaliterq; institutis turpe esse, ne ea quidem
cognouisse, ad notitiā corporis nostri pertinentia.

Idem. Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed
etiam prauitas omnis.

Idem. Pleriq; autē capi uirginē solam debere dici putant.

Idem. Viri autem Romani primo quidem sine tunicis toga
sola amicti fuerunt.

Idem. Neque id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam ui-
ris complacitum.

Val. Max. Ius ciuile p multa secula inter sacra ceremoniasq;
deorum immortalū abditum, solisq; pontificibus notum.

Idem. A Scipione soli sibi ipetrare uitam contentus fuisset.

M. Var. Quid te facere oportet literis ibutū solis Minervæ.

M. Cicero. Nec uerò corpori soli subueniendum est, sed etiā

menti atque animo multo magis.

Idem. Spes sola hominē in miserijs cōsolari solet. Multū, me hercule, à sermone domestico disceditur: quū ratione hac in nomē aduerbiū mutatur. Num ne illud apud Suetoniū, Multū conquestus eripi sibi uitā immerenti: dictū est elegantius quā dictū esset, īmerito? Ab hoc dicēdi genere M. Tullius non absuit. Equos, inquit, propter crebras contentiōes pręliorū ferocitate exultantes domitoribus tradere soleant, ut his facilioribus possint uti. Ab hac præceptione alienum nō sit, quantus, quanta, quantum, uel qui, quæ, quod, adiūgi nō inuenuste cum superlatiuo, si uerbum posse appositum est. ut, Gratias ago quantas possum maximas. Qua possum uene ratione maxima te prosequor.

Inmerēs.

Quantus
a. um.

Suetonius de C. Cæsare. Bibliothecas græcas & latinas. quas maximas posset publicare, data M. Varroni cura comparandarum ac dirigendarum.

Quintilianus. Narrationes stylo componi, quanta maxima possit adhibita diligentia uolo.

QVID PARTICVLAE ET, ETIAM,
quoque, habeāt uenustatis. Cap. LXXIX.

VT labore nostro eos etiā qui iam multū in literis polioribus promouere, adiutemus: illud quoque scribēdū assumpsimus. Oratiōis rotunditas quę à plerisq; iure cōmēdatur, hoc dicēdi genere accedit orationi. Quū dicimus non tantū, uel non solū, uel non modō, nec ulla in eadē oratiōe negatio sequitur: tū id quod maioris momēti est, in oratiōe ea poni solet, ubi positum est sed ēt, aut aliud id genus. Ex eis oratiōibus duabus una tantū fiat: ubi nō ponatur nō solū, idq; minoris momenti quod cū eo positū ēt: omittatur itē pticula sed aut uerū. Sed quo res tibi fiat planior, exē

Et, etiā,
quoque.

PROGYMNASMATVM

Pla subiicimus. Oratiões has duas in unā mutare si uis. Non externi solū sed amici ēt interdū obiurgandi sunt, id dicas. Amici quoq; obiurgādi sunt. Mori etiam in patria grauissimum est. Et reges fatis concedunt.

Plutar. Vultur animātū oīum innocentissimus est: his enim quę serūt, plantāt, aut aliū hoīes, nunq̃ uestitur: interficit nūhil. Cadauera solū depascitur: ab auiibus ēt mortuis abstinet.

Pla. Frouerbiū trāsgradiamur, in hūc id modū mutātes. Ad bonorū hoīum cōnas boni hoīes ēt nō inuitati p̃ficiscūtur.

Idem. Omnes qui mētis quoquo modo compotes sunt, in operis cuiuslibet etiā parui initio deum inuocare solent.

Tibullus. Spes etiam ualida solatur com̃p̃ede uinctum.

Idem. Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert.

Ouidius. Stultus quoq; munere gaudet.

Ipse quoq; accepto munere mitis erit.

Vege. Cottidianus usus nō laborat, ēt si onerosa gestauerit.

Plin. Iunior. Oēs enim qui gloria fama; ductitur, mirum in modū assensio & laus à minoribus ēt profecta delectat.

Plinius. Germaniæ p̃ēdones singulis arboribus cauatis nauigant, quarū quēdam & triginta homines ferunt.

Corne. Cel. Moderatio aut in cibo quoq; adhibenda est.

Quint. In magnis quoq; autoribus incidunt aliqua uitiosa.

Idē. Emunctio ēt frequentior non sine causa reprehēditur.

Idē. Athenis affectus mouere, ēt p̃p̃conē phibebatur orator.

Idē. Mendaciū dicere ēt sapienti aliquādo concessum est.

Idem. Ipsos, ut Demosthenes ait, erubescere, etiam quum ab alijs laudamur, decet.

Idē. Leonides Alexādri p̃ēdagogus, ut à Babylonio Diogene traditur, quibusdā eum uitijs imbuīt, quę robustū quoq; et maximū Regē ab illa institutiōe puerili sunt prosecuta.

A. Gel. Antiq̃ oratores histori; aut carminū scriptores,

Et unū filiū filiamue liberos nūero multitudinis appellarūt.

M. Caelius. Scio quā oībus peregrinantibus grātū sit min⁹ marū quoq; rerum quę domi gerantur, fieri certiores.

C. Trebonius. Quā ex re quantā uoluptatem ceperim scī re potes, etiam me tacente.

Valer. Max. Quā matrem Euripides, aut quem patrē Demosthenes habuerit, ipsoꝝ quoq; seculo ignotum fuit.

Sallust. Auxiliū petas ab omnibus, etiam ab infimis.

Idem. Humanę res ita se habent, in uictoria etiā ignauis gloriari licet, aduersę res etiam detrectant bonos.

Idē. Omne bellū sumi facile, ceterū ægerrimē desinere. Non in eiusdē potestate initiū eius atq; finē esse. Incipere cuius etiam ignauo licet: deponi aut quum uictores uelint.

M. Cicero. Atq; etiam in secundis rebus maximē est utendū consilio amicorum.

Idem. Ius profitentur etiam qui nesciunt.

Idem. Medici toto corpore curando, minimē etiam parti, si condoluit, medentur.

Idē. Themistocles quidē, quum ei Simonides, aut quis alius artem memorię polliceretur, obliuionis inquit, mallem. Nā meminī etiā quæ nolo: obliuisci non possum quæ uolo.

Idem. Propter uirtutem et probitatem eos etiam quos nunquam uidimus quodammodo diligimus.

Idē. Agitatio mentis, quę nunquā acquiescit, potest nos in studijs cogitationis, et sine opera nostra continere.

Idē. Meminerimus et aduersus infimos iustitiā eē seruandā.

Idem. Multi etiam naturę uitium medicatione atq; exercitatione sustulerunt.

Idem. Multa enim uictori, eorum arbitrio per quos uicit, etiam inuito facienda sunt.

Idem. Persape etiam priuati in hac repub. perniciosos ei

ues morte multarunt.

Idē. Vt mulieres esse dicuntur nonnullae inornatae, quasi id ipsarum deceat: sic haec subtilis oratio est incōpta delectat.

Particulæ uel, nonnunquam eadem usurpatio est.

M. Cic. Quam sint morosi qui amant, uel ex hoc intelligi potest.

Idem. Malus enim custos diuturnitatis metus, contraque beneuolentia fidelis est, uel ad perpetuitatem.

Idem. Quae ex re satis praecipit, ut quicquid sine detrimento possit commodari: id tribuatur cuique, uel ignoto.

DE PARTICVLARVM NE, QVI

dē, uenusta usurpatione. Caput. LXXX.

No quidē.

NE rudibus quidē ignotū hoc esse uolumus. Quū post non solū, non tantū aut non modō negatio alia subsequitur, ex orationibus itidem duabus unā faciemus, in qua ne quidē ponemus, aut si copulandi coniunctio adiungenda est, nec quidē, aut neque quidē: inque medio id ponemus uocabulū, quod sed etiā subsequeretur. ut, Ne amicis quidē hoc dicamus: id est, non solū non dicam alijs, sed nec etiam amicis. Ne unā quidem literā rescripsisti. Ne parentibus quidem obsequitur. Interrogatus Thales Milesius: lateret ne Deum homo peccans? Ne cogitans quidem respondit.

Plato. Contra duos ne Hercules quidem suffecisse dicitur.

Sueton. Adulteria exercuisse ne amici quidem negant.

Idē de C. Cesare. Vini parcissimū ne inimici quidē negant.

Quint. Ne illud quidē quod admonemus idignū est: ingenia puerorū nimia interim emendationis seueritate deficere.

Idem. Non assuescat, ne dum infans quidem est, sermoni quī dediscendus sit.

Val. Maximus. O Socratis immensa sapientia, quae ne ipso quidem uitae excessu obliuisci sui potuit.

M. Cicero. Planè quando aut ubi te uisurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum.

Idem. Quid? quod ne mente quidem recte uti possumus nullo cibo & potione completi.

Idem. Oïa sunt misera in bellis ciuilibus, quæ maiores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe iam sensit.

Idē. Inuēti multi sunt, q non modò pecuniā, sed et uitā etiā p̄fundere p̄ patria parati essent, idē gloriæ iacturā ne minimā qdē facere uellent, ne repub. quidem postulante.

Idem. Quid mirum in senibus, si infirmi sunt aliquādo, quā ne id quidem adolēscētes effugere possint?

Idem. Sunt qui dicūt fœdus quoddam esse sapientum, ut ne minus amicos quidem, quàm seip̄os diligant.

Idem. Pugiles cæstibus contusi ne ingemiscunt quidem.

Idem. Ingemiscere nonnūquam uiro concessum est, idq; raro: ciulatus ne mulieri quidem.

Idem. Quod si aures tam inhumanas tanq; agrestes habent, ne doctissimorum quidem uirorū eos mouebit autoritas.

Idē. Postrēa syllaba breuis an lōga sit, ne ī uersu qdē refert. Ne quidem sine ullo medio raro positum est.

Plinius. Populus Rom. ne quidē argento signato ante Pyrrhum regem deuictum usus est.

M. Cicero. Eos ad remp. ne quidem accessuros putant.

Non modò p̄a positū nonnunquam inuenias.

M. Cicero. Nunquam tu non modò otīū, sed ne bellū quidē nisi nefarium concupisti.

INTER NON SOLVM, NON TANTVM
non modò, aliquid interponendū. Cap. LXXXI.

NON Cicero solum, sed alij quoque multi celebratiq; Nō solū. nominis oratores ibi elegantiam orationis ineße p̄u Nō modò rauerunt: ubi inter non solum, uel non tantū, uel non modò. Nō tantū.

PROGYMNASMATVM

et inter sedetiā, aut ueruetiā, aut sed quoq; aut uerū quoq; aut tātū inter priora, aut tantū iter posteriora iterponere tur quod nō discōueniret. Tertiū elegās est, secundū elegātius, primū elegantissimū. Vt, Amicitia nō mutua solum uisitatione sed literarū quoq; missiculatione firmatur arctior. Nō pecunia tantū, sed et uita respub. iuuanda est. Non solū peccatum, sed peccati quoq; occasio uitanda est.

Suetonius. Homo non profunda modō sed intempestiua quoq; ac sordidē gula.

Quintilianus. Omnis sui uitiosa iactatio est, eloquentia tamen in oratore precipue, affertq; audientibus non fastidiū modo, sed plerunq; etiam odium.

Idem. Sententijs quidem poetarum non orationes modō sunt referta, sed libri etiam philosophorum.

Idē. Quū in loca aliq post tēpus reuersi sumus, nō ipsa agnoscimus tantū, sed et quē in ijs fecerimus, reminiscimur.

A. Gel. Parsimonia apud ueteres Romanos, et uictus atq; coenarū tenuitas nō domestica solū obseruatōe, sed publica quoque aiaduersiōe, legūq; cōpluriū sanctiōibus custodita est.

Idem. Non culpa tantum uacat, sed dignus quoq; laude admirationeq; est.

Idem. Non enim te solum, sed alios quoq; errantes audiui ueniam pro arteria dicere.

Idem. Neq; in hominibus id solum, sed in pecudibus quoq; animaduersum.

Maßurius Sabinus. Non hominum tantum, neq; rerū mouentium, quē auferri occultē & surripi possunt, sed fundi quoque & diem fieri furtum.

M. Cicero. Me tibi non amicum modō, uerum etiam amicissimum existimes.

Idē. Incēdor porrō cottidie magis nō desiderio solū, quo q

dem conficior, congressus nostros, consuetudinē uictus, do-
ctissimos sermones requrens tuos, sed admirabili fama uirtu-
tū admirabiliū, quę specie dispares prudentia cōiunguntur.

Idē. Nec uerō segetibus solum & pratis & uineis & arbu-
stis res rusticę latę sunt, sed pomarijs etiam & hortis.

Idē. Orator metuo ne languescat senectute. Est enim munus
eius nō ingenij solum, sed laterū etiam & uirium.

Idē. Admiror nec rerū solum, sed uerborū etiā elegantiam.

Idem. Ut igitur domitores equorum non uerba solum adhi-
bent ad domandum: sed cibum ēt subtrahunt: ut fame debili-
tetur equuleorum nimis effrenata uis.

Idē. Idq; ipsa natura non inuitaret solū, sed etiam cogeret.

Idem. Non enim philosophi solum, uerum etiam maiores no-
stri superstitionem à religione separauerunt.

Idē. Nec uerō dubitet agricola, quāuis senex, querētī cul-
ferat, respondere dijs immortalibus, qui me nō accipere tantū-
modo à maioribus uoluerunt, sed etiā posteris prodesse.

Idē. Est enim nō modò liberale, paulū nōnunquā de suo iure
decedere, sed interdū etiam fructuosum.

Idem. Habere enim quęstū rempub. nō modò turpe est, sed
sceleratum etiam & nefarium.

Idē. Hinc apud Atheniēses magnę discordię ortę: in nostra
repub. nō solū seditiōes, sed pestifera etiā bella ciuilia.

Idem. Omnia memoria tenebat, non domestica solum, sed ēt
externa bella.

Idem. Neq; enim unquam expletur, nec satiatur cupiditatis
sitis, neq; ea solum que habent libidine augendi cruciantur,
sed etiam amittendi metu.

Idem. Inuidia non in eo qui inuidet solum dicitur: sed etiam
in eo cui inuidetur.

Idē. Occurrebat enim posse reperiri nō inuidos solū, quibus
referta sunt oīa, sed fautores etiam mearum laudum.

PROGYMNASMATVM

Idem. Neque solum uiui atq; presentes studiosos discēdi erudiunt atq; docent: sed hoc idem etiam post mortem monumentis litterarum asequuntur.

Idē. Hoc non ex hominū more solū, sed etiam ex bestiis intelligi pōt: quæ ut quicquid obiectum est, quod modò à natura non sit alienum: eo contentę non quęrunt amplius.

Vbi inter neutrum quicquā interponatur, Ciceronis illud est. Si oīa fugiendę turpitudinis adipiscendęq; honestatis causa faciamus: non modò stimulos doloris, sed etiā fulmina fortuna contemnamus licebit. Itemq; A me inita ratio est, quā quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant.

Sed sine etiam.

Est etiam quando post particulam sed, nec particula etiam, nec quoque postponatur.

Quintilianus. Neque enim scientia modò cōstat orator: quæ augetur annis, sed uoce, latere, firmitate.

Idem. Ut Eleum Hippiam transeam, qui non liberaliū modò disciplinarum per se scientiam tulit: sed uestem et anulū crepidasq; quę omnia manu fecerat, in usū habuit: atque ita se preparauit, ne cuius alterius egeret, neue ullius rei.

Idem. Oratorem instituimus illum perfectū, qui esse nisi uir bonus non potest: ideoq; non dicendi modò extimiam in eo facultatem, sed omnes animi uirtutes exigimus.

M. Cicero. Quę gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed pręfuit.

Idem. Non enim solū acūda nobis neque procudēda lingua est, sed onerandum complendūq; pectus maximarum rerū et plurimarū suauitate, copia, uarietate.

DE PARTICVLA SI, NON PONENDA in orationis principio. Cap. LXXXII.

Si.

Ratores comicosq; summa studij diligentia si excuseris: id puto inueneris, particulam si multam habere

elegantia: si in oratione secunda (in una enim oratione sententia non perficitur, ubi particula hæc usurpatur) aut si non in principio primæ, sed proxime uerbū posueris. ut, Aman te si negligis: spera fore ut quem ames ab eo cōtemnare. Quid tibi animi est si nouissem, res aliter multo gesta fuisset. Ad me scribito, nisi uenies. Nā particulā nisi, q̄ ex hac partim copulata est, eandē putamus habere elegantiam.

Plutar. Omne beneficiū si exprobetur, molestum est.

Plato. Imitationes à teneris annis si incipiunt, in mores naturamq; abeunt.

Propertius. Viuam si uiuet, si cadet illa, cadam.

Plautus. Pol magis sapuisset, si dormisset domi.

Idē. Bene cōsultū, incōsultum si sit inimicis, usq; esse pōt.

Idē. Non pōt questus iā consistere, si eū sumptus superat.

Idem. Malo si quid benefacias, id beneficium interit: bono si quid malefacias, etatem expetit.

Pomponius. Auscultare disce, si nescis loqui.

Quintil. Nec mihi uidetur areopagita quā dāna uerūt puerū *coturnicū oculos eruētē, aliud iudicasse, q̄ id signū esse pnciosissimæ mētis, multisq; malo futuræ, si aduenerisset.

* corni/
cum alias
dicit.

M. Cato. In adulterio uxore tuam si deprehēdis, sine iudicio ipune necares. Illa te, si adulterares, digito nō auderet cōtingere: neq; ius est. Adulterares inusitate dicitur.

M. Cic. Nulla ē excusatio peccati, si amici causa peccaueris.

Idē. Nunquā ego sero te uenisse putabo, si saluus adueneris.

Idem. Ego si quid in uitam eius aut mores contumeliæ dixerō, quo minus mihi inimicus sit, non recusabo.

Idem. Id si feceris, erit mihi uehementerissime gratum.

Idem. Id ille si fecerit, spes est pacis.

Idem. Nec promissa igitur seruanda sunt, his quibus promiseris, inutilia si sint, nec si plus tibi noceant, quā illi p̄sint cui promiseris.

PROGYMNASMATVM
DE PARTICVLA VT, QVOD
propè uerbum ponatur. Cap. LXXXIII.

VI.

IDē ut dicamus quod comici obseruant ſēpius, ſed oratoribus neglectū non eſt, ſtylū noſtrū expoſtulat. Particula ut in oratiōis medio, ac p̄ximè uerbū ponitur ſēpius. ut, Amicitia noſtra ut creſcat amplior multas ultro citroq; miſſiculumus literas. Negotiū hoc ut cōficiās laborandū ē. Multa uitę huius miſeria eſt, cœleſtē diuinamq; ut exoptemus. Plautus. Omnes bonos bonasq; accurare addecet, ſuſpitiōnem & culpam ut ab ſe ſegregent.

Idē. Verū certo eſt confidenter hominem contrā colloqui: Igitur q̄ poſſim uideri huic fortis, à me ut abſtineat manū. Terentius. Ea gratia ſimulaui, uos ut pertentarem.

Idem. Diligenter nunties patri, aduocatus manē mihi eſſe ut meminerit.

Idem. Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atq; huiles ſumus.

Idē. Quāminiq; cōparatū eſt, hi q̄ minus hñt, ut ſemp aliqd addāt diuitioribus. Diuitioribus uſitatē parū dictum eſt.

Idem. Ademptum tibi iam ſaxo omnem metum, in aurem utramuis otioſe ut dormias.

Idē. Itan cōparatam eſſe hoīum naturā oīum, aliena ut melius uideant atq; iudicent quā ſua? An eo ſit quia in re noſtra aut gaudio ſumus p̄pediti nimio, aut egritudine?

Idē. Ita ſū irritatus, animū ut nequeā ad cogitādū iſtituere. M. Cicero. Eſt etiam conſolatio peruulgata quidem illa maxime, quam ſemper in ore atq; in animo habere debemus, homines nos ut eſſe meminerimus ea lege natos, ut omnibus teſlis fortunę propoſita ſit uita noſtra.

Idem. Quod fuit in Graccho: quē tu Catule melius meministi, qd' me puero tantopere ferretur. Quo me miſer cōferās? quo uertās? in Capitolium ne? At fratris ſanguine reddat.

An domum? matrem ne ut miseram lamentantem uideam & abiectam? Quæ sic ab illo acta esse cõstabat oculis, uoce, gestu: inimici lachrymas ut tenere non possent.

Idem. Ita confusa est oratio, ita perturbata, nihil ut sit, primum, nihil ut secundum.

Idem. Proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi.

QVOD PARTICVLAE NE, DVM,
 quur, & pronomen quod, in orationis medio
 collocentur. Caput. LXXXIII.

Quod itē comici in hoc particularū genere obseruāt, Ne, dum, ne ignores, quia in oratione quoq; non improbamus, quur, q, ascriptū uoluimus. id est. Apud, comicos particulæ ne, dum, quæ, qd, quur, & pronomen qui, quæ, quod, non inelegāter ponūtur in medio orationis ante uerbum. ut, Amicitia hanc nostram dum ego uiuam aseruabo. Fortunæ uim ne sentiamus, operam diligētem literis impendamus. Virtuti uoluptatem qui præponit, appellatione hominis indignus est Catullus. Mulier cupido quod dicit amanti,

In uento & rapida scribere oportet aqua.

Plautus. Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus, Qui. seu maritum, seu hercle adeo calibē scortarier, cum eo nos hic lege agemus.

Idem. Vix apud me sum, uigilans qui propè dormio, uigilans somnio, uigilans & sanus intereo.

Cæcil. Audire ignoti quod imperant soleo, nō auscultare. Quod. Terentius. Quia egens relictā est misera, ignoratur parēs, negligitur ipsa: uide auaritia quid facit.

Ioan. Picus Mirandula. Id quur ita euenerit, accipe.

Quur.

Macrobius. Animæ dū corpore utitur, hæc est perfecta sapientia, ut unde orta sit, de quo fonte uenerit, recognoscat. Dum.

M. Cicero. Senectuti uerò celebrādæ & ornandæ quod ho Quod.

PROGYMNASTM TVM

neſtius pōt eſſe perſugium; quā iuris interpretatio?
 Quod Idē. In medio relictū quod erat, populo Rom. adiudicauit.

QVOD PARTICVLA QVVM, IN
 medio orationis quā in principio ponatur
 elegantius. Caput. LXXXV.

Quum.

ILLO dicendi genere quū uteris, ab oratorum comico-
 rumq; more non diſceſſeris. Id autē eſt. Particulā quū, in
 medio oratiōis quū poſueris, non inelegāter dixeris. Id dē
 fiat ita moleſte, ut obſeruari ſemper ne contendas. ut, Amici
 ultia, ſi qua leuia ſunt, quū noueris, cum temerē ne deſeras.
 Literas tuas quū recepi, immortalitate donari mihi uisus ſū.
 Laborē cauſa tua quū ſuſcipio, uoluptas nō labor mihi eſt.
 Ariſtoteles. Archilochus amicos quū incuſaret, ad animum
 loquens: Nū tu, inquit, lanceis ab amicis tranſfixus eſ?
 Plato. Peregrinus amicis cognatisq; quū careat: maiorem
 & apud deos & apud homines meretur miſericordiam.
 Idem. Non parum multi laudari ſe & extolli quū ſentiunt,
 faſtu intumeſcunt.
 Appius Cēcius. Amicū quum uides, obliuiſcere miſerias.
 Lucili. E ſomno pueros quū manē expergitus clamas.
 Afranius. Quis tu eſ uentoſo in loco ſoleatus, intempeſta
 noctu ſub dio, aperto capite, ſilicem quū ſindat gelus.
 Decimus Laberius. Sūm ad gradū quū claritatis ueneris.
 Conſiſtes egre, ne citius quā deſcendas decidas.
 Cecidi ego: cadet qui ſequitur. Laus eſt publica.
 Tibullus. Vidi iam iuuenem premeret quum ſerior etas.
 Mœrentem ſtultos præteriſſe dies.
 Plautus. Pleraq; homines quum nihil reſert, pudent, ubi pu-
 dendū eſt, ibi pudor eos deſerit.
 Terē. Facile oēs cū ualemus, recta cōſilia egrotis damus.
 Idem. Animus ubi ſemel ſe cupiditate deuinxit mala: neceſ-

ſe eſt conſilia conſequi ſimilia. Vbi enim pro quum poſi-
tum idem habet elegantiq̃. quum.

Idem. Proh Iupiter, nunc eſt tempus p̃fecto interfici quū
perpeti me poſſum: ne hoc gaudium contamineſcit uitam egri-
tudine aliqua.

Quintil. Diuitiq̃ & potentia & gratia quū plurimū uiriū
dēt in utrāq̃ partē, certiffimū faciunt morū experimentū.
Aut enim meliores propter hęc, aut peiores ſumus.

Idem. Crates quum indoctum puerum uidiffet, p̃dagogum
eius percuffit.

Valer. Max. Sophocles etate iam ſenior, quū ab eo quidam
quereret, an etiam num rebus uenereis uteretur? Dij melio-
ra, inquit, libenter enim iſtinc, tanquā ex aliqua furioſa p̃-
fugi dominatione.

Sempro. Aſellio. Gracchus domo quū proficiſceretur, nunq̃
minus terna aut quaterna millia hominū ſequebantur.

M. Varro. Admota aſpis quum pupugerit, ſi non occidat,
ſciat ex Pſyllorum ſtirpe eſſe.

Idem. Aui & atui noſtri quum alium ac cepe eorum uer-
ba olerent, tamen optimē animati erant.

Mar. Cicero. In diſſenſione ciuili quum boni pluſquā mul-
ti ualeant, expendendos ab ijs non numerādos puto.

Idem. potentes conſilij quum utrunque ratione perpendere
liceret, ſcelus pietati prætulerunt.

Idem. Curio ad focum ſedenti magnum auri pondus Samni-
tes quum attuliſſent, repudiati ab eo ſunt.

Præpoſitā hanc particulam ſæpe inuenias. M. tamē Ca. Quū in
tonis unum id exemplum tibi ſatis ſit. Quum primores ci- fronte.
bis & potione initiarent pueros, ſacrificabantur ab idi-
bus Educa & Potina. Sacrificabantur pro ſacrifica-
bant, priſce dictum eſt.

PROGYMNASMATVM
DE PARTICVLIS TVM ET QVVM,

quō oratiōis pondus augeant. Ca. LXXXVI.

Tum &
quum.

TVM ex scriptorū lectione, tum ex aliorū p̄ceptiōe
puto nō ignoras particulā tū geminari, quā duo, quę
paria sint, dicūtur. Nō itē ignoras si imparia sint, leuius cū
particula quā p̄posita p̄ponendū; grauius uerō cū parti-
cula tū postponendū. Illud tñ ascriptū uoluimus: si tria sunt
paria, cū secundo tertiū copulatiua coniūctione coniungen-
dū. Itemq; in imparibus, cum particula tū adiungi posse p̄-
cipue, uel maxime, uel superlatiuū, etiā si prius posituum
nō fuerit. Vt tum literis tum muneribus ac officijs accrescit
maior amicitia. Quā propter beneficia in me tua, tū maxi-
mē p̄pter uirtutē tuam mihi dilectus es. Quā tua cōsuetudo
mihi iucunda, tū ingenij amoenitas iucundissima est.

Macrobius. Iustitiā cole et pietatē, quę cū magna in parenti-
bus & p̄pinquis, tū in patria maxima est. Ne aut̄ necessum
esse putes in rebus īparibus quā et tum poni, illud Plinianū
te docebit. Vomitiōes hoī ad hęc in remediū excogitatę fri-
gidiora corpora faciūt, inimicę oculis, maxime aut̄ dētibus.

PARTICVLA QVVM POSITA CVM GENE-
re, et tum cū minus generali sed maioris ponderis, quid
habeat elegantię. Cap. LXXXVII.

Quā &
tum.

QVVM oībus alijs oratoribus, tū maxime Ciceroni il-
lud esse familiare nouimus: ut quā rem quāpiam, ut
sic dicam, generalē dicturi sunt, ab eaq; aliqd̄ excipere uo-
lūt, qđ generale illud exuperet: tūc ipsi cū generali ponūt
particulā quum, adiungūt omne, reliquū, aliud, multum, se-
pe, ubiq; aut quoduis aliud hoc genus. Cum eo aut̄ excepto
particulā tum addunt, eiq; nonnūquam adiungūt uel maxi-
mē, uel p̄cipue, uel superlatiuū si cum generali posituum
fuit.

fuit. Id quod exēplis tibi manifestius sit. Si uis dicere, Amicitia conseruatur omni uirtute, sed præcipuē iustitia: ex oratorū imitatione dicas elegantius. Quū alia omni uirtute, tum maximē iustitia retineri solet amicitia. Quū alias sæpe, tū superioribus meis literis huius rei te admonui. Quum ubiq; in Gallia tū maximē Parisiis hoc anno aer pestilens est.

Aristoteles. Peregrinos magis quā cives quum ad cottidianos alios usus, tum ad conuiuia accipere tyrannorū est.

Plato. Caueat uicinus uicino ne noceat, quum in alijs multis, tum in agris colendis.

Idem. Inquit Homerus, quū deos alios, tum maximē hospitalem deū inter homines, qui pudoris iusti participes sunt, uersari: hominum contumelias atq; iniurias inspicere.

Quintil. Quū in oī studiorū genere, tū in hoc præcipuē bona ualetudo, quæq; eā maximē præstat frugalitas, necessaria est.

Valer. Maximus. Quod quū ubiq; , tum præcipuē Athenis. intolerabile uideri debet.

Mar. Cicero. Quum te semper dilexi amauiq; , tum mei iam amantiſſimum cognoui.

Idem. Plurimū ualuisse apud me tuam semper auctoritatem quū in oī re, tū in hoc maximē negotio potes existimare.

Idē. Luxuria quū oī etati turpis, tū senectuti foedissima est.

Idē. Quū omnibus in rebus temeritas in assentiēdo errorq; turpis est, tū in eo loco maximē, in quo iudicandū est, quantum auspicijs, rebusq; diuinis, religioniq; tribuamus.

Idem. Quum reliquis in rebus, tum in sermone communi uicissitudine utendum est.

Idem. Quum omnis solertia admiranda est, tum ea quæ efficit ut inanima quæ sunt uiuere & spirare uideantur.

Idem. Quum omnis perturbatio miseria est, tum carnificina est agritudo.

PROGYMNASMATVM

Idē. Quid sit in quaq; re maximē pbabile semp regremus: qđ quū sēpe alias, tū nuper in Tusculano studio se egimus.

Idem. Apud Grēcos autē tum eloquentissimi hoīes remoti à causis forēsibus quū ad cēteras res illustres, tū ad scribendā historiam maximē se applicauerunt.

Idem. Quum singuli casus humanarum miseriarum graui- ter accipiuntur si dicuntur dolenter, tum afflicta & pro- strata uirtus maximē luctuosa est.

Idem. Quod quū in plerisq; tum in hoc genere nimiū quod est, offendit uehementius, quā id quod uidetur parum.

In harum particularum usurpatione uerba diuersorum nonnunquam esse modorum uidentur: quod omnino rarissimum est: nisi quū pro quāuis accipi mauis.

Modi di-
uersi.

M. Cicero. Quū mihi multa grata sint, quae tu adductus mea cōmendatione fecisti: tū in primis, quod M. Marciliū amicū atq; interpretis mei filiū liberalissimē tractauisti.

Idē. Tratoriū nostrū quū semp pbaſem, tū maximē in tuis rebus summā eius fidem, diligentia, prudentiaq; cognoui.

Hoc dicendi genus aliquando negligi inuenias.

Claudius Albinus. Viuentes laudare irrisio est, maximē im- peratores.

Mar. Cicero. Maxime mihi fuit optatū Romę esse tecū mul- tas ob causas: sed pręcipuē ut in petendo & in gerēdo consu- latu meum debitū tibi studium perspicere posses.

QVVM PRO QVANDO, ET TVM
simul poni nō inusitatē. Cap. LXXXVIII.

Quum et
tum.

ORatorū memorias quū excuties, tū ab eis id frequen- ter obseruari inuenies: ut ubi posita est particula quē pro quādo, ibi tū simul positū sit. Id qđ ratione triplici sa- ctū putes. Aut enim quū oratiōe prima ponitur, et tū secun- da: aut cōtrā, tū prima et quū secunda: aut tū in fine primę,

et quū in principio secundæ. ut, Quū amico inimica fortuna est, tū ego doleo. Aut, tū ego doleo, quū amico inimica fortuna est. Aut, ego doleo tū, quū amico inimica fortuna est. Litteras tuas quū recepi, tū multa p̄sussum lētitia. Tū diues quispiā est, quū cupiditatibus habendi modum imponit.

Rogatus Pythagoras quando coeundum esset: Tum, inquit, quum te ipso fieri uis infirmior.

Euripides. Quū est sicca tellus, ipsa certe tū hymbre amat.

Solon. Tum regas, quum regi didiceris.

Plato. Tum sanē mentis oculus acutē incipit cernere, quum primū corporis oculus deflorescit.

Idem. Quum in ciuitate diuitiæ diuitesq; honorantur, tum uirtus probiq; uiri despiciūtur.

Tibullus. Tūc melius tenuere fidem, quum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde deus.

Plin. iunior. Tum maxime fauor et ambitio dominatur, quū sub aliqua specie seueritatis delitescere potest.

Quint. Tū at̄ dicit optimē orator, quū uidetur uera dicere.

M. Cato. Summa professio stultitię est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq; , ut quū admissa & perpetrata fuerint, tum deniq; ubi facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur.

M. Cicero filius. Quū maximam cepissem lētitiam ex humanissimi & charissimi patris tui epistola, tū uerō iucundissimæ tuæ literę cumulum mihi gaudiū attulerunt.

M. Cicero. Quū ratiōe animus mouetur placidē atq; cōstanter, tū illud gaudiū dicitur. Quū aut̄ & inaniter & effuse animus exultat, tū illa lētitia gestiēs uel nimia dici pōt.

Idem. Da operam ut ualeas, & si ualebis, quum recte nauigari poterit, tum nauiges.

Idē. Ludo aut̄ et ioco illis qdē uti licet, sed sicut sōno et qer.

PROGYMNASMATVM

tibus ceteris, tū quū grauib; serujsq; rebus satisfecerimus. Idem. Quod maxime tum solet euenire, quū studioso de ab-
sentibus detrahendi causa, aut per ridiculum, aut seuerè, ma-
ledicè, contumelioseq; dicitur.

Idem. Admirari soleo non equidem istos, qui nullā huic rei
operā dederūt, sed hominem in primis disertum atq; erudi-
tum Philippū, qui ita solet ad dicendū surgere, ut quod pri-
mum uerbū habiturus sit, nesciat: & ait idem, quū brachiū
cōcalefecerit, tū se solere pugnare.

GENERIS ALICVIVS DIVISI

quū partes enumerātur, quòd scilicet aut uidelicet
nō interponātur. Caput. LXXXIX.

Scilicet
Videlicet

DVO illa, uulgarij sermonis fuga, oratorijsq; medita-
tio, aditū non parū facilē tibi ad ornatē dicendū pbe-
re possunt. Vtrūq; ut possis assequi, quantā possumus operā
damus. Sed quo quid uulgare magis est, eò declinandū est di-
ligētius. Vulgarissimū profectò illud est, nostrisq; dialecti-
cis gratissimū: ut quū rei cuiusquā diuise partes enumerāt,
canora magis uideatur his oratio: si adiūgant scilicet aut ui-
delicet. Quo uero his canora magis sit, harū particularū al-
terā post partiū primā collocāt. Rē me Hercule dignā risu
Catoniano. Sed rusticitate hac relicta, ut ad oratoriū sermo
nē accedamus: harum particularū neutra in partibus enume-
rādis usurpanda est. Si partes duabus plures sunt, rara in-
tercedit cōiunctio: ut, Diutina sit amicitia rebus multis, offi-
cijs ijsdē, studijs, uolūtatibus. Cumulatio acq; solet sciētia
his rebus, auditōe studio, exercitatione. In literis tuis illa
duo, hūanit as atq; elegātia, mirū est quā me delectarint.
Plato. Nullum supplicium lege factum ad malum tendit: sed
duorum alterum ferē semper efficit, aut melior, aut certe mi-
nus prauus quā poenas dedit, fieri solet.

Terē. Quid reliqui est quin habeat quę qdē esse in hoīe dicētur bona, parentes, patriā incolumē, amicos, genus, cognatos, diuitias? Atq; hęc pīnde sint ut illius animus est q ea possidet. Qui uti scit, ei bona sunt: illi, q nō recte utitur, mala. **Idem.** In amore hęc omnia insunt uitia: iniurię, suspitiones, inimicitia, inducię, bellum, pax rursus.

Plinius. Terrarum orbis uniuersus in tres diuiditur partes, Europam, Asiam, Africam.

A. Gellius. Satis notum est limites regionesq; esse cœli quatuor: exortum, occasum, meridiem, septentrionem.

Pub. Africanus. Omnia mala, probra, flagitia, quę homines faciunt, in rebus duabus sunt, malitia atq; nequitia.

M. Varro. Num ne uides apud Mnestheum scribi tria genera esse uini: nigrum, album, medium?

Idem. Villaticę pastionis genera sunt tria: ornithones, leporaria, piscina.

Valer. Maximus. Diuersi iisdem uisceribus affectus ac mendacis inclusi summa cupiditas & maxima uerecundia ad ultimam tabem corpus redigunt.

M. Cicero. Eas tres uirtutes, fortitudinē, iustitiam, prudentiam, frugalitas est complexa.

Idē. Statue esse optime constitutā Rempub. quę ex tribus generibus illis, regali & optimati, et populari confusa modicē, nec puniēda, irriter animū imānē ac ferum.

Idem. Hi nō uiderūt ut ad cursum equū, ad arandū bouē, ad indagandū canē: sic hominē ad duas res, ut ait Aristoteles, ad intelligendū & ad agendū esse natum, quasi mortalem deū.

Idem. Summa igitur & perfecta gloria constat ex tribus his, si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratiōe quadam honore non dignos putat.

Idem. Africanus duas urbes huic imperio infestissimas, Car

PROGYMNASMATVM

thaginem Numantiamq; deleuit.

Id est. Inter ptes enumerādas M. Tul. posuit semel, haud scio an pluries, sed semel posuisse nō ignoro, id est. Eius uerba sunt. Quum duobus modis, id est, aut ui aut fraude fiat iniuria, fraus quidē uulpeculæ, uis leonis uidetur. Vtrunq; alienissimum ab homine est: sed fraus odio digna maiore.

Cave autē putes exēpla illa duo, Gellianū atq; Ciceronianum, pugnare cum hac nostra p̄ceptione.

Gellianum est. A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occidente latioribus, atq; simplicibus non tripertilis.

Scilicet. Ciceronianū. Democritus luminibus amissis, alba scilicet et atra discernere nō poterat. At uerō bona mala, æqua iniqua honesta turpia, utilia, iutilia, magna parua, poterat, et sine uarietate colorū licebat uiuere beate: sine notiōe rerū nō licebat. Hic. n. generale nullū p̄ponitur, partes cuius enumerētur: illic uerō quatuor ptibus ablatiuus ē casus: oriēte uerō et occidēte septimus. sic. n. ablatiuus sine p̄positiōe rectus a nōnullis appellatur: atq; ut clarius dicā, absolutē ponitur.

QVOD PARTES DIVISI ALICVIVS
generis in fine clausulę non ineleganter collo-
centur. Cap. XC.

**Partes di-
uidētes in
fine posi-
tæ.**

ORandi facultatē rebus tribus consumari Quintilia-
nus scriptū reliquit, natura, arte, exercitatiōe. Iisdē
hāc ornatē dicēdi copiā, q̄ ex oratoris officio est, cōsumma-
ri affirmamus. Sed naturā, si pugnabit, ea dicēdi assiduitas
partim euincet. Primū si habes, deo īmortali gratia habenda
est: alterū ut asequare, nostra hęc Progyrnasmata īpe-
dimento tibi fortasse nō erunt. Tertiū autē a te tibi petendū
est. Sed ad rē accedimus. Huiusmodi generis diuisi partes in
fine clausulę non rarō ponuntur. ut, Multi sunt quibuscum

diutina non est amicitia, improbi, auari, ambitiosi, queruli, feueri. Ex morbo mala illa proueniunt, corporis macies, uirium imbecillitas, attenuatio uitæ, memoriæ tenuitas. Duo sunt literarum studio non parum inimica, labor & somnus.

Plutarchus. Alexander duobus comoneri se dicebat, quo fide minus haberet ijs, qui se deum esse predicarent, somno & uenere:

Plato. Duo sunt, quæ à pueritia in uita reliqua habiturus sit is, qui preclare uicturus sit: in rebus turpibus uerecundia, in honestis studium.

Ouidi. Tres sumus imbelles numero, sine uiribus uxor,

Laertesque, senex, Telemachusque, puer.

Terentius. Omnes quam secunda res sunt maxime, tum maxime meditari secum oportet, quo pacto aduersam erunam ferant, pericula, exilia, damna.

Idem. In me quiduis harum rerum conuenit, quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipex, asinus, plumbeus. In illum nihil potest. nam exuperat eius stultitia hæc omnia.

Diuus Hieronymus. Xenocrates philosophus de Triptolemi legibus apud Athenienses tria tantum precepta in templo Eleusine residere scribit: honorandos parentes, uenerandos deos, carnibus non uescendum.

Plinius. Mirum, tria naturæ præcipua elementa sine sapore, sine odore, sine succo: aqua, aer, ignis.

A. Gellius. Ad Mausoli laudes decertandas uenisse dicuntur uiri nobiles ingenio atque lingua præstabili, Theopompus, Theodectes, Naucrtes.

Idem. Phauorinus solitus dicere est duo esse uitia multo omnium grauissima ac teterrima, intolerantia & incontinentiam.

Sallustius. In duas partes ego ciuitatem diuisam arbitror, sicut à maioribus accepi, in patres & plebem.

Mar. Cicero. Viri propria est fortitudo: cuius munera duo

maxima sunt mortis dolorisq; contemptio.

Idem. Annos septuaginta natus, tot enim uixit, Ennius ita ferebat duæ quæ maxima putantur, onera, paupertatem & senectutem: ut eis penè delectari uideretur.

Idem. Duæ res quæ languorem afferunt ceteris, Scipionē acuebant otium & solitudo.

Idem. Duæ res sunt quæ possunt homines ad turpe compendium commouere, inopia atq; auaritia.

Idē. Qui parti ciuū consulūt, partē negligūt, rē perniciosissimā in ciuitatem inducūt seditionem atq; discordiam.

Idem. Vacare culpa magnū est solatiū, præsertim quū habeā duas res quibus me sustentē, optimarū artium scientiam, & maximarū rerum gloriam. Quarum altera mihi uiuo nunq̃ eripietur, altera ne mortuo quidem.

DE PARTICVLA SED INTER VOCABULA duo posita qñ pulchrè omittatur. Cap. XCI.

Sed pticu
la omiſſa.

L Abore nō otij cupidis elegantiarū aſſectis, quia pdesse cupimus, aliquid fortasse possumus, blandū hunc nobis laborē suscipimus, qui eos doceamus illud dicēdi genus elegātius. Vbi sermone cottidiano particula sed inter uocabula duo iterponitur: quorū ante primū particula nō præposita est: omiſſa particula sed, uocabulorū ordo ita mutatur: ut qđ prius erat sit posterius. ut, Copia nō inopia crescit auaritia. Vulgo enim diceretur, nō inopia sed copia crescit auaritia. Animū non corpus curari addecet. Vigilādo nō dormiēdo feliciter oīa cedūt. Diuus Hadrianus Vxorē dignitatis nō uoluptatis nomen esse dicebat. Dicebat idē, sanū principē mori debere non debilē. Ex Timone philosopho Aratus quæsiuit quo pacto quispiā Homeri poema emendatū cōsequi posset. Si atiqua, inquit legas exēplaria, nō ea quæ nuper emēdata sunt. Zeno Citticus. Vt caloris calefacere p

priū est nō refrigerare: ita boni est hoīs pdesse nō nocere.
Plato. Salus est non seruitus ad reipub. formam uiuere.

Idem. Interitum ciuitati paratum uideo, in qua magistratus legi, non lex magistratui præsīt.

Idem. Scientia quæuis, quum ab alia uirtute, tum à iustitia remota, calliditas non sapientia esse uidetur.

Idem. Scientis est nō diuitis de unoquoq; consulere.

Idem. Liberis multum pudoris nō auri relinquendū est.

Titin. Sapientia gubernator nauem torquet non ualentia.

Horatius. Celū non animū mutant qui trās mare currūt.

Idem. Et mihi res, non me rebus submittere conor.

Plautus. Virtute ambire oportet non fautoribus. Sat habet fautorum semper qui recte facit.

D. Hieronymus. Peccati non naturę ultor est deus.

Suetonius de diuo Tyberio. Præsidiis onerandas tributo prouincias suadentibus rescripsit, boni pastoris esse tondere pecus non deglubere.

Plin. Iunior. Summam omnium rerum nūtiat fama, nō ordinē.

Idem. Sequi enim gloria non appeti debet.

M. Cato. Dicam de istis Græcis suo loco M. Fili, quod Athenis exquisitum habeam: & quod bonum sit istorum literas aspicere non perdiscere.

M. Cic. Cōfer sudātes, ructantes, refertos epulis tanquā opimos boues: tū itelliges q uoluptatē maxime sequatur, eos minime cōsequi, iucūditatēq; uictus eē in desiderio nō i satietate.

Idem. Tantum cibi & potionis adhibendū, ut reficiantur uires non opprimantur.

Idem. Itaq; uictus cultusq; corporis ad ualitudinem referatur & ad uires, non ad uoluptatem.

Idem. A fabis quidem Pythagorei abstinuere, quasi uerō eo cibo mens non uenter infletur.

Idē. Iurgare igitur lex putat inter se uicinos, non litigare.

PROGYMNASMATVM

Idem. Hęc morum uitia sunt, non senectutis.

Idē. Inuidiā uirtute partā, gloriā non inuidiā putarem.

Idem. Animus paratus ad periculum, si sua cupiditate non utilitate communi impellitur, audacię potius nomen habeat, quā fortitudinis.

Idē. Vt enim tutela, sic pcuratio reipub. ad utilitatem eorū qui cōmissi sunt, nō ad eorū qbus cōmissa est, gerenda est.

*Sed appo
sita.*

Sermo cottidianus nonnunquam retinetur.

Martialis. Gaudia non remeant, sed fugitiua uolant.

Pomponius. Longē ab urbe uillicari, quo herus rarēter uenit, non uillicari sed dominari mea quidem sententia est.

Vegetius. Boni enim duces non aperto pręlio, in quo est cōmune periculum, sed occulto semper attentant.

M. Cicero. Sunt enim quidā, homines non re sed nomine.

DE VSVRPATIONE PARTICVLARVM

an, ne, utrum, quum de pluribus quęstio est aut
dubitatio. Cap. XCI.

*Ne, an,
utrū, et c.*

I Mitandū ne sit quod hic p̄cipimus, an negligendū: tum demū noueris, quū multa sedulaq; oratorū lectio tibi familiaris fuerit. Duo pluraue incerta quū dicimus, aut quum de duobus pluribusue dubitamus aut quęrimus, sermone cottidiano particulā utrū uulgo dicimus: sed elegantius multo primū pticulā ne, deinde an ponemus. Quod si plura duob. erūt, i oībus, nisi i p̄rio an poni expostulat. Amicitia ne an pecunia p̄ponēda ē? Veniet ne pater an scribet? Voluptatē ne an uirtutē seq̄retur pubescēs Hercules, dubitasse fertur. Ennius. Ferro non auro uitam cernamus utriq;.

Vos ne uelit an me regnare Hera, quidue ferat fors.

Quintilianus. Scio quęri etiam, natura ne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina.

A. Gellius. Ea res suggerit ne tunc Varronis memoriam, an

contrà aptius & coherentius putarit.

Idem. Ventorū ne ui accidant specus hiatusq; terræ subeu-
tium: an aquarum subter in terrarum cauis undantium flu-
tibus pulsibusq;.

Idem. Ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam
ex uerbis correptum esse me ira intelligis?

Idem. Ea res uera ne an falsa sit, non laboro.

Cato apud Sallustium. Nunc uerò non id agitur, bonis ne
an malis moribus uiuamus.

Sallust. Diu magnū inter mortaleis certamen fuit, ui ne cor-
poris, an uirtute animi res magis militaris procederet.

M. Cicero. Mortem ne uidetur an dolorem timere.

Idem. Querit si in mari iactura facienda sit, equi ne pre-
tiosi potius iacturam faciat, an seruuli uilis?

Est quando utrum adiungatur.

A. Gellius. Queri coeptum est utrum consul tertio inscribē-
dum esset, an tertium.

Q. Claudius. Quadrigarius. Vtrum negligentia partim ma-
gistratum, an auaritia, an calamitate pop. Romani eue-
nisse dicam, nescio.

M. Varro. Querit te utrum hoc adduxerit cœli tempera-
tura, an terræ bonitas.

Est item quando an solum ponatur.

Sallustius. Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius cui co-
gnomentum Clodiano fuit, per incertum stolidior an uas-
nior legem de pecunia quam Sylla emptoribus bonorum re-
miserat, exigenda promulgauit.

M. Varro. Postremo quero, parebis legibus an non? an ne
exlex solus uiues? Ibi enim an ne locus est tertius.

M. Cicero. Bene præcipiunt, qui uetant quicquā agere qd' du-
bites æquū sit an iniquū. Quintiliano familiare hoc magis ē:
sed in re incerta dubiaq; quod multā habet elegantia.

PROGYMNASMATVM
QVOD DE RE VNA QVAERENTES
aut dubitantes, particula ne uel an uti de/
beamus. Cap. XCII.

An ne,
utrū iter
rogatiue
& dubi,
tatiue.

AN nō audis istos, quibus incultus rusticusq; sermo cor
di est, cottidianis suis interrogatiōibus aut dubita
tiōibus particulā utrū usurpātes? Eā non dānamus: sed ex
oratorū usu loquerētur magis, si pticulā ne uel an dicerēt.

Vt, An putas quicquā cum amico bono conferendum esse?
Satis ne uales? An ulla res est literati hoīs otio iucūdior?

Plato. An putas infanda scelera extremāq; neqtiā ex igna
uo potius īgenio, q̄ generoso educatiōe corrupto pcedere.

Terētius. Eo ne es ferox quia habes imperiū in belluas?

Plinius iunior. Nunquam me legisti Gaditanū quendā T. Li
uij nomine gloriaq; commotum, ad uisendū eum ab ultimo
terrarum orbe uenisse, statimq; ut uiderat abiisse?

Auidius Cassius. An ego proconsules, an ego præsides pu
tem, qui ob hoc sibi à senatu & ab Antonio prouincias da
tas credunt, ut luxurientur, ut diuites fiant?

Aulus Gellius. Interrogauī in diatriba Taurum an sapiēs
irasceretur.

M. Cicero. Præclare Anaxagoras, qui quū Lampsaci mo
reretur, quæretibus amicis, uellet ne Clazomenas in patriā,
si quid accidisset, auferri? Nihil necesse est, inquit. Vndique
enim ad inferos tantūdem uiç est.

Idem. An malumus Epicurum imitari, qui multa præclare
sepe dixit?

Idē. Sophocles quū ex eo quidā iam cōfecto ætate quæreret:
uteretur ne rebus ueneris: Dij meliora, inquit: libeter uerō
istinc tanquā à domino agresti ac furioso profugi.

Idem. Si tabulam de naufragio stultus arripuerit, extorque
bit ne eam sapiens si potuerit?

Idem. Qui d' dominus nauis? eripiet ne suum?

Idem. Quid si pater sana expilet, cuniculos agat ad ærariū, indicet ne id magistratibus filius?

DE PARTICVLA NISI PRO EA

quæ est quàm, posita. Deq; eadē & alioqui pro eo

qd' uulgo dicitur excepto quòd. Ca. XCIII.

Nihil aliud esse putamus ornatè dicere, nisi eorū qui Nisi pro
habiti sunt elegantiores imitatione à cottidiano ser quàm
mone uulgi declinare. Quemadmodū post quid aliud, aut ni Alioqui.
hil aliud particulā q. uulgus cōsuetudine nimia deterit: qui

uerò elegātiores sunt, particulam nisi usurpant. Ea igitur orationē reddas ornatā. ut, Quid aliud est amici literis non rñdere nisi amicū eum negligere? Nihil ā te iure meo aliud postulo, nisi ad me ut scribas. Nihil aliud est frequens literarū missiculatio, nisi uerq; certęque amicitię contestatio.

M. Cic. Quibus si nihil aliud responderem, nisi me M. Bruto negare roganti noluisse, iusta esset excusatio, quum & amicissimo & præstantissimo uiro, & recta & honesta pētenti satisfacere uoluissē.

Idem. Hic enim est aliud Brute, quod quidem tu minime omnium ignoras, pulchrè & ornatè dicere, nisi optimis sententijs uerbisq; lectissimè dicere.

Idem. Nō enim eloquentem quæro, neq; quicquam mortale & caducum: sed illud ipsum, cuius qui sit compos, sit eloquens, quod nihil est aliud nisi eloquentia ipsa, quam nullis nisi mentis oculis uidere possumus.

Idem. Hic enim inuidiosus numerus nihil adferre aliud, nisi ut sit aptè uerbis comprehensa sententia. Quod fit etiā, ab antiquis, sed plerunque casu, sæpe natura.

Idem. Nihil enim aliud affirmare possum, nisi sententiam & opinionem meam.

Idem. Vna ex his omnibus rebus res præ nobis est ferenda: ut nihil aliud nisi docere uelle uideamur.

PROGYMNASMATVM

Idem. Historia uerò testis temporū, lux ueritatis, uita memoris, magistra uitę, nūtia uetustatis, qua uoce alia nisi oratoris immortalitate commendatur?

Idem. Erat enim historia nil aliud nisi annalū confectio: cuius rei memorięq; publicę retinēdę causa, ab initio rerum Romanarū usq; ad P. Mutium pont. Max. res oēs singulorū annorū mandabat literis pōtifex Max. efferebatq; in albū, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi: hīq; nūc annales maximi nominantur.

Idem. Sed qui eius rei rationem quandam conati sunt atq; tradere, sic insulsi extiterūt, ut nihil aliud eorū, nisi ipsa insulsiitas rideatur.

Idem. Quid aliud fuit in quo concio rideret, nisi illa uultus & uocis imitatio?

Idem. Ecce autē quū te nihil aliud profecisse arbitrarer, nisi ut hoīes tibi ciuem improbū defendēti, ignoscendū propter necessitudinem arbitrārētur, serpere occultē cōpisti.

Nisi.

Pręterea hęc particulā nisi, ibi collocabimus, ubi sermo ne uulgi dici solet excepto, uel exceptis, aut pręterquā. ut, Omniū hominū nisi amicorū consuetudo non nūquam fastidiosa est. Parentes omnes, nisi quos naturę bonitas deserit, honorem filijs quā sibi ipsi comparare malunt.

Plutarchus. Carneades dicere solebat diuitum ac regū filios nihil recte discere, nisi equitare.

Lucretius. Tāgere enim & tāgi nisi corpus, nulla pōt res.

Decimus Laberius. Sepulchris filis nihil nisi nomē retineo.

Propertius. Nullę sunt inimicię nisi amoris acerbę.

Plin. Iunior. Ut de pictore, scalptore, fictore, nisi artifex iudicare: ita nisi sapiens nō potest perspicere sapientem.

Quintilianus. Nemo nisi sua culpa diu mœret.

M. Var. Nec pistoris nomē erat, nisi eius qui ruti pinsebat.

M. Ci. Quod Apollo Pythius oraculo edidit, Spartā nulla

re alia nisi auaritia esse periturā, id uidetur non solū Lacē
demonijs, sed & oībus opulenti populis prædixisse.

Idem. Quid enim ętas hominis, nisi memoria rerum ueterū
cum superiorum ętate contextitur.

Idem. Quid enim iam sequitur, quod quidem artis sit, nisi or
diri orationem, in quo aut concilietur auditor, aut erigas
tur, aut paret se ad dicendum?

Idem. Verba enim neminem mouent, nisi eum qui eiusdem
linguę societate coniunctus est.

Idem. Illę enim nihil sentiunt nisi uoluptatem, ad eamq; fe
runtur toto impetu.

Excepto aut exceptis omnino non damnamus, sed usus
rarus est.

Quintilianus. In Bruto quum Mar. Tullius tot millibus uer
suum de Romanis tantum Oratoribus loquatur, & tamen
de omnibus ętatis suę quibuscum uiuebat, exceptis Cæsare
atq; Marcello, silentium egerit.

M. Cicero. Nec uir melior mi Testa, nec mihi amicior P. Si
tio quisquam est, te tamen excepto.

Quod aut nisi copulata uoce dicimus, si non separatim
dicere possis, ut qd' non pro quin: & atq; nō, pro neq;.

Terentius. Tange si non totus friget.

Si non

Quintilianus. An Philippus Macedonum rex Alexandro
filio suo literarū elementa tradi ab Aristotele summo eius
ętatis philosopho uoluisset, aut ille suscepisset hoc officium,
si non studiorū initia & à perfectissimo quoq; optime tra
ctari, & pertinere ad summam credidisset?

Plinius. Adeo nulla est uoluptas, quę non assiduitate sui
fastidium pariat.

Idem. Purus oriens atq; non feruens serenum diem nūtiat,
ac hybernā pallidus grandinem.

PROGYMNASMA TVM

Mar. Cicero. Illud addidi: Mihi enim liber esse nō uidetur; qui non aliquando nihil agit: in qua permaneo Catule sententia. Sed hęc rariora.

Alioqui.

Alioqui, qd' ascribimus propter significatus ppinquitate, in ea re dicitur, pro qua uulgius dicit ppter hoc. ut, Amicorū causa peccare nolo, eorū alioqui obsequētissimus. Picus Mirandula. Quo fit ut ne testimonio tuo alioqui probatissimo in mea causa satis confidam.

Quintilianus. Omnia nostra dum nascūtur placent, alioqui nec scriberentur.

Idē. Certe Fabritius Cornelium Reginum alioq & malū ciuē & sibi inimicū, tamē quia utilē sciebat ducē imminente bello, palam cōs. suffragio suo fecit: atq; id admirantib. quibusdā respōdit, à ciue se spoliari malle, q̄ ab hoste uenire.

PROPTEREA, IDCIRCO, IDEO, EO
cū particula quōd, quia, uel quoniam, dici uenustē. Cap. XCV.

Propterea quōd.

Propterea præceptionem hāc scribimus: quōd à uulgi sermone remota inuenusta nō est. Quā duæ orationes sunt quarū altera alterius dicit rationē, una ex particulis illis utamur, propterea (quę alijs usitatior est) idcirco, ideo, uel eo, eiq; quoniā sæpe adiungamus. sepius quia, & q̄ sēpissimē. ut, Desideriū mihi tuū propterea grauius est, quōd abeū tem te non salutauī. Literas tuas ideo nimium expeto, quia te mihi iratū esse metuo. Tenuioribus hęc hyems idcirco grauissima fuit, quoniam ligni caritas fuit maxima.

Aristoteles. Tyrannis prauī propterea amici sunt, quōd gaudeant adulationibus.

Idem. Venerem Baccho adiūctam propterea autumāt, quōd Veneris cupiditatem uinum accendere creditum est.

Terentius.

Terentius. Ego uitam deorū ppter ea sempiternā esse arbitror, q̄ uoluptates eorū proprię sunt. id est, perpetuę.

Plinius iunior. Ii qui beneficia sua uerbis adornant, nō ideo p̄dicare quia fecerint, sed ut p̄dicarent, fecisse credūtur.

A. Gellius. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signū esse placuit uictoriq̄, quoniā ingenū eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq̄ non cedat.

M. Var. Virgo de cōiuiio abducatur, ideo q̄ maiores nostri uirginis acerbę aures ueneris uocabulis imbui noluerunt.

M. Cicero. Scito enim me posteaquam in urbem uenerim, rediisse cum ueteribus amicis, id est cum libris nostris in gratiam, & si non idcirco eorum usum dimiseram, quod ijs suā Idcirco q̄ censerem, sed quod eorum me suppedebat.

Idem. Re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam Idem q̄ partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum.

Idē. Hęc eo scripsi, q̄ mihi Philargyrus tuus oīa de te req̄, Eo q̄ renti fidelissimo animo, ut mihi quidē uisus est, narrauit.

Idē. Idibus Ianuarijs in Senatu nihil est confectū, ppter ea q̄ dies magna ex parte consumptus est altercatione.

Idem. Quā autem aliquid actum est, in quo media officia cōparantur, id cumulate uidetur esse perfectum, propterea q̄ uulgus quid absit à perfectō ferē non ex toto intelligit.

Idē. Ego met qui te cōsolari cupio, cōsolādus ipse sum, ppter ea q̄ nullā rē grauius iā diu tuli, q̄ incōmodum tuū.

Idem. Plus tibi uirtus tua dedit, quā fortuna abstulit, propterea quod adeptus es qd' non multi homines noui, amissi quod plurimi homines nobilissimi.

Idem. Quum antea distinebar magnis occupationibus propterea quod omnibus curis Rempubicam mihi tuendam perstabam, tū hoc tempore multo distinsor uehementius.

PROGYMNASMATVM

Idem. Qui exisse ex potestate dicuntur, idcirco dicuntur, quia non sint in potestate mentis, cui regnum totius animi a natura tributum est.

Nonnunquam quod per quia sine pericula alia positum inuenire est. Aelius. Spartianus de Bassiano: Papinianum iuris asyllum. Et doctrine legalis thesaurum: quod parricidium excusare noluisse, occidit.

M. Varro. Hanc deam melius putat esse Cererem: sed quod in asyllum qui confugissent, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, hoc est, aperire.

Quod si ne eo. M. Cic. Amabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. Idem. Non minus nobis iucundi atque illustres sunt illi dies quibus conseruamur, quam illi quibus nascimur, quod salutis certa letitia est, nascendi incerta conditio, et quod sine sensu nascimur, cum uoluptate conseruamur.

Idem. Noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset: querentibusque respondebat: Miliadistrophæis se e somno suscitari.

PRAEPOSITIONEM CVM VERBO compositam, cum casu sepius repeti. Cap. XCVI.

Præpositio-
tionem compositam ap-
poni seor-
sum. **A**D sedulam attentamque oratorum nonnunquam et poeta-
rum lectionem qui accedet: illud ab ijs non parum saepe
obseruatum inueniat: ut præpositio cum uerbo composita repe-
tatur, ac cum casu coniungatur. ut, Accedo ad urbem. In lu-
ctus incidi. De spe decidi.

Plato. Nonnullos inuenias, qui filios uotis exoptant. Eos postquam impetrarunt, in calamitates doloresque incidunt grauissimos. Idem. Soluta licentia est uita penitus expellatur, non hominem solum, sed etiam bestiarum, quibus homines dominantur.

Ennius. Tum pavor mihi sapientiam omnem ex animo expectoratur.

Actius. Incusant ultro à fortuna, opibusq; omnibus deserta, abiectum, afflictum ex animo expectorant.

Idem. Caue ne in turba te implices.

Idem. Ad hanc fortunā accessit ei fortuna paris, id est, par, priscus sermo est.

Lucilius. E surienti leoni ex ore exculpere prędam.

Pomponius. Simul intrò ueni, accessi ad patrem: prendi manum in terra ut cubabat nuda, ad eum ut conquexi, interim mulieres conspiciunt.

Plautus. Vbi summus imperator nō adest ad exercitiū, citius quod non factū est usus, sit: quàm quod factū est opus.

Idem. Vox mihi ad aures aduolauit.

Terentius. Istoc uerbo animus mihi redijt, & cura ex corde excessit.

Idem. Vitium commune omnium est, quòd nūmum ad rem in senectā attenti sumus.

Idem. Ne impune in nos illuseris.

Idem. Inspicere tanquam in speculo uitas hominum iubeos atq; ex alijs sumere exemplum sibi.

Idē. Nisi me animus fallit, haud multū a me aberit i fortuna.

Idē. Quanti est sapere, nunq̃ accedo, qñ a te abed doctior.

Suetonius. Verbis quę Crispus Sallustius excerpfit ex orationibus Catonis, utaris.

A. Gellius. Tanq̃ nescitabundus ad hominem accedit,

Idem. Anus hospita atq; incognita ad Tarquinium superbū regem adiit.

Idem. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adiit.

Idem. Mos antea senatoribus Romę fuit in curiam cū prætextatis filijs introire.

Cn. Plancus. Ex labore in febriculam incidit assiduam & satis molestam.

PROGYMNASMATVM

M. Varro. Ecce de improviso ad nos accedit cana veritas,
atticę philosophiæ alumna.

Idem. Non hoc Pactolus aureas undas agens eripiet un-
quàm ē miserijs.

Idem. Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac
dicunt se lemures extra ianuam eicere.

Ex, in, cis Ex enim, cis, et in, tantūmodo ab antiquis dicebatur: sed
postea factum est ut extra, citra, intra quoq; diceretur. Au-
ctor est A. Gellius.

M. Cato. Poeticę artis honos nō erat. Si quis in ea re stude-
bat, aut sese ad cōuiuia applicabat, grassator uocabatur.

M. Cicero. Quis erat qui putaret ad eū amorē quem erga te
habebā, posse aliquid accedere? Tantū accessit, ut mihi nūc
denique amare uidear, antea dilexisse.

Idem. Mulieres in India, quū est cuiusq; earū uir mortuus,
in certamen iudiciūq; ueniunt, quam plurimū ille dilexerit.
Plures enim singulis solent esse nuptæ. Quæ uictrix, ea le-
ta prosequentibus suis unā cum uiro in rogam imponitur.
Illa uicta mox ista discedit.

Idē. Quid nostri Philosophi? num ne in ijs ipsis libris quos
scribūt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt?

Idem. Quid Phidias? sui similem speciem inclusit in clypeo
Minerue, quū scribere non liceret.

Idem. Quemadmodū coram q ad nos intempestiuē adeunt,
molesti sepe sunt: sic epistolæ offendūt non loco redditæ.

Idem. Paulus tantū in frariū pecunię inuexit, ut unius ipe-
ratoris pręda finē attulerit tributorū. At hic nihil in domū
suam intulit, præter memoriā nominis sempiternam.

Idem. Mihi & scriptum & nunciatum est, te in febrim sus-
cito incidisse.

Idem. Peto à te ne me putes obliuione tui rariū ad te scri-

bere quàm soleam, sed aut grauitate ualeitudinis, qua tamē iam paululum uideor leuari, aut quòd absim ab urbe, ut quē ad te proficiſcantur, ſcire non poſſim.

Idem. Mihi equidem in uita ſeruanda uidetur illa lex: quæ in græcorum conuiuijs obtinetur: Aut bibat, inquit, aut abeat. Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum alijs uoluptate potandi: aut ne ſobrius in uinolentiam uinolentorum incidat, ante diſcedat.

Idem. Diogenes liberius ut Cynicus, Alexādro roganti ut diceret ſi quid uellet: Nunc quidem paululum, inquit, à ſole abſis. Offecerat uidelicet apricanti.

Idem. Quomodo igitur incunda uita poteſt eſſe, à qua abſit prudentia, abſit moderatio?

Idem. Abſtinet ſe ab iniuria.

Idem. Nunquam iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parū.

Idem. Modo hoc malum in hanc rempublicam inuaſit.

Idem. Magno me metu liberabis dummodo inter me atq; te murus interſit.

In poetarū ſermone huiusmodi p̄poſitio cōpoſita, nec reſpetita, caſum eūdem regit quē regeret ſi ſeparata eſſet.

Virgilius. Quàmuis multa meis exiret uiſtlima ſeptis.

Næuius. Indigne exigor patria innocens.

Cum datiuo itidem in carmine inuenitur.

Virgilius. Inferretq; deos Latio.

Quod dicendi genus oratoribus inſolens eſt. Eo tamen uſus eſt M. Varro. Eius enim uerba ſunt. Tanta porro inuaſit cupiditas honorū plerisq;: ut uel cœlū ruere, modò magiſtratum adipiſcantur, exoptent.

AD VENERIS, AD HERCVLIS,

aliaq; hoc genus qua rōne dicantur. CA. XCVII.

Ad Veneris.

AD Genouesq; quū itarem, diuinę rei ut adesset, alioquot ex me discipulorū quęsiuere, an ad Veneris latine diceretur: quęq; dicendi figura esset. Eis autē respondit: ab antiq; illis, apud quos linguę latinę puritas erat, hoc dicēdi genus usitatū esse admodum. Eorum illa uerba sunt.

Pomponius. Ad Veneris profectus est manē uetulus, uotum ut solueret: nunc operatus est.

Horatius. Vētū erat ad Vestę quarta iā pte diei Pręterita.

Terentius. Vbi ad Dianę ueneris, ito ad dextram prius, quā ad portam aduenias.

Sueto. Tribus qdem, uerū mediocribus p̄liis apud Alpes, circaq; Placentiam et ad Castoris, qd' loco nomē est, uicit.

Titus Liuius. Ad Murtiā data sedes.

Cornificius. Ipsi s uerō ad Careris memorię nouandę gratia lectus sternitur.

M. Calius. Senatus habitus esset ad Apollinis ad. 11: calendas Sextiles.

Mar. Varro. Ex his atq; eiusmodi institutis ac uita uel ad Herculis athletę facti erant.

Idem. In oppido quę est cdes Apollinis, & quę ibi ad Herculis introeunt, nemo se excalcietur. Pro excalciet positum est excalcietur.

Marcus Cicero. Ad me Pub. Valerius homo officiosissimus scripsit: id quod maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestę ad tabulam Valeriam ducta esses.

Eius autē figurę ea oratio est apud Porphyriōnē: Ventū erat ad Vestę: subaudiendū, inquit, qdē, aut tale quid. Amāt enim nescio quo modo eclypsim in relatione sui loca sacra. Sic deniq; & Terentius ait. Vbi ad Dianę ueneris. Sic deniq; Eo hodie in Claudij uel Telluris dicimus: nec addimus templum aut adēm. Hęc ille.

Acron quoq; Ad Vestę, inquit, supple edem: sicut in Pacis, Concordia, & ubi ad Dianę ueneris.

Item quoq; Donatus. Vbi ad Dianę ueneris. Sic, inquit, absolutę dicebant, non addito templum.

Sallustius. Ad Iouis.

Ex his non dubitem, quin dicere possimus ad Genouesę, ad Marię, aliaq; hoc genus.

Rarum esse putem hoc dicendi genus cum præpositione alia inueniri.

Mar. enim Cęlius dicit. Senatusconsulti autoritas pridie calendas Octobris in ęde Apollinis.

Itęq; Pridie Cal. Octobris i ęde Apollinis scripti affuerūt.

QVOD PARTICVLA IN, PRO EA
que est iter, ponatur nō inelegāter. Ca. XCVIII.

IN oratoribus qui habiti sunt præclarissimi, sepe id obseruant, ut quę particula inter, sermone familiari dicitur pro eo quod est in numero, tum in pro inter usurpent uenustius. ut, In tuis familiarem me quęso habeas. Multi sunt quos equidem diligo, in quibus tu unus præcipuus es. Tu in ingratis hominibus insignis es maxime.

In p iter.

Politianus. Vt omittam cęteros, inq; his Hermolaum Barbarum meum.

Suetonius. Autor & aliarum rerum fuit, in quis ne acta senatus publicarentur.

A. Gel. Mirariq; se oñdit, q; et ipsi Italicęses, et qđā itę alia municipia antiqua, in qbus Vticęses noiat, quę suis moribus legibusq; uti possent, in ius coloniarū mutari gestiuerint.

Idem. Nonnulli grāmatici ætatis supioris, in quibus est Cornutus, Anneus: haud sanę indocti neq; ignobiles.

Sallustius. In his erat Fulnius senatoris filius.

PROGYMNASTATVM

Idē. Legantur tñ in Africam maiores natu nobiles, amplis honoribus usi, in queis fuit M. Aemilius Scaurus.

M. Varro. Factus sum uestpertilio, neq; in muribus planē, neq; in uolucris sum.

M. Cic. L. Brutus eques Ro. adolescens oībus rebus ornatus in meis familiarissimis est, meq; obseruat diligētissimē.

Idem. Peto, ut eū complectare, diligas, in tuis habeas.

Idem. Exiliū credo, quod in maximis malis ducitur.

Idem. Nihil in malis ducamus, quod sit uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omniū constitutum.

Idem. Horū singulorū generū quicunq; uim singulis consecuti sunt, magnū in oratoribus nomen habuerunt.

Inter.

Inde factū putem, ut in primis duæ sint uoces, hoc est, inter primos. Ne particulā inter ab hac significatiōe ablegemus: illa Quintiliani uerba subscripsimus. Alij quoque auctores, inter quos Erathosthenes, idem præceperunt.

QVOD PRONOMEN SVVM NON
reciprocū dici possit. Deq; particula in, quibus adiūgi possit casibus. Cap. XCIX.

Suum.

DE genere dicēdi p̄cipere quæ certa firmāq; sint adeo difficile est: ut quæ certissima esse putātur, ea iterdū mutāda sint. Qualia sunt illa. Ne pueris qdē ignotū est, pronomen suū relatiuū esse reciprocū. Id uerò et ipsum reciproca non esse. Itēq; particulam in, cū ablatiuo cōiungi si quies: si motus uerò dicitur, cū accusatiuo q̄s nescit? Verū canones ij p̄petui non sunt. Cōtra enim dictū esse, quod ferrarū est, attendimus: quod exemplis tibi illis palām facimus.

Id ipsum.

In.

**In frontē
gero.**

Ennius. Eo ego ingenio natus sum, amicitiam atq; inimicitiam in frontem promptam gero.

Næuius. Etiā qui res magnas manu sepe gessit gloriose.

- Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus.
 Præstat, eū suus pater cū pallio una ab amica abduxit.
 Plautus. Certust. introrūpā in ædibus: ubi quenq; hominem Introrū,
 aspexero, siue ancillā, siue seruū, siue uxore, siue adulterū: pā in ædi
 seu patrē, siue aūū uidebo, obrūcabo in ædibus. Neq; me Tu
 piter, neq; dij oēs id prohibebūt, si uolūt, qn sic faciā, ut cō
 stitui. Pergam in ædibus nunc iam.
 Idem. Quo illic homo fortasse penetravit in ædibus. Pergā in
 Idē. Deinde ille actutū sufferet sius seruus pœnas Sosia. ædibus.
 M. C.ilius. Postridie eius absolutionis in theatrū Curionis Penetra
 Hortensius itroixit, puto, ut suū gaudiū gauderemus. uit in ædi
 Val. Maximus. Nūciatū est, duos iuuenes ad ianuā uenisse, bus.
 magnopere rogātes ut ad eos cōtinuo p̄diret. De p̄nomi Adeos.
 ne hoc ita accepto alibi exempla scribimus plura.
 Idē. Genibus innixus, lares familiares ut puerorū periculū
 in ipsius caput transferrēt, orauit. Ipsius, id est, suum.
 Idem. Eadem ciuitas seueritatis custos acerrima est, nullum
 aditum in scena mimis dando. In scena
 M. Varro. Maiores sunt pueri, hi pusilli nigri, qui expectāt
 nundinas, ut magister dimittat suus.
 M. Cicero. Pub. Rutilius M. F. trip. pl. de senatu iussit educi,
 quod eum ciuem negaret esse: quia memoria sic esset prodi
 tū, quem pater suus aut populus uendidisset, aut pater patra Pater su
 tus dedidisset, ei nullum esse postliminium. us.
 Idē. Quū nostros portus, atq; eos portus quibus uitam ac
 spiritum ducitis, in prædœnum fuisse potestatem sciatis. In pote
 Super quo Aulus Gellius. Amicus, inquit, noster, homo le statem.
 etiā multa exercitus (cui plerq; oīa ueterū literarū ques
 ta, meditata, enigilataq; erant) ibi negabat solœcismū esse,
 in potestātē fuisse, ut uulgus semidoctū putat, sed ratiōe di
 ctū certa & proba contēdebat, qua & Græci ita uterētur,
 et Plautus uerborū latinorū elegātissimus in Amphitryone

PROGYMNASMATVM

dixit: Non uerò mihi in mentē fuit. non ut dici solū est, in mente. Sed enim præter Plautū, inquit, cuius ille exemplo in præsentī usus est, multā nos quoq; apud ueteres scriptores locutionū taliū copīā offendimus, atq; in his uulgo adnotamentis inspersimus. Quū utrunq; latinē dici posset, in potestate & in potestate fuit, *ὑποῦν* & *ἐκ* secutus Cicero, in potestatem fuit dicere maluit, ut amplius contēdit A. Gellius. Qui idem alibi uerba illa Claudij Quadrigarij defensitās, Nos ī mediū relinquemus: Nos, inq̃t, in mediū relinquemus. Vulgus in medio dicit. Nam uitiiū istuc putant: et si dicas in mediū ponere, id quoq; esse *ἐν μέσῳ* putant. Et tñ probabilius significātiusq; sic dici uidebitur, si quis ea uerba nō curiose introspiciat. Gracē quoq; *ἔνθεν ἐν τῷ μέσῳ* (id est ponere in medium) uitium id non est. Hæc ille.

Hoc dicendi genus in commentarijs suis inspersisse quod dicat A. Gellius: id aliquantū sæpe cum uerbo claudere & condere inuenimus. Eius uerba sunt.

In atras, inquit, & profundas tenebras claudebant.

Idem. Libri tres in sacrariū conditi Sibyllini appellati.

Plautus in eodem genere usus est. Postquam, inquit, in cunas conditus est, deuolant angues iubati deorsum in impluuium duo maximi.

Cicero quoq; ab eodem nō abstīnit. Eos, inq̃t, quibus aliqd aut plura deerant, in eam formam nō poterat includere.

Idē. Ea p̃fectō oratio in eā formā quæ est insita in mētibus nostris, includi sic pōt, ut maior eloquētia nō requiratur.

Idem. Verset sæpe multis modis eadem, & unam in rem hæreat & in eandem commoretur sententiam.

Superiora illa ad hoc non docuimus, ut ijs utendum cenſamus: sed si in sermonem forte uenirent, ut solaciiſmi uitiiū defenderemus. Eorū etiam usurpatio, modō parcissima eſſet, orationem uarietate fortasse distingueret.

PRAEPOSITIONES QVEM IN

oratione locum habiturę sint. Cap. C.

ORatorū atq; poetarū uariis collocandarū preposi-
tionū mos est: quibus cum qui congregiatur, casui mo-
dō prepositas modō postpositas inueniat. De eis tamen illa
precipimus. In carmine dissyllaba prepositio saepe postponi
locus.
tur. In oratione prosa quā alię multę prepositiones, tū pre-
cipuē cum postponitur p̄nomini qui, quę, quod. Vsq; postpo-
nitur sępe cuius dictioni, sępius uersus, tenus sępiissime,
hoc est semper. Quod exemplis manifestum sit.

Lucil. In eo nūero māsī quo in maxima nō est pars hominū. Quo in

Lucretius. Et quo quęq; modo fiant opera sine diuum. Opa sine

Aemilius Macer. Et nūc agrestes inter Picunus habetur. inter

Propertius. Me sine, quē semper uoluit fortuna iacere.

Horatius. Multa renascentur quę iam cecidere, cadentq;.

Quę nunc sunt in honore uocabula, si uolet usus. Penes.

Quem penes arbitrium est & uis & norma loquendi.

Idem. Et modus in rebus, sunt certi deniq; fines.

Quos ultra citraq; nequit consistere rectum. Ultra.

Idem. Ceruius hęc inter uicinus garrit aniles Inter

Ex re fabellas.

Idem. Nam uitij nemo sine nascitur: optimus ille est

Qui minimis urgetur.

Idem. Mentio si qua de Capitolini furtis iniecta Petilli,

Te coram fuerit defendas, ut tuus est mos. Coram

Virgil. Carthago Italiam cōtra Tyberinaq; longe Ostia. Contra

Idem. Errabant acti fatis maria omnia circum.

Idem. Pigmalion scelere ante alios immanior omnes,

Quos inter medius uenit furor. Inter

Plautus. Amphitryo, qui nunc p̄fectus est Thebanis le-
gionibus quicum nupta est Alcmena.

PROGYMNASMATVM

- Quicum** Idem. Dono uxori mea dedi, quicū hodie demi laui.
- Penes.** Idem. Omnia adfunt bona, quem penes est uirtus.
Idem. Ex uxore hanc rem pergam exquirere.
- Propter** Quis fuerit quē propter corpus suum stupri cōpleuerit.
- Quocum** Idem. En testis ampliter quocum uenio.
Idem. Illum unum exoptauī qui cum aetatem degerem.
Idem. Quicum una puero aetatem exegeram.
- Pro** Idem. Qua sponſione pro, nuper exactus es.
Terent. Te ipsum purgare ipsis corā placabilius est.
Idem. Eſſem unā quicum cupiebam.
Idem. Cogitatio qui cum tibi res est.
Quintilianus. Neminem poſſe dare alteri matrimoniū: niſi quem penes ſit patrimonium.
A. Gel. Cordi mihi ſuit priuſq̃ ad te irē querere explorareq̃; quonā mō ueteres noſtri p̃tacula iſta qua de agitur, uſi ſint.
- Qua de** Pub. Lentulus. Centū circiter amiſſis agrisq̃; relictis noctū
- Aerſus** Antiochia profuſiſſe Laodiceam uerſus.
M. Caelius. Illi rumores de comitijs tranſpadanorum, Cu-
- Tenus** marum tenuſ caluerunt.
- Aduerſū** Salluſtius. Quos aduerſum multi ex Bithynia uolentes occurrere falſum filium arguituri.
Idem. Modō Galliam uerſus caſtra monere.
Idem. Quem locum Aegyptum uerſus finem imperij habuerē Carthaginienſes.
M. Cicero. Erat nemo quicum eſſem libentius q̃ tecum.
Idem. Nihil mihi tam deeſſe ſcito, quā quicum hęc familiariter docteq̃; rideam.
- Quibuſcū.** Idē. Habes quibuſcū poſſis familiares conferre ſermones.
Idem. Quid dulcius quā habere quocum omnia audeas ſic loqui ut tecum?
Idem. Virtutū amicitia adiutrix à natura data eſt non ui-

tiorum comes: ut quoniam solitaria non possit uirtus ad ea quę summa sunt peruenire, conlucta & sociata cum altera perueniret. Quę si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est, eorū est habendus ad summū naturę bonum optimus beatissimusq; comitatus.

Idem. Nihil turpius quā habere quo cum omnia audeas sic loqui ut tecum.

Idem. Alia epistola cōiter cōmēdauit tibi legatos Arpinatū ut potui diligētissime, ac separatim Q. Suffidiū, quocū mihi oēs necessitudines sunt, diligētius cōmendo: nō ut aliquid de illa cōmendatione comminuam: sed ut ad hanc addam.

Idē. Facillime in optimā pte cognoscūtur adolescentes qui se ad claros et sapientes uiros bene consulētes reipublicę contulerūt. Quibuscū si frequentes sunt, opinionē asserūt, eorū fore se similes, quos sibūpsi delegerūt ad imitandū.

Idē. Postulauit ut aliquē populus daret, quicū cōmunicaret.

Idē. Quibuscū ego non pugno, utrū sit melius aut uerius.

Idem. Quid tam difficile, quā in plurimorū controuersijs diiudicandis ab omnibus diligi. Consequeris tamē ut eos ipsos quos contra statuas, & quos placatosq; dimittas.

Idem. Sulpitius autem qui in eadem inuidiæ flamma fuisset, quibuscū priuatim coniunctissime uixerat, hos in tribunatu spoliare instituit omni dignitate.

Idem. Quę autem harum uirtutū de quibus iamdudum loquimur, quę pertinent ad uerecūdiam, & ad eorū approbationem quibus cum uiuimus, nunc dicenda sunt.

Idem. Maximeq; curandū est, ut eos quibuscū sermonem cōferemus, & uereri & diligere uideamur.

Idem. Eloquentia uerō complectitur eos quibus cū communitate iuncti sumus.

Idem. Qui aut tempus quid postulet non uidet, aut plura lo

PROGYMNASMA TVM

quitur, aut se ostentat, aut eorum quibus cum est, uel dignitatis uel commodi rationem non habet: aut deniq; in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, ineptus esse dicitur. Idem. Mollis & eneruata putanda est Peripateticorū ratio et oratio: qui perturbari animos necesse esse dicunt, sed adhibent modum, quem ultra progredi non oporteat.

Ultra.

Idem. Eloqui copiose, modò prudenter, melius est quàm uel acutissime sine eloquentia cogitare: quòd cogitatio in se ipsa uertitur: eloquentia uerò complectitur eos quibus cum communitate iuncti sumus.

Idem. Scite Chrysippus ut multa, qui stadium, inquit, cucurrerit, eniti & contendere debet quàmmaxime possit, ut uincat. Supplantare eū qui cū certet, aut manu depellere nullo modo debet. Sic in uita sibi quēq; petere quod pertineat ad usum, non iniquū est: alteri diripere ius non est.

Penes.

Idem. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo.

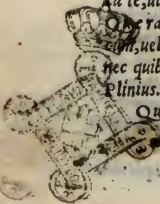
**Nobiscū
cū uobis
nō dici-
tur.**

Hoc autem quibuscum, ea dictum est ratioe qua nobiscū: de quo Mar. Tullius. Vnde fit quòd dicitur cū illis: cum autem nobis non dicitur, sed nobiscū? Quia si ita diceretur, obscœnius concurrerent literæ, ut et modò: nisi autem interposuisssem, cōcurriissent. Ex eo est mecū & tecū, non cū me & cū te, ut esset simile illis nobiscū atq; uobiscū. Hec ille.

Hæc ratio est quur mecum dicatur, eandem putes quur qui cum, uel quò cum dictum sit, quàmuis perpetuum non sit, ut nec quibuscum est.

Plinius. Malus est ager, cum quo dominus luctatur.

Quòd inter adiectiuum & substantiuum prepositio interponatur, ideo non dicimus: quòd cognitum satis esse putamus.

PROGYMNASMATVM, TRIVM

Centuriarum in artem oratoriam, Francisci Syluij Ambianatis, finis.

REGISTRVM

* * * A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T V X Y Z A A B B
C C D D E E F F G G H H I I
K K L L M M N N O O.

Omnes quaterniones.

• Venetijs apud Nicolaũ de Bascarinis
Sumptu Melchioris Sess.

M D XLV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

